

ВЛАДА НА РЕПУБЛИКА МАКЕДОНИЈА
СЕКРЕТАРИЈАТ ЗА ЕВРОПСКИ ПРАШАЊА

**НАЦИОНАЛНА ПРОГРАМА
ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА (НПАА)
РЕВИЗИЈА 2015 - 2017**

Декември, 2014

СОДРЖИНА

00. РЕЗИМЕ	3
I. ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ	12
1.1 ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО	12
1.2 ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВОТА (види во делот 3.23.3 Фундаментални права)	20
1.3 РЕГИОНАЛНИ ПРАШАЊА И МЕЃУНАРОДНИ ОБВРСКИ	22
II. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ	25
2.1 ПОСТОЕЊЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА ПАЗАРНА ЕКОНОМИЈА	26
2.2 СПОСОБНОСТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ПРИТИСОКОТ ОД КОНКУРЕНЦИЈАТА И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО РАМКИ НА ЕУ	36
III. СПОСОБНОСТ ЗА ПРЕЗЕМАЊЕ НА ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО ВО ЕУ	44
3.01 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ	44
3.02 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ	52
3.03 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ НА УСЛУГИ	56
3.04 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ	60
3.05 ЈАВНИ НАБАВКИ	64
3.06 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА	68
3.07 ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ	71
3.08 ПОЛИТИКА НА КОНКУРЕНЦИЈА	75
3.09 ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ	78
3.10 ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ	85
3.11 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ	91
3.12 БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА	100
3.13 РИБАРСТВО	110
3.14 ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА	113
3.15 ЕНЕРГЕТИКА	126
3.16 ОДАНОЧУВАЊЕ	137
3.17 ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА УНИЈА (ЕМУ)	145
3.18 СТАТИСТИКА	151
3.19 СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ	158
3.20 ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА	179
3.21 ТРАНСЕВРОПСКИ МРЕЖИ	188
3.22 РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИ ИНСТРУМЕНТИ	195
3.23 ПРАВОСУДСТВО И ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА	202
3.24 ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ	214
3.25 НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ	227
3.26 ОБРАЗОВАНИЕ, МЛАДИ И КУЛТУРА	232
3.27 ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ	245
3.28 ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ЈАВНО ЗДРАВЈЕ	264
3.29 ЦАРИНСКА УНИЈА	275
3.30 НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ	280
3.31 НАДВОРЕШНА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА	284
3.32 ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА	288
3.33 ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ	293
IV. АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ	296
4.01 РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА	296
4.02 ЈАКНЕЊЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРИСТАПУВАЊЕ ВО ЕУ	298

00. РЕЗИМЕ

ЦЕЛ И МЕТОДОЛОГИЈА НА НАЦИОНАЛНАТА ПРОГРАМА ЗА УСВОЈУВАЊЕ НА ПРАВОТО НА ЕУ (НПАА)

Натамошното унапредување на исполнувањето на копенхашките и мадридски критериуми, како и јакнењето на институционалните капацитети за спроведување на европските стандарди, останува да биде приоритет на Владата на Република Македонија и во наредниот период. Ќе продолжат реформите во приоритетните области од процесот на европска интеграција, а ќе се работи и на унапредување на постигнатиот степен на усогласеност на националното законодавство со законодавството на ЕУ во сите 33 поглавја од европското *acquis*. За реализација на овие цели подготвена е Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (ревизија 2015), која претставува деветта по ред ревизија на оваа програма. НПАА претставува клучен стратешки документ, кој ги вклучува приоритетите, динамиката на усогласување на националното законодавство со европското, како и прилагодувањето на националните институции кон европските административни структури.

Клучни елементи при ревизија на НПАА кои воедно претставуваа основа за проектирање на краткорочните и среднорочните приоритетни цели и активности беа:

- Наодите во Извештајот на Европската комисија за напредокот на Република Македонија во процесот на пристапување во ЕУ за 2014 година (вклучувајќи ги и претходните извештаи) и Стратегијата за проширување и главните предизвици за 2014 -2015 година
- Обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација, односно препораките на Европската комисија искажани на Комитетот за стабилизација и асоцијација и целиот циклус на поткомитети одржани во изминатата година;
- Приоритетните реформски цели усвоени на Пристапниот дијалог на високо ниво во 2013 година, и Акцискиот план за селектираните приоритети усвоен од страна на Владата на Република Македонија на 13.12.2014 година;
- Приоритетите наведени во Одлуката на Советот за принципите, приоритетите и условите содржани во Партнерството за пристапување на ЕУ;

Ревизијата на НПАА за 2015 година го задржува истиот методолошки концепт за подготовка на овој документ, односно содржински ги опфаќа плановите за усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ, потребната динамика за јакнење на институциите за спроведување на законодавството, како и неопходните ресурси за реализација. Посебно внимание беше посветено на поврзувањето на приоритетите на НПАА со Националната економска реформска програма (НЕРП), стратегијата ЈИЕ2020, како и Акцискиот план за селектираните приоритети.

Програмата ја следи структурата на Копенхагенските и Мадридските критериуми, односно ги опфаќа следните делови:

- I Политички критериуми
- II Економски критериуми
- III Способност да се преземат обврските кои произлегуваат од членството,
- IV Административен капацитет

Програмата структурално е поделена на наративен дел со матрица на цели и активности и табеларен дел (прилози). Наративниот дел ја претставува тековната состојба во сите поглавја, како и клучните приоритети и задачи на легислативно и институционално ниво на краток рок (2014 година) и среден рок 2015- 2016 година. Наративниот дел е соодветно преточен во матрица на цели и активности.

Составен дел на Програмата се и следните прилози:

- Прилог 1 - Преглед на националните правни акти кои се предмет на усогласување со законодавството на ЕУ (со ЕУ мерките и меѓународните стандарди кои во нив ќе се транспонираат), со рокови за усвојување, надлежни институции и статус на постапката на нивното усвојување).
- Прилог 2- Дистрибуција на работни места

- Прилог 3- Проектирани буџетски средства
- Прилог 4- Инструмент за претпристапна помош (ИПА) и друга странска помош, и TAIEХ обуки

Спроведувањето на НПАА редовно ќе се следи преку веќе воспоставените механизми. Секретаријатот за европски прашања на редовна основа ќе ја информира Владата на Република Македонија за спроведувањето на Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (ревизија 2014).

ПРЕГЛЕД НА КЛУЧНИ ПРИОРИТЕТИ ПРЕДВИДЕНИ СО НПАА

Со цел унапредување на севкупните состојби во процесот на европска интеграција, и воедно пресретнување на отворените прашања и наодите на Извештаите на Европската комисија, се планираат следните клучни приоритети:

Клучни приоритети во однос на исполнувањето на **политички критериуми** ќе бидат унапредувањето на политичкиот дијалог во Собранието на Република Македонија, спроведувањето на изборната реформа, реформата на јавната администрација и процесот на децентрализација, утврдување реформата на правосудството, натамошно унапредување на слободата на изразување и дијалогот со новинарите, како и целосната имплементација на Охридскиот рамковен договор. Република Македонија останува да биде посветена на унапредување на регионалната соработка и добрососедските односи.

Ќе продолжат активностите за унапредување на **изборната рамка**, преку измена на изборното законодавство и проверка на Избирачкиот список согласно препораките на ОБСЕ/ОДИХР. Деловникот на **Собранието** на Република Македонија ќе се спроведува континуирано и ефикасно. Ќе продолжат напорите за спроведување на препораките од Извештајот на Комисијата за испитување на настаните во Собранието од 24.12.2012 година.

Владата и понатаму ќе обезбеди континуирано следење на обврските кои произлегуваат од процесот на европска интеграција. Во делот на **децентрализација**, ќе се усвои нова програма за развој на локалната самоуправа насочена кон остварувањето на националните цели за поголем економски раст, зголемување на конкурентноста, повисока стапка на вработеност, пораст на животниот стандард и подобрување на квалитетот на живеење на локално ниво. **Реформата на јавната администрација** останува клучен приоритет, а активностите ќе бидат насочени кон развој на стручна, професионална, ефикасна, одговорна, транспарентна и сервисно ориентирана државна и јавна служба преку имплементација на Законот за административни службеници и Закон за вработени во јавниот сектор. Во 2015 година се предвидува да започне усогласување на материјалните закони со Законот за општа управна постапка (ЗОУП) и донесување на Програма за поддршка на неговата имплементација. Во однос на **реформата на полицијата** законски ќе се уреди основањето на нова, независна институција која ќе функционира во системот на надворешна контрола на почитувањето на човековите слободи и права, професионалните стандарди и примената на посебните должности и овластувања од страна на вработените во МВР.

Соработката со **граѓанското општество** ќе се унапредува меѓу другото и преку формирање на советодавно тело за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанскиот сектор. Ќе бидат вложени напори и за подобрување на постапувањето по обраќањата и препораките на Народниот правобранител од страна на органите на државната управа.

Со цел зајакнување на независноста и непристрасноста на **судството** се планира зајакнување на законската рамка со што ќе се придонесе за натамошна реформа на правосудниот систем. Планирани се измени и дополнувања на Законот за судовите, Законот за Судскиот совет на Република Македонија, нов Закон за јавното обвинителство на Република Македонија, Закон за јавно обвинителска служба, како и Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на дисциплинска постапка.

Активностите во борбата **против корупцијата** ќе бидат насочени кон подобрување на законската и институционална рамка и зајакнување на капацитетите на институциите за превенција и репресија на корупцијата, ќе се донесат измени и дополнувања на Законот за спречување на корупцијата во насока на воспоставување на регистар на избрани и именувани лица.

Унапредувањето на слободата на изразување и медиуми останува клучен приоритет при што ќе продолжи дијалогот помеѓу Владата и здруженијата на новинари во врска со преостанатите отворени прашања. Ќе продолжат активностите за јакнење на капацитетите за примена на праксата на Европскиот суд за човекови права во оваа

област. Во однос на **правата на заедниците** ќе се изготви Акциски план за реализација на препораките од квалитативната анализа од Извештајот за спроведување на Охридскиот рамковен договор. Ќе продолжи воспоставениот дијалог за дискусија на прашањата за инклузија на Роми и Роми бегалци, како и заложбите за зголемување на државниот буџет за спроведување на Стратегијата/Декадата за Роми.

Унапредувањето на односите и соработката со земјите од соседството и јакнењето на **регионалната соработка** се меѓу клучните приоритети на надворешната политика на Република Македонија. Ќе се работи на понатамошно унапредување на односите со земјите од соседството и регионот и ќе продолжи активното учество во регионалните иницијативи. Во односите со **Република Бугарија** ќе продолжат преговорите по текстот на Договорот за пријателство, добрососедство и соработка како и на конкретизација на иницираните проекти на полето на евроинтеграцијата, инфраструктурното поврзување, економската, трговската, културната и прекуграничната соработка. Република Македонија продолжува со проактивниот и иницијативен пристап за унапредување на билатералните односи со **Република Грција** во насока на интензивирање на севкупната билатерална соработка и унапредување на добрососедските односи. Република Македонија ќе продолжи, во добра верба, со активен и конструктивен пристап во разговорите за надминување на разликата околу името под покровителство на ОН, во насока на надминување на разликата во согласност со принципите и нормите на меѓународното право.

Приоритетите во **економските критериуми** се усогласени со Националната програма за економски реформи (НЕРП), како нов инструмент за економско управување во земјите опфатени со процесот на проширување.

Во 2014 година беше задржана макроекономската стабилност во земјата. Трендот на раст на економската активност продолжи со повисок интензитет во однос на претходната година. Така, просечниот раст во првата половина од 2014 година изнесува 3,9%, придвижен од извозот, кој забележа реален раст од 13,3%. Позитивен придонес врз растот имаа и бруто инвестициите (5,9%) и потрошувачката (3,1%). Растот на извозот на стоки е главно резултат на зголемениот извозен потенцијал на земјата. Растот на извозот е придружен и со промена на структурата на извозот кон производи со повисока технолошка вредност, што се должи на производството и извозот од капацитетите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Според податоците на Државниот завод за статистика, стапката на невработеност, иако се уште висока, бележи тренд на намалување. Невработеноста во вториот квартал 2014 година се намали на 28,2% и е за дополнителни 0,6 процентни поени пониска споредено со истиот квартал претходната година.

Република Македонија успешно ја реализира Програмата за претседавање со ЦЕФТА, која се фокусираше на следните приоритети: создавање на слободна трговска зона, конкурента економска средина и интегрирање во глобалната економија.

Владата ќе продолжи да води активна економска политика, имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување. Реалниот раст на БДП во 2015 година се очекува да изнесува 4%. Домашната побарувачка се очекува да има позитивен придонес кон економскиот раст. Бруто инвестициите во 2015 година се очекува да остварат раст од 8% на реална основа. Предвидениот економски раст се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на трудот и натамошно намалување на просечната стапка на невработеност на ниво од 27% во 2015 година. Монетарната политика и во 2015 година ќе биде фокусирана на одржување на ценовната стабилност, преку одржување на стабилен курс на денарот во однос на еврото, при што стапката на инфлација е предвидено да изнесува околу 1%.

Активностите за поддршка на развојот на човечкиот капитал, ќе се фокусираат на натамошниот развој на Националната рамка на квалификации (НРК) како поддршка на доживотното учење на формалниот образование систем, неформалното и информалното учење и поврзување со пазарот на труд.

Капиталните расходи се планирани за следните сектори: патната и железничка инфраструктура, вложување во енергетската и комунална инфраструктура, уредување на технолошко индустриските развојни зони, за здравствениот сектор, за образованието, детската заштита и спортот, во насока на поддршка на земјоделскиот сектор, во областа на правосудство и во областа на реформите за заштита на имотно-правните односи.

Во однос на **способноста за преземање на обврските од членство во ЕУ**, планирани се следните клучни приоритети:

Во делот на **слободно движење на стоки** ќе се спроведува Акцискиот план за сообразност со членовите 34-36 од Договорот за функционирање на Европската унија (ДФЕУ) и усогласувањето на правните прописи кои се дел од

преговорите за склучување на АКА Договорот. На среден рок ќе се транспонираат новите Директиви на ЕУ од Новиот приод опфатени со преговорите за АКА Договорот. Ќе се подготви нов Закон за безбедност на производи во согласност со новата регулатива за безбедност на производи. Вкупниот број на усвоени македонски стандарди и стандардизациски документи (европски, меѓународни и изворни македонски) изнесува 25.460. Усвоени се 18.954 (99%) европски стандарди како македонски. Понатаму ќе се работи на зголемување на бројот на акредитирани македонски тела за вршење на оцена на сообразност, кои ќе бидат присутни на пазарот во РМ и на меѓународните пазари. Се планира подготовка на нов Закон за градежни производи во кој ќе се транспонира релевантното ЕУ законодавство во однос на усогласените услови за ставање на пазар на градежни производи. Во согласност со Директивата 2008/51/ЕУ, ќе се воспостави електронскиот регистар за оружје за целосен мониторинг на производството, поправка, трговија и транспорт на оружјето.

Во делот на **слободно движење на работници**, активностите ќе се насочат кон јакнење на капацитетите за ефективно спроведување на релевантното асquis на полето на слободно движење на работници со поддршка на проект за учество во ЕУРЕС - Мрежа на европски служби за вработување. Ќе продолжат активностите за потпишување на договори за социјално осигурување со седум нови земји и за продолжување на преговори за успешна примена на веќе потпишаните договори. Ќе се иницираат активности за потпишување на договори за користење на Европска здравствена картичка со две европски земји и ќе се унапредува веќе воспоставениот систем за електронска здравствена картичка.

Во делот на **право на основање и слобода на давање на услуги** се планира донесување на Акциски план за воспоставување на Единствена точка за контакт (ЕТК) согласно Директивата 32006L012 и усвојување на Законот за услуги. Клучните приоритети во областа на поштенските услуги ќе бидат насочени кон надминување на проблемот околу неограничениот период на важење на индивидуалната дозвола, одредувањето на нето трошоците на давателот на универзалната услуга, како и продолжување на динамиката на спроведувањето на легислативата за регулирање на поштенскиот пазар. Ќе продолжат активностите на Меѓуресорската координативна група за признавање на професионални квалификации, од аспект на следење, анализа и усогласување на законските и подзаконските акти за регулираните професии со одредбите од Директивите 36/2005/ЕЗ и 55/2013/ЕЗ со поддршка на ИПА проект.

Во делот на **слободно движење на капитал** ќе се донесе нов Закон за платниот промет и соодветни подзаконски прописи заради целосно транспонирање на Директивата 2007/64/ЕС. Се планира изработка на нова подзаконска рамка за надгледување на платните системи согласно Принципите за инфраструктурата на финансиските пазари на ИОСЦО/ЦПСС (IOSCO/CPSS) и регулативата на ЕЦБ. Во областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам ќе се измени Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам согласно IV Директива на Европската унија.

Во делот на **јавни набавки** ќе продолжи реализацијата на активности за натамошен развој на системот на јавните набавки и воведување на добри практики. Меѓуресорска група ќе го анализира релевантното законодавство на ЕУ во различни области. Советот за јавно приватно партнерство ќе започне со активности во креирањето и реализацијата на политиките во оваа област.

Во делот на **право на трговски друштва** ќе се изврши транспонирање на членот 16 од Директивата за прекугранично спојување на друштвата во Законот за трговски друштва. Во делот на сметководство, ќе се усогласува националното законодавство со Директива бр. 2013/34/ЕУ за годишни финансиски извештаи, консолидирани извештаи и поврзани извештаи на одредени видови на трговски друштва. Исто така се очекува да се операционализира работата на Институтот на сметководители и овластени сметководители кој ќе издава лицнеци и ќе организира соодветни обуки. Во делот на ревизијата, ќе врши усогласување на националното законодавство со Директивата 2014/56.

Во делот на **право на интелектуална сопственост** ќе се преземат активности за унапредување на системот на заштита на правата од интелектуална сопственост. Активностите за подигање на јавната свест ќе се одвиваат во координација со Министерството за образование и наука. Се планира воведување на електронски систем за евидентирање, обработка на податоци следење и контрола кај радио-телевизијските организации за емитуваните

авторски дела, односно предмети на сродни права, во примената на колективното управување. Ќе се преземат активности за постигнување ниво на правна сигурност кај носителите на правата од интелектуална сопственост. Ќе се донесе Стратегија за индустриска сопственост 2015-2017. Во 2015 година Академијата за судии и јавни обвинители ќе спроведе обуки во врска со различни аспекти на заштитата на правата од интелектуална сопственост.

Во делот на **политика на конкуренција** и државна помош ќе се реализираат низа обуки за стопанските комори, и ќе се подготви Методологија за прибавување докази на лице место при вршење претреси од страна на овластените лица. Ќе се реализираат обуки за стручната служба на Комисијата за заштита на конкуренцијата и за давателите на државна помош во областа на регионална помош.

Во делот на **финансиски услуги** ќе се измени Законот за банки во насока на обезбедување на постабилен финансиски систем. Ќе продолжи работата на Координативното тело за финансиска едукација помеѓу регулаторните институции. Ќе се донесе нов Закон за осигурување во кој ќе се имплементира новата Директива 2009/138/E3 (Solvency 2). Се планира подготовка на Закон за конечно порамнување во платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност, во кој ќе се имплементира Директивата за конечно порамнување (98/26/E3); измена и дополнување на Законот за инвестициски фондови во кој ќе се имплементира Директивата 2009/65/EУ, како и подзаконски акти кои произлегуваат од него. Ќе се подготви нов Закон за пазар на капитал кој ќе биде целосно усогласен со законодавството на ЕУ во областа на пазарот на капитал.

Во **делот на информатичко општество и медиуми** во фокус ќе биде развојот на следната генерација на пристапни мрежи кои што се целосно или делумно базирани на оптика. Ќе се воспостави Национален центар за одговор на компјутерски инциденти (МКД-ЦИРТ), со цел заштита и безбедност на информатичките системи на клучни/критични инфраструктури во државата. Се очекува да се усвојат измени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, со цел надминување на забелешките кои се добиени од страна на Европската комисија.

Во делот на **земјоделство и рурален развој** ќе се донесе Национална стратегија за земјоделство и рурален развој (2014-2020), со која ќе се дефинираат идните мерки за развој на политиката на финансирање во земјоделството, и воспоставувањето на неопходните системи и институции. Предвидени се измени и дополнувања на Законот за земјоделство и рурален развој и Законот за органско производство во насока на усогласување со релевантното законодавство на ЕУ. Започната е реализацијата на Националниот план за органско производство за периодот 2013 – 2020 година. Се очекува донесување на Закон за изменување и дополнување на законот за квалитетот на земјоделските производи со цел хармонизација на истиот со новата ЕУ Регулатива 32012R1151.

Во делот на **безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика** се спроведува Повеќегодишниот Национален контролен план (ПНКП), и во континуитет се зајакнуваат капацитетите на АХВ, со поддршка на ИПА проекти 2009/2010. Ќе се донесат измените на Законот за безбедноста на храната во кои акцентот е ставен на подобро дефинирање на правилата за заштита на потрошувачите и нивната информираност во однос на означувањето на храната како и официјалните контроли засновани на ризик. Во делот на фитосанитарна политика се предвидува нов Закон за фитофармацевтски производи и подзаконски акти, воспоставување на информатички системи, примена на заштитени зони, листи на заштитени зони и посебно регулирани. Исто така, се планира дополнително зајакнување на координацијата и капацитетите на сите надлежни институции во оваа област.

Во делот на **рибарство** активностите се насочени во функција на трајно користење на рибите преку одржлив развој со доделување на концесии за стопанисување со риби. Структурните активности во делот на рибарството и аквакултурата ќе се реализираат преку планираните мерки во годишните програми.

Во делот на **транспортна политика** се планира креирање на нови политики, стратегии, потпишување на меѓународни акти со цел генерално подобрување на внатрешниот и меѓународниот сообраќај како и подобрување на енергетската ефикасност во транспортот, отстранување на пречки за слободно движење на патници и стоки. Се планираат измени на Законот за железничкиот систем, со цел понатамошно усогласување со Директивата 2012/34/EУ во насока на создавање на единствен европски железнички простор.

Во делот на **енергетика** ќе се спроведуваат мерки и активности за обезбедување на сигурност во снабдувањето со сите видови на енергија и енергенси и за модернизација на постојната енергетска инфраструктура. Во оваа насока се очекува да се намали узвозната зависност на земјата од поедини видови енергија и енергенси. Со цел да се финализира процесот на транспонирање на Директива 2009/119/EУ, ќе бидат донесени подзаконските акти пропишани со Законот за задолжителни нафтени резерви. Ќе се задржи нивото на задолжителните нафтени резерви. Во делот на *внатрешниот пазар* на електрична енергија и природен гас, се очекува да се спроведат утврдените чекори за либерализација на овие пазари. Во наредниот период се очекува транспонирање и спроведување на Третиот пакет на законодавство на ЕУ за внатрешен пазар на енергија при што ќе се обезбеди поголема независност на операторите на преносните системи, ќе се зајакне улогата на Регулаторната комисија за енергетика и ќе се воведат конкретни мерки за дефинирање на концептот на ранливи потрошувачи и поддршка на истите. Притоа, понатамошната либерализација ќе се одвива во пет фази и целосна либерализација ќе се постигне до 2020 година. Во делот на *енергетската ефикасност и обновливи извори* на енергија ќе се допрецизираат законските одредби, ќе се спроведуваат енергетски контроли и ќе се утврдат механизми за финансиска поддршка за примена на енергетската ефикасност во секторот на јавни згради. Исто така ќе се обезбеди поедноставување на административните постапки за изградба на електроцентрали кои користат обновливи извори на енергија.

Во делот на **оданочување** ќе продолжат напорите за обезбедување на висок квалитет на услуги за даночните обврзници, поедноставени даночни постапки за навремено и точно исполнување на обврските и праведно и ефикасно собирање на даноците и на другите јавни давачки. Ова ќе се постигнува преку воведување на системи за управување со квалитет, спроведување на програми за едукација и овозможување на брз и лесен пристап до даночните информации, намалување на времето и трошоците на даночните постапки, воведување на нови и развој на постојните електронски даночни услуги и зголемување на степенот на нивното користење.

Во делот на **економска и монетарна унија**, Народната банка ќе продолжи да го прилагодува монетарниот инструментариум во согласност со макроекономските остварувања во домашната економија, и поставеноста и трендовите во евро-зоната и движењата на финансиските пазари. Владата ќе продолжи да води активна економска политика, имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување. Фискалната политика и понатаму ќе биде дизајнирана во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економскиот раст како основни услови за зголемување на вработеноста и унапредување на животниот стандард.

Во делот на **статистика** ќе продолжи усогласување на националната правна рамка за статистиката со законодавството на ЕУ, со цел обезбедување услуги за висококвалитетни статистички информации. *Посебно* внимание се посветува на развојот на метаинформациониот систем, заштитата на податоците од разоткривање, техничката поддршка за ефикасни процеси на статистичка продукција, олеснување на известувањето и подобрување на квалитетот на комуникација со известувачите и корисниците. Народната банка ќе продолжи со воведување на нови и усогласување на постојните статистики со меѓународните стандарди и барањата на Европската Унија.

Во делот на **социјална политика и вработување** клучните приоритети се фокусираат на подобрување на состојбата со невработеноста и зголемување на ефикасноста и инклузивноста на пазарот на труд, подобрување на грижата и состојбата на различните категории граѓани кои се во состојба на социјален ризик, унапредување на еднаквите можности и недискриминација и подобрување на социјалниот дијалог. За таа цел предвидени се активности за зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат за труд и другите надлежни институции и социјални партнери за заедничко и координирано справување со непријавената работа и ефикасно функционирање на системот на мирно решавање на работни спорови. Продолжуваат активностите за понатамошно унапредување и зголемување на ефикасноста на *социјалниот дијалог* на сите нивоа и јакнење на капацитетите на социјалните партнери. Преку реализација на активните мерки и програми од областа на пазарот на труд и вработувањето продолжува спроведувањето на политиките насочени кон зголемување на стапката на вработеност и намалување на стапката на невработеност. Ќе се изработи и нов Акциски план за вработување на млади за периодот 2016-2020 година. Во областа на *безбедност и здравје*, продолжува реализацијата на тековната стратегија и подготовка на Стратегијата за безбедност и здравје 2016-2020, како и понатамошно усогласување на Закон за безбедност и здравје при работа. Во областа на *социјалната вклученост* ќе продолжи воспоставувањето на целосен систем за

делување на ниво на превнеција, спречување и заштита од семејно насилство, и понатамошно усогласување на законската рамка. Продолжува имплементација на активностите во согласност со стратешките и оперативни документи од областа на *еднаквост и недискриминација*.

Во делот на **претпријатија и индустриска политика** ќе продолжат активностите за подобрување на деловната клима и дијалогот со бизнис заедницата за создавање и водење бизнис, отстранување на административните бариери – преку регулаторната гилотина и РИА, воведување едношалтерски систем, водење политики и програмски активности за создавање и поттикнување на конкурентна економија базирана на знаење, иновации, привлекување странски инвестиции, развој на претприемништво, кластеринг и извозна ориентација.

Ќе продолжат активностите на Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР) за пристап до финансии, како и искористување на можностите кои се нудат преку Програмите на Заедницата, КОСМЕ и ХОРИЗОНТ 2020 за развој на конкурентна економија базирана на знаење и иновации. Инструментите на индустриската политика ќе се реализираат преку годишни владини програми за конкурентност, иновации и претприемаштво, преку: Агенцијата за поддршка на претприемништвото (АППРМ), Агенцијата за странски инвестиции и привлекување инвестиции (АСИПИ), Министерството за образование и наука (МОН), Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони (ДТИРЗ), Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР).

Во делот на **транс-европски мрежи** во континуитет се гради и обновува патната и железничката инфраструктура во земјата долж Коридор VIII и X (Xd) што претставува дел од мрежата на Транспортната опсерваторија на југоисточна Европа (СЕЕТО). Развојот на електропреносната мрежа кон соседните земји се одвива во континуитет во согласност со приоритетите утврдени во националната Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија, Регионалната стратегија за развој на енергетиката на Енергетската заедница како и новата Регионална стратегија на југоисточна Европа 2020. Земјата континуирано учествува во работните тела на СЕЕТО, Енергетската заедница и Европската асоцијација на електропреносните систем оператори (ЕНТСО-Е) итн.

Во делот на **регионална политика** акцентот ќе остане на подобрување на апсорпцијата на средствата од ИПА, обезбедување соодветно спроведување на проектите финансирани од ИПА, истовремено почитувајќи ги принципите на стабилно финансиско управување и соодветни контроли. Воедно, особен акцент ќе се стави на воведувањето на целосно децентрализирано управување на ИПА без екс анте контроли и прилагодување на системот за управување со ИПА II. Ќе продолжат заложбите за унапредување на развојот на сите региони во земјата. Во 2015 година акцентот ќе биде ставен на натамошно јакнење на административниот капацитет со цел да се гарантира целосна и ефективна употреба на ИПА средствата. При програмирањето на преостанатите алокации од ИПА и новите алокации од ИПА II, земени се предвид начелата од Стратегијата за одржлив раст и работни места „Европа 2020“ и Стратегијата за Југоисточна Европа 2020 на Советот за регионална соработка и приоритетите дефинирани во Програмата за работа на Владата и Националната економска реформска програма (НЕРП). Во однос на следењето и оценувањето на проектите, акцентот останува на континуирано јакнење на системот за следење и контрола на спроведувањето на Оперативните програми. Во следниот период акцентот останува на сигурното финансиско управување, со цел да се обезбеди навремено и непречено спроведување на проектите финансирани од ИПА и соодветно трошење на финансиските средства.

Во делот на **правосудство и фундаментални права**, ќе се донесе Стратегија со Акциски план за натамошна реформа на правосудниот систем во шест области и тоа: Судство, Казнено -правен систем, Пристап до правдата, Секторска политика и имплементација на правото на ЕУ, Управно право и ИТ – Е Правда. Ќе воспостави евиденција на поднесени барања за иземања на судии. Континуирано ќе се следи ефикасноста на судовите врз основа на два индикатори: стапка на решени предмети и време на решавање на предметите. Ќе се подготви целосен преглед на идентификувани предмети кои се наоѓаат во судскиот систем подолго од три години. Ќе организираат обуки за унапредување на техниките за писмена изработка и аргументирање на судските одлуки со цел подобрувања на квалитетот на правдата, како и во насока на поголема и подоследна употреба на праксата на повисоките судови и праксата на меѓународните судови. Ќе се донесе Програмата за развој на медијацијата со мерки за унапредување и обезбедување на ефикасна медијација.

Во делот на **антикорупциската политика**, ќе се изгради систем со кој ќе се поврзат сите релевантни институции за современо собирање и процесирање на податоци за следење на постапки по предмети за случаи на корупција и

добивање на извештаи кои ќе се користат за натамошно градење на антикорупциските политики и подготовка на национални стратешки антикорупциски планови врз основа на факти.

Во делот на *фундаменталните права*, ќе бидат усвоени измени на Законот за Народниот правобранител во насока на негово натамошно усогласување со Париските принципи кои се однесуваат на институционалните тела за човекови права. Ќе се донесе Национална стратегија за развој на пенитенцијарниот систем. Во однос на *слободата на изразување/медиуми*, редовно ќе се ажурираат табелите за евиденција на случаите на клевета и навреда. Во делот на *правата на заедниците*, ќе продолжи спроведувањето на Стратегијата за интегрирано образование. Ќе се работи на подобрување на правичната застапеност на помалите заедници, особено кај Ромите и Турците, со посебен акцент на правична застапеност на високо ниво.

Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор ќе организира низа дебати од областа на историјата, културата и јазикот со цел да се овозможи заедничко дебатирање и запознавање на младите со историјата, културата и јазикот на сите заедници во државата.

Во делот на **правда, слобода и безбедност**, клучните активности ќе бидат насочени кон јакнење на стратешките капацитети за управување со миграционите текови преку спроведување на мерките од Акцискиот план на Резолуцијата за миграциона политика 2015-2020. Ќе се преземат енергични мерки за надминување на проблемите поврзани со криминални активности на барателите на азил. Ќе се преземат структурни напори за подготовка на стандардни оперативни процедури за работата на двата прифатни центри. Во областа интегрирано гранично управување ќе се воведат новиот ЕУ концепт. Капацитетите и функционалноста на Националниот координативен центар за борба против организиран криминал ќе се зајакнат со опрема, обука на персоналот и развивање на процедури за работа. Ќе се спроведува Акцискиот план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, со што ќе се овозможи непречен пристап на жртвите до помош, поддршка, заштита и реинтеграција. Ќе се донесе Национална стратегија за борба против тероризам за периодот 2015-2020 година. Ќе продолжи со операционализацијата на мерките за превенција од радикализацијата вклучувајќи и развивање на соодветни мерки за справување со феноменот на борци во странски војски.

Во делот на **наука и истражување** приоритет е подготовката на Националната програма за високо образование и научно-истражувачка дејност 2014 - 2018 година, функционирање на Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР), како и соработката во рамките на Регионалната развојно-истражувачка стратегија за иновации за земјите од Западен Балкан. Во областа на рамковни програми, ќе се продолжи со активности за успешно искористување на отворените можности кои ги нуди Програмата Хоризонт 2020. Ќе продолжат напорите за интегрирање во Европската истражувачка област (ЕРА) преку зајакнување на соработка со Здружениот истражувачки центар на ЕУ и високите работни тела на ЕРА, како и преку развивање на билатералната и мултилатералната соработка и активности за поттикнување на мобилноста на истражувачите.

Во делот на **образование, култура и млади** ќе продолжат напорите за вклучување на децата во предучилишното образование, намалување на осипувањето и раното напуштање на образованието и зголемување на бројот на високообразовните кадри. Активностите ќе се насочуваат кон: зголемување на опфатот на децата во предучилишно образование, со фокус на руралните подрачја; натамошен развој и спроведување на Националната рамка на квалификации; спроведување на Стратегијата за стручно образование и обука во контекст на доживотно учење 2013–2020, спроведување на Стратегијата за претприемачко образование 2014-2020, Националната програма за високо образование и научно – истражувачка дејност 2014–2018 и др. Земјата ќе ги продолжи активностите за развој на креативните индустрии. Ќе продолжи учеството во ЕУ програмите „Еразмус+“, „Европа за граѓаните“ и „Креативна Европа“.

Во **делот на животна средина** ќе биде донесена сеопфатна Национална стратегија за животна средина и климатски промени, во која ќе бидат јасно дефинирани националните приоритети во овие области во насока на понатамошно хармонизирање со правото на Европската Унија. Ќе се заокружи процесот на усогласување со европското законодавство, преку донесување на националното законодавство во делот на квалитет на водата, управување со отпадот и индустриските емисии. Акцент ќе се стави на изработка на националниот придонес во глобалните напори за намалување на климатските промени и ќе се утврди стратешката и законската рамка за управување со климатските промени. Во однос на имплементирање на законодавството, фокусот ќе биде ставен во областите води и отпад, преку подготовка на планска документација за интегрирано регионално управување со

отпад, донесување на планови за управување со речни сливови на реката Вардар и Струмица, како и изградба на инфраструктура. Ќе се спроведат активности за зајакнување на капацитетите на локалната самоуправа преку обезбедување на техничка помош која ќе помогне во создавање на услови за подобро спроведување на законодавството од областа на животната средина, како и за управување на новите инфраструктурни проекти во областа на управувањето со водите и отпадот. Ќе продолжат напорите за вклучување на јавноста во процесот на донесување на одлуки.

Во делот на **заштита на потрошувачи и јавно здравје** ќе се донесе Програмата за заштита на потрошувачите за периодот 2015 - 2016 година со учество на надлежните институции и во соработка со невладиниот сектор. Во областа на јавното здравство приоритети се подигање на квалитетот на здравствените услуги на сите нивоа, јакнење на примарната здравствена заштита и превентивата и воспоставување стабилен систем за финансирање на здравствената заштита за сите граѓани.

Во делот на **царинска унија** ќе се реализираат активностите за пристапување кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка, како и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока, интероперабилност на новиот компјутеризиран транзитен систем со транзитните системи на ЕУ, целосна операционализација на системот за интегрираната тарифна околина, како и имплементација на новиот електронски систем за обработка на царински декларации и акцизни документи.

Во делот на **надворешни односи** активностите се насочени кон зголемување на институционалните капацитети за успешно учество на земјата во развојната, хуманитарната и трговската политика на ЕУ. Република Македонија успешно претседаваше со ЦЕФТА во 2014 година. Во областа на билатералните договори со трети земји, земјата ќе продолжи со анализирање и спроведување на договорите за трговска и економска соработка кои се веќе потпишани и влезени во сила, за усогласување со законодавството на ЕУ. Од аспект на развојната политика, на среден рок се предвидува донесување и ратификација на Закон за спроведување на развојната политика. Во областа на хуманитарната помош, се планирана подготвување на Националната проценка на ризици.

Во делот на **заедничка надворешна, безбедносна и одбранбена политика** Република Македонија ќе се придружува кон декларациите и одлуките на ЕУ за воведување рестриктивни мерки. Земјата продолжи со учеството во ЕУФОР АЛТЕА, беше учесник во Борбената група на ЕУ, ЕУ БГ 2014-2 и изрази интерес и покрена иницијатива за формализирање на соработка со Европската агенција за одбрана (ЕАО). Ќе продолжи учеството на состаноците на ЕУ за политички дијалог со земјите-кандидати и европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ. Исто така, Република Македонија ќе продолжи и со учеството во мисии и операции во рамките на ЗБОП.

Во делот на **финансиска контрола** ќе продолжи развивањето на системот на јавната внатрешна финансиска контрола. Исто така, ќе се интензивира работењето на Комитетот за финансиско управување и контрола и Ревизорскиот комитет. Ќе бидат преземени мерки и активности, реформата на јавната внатрешна финансиска контрола подобро да се интегрира во тековниот процес на реформи во јавната администрација. Ќе се спроведат подготовки за отпочнување национална сертификација, а ќе продолжи меѓународна сертификација на внатрешните ревизори. Ќе се донесе Националната стратегија за спечување на измами за заштита на финансиските интереси на Европската унија во Република Македонија за периодот од 2015- 2017 година.

Во делот на **финансиски и буџетски одредби** Министерството за финансии континуирано ќе работи на унапредување на управувањето со јавните финансии како клучен приоритет. Во рамките на проектот „Реформа на јавна администрација-е влада“ ќе се дефинираат концептот на подготовка на МТЕФ (среднорочна рамка на трошење) и МТБФ (среднорочна буџетска рамка) и потребните законски измени. Ќе се подготви Закон за воведување на фискални правила, со цел таргетирање на буџетскиот дефицит и јавниот долг, по примерот на најдобрите европски практики. Ќе се преземат активности за воспоставување на целосна оперативна координативна структура за да се обезбеди точна пресметка, сметководство, предвидување, собирање, плаќање и контрола на сопствените ресурси и известување за спроведување на правилата на ЕУ за сопствени ресурси.

I. ПОЛИТИЧКИ КРИТЕРИУМИ

1.1 ДЕМОКРАТИЈА И ВЛАДЕЕЊЕ НА ПРАВОТО

Резиме

Во насока на унапредување на **изборната рамка**, ќе продолжат активностите на работната група за измена на изборното законодавство и работната група за проверка на Избирачкиот список согласно препораките од Извештајот на ОБСЕ/ОДИХР. Континуираното и ефикасно спроведување на Деловникот на **Собранието** на Република Македонија, останува главен приоритет и во 2015 година. Ќе продолжат напорите за спроведување на препораките од Извештајот на Комисијата за испитување на настаните во Собранието од 24.12.2012 година. Собранието ќе даде приоритет на донесувањето на законите со кои се врши усогласување со европското законодавство. Комисијата за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции ќе продолжат да остваруваат значајна улога во процесот на европската интеграција, преку реализирање на активности за клучните приоритети од европската агенда на Република Македонија и промовирањето на консензуален пристап.

Со цел да се обезбеди посветеност кон континуирано следење на обврските кои произлегуваат од процесот на европска интеграција, **Владата** и понатаму ќе ги започнува своите седници со претточка за статусот на процесот на ЕУ-интеграција. Ќе продолжат состаноците на ЕУ-координативните структури за следење на реализацијата на обврските од процесот на европска интеграција.

Во делот на **децентрализација**, Владата ќе усвои нова програма посветена на развојот на локалната самоуправа во периодот 2015-2020 година. Програмата ќе биде насочена кон остварувањето на националните цели за поголем економски раст, зголемување на конкурентноста, повисока стапка на вработеност, пораст на животниот стандард и подобрување на квалитетот на живеење на локално ниво. Се очекува да продолжи стабилниот пораст сопствените приходи на општините, посебно на приходите од даноците на недвижен имот со целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот.

Во однос на **реформата на јавната администрација**, се предвидува да започне усогласување на материјалните закони со Законот за општа управна постапка и донесување на Програма за поддршка на имплементацијата на ЗОУП. Се предвидува почеток на имплементација на Законот за административни службеници и Закон за вработени во јавниот сектор. Ќе продолжи да се обезбедува развој на стручна, професионална, ефикасна, одговорна, транспарентна и сервисно ориентирана државна и јавна служба.

Во однос на **реформата на полицијата** ќе се донесе закон со кој ќе се уреди основање на нова, независна институција која ќе функционира во системот на надворешна контрола на почитувањето на човековите слободи и права, професионалните стандарди и примената на посебните должности и овластувања од страна на вработените во МВР. Ќе се донесе Стратегија за развој на полицијата.

Во насока на унапредување на соработката со **граѓанското општество**, ќе се формира советодавно тело за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанскиот сектор составен од претставници на Владата, органите на државната управа и граѓанските организации. Континуирано ќе се следи постапувањето по обраќањата и препораките на Народниот правобранител упатени до Владата и органите на државната управа.

Со цел зајакнување на независноста и непристрасноста на **судството** во 2015 година се очекува донесување на пакет закони со кои ќе се придонесе за натамошна реформа на правосудниот систем. Планирани се измени и дополнувања на Законот за судовите, Законот за Судскиот совет на Република Македонија, нов Закон за јавното обвинителство на Република Македонија, Закон за јавно обвинителска служба, како и Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на дисциплинска постапка.

Ќе се спроведуваат активности со цел подобрување на антикорупциската правна и институционална рамка, зајакнување на капацитетите на институциите за превенција и репресија на **корупцијата**, изработка на ИТ системи и алатки за следење на случаите на корупцијата и следење на анкетните листови и изјавите за интереси, подобрување на мониторингот и ревизијата на финансирањето на политичките партии и изборни кампањи, унапредување на работењето на Агенцијата за управување со одземен имот и јакнење на јавната свест против корупцијата. Ќе се донесат измени и дополнувања на Законот за спречување на корупцијата во насока на воспоставување на регистар на избрани и именувани лица.

Во делот на **унапредување на слободата на изразување и медиуми** ќе продолжи праксата на обучување на судиите кои работат на случаите на клевета и навреда и во текот на 2015 година. Ќе продолжи да се следи примената на член 10 од ЕКЧП од страна на судиите во домашните пресуди. И во наредниот период ќе продолжи дијалогот помеѓу Владата и здруженијата на новинари во насока на адресирање на преостанатите отворени прашања во областа. Во однос на **правата на заедниците**, ќе се донесе Програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2015 година, со цел промовирање на меѓуетничките односи. Врз основа на квалитативната анализа од Извештајот за спроведување на Охридскиот рамковен договор ќе се изготви Акциски план за реализација на препораките. Ќе продолжи воспоставениот дијалог за дискусија на прашањата за инклузија на Роми и Роми бегалци. Дополнително, ќе продолжат заложбите за зголемување на државниот буџет наменет за Стратегијата/Декадата за Роми. Согласно воспоставената пракса ќе се реализираат четирите партиципативни форуми за правата на заедниците.

Унапредувањето на односите и соработката со земјите од соседството и јакнењето на **регионалната соработка** се меѓу клучните приоритети на надворешната политика на Република Македонија. Ќе се работи на континуирано унапредување на односите со земјите од соседството и регионот и ќе се продолжи со активно учество во регионалните иницијативи.

Во односите со Република Бугарија ќе се продолжи со преговорите по текстот на Договорот за пријателство, добрососедство и соработка како и на конкретизација на иницираните проекти на полето на евроинтеграцијата, инфраструктурното поврзување, економската, трговската, културната и прекуграничната соработка.

Република Македонија продолжува со проактивниот и иницијативен пристап за унапредување на билатералните односи со Република Грција во насока на интензивирање на севкупната билатерална соработка и унапредување на добрососедските односи. Република Македонија ќе продолжи, во добра верба, со активен и конструктивен пристап во разговорите за надминување на разликата околу името под покровителство на ОН, во насока на надминување на разликата во согласност со принципите и нормите на меѓународното право.

Избори

Спроведувањето на изборната реформа со цел понатамошно унапредување на законската рамка во согласност со меѓународните стандарди и најдобри практики останува меѓу клучните приоритети.

Измените и дополнувањата на Изборниот законик се усвоија на 23 јануари 2014 година со консензус меѓу клучните политички партии. Измените се однесуваа на одредбите за одвоеност на државата од партијата, допрецизирање на одредбите за изборна кампања во медиумите и дефинирањето на фиксен износ за донации од правни лица.

Првиот круг на претседателските избори се одржа на 13 април 2014 година, додека вториот на 27 април 2014, заедно со предвремените парламентарни избори. Државната изборна комисија (ДИК) ги презеде сите активности за навремено спроведување на изборите и успеа ефикасно да се справи со ситуациите кои произлегуваа од различните рокови за изборните дејствија. Во согласност со Конечниот извештај на Набљудувачката мисија за избори на ОБСЕ/ОДИХР, претседателските и предвремените парламентарни избори 2014 беа ефикасно спроведени, вклучувајќи го и денот на изборите. Во насока на унапредување на изборната рамка, ќе продолжат активностите на работната група за измена на изборното законодавство и работната група за проверка на Избирачкиот список согласно препораките од Извештајот на ОБСЕ/ОДИХР. Проверката на Избирачкиот список ќе се спроведува врз основа Акцискиот план за спроведување на Методологијата за проверка Избирачкиот список усвоен од ДИК. Дополнително, согласно законската обврска која произлегува од Изборниот законик, ДИК ќе набави систем за електронска идентификација на гласачите.

Собрание

Конститутивната седница се одржа на 10.05.2014 година исе верификуваа мандатите на 123 пратеници во Собранието на Република Македонија. Во работата на Собранието, во овој момент, учествуваат 92 пратеници¹, од 12 политички партии и 2 независни пратеници.

Деловникот на Собранието на Република Македонија се спроведуваше континуирано и ефикасно. Се одржуваа редовни средби меѓу Претседателот на Собранието на Република Македонија, двајцата потпретседатели на Собранието и координаторите на пратеничките групи, во отсуство на координатор на најголемата политичка партија од редот на опозицијата. Предвидено е место за потпретседател на Собранието кој се избира од редот на пратениците кои припаѓаат на политичката партија застапена во Собранието која е најголема опозициона партија. Собранието ги донесе законите од НПAA-ревизија 2014 година, кои беа предложени од Владата на Република Македонија.

Националниот совет за евроинтеграции и Комисијата за европски прашања, одржаа седници посветени на клучни приоритети од европската агенда на Република Македонија. Мешовитиот парламентарен комитет – Република Македонија и ЕУ на 26 и 27 ноември 2014 година во Европскиот парламент во Стразбург го одржа 12-от состанок на кои беа разменети мислења за односите меѓу Република Македонија и ЕУ.

На 27.05.2014 година свечено беше отворен Парламентарниот институт на Собранието, кој е целосно екипиран и постапува по барања за истражување и анализа од страна на пратениците во Собранието, како и по сопствена иницијатива.

Клучен приоритет во исполнувањето на политичките критериуми ќе биде унапредувањето на политичкиот дијалог во Собранието на Република Македонија. Со цел да се обезбеди висок степен на координација меѓу политичките партии во Собранието и програмирање на работата, претседателот на Собранието ќе продолжи да одржува редовни средби со координаторите на пратеничките групи. Согласно Правилникот за координација на Собранието, во врска со предлог-законите на Владата на Република Македонија, на координативните средби ќе учествуваат определените претставници на Владата.

Континуираното и ефикасно спроведување на Деловникот на Собранието на Република Македонија, останува главен приоритет и во 2015 година.

Ќе продолжат напорите за спроведување на препораките од Извештајот на Комисијата за испитување на настаните во Собранието од 24.12.2012 година.

Согласно Меморандумот за исполнување на стратешката цел за членство на Република Македонија во ЕУ потпишан на 16 септември 2013 година од политичките партии во Собранието, се очекува сите политички партии во Собранието, да обезбедат конструктивна улога преку меѓусебна соработка и политички дијалог во Собранието.

¹ декември 2014, <http://www.sobranie.mk/seqashen-sostav.nspx>

Со цел спроведувањето на НПAA, ревизија 2015 година, Собранието ќе даде приоритет на донесувањето на законите со кои се врши усогласување со европското законодавство, со обем и динамика во зависност од овластените предлагачи на закони.

Комисијата за европски прашања и Националниот совет за евроинтеграции ќе продолжат да остваруваат значајна улога во процесот на европската интеграција, преку реализирање на активности за клучните приоритети од европската агенда на Република Македонија и промовирањето на консензуален пристап. Комисијата за европски прашања ќе продолжи да го следи и поттикнува процесот на усогласување на националното законодавството со правото на ЕУ, да организира надзорни и јавни расправи за значајни теми од евроинтеграцијата. Националниот совет за евроинтеграции ќе продолжи континуирано да ја остварува улогата на форум, кој придонесува за унапредување на политичкиот дијалог и одржување на широк национален консензус за членството на Република Македонија во ЕУ.

Мешовитиот парламентарен комитет помеѓу Република Македонија и ЕУ, ќе продолжи да остварува значаен придонес во процесот на европската интеграција, преку одржување на состаноци на Комитетот и редовен парламентарен дијалог меѓу пратеници од Собранието и Европскиот парламент.

Преку меѓународната соработка и активностите на Претседателот на Собранието, на пратеничките групи за соработка со парламенти на одделни држави и преку постојаните делегации во меѓународните парламентарни собранија, ќе се унапредуваат и продлабочуваат севкупните билатерални односи со земјите од регионот и земјите-членки на Европската унија.

Комитетот за односи меѓу заедниците, согласно законските определени надлежности ќе одржува седници на кои ќе се разгледуваат прашања за односите меѓу заедниците во Република Македонија.

За остварување на надзорната функција на Собранието, работните тела ќе продолжат со организирање на надзорни и јавни расправи.

Буџетскиот совет на Собранието ќе продолжи со активности, согласно надлежностите утврдени со Законот за Собранието на Република Македонија.

Парламентарниот институт ќе продолжи да работи на зајакнување на законодавната и надзорната функција на Собранието, преку обезбедување на објективни, независни и пристапни услуги на пратениците.

ЕУ центарот на Собранието² ќе продолжи на пратениците и на Службата на Собранието, да им обезбедува пристап до информации поврзани со ЕУ прашања. За поголема ефективност на активностите во областа на европските прашања, ЕУ центарот ќе продолжи да издава месечна електронска информативна публикација - ЕУ вести. Ќе продолжат напорите за зајакнување на административниот капацитет за изготвување на кратки информации/резимеа за поважни актуелни случувања во ЕУ, како дополнителна активност за проактивно информирање на пратениците за ЕУ прашања.

Програмата за обука на државните службеници во Службата на Собранието за 2015 година, ќе се спроведува преку утврдени активности за натамошно унапредување на знаењата и вештините на државните службеници, со цел ефективно спроведување на стручните и другите работи за потребите на Собранието, работните тела и пратениците. Предвидените активности се во функција на остварување на стратешките приоритети утврдени во Стратешкиот план на Собранието за 2015-2017 година.

Влада

Главните приоритети кои произлегуваат од Програмата за работа на Владата се однесуваат на зголемувањето на економскиот раст, интеграција на државата во ЕУ и НАТО, борба против корупцијата и економскиот криминал, одржување на добри меѓуетнички односи врз основа на Охридскиот рамковен договор, како и инвестиции во образованието и науката. Владата исто така се обврза за спроведување на реформските приоритети поврзани со ЕУ. Во однос на активностите поврзани за интеграцијата во ЕУ, Заменик на претседателот на Владата на Република Македонија задолжен за европски прашања имаше клучна улога во нивното остварување.

Согласно веќе воспоставената практика, Владата ја усвои Националната програма за усвојување на правото на ЕУ (НПАА), ревизија 2014. По објавувањето на Извештајот на Европската комисија за напредокот на Македонија за 2014 година, Секретаријатот за европски прашања иницираше серија на јавни трибини и средби со државните институции и други заинтересирани страни да дискутираат за наодите кои произлегуваат од Извештајот и идните активности за нивно решавање. Во овој поглед, Заменик на претседателот на Владата на Република Македонија

² Во Собранието на Република Македонија во периодот јануари 2011-јуни 2012 година се спроведе ИПА Проект за "Техничка помош за Парламентот", во чии рамки, беше обезбедена финансиска и стручна помош за воспоставување на ЕУ центар во Собранието.

задолжен за европски прашања одржа повеќе јавни дебати со претставници на граѓанското општество, медиумски организации и здруженија, како и средби со академската заедница и претставници од доменот на судството и деловната заедница.

Дополнително, Владата подготви и нацрт Акциски план на селектирани приоритети со краткорочни цели во приоритетните области: судство, слобода на изразување и медиуми, меѓуетнички односи, реформа на јавна администрација, постапување по препораките на ОБСЕ/ОДИХР, добрососедски односи и регионална соработка.

Со цел да се обезбеди посветеност кон континуирано следење на обврските кои произлегуваат од процесот на европска интеграција, Владата и понатаму ќе ги започнува своите седници со претточка за статусот на процесот на ЕУ-интеграција и ќе одржува редовни тематски седници за прашања од европската агенда.

Спроведување на процес на децентрализација

Продолжи процесот на администрирање и наплата на сопствените приходи, извршување на пренесените надлежности и управување со финансиските средства и другите ресурси потребни за нивно извршување. Исто така продолжија и напорите за завршување на втората фаза од фискалната децентрализација.

Владата на Република Македонија редовно го разгледува напредокот во наплатата на данокот на имот и мерките и активностите кои се преземаат за зајакнување на капацитетите за развивање на политики за финансирање на општините и финансиско управување. Споредено со 2005 година во која започна процесот на фискална децентрализација, приходите на општините се зголемија за пет пати³. Наплатата на локалните даноци е зголемена за повеќе од два пати и остварен е пораст на учеството на локалните даноци во бруто дамоашниот производ (БДП) од 1% во 2005 година на 1,5% во 2013 година, со подобрување на структурата на наплата, што укажува дека капацитетот на локалната самоуправа континуирано зајакнува.

Остварувањето на сеопфатен и одржлив локален развој, како основен предуслов за создавање на економски појаци и развојно ориентирани единици на локалната самоуправа, останува една од приоритетните цели на Владата на Република Македонија во наредниот период. Во таа насока, Владата ќе усвои нова програма посветена на развојот на локалната самоуправа во периодот 2015-2020 година. Програмата ќе биде насочена кон остварувањето на националните цели за поголем економски раст, зголемување на конкурентноста, повисока стапка на вработеност, пораст на животниот стандард и подобрување на квалитетот на живеење на локално ниво. Во првата половина на 2015 година ќе биде усвоен и Акциски план за реализација на Програмата за првите две години (2015-2016).

Дополнително, ќе се обезбедат нови приходи со доделување на средства од закупнина на земјоделско земјиште сопственост на Република Македонија на општините и тоа со следната динамика: во 2015 година 10% за општините и општините во градот Скопје и 90% за Република Македонија, во зависност од местоположбата на земјоделското земјиште кое е предмет на давање под закуп под услов реализација на приходи од данок на недвижен имот да се оствари над 80% во однос на планираните; во 2016 година 20%, во 2017 година 30% и во 2018 година 50% за општините и општините во градот Скопје. 4

Во текот на 2015 година се очекува да продолжи стабилниот пораст сопствените приходи на општините, посебно на приходите од даноците на недвижен имот со целосен опфат на даночната основа на физичките лица и правните субјекти и репроценка на вредноста на недвижниот имот.

Во наредниот среднорочен период ќе се преземат активности за обезбедување на дополнителни приходи од дотацијата од ДДВ за општините кои покажуваат успешност во наплатата на локалните даноци. Истовремено, Владата ќе продолжи со редовно следење на напредокот на наплата на сопствените приходи како и со спроведување на низа различни мерки во рамките на целосно воспоставената законска и институционална рамка на локалната самоуправа, со цел изграден капацитет и одржлив економски развој на локалната самоуправа.

Реформа на јавна администрација (види повеќе во IV. Јакнење на административни капацитети)

Во насока на подобрување на административните структури и зајакнување на административните капацитети, како и зголемување на транспарентноста и одговорноста на администрацијата, Министерството за информатичко општество и администрација и продолжува со координацијата на процесот на реформа на јавната администрација

³ Во 2005 реализација од 5,9 милијарди денари, во 2013 година 28,2 милијарди денари

⁴ Закон за изменување на Законот за земјоделското земјиште е усвоен и објавен во Сл.весник на Република Македонија бр.166 од 12.11.2014 година.

преку Акцискиот план кој произлегува од Стратегијата за РЈА; имплементација на законската регулатива за државни и јавни службеници; унапредувањето на правната рамка за управни постапки; обезбедување на систем за континуирана обука на администрацијата; подобрување на координативниот механизам за управување со човечките ресурси итн.

Агенцијата за администрација, како самостоен државен орган, обезбедува развој на стручна и професионална администрација, преку имплементирање на нов пристап кон управувањето со човечките ресурси, со елементи на корпоративно управување, согласно со најдобрите светски практики за управување темелено на компетенции. Оваа цел, Агенцијата ја остварува, пред сè, преку целосно и доследно спроведување на законската и подзаконската регулатива за административните службеници, во делот кој се однесува на постапките за селекција и вработување и за заштита на правата на административните службеници. До отпочнувањето со примената на Законот за административни службеници, Агенцијата ќе продолжи со спроведување на надлежностите утврдени во Законот за државните службеници и Законот за јавните службеници.

Во 2015 година се предвидува да започне усогласување на материјалните закони со Законот за општа управна постапка и донесување на Програма за поддршка на имплементацијата на ЗОУП. Се предвидува почеток на имплементација на Законот за административни службеници и Закон за вработени во јавниот сектор. Ќе продолжи да се обезбедува развој на стручна, професионална, ефикасна, одговорна, транспарентна и сервисно ориентирана државна и јавна служба. Ќе се преземат низа активности во насока на подобрување на квалитетот на администрацијата, поточно: воведувањето на систем за управување со квалитет, согласно стандардот ИСО 9001 во државните институции, имплементацијата на Заедничката рамка за оценка во другите институции (CAF) како и имплементација на системот на интероперабилност. Ќе се работи на подобрување на координативниот механизам за управување со човечките ресурси.

Министерството за информатичко општество и администрација во 2015 година ќе продолжи со зајакнување на сопствените капацитети за координирање на процесот на реформата на јавната администрација. МИОА заедно со АА ќе почнат со следење на спроведувањето на Законот за административни службеници и Законот за вработени во јавниот сектор.

Во текот на 2015 година Агенцијата за администрација во своето работење ќе биде фокусирана на навремено, ефикасно и ефективно спроведување на новите обврски утврдени во Законот за административни службеници. Во 2016 и 2017 година Министерството за информатичко општество и администрација ќе продолжи да го имплементира системот на интероперабилност и да ја следи имплементацијата на проектите Оцени ја администрацијата и Барометар на квалитет.

Реформа на полиција

Донесен е нов Закон за внатрешни работи⁵ со кој се обезбеди усогласување со законите за вработените во јавниот сектор, односно административните службеници и истовремено се изврши надминување на практичните проблеми детектирани во процесот на имплементација на Законот. Министерство за внатрешни работи (МВР) донесе Акциски план за имплементација на Законот за внатрешни работи.

Извршени се измени во организациската поставеност на Бирото за јавна безбедност (БЈБ) која ќе обезбеди функционално зајакнување на капацитетите на БЈБ и поуспешно справување со криминалот, прекршоците и јавниот ред и мир на превентивен и репресивен план.

Донесена е Стратегија за управување со човечки ресурси и Стратегија за развој на Центарот за обука.

МВР објави оглас за прием на 400 полицајци и 50 извршители со завршено високо образование.

Во текот на 2015 година, се планира:

- Донесување на закон со кој ќе се уреди основање на нова, независна институција која ќе функционира во системот на надворешна контрола на почитувањето на човековите слободи и права, професионалните стандарди и примената на посебните должности и овластувања од страна на вработените во МВР;
- Донесување на Стратегија за развој на полиција и Акциски план за нејзино спроведување;
- Изградба на нов објект на Полициска станица во Ѓорче Петров;
- Модернизација на информацискиот систем на МВР – интерфејс;
- Изградба на отворена Интернет мрежа во МВР;
- Мрежна инфраструктура на ИП Телефонија во МВР;

⁵ Службен весник на Република Македонија бр. 42/14

- Подобрување на компјутерска инфраструктура на МВР и
- Унапредување на информатичките капацитети на полициските станици во МВР.

На среднорочен план се предвидуваат следните активности:

- Имплементација на Стратегијата за развој на полиција;
- Унапредување на информатички капацитети на полициските станици со кои ќе се овозможи модернизација и унифицирање на работењето во полициските станици;
- Воспоставување Мобилни полициски станици со кои ќе се обезбеди максимална видливост и присуство на полициските службеници, особено во оние места каде што не постои полициска станица;
- Имплементација на Проект: Дигитална полиција – Втора фаза. Со реализацијата на овој проект ќе се постигне проширување на опфатот на корисници на проектот за раководење и команднување со најсложените полициски операции на специјалните единици од централен команден центар, во кој старешинскиот кадар ќе има дигитална проекција за моменталната состојба на терен. Системот овозможува централно распоредување на ресурсите врз основа на автоматска анализа на оперативни и разузнавачки податоци кои ќе се добиваат во реално време,
- Реконструкција на полициски станици.

Граѓанско општество

Со цел промовирање, поддршка и унапредување на партнерските односи континуирано се спроведува Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор (2012-2017) согласно утврдената динамика⁶. Истото ќе продолжи и во текот на 2015 година.

Во насока на јакнење на институционалната рамка и практиките за соработка Стратегијата предвидува формирање на советодавно тело за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанскиот сектор составен од претставници на Владата, органите на државната управа и граѓанските организации. Одлуката за формирање на Советот за унапредување на соработката, дијалогот и поттикнување на развојот на граѓанскиот сектор⁷ е подготвена врз основа на компаративна анализа на советодавните тела за дијалог и развој на граѓанскиот сектор во Хрватска, Црна Гора и Словенија, како и експертската анализа, предлозите и препораките од граѓанскиот сектор во Република Македонија. По усвојување на Одлуката за формирање од страна на Владата на Република Македонија, се очекува да отпочне неговата оперативност, на почетокот на 2015 година.

Имајќи ја предвид потребата од донесување на правно-обврзувачки акт за условите за распределба и користење на средствата од Буџетот на Република Македонија, наменети за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации, ќе се усвои Одлука за условите за распределба и користење на средствата од Буџетот за финансирање на програмските активности на здруженија и фондации. Во истата ќе бидат сублимирни одредбите на постојната Одлука за критериумите и постапката за распределба на средства за финансирање на програмски активности на здруженија на граѓани и фондации од Буџетот на Република Македонија⁸ и Кодексот на добри практики за финансиска поддршка на здруженија на граѓани и фондации⁹.

Согласно Кодексот на добри практики за учество на граѓанските организации во процесот на креирање на политики се објави повик до граѓанскиот сектор за придонес во подготовката на годишната Програма за работа на Владата на Република Македонија. За разлика од 2013 година кога се доставија 3 иницијативи од страна на граѓанскиот сектор, во 2014 година се доставија 7 иницијативи кои се проследија до ресорните министерства. Иницијативите од страна

⁶ Извештајот за спроведување на Стратегијата во 2013 година е достапен на интернет страната www.nvosorabotka.gov.mk.

⁷ Истото ќе биде надлежно да го следи спроведувањето на Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор и Акцискиот план за спроведувањето на Стратегијата; да го поттикнува унапредувањето на соработката и градењето на партнерски односи на Владата на Република Македонија и органите на државната управа со граѓанскиот сектор; да ја следи и анализира јавната политика која се однесува и/или влијае на развојот на граѓанскиот сектор; да иницира донесување на нови или изменување и дополнување на постојните прописи за унапредување на правната и институционалната рамка за делување на здруженијата и фондациите во согласност со Стратегијата за соработка на Владата со граѓанскиот сектор; да дава мислење по предлози на закони, стратегии, програми и други правни акти кои се однесуваат или влијаат на развојот на граѓанскиот сектор; да учествува во планирањето на приоритетните области за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации од Буџетот на Република Македонија и да ги анализира годишните извешта на Владата и органите на државната управа за финансираните програми и проекти на здруженија и фондации; како и да учествува во програмирањето и утврдувањето на приоритетите за користење на претпристапните програми и фондови на Европската унија кои се однесуваат или влијаат на развојот на граѓанскиот сектор

⁸ Службен весник на Република Македонија бр.23/2009

⁹ Службен весник на Република Македонија бр.130/07

на граѓанскиот сектор и одговорите од министерствата се објавени на веб страницата на Одделението www.nvosorobotka.gov.mk, а во 2014 година се објавени и на ЕНЕР. Дополнително, по добивањето на Извештајот на ЕК за остварен напредок за 2014 година, Секретаријатот за европски прашања одганизираше јавна дебата со граѓанските организации на која беа дискутирани наодите од Извештајот. Секретаријатот објави јавен повик за доставување на препораки од страна на граѓанските организации со кои се адресираат укажувањата на ЕК содржани во Извештајот во пресрет на подготовка на Националната програма за усвојување на правото на европската унија за 2015 година.

Континуирано се следеше постапувањето по обраќањата и препораките на Народниот правобранител упатени до Владата и органите на државната управа. Воспоставениот механизам на известување на Владата за постапување по обраќањата и препораките на Народниот правобранител придонесува кон унапредување на соработката со Народниот правобранител во насока на целосно почитување на уставните гаранции и меѓународните стандарди за почитување на човековите слободи и права, одговорно, совесно и навремено постапување и одлучување за правата на граѓаните, како и транспарентност во работењето на органите на државната управа. Истото ќе продолжи и во текот на 2015 година.

Во насока на поттикнување на развојот на граѓанскиот сектор во руралните области, Проектот ИПА 2010 „Техничка помош за зајакнување на капацитетите на локалната самоуправа за соработка со граѓанските организации“ ќе обезбеди поддршка на одржливоста на граѓанскиот сектор преку јакнење на соработката на граѓанските организации со локалната самоуправа. Во рамките на проектот ќе се изработат локални стратегии за соработка со граѓанскиот сектор во 8 пилот општини и ќе се спроведат обуки за локалната администрација и граѓанскиот сектор со цел градење на нивните капацитете за унапредување на меѓусебната соработка.

Правосуден систем (види во делот 3.23.1 Правосудство)

Законската рамка е веќе воспоставена. Реформите во наредниот период ќе се фокусираат на натамошно зајакнување на независноста, неспристрасноста и ефикасноста во правосудството. Во насока на утврдување на идните реформски потреби во правосудниот систем, со поддршка на Европската комисија преку проектот “Подготовка на ЕУ Секторска програма за поддршка на правда (2014 – 2020)” се спроведе проценка на потребите на правосудниот сектор при што се дефинираа клучните институционални области кои ќе бидат опфатени со Стратегијата и за натамошна реформа на правосудниот систем во Република Македонија (2015 – 2019) со Акциски план. Во тек се активности за подготовка на Стратегијата и Акцискиот план.

Теоретскиот дел од почетната обука за петтата генерација кандидати од Академијата за судии и јавни обвинители за 13 слушатели се спроведе од декември 2013 до септември 2014 година. Практичниот дел од почетната обука се спроведува од 15 септември 2014 година и ќе трае 15 месеци. Слушателите согласно конечната ранг листа се распределени на практична обука за вршење на професијата судија (5 слушатели) или јавен обвинител (8 слушатели). Обуката се одвива регионално, според апелационото подрачје во кое слушателите на почетната обука имаат живеалиште, односно место за престој.

Започна примената на новиот Закон за кривична постапка. Изготвени се прирачници за постапката за обезбедување на докази и постапката за спогодување, потоа изготвен е протокол за соработка помеѓу јавното обвинителство, судството и полицијата, како и стратешки насоки за управување со истрага и спроведени се 13 обуки. Со поддршка на ИПА 2009 Проектот „Набавка на специјализирана опрема за истражните центри на јавните обвинителства“, обезбедена е аудио визуелна опрема за снимање во 19 јавни обвинителства и воспоставен е системот за управување со предмети за јавните обвинителства во Република Македонија. За зајакнување на капацитетите во Јавното обвинителство на Република Македонија вработени се 34 државни службеници, додека од други органи вработени се дополнително 22 лица.

Со цел зајакнување на независноста и непристрасноста во 2015 година се очекува донесување на пакет закони со кои ќе се придонесе за натамошна реформа на правосудниот систем. Планирани се измени и дополнувања на Законот за судовите, Законот за Судскиот совет на Република Македонија, нов Закон за јавното обвинителство на Република Македонија, Закон за јавно обвинителска служба, како и Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на дисциплинска постапка.

Во рамките на реформата на управното законодавство, во 2015 година ќе бидат донесени измени и дополнувања на Законот за управните спорови.

Судскиот совет на Република Македонија и Советот на јавни обвинители во 2015 г. ќе продолжат со изборот на судии и јавни обвинители од редот на кандидатите од III и IV генерација од АСЈО.

Во 2015 година Академијата за судии и јавни обвинители ќе ја спроведе практичната обука на 5-тата генерација слушатели на почетна обука.

Преку проектот ИПА 2010 „Понатамошна поддршка за независно, одговорно, стручно и ефикасно судство и промоција на условната казна и алтернативни мерки“ ќе се изготват анализа со препораки за функционирањето и одговорностите на Судскиот совет на Република Македонија. Дополнително, ќе се подготви и анализа за потребите и обемот на работа на судовите, со цел да се утврди потреба за рационализација на судскиот систем и поефикасна распределба на финансиски и човечки ресурси, а ќе се спроведат анкети за испитување на јавното мислење, дебати со експертската заедница, анкети за претставниците на судството, корисниците на судските услуги во однос на независноста, одговорноста и професионалноста и ефикасноста на правосудството. Заради редовно објавување на пресудите на веб-страниците на судовите ќе биде обезбеден соодветен ИТ хардвер и софтвер за подобар пристап и напредно пребарување на сите судски одлуки. Ќе се постави шалтер за информации на влезовите од судовите.

Антикорупциска политика (види во делот 3.23.2 Антикорупциска политика)

Борбата против корупцијата останува стратешки приоритет на Владата на Република Македонија.

Во текот на 2014 година се воспостави евиденција на кривични истраги, гонења, пресуди и евиденција на високите случаи на корупција изготвени од Јавното обвинителство на Република Македонија во соработка со сите релевантни институции.

Во февруари 2014 година донесен е Извештајот за остварувањето на Државната програма за превенција и репресија на корупцијата и Државната програма за превенција и намалување на појавата на судир на интереси со Акционен план 2011-2015 година, за периодот декември 2011 - ноември 2013 година. Од предвидените 156 активности, реализирани се или континуирано се реализираат 44 активности или 28%, во тек се 66 или 42%, не се реализирани 46 активности или 30% и нема активности за кои не е доставен податок. Од предвидените 221 индикатор на активност од Државната програма, реализирани се 73 или 33%, во тек се 82 или 37%, не се реализирани 66 или 30% и нема индикатори на активност за кои не е доставен податок. Воспоставената евиденција на кривични истраги, гонења и осуди за случаи на корупција ќе продолжи и ќе се унапреди.

Во рамки на ИПА ТВИНИНГ проектот „Поддршка за ефикасна превенција и борба против корупцијата“ во текот на 2015 и 2016 година ќе се спроведуваат активности со цел подобрување на антикорупциската правна и институционална рамка, зајакнување на капацитетите на институциите за превенција и репресија на корупцијата, изработка на ИТ системи и алатки за следење на случаите на корупцијата и следење на анкетните листови и изјавите за интереси, подобрување на мониторингот и ревизијата на финансирањето на политичките партии и изборни кампањи, унапредување на работењето на Агенцијата за управување со одземен имот и јакнење на јавната свест против корупцијата. Со активностите преку проектот ќе бидат опфатени сите релевантни институции вклучени во борбата против корупцијата.

Во текот на 2015 година ќе се донесат измени и дополнувања на Законот за спречување на корупцијата во насока на воспоставување на регистар на избрани и именувани лица кои имаат законска обврска да поднесуваат анкетни листови и изјави за интереси, а ќе се продолжи со подготовка на законски одредби за воведување на систем на интегритет и системска институционална заштита на укажувачи во јавниот и приватниот сектор.

Активностите за имплементација на правната рамка за натамошно зајакнување на превенцијата и репресија на корупцијата, намалување на судирот на интереси и унапредување на транспарентноста на финансирањето на политичките партии, ќе продолжат и во 2015 година.

Ќе се спроведуваат активностите предвидени под димензијата Антикорупција во рамки на Националниот акциски план (2014-2015) на Република Македонија за имплементација на Стратегијата ЈИЕ 2020, а ќе се продолжи со следењето на реализацијата на Државните програми за превенција и репресија на корупцијата, и превенција и намалување на појавата на судир на интереси 2011-2015.

1.2 ЧОВЕКОВИ ПРАВА И ЗАШТИТА НА МАЛЦИНСТВАТА (види во делот 3.23.3 Фундаментални права)

Во делот **слобода на изразување/слобода на медиуми**, идентификуваните судии надлежни да постапуваат исклучиво по предмети за клевета и навреда континуирано се обучуваат за примената на Законот за граѓанска одговорност за клевета и навреда и праксата на Европскиот суд за човекови права во врска со член 10 – слобода на изразување од ЕКЧП. Во делот на саморегулација се формираше Совет за етика во медиумите. Министерството за

информатичко општество и администрација одржуваше редовни средби со здруженијата на новинари со цел развивање на мерки за подобрување на финансиската независност на јавниот радиодифузер. Се објави табела за владини кампањи спроведувани во 2012, 2013 и првата половина на 2014 година согласно барањата на Европската Комисија и истите беа јавно достапни. Оваа табела ќе се ажурира и во текот на 2015 година. Во идниот период ќе се работи на промоција на Методологија за распределба на средства по медиуми за владините кампањи. Ќе продолжи праксата на обучување на судиите кои работат на случаите на клевета и навреда и во текот на 2015 година. Ќе продолжи да се следи примената на член 10 од ЕКЧП од страна на судиите во домашните пресуди. Министерството за информатичко општество и администрација ќе продолжи да одржува средби со здруженијата на новинари по однос на преостанатите отворени прашања (транспарентност на владино рекламирање, работнички права на новинарите и пристапот на јавноста до објективно известување).

Во делот на **заштита од дискриминација**, Комисијата за заштита од дискриминација континуирано постапува по добиените претставки по различни основи. За насилните инциденти против Центарот за поддршка на ЛГБТ од јуни 2013 и октомври 2014 година поднесени се посебен извештаи до Основното јавно обвинителство. Се преземаат потребните мерки и активности за пронаоѓање на сторителите на двата настани.

Во насока на подигање на свеста и почитување на различностите во општеството и неутрализирање на нетолеранцијата која се шири преку медиумите и социјалните мрежи, се усвоија измени на Кривичниот закон¹⁰ за ширењето расистички и ксенофобичен материјал по пат на компјутерски систем. Со цел прибирање на информации за говорот на омраза во јавниот простор и во медиумите, и поттикнување на граѓаните, медиумите и новинарите да пријавуваат говор на омраза за да се добие слика за состојбите во Република Македонија се стави во употреба интернет платформата за мапирање на говор на омраза www.govornaomraza.mk. Во овој период се формираше Национална Мрежа за борба против хомофобија и трансфобија во рамките на која 15 граѓански организации и неформални групи ќе организираат активности за видливост на ЛГБТИ заедницата и унапредување на нивните човекови права. Министерството за внатрешни работи континуирано ќе собира, обработува и анализира податоци за сторените кривични дела сторени од омраза и нивните сторители, а ќе постапува и по пријави за ширење омраза, дискриминација или насилство преку компјутерски систем. Од 2015 година во основната обука за полицијата ќе се вклучат модули за недискриминација во полициското постапување како и учење за говор на омраза.

Се преземаат активности за унапредување на **почитувањето и заштитата на заедниците**. Улогата на Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор значително се подобри во насока на зајакнување на контрола на спроведување на правичната застапеност во процесот на вработувања во јавната администрација како резултат на последните измени на законите кои ги уредуваат работните односи и статусот на вработените во јавниот сектор. Се подготви квалитативната анализа од Извештајот за спроведување на Охридскиот рамковен договор која до крајот на 2014 година ќе биде усвоена од страна на Владата. Во насока на спречување на инциденти во средните училишта, продолжи спроведувањето на проекти за спречување на насилство во училиштата, насилство во автобусите и автобуските постојки на јавното сообраќајно претпријатие во Скопје како и насилство за време на спортски натпревари. Во врска со објавите на интернет кои вршат поделба на етничка основа, како и навивање на спортски настани и демонстрации, превземени се мерки и активности за спречување на насилничко и недостойно однесување на спортските натпревари.

Континуирано се спроведуваат планираните активности за унапредување и подобрување на состојбата и социјалната вклученост на Ромите во Република Македонија. Согласно воспоставената пракса, се одржаа 2 работни состаноци за инклузија на Роми и Роми-бегалци. Во насока на адресирање на проблемот со лицата кои не се евидентирани во матичната книга, се усвои сет на мерки и активности за чиј степен на имплементација ќе се информира на шестмесечно ниво.

Во извештајниот период се спроведе анализа на воспитно-образовниот систем во Република Македонија за децата/учениците со посебни образовни во насока на обезбедување податоци за бројот на ромски деца во одделенија/училишта за деца со посебни потреби. Утврден е позитивен тренд процесот на инклузија да се зголемува со вклученост на децата Роми со посебни образовни потреби во редовните паралелки преку кои овие деца имаат поголеми можности побрзо да напредуваат и да се социјализираат со останатите деца/ученици¹¹, додека бројот на деца/ученици Роми со посебни образовни потреби вклучени во посебните паралелки се

¹⁰ Службен весник на Република Македонија бр.27/2014

¹¹ Во учебната 2012/13 година во рамки на редовните паралелки кои преку процесот на инклузија вклучуваат и деца со посебни образовни потреби имало вкупно 30 деца/ученици Роми додека пак во учебната 2013/14 година тој број се зголемил на 44 деца/ученици

намалува¹². Воедно, се работи на подготовка на нов модел на категоризација и ревидирање на процесот на проценка на специфичните потреби на децата и младинците со инвалидност.

Владата на Република Македонија ја усвои ревидираната Стратегијата за Роми за периодот 2014-2020, која ги адресира основните прашања за остварување на мултидимензионална државна политика која ќе служи како основа за развивање на конкретни активности во насока на натамошно јакнење и интегрирање на Ромите во главните општествени и економски текови на Република Македонија. Средствата наменети за Декадата за 2015 година се непроменети и изнесуваат приближно 848.000,00 евра¹³.

Агенцијата за остварување на правата на заедниците продолжи со организирањето на партиципативни форуми со цел продлабочување на дијалогот по однос на прашањата кои се однесуваат на припадниците на заедниците. Во текот на 2014 година се зајакна капацитетот на Агенцијата за остварување на правата на заедниците застапени со помалку од 20% и Одделението за спроведување на Стратегијата за Ромите во Министерството за труд и социјална политика.

Согласно воспоставената пракса, ќе се донесе Програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2015 година, со цел промовирање на меѓуетничките односи. Овие средства ќе се наменат за кофинансирање на проекти и активности во соработка со Европската комисија, во склоп на ИПА II каде се планирани 5 милиони евра за 2014-2015 за поддршка на цивилно општество и медиуми, од кои 1,5 мил. евра ќе се користат за подобрување на меѓуетничките односи и имплементација на Охридскиот рамковен договор. По усвојувањето на квалитативната анализа од Извештајот за спроведување на Охридскиот рамковен договор ќе се изготви Акциски план за реализација на препораките кои ќе се содржани во истата. Секретаријатот ќе се залага за унапредување на правичната застапеност, употреба на јазиците, заштита на културното наследство и објектите од посебно значење за културното наследство на етничките заедници во Република Македонија. И во идниот период ќе се работи на подобрување на правичната застапеност на помалите заедници, особено кај Ромите и Турците, со посебен акцент на правичната застапеност на високо ниво. Ќе продолжи спроведувањето на проектите за спречување на насилството во училишта и насилство на спортските напревари. Континуирано ќе се спроведува Стратегијата за интегрирано образование.

Ќе продолжи праксата на одржување на работни состаноци за инклузија на Роми и Роми-бегалци. Дополнително, континуирано ќе се следи спроведувањето на Акцискиот план за адресирање на проблемот со лицата кои не се евидентирани во матичната книга. Ќе се финализира новиот модел на категоризација и ревидирање на процесот на проценка на специфичните потреби на децата и младинците со инвалидност.

1.3 РЕГИОНАЛНИ ПРАШАЊА И МЕЃУНАРОДНИ ОБВРСКИ

Меѓу клучните приоритети на надворешната политика на Република Македонија секако спаѓаат и унапредувањето на односите и соработката со земјите од соседството и јакнењето на регионалната соработка.

Во регионалната соработка фокусот ќе биде ставен на натамошно проактивно учество во Процесот за соработка во Југоисточна Европа (ПСЈИЕ), Советот за регионална соработка (СРС), особено со Централно-европската иницијатива (ЦЕИ) со која Република Македонија ќе претседава од јануари до декември 2015 година. Земјата продолжува со активна participација во процесот на регионална полициска соработка кој се одвива во рамките на Цетарот за спроведување на законот во Југоисточна Европа (СЕЛЕК)¹⁴ односно Регионалниот СЕКИ-центар во Букурешт¹⁵, како и во рамките на Конвенцијата за полициска соработка во Југоисточна Европа со која Република Македонија ќе претседава во втората половина на 2015 година.

Република Македонија претседава со Регионалната иницијатива за миграции, азил и бегалци во ЈИЕ (МАРПИ) во периодот 2014-2015 година, како и со Здравствената мрежа на земјите од југоисточна Европа -СЕЕХН) во периодот јули-декември 2014 година. Земјата учествува и во Секретаријатот на Мрежата на асоцијациите на локални власти на ЈИЕ (НАЛАС), Постојаната работна група за регионален рурален развој (СВГ), со свои претставници и во Советот за регионална соработка и СЕКИ. Република Македонија има статус на набљудувач во Дунавскиот процес.

¹² Во рамки пак на посебните паралелки за деца/ученици со посебни образовни потреби во учебната 2012/13 година бројот на деца/ученици роми изнесувал 91, а додека пак во учебната 2013/14 година тој број се намалил на 71 ученик

¹³ Во споредба со 2014 година, забележано е зголемување на буџетот во ресорто на Министерството за труд и социјална политика и Министерството за здравство

¹⁴ Southeastern European Law Enforcement Convention – SELEC.

¹⁵ South eastern European Cooperation Initiative (SECI).

Во односите со **Република Албанија**, фокусот е ставен на одржување континуитет во соработката и конструктивниот дијалог. Во текот на 2014 година остварени се значајни средби и контакти на вицепремиерско и министерско ниво. Во наредниот период Република Македонија ќе се залага за реализација на приоритетите од заеднички интерес за двете држави, како што се: поефикасно искористување на европските фондови, заедничко учество во нови проекти во рамките на ИПА компонентата, продлабочување на економската соработка, промоција на стопанските потенцијали и реализација на инфраструктурните проекти од значење за двете држави и за регионот. Од особена важност е реализацијата на реафирмираната иницијатива за одржување заедничка седница на Владите на двете земји, како и реализација на возвратна официјална посета на министерите за надворешни работи. Од македонска страна е покрената и иницијатива за реактивирање на Мешовитиот комитет за економска соработка во текот на првата половина на 2015 година.

Во фокусот на односите со **Република Бугарија** е натамошното унапредување на инаку редовниот и конструктивен политички дијалог како и натамошно унапредување на секторската и договорна соработка по прашања од билатерален и регионален интерес. Директната и конструктивна комуникација воспоставена на средбите на работните групи на Министерствата за надворешни работи на двете земји по текстот на идниот Договор за пријателство, добрососедство и соработка, продолжи и во текот на 2014 година. На последната експертска средба¹⁶, постигната е согласност преговорите за усогласување на текстот на овој Договор да бидат доведени на линија на последната кореспонденција меѓу претседателите на двете држави, во насока на преточување на Декларацијата од 1999 година во форма на меѓудржавен договор. По заокружувањето на изборниот циклус во Република Бугарија, како надворзување на средбата на високо ниво меѓу владините делегации предводени од претседателите на Владите на двете земји¹⁷, се планира реафирмирање на предлогот на Премиерот на Република Македонија за одржување на официјална меѓувладина седница во текот на 2015 година за конкретизација на иницијаните проекти на полето на евроинтеграцијата, инфраструктурното поврзување, економската, трговската, културната и прекуграничната соработка. Се планира одржување и на политички консултации меѓу двете МНР во функција на подготовка на официјални посети и средби на претседателите, премиерите и министрите за надворешни работи.

Република Македонија продолжува со проактивниот и иницијативен пристап за унапредување на билатералните односи со **Република Грција** во насока на интензивирање на севкупната билатерална соработка и унапредување на добрососедските односи. Во изминатата 2014 година, министрите за надворешни работи на двете земји остварија неколку средби: во февруари 2014, грчкиот министер за надворешни работи во рамки на балканската обиколка во својство на претседавач со Советот на ЕУ ја посети и Република Македонија; во април 2014, македонскиот министер за надворешни работи учествуваше на неформалниот состанок на земјите членки на ЕУ и земјите кандидати за членство во ЕУ во Атина, како и на Министерската конференција ЕУ-ЗБ во мај 2014 во Солун; и последната средба е остварена во септември 2014, на маргините на 69-то Генералниот состанок на ОН. Во изминатиот период, реализирана е и работна посета на министерот за одбрана на Република Македонија на Република Грција при што е потпишан Протокол за соработка меѓу министерствата за одбрана за 2014 г., а македонска делегација предводена од министерот за странски инвестиции, учествуваше на традиционалниот Меѓународен Саем во Солун¹⁸.

Во функција на унапредување на добрососедските односи и јакнење на меѓусебната доверба, Република Македонија предложи повеќе проекти и иницијативи за склучување на билатерални договори и интензивирање на соработката во севкупните области паралелно со процесот на надминување на разликата околу името. Во изминатиот период, одржани се по два круга експертски консултации за ЕУ прашања, семинар за заедничка, безбедносна и одбранбена политика (ЗНБП) и семинар за правото на ЕУ. За наредниот период се планира одржување на третите експертски консултации за ЕУ прашања, во Атина, во термин кој ќе го предложи грчката страна. Република Македонија ќе продолжи, во добра верба, со активен и конструктивен пристап во разговорите за надминување на разликата околу името под покровителство на ОН, во насока на надминување на разликата во согласност со принципите и нормите на меѓународното право.

Во фокусот на односите со **Република Косово**, ќе биде одржувањето и јакнењето на конструктивниот и отворен дијалог како и интензивирањето на билатералната соработка во разни области од заеднички интерес. Заеднички интересот за одржување на прва заедничка меѓувладина седница веднаш по формирањето на косовската Влада и за продолжување со остварувањето посети на високо и највисоко ниво. Се очекува да се потпишат Договорот за

¹⁶ Одржана во Софија 17.07.2014г.

¹⁷ Одржана во Кустендил, 28.07.2013

¹⁸ Во септември 2014 г.

заемно поттикнување и заштита на инвестициите и Договорот за реадмисија, а иницирано е и склучување на Договор за заемни патувања на граѓаните на двете земји. Се очекува и реализација на заедничките инфраструктурни проекти, особено на автопатот Скопје–Приштина и отворањето на граничниот премин Белановце – Станчиќ. Во функција на зајакнување на економската соработка, привлекување странски инвеститори и пласман на трети пазари, се планира заеднички настап на двете земји пред ЕУ и Меѓународните фондови со заеднички проекти за добивање финансиска помош за инфраструктурно поврзување. Во тек се 20 иницијативи за склучување нови договори за соработка во областа на сообраќајот, инвестициите, правдата, образованието, безбедноста, прекугранична соработка, животна средина и др., како и за соработка помеѓу владите на двете земји за прашања во областа на евроинтеграциите.

Во односите со **Република Србија** високото ниво на соработка и дијалог продолжува со несмален интензитет. Во текот на 2014 година реализирани се повеќе посети на високо и највисоко ниво. Во претстојниот период се очекува продолжување на политичкиот дијалог на високо и највисоко ниво. Втората заедничка седница на Владите на двете земји се планира да се одржи во Скопје на 21-22 декември 2014 година, а во рамки на истата ќе бидат разгледани билатерални прашања и договорени конкретни чекори за натамошна експанзија на соработката во сите области. Се очекува за време на седницата да се потпишат иницираните договори за економска соработка и за соработка во областа на туризмот и меморандумите за соработка во областа на трудот, вработувањето и социјалната политика и за соработка во областа на животната средина. Постои заеднички интерес да се потпишат и договорите за соработка во областа на образованието и за соработка за заштита од природни и други катастрофи. Спроведувањето на Спогодбата за соработка во контекст на процесот на пристапување во ЕУ продолжува и предвидено е вториот состанок да се одржи во Скопје. За наредниот период во се планирани повеќе посети на највисоко ниво како и одржување на редовни политички консултации во дополнително утврден термин.

Билатералната соработка со **Босна и Херцеговина** го одржа трендот на позитивен развој, со заемно изразен интерес за интензивирање на соработката во повеќе области. Имајќи предвид дека стратешки цели на двете земји се полноправно членство во европските и евроатланските структури, потврден е заемниот интерес за скоро потпишување на Меморандум за соработка во контекст на ЕУ интеграциите, како и Спогодба за соработка во контекст на ЕУ пристапниот процес. И натаму е актуелен интересот за поттикнување на економската соработка, особено во делот на Стопанските Комори, како и во комуникацијата меѓу бизнис заедниците на двете земји.

Во билатералните односи со **Република Турција** и годинава се бележат интензивни средби на високо и највисоко ниво. Посебен акцент беше ставен на зајакнување на економската соработка. Се реализираа и официјални посети на претседателите на Парламентите на двете земји (Анкара, 27.06.2014 и Скопје, 24.11.2014). Во претстојниот период се планира посета на министерот за надворешни работи на Република Македонија на Република Турција, како и одржување на политичките консултации меѓу Министерствата за надворешни работи на двете земји, на ниво на државни секретари.

Билатералните односи и соработка со Република **Црна Гора** се одвиваат со засилен интензитет. Се одржаа состаноци на министерско ниво како и редовните политички консултации помеѓу министерствата за надворешни работи, на ниво на политички директори. На македонска иницијатива, се потпиша Спогодбата за спроведување на ЕУ роаминг-цените и регулативата во Европската комисија¹⁹ (Во наредниот период, фокусот на соработката ќе биде врз конкретната операционализација на Договорот за економска соработка помеѓу Владите на двете земји, преку одржување редовни состаноци на Мешовитата комисија за економска соработка (прво тримесечие од 2015 година). Постои заемна согласност да се разгледаат можностите за одржување Заедничка седница на Владите на двете земји, во чиј фокус, покрај проширувањето на договорно-правната рамка ќе бидат и билатералната економска соработка и реализацијата на регионалните проекти.

Билатералната соработка со **Република Хрватска** и во 2015 година ќе продолжи со интензивен политички и интересорски дијалог. Во текот на 2014 година остварена е официјална посета на хрватскиот премиер на Република Македонија, (09.09.2014) и официјална посета на претседателот на Собранието на Република Македонија на Република Хрватска (24-25.1.2014). Продлабочувањето на економската соработка преку размена на искуства на полето на искористување на ИПА фондовите, заеднички настап на македонските и хрватските компании на трети пазари, како и зајакнување на соработката во сферата на туризмот се заеднички цели на двете земји.

За првото тромесечје на 2015 година се планира одржување на политички консултации меѓу Министерствата за надворешни работи на двете земји.

¹⁹ Земји потписнички Република Македонија, Република Србија, Република Црна Гора и Република Босна и Херцеговина

II. ЕКОНОМСКИ КРИТЕРИУМИ

Резиме

Националната програма за економски реформи (НЕРП) е новиот инструмент за економско управување кај земјите опфатени со процесот на проширување. Програмата се подготвува во координација на Министерството за финансии во соработка со сите релевантни институции, и ќе биде доставена до службите на Европска комисија во предвидениот рок до 31 јануари 2015 година.

Во 2014 година беше задржана макроекономската стабилност во земјата. Трендот на раст на економската активност продолжи со повисок интензитет во однос на претходната година. Така, просечниот раст во првата половина од 2014 година изнесува 3,9%, придвижен од извозот, кој забележа реален раст од 13,3%. Позитивен придонес врз растот имаа и бруто инвестициите (5,9%) и потрошувачката (3,1%). Растот на извозот на стоки е главно резултат на зголемиениот извозен потенцијал на земјата. Растот на извозот е придружен и со промена на структурата на извозот кон производи со повисока технолошка вредност, што се должи на производството и извозот од капацитетите во технолошко-индустриските развојни зони и индустриските зони. Според податоците на Државниот завод за статистика, стапката на невработеност, иако се уште висока, бележи тренд на намалување. Невработеноста во вториот квартал 2014 година се намали на 28,2% и е за дополнителни 0,6 процентни поени пониска споредено со истиот квартал претходната година.

Економијата како и квалитетот на економските и фискалните политики добија позитивни оценки од меѓународните институции и рејтинг агенции. Активностите во наредниот период ќе бидат насочени кон натамошно подобрување на бизнис климата, инфраструктурата и човечкиот потенцијал со цел зголемување на инвестициите и конкурентноста на земјата. Владата во 2015 година ќе продолжи да води активна економска политика, имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување. Реалниот раст на БДП во 2015 година се очекува да изнесува 4%. Домашната побарувачка се очекува да има позитивен придонес кон економскиот раст. Бруто инвестициите во 2015 се очекува да остварат раст од 8% на реална основа, како резултат на постепениот пораст на приватните инвестиции придвижени главно од СДИ и на растот на буџетските капитални расходи преку реализација на крупни инвестициски проекти. Предвидениот економски раст се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на трудот и натамошно намалување на просечната стапка на невработеност на ниво од 27% во 2015 година. Монетарната политика и во 2015 година ќе биде фокусирана на одржување на ценовната стабилност, преку одржување на стабилен курс на денарот во однос на еврото, при што стапката на инфлација е предвидено да изнесува околу 1%.

Република Македонија продолжува со активностите за поддршка на развојот на човечкиот капитал, во согласност со стратешките приоритети на Владата, со НЕРП кој вклучува образование, наука и истражување како и со столбот Паметен раст од Стратегијата Југоисточна Европа 2020 (ЈИЕ 2020). Особено внимание ќе се посвети на натамошниот развој на Националната рамка на квалификации (НРК) како поддршка на доживотното учење на формалниот образование систем, не-формалното и информалното учење и поврзување со пазарот на труд. Република Македонија ќе продолжи да го зајакнува системот за обезбедување квалитет во основното и средното образование, како и системот за обезбедување квалитет во високото образование.

Според податоците на Државниот завод за статистика, вредноста на инвестициите во основни средства во Република Македонија во 2013 година изнесува 117.382 милиони денари. Номиналниот пораст на вредноста на инвестициите во основни средства во 2013, во однос на 2012 година, изнесува 7,6%. Во периодот јануари - август 2014 година се регистрирани нето приливи врз основа на странски директни инвестиции од 187 милиони евра, или околу 2,2% од БДП, што е под нивното ниво во истиот период претходната година за 3,6%.

Во текот на 2015 година планирани се следните капитални расходи: за патната и железничка инфраструктура, вложување во енергетската и комунална инфраструктура, уредување на технолошко индустриските развојни зони, за здравствениот сектор, за образованието, детската заштита и спортот, во насока на поддршка на земјоделскиот сектор, во областа на правосудство и во областа на реформите за заштита на имотно-правните односи.

Политиките и активностите за поддршка и развој на МСП произлегуваат од Националната стратегија за развој на МСП во Република Македонија 2002-2013, Актот за мали бизниси на ЕУ, Стратегија за развој на занаетчиство 2012-2020, Стратегијата за иновации 2012-2020 и годишните програми за МСП. Сите документи кои се подготвуваат ги следат препораките и поврзаните комуникации од Стратегијата ЕУ 2020, Стратегијата за ЈИЕ 2020 и други релевантни регионални иницијативи.

Во текот на 2014 година активностите беа насочени на реализација на годишната Програма на Република Македонија за претседавање со ЦЕФТА, во која беа инкорпорирани приоритетите и активностите на Столбот за интегриран раст во Стратегијата на ЈИЕ 2020. Главните приоритети во претседавањето со ЦЕФТА беа: создавање на слободна трговска зона, конкурентна економска средина и интегрирање во глобалната економија.

2.1 ПОСТОЕЊЕ НА ФУНКЦИОНАЛНА ПАЗАРНА ЕКОНОМИЈА

1. Макроекономска стабилност²⁰

Макроекономската политика во 2015 година ќе продолжи да ги остварува стратешките определби за долгорочен и одржлив економски раст на земјата. Политиката ќе ги задржи макроекономската и финансиската стабилност и ќе ги зголеми конкурентноста на економијата, вработеноста и ќе ги подобри животниот стандард и квалитетот на живот на населението. Тоа ќе се постигне со унапредување на деловното окружување, водење на даночна и царинска политика за поддршка на развојот на економските субјекти, поттикнување на инвестициска активност и привлекување на странски директни инвестиции (СДИ), развој на човечкиот капитал и економската инфраструктура на земјата.

Економска активност. Во 2015 година глобалниот економски раст се очекува да биде умерен, а во ЕУ растот на економската активност се очекува да остане низок и ранлив. Имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување, Владата ќе продолжи да води активна економска политика. Во 2015 година се очекува продолжување на позитивните економски движења во Македонија, при што се предвидува реалниот раст на БДП да изнесува 4%. Позитивниот раст на индустриското производство, како и неговата диверзификација, се предвидува да продолжат и во текот на 2015 година. Проекцијата за растот на индустријата изнесува 4,4%, согласно зголемениот произведен потенцијал на земјата како резултат на инвестициите во слободните економски зони. Градежништвото се очекува да оствари стапка на раст од 7,5% на реална основа, како резултат на реализацијата на крупни инфраструктурни проекти и најавените инвестиции во ТИРЗ и индустриските зони. Растот во земјоделството е предвидено да изнесува 2,5%, а услужниот сектор се очекува да забележи стапка на раст од 3,3%. Анализирани според расходната страна, домашната побарувачка се очекува да има позитивен придонес кон економскиот раст. Бруто инвестициите во 2015 се очекува да остварат раст од 8% на реална основа. Проекциите за раст се засноваат на постепениот пораст на приватните инвестиции придвижени главно од СДИ и на растот на буџетските капитални расходи. Во таа насока предвидена е реализација на крупни инвестициски проекти за подобрување на транспортната мрежа во земјата, подобрување на енергетската и комуналната инфраструктура, капитални расходи за подобрување на условите во образовниот, социјалниот и здравствениот систем. Растот на личната потрошувачка во 2015 година се очекува да изнесува 3%, како резултат на очекуваниот раст на платите и бројот на вработени, а проекцијата за раст на јавната потрошувачка изнесува 1,2%. Извозот на стоки и услуги се очекува да оствари реален раст од 8,5%, како резултат на зголемената активност на постојните и отворање на нови извозни капацитети. Ова ќе придонесе кон натамошно подобрување на структурата на извозот. Предвидениот раст на домашната побарувачка и извозната активност условуваат раст и на увозот кој во 2015 година се очекува да изнесува 7,4% на реална основа.

Монетарна политика. Монетарната политика и во 2015 година ќе биде фокусирана на одржување на ценовната стабилност, преку одржување на стабилен девизен курс на денарот во однос на еврото. Воедно, централната банка ќе биде насочена и кон натамошно одржување на финансиската стабилност, како значајна компонента на макроекономската стабилност. Во овој контекст, централната банка ќе продолжи со редовно следење на движењата во домашната економија и меѓународното окружување, како основа за навремено преземање мерки во насока на остварување на своите цели.

Деловите кои се однесуваат на економската активност, пазарот на труд и јавните финансии опфаќаат проекции на Министерството за финансии, додека деловите за монетарната политика, инфлацијата и надворешниот сектор се проекции на Народната банка на Република Македонија.

Инфлација. Просечната годишна инфлација во периодот јануари - септември 2014 година бележеше опаѓачка тенденција, сведувајќи се на -0,2%. Од аспект на компонентите, најзначаен придонес кон забавувањето на просечната инфлација имаат цените на храната, што ги одразува движењата на овие цени на светските пазари. Просечната годишна стапка на инфлација во последниот квартал на 2014 година се очекува да ја задржи динамиката од претходниот квартал. Следствено, стапката на инфлација во 2014 година се очекува да изнесува околу 0%.

Во 2015 година се очекува умерено зголемување на инфлацијата на околу 1%. Растот на цените во наредната година ќе ги одразува првенствено ценовните промени на прехранбените производи, и во помал дел ефектите на понатамошниот раст на домашната побарувачка. Ризиците за проектираната патека на инфлацијата во 2015 година се поврзани со неизвесноста околу глобалната економија и движењата на цените на светските примарни производи. Се очекува дека забрзувањето на стапката на инфлација ќе продолжи и во текот на 2016 година, кога се очекува да изнесува околу 2%.

Пазар на труд. Предвидениот економски раст во 2015 година се очекува да влијае позитивно врз движењата на пазарот на труд. Бројот на вработени се предвидува да се зголеми за 2,7%, што ќе резултира со намалување на бројот на невработени за 2,4% во 2015 година. Зголемување на вработеноста се очекува и од растот на работната сила, која е проектирано да порасне за 0,5%. Ваквите движења имплицираат просечната стапка на вработеност во 2014 година да се зголеми на 42,4%, додека просечната стапка на невработеност да се намали на 27%. Активното население во 2015 година се очекува да изнесува 58% од работоспособното население. Номиналниот раст на просечната бруто плата во 2015 година се очекува да изнесува 3%.

Надворешен сектор. Движењата во тековната сметка на билансот на плаќања на Република Македонија во 2014 година се во согласност со зголемената економска активност и јакнењето на позитивните ефекти од новите производствени капацитети врз вкупниот извоз, во услови на сè уште релативно слаба увозна побарувачка. Согласно остварените движења и оценките за до крајот на годината, дефицитот на тековната сметка за 2014 година се оценува на 2,7% од БДП. Споредено со претходната година, тоа претставува умерено продлабочување, кое главно го одразува пониското ниво на секундарен доход (главно на нето откупената ефектива на менувачкиот пазар) и малото проширување на дефицитот на стоки и услуги. Намалувањето на приватните трансфери беше очекувано и претставува дел од нивната постепена нормализација, по исклучително високите нивоа во периодот на кризата (особено во 2012 година). Во однос на извозот, треба да се истакне придонесот на новите капацитети со странски капитал. Зголемемиот број на извозни капацитети во економијата, на среден рок треба да резултира со натамошна диверзификација на извозот и подобрување на извозните перформанси, како продолжение на веќе започнатите промени во оваа насока.

Како и во 2014 година, и во следните години значителен позитивен ефект врз извозот ќе имаат новите компании со странски капитал. Дел од новите приливи на странски директни инвестиции во периодот на воспоставување на капацитетите се одразуваат со соодветен одраз на увозот на машини и опрема, што ќе доведе до задржување на дефицитот на стоки и услуги во следните две години на слично ниво како и во 2014 година. Сепак, на среден рок, согласно очекуваното позначително зајакнување на извозниот потенцијал врз основа на странските инвестиции, се очекува да дојде до негово постепено стеснување. Во однос на приватните трансфери (апроксимирани преку нето откупот на менувачкиот пазар), се очекува да продолжи постепено забавување на нивното учество во БДП. При вака проектирани движења на основните ставки на тековната сметка, дефицитот на тековната сметка во 2015 година се очекува умерено да се продлабочи на 3,9% од БДП. Ваквиот тренд се очекува да продолжи и во 2016 година, кога негативното салдо на тековната сметка се очекува да достигне 4,6% од БДП, што во услови на оцени за релативно стабилен дефицит во размената на стоки и услуги, ќе произлезе од очекуваното намалување на приватните трансфери. Проекцијата на салдото на тековната сметка на платниот биланс за периодот 2015 - 2016 година е придружена со ризици, кои главно се поврзани со глобалното економско заздравување и цените на светските пазари.

Нето приливите на **финансиската сметка** во периодот 2015 - 2016 година главно ќе произлезат од очекуваните странски директни инвестиции, планираното надворешно задолжување на државата и очекувано задолжување на приватниот сектор. Растот на домашната економија, подобрувањето на глобалниот амбиент и стабилизирањето на

глобалните финансиски пазари се очекува да придонесат за одржување на позитивни согледувања кај инвеститорите. Вкупните нето приливи на финансиската сметка во 2015 година ќе бидат пониски заради доспевањето на поголеми износи на отплати на долг кон странство, а во 2016 година се очекува да се зголемат на околу 6% од БДП. Ризиците околу капиталните приливи се главно поврзани со динамиката на глобалното опоравување, што би влијаело на одлуките на инвеститорите. Проектираните движења во тековната и финансиската сметка се очекува да овозможат дополнителна акумулација на девизни резерви во следниот период и понатамошно одржување на релативно стабилна и задоволителна покриеност на просечниот увоз на стоки и услуги од секоја наредна година, во функција на одржување на капацитетот за поддршка на стабилноста на девизниот курс на денарот.

Јавни финансии. Фискалната политика, како и во изминатиот период и понатаму ќе биде дизајнирана во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економскиот раст како основни услови за зголемување на вработеноста и унапредување на животниот стандард. Вака дефинираните цели на фискалната политика подразбираат натамошна строга контрола на јавните финансии, континуирано подобрување на квалитетот на јавните расходи и значително учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи.

Вкупните приходи на консолидираниот буџет за 2015 година се планираат на ниво од 163.280 милиони денари, а **расходите** се планирани на ниво од 181.777 милиони денари. Вака планираните приходи и расходи ќе резултираат со **буџетски дефицит** во износ од 18.497 милиони денари. Поддршката на домашната економија е повеќекратна и се реализира во доменот на инвестициите, субвенциите, пензиите, платите и социјалните надоместоци.

Приходите на консолидираниот Буџет за 2015 година се проектирани во услови на задржување на ниски даночни стапки кои придонесуваат за стимулирање на бизнисот, јакнењето на даночната дисциплина и спречување на нелојалната конкуренција. **Даночните приходи** се планирани во износ од 88.955 милиони денари, во рамки на кои најголемо учество имаат приходите по основ на данокот на додадена вредност, што соодветствува со очекуваниот раст на потрошувачката, порастот на увозот и подобрувањето на фискалната дисциплина кај даночните обврзници преку воспоставувањето на постојана електронска комуникација за следење на готовинскиот промет во реално време. Останатите даночни приходи се планирани врз основа на остварувањата во текот на 2014 година, а кај приходите по основ на царини вклучен е и ефектот од намалувањето на царините за увоз на стоки од ЕУ согласно Спогодбата за стабилизација и асоцијација. Останатите буџетски приходи ќе се остварат по основ на **неданочни приходи** (административни такси, концесии и други неданочни приходи) и **капитални приходи** (по основ на продажба на општествени станови и земјиште и по основ на планирана дивиденда од АД Македонски Телеком). **Социјалните придонеси** како изворни приходи на фондовите за пензиско и здравствено осигурување и на Агенцијата за вработување се планирани во износ од 48.717 милиони денари.

Расходната страна на Буџетот на Република Македонија е планирана во функција на поддршка на растот на македонската економија преку инвестирање во значајни инфраструктурни проекти, одржување на социјалната сигурност и стабилност, како и подобрување на економската положба и животниот стандард на населението, пред се на најранливите категории на граѓани (пензионерите и корисниците на социјални надоместоци). Исто така, ќе се продолжи со определбата за спроведување на дисциплинирана буџетска потрошувачка во насока на рестриктивна и ригорозна контрола на помалку продуктивните трошоци без да се наруши нормалното функционирање на буџетските институции. **Вкупните расходи** во Буџетот за 2015 година се планирани во износ од 181.777 милиони денари, во функција на редовно и навремено исполнување на сите законски обврски и продолжување на започнатите инфраструктурни проекти. **Тековните расходи** за 2015 година се планирани во износ од 160.569 милиони денари, наменети за редовно финансирање на платите на вработените во јавниот сектор, навремена и редовна исплата на зголемени пензии и социјалните надоместоци, како и исплатата на субвенциите во земјоделството.

Финансиските средства за проектираниот дефицит за 2015 и отплатата на долговите кон странство воглавно се обезбедени во 2014 година преку издавањето на Еврообврзница на меѓународниот пазар на капитал, а останатиот дел ќе се обезбеди од странски извори (поволни кредити од меѓународни финансиски институции и кредитни линии наменети за финансирање на одделни проекти). Во однос на задолжувањето на домашниот пазар ќе се врши рефинансирање на хартиите од вредност кои достасуваат во 2015 година, без ново задолжување. Притоа, основна

заложба на Министерството за финансии ќе биде зголемување на рочноста на издадените хартии од вредност, и посебен акцент ќе биде ставен на издавање на државни обврзници со рок на достасување од 2, 3, 5 и 10 години со цел оптимизација на исплатите и намалување на ризикот за ре-финансирање.

2. Слободно взаемно дејство на пазарните сили (приватизација)

Државни интервенции во економијата. Економските активности во Република Македонија се засновани на доминантна приватна сопственост со целосно функционирање на пазарната економија врз принципите на слободно взаемно дејство на понудата и побарувачката.

Натамошниот процес на **приватизација** ја опфаќа пазарната либерализација кај реструктурираниот јавен сектор („Македонски железници“, „Јавно претпријатие за стопанисување со станбен и деловен простор“, Јавно претпријатие „Македонија пат“, Јавно претпријатие „Македонска пошта“ и др.), со утврдување на можност за натамошна продажба на издвоени делови од нив, вклучително и продажбата на некои од дејностите, како и продажба на акции на државата или на „Фондот за пензиско и инвалидско осигурување“.

Во тек е фаза на дефинирање на натамошни активности поврзани со статусот и приватизацијата на трите големи компании: АД ЕМО Охрид, АД ОХИС Скопје и АД Еурокомполит Прилеп. Во случајот со АД Тутунски комбинат Прилеп се реализира стратешко партнерство со Филип Морис.²¹ Во тек е подготовка на нов Закон за управување и располагање со државниот капитал со кој се регулира приватизацијата на државниот капитал.

3. Непостоење на бариери за влез и излез од пазарот

Влез на пазарот. Согласно Извештајот на Светска банка, Дуинг Бизнис 2015²², Република Македонија е рангирана на прво место во Европа и трето место на светско ниво во однос на показателот- започнување на бизнис. Во самиот извештај беше констатирано дека воведувањето на електронска регистрација без надомест претставува клучен фактор за подобрување на рејтингот.

Во 2014 година вкупниот запишан основачки капитал за ново регистрираните трговски друштва изнесува:

- Домашен капитал во евра € 25.521.491,82 и во МКД 1.910.032.704,00
- Странски капитал во евра € 5.379.072,00; во МКД 22.908.752,00

Откако започна да функционира па сè до 14.11.2014 година, вкупно, трговскиот регистар има извршено 70.591 уписи на основање, изменето 28.682 уписи, избришано 46.156 (по предлог на УЈП, непотврдени и блокирани) уписи, 844 исправки, 17.084 уписи на отворен стечај и 15.270 уписи на отворена ликвидација. Има вкупно 5.953 странски физички лица основачи на трговски друштва и 1.538 странски правни лица основачи на трговски друштва.

Регулаторна реформа. По однос на регулаторната гилотина, во тек е успешно спроведување на мерките од втората и третата фаза, со кои е постигнато отстранување на голем административен товар, а се поедноставија голем дел од постапките во царината и процедурите за издавање на одобренија и дозволи за водење бизнис. Исто така, во тек е спроведување на мерките од Регулаторна гилотина – фаза 4 „Предност за малите“ со кои се поедноставени постапки за добивањето документи за услуги обезбедени од страна на државните и јавните институции, скратување на роковите за добивање дозвола за изградба на производствени капацитети во некои областа на индустријата, зајакнување и проширување на интероперабилност процес со вклучување на дополнителни институции во овој процес, информативни кампањи во областа на земјоделството и употребата на фондовите ИПАРД а дел од мерките ќе влијаат на јавниот здравствен систем преку обезбедување единствен ценоник за задолжителните систематски здравствени прегледи на вработените. Во насока на понатамошно олеснување на условите за водење бизнис, во следниот период ќе продолжи проектот **“Регулаторна гилотина за поедноставување на прописите и намалување на трошоците за занаетчиите”** чија цел е идентификување на проблемите со кои се соочуваат занаетчиите при секојдневното работење. Во рамките на проектот во наредниот период следува спроведување на соодветни законски измени или донесување на нови законски и подзаконски акти

²¹ Philip Morris International Management SA

²² Doing Business 2015

за олеснување и унапредување на работењето на занаетчиите и намалување на трошоците и поедноставување на процедурите за вршење занаетчиска дејност.

Проценката на влијанието на регулативата претставува интегрален дел во процесот на подготовка на закони. Министерството за информатичко општество и администрација, надлежно за управување на процесот на регулаторна реформа, редовно ја информира Владата на Република Македонија за примената и спроведувањето на Методологијата за Проценка на влијание на регулативата и Методологија за оценка на спроведување на регулативата. Притоа, се врши редовна проверка на сите предлог закони кои се доставуваат во Владина процедура за разгледување, за тоа дали се објавуваат на Единствен национален електронски регистар на прописи (ЕНЕР). Во тек е изработка на **нова верзија на ЕНЕР** со која ќе се изврши оптимизација на процесот на консултирање на јавноста при подготовка на закони и интеграција со мултиплатформскиот систем за колаборација за е-Седница со што ќе се оневозможи доставување на предлог-закони за разгледување во владина постапка, доколу претходно текстот на предлог-законот не е објавен на ЕНЕР. Резултатите од оваа активност се очекуваат во првиот квартал од 2015 година.

Во наредниот период МИОА ќе ги продолжи активностите за континуирано јакнење на капацитетите на државните службеници за: спроведување на ПВР; оценка на спроведување на регулативата; непречено користење на ЕНЕР и соработката со претставниците на засегнатите стани во процесот на креирање на политики.

Излез од пазарот

Број на заклучени постапки во периодот од 01.01. до 30.09.2014 година е прикажан подолу.

Ликвидирани трг. друштва од 01.01. до 30.09.2013 год	Доброволна ликвидација по ЗТД	Стечајни постапки отклучи/заклучи	Заклучени кои се воделе	Вкупно заклучени
Број на предмети	1407	1007	84	2498
Просечно времетраење по години	0,43	0	4,51	0,39
Просечно намирување на доверителите	100%	0	12,48	48,79

Ликвидирани трг. друштва од 01.01. до 30.09.2014 година	Доброволна ликвидација по ЗТД	Стечајни постапки отклучи/заклучи	Заклучени кои се воделе	Вкупно заклучени
Број на предмети	1369	1373	86	2828
Просечно времетраење по години	0,45	0	2,05	0,28
Просечно намирување на доверителите	100%	0	13,77	49,51

Во врска со функционирањето на **е-стечајот** кој е воведен во март 2011 година, во 2013 година истиот е надграден со измените на Законот со воведување на е-аукција на стечајната маса каде наддавањето е по електронски пат. Првата аукција е извршена на 14.04.2014 година и до 31.10.2014 година биле:

- активни (во тек) - 10
- бришени (поради реализација или проект на време) - 16
- чекале на реализација 9 (од објава до реализација) - 53
- успешни (се одржала аукција) - 205
- неуспешни (немало пријава за аукција) – 763

Втор дел од надградбата е избор на стечаен управник по електронска метода или фер и правичен избор на стечаен управник. Извршени се сите подготовки, одржана е обука на стечајните управници и до 20.11 ќе се изврши уште една техничка проба (првата е извршена на 29.10.2014 година). За функционирање на овој систем потребно е да се ажурира листата на стечајни управници и нивно пријавување за бројот на судовите во кои ќе водат постапки. Планирано е до 20.12.2014 година да профункционира овој систем кој предвидува еднаква поделба на сите предмети на стечајните управници, така што стечајниот управник кој има најмалку предмети е прв на ранг листа за добивање на нов предмет.

Во врска со ефектите од примена на Правилникот за награда на стечајните управници, истиот е во примена од 10.03.2014 година. За ефектите е спроведена анкета со стечајните управници и по добивањето на пополнетите анкетни листови (рокот е 18.11.2014 година), ќе се направи анализа и Информациска за примена на правилникот.

4. Соодветен правен систем (регулирање на имотни права, спроведување на законите и договорите, и ефективност на судскиот систем во врска со економски прашања)

Регулирање на имотни права

Одржување Катастар на недвижности. Вкупната бројка на примени предмети во Центарот за катастар на недвижности - Скопје и подрачните одделенија за катастар на недвижности заклучно со октомври 2014 година изнесува 916.847 предмети, а бројот на нерешени предмети изнесува 2.566. АКН воспостави директна соработка со сите релевантни државни институции и професионални корисници со цел побрза и поефикасна електронска размена на податоци со професионалните корисници. Поврзаноста со професионалните корисници значи дека клиентите повеќе не мора да доаѓаат во локалниот катастар. Дополнително, во сите одделенија за АКН воведен е модулот за шалтерско скенирање при што започнато е скенирањето на влезните документи при прием на барањата во шалтерските одделенија за катастар на недвижности. Заклучно со октомври 2014 година искористеноста на **е-кат шалтерот** е 31%. Од воведувањето на оваа услуга до сега, во електронска форма процесирани се 220.000 барања за запишување во катастарот на недвижности од кои бројот на пријави за издавања на имотни листови е 205.986 и тоа на 595 локации низ целата територија на РМ.

АКН изврши **детален гравиметриски премер** на целата територија на Република Македонија. Заклучно со месец октомври 2014 година завршени се теренските гравиметриски мерења со кои што беа опфатени околу 2.322 детални гравиметриски точки. Мерењата од терен се анализираат и контролираат, а конечниот извештај ќе биде изготвен кон почетокот на 2015 година.

Дигитализација на катастарски планови. Ажурирањето на векторизирани архивски оригинали на катастарските планови се одвива согласно Акцискиот план за дигитализација на катастарските планови, при што од вкупно 1.493 КО дигитализирани се 1.105 КО, а 179 КО се во фаза на работа. Во централизираната база на податоци во продукција ставени се 1.029 КО за кои се изработени и усогласени дигиталните катастарски планови и вклучени се во еКат базата на податоци.

Инфраструктурни објекти. Модулот на еКат за катастарот на инфраструктурни објекти е комплетиран за телекомуникациските линии и антени, енергија, вода и канализација, односно овозможено е запишување на правото на сопственост на сите видови на инфраструктурните објекти (подземни и надземни) предвидени со Закон како и нивни графички приказ.

HELP DESK - Контакт Центар. Инфо линијата се ребрендира во Контакт Центар на АКН за што е креирана нова апликација официјално пуштена во употреба на 12 мај 2014 година. Контакт-центарот функционира со бесплатната инфо линија за грижа за професионалните корисници, физичките лица и за внатрешните корисници. Информатичкото решение за ERP е воведено во АКН, а во моментот секторите вршат паралелна работа.

Масовна проценка на недвижностите. Законот за катастар на недвижности беше изменет во Август 2014 година и со тие измени беше воведена законската обврска АКН да воспостави Регистар на продажни цени и наемнини, како и да воспостави одделение за проценка и евалуација на недвижности во организационата структура на АКН. Изработена е Студија за масовна проценка.

Регистар на градежно земјиште. Во насока на исполнување на законската обврска АКН да воспостави Регистар на градежно земјиште во текот на 2014 година АКН изработи студија за воведување на регистарот на градежно земјиште.

ВебГИС. Првата верзија на ВебГИС е доставена до АКН на почетокот на октомври 2014 како и поставени се тест податоци за подрачјето на Град Скопје. Овој систем ќе биде „Едношалтерски“ портал кој за непрофесионалните корисници ќе обезбеди достапност на катастарските парцели, зградите кои се запишани во катастарот на недвижности, топографските карти, геодетските точки, авионски снимки за целата територија на РМ, инфраструктурните објекти, точки од интерес и тоа: локации на нотари, геодетски фирми, општини, односно сите локации на кои се достапни услугите на катастарот, надвор од одделенијата за катастар на недвижности.

НИПП владин Гео-портал. Работата на спецификацијата за функционалните барања и развојот на софтверот за НИПП владиниот Гео-портал е во тек. Завршени се околу 50 проценти од софтверското прилагодување. Преку владиниот Гео-портал во првата фаза ќе бидат достапни сетови на податоци од АКН, Град Скопје, Министерството за животна средина и просторно планирање, Центарот за управување со кризи и Државниот завод за статистика.

Краткорочни активности

- Во 2015 година, планирано е да се изврши финална обработка на податоците од нивелманската мрежа од висока точност која што ја покрива целата територија Република Македонија;
- Во 2015 година ќе се комплетира изработката на топографски карти во размер 1:50000 за целата територија Република Македонија и ќе се започне со изработка на топографски карти во размер 1:100000 и на топографски карти во размер 1:200000;
- Спроведување на софтверско решение за национален НИПП геопортал на Република Македонија, април 2015;
- Развој на софтверско решение за графичкиот регистар на адреси и куќни броеви К4 2015;
- Набавка на софтверско решение и опрема за систем за управување документи и негово спроведување со вклучена обука. Комплетиран ДМС, К2 2015 година;
- Развој на дистрибутивниот систем на АКН К2 2015 година;
- Изработка на нацрт- правилник за метаподатоци, К4 2015 година;
- Процес на дигитализација на аналогните катастарски планови, К4 2015 година ;
- Развој на дистрибутивен систем кој ќе обезбеди усогласување на сервисите за просторни податоци согласно директивата ИНСПИРЕ, К4 2015 година.
- Воспоставување на Регистерот на цени јануари 2015, континуирано

Среднорочни приоритети

- Отпочнување со скенирање на архивска граѓа од трајна вредност, - К4 2016 година;
- Воспоставен графички регистар на градежно земјиште, - К1 2016 година;
- Воведување во употреба на ETRS89 координатен систем, - К4 2017 година;
- Трансформација на основните сетови на картографски податоци во согласност со директивата ИНСПИРЕ и изработка на соодветни метаподатоци К4 2018 година;
- Спроведување на Графичкиот Регистер на улици и куќни броеви во РМ К4 2016;
- Оротофото и ласерско скенирање, К4 2017;
- Одредување на прецизен геоид за територијата на РМ, К4 2016;
- Развој на софтверско решение за 3Д катастар К4 2016

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Програмата за институционален развој на АКН, НИПП- от, дигиталните катастарски планови и Веб-ГИС надградбата на геодетската инфраструктура, се поддржани и со средства од проектот „Катастар на недвижности и регистрација“ дополнително финансирање со заем од Светската банка.
- Времетраење на проектот „Катастар на недвижности и регистрација“ дополнително финансирање- до 30 јуни 2015г.
- АКН и во 2015 година планира да користи средства од ТАИЕКС програмата во областите од масовната проценка на недвижностите референтните геодетски мрежи, НИПП и управувањето со гео- информациските системи.

Спроведување на законите и договорите

Во насока на натамошна реформа на правосудниот систем ќе се донесат изменување и дополнување на Законот за судовите и Законот за Судскиот совет на Република Македонија, ќе се донесе Закон за Советот за утврдување на факти и покренување на дисциплинска постапка, нов Закон за јавното обвинителство на Република Македонија и Закон за јавнообвинителската служба.

Во 2015 година ќе биде донесена Стратегија со Акциски план за натамошна реформа на правосудниот систем 2015-2019 година. Согласно тематските области со Стратегијата ќе се опфатат шест области и тоа: I. Судство, II. Казнено-правен систем, III. Пристап до правдата, IV. Секторска политика и имплементација на правото на ЕУ на ЕУ, V. Управно право и VI. ИТ – Е Правда.

Ќе се продолжи со системско собирање, обработка и анализа на статистичките податоци добиени од судовите врз основа на индикаторите Стапка на решени предмети²³ и време на решавање на предметите (Disposition rate), како и ќе се продолжи со евиденција (track record) на предмети кои се наоѓаат во судскиот систем подолго од три години.

Во 2015 година Академијата за судии и јавни обвинители ќе ја спроведе практичната обука на 5-тата генерација слушатели на почетна обука, исто така ќе се продолжи со реализација на континуирана обука за судии, јавни обвинители и јавнообвинителски службеници.

До крајот на јуни 2015 година Министерството за правда ќе ја донесе Програмата за развој на медијацијата (2015-2019) со мерки за унапредување и обезбедување на ефикасна медијација.

5. Доволно развиен финансиски сектор

(Подетални информации во Поглавје 3.09 Финансиски услуги)

Банкарски сектор. Банките имаат доминантна улога во рамките на целиот финансиски систем со учество од 87,6% во вкупната актива. Банкарскиот систем ја задржа својата стабилност и сигурност, одржувајќи висока и стабилна ликвидност и солвентност, кои пак од своја страна придонесуваат за неговата отпорност на симулираните шокови при редовното стрес тестирање (тестови на сензитивност и макро стрес тестирање). Стапката на адекватност на капиталот изнесува 16,9% (јуни 2014 година) и е двојно повисока од законскиот минимум. На крајот на септември 2014 година, една третина од активата е ликвидна актива која покрива близу 60% од вкупните депозити на домаќинствата. Соодносот помеѓу кредитите и депозитите изнесува 88,4%. Заклучно со ноември 2014 година банкарскиот систем на Република Македонија го сочинуваат петнаесет банки. Во сопственичката структура преовладува странскиот капитал, пред сè од земјите од ЕУ.

На крајот од септември 2014 година, вкупните средства на банкарскиот систем на годишна основа пораснаа за 6,2%. Носител на растот на изворите на финансирање на банките се депозитите на нефинансиските лица, а во нивни рамки посебно депозитите на домаќинствата, што претставува директен одраз на довербата што ја уживаат банките од домашната јавност. Продолжи трендот на повисок раст на депозитите во денари во споредба со девизните депозити. Исто така, се засили склоноста за долгорочното штедење, главно мотивирана од повисокиот принос што го носат долгорочните депозити, но и поради скромната понуда на инвестициски алтернативи. Растот на кредитите одобрени на нефинансиските субјекти забрза и на крајот на септември 2014 година достигна 9,3% на годишна основа. Забрза кредитната поддршка и на домаќинствата и на корпоративниот сектор. За разлика од повеќето земји-членки на ЕУ, каде се забележува пад на степенот на финансиското посредување во последните неколку години, придонесот на активностите на македонскиот банкарски систем во БДП расте. Паралелно со позитивните промени во валутната структура на депозитите, трендот на денаризација е присутен и кај кредитната активност на банките.

Квалитетот на кредитното портфолио на банкарскиот систем бележи извесно влошување во третиот квартал на 2014 година, но со побавна динамика во споредба со истиот период минатата година. Учеството на нефункционалните кредити во вкупните кредити изнесува 12,2%, исклучиво поради повисоките нефункционални кредити на претпријатијата. Покриеноста на нефункционалните кредити со исправка на вредност се одржа на високо ниво, што го намалува ризикот за стабилноста на банките од целосна ненаплатливост на нефункционалните кредити.

Остварената добивка на македонскиот банкарски систем во првите девет месеци од 2014 година е за една третина повисока во споредба со истиот период од 2013 година, што соодветно се одрази и врз подобрување на показателите за профитабилноста. РОА и РОЕ изнесуваат 0,9% и 7,6% соодветно. Главните фактори за зголемувањето на добивката се намалувањето на каматните расходи (главно кон домаќинствата и тоа првенствено поради надолниот тренд на каматни стапки на орочените депозити) и намалувањето на исправката на вредноста за кредитите (што соодветствува со пониската деветмесечна стапка на раст на нефункционалните кредити).

Осигурување. На пазарот на осигурување во Република Македонија активно работат 15 друштва за осигурување, од кои 11 друштва вршат работи на неживотно осигурување, а 4 осигурување на живот. На пазарот на осигурување исто така, активни се и 27 осигурително брокерски друштва, 11 друштва за застапување во осигурување, една банка која врши работи на застапување во осигурување, осигурителни агенти и брокери.

Согласно податоците добиени од страна на друштвата за осигурување при редовното известувањето во третиот квартал од 2014 година остварена е **брuto полисирана премија** (во понатамошниот текст БПП) во вкупен износ од 5,85 милијарди денари, што претставува пораст од 6,06% во однос на БПП остварена во 3К 2013 година (3К 2013: 5,52 милијарди денари). Позитивниот тренд е присутен во двата сегменти на осигурувањето, со тоа што во делот за

²³ clearance rate

неживотно осигурување е остварена БПП во износ од 5,29 милијарди денари (ЗК 2013:5,06 милијарди денари), или истата изнесува 90,29% од вкупната БПП на осигурителниот сектор, што претставува пораст од 4,60% во однос на истиот период од минатата година. Во делот за осигурување на живот, што претставува 9,71% од вкупната БПП на осигурителниот сектор, е остварена БПП во износ од 569 милиони денари (ЗК 2013: 467 милиони денари), што претставува пораст од 21,86%. Во рамки на одделните класи на осигурување нема забележителни отстапувања во однос на структурата на вкупната БПП, со тоа што како и досега најзначајна категорија е задолжителното осигурување од автоодговорност (АО) од 45,98% (ЗК 2013: 46,44%), осигурување на имоти со 19,84% (ЗК 2013: 19,96%), каско моторни возила со 8,83% (ЗК 2013: 9,78%) и осигурувањето од незгода со 7,68% (ЗК 2013: 7,76%).

Во третиот квартал на 2014 година, во доменот на пазарната концентрација во делот на неживотното осигурување, бројот на друштвата кои го поминуваат прагот на учество над 10% во вкупната БПП е 4. При тоа, учеството на пазарните водачи е следното: Триглав осигурување со 16,87% (ЗК 2013: 16,39%), Осигурување Македонија со 13,26% (ЗК 2013: 10,81%), Винер со 11,08% (ЗК 2013: 10,91%), и Еуролинк со 10,15% (ЗК 2013: 12,07%). Во делот на осигурување на живот доминантно учество заземаат Кроација живот со 43,26% (ЗК 2013: 44,47%) и Граве со 42,87% (ЗК 2013: 42,93%).

Друштвата за осигурување, продажбата на полиси ја вршат преку канали на продажба со чија помош ја унапредуваат продажбата. Од дозволените дистрибутивни канали, во текот на третиот квартал од 2014 година, најголемо учество во вкупната БПП зазема директната продажба со 45,62%, потоа следи продажбата преку осигурително брокерски друштва со 22,56%, продажбата преку агенти- физички лица со 18,69%, продажба преку друштва за застапување во осигурување со 9,41% и 3,72% преку останати дистрибутивни канали.

Според доставените податоци до АСО, на крајот на третиот квартал од 2014 година вкупниот капитал на друштвата за осигурување изнесува 5,05 милијарди денари. Маргината на солвентност како главен индикатор за проценка на стабилноста на осигурителниот сектор изнесува 1,20 милијарди денари (кај неживотното осигурување 1,07 милијарди денари, а кај осигурувањето на живот 133 милиони денари), со што капиталот на осигурителниот сектор е 4 пати над потребното ниво на маргината на солвентност.

Со состојба на 30.9.2014, друштвата за неживотно осигурување го исполнија минималното потребно ниво на средства коишто ги покриваат техничките резерви. Вложувањата на средствата од техничките резерви во рамки на оваа група изнесуваа 5,94 милијарди денари и покриваа 105,5% од техничките резерви кај овие друштва. Додека пак, кај друштвата коишто работат осигурување на живот, вкупните вложувања на средствата кои ги покриваат техничките на 30.09.2014 година изнесуваат 1,94 милијарди денари, односно покриеноста на техничките резерви и математичката резерва изнесуваше 102,6%.

Во ЗК 2014 година, друштвата за неживотно осигурување најголем дел од средствата коишто ги покриваат техничките резерви ги пласираа во државни хартии од вредност издадени од Република Македонија (47,94%), банки (46,11%), акции (0,94%), инвестициони фондови (3,85%) и во други инструменти (1,17%). Друштвата за осигурување на живот најголем дел од средствата коишто ја покриваат техничките резерви и математичката резерва ги пласираа во хартии од вредност издадени од Република Македонија (76,21%), банки (22,29%), акции (1,36%) и во други финансиски инструменти (0,14%).

Пазар на капитал

Примарен пазар на капитал. Во периодот јануари- септември 2014 година на примарниот пазар на капитал во Република Македонија се издадоа вкупно 337.709 обични и 2.500 приоритетни нови акции во вкупна вредност од 1.181.787.568 денари, односно 19.161.410 евра, и тоа од страна на 9 издавачи. Сите 9 емисии се реализирани по пат на приватна понуда за однапред познати купувачи, од кои 2 се реализирани со трансформација на заем во влог, 1 емисија претставува зголемување на основна главнина од средства на друштвото, 5 се за постојни акционери (од кои 2 се наменети за Влада на РМ како институционален инвеститор) и 1 за нов акционер.

Секундарен пазар на капитал. Заклучно со септември 2014 година на секундарниот пазар на капитал во Република Македонија функционираат вкупно 10 овластени учесници кои вршат работи со хартии од вредност, од кои 6 брокерски куќи и 4 овластени банки за работа со хартии од вредност. Во периодот од јануари- септември 2014 година, вкупниот промет (класично тргување и блок трансакции) остварен на Македонската Берза изнесуваше 2.313.840.327 денари, односно околу 37,62 милиони евра. Бројот на котираните компании на официјалниот пазар на Македонската Берза до крајот на септември 2014 година изнесува 116 и нивната вкупна пазарна капитализација на

30 септември 2014 година изнесувала 93.901.870.342 денари или околу 1,52 милијарди евра. Берзанскиот индекс МБИ10 на 30.09.2014 година изнесувал 1.713,44 индексни поени.

Бројот на АД-а со посебни обврски за известување што се водат во Регистарот на КХВРМ заклучно со 30 септември 2014 година изнесува 18.

Во наведениот период на пазарот на капитал во Република Македонија функционираа 4 друштва за управување со инвестициски фондови, кои управуваат со 11 отворени инвестициски фондови, при што во текот на септември 2014 година Комисијата за хартии од вредност на Република Македонија даде одобрение за основање на уште 1 ново друштво за управување со инвестициски фондови (сега веќе вкупно 5 ДУИФ), кое планира да управува со 2 отворени инвестициски фонда. На 30.09.2014 година нето вредноста на имотот на отворените инвестициски фондови изнесувала вкупно 1.512.963.138 денари или околу 24,60 милиони евра.

Лизинг. На 30.06.2014 година на пазарот на финансиски лизинг во Република Македонија активно работат 8 лизинг друштва. Во сопственичката структура на лизинг-секторот доминантно учество од 94% има странскиот капитал. Најголемиот дел од странскиот капитал, односно 81%, е во сопственост на странски финансиски институции, додека остатокот е во сопственост на странски нефинансиски правни лица (13%). На 30 јуни 2014 година, средствата на секторот лизинг изнесуваа 5.725 милиони денари, или намалување од 15% во однос на 30 јуни 2013 година. За разлика од 2012 година, во 2013 година се забележува подобрување на перформансите на лизинг компаниите (добивка од 50,2 милиони денари). Во текот на 2014 година, заклучно со 30.06.2014, продолжи остварувањето на позитивни финансиски резултати. Така, лизинг друштвата во првата половина на 2014 година остварија добивка од 36,5 милиони денари.

Бројот и вредноста на новосклучените договори за лизинг останаа на приближно исто ниво како и во првата половина на 2013 година. Така, бројот на ново склучени договори заклучно со 30 јуни 2014 година, изнесува 538 што претставува зголемување од 0,9% во однос на крајот на првата половина на 2013 година. Вредноста на склучените договори, во истиот период, изнесува 570 милиони денари или зголемување од 1,2% во однос на 30.06.2013 година. Правните лица ја задржаа главната позиција во структурата на новосклучените договори со 82%. Просечната каматна стапка на новосклучени договори заклучно со 30.06.2014 година изнесува 8,45%, што претставува намалување од 0,43пп во однос на истиот период лани, кога истата изнесуваше 8,88%.

На 30.06.2014 година вкупниот број на вработени лица во лизинг компаниите изнесува 58, што претставува намалување за 16 лица во однос на првата половина на 2013 година.

Финансиски друштва. На 31.08.2014 година на финансискиот пазар во Република Македонија активно работат 6 (шест) финансиски друштва. Во сопственичката структура на финансиските друштва најголемо учество од 56,3% има домашниот капитал. Најголемиот дел од домашниот капитал, односно 98,8%, е во сопственост на домашни физички лица. Странскиот капитал учествува со 43,7% и истиот е во сопственост на странски нефинансиски правни лица.

На 31.08.2014 година, вкупната актива на финансиските друштва изнесува 769 милиони денари. Гледано од аспект на профитабилноста, финансиските друштва остваруваат добивка. Така, во периодот од 01.01.2014 до 31.08.2014 година финансиските друштва остварија добивка од 18,2 милиони денари. За разлика од минатата година, кога едно друштво оствари загуба од работењето, заклучно со август 2014 година, сите финансиски друштва прикажаа добивка во своите биланси.

Бројот на ново склучени договори заклучно со 31 август 2014 година изнесува 1432 што претставува намалување од 22,7% во однос на минатата година. Во структурата на ново склучени договори, најголемо учество имаат издадените кредитни картички со 50,6%. Потоа следуваат одобрените кредити со 37,1% и факторинг со 22,3%. Физичките лица ја задржаа главната позиција во структурата на новосклучените договори со 80,5%.

Вкупната вредност на склучените договори во 2014 година изнесува 488 милиони денари што претставува намалување од 47,2% во однос на минатата година. Најголемиот дела од вредноста на склучените договори отпаѓа на дадени кредити во износ од 273 милиони денари.

2.2 СПОСОБНОСТ ЗА СПРАВУВАЊЕ СО ПРИТИСОКОТ ОД КОНКУРЕНЦИЈАТА И ПАЗАРНИТЕ СИЛИ ВО РАМКИ НА ЕУ

1. Доволно количество на човечки капитал

Република Македонија продолжува со активностите за поддршка на развојот на човечкиот капитал во согласност со стратешките приоритети на Владата, со делот *Човечки капитал од НЕРП кој вклучува образование, наука и истражување* како и со столбот Паметен раст од Стратегијата Југоисточна Европа 2020 (ЈИЕ 2020) Особено внимание ќе се посвети на натамошниот развој на Националната рамка на квалификации (НРК) како поддршка на доживотното учење на формалниот образование систем, не-формалното и информалното учење и поврзување со пазарот на труд. Референцирањето на НРК кон европската рамка на квалификации ќе овозможи препознатливост и споредливост на националните квалификации со европските и поголема мобилност на кадрите во регионот и пошироко. Продолжуваат напорите за зголемување на можностите за вработување на лица со завршено средно и високо образование. Продолжува вклучувањето на децата во предучилишно образование и мерките во основно и средно образование насочени кон намалување на процентот на рано напуштање на образовниот систем. Во високото образование зајакнува соработката на високообразовните установи со стопанството во процесот за развивање на нови и реструктурирање на постојните курикулуми за трите циклуси на студии согласно потребите на пазарот на труд. Зајакнување на системот за образование на возрасните, особено од аспект на можности возрасните со завршено основно образование да завршат средно стручно образование, а ќе се донесат Концепција за неформално и Концепција за основно образование на возрасни.

Република Македонија ќе продолжи да го зајакнува системот за обезбедување квалитет во основното и средното образование (самоевалуации и интегрални евалуации на училиштата, државна матура, екстерно оценување на постигнувањата на учениците и учество во меѓународното истражување PISA 2015), како и системот за обезбедување квалитет во високото образование (функционирање на Одборот за акредитација и евалуација во високото образование, самоевалуација на високообразовните установи и евалуација на академскиот кадар). Имајќи ја предвид улогата на наставните кадри во обезбедување квалитет на образовниот процес, покрај зголемувањето на бројот на наставниците Република Македонија особено внимание ќе посвети на високото образование за наставници, како и на обезбедување континуирано образование и професионално усовршување на наставниците вклучени во образовниот процес. Ќе се зголемат капацитетите на наставниците од стручното образование за поддршка на практичната работа на учениците, како во кабинетите и лабораториите на стручните училишта, така и во компаниите што ќе овозможуваат практична работа. Новите лаборатории на високообразовните установи и истражувачките институти ќе придонесат за стекнување работни вештини со високи технологии во процесот на студирање, а особено за обезбедување квалитетни студии од трет циклус (докторски студии).

Ќе продолжи спроведувањето на Акцискиот план на Стратегијата за стручно образование и обука во контекст на доживотно учење 2013-2020 со цел создавање квалитетни стручни профили, кои ќе бидат атрактивни за пазарот на труд. Ќе се донесе Стратегија за претприемачко учење 2014-2020 со акциски план. Во областа на науката и истражувањето, ќе продолжат активностите за спроведување на Националната програма за високо образование и научноистражувачка дејност 2015-2019, во синергија со спроведувањето на Стратегијата за иновации. Ќе продолжи јакнењето на капацитетите за спроведување на Стратегијата за интегрирано образование, поддржана со национални средства и со средства од донатори.

2. Доволно количество на физички капитал

Инвестиции во основни средства во Република Македонија. Според претходните податоци на Државниот завод за статистика, вредноста на инвестициите во основни средства во Република Македонија во 2013 година изнесува 117.382 милиони денари. Номиналниот пораст на вредноста на инвестициите во основни средства во 2013, во однос на 2012 година, изнесува 7,6%. Во техничката структурата на инвестициите во основни средства, градежните работи учествуваат со 62,4%, а машините и опремата со 31,4%. Најголема вредност на инвестициите во основни средства во 2013 година е реализирана во следните сектори: Градежништво (32,4%), Индустрија (25,8%) и Трговија, транспорт и угостителство (13,9%). Гледано според обликот на сопственоста, инвестициите во основни средства во државна сопственост во 2013 година имаат учество од 25% во вкупните инвестиции во основни средства.

Инвестиции во основни средства по тековни цени (во милиони денари)	2011	2012	2013
--	------	------	------

Вкупно – Инвестиции во основни ср-ва	109.219	109.071	117.382
Култивирани средства	875	650	619
Машини и опрема - вкупно	32.070	32.498	36.912
Транспортна опрема	8.318	7.303	5.979
Градежни работи – вкупно	71.048	70.618	73.292
Градежни работи – станбена изградба	28.814	28.245	27.318
Останати градежни работи	42.233	42.373	45.974
Други производи	5.226	5.305	6.559

Извор: Државен завод за статистика

Странски директни инвестиции (СДИ). Во периодот јануари - август 2014 година се регистрирани нето приливи врз основа на странски директни инвестиции од 187 милиони евра, или околу 2,2% од БДП, што е под нивното ниво во истиот период претходната година за 3,6%. Во рамки на структурата, најголемиот дел (околу 92%) се однесува на меѓукомпанискиот долг, наспроти малото учество на приливите во форма на акционерски капитал и реинвестираната добивка. Од аспект на дејностите, во првата половина на 2014 година, приливите на странски директни инвестиции беа насочени кон следните дејности: рударството, производство на моторни возила, градежништвото, производството на храна, пијалаци и тутунски производи, производство на електрична енергија, финансиско посредување. Од аспект на земјите на потекло, во првата половина од годината најголеми приливи на странски директни инвестиции се остварени од: Швајцарија, Турција, Украина, Велика Британија, Унгарија.

Капитални расходи во 2015 година. Капиталните расходи се предуслов за подобрување на економските перспективи и подобар и поквалитетен живот на граѓаните и во Буџетот за 2015 година предвидени се 21.208 милиони денари. Во рамки на буџетските средства наменети за капитални расходи предвидени се значајни инвестициски вложувања во изградбата на автопатот на Коридор X и железничката инфраструктура, енергетската и комунална инфраструктура, како и капитални инвестиции за подобрување на условите во здравствениот, образовниот и социјалниот систем, земјоделството, културата, спортот, заштитата на животната средина и правосудството. Во текот на 2015 година планирани се следните капитални расходи:

- за патната и железничка инфраструктура планирани се 4.723 милиони денари. Во овие рамки предвидено е интензивирање на реализацијата на Проектот за доизградба на автопатот на Коридор X, на делницата Демир Капија – Смоквица, со кој се предвидува изградба на нова модерна автопатска делница со што ќе се комплетира главната делница на Коридор X. Проектот се финансира од сопствени средства, користење на кредитно задолжување од ЕБОР и ЕИБ и средства од ИПА фондовите. За модернизирање на постојната железничката инфраструктура ќе продолжи реконструкцијата на железничката пруга на Коридор X финансирана со заем од ЕБОР, при што во рамките на овој проект се врши ремонт на повеќе делници на железничкиот Коридор X со што ќе се подобри протокот на патници на оваа делница, ќе се намалат трошоците за одржување на железничката пруга и ќе се обезбеди посигурен и поефикасен сообраќај. Во текот на 2015 година во рамките на проектот за изградбата на источниот дел од железничкиот Коридор VIII-делот кон Бугарија, ќе започне да се реализира втората делница Бељаковце- Крива Паланка, финансирана од ЕБОР.
- вложување во енергетската и комунална инфраструктура за што се проектирани капитални инвестиции во износ од 2.009 милиони денари. Предвидено е интензивирање на активностите околу изградбата на Националниот гасоводен систем кој ќе се финансира со средства од обврските на Руската Федерација кон Република Македонија, како и со заеми од ЕБОР и ЕИБ. Ќе продолжи со интензивирани динамика изградбата на водоводните и канализационите системи во општините финансирани од сопствени извори и со средства од кредитни линии од ЕИБ и КФВ банката.
- уредување на технолошко индустриските развојни зони преку изградба на потребната инфраструктура и објекти, како и вршење на потребните геомеханички истражни работи. За оваа намена во Буџетот за 2015 година планирани се 553 милиони денари.
- за здравствениот сектор планирани се инвестиции во износ од 1.488 милиони денари наменети за проектот за изградба и реконструкција на јавни здравствени установи, финансиран од буџетски средства и кредит од Банката за развој при Советот на Европа, за исплата на набавката на медицинска опрема, изградба на ПЕТ Центар, како и за други проекти. Во 2015 година ќе започне со спроведување Проектот за изградба, реконструкција и доградба на Клиничкиот центар „Мајка Тереза“ во Скопје и Регионалната Клиничка болница во Штип со заем од Банката за развој при Советот на Европа.

- за образованието, детската заштита и спортот проектирани се капиталните инвестиции во износ од 2.204 милиони денари, кои се наменети за изградба и реконструкција на основни и средни училишта, детски градинки, изградба на училишни и спортски сали, реконструкција на ученички и студентски домови, опремување и реконструкција на универзитетите, набавка на современа лабораториска опрема и инвестиции во спортска инфраструктура. Во наредниот период ќе продолжи Проектот за условени парични трансфери во чии рамки е вклучена и реконструкцијата на Центрите за социјална работа.
- во насока на поддршка на земјоделскиот сектор предвиден е зголемен обем на капитални инвестиции во износ од 2.013 милиони денари, кои се наменети за рурален развој, изградба на хидросистеми и инвестиции за подобрување на конкурентноста и модернизација на земјоделските стопанства, нивно реструктурирање и надградба со цел побрзо исполнување на стандардите на ЕУ.
- во областа на правосудство планирани се средства во износ од 335 милиони денари, а во 2015 година ќе продолжи со спроведување Проектот за реконструкција на казнено-поправните установи, финансиран со заем од Банката за развој при Советот на Европа.
- во областа на реформите за заштита на имотно-правните односи и регистрацијата на имотните права, во 2015 година завршува Проектот за катастар на недвижности и регистрација, финансиран од Светската банка, со кој значително е подобрена доставата на јавните услуги во секторот катастар на недвижности и регистрација на права. Инвестициите во овој домен се планирани во износ од 117 милиони денари.

Капитални инвестиции се планирани и во останатите области, вклучувајќи ги јавниот ред и безбедност, одбраната, културата и информатички технологии, при што капиталните инвестиции се проектирани согласно планираната динамика на реализација на активностите и проектите во овие области.

3. Секторска структура и структура на претпријатија

Микро, малите и средни претпријатија (ММСП) се доминантен тип на претпријатија во економијата на Република Македонија. Во 2013 година нивниот број изнесува 60.579 и бележи мал пад (0,32 %) во однос на 2012 година кога нивниот број изнесувал 60.774. Забележано е значително зголемување на бројот на големи претпријатија за 104,2 % во однос на 2012 година. МСП претставуваат 99,28% од вкупниот број на постојни претпријатија, со што се потврдуваат за важни учесници во економијата како целина и важни креатори на општествениот производ.

Табела- Број на активни претпријатија по големина								
Активни претпријатија	Број				Учество во (%)			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Микро	44824	42214	43270	42529	72.52	71.10	71.20	70.20
Мали	16248	16345	16629	17017	26.29	27.53	27.36	28.09
Средни	557	604	660	594	0.90	1.02	1.09	0.98
Големи	182	212	215	439	0.29	0.36	0.35	0.72
Вкупно	61811	59375	60774	60579	100.00	100.00	100.00	100.00

Извор: Централен регистар на Република Македонија

Растечкиот број на ММСП го апсорбира најголемиот дел од работната сила, придонесувајќи за намалување на невработеноста. Од вкупниот број на вработени, 76,95% се ангажирани во микро, мали и средни претпријатија. Во 2013 година забележано е зголемување на бројот на вработени во микро и малите а намалување на нивниот број кај средните претпријатија во однос на 2012 година.

Табела - Број на вработени во микро, мали, средни и големи претпријатија								
Претпријатија	Број на вработени				Учество во (%)			
	2010	2011	2012	2013	2010	2011	2012	2013
Микро	66981	69752	71625	71712	19.42	19.75	19.88	19.08
Мали	145667	150093	153808	163552	42.23	42.49	42.69	43.52
Средни	64069	61085	62966	53923	18.57	17.29	17.48	14.35
Големи	68245	72284	71872	86620	19.78	20.46	19.95	23.05
Вкупно	344962	353214	360271	375807	100.00	100.00	100.00	100.00

Извор: Централен регистар на Република Македонија

Бруто додадената вредност кај малите претпријатија и нејзиното учество во БДП е најголемо во 2010 година со 48,0%, додека кај средните претпријатија, бруто додадената вредност е најголема во 2012 година, со учество во БДП од 17,4%. Најпозитивен тренд е забележан кај големите претпријатија, со континуиран раст на бруто додадената вредност во последните три години. Бруто додадената вредност на овие претпријатија е најголема во 2013 година, а нејзиното учествува во БДП изнесува 37.7%.

Табела- Бруто додадена вредност според големината на деловните субјекти и учество во БДП												
(Основни цени, милиони денари)												
	Бруто додадена вредност						Учество во %					
	2008	2009	2010	2011	2012	2013 ¹	2008	2009	2010	2011	2012	2013
Мали претпријатија	189.764	190.064	209.711	208.710	152.491	169.105	45,7	45,8	48,0	45,0	32,7	33,9
Средни претпријатија	50.574	56.398	55.675	62.560	81.313	78.592	12,2	13,6	12,7	13,5	17,4	15,7
Големи претпријатија	116.812	111.907	111.815	128.106	169.880	188.453	28,2	27,0	25,6	27,6	36,4	37,7
Нето даноци	57.740	56.253	60.095	64.811	63.019	63.410	13,9	13,6	13,7	14,0	13,5	12,7
БДП	414.890	414.622	437.296	464.187	466.703	499.559	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0	100,0

Извор: Државен завод за статистика

Ревидирани податоци Европски систем на сметки (ЕСС 2010)

1) Претходни податоци

Политиките и активностите за поддршка и развој на МСП произлегуваат од Националната стратегија за развој на МСП во Република Македонија 2002-2013, Актот за мали бизниси на ЕУ, Стратегија за развој на занаетчиство 2012-2020, Стратегијата за иновации 2012-2020 и годишните програми за МСП. Сите документи кои се подготвуваат ги следат препораките и поврзаните комуникации од Стратегијата ЕУ 2020, Стратегијата за ЈИЕ 2020 и други релевантни регионални иницијативи.

Министерството за економија преку реализација на активностите од „Програмата за конкретност, иновативност и претприемништво за 2014 година“, обезбеди поддршка на развојот на претприемништвото и конкурентноста на МСП. Успешно финансиски се поддржани: женското претприемништво, претпријатијата со за спроведување на стандардите за квалитет (ISO, HACCP, HALLAL), занаетчиите, како и младите претприемачи со финансиско наградување на најдобри бизнис планови со цел фактичко започнување на бизнис. И за 2015 година изготвена е и ќе се спроведе интегрирана Програма за конкурентност, иновации и претприемништво со која ќе се поддржува како постојната институционална инфраструктура за МСП така и самите претпријатија.

Во периодот 2015-2016 година генерално активностите ќе бидат насочени кон зајакнување на институционалната инфраструктура за поддршка на МСП и на занаетчиството, подобрување на деловното опкружување и подобрување на конкурентноста и иновативноста базирано на принципите на Актот за мали бизниси на ЕУ и на Стратегијата за занаетчиство на Република Македонија 2012-2020.

МСП и пристап до финансии

Од аспект на пристапот до финансии, преку МСП досега успешно и целосно се реализирани Финансиските договори за заем меѓу ЕИБ и Македонска банка за поддршка на развојот (МБПР), наменети за кредитна поддршка на МСП и приоритетни проекти и тоа прва фаза во износ од 100 мил. евра, втора фаза во износ од 50 мил. евра и трета фаза во износ од 100 мил. евра. Во тек е реализација на четврта фаза од проектот во вкупен износ од 100 мил.евра.

Планирани активности на МБПР за понатамошно подобрување на пристапот до финансиски средства во 2015 година се:

- реализација на кредитната линија од ЕИБ– четврта фаза;
- засилено промовирање на осигурувањето на побарувањата од домашните и странските компании;
- засилено промовирање на факторингот, особено во однос на извозните побарувањата кои се осигурени во МБПР при што значајно би се подобрила ликвидноста на компаниите;

4. Влијание на државата врз конкурентноста

Зајакнување на конкурентноста и поддршка на малите и средни претпријатија

Процесот на зголемувањето на конкурентноста на македонското стопанство претставува еден од приоритетите на економската политика на Владата. Во таа насока, продолжи креирањето на политики и програмски активности за создавање и поттикнување на конкурентноста на економијата базирана на знаење, иновации, соработка и извозна ориентација преку спроведување на повеќе стратешки документи: Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020, Програмата за поттикнување инвестиции во Република Македонија 2011-2014 г., насочена кон отстранување на разни пречки за инвестиции, имплементација на Акцискиот план од Стратегијата за извозната промоција, Стратегија за иновации, мерки за поддршка на кластерско здружување и слично. Сите документи кои се подготвуваат ги следат препораките и поврзаните комуникации од Стратегијата ЕУ 2020, Стратегијата за ЈИЕ 2020 и други соодветни регионални иницијативи.

Во 2015 година ќе продолжи имплементацијата на Индустриската политика и поврзаните стратешки документи преку реализација на мерки од

- Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво на Министерството за економија, која се фокусира на поддршка на МСП, индустријата и кластерите;
- Програмата за поддршка на претприемништво, конкурентноста и иновативност на МСП преку АППРМ;
- Програмата за работа на АСИПИ со мерки за извозна промоција и промоција на извозот.
- Програмата за работа на Фондот за иновации и технолошки развој со мерки за поддршка на иновациите

Од аспект на имплементација на индустриската политика, во 2015 се очекува да отпочне проектот “Зајакнување на капацитетите за имплементација на индустриската политика”, преку кој ќе биде поддржан развојот на институционалниот капацитет за спроведување на индустриската политика, ќе се ревидираат и ќе се развијат повеќе стратешки документи, ќе се изработи нова стратегија за развој на МСП, а ќе бидат промовирани и спроведени повеќе мерки кои се дел од стратешките документи за поттикнување на конкурентноста преку директна соработка со бизнис заедницата.

Активностите за зајакнување на конкурентноста и поддршка на МСП се финансираат во рамки на Буџетот на РМ, како и буџет од странски донатори и ИПА фондови. Воедно, реализацијата на овие активности е во директна корелација со активностите во рамки на Националната програма за економски реформи. Во наредниот период ќе продолжат да се имплементираат започнатите, а ќе се реализираат и нови проектите и активностите кои ќе придонесат за зголемување на економскиот раст на земјата, како:

Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) на Република Македонија во наредниот период ќе продолжи со спроведување на активностите за градење и промовирање на одржлив трипартитен дијалог помеѓу бизнис заедницата, академската заедница и Владата во процесот на креирање и спроведување на политики. Преку постојаните и временски комитети и работни групи од областа на МСП, инвестиции, автомобилска индустрија, текстилна индустрија, ИТ сектор, занаетчиство, човечки ресурси и сл. ќе се работи на идентификување на проблематичните области и изработување на национални стратегии за унапредување на конкурентноста на македонската економија. НСПК во изминатиот период креираше предлози за подобрување на конкурентноста на македонската економија и изработи неколку предлог- политики. Во тој контекст, во периодот 2015-2017, ќе се усвои нов пакет мерки за подобрување на конкурентноста на македонската економија. т.н. „Мастер план за конкурентност на Република Македонија“. Мастер планот ќе опфаќа мерки креирани од членките на НСПК, во насока на подобрување на деловната клима, што се очекува да резултира во унапредување на конкурентноста на македонските компании и економијата воопшто. Дополнително, со цел обезбедување конкурентна функционална пазарна економија ќе се реализираат проекти финансирани во рамки на ИПА компонента 1-ТАИБ, Секторско фише за Развој на приватен сектор, каде се опфатени активности за поддршка за унапредување на конкурентноста на македонските компании, формирање акцелератори и поддршка на start-up компании во рамките на акцелераторите, поддршка на женско претприемништво и претприемништво кај младите со цел намалување на невработеноста на овие категории и сл.

Развој на локална и регионална конкурентност во сферата на туризмот. Во рамки на Инструментот за претпристапна помош (ИПА) за периодот 2014-2020 година, во секторот Конкурентност и Иновации, за периодот 2015-2017 година предвидена е реализација на активности опфатени во Акциски документ за Локална и регионална

конкурентност со посебен осврт на проекти од областа на туризмот. Акцискиот документ вклучува реализација на конкретни проекти кои ќе бидат видливи и ќе придонесат за унапредување на туризмот, како: изградба и реконструкција на локална инфраструктура, ревитализација на објекти од културно наследство, поддршка за развој на туристички услуги и унапредување на туристичката понуда, промоција на македонските туристички дестинации и културно наследство, градење на препознатлив туристички имиџ со воведување на светски стандарди во туристичко- угостителските услуги и сл.

Стратегија за иновации. Континуирано се спроведува Акцискиот план на Стратегијата за иновации 2013 – 2015 која е во согласност со столбот Паметен раст од Стратегијата ЈИЕ 2020 и има за цел зајакнување на склоноста на бизнис секторот за иновации, зајакнување на човечките ресурси за иновации, создавање на адекватно регулаторно окружување за поддршка на иновациите и зголемување на протокот на знаење помеѓу актерите во иновациите. Со спроведување на Акцискиот план се очекува да се зајакне конкурентноста и да се поттикне економскиот развој заснован на знаење и иновации, што всушност претставува една од трите основни цели на Стратегијата “Европа 2020”. Истовремено, Стратегијата за иновации се очекува да придонесе за создавање на ефективен систем за иновации во рамките на моделот на трите сфери (Triple Helix Model): бизнис заедница, академски сектор и државните органи, а ќе се преземат и активности за зајакнување на капацитетот на трите чинители на иновациите за поголема искористеност на Хоризонт 2020.

Со донесувањето на Законот за иновациона дејност се воспостави легислативната рамка за поттикнување на иновациите. Една од најзначајните мерки од Стратегијата за иновации е формирање на Фонд за иновации и технолошки развој, што е во согласност со стратешката определба на Владата за поддршка на развојот на приватниот сектор. Фондот за иновации и технолошки развој (ФИТР) има за цел поттикнување и поддршка на иновациона дејност и развој на технологии кај микро, мали и средни, ново-основани претпријатија преку трансфер на знаења, развојни истражувања и иновации кои придонесуваат за економски раст и развој, но и подобрување на деловната клима за развој на конкурентноста. Приоритети и цели на ФИТР се: подобрен пристап до финансиски услуги за иновации и технолошки развој и промовирање и поттикнување на иновационата дејност. Фондот доделува средства за финансирање проекти за поттикнување на иновативноста преку четири инструменти:

- Кофинансирани грантови за старт-ап, спин-оф трговски друштва и иновации
- Кофинансирани грантови за условени заеми за комерцијализација на иновации
- Кофинансирани грантови за трансфер на технологии; и
- Техничка помош преку деловно- технолошки акцелератори

Со цел јакнење на капацитетите на приватниот сектор во областа на иновациите и технолошкиот развој како и промоција на можностите за финансирање преку инструментите на Фондот предвидено е континуирано одржување инфо настани и обуки за потенцијалните апликанти (претприемачи, претставници на МСП, претставници на академскиот сектор, иноватори и др.) и корисниците на средствата на Фондот.

Учество во регионалниот проект “Платформа за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан”. Во 2013 година започна со работа регионалниот проект “Платформа за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан”, поддржан од ЕК, ЕБОР и Европскиот инвестициски фонд, во кој учествува и Република Македонија. Досега активни се две од четирите компоненти на Платформата и тоа: Фондот за експанзија и Гарантниот фонд. Се очекува до крајот на првиот квартал од 2015 година да отпочнат со работа и преостанатите две компоненти, Фондот за иновации и Фондот за техничка помош. Со овој проект се обезбедуваат преку 140 мил. евра поддршка за компаниите од регионот кои се фокусирани кон иновациите.

Едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори. Во 2015 година ќе се реализира проект за техничка помош за изработка на софтвер и подготовка на техничка спецификација за набавка на хардвер за воспоставување едношалтерски систем. Во 2016 и 2017 година предвидена е набавка на потребниот хардвер, негово тестирање и ставање во функција. Средствата за изработка на софтвер, техничка спецификација и набавка на хардвер, во висина од околу 1.1 мил. евра се обезбедени во рамки на ИПА компонента 1-ТАИБ, Секторско фише за развој на приватен сектор. На почетокот овој систем ќе биде имплементиран во институциите кои издаваат најголем број дозволи и лиценци, односно имаат најголем опфат по однос на бизнис заедницата. Така ќе се надминат проблемите поврзани со време и трошоци за нивно обезбедување, што е евидентирано во последниот Извештај за напредок на Европската Комисија (Економски критериуми, страна 19).

Учиме од бизнис – заедницата. Во насока на постигнување на широк консензус, креирање на економски политики и зајакнување на дијалогот со бизнис - заедницата и во наредниот среднорочен период ќе продолжи имплементацијата на активностите изнесени во рамки на проектот “Учиме од бизнис–заедницата”. Од приближно седумстотини барања изнесени од страна на компаниите во сите четири циклуси на посети на компании, околу шеесет барања се сеуште во тек на реализација, за кои надлежните институции преземаат соодветни мерки, со цел подобрување на условите за водење бизнис.

Топ менаџмент. По реализацијата на втората фаза на овој проект во која беше спроведена теоретска обука на нови 100 менаџери, во идниот среднорочен период, ќе се спроведе практична обука за менаџерите од втората фаза на проектот и за оние менаџери од првата фаза кои се уште не поминале низ истата.

Политиката на заштита на конкуренцијата

Во 2014 година Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) продолжи со активностите поврзани со јакнењето на свеста за контролата на државната помош преку Твининг проектот „Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош“. Имено, зајакнувањето на капацитетите на заинтересираните страни и подигнувањето на свеста за прашањата од областа на државната помош, се реализираше со континуирано организирање на работилници и семинари за судиите, органите на локалната самоуправа, бизнис заедницата и новинарите како и за давателите на државната помош. Воедно, во рамките на твининг проектот беа организирани обуки за вработените во стручната служба на КЗК, а со цел зајакнување на административниот капацитет на вработените во Секторот за контрола на државната помош при КЗК. Со цел подигнување на свеста на државните институции, судовите и деловниот сектор во првиот квартал на 2014 година КЗК издаде Прирачник за државна помош наменет за судиите и Брошура за Законот за контрола на државната помош кои беа изработени со поддршка на Твининг проектот „Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош“.

КЗК во 2014 година, заклучно со 14.11.2014 година, донесе вкупно 33 (триесет и три) решенија од кои 3 (три) решенија за забранет договор (сите донесени во прекршочна постапка), 3 (три) решенија за злоупотреба на доминантна позиција (сите донесени во прекршочна постапка) и 27 (дваесет и седум) решенија за концентрации (сите донесени во управна постапка, со назнака дека со едно од нив КЗК утврди дека пријавената концентрација не потпаѓа под одредбите на ЗЗК, а во останатите 26 предмети ја одобри пријавената концентрација со решение). Заклучно со 14.11.2014 година, во тек се 8 (осум) постапки пред КЗК од кои 2 (две) за забранет договор (двете се прекршочни постапки), 3 (три) за злоупотреба на доминантна позиција (две се прекршочни и една е управна постапка), 2 (две) за оцена на концентрација (управна постапка) и 1 (една) за полесен прекршок согласно ЗЗК (прекршочна постапка).

5. Трговска интеграција со ЕУ

Во текот на 2014 година активностите беа насочени на реализација на годишната Програма на Република Македонија за претседавање со ЦЕФТА, во која беа инкорпорирани приоритетите и активностите на Столбот за интегриран раст во Стратегијата на ЈИЕ 2020 . Главните приоритети во претседавањето со ЦЕФТА се :

Создавање на слободна трговска зона: целта е да се постигне висока либерализација на трговијата со услуги. Започнати се преговори за натамошна либерализација на деловните и професионални услуги, што значи отворање на пазарите во разни услужни сектори (градежништвото, архитектурата, ревизијата, сметководството и др.) односно вкупно 11 сектори и се врши усогласување на текстот на Договорот за либерализација во трговијата со услугите.

Конкурентна економска средина: целта е да се покрене иницијатива за создавање на регионални мрежи за креирање на база на податоци на едно место, за едноставно добивање на бараните информации. Пакетот за транспарентност започна да функционира со четирите компоненти: дата базата за пристап на пазарот со подетален електронски пристап, СПС дата базата на податоци, тарифни бариери за трговија (ТБТ) платформата е во функција и достапна е апликацијата за однапред известување за нотификацијата),

Интегрирање во глобалната економија: целта е да се применува идентична дијагонална кумулација за потекло на стоката на ЦЕФТА земјите со земјите на ЕУ (28 земји), земјите на ЕФТА (Швајцарија, Норвешка, Исланд и Лихтенштајн) и Турција.

ЦЕФТА. Втората цел е **иницијатива за основање на инвестициски концепт** за поддршка на компаниите од ЦЕФТА земјите да учествуваат во регионалниот ланец на набавки и глобалната мрежа на набавки. Ова е мулти-димензионална синергија помеѓу политиките на трговија и инвестиции, во однос на промоција на инвестициите на регионално ниво, создавање на инвестициска мапа и дефинирање на мерки за подобрување на условите за инвестирање преку отворен инвестициски режим и отстранување на интра-регионалните инвестициски бариери.

Синергија со Стратегијата на ЈИЕ 2020 беше обезбедена преку вградување на приоритетите од Столбот за интегриран раст во Стратегијата на ЈИЕ 2020 во годишната програма на РМ за претседавање со ЦЕФТА.

Во 2014 г. за време на македонското претседавање со ЦЕФТА реализирани се следните настани: 3 вонредни состаноци на Мешовитиот комитет, 1 состанок на Мешовитиот комитет, 1 Стратегиски состанок, 1 состанок на Надзорниот комитет, 1 состанок на заменици министри, 2 експертски состаноци и ЦЕФТА неделата. Започнат е процес на идни организациони промени и структура, усогласени помеѓу страните, за структурното трансформирање на ЦЕФТА Секретаријатот, Отворениот фонд и друго, Разгранета структура покриена со предлог за основање на нови тела (Комитет за трговски олеснувања, Поткомитет за трговијата во услугите, РГ за статистиката во трговијата со услугите, РГ за електронска размена на информации).

6. Реформи насочени кон зголемување на продуктивноста и конкурентноста

Со цел да се утврдат мерки за зајакнување на економскиот раст и извозните перформанси на земјата, со помош на Светска Банка изработена е анализа на приоритетните стопански сектори во Република Македонија и тоа: агробизнисот, автомобилската индустрија, текстилната индустрија и логистичките услуги. Преку анализата беа утврдени можностите за зголемување на конкурентноста на овие сектори, беа идентификувани ограничувањата кои го забавуваа растот во последните години и беа понудени препораки за зајакнување на конкурентноста и подобрување на бизнис климата во земјата.

Исто така, за поддршка на одредени сектори, во рамките на Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво за 2014 година на Министерството за економија, во делот: Поддршка и развој на кластерското здружување во Република Македонија, се финансираат проектите на кластерските здруженија кои опфаќаат активности насочени кон:

- Поддршка на заеднички проекти за поврзување на кластерите со универзитетите,
- Поддршка за развој на иновативноста и развој на брендирано производство,
- Поддршка на кластерите за секторска извозна промоција,
- Поддршка за организирање тематски саеми и
- Поддршка за развивање на стандарди за квалитет и прилагодување на барањата на ЕУ-пазарите.

Во овој период се изврши евалуација на пристигнатите 14 проекти од кластерските здруженија, при што Комисијата за евалуација избра 5 најдобри проекти, и истите се поддржаа со финансиски средства, согласно Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво за 2014 година.

III. СПОСОБНОСТ ЗА ПРЕЗЕМАЊЕ НА ОБВРСКИТЕ ОД ЧЛЕНСТВОТО ВО ЕУ

3.01 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА СТОКИ

Резиме

Продолжува спроведувањето на Акцискиот план за сообразност со членовите 34-36 од Договорот за функционирање на Европската унија (ДФЕУ) и усогласувањето на правните прописи кои се дел од преговорите за склучување на АКА Договорот. На среден рок ќе се транспонираат новите Директиви на ЕУ од Новиот приод опфатени со преговорите за АКА Договорот.

Ќе се подготви нов Закон за безбедност на производи во согласност со новата регулатива за безбедност на производи, која е во постапка на усогласување во ЕК.

Во 2017 година, ќе се транспонира Директивата 764/2008/ЕЗ за утврдување на процедурите за примена на одредени национални технички правила на производите кои се означени во друга земја-членка на ЕУ.

Вкупниот број на усвоени македонски стандарди и стандардизациски документи (европски, меѓународни и изворни македонски) изнесува 25.460. Усвоени се 18.954 европски стандарди како македонски, што е 99% од вкупниот број на европски стандарди.

Во 2014 година, во ИСРМ се реализираа 3 нови вработувања, во тек е постапка за уште 3 нови вработувања, а во Бирото за метрологија се реализираа 9 нови вработувања. ИАРМ на среден рок ќе го зголеми бројот на акредитирани македонски тела за вршење на оцена на сообразност, кои ќе бидат присутни на пазарот во РМ и на меѓународните пазари.

Во 2015 година, Регулативата (ЕУ) бр. 305/2011 за утврдување на усогласените услови за ставање на пазар на градежни производи и за укинување на Директивата 89/106/ЕЕЗ, ќе се транспонира во нов Закон за градежните производи и подзаконските акти за негово спроведување. Ќе продолжи подготовката на бараните еврокодери од бизнис заедницата за градежништво.

Во согласност со Директивата 2008/51/ЕУ, ќе се воспостави електронскиот регистар за оружје кој ќе овозможи целосен мониторинг на производството, поправка, трговија и транспорт на оружјето на територија во и надвор од границите на РМ.

3.01.1 ОПШТИ ПРИНЦИПИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во март 2014 година усвоена е Информација за реализација на мерките за укинување или измена на прописите во кои се содржани мерки со ист ефект во извозот и увозот на стоки од Акцискиот план за сообразност со членовите 34-36 од Договорот за функционирање на ЕУ (ДФЕУ), за 2013 година. Во 2013 година вкупно 3 правни прописи се изменети или укинати со донесување на нови прописи во согласност со правото на ЕУ. Од 42 правни прописи предложени во Акцискиот план реализирани се 33 или 80%. Останатите 9 прописи се однесуваат на подготовка на еврокодери и во согласност со динамиката на подготовка ќе бидат завршени во втората половина на 2015 година.

Во 2014 година продолжи реализирањето на активностите од Националната стратегија за воведување и ефикасно спроведување на законодавните мерки и зајакнување на административните капацитети на институциите кои ја сочинуваат инфраструктурата за квалитет (стандардизација, акредитација, метрологија, оцена на сообразност, надзор на пазарот).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во февруари 2015 година, Министерството за економија ќе подготви Информација за реализација на мерките од Акцискиот план во 2014 година, која по усвојување од Владата ќе се преведе на англиски јазик и ќе се достави до Европската комисија (ЕК) за информирање.

Ќе започне транспонирање на ЕУ директивите од седумте индустриски сектори (опрема под притисок, пренослива опрема под притисок, опрема под низок напон, електромагнетна компатибилност, едноставни садови под притисок, машини и дел од градежни производи), кои се дел од преговорите за склучување на АКА Договорот.

Институционална рамка

Ќе се зајакнуваат административните капацитети во Министерството за економија и другите надлежни институции кои учествуваат во процесот на подготовка и примена на правните прописи од Партнерството за пристапување на РМ и новите прописи од глобалниот, новиот и стариот приод, преку вработувања, обуки, работилници и слично.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2017 година, ќе се транспонира Регулативата (ЕУ) бр. 764/2008/ЕЗ за утврдување на процедурите за примена на одредени национални технички правила на производите кои се означени во друга земја-членка на ЕУ.

По усвојување на новата Регулатива за безбедност на производи од страна на Советот на ЕУ и Европскиот парламент, Министерството за економија ќе пристапи кон нејзино транспонирање во нов Закон за безбедност на производи, кој ќе се донесе во рок од 1 година од усвојување на Регулативата.

Ќе продолжи реализирањето на активностите од Националната стратегија за воведување и ефикасно спроведување на законодавните мерки и зајакнување на административните капацитети на институциите кои ја сочинуваат инфраструктурата за квалитет (стандардизација, акредитација, метрологија, оценка на сообразност и надзор на пазарот).

Институционална рамка

Ќе се зајакнуваат административните капацитети во Министерството за економија и други надлежни институции кои учествуваат во процесот на подготовка и примена на правните прописи од Партнерството за пристапување на РМ и новите прописи од глобалниот, новиот и стариот приод, преку вработувања, обуки, работилници и слично.

3.01.2 ХОРИЗОНТАЛНИ МЕРКИ

3.01.2.1 СТАНДАРДИЗАЦИЈА

Бројот на усвоени македонски стандарди и стандардизациски документи (европски, меѓународни и изворни македонски) изнесува 25.460. Бројот на усвоени европски стандарди како македонски стандарди изнесува 18.954 што е 99% од вкупниот број на европски стандарди. Сите усвоени европски стандарди се нотифицирани во Европскиот комитет за стандардизација (ЦЕН), Европскиот комитет за електротехничка стандардизација (ЦЕНЕЛЕЦ) и Европскиот институт за телекомуникациски стандарди (ЕТСИ).

Во 2014 година одобрен е преводот на македонски јазик на повеќе стандарди од областа на системи и опрема за топлинска заштита и заштита од пожар кај градежни објекти, менаџмент со квалитет и животна средина, гасна техника и опрема, карактеристики на отпад, акредитација и оценка на сообразност и други.

Усвоени се 4 национални анекси од областа на нафта и производи од нафта и 3 национални анекси од областа на еврокодските. Во јавна расправа пуштени се 42 национални анекси од еврокодските.

Институтот за стандардизација на Република Македонија (ИСПМ), во 2014 година спроведе обуки по следниве стандарди:

- ИСО 9001:2015- Системи за менаџмент со квалитет - Барања;
- ИСО 14001:2015 Системи за менаџмент на животна средина - Барања со упатства за користење; и
- ИСО/ИЕЦ 27001 - Системи за управување со безбедност на информации.

Во 2014 година во ИСПМ се реализираа 3 нови вработувања, со што вкупната бројка се зголеми на 23 вработени. Во тек е постапка за уште 3 нови вработувања.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во областа на стандардизацијата и сертификација предвидени се следните активности:

- донесување на нов Статут на ИСРМ и нови Правилници поврзани со процесот на изработка и усвојување на македонски стандарди и други стандардизациски документи, работа на Техничките комитети, Работните групи и Стручните одбори, целосно усогласени со Внатрешните правила на Европските тела за стандардизација;
- превод на македонски јазик на европски стандарди од Директивите од Новиот приод;
- издавање на Огласникот за усвоени македонски стандарди; и
- воведување на националниот промотивен знак „Македонско сонценце“.

Институционална рамка

Во областа на стандардизацијата и сертификација предвидени се следните активности:

- продолжување на активна соработка со европските тела за стандардизација и националните тела за стандардизација на земјите од регионот;
- воспоставување на сертификациско тело и вршење на активности за сертификација на системи за менаџмент со квалитет во разни компании;
- набавка на ИТ опрема и лиценцирани оперативни системи и програми;
- реализација на обуки за:
  - правилата и праксата на европската и меѓународната стандардизација; и
  - постапките за подготовка, усвојување на европски, меѓународни и македонски стандарди.
- кампањи, тематски работилници и публикации за зголемување на свесноста на бизнис заедницата за придобивките од употреба на стандарди;
- започнување на проектот ИПА Компонента 1 – Помош при транзиција и институционална надградба (ТАИБ), за јакнење на инфраструктурата и системот за менаџмент во ИСРМ, набавка на опрема и реализација на обуки за бизнис заедницата; и
- одржување на работилници за одредени стандарди со поддршка на инструментот ТАИЕКС.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе продолжи и реализирањето на мерките од Националната стратегија за воведување и ефикасно спроведување на законодавните мерки и зајакнување на административните капацитети на институциите кои ја сочинуваат инфраструктурата за квалитет (стандардизација, акредитација, метрологија, оценка на сообразност и надзор на пазарот).

На среден рок предвидено е:

- создавање нови приходи преку сертификација и обуки;
- издавање на сертификати од сертификациското тело на ИСРМ за ИСО 9001; и
- отворање на најмалку 3 лаборатории (со помош на ИПА инструментот) кои се од посебно значење на заштита на македонската економија.

3.01.2.2 АКРЕДИТАЦИЈА

Во 2014 година, заради тековно усогласување со правилата на европската и меѓународните организации за акредитација, Институтот за акредитација на Република Македонија (ИАРМ) изврши ревизија на сите интерни акти.²⁴ Успешно беше реализиран првиот редовен надзор по потпишување на ЕА – МЛА Договорот за взаемно признавање на резултатите од акредитацијата, од страна на оценувачи²⁵ од Европската организација за акредитација (ЕА). Воедно, оценувачкиот тим на ЕА даде позитивна оценка за работата на ИАРМ и за постапките за акредитација на медицински лаборатории, врз основа на што е дадена и препорака за проширување на важноста на ЕА МЛА Договорот и за оваа област. Официјалното потпишување на Договорот за овој опсег се очекува да се реализира во текот на месец мај 2015 година.

ИАРМ потпиша договори за соработка со Акредитацискиот сервис на Велика Британија, Германското тело за акредитација и Федералната служба за акредитација на Руската Федерација.

²⁴ Правилата за акредитација во Република Македонија се усогласени со европските и меѓународните стандарди серија ИСО 17000 и ИСО 15189, Регулативата и упатствата на Европската организација за акредитација (ЕА), Меѓународниот акредитациски форум (ИАФ) и Меѓународната организација за акредитација на лаборатории (ИЛАЦ), како и европската добра пракса во таа област.

²⁵ Peer evaluators

ИАРМ активно учествува во владиниот проект „Македонско сонценце“ и проектите за акредитација на лаборатории при високообразовните институции, опремени од Владата на РМ, во соработка со министерствата за образование и наука, како и проектот на министерството за здравство за акредитација на 8 медицински лаборатории согласно стандардот ИСО 15189. ИАРМ отпочна со работа на сопствен истражувачки проект: „Системите за управување со квалитет во РМ – проблеми и решенија“.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година ќе се реализираат следните активности:

- акредитација на тела за оцена на сообразност (лаборатории, сертификациски тела, инспекциски тела);
- проширување на опсегот на ЕА-МЛА за акредитација на медицински лаборатории;
- апликација за членство во Меѓународниот акредитациски форум (ИАФ);
- продолжување со работа на владините проекти од аспект на акредитација; и
- усогласување на интерните акти со важечката регулатива;

Институционална рамка

Во 2015 година ќе се реализираат следните активности:

- одржување и надградба на системот за управување со квалитет како основен предуслов за одржување на важноста на Договорите за взаемно признавање на сертификатите за акредитација со Европската организација за акредитација ЕА-МЛА и Меѓународната организација за акредитација на лаборатории ИЛАЦ-МРА;
- учество во работата на ЕА и ИЛАЦ;
- реализација на обуки за оценувачи, водечки оценувачи, потенцијални клиенти и за нови шеми на акредитација;
- зајакнување на соработката со министерствата во делот на овластување на телата за оцена на сообразност;
- нови вработувања;
- регионална соработката со телата за акредитација; и
- организирање промотивни настани, работилници и издавање на публикации.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2016 година ќе се реализираат следните активности:

- зголемување на бројот на акредитирани македонски тела за вршење на оцена на сообразност, кои ќе бидат присутни на пазарот во РМ и на меѓународните пазари;
- ефикасна примена на воспоставениот систем за акредитација;
- спроведување на Националната стратегија за воведување и ефикасно спроведување на законодавните мерки и зајакнување на административните капацитети на институциите кои ја сочинуваат инфраструктурата за квалитет (стандардизација, акредитација, метрологија, оцена на сообразност и надзор на пазарот);
- развивање на нови шеми за акредитација; и
- потпишување на МЛА за цел опсег.

Институционална рамка

Во 2016 година ќе се реализираат следните активности:

- намалување на периодот од поднесување на апликација до доделување на акредитација заради поголема ефикасност во процесот на акредитација;
- зајакнување на кадровските капацитети во ИАРМ за непречено спроведување на оценки за областите за кои се бара акредитација; и
- континуирана работа на техничките/секторските комитети, која ќе одговори на специфичните барања за акредитација во различни сектори.

3.01.2.3 МЕТРОЛОГИЈА

Изменет е Правилникот за определување на категориите и видовите мерила за кои е задолжителна верификацијата, постапките за верификација, роковите на периодичната верификација, како и категориите и видовите мерила за кои може да се добие овластување за верификација („Службен весник на РМ“, број 102/2007 и

132/2013), во насока на усогласување на барањата за оцена на сообразност на тип на мерила и роковите за периодична верификација на мерилата со законодавството кое го применуваат повеќето европски држави.

Набавена е опрема за реализација и примарна и секундарна калибрација во област на акустика, со што се зголеми опсегот на мерења и поефикасното реализирање на барањата на индустријата. Реализирани се 9 нови вработувања и тоа 6 во Секторот за верификација и 3 во Секторот за општи работи, финансиски прашања и информатички системи. Бројот на вработени во Бирото за метрологија (БМ) изнесува 43.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Од областа на метрологијата се планира:

- институционален развој и подигање на јавната свест за значењето на метрологијата преку:
  - јакнење на регионална соработка со склучување билатерални договори за соработка со метролошките институции на Република Хрватска, Република Црна Гора и Босна и Херцеговина;
  - организирање на семинари, работилници и состаноци со различни целни групи (институции на држава, претставници од индустрија, лаборатории) со цел зајакнување на метролошката инфраструктура во Република Македонија, запознавање на јавноста со регулативата во делот на метрологијата, поддршка на стопанството итн.;
  - усогласување на националните подзаконски акти со меѓународни нормативни документи; и
  - нови вработувања во делот за научна и законска метрологија.
- јакнење на капацитетите во областа на законската метрологија и индустриската/научната метрологија преку:
  - ставање во функција на Лабораторијата за акустични мерења и изготвување и имплементација на процедури за калибрација на микрофони и мерила за мерење на бучавост во животна средина;
  - ставање во функција на Лабораторијата за време и фреквенција, реализација на национален еталон за време и дистрибуција на време на корисници на национално ниво;
  - зголемување на опсегот на услуги на Бирото за метрологија (БМ) преку набавка на опрема за поддршка на законската метрологија и операционализација на лабораториите за калибрација, проширување на опсегот на услуги за калибрација на еталони и мерила;
  - одржување на уписите на калибрационите и мерни можности (ЦМЦ) објавени во Базата на податоци на Меѓународното Биро за тегови и мери (КЦДБ БИПМ) и одржување на акредитацијата на лабораториите во согласност со ИСО/ИЕЦ 17025;
  - поднесување барања и упис на мерни и калибрациони можности во област на температура; и
  - проширување на опсег на акредитација на лабораторија за електрични величини и влага;
- усовршување и надградба на знаењата на вработените преку:
  - обуки организирани на регионално ниво во рамки на Фокус група на Европската асоцијација на национални институти за метрологија (ЕУРАМЕТ);
  - специјализирани обуки на стручниот кадар од БМ во областа на индустриска/научна (калибрации на мерила и десеминирање на мерни единици) и законска метрологија (верификација на мерила) организирани во рамки на ТАИЕКС; и
- активно учество во работата на техничките комитети на ЕУРАМЕТ, работните групи на Европска соработка во законската метрологија (ВЕЛМЕЦ) и Меѓународната асоцијација на институции за испитување на скапоцени метали (ИААО).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во областа на метрологија се планира:

- усогласување на националните подзаконски акти со меѓународни нормативни документи; и
- прогласување на национални еталони на мерните единици во област на температура, притисок во зависност од резултатите од проектите на интеркомпарации.

Институционална рамка

Во областа на метрологија се планира:

- проширување на опсегот на акредитација на лабораториите за димензиони големини според системот за управување со квалитет во согласност со ИСО 17025;

- опремување на нова лабораторија во област на метрологија во хемија – изработка на референтни гасни смеси кои се користат при калибрација на мерила за мониторинг на загадувањето на животна средина, проверка и верификација на гасни анализатори за мерење на издувни гасови од автомобилите;
- учество во проекти на меѓулабораториски споредби и упис на мерните и калибрационите можности на лабораториите на БМ во базата на БИПМ (влага и притисок);
- активно учество во работата на техничките комитети на ЕУРАМЕТ, работните групи на ВЕЛМЕЦ; и
- искористување на домашните ресурси пред сè на научно образовните институции за наменска едукација и формирање на национални еталони во области каде што БМ нема можности.

3.01.2.4 ОЦЕНА НА СООБРАЗНОСТ (ПРОВЕРКА/СЕРТИФИЦИРАЊЕ/КОНТРОЛА)

Во 2014 година, министерот за економија во согласност со Законот за безбедност на производи донесе 10 нови Решенија за овластување на правни лица за вршење на оцена на сообразност. Овластените правни субјекти се евидентирани во регистарот на овластени тела за оцена на сообразност што го води Министерството за економија. Решенијата за овластување се објавени на веб-страницата на Министерството за економија. Во согласност со Законот за возила министерот за економија донесе вкупно 9 решенија за овластување, од кои 2 решенија се однесуваат на овластување на правни субјекти за вршење идентификација и оцена на техничката состојба на возилата и 7 решенија за овластување на техничка служба за вршење на одобрување на возилата. Донесено е 1 решение за одземање на овластување на правен субјект за вршење идентификација и оцена на техничката состојба на возилата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе продолжат да се овластуваат тела за оцена на сообразност по поднесено барање од правно лице во согласност со утврдената постапка за овластување. Новите овластувања ќе бидат дел од функционирањето на МЛА.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок се планира зголемување на бројот на македонски тела за вршење оцена на сообразност и нивно учество на пазарите на земјите потписнички на МЛА. Министерството за економија ќе врши нотификација на тела за оцена на сообразност во Европската комисија, по склучување на АКА Договорот или со пристапување во ЕУ.

3.01.2.5 НАДЗОР НА ПАЗАРОТ

Координативното тело за надзор на пазарот (КТНП) одржува редовни состаноци (најмалку еднаш месечно) за реализација на мерките од Националната програма за координација и преземање на ефективни мерки за надзор на пазарот за 2013 и 2014 година. Покрај редовните инспекциски надзори кои се вршат преку Одделението за безбедност на производи во Државниот пазарен Инспекторат (ДПИ), се вршат и инспекциски надзори по известување добиено од Царинската управа при увоз на производи и како координирани активности со другите државни органи за надзор на пазарот преку КТНП.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година ќе следи:

- подготовка на годишен Извештај за работата на Координативното тело за надзор на пазарот, во согласност со активностите што се предложени во Националната програма за координација и преземање на ефективни мерки за надзор на пазарот за 2013 и 2014 година; и
- подготовка на Национална програма за координација и преземање на ефективни мерки за надзор на пазарот за 2015 и 2016 година.

Институционална рамка

Во 2015 година ќе се спроведат обуки за државните инспекциски органи во соработка со бизнис заедницата за соодветна примена на правилниците и законите за безбедност на производи и градежни производи врзано со ЦЕ обележувањето и постапката за оцена на сообразност.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

На среден рок ќе следи:

- подготовка на годишен Извештај за работата на Координативното тело за надзор на пазарот, во согласност со активностите што се предложени во Националната програма за координација и преземање на ефективни мерки за надзор на пазарот за 2015 и 2016 година; и
- подготовка на Национална програма за координација и преземање на ефективни мерки за надзор на пазарот за 2017 и 2018 година.

Институционална рамка

На среден рок ќе се поднесе апликација за примена на РАПЕКС системот од страна на ДПИ, во соработка со останатите државни органи надлежни за надзор на пазарот.

3.01.3 СТАР ПРИОД НА ЗАКОНОДАВСТВОТО ЗА ПРОИЗВОДИ

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2015 година ќе се подготват подзаконски акти за АТП и АДР, за алтернативни барања за испитување на високо-технолошки процеси на возилата, висината на трошоците за вршење на единечно одобрување на возилата од страна на техничките служби кои се овластени за вршење на единечно одобрување на возила и друго.

Во 2015 година ќе следи овластување на нови правни лица за вршење на идентификација и идентификација и оцена на техничка состојба на возила и овластување за вршење единечно одобрување на возила и за вршење технички преглед на возила.

3.01.4 НОВ И ГЛОБАЛЕН ПРИОД НА ЗАКОНОДАВСТВОТО ЗА ПРОИЗВОДИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Министерот за економија, во согласност со Законот за градежни производи, донесе решенија за именување на 6 тела за атестирање сообразност на градежните производи.

Министерството за економија изготви нов Предлог-закон за градежни производи во согласност со Регулативата (ЕУ) бр. 305/2011.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година ќе се донесе:

- нов Закон за градежните производи во согласност со Регулативата (ЕУ) бр. 305/2011 за утврдување на усогласените услови за ставање на пазар на градежни производи и за укинување на Директивата 89/106/ЕЕЗ;
- Правилник за пренослива опрема под притисок, во кој ќе се транспонира Директивата 2010/35/ЕУ; и
- Правилник за апарати на гас, во кој ќе се транспонира Директивата 2009/142/ЕУ.

Воедно, ќе продолжи подготовката на бараните еврокодони од бизнис заедницата за градежништво.

Институционална рамка

Реализација на две нови вработувања во Секторот за внатрешен пазар во Министерството за економија, кој е надлежен за слободно движење на стоки.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2016 година се планира да се транспонираат следните ЕУ директиви:

- Директивата 2014/35/ЕУ ќе се транспонира во нов Правилник за опрема со низок напон;
- Директивата 2014/30/ЕУ ќе се транспонира во нов Правилник за електромагнетна компатибилност; и
- Директивата 2014/34/ЕУ ќе се транспонира во нов Правилник за опрема и заштитни системи кои се наменети за употреба во потенцијално експлозивни атмосфери (АТЕКС).

Во 2017 година се планира да се транспонираат следните ЕУ директиви:

- Директивата 2014/33/ЕУ ќе се транспонира во нов Правилник за пуштање на пазар на лифтови и сигурносни уреди за лифтови; и
- Директивата 2014/29/ЕУ ќе се транспонира во нов Правилник за пуштање на пазар на едноставни садови под притисок.

Исто така, во 2016 и 2017 година се планира донесување на нов Закон за безбедност на производи во согласност со новата Регулатива за безбедност на производи, која е во постапка на усогласување во ЕК.

3.01.5 ПРОЦЕДУРАЛНИ МЕРКИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

ИСРМ продолжува да работи на активности врзани со нотификација на чисто национални македонски стандарди во Европската организација за стандардизација ЦЕН/ЦЕНЕЛЕЦ, во согласност со Уредбата за постапката за известување на Европската комисија за донесување на технички и нехармонизирани прописи, технички спецификации и стандарди во која е транспонира Директивата 98/34/ЕЗ. Подготвена е измена на постоечката Уредба од страна на Министерството за економија во согласност со измените на Директивата со кои делот за нотификација за стандарди е префрлен во новата Регулатива (ЕУ) бр. 1025/2012.

ИСРМ изврши нотификација до ЦЕН на следниве усвоени изворни национални македонски стандарди:

- МКС 1001:2012 - Стандардна спецификација за Течни Нафтени Гасови (ТНГ);
- МКС 1004:2013 - Геотехнички истражни работи и испитувања - теренски испитувања - определување на волуменска тежина – метод со калибриран песок;
- МКС 1006:2013 - Одредување на белковински азот и содржина на белковини во тутунот и тутунските производи- Модифицирана метода по Кјелдахл;
- МКС 1007:2013 - Означување на гасоводи и арматура; и
- МКС 1009:2013 - Методи за оцена на оксо-биоразградливоста на пластиката и фито-токсичноста на остатокот во контролирани лабораториски услови.

Еден стандард од областа на воздушниот сообраќај е нотифициран во фаза - одобрен нов проект и тоа: прМКС 1000:2012 - Барања за интегриран систем за менаџмент со квалитет и безбедност во компании кои даваат услуги во управувањето со воздушниот сообраќај.

ОРУЖЈЕ

Беа изменети Законот за оружјето („Службен весник на РМ“, бр. 119/2013 и 164/2013) и Правилникот за обрасците за оружјето и муницијата и за начинот на водење евиденции на оружје и муниција („Службен весник на РМ“ бр. 35/2014) со што се транспонираше Директивата 2008/51/ЕЗ за изменување на Директивата 91/477/ЕЕЗ за контрола на стекнувањето и поседувањето оружје.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2015 година ќе продолжат активностите во насока на примена на член 4(1)²⁶ од Директивата 2008/51/ЕУ за изменување на Директивата 91/477/ЕЕЗ за контрола и поседување на оружје, во согласност со измените на Законот за оружјето од 2013 година, направени заради усогласување со истата. Министерството за внатрешни работи ќе воспостави единствен електронски регистар во кој ќе бидат регулирани обврските на правните лица кои се овластени за производство и трговија со оружје на територијата на РМ, за внесување податоци, односно документи за секое парче произведено или продадено оружје. Воедно, ќе овозможи воспоставување онлајн контрола во секое време, ќе ги детектира и ќе има информации кога и на кого посебното парче на оружје е продадено или каде секое парче е складирано. Електронскиот регистар ќе овозможи целосен мониторинг на производството, поправка, трговија и транспорт на оружјето на територијата на РМ и надвор од границите.

²⁶ „Земјите-членки од 31 декември 2014 година ќе овозможат формирање и одржување на информатички систем за база на податоци, како централен систем или поединечно, кој ќе овозможи на овластените службеници пристап до системот за полнење со податоци, во кој секое лесно оружје кое е предмет на оваа директива ќе биде евидентирано во базата. Овој систем на полнење податоци треба да се заштити и да се одржува за не помалку од 20 година за секој тип на лесно оружје, марка, модел, калибар и сериски број, како и името и адресата на снабдувачот и лицето кое го поседува оружјето“.

3.02 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА РАБОТНИЦИ

Резиме

Во рамки на ова поглавје, идните активности ќе се насочат кон јакнење на капацитетите за ефективно спроведување на *acquis* на полето на слободно движење на работници со поддршка на проект за учество во ЕУРЕС - Мрежа на европски служби за вработување. Ќе продолжат активностите за потпишување на договори за социјално осигурување со седум нови земји и за продолжување на преговори за успешна примена на веќе потпишаните договори. Ќе се иницираат активности за потпишување на договори за користење на Европска здравствена картичка со две европски земји и ќе се унапредува веќе воспоставениот систем за електронска здравствена картичка.

3.02.1 ПРИСТАП ДО ПАЗАРОТ НА ТРУД (ОПШТИ НАЧЕЛА)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Основите на политиката за вработување и работа на странци се уредени со Законот за вработување и работа на странци, кој до денес претрпе 6 (шест) измени. Направените измени се во насока на олеснување на постапките за стекнување на работна дозвола и зголемување на мобилноста на странците вработени во компании во Република Македонија.

Во согласност со анализите на државните институции на периодот потребен за добивање на дозвола за престој и работна дозвола, основни документи еден странец да заснова работен однос, роковите за добивање на истите се околу 30 до 35 дена по поднесување на барањето.

Ваквите реформи ги наметнува статистиката за бројот на странци кои аплицираат на годишно ниво. Во согласност со податоците на Агенцијата за вработување на Република Македонија, од вкупно 2623 работни дозволи за 2013 година, половината од нив се издадени на странци со високо образование.

Се спроведуваат тековни активности поврзани со примената на Законот за работа и вработување на странци - давање мислења, учество во работни групи и тела, вршење на анализа на спроведување на законот и водење на втростепени постапки.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе отпочне постапката за транспонирање на Директива 2011/98/ЕУ на Европскиот Парламент и на Советот од 13 декември 2011 година за единствена постапка за барање за единствена дозвола за државјани на трети земји за да престојуваат и работат на територијата на земја-членка и за заеднички правила за работници на трети земји кои законски престојуваат во земја-членка. Предложените измени ќе се транспонираат во Законот за странци најдоцна до декември 2015 година.

3.02.2 ЕУРЕС

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во февруари 2014 година Министерството за труд и социјална политика и Агенцијата за вработување на Република Македонија станаа институции кориснички на ЕУ Твининг проектот „Јакнење на капацитетите за ефективно спроведување на акито на полето на слободно движење на работници“ кој се спроведува од страна на Шведската агенција за социјално осигурување и Унгарската национална канцеларија за труд.

Во септември беше претставен Прирачникот за ЕУРЕС, кој е комбинација на упатства од различни извори и специјално креирани совети за постапките во рамки на ЕУРЕС. Прирачникот содржи широк спектар на теми: правни основи, работни постапки, комуникациски аспекти на ЕУРЕС порталот и прекугранична соработка. Прирачникот е достапен на два јазици (англиски и македонски) во електронска и печатена форма, и служи како основа за планираните обуки за ЕУРЕС.

Одржани се две обуки²⁷ за ЕУРЕС на кои учествуваа претставници од Агенцијата за вработување, социјалните партнери, организациите на работодавачи и приватните агенции за вработување.

²⁷ Обуките ги опфатија следните теми: Стратегијата ЕУ 2020 и пакетот за вработување – концептот на географската мобилност, регулативите на ЕУ, главни цели и нивната правна основа, реформата на ЕУРЕС, клучни актери на европско и национално ниво, содржини на ЕУРЕС порталот: база на податоци за слободни работни места и Резимеа, информации за живеење и работење, информации за пазар на труд, информации за слободно движење, користење на онлајн порталот на ЕУРЕС, поддршка на европско ниво, работни групи и шеми насочени кон мобилност, координација на обуки и циклуси на обуки за советници, улогата на вмрежувањето, промовирање на ЕУРЕС надвор од

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Спроведување на проектот „Јакнење на капацитетите за ефективно спроведување на акито на полето на слободно движење на работници“.
- Обука за ЕУРЕС на тема: „Давање на услуги во рамки на ЕУРЕС за најзначајните целни групи и соработка со клучните партнери и надворешни односи“.
- Студиска посета за увид во давањето на услуги во рамки на ЕУРЕС за главните целни групи, работодавачите и барателите на работа и секојдневната работа на ЕУРЕС советниците.
- Организација на јавен настан за подигнување на свеста на јавноста за слободното движење на работниците. За таа цел ќе бидат дизајнирани и испечатени неколку брошури, флаери и други промотивни материјали со неопходни информации и за барателите на работа и за работодавачите.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Зајакнување на капацитетите на Агенцијата за вработување на Република Македонија и зголемена јавна свест за слободното движење на работниците, од аспект на идно приклучување на националната служба за вработување кон ЕУРЕС мрежата по приклучувањето на земјата во Европската унија.

3.02.3 КООРДИНАЦИЈА НА СИСТЕМИТЕ ЗА СОЦИЈАЛНО ОСИГУРУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија активно работи на склучување и спроведување на билатерални договори за социјално осигурување. Во изминатиот период беа реализирани следните активности:

- Потпишан е Договорот за социјално осигурување и социјална сигурност меѓу Република Македонија и Унгарија со кој што ќе се регулираат односите во областа на социјалното осигурување и остварувањето на правата од осигурување за граѓаните на овие две држави и членовите на нивните семејства.
- Потпишан е Договорот за социјално осигурување меѓу Република Македонија и Република Словачка со кој ќе се регулираат односите во областа на социјалното осигурување и остварувањето на правата од осигурување за граѓаните на овие две држави и членовите на нивните семејства.
- Донесен е Законот за ратификација на Договорот за изменување и дополнување на Договорот за социјално осигурување меѓу Република Македонија и Република Словенија.²⁸
- Усвоен е Законот за ратификација на Договорот меѓу Република Македонија и Република Италија за социјална сигурност.²⁹
- Одржани се преговори за склучување на билатерален договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Република Албанија.
- Работна средба помеѓу претставници од Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија и Институтот за социјално осигурување на Албанија и Одделот за пензиска администрација на Косово.
- Неформална средба на директори на фондовите / заводите на земјите од регионот.
- Одржани се редовни Советодавни отворени денови со граѓаните, на кои осигурениците и корисниците на пензија ги добија потребните совети и помош за нивните права од пензиското и инвалидското осигурување со примена на Договорот за социјално осигурување склучен меѓу Република Македонија и СР Германија.
- Одржани се разговори на органот за врска на Република Македонија и органот за врска на Република Србија за спроведување на Договорот за социјално осигурување во областа на пензиското и инвалидското осигурување.
- Состанок помеѓу Министерство за труд и социјална политика на Република Македонија и Министерство за труд и социјална сигурност на Република Турција во врска со Договорот за соработка од областа на трудот, социјална сигурност и вработување помеѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Турција. На состанокот беа дискутирани и прашањата кои се однесуваат на спроведување на Договорот за социјално осигурување меѓу Република Македонија и Република Турција, и одржување на итен состанок на ниво на органи за врска во областа на ПИО, одржување на Советодавни денови во соработка со Институцијата за социјална сигурност на Турција и фондот на ПИОМ .

организациската, комуникациска стратегија на ЕУРЕС и алатки на европско и национално ниво. Во ноември планирана е уште една обука за ЕУРЕС

²⁸ Службен весник на РМ бр. 151/2014

²⁹ Службен весник на РМ бр. 151/2014

- Редовна средба на директори на фондовите/заводите на земјите од регионот. На средбата сите фондови/заводи известија за настанатите промени во областа на пензиското и инвалидското осигурување, прашања и проблеми при примена на меѓународните договори за социјално осигурување и можноста за електронска размена на податоците.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во областа на билатералното регулирање на социјалното осигурување со други земји во текот на 2015 година се планираат следните активности:

- Донесување на Закон за ратификација на Договорот за социјално осигурување и социјална сигурност меѓу Република Македонија и Унгарија;
- Донесување на Закон за ратификација на Договорот за социјално осигурување меѓу Република Македонија и Словачка Република;
- Почеток на спроведувањето на измена и дополнување на Договорот за социјално осигурување меѓу Република Македонија и Република Словенија;
- Потпишување на Договорот за социјално осигурување меѓу Република Македонија и Република Албанија;
- Почеток на преговори за склучување на Договор за социјално осигурување со Француската Република, за што веќе се доставени иницијативи со нацрт текст на договор;
- Продолжување на активностите за реализација на проектот „Зајакнување на капацитетите за ефективна имплементација на правото на ЕУ во областа на слободното движење на работниците“ во рамките на ИПА компонентата.
- Во однос на применетата на Договорите за социјално осигурување со други земји предвидено е реализирање на следните настани:
  - Одржување на советодавни денови меѓу претставниците на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија со германски носители на социјално осигурување; со носители на социјално осигурување на Република Србија; со носители на социјално осигурување на Република Турција; со носители на социјално осигурување со Република Австрија;
  - Средба на Фондот за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија со словенечкиот завод за пензиско и инвалидско осигурување;
  - Одржување на средба на ниво на директори на фондови од државите во регионот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Склучување на Договор за социјално осигурување помеѓу Република Македонија и Француската Република.

Воедно, во областа на билатерално регулирање на социјално осигурување со други земји ќе се иницираат и преговори за склучување на договори за социјално осигурување со неколку земји: Велика Британија, Шпанија, Португалија, Естонија, Литванија и Летонија и Нов Зеланд.

3.02.4 ЕВРОПСКА КАРТИЧКА ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Фондот за здравствено осигурување на Македонија продолжува да ја подржува европската иницијатива со која се зајакнува мобилноста на населението во рамки на Европската Унија. Во таа насока, претставници на Фондот за здравствено осигурување на Македонија (ФЗОМ) одржаа средба со претставници на Хрватскиот Завод за здравствено осигурување (ХЗЗО), на која ФЗОМ иницира потпишување на Договор за користење на европската картичка за здравствено осигурување (ЕНІС) на територијата на Република Македонија за хрватските осигурени лица, иницијатива прифатена од ХЗЗО. Фондот за здравствено осигурување на Македонија има потпишано Договор за користење на европската картичка за здравствено осигурување (ЕНІС) на територија на Република Македонија со 8 земји членки на Европската Унија: Словенија, Чешка, Германија, Луксембург, Холандија, Белгија, Бугарија и Австрија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во рамки на оваа област планирано е иницирање на преговори за склучување на следните договори:

- Договор за користење на европската картичка за здравствено осигурување на територијата на Република Македонија со Република Хрватска.
- Договор за користење на европската картичка за здравствено осигурување на територијата на Република Македонија со Република Унгарија
- Договор за користење на европската картичка за здравствено осигурување на територија на Република Македонија со Словачка Република.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Планирано е иницирање на преговори за потпишување на Договор за користење на европската картичка за здравствено осигурување на територија на Република Македонија со Италија.

ЕЛЕКТРОНСКА КАРТИЧКА ЗА ЗДРАВСТВЕНО ОСИГУРУВАЊЕ

Успешно се спроведува проектот за електронска картичка за здравствено осигурување. Предадени се околу 1.600.000 картички на осигурени лица, околу 130.000 изработени картички чекаат да бидат подигнати, во изработка се наоѓаат околу 32.700 картички, а 50.000 осигурени лица се уште не поднеле барање.

Во согласност со потребите, електронска картичка за здравствено осигурување непречено се користи за дигитално потпишување и потврдување на изборот на избран лекар од страна на лекарите и пациентите, пријавата и одјавата во системот на здравственото осигурување за лицата во работен однос и нивните членови, како и за проверка на статусот на платен придонес за здравствено осигурување.

Со помош на електронска картичка за здравствено осигурување се потпишуваат договорите со здравствените установи за укажување на здравствени услуги на товар на ФЗОМ и електронско потпишување на спецификациите за извршени здравствени услуги од страна на јавните и приватните здравствени установи кои имаат Договор со ФЗОМ и останати електронски услуги каде ЕЗК ќе се користи како идентификациона картичка за влез во информациониот систем на ФЗОМ.

Напоредно со ИТ системот на ФЗОМ кој обезбедува централизирано евидентирање на податоците за осигурениците и обврзниците за плаќање на придонесот за здравствено осигурување, ИТ-системот на Министерството за здравство обезбедува електронски сервиси за користење на електронски упат, електронски рецепт, електронски амбулантски дневник и систем за следење на електронска листа за закажување на прегледи во установи од примарна, секундарна и терцијарна здравствена заштита.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година, продолжува издавањето на картички за сите планирани категории на осигурени лица и издавање за нови корисници и преиздавање на изгубени или оштетени картички. ЕЗК ќе продолжи непречено да се користи во електронските сервиси и системи воведени од Министерството за здравство, како што се: електронски упат, електронски рецепт, електронски амбулантски дневник и систем за следење на електронска листа за закажување на прегледи во установи од примарна, секундарна и терцијарна здравствена заштита.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Целосно спроведување и прилагодувањето на информациските здравствени системи во земјата во текот на 2016 година со користење на електронската здравствена картичка како единствена идентификациска картичка во здравствениот сектор.

3.03 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ И СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ НА УСЛУГИ

Резиме

Со донесување на Законот за услуги и со континуирана реализација на Акцискиот план за усогласување со Директива 32006L0123 ќе се обезбеди слобода на право на основање и давање на услуги по пристапувањето во Европската унија и функционирањето на Единствениот пазар на услуги на ЕУ. Се планира донесување на Акциски план за воспоставување на Единствена точка за контакт (ЕТК) како обврска од Директива 32006L0123. Клучните приоритети во областа на поштенските услуги ќе бидат насочени кон создавање законски услови за унапредување на постигнатиот степен на усогласување на домашното законодавство со европското законодавство. Во таа смисла активностите опфаќаат прашања за надминување на проблемот околу неограничениот период на важење на индивидуалната дозвола, одредувањето на нето трошоците на давателот на универзалната услуга, како и продолжување на динамиката на спроведувањето на легислативата за регулирање на поштенскиот пазар. Ќе продолжат активностите на Меѓуресорската координативна група за признавање на професионални квалификации, од аспект на следење и анализа на законските и подзаконските акти за регулираните професии во Република Македонија, предлозите за изменување и дополнување на постоечката регулатива за признавање на професионални квалификации.

3.03.1 ПРАВО НА ОСНОВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Преку Централниот регистар на Република Македонија (ЦР) се спроведува промовирање на електронската регистрација на компании преку регистрационен агент, без трошок и во еден единствен чекор. Во 2014 година се изостави регистрацијата во хартиена форма за следните форми на трговски друштва: трговец поединец, друштво со ограничена одговорност и друштво со ограничена одговорност основано од едно лице. Регистрацијата на овие форми на трговски друштва се врши исклучиво преку Едношалтерскиот систем за регистрација по електронски пат.

Во рамки на проектот Регулаторна гилотина се спроведуваат мерки за идентификација на административните пречки кои се однесуваат на работењето на занаетчиите со цел поедноставување на процедурите и намалување на трошоците за вршење на занаетчиска дејност.

Проектот Едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори предвидува воспоставување на систем кој ќе овозможи сите потребни лиценци и дозволи за започнување и водење на бизнис да може да се обезбедат од едно место. Воспоставувањето на Едношалтерскиот систем со електронски пристап за издавање на дозволи и лиценци се планира да се спроведува фазно.

Во рамки на проектот Унапредување на хармонизацијата со Директивата на ЕУ за услуги се подготви физибилити студија за воспоставување на Единствена точка за контакт (ЕТК) што е обврска од директивата и е предвидена во Предлог законот за услуги. Студијата содржи препораки за сите неопходни чекори за воспоставување на ЕТК.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во следниот период ќе продолжи спроведувањето на проектот Регулаторна гилотина за поедноставување на прописите и намалување на трошоците за занаетчиите. Во рамки на проектот во наредниот период следуваат активности за измени на регулативата која се однесува на работењето на занаетчиите во насока на поедноставување на процедурите и намалување на трошоците за вршење на занатчиската дејност.

Предвидените законодавни активности во Акцискиот план за усогласување со Директива 32006L0123 ќе продолжат да се спроведуваат со цел отстранување на идентификуваните пречки и поедноставување на постапките за издавање на дозволи и одобренија за правото на основање.

Ажурирањето на Акцискиот план преку натамошна анализа на постојната регулатива со цел идентификација на неоправданите барања за правото на основање на компании во земјата и нивно поедноставување и елиминирање ќе продолжи во 2015 година.

Врз основа на препораките од физибилити студијата за воспоставување на Единствена точка за контакт (ЕТК) како обврска од Директива 32006L0123, се планира донесување на Акциски план за воспоставување на ЕТК. Министерството за информатичко општество и администрација е надлежна институција за развивање, администрирање и одржување на ЕТК. Со воспоставување на ЕТК треба да се овозможи на едно место да се

добијат сите неопходни информации за постапките за пристап и за давање услуги, како и започнување и завршување на истите по електронски пат.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во следниот среднорочен период се планира продолжување на активностите за поедноставување на административните постапки со цел олеснување на постапката за започнување и водење на бизнис во земјата.

Се планира реализација на активностите предвидени во Акцискиот план за воспоставување на „ЕТК“ како обврска од Директива 32006L0123 вклучувајќи собирање и анализа на податоци за постојните ИТ капацитети на надлежните институции, развивање на електронско решение за ЕТК и негово спроведување.

Во рамки на проектот Едношалтерскиот систем за домашни и странски инвеститори се предвидува воспоставувањето на Едношалтерскиот систем со електронски пристап за издавање на дозволи и лиценци да се спроведува фазно. Имено, на почетокот овој систем ќе биде спроведено институции кои издаваат најголем број дозволи и лиценци, односно имаат најголем опфат по однос на бизнис заедницата. Во следниот среднорочен период предвидени се активности за набавка на соодветна опрема за ваков систем, негово тестирање и ставање во функција.

3.03.2 СЛОБОДА НА ДАВАЊЕ НА УСЛУГИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Подготвен е Предлогот на Закон за услуги. Во предлог законот се транспонирани општите принципи од Директива 32006L0123 со што ќе се обезбеди законска рамка за елиминирање на преостанатите бариери кои го попречуваат пристапот и давањето на услуги во земјата. Предлог законот содржи одредби со кои ќе се обезбеди прекугранично давање на услуги по пристапувањето на Република Македонија во Европската унија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Се планира усвојување на Предлог Законот за услуги во 2015 година. Продолжуваат активностите за натамошна анализа на усогласеноста на законодавството за услужниот сектор со Директива 32006L0123 во делот на прекугранично давање на услуги и врз основа на резултатите од анализата, ажурирање на Акцискиот план за усогласување со Директива 32006L0123.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок се планира спроведување на Законот за услуги и усогласување на посебните прописи од услужните сектори со одредбите од законот со што ќе се обезбеди прекуграничното давање на услуги по пристапувањето во ЕУ во согласност со барањата од директивата за услуги.

3.03.3 ПОШТЕНСКИ УСЛУГИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

На почетокот на 2014 година стапи во сила измената на Законот за поштенските услуги во делот на продолжување на ексклузивното право на АД Македонска пошта за обезбедување на универзалната услуга заедно со резервираните поштенски услуги. Со донесената измена на овој закон се одложи воведувањето на целосна либерализација на пазарот до 31. 12.2016 година, со што постојниот давател на универзалната услуга го задржува правото на обезбедување на резервираната услуга до 50 грама.

Имајќи ја предвид забелешката на ЕУ дадена во Извештајот за напредокот на Република Македонија за 2014 година во однос на неограничениот период на траење на индивидуалната дозвола која се издава на давателот на универзалната услуга, работна група составена од претставници на Агенцијата за пошти и Министерството за транспорт и врски, изготви предлог текст за измена на Законот за поштенските услуги во делот на ограничување на времето на траење на индивидуалната дозвола за давателот на универзалната услуга. Рокот на траењето на индивидуалната дозвола ќе биде од шест до 15 години во зависност од исполнување на условите дефинирани во Законот за поштенските услуги. Предлог законот за изменување на Законот за поштенските услуги е во собраниска процедура и се очекува негово донесување до крајот на 2014 година.

Во текот на 2014 година континуирано се спроведуваа активности за усогласување на постојните дозволи за обезбедување на поштенски услуги со новата регулатива. Во овој дел издадени се 10 општи овластувања на веќе постојни даватели на поштенски услуги. Воедно, во текот на 2014 година издадени се и општи овластувања на 5 нови заинтересирани субјекти за обезбедување на поштенски услуги.

Мерење на квалитетот на достава на единични поштенски пратки во внатрешен сообраќај во 2014 година е вршено од страна на независна компанија ангажирана од Агенцијата за пошти. Воведувањето на посебно сметководство како активност е посебно важно за агенцијата, а особено за давателот на универзалната услуга. Во текот на 2014 од страна на давателот беше доставен нацрт текст, односно предлог систем кој беше предмет на анализа во агенцијата и по која следуваа одредени забелешки за негово успешно воведување.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година ќе продолжат активностите околу донесување на измените на Законот за поштенските услуги и негово спроведување. Во согласност со утврдените недоследности во постојната регулатива, а и заради подобрување на условите за работа на пазарот, како и заради имање на подобри податоци во однос на поштенските услуги ќе следуваат измени на одредени подзаконски акти.

Агенцијата и во 2015 година очекува издавање на нови општи овластувања на нови даватели на поштенски услуги.

Активностите околу квалитетот на обезбедување на поштенските услуги ќе продолжат и во 2015 година, ценејќи ја важноста на следењето, мерењето и по тоа преземањето на чекори за негово подобрување.

По усогласување и спроведување на недостатоците укажани од агенцијата во предлог - системот на посебно сметководство и алокација на трошоци доставен од давателот на универзалната услуга, во 2015 година се очекува негово целосно воведување со кое ќе се изврши и усогласување со препораките на ЕУ.

Вршењето надзор над обезбедувањето на одредбите од Законот за поштенските услуги и подзаконските акти донесени врз основа на него е надлежност на Агенцијата за пошти која ја спроведува преку овластени лица вработени во агенцијата. Надзорот е активност која се предвидува со годишна програма во која однапред се утврдени субјектите каде ќе се врши редовниот надзор, додека вонредниот надзор ќе следува по укажана потреба, наше сознание или по искажана дојава од страна на одредени субјекти.

Со цел заштита на корисниците на поштенските услуги и во наредниот период се предвидуваат активности, односно истражувања со цел согледување на задоволство на корисниците од обезбедување на поштенските услуги, но воедно и создавање за потребите на корисниците во однос на поштенските услуги.

Институционална рамка

Министерството за транспорт и врски е надлежно за донесување на примарното законодавство од областа на поштенските услуги, додека Агенцијата за пошти е надлежна за донесување на секундарната легислатива, спроведувањето на регулативата и регулирањето на поштенскиот пазар.

Јакнење на институционалниот капацитет на Агенцијата, ќе продолжи и понатаму преку реализирање на обуки, соработка со меѓународни и регионалните регулаторни тела.

Во 2015 година планирано е користење на експертска помош од TAIEX програмата во делот на практичната примена на стандардот 13850 за мерење на пратките за кореспонденција од почеток до крај и евалуација на податоци од мерење на квалитетот на обезбедување на услугите, како и во делот на дефинирање на условите за обезбедување на поштенските услуги.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Континуирано ќе се следат промените во европските директиви и меѓународните договори. Континуирано ќе се следи спроведувањето на Законот за поштенските услуги и подзаконските акти. Ќе се интензивира соработката со меѓународните регулаторни тела и регулаторните тела на земјите од поблиското опкружување. Работењето на Агенцијата за пошти ќе се насочи кон поефикасно регулирање на поштенскиот пазар и креирање на услови за поголема и поефикасна конкуренција во оваа област.

Во насока на подобрување на административните капацитети ќе се продолжи со процесите на зајакнување на човечките ресурси преку спроведување на едукација и усовршување на вработените со редовни обуки во земјата и странство.

3.03.4 ВЗАЕМНО ПРИЗНАВАЊЕ НА ПРОФЕСИОНАЛНИ КВАЛИФИКАЦИИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Продолжија активностите за усогласување на националното законодавство во одредбите од Директива 36/2005/ЕЗ. Се одржаа неколку средби на Меѓуресорската координативна група за признавање на професионални квалификации на кои присуствуваа претставници од ресорните министерства и тела надлежни за регулирани професии. Во согласност со добиените податоци од ресорните органи, редовно се врши ажурирање на листата на регулирани професии во Република Македонија, со посебен осврт на новите или пак измените на постоечките законски одредби кои се однесуваат на условите за вршење на одредена професија.

Во средината на месец ноември 2014 година, беше одржана TAIEХ експертска мисија за Законот за взаемно признавање на професионални квалификации на Република Македонија. Во рамки на оваа мисија, беше даден осврт на опфатот на законот, решенијата кои тој ги нуди во насока на усогласување со одредбите на ЕУ.

КРАТКОРОЧНИ/СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе продолжат активностите на Меѓуресорската координативна група за признавање на професионални квалификации, од аспект на следење и анализа на законските и подзаконските акти за регулираните професии во Република Македонија, како и предлозите за изменување и дополнување на постоечката регулатива за признавање на професионални квалификации.

Покрај овие активности се очекува и отпочнување на Проектот за целосно спроведување на националното законодавство поврзано со Директива 36/2005/ЕЗ и 55/2013/ЕУ за взаемно признавање на професионални квалификации финансиран во рамки на ИПА програмата.

3.04 СЛОБОДНО ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ

Резиме

Република Македонија ги исполни условите од првата фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) и натамошната либерализација е предвидена по преминувањето во втората фаза од ССА.

Заради целосно транспонирање на Директивата 2007/64/ЕС и друго поврзано законодавство од областа на платните услуги ќе се подготви и донесе нов Закон за платниот промет и соодветни подзаконски прописи.

Во 2015 година се планира изработка на нова подзаконска рамка за надгледување на платните системи согласно Принципите за инфраструктурата на финансиските пазари на ИОСЦО/ЦПСС (IOSCO/CPSS) и регулативата на ЕЦБ.

Во областа на спречување на перење пари и финансирање на тероризам, по донесувањето на IV Директива на Европската унија, Управата за финансиско разузнавање ќе пристапи кон изменување на Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам заради транспонирање на директивата.

3.04.1 ДВИЖЕЊЕ НА КАПИТАЛ И ИСПЛАТИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија ги исполни условите од првата фаза на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА) и натамошната либерализација е предвидена по преминувањето во втората фаза од ССА.

Согласно Законот за девизно работење во овој период, донесени се:

- Правилник за условите и начинот за добивање одобрение за издавање или регистрирање на домашни хартии од вредност во странство;
- Правилник за условите и начинот за давање одобрение за издавање, односно за регистрирање на странски хартии од вредност во Република Македонија;
- Правилник за условите и начинот за давање одобрение за издавање на удели и издавање и регистрирање на акции на резидентни инвестициски фондови надвор од Република Македонија и продажба на удели и акции на нерезидентни инвестициски фондови во Република Македонија;
- Правилник за образецот за пријавување на ефективни странски и домашни пари и чекови кои резидентите и нерезидентите ги внесуваат во или изнесуваат од земјата. Формата и содржина на образецот е усогласена со Регулативата бр.1885/2009 година на Европскиот парламент и на Советот од 26 октомври 2005 година за контрола на готовината при влез и излез од Заедницата.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со влегување во втората фаза од ССА ќе се изврши понатамошна либерализација во делот на движењето на капитал и исплати согласно одредбите од Спогодбата.

3.04.2 ПЛАТЕН СИСТЕМ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година продолжија со работа работните групи при Националниот Совет за платни системи за имплементација на поедини стратешки насоки од Националната Стратегија за развој на платниот систем на Република Македонија (2013-2017) во насока на: усогласување со законодавството на ЕУ и примена на СЕПА стандардите; унапредување на националната платежна статистика во согласност со методологијата за платежна статистика на Европската Централна Банка; унапредување на системите за плаќање, порамнување и клиринг на трансакциите во земјата, како и усогласување со меѓународната методологија и стандарди за работа на платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност.

Во јули 2014 година, НБРМ во соработка со централните банки на Холандија и Португалија ја организираше седмата конференција за платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност.

Подготвена е информација во којашто е разработена Методологијата за проценка на усогласеноста со принципите за инфраструктурата на финансиските пазари. Преведени се Принципите за инфраструктурата на финансиските пазари на IOSCO/CPSS и Методологијата за проценка на усогласеноста со принципите за инфраструктурата на финансиските пазари.

Остварена е студиска посета во рамки на техничката соработка со Централната банка на Холандија поврзана со усвојување на новите принципи за инфраструктурата на финансиските пазари на ИОСЦО/ЦПСС (IOSCO/CPSS) и методологијата за проценка.

НБРМ, со цел унапредување на регулативата за платежната статистика, спроведе анкетен прашалник за банките известувачи во врска со деталната структура на податоци кои ги доставуваат до НБРМ. Врз основа на анализата на резултатите од спроведената анкета изработени се заклучоци и препораки до банките известувачи за методолошко приближување на НБРМ со платежната статистика на ЕЦБ.

Подготвена е Методологија за платежната статистика на НБРМ во согласност со Методологијата за платежна статистика на ЕЦБ.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во следниот период ќе се подготви нов Закон за платниот промет и соодветни подзаконски прописи заради целосно транспонирање на Директивата 2007/64/ЕС и друга поврзана ЕУ легислатива од областа на платните услуги, преку користење на техничка помош од ИПА 2010.

Во овој период се планира и донесување на нова подзаконска рамка за надгледување на платните системи согласно Принципите за инфраструктурата на финансиските пазари на ИОСЦО/ЦПСС (IOSCO/CPSS) и регулативата на ЕЦБ во овој домен.

Институционална рамка

Во 2015 година ќе се организира 8-мата меѓународна конференција за платни системи и системите за порамнување хартии од вредност во соработка со Централната банка на Холандија и Централната банка на Португалија, на која ќе се опфатат теми поврзани со платежната инфраструктура и нејзиниот развој на европско ниво.

Во рамки на проектот „Понатамошно усогласување со законодавството на ЕУ во областа на слободното движење на капитал и финансиски услуги-пазар на хартии од вредност и инвестициски услуги“, финансиран од ИПА 2010 ќе се организира:

- студиска посета за вработени од Министерството за финансии и НБРМ во институции релевантни земји-членки на ЕУ или земји-кандидатки за членство во ЕУ,
- работилница за институциите надлежни за регулирање, лиценцирање и надзор на давателите на платежни услуги и
- посета на конференција на ЕУ или меѓународно ниво од областа на платните услуги за вработени од Министерството за финансии и НБРМ.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Донесување на нов Закон за платен промет и соодветни подзаконски акти користејќи техничка помош од ИПА 2010. НБРМ ќе донесе регулатива за платежната статистика согласно изработената методологија за платежна статистика, и ќе се изработи нов електронски систем за прибирање на податоците.

Институционална рамка

Организирање на меѓународна конференција за платни системи и системите за порамнување хартии од вредност во соработка со Централната банка на Холандија и Централната банка на Португалија.

Во рамки на проектот „Понатамошно усогласување со законодавството на ЕУ во областа на слободното движење на капитал и финансиски услуги-пазар на хартии од вредност и инвестициски услуги“, финансиран од ИПА 2010 ќе се организира:

- студиска посета за вработени од Министерството за финансии и НБРМ во институции релевантни земји-членки на ЕУ или земји-кандидатки за членство во ЕУ;
- работилница за институциите надлежни за регулирање, лиценцирање и надзор на давателите на платежни услуги;
- посета на конференција на ЕУ или меѓународно ниво од областа на платните услуги за вработени од Министерството за финансии и НБРМ.

3.04.3 СПРЕЧУВАЊЕ НА ПЕРЕЊЕ ПАРИ И ФИНАНСИРАЊЕ НА ТЕРОРИЗАМ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Донесен е нов Закон за спречување на перење пари и финансирање на тероризам („Службен Весник на РМ“ број 130/2014). Со законот се утврдуваат мерките и дејствијата за откривање и спречување на перење пари, поврзани казниви дела и финансирање на тероризам и надлежноста на Управата за финансиско разузнавање (УФР). Со законот се имплементираат препорачаните мерки за надминување на недостатоците утврдени во рамки на четвртиот круг на евалуација од страна на комитетот Манивал (Moneyval) при Советот на Европа и се врши усогласување со меѓународните стандарди - препораките за спречување на перење пари и финансирање на тероризам утврдени од страна на ФАТФ во 2012 година.

За ефикасна борба против перењето пари и финансирање на тероризам, воспоставен е систем, кој покрај физичките и правни лица задолжени да преземаат мерки и дејствија за спречување на перење пари и финансирање на тероризам - субјекти, го сочинуваат:

- УФР, која дејствува како централен орган надлежен за прибирање, обработка и доставување на податоци за целите на спречување на перење пари и финансирање на тероризам;
- Министерство за внатрешни работи, Управа за финансиска полиција и Јавно обвинителство за борба против организиран криминал - органи кои постапуваат по извештаите доставени од страна на Управата за целите на спречување на перење пари и финансирање на тероризам;
- Царинска Управа - како орган кој го следи внесувањето и изнесувањето на готовина од земјата;
- Органите кои вршат надзор над примената на мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам од страна на субјектите: Народната Банка, Агенцијата за супервизија на осигурување, Комисија за хартии од вредност, МАПАС, Управа за јавни приходи, Агенција за пошти, Адвокатска комисија и Нотарска комисија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

По донесувањето на IV Директива на Европската унија, УФР ќе пристапи кон изменување на Законот за спречување на перење пари и финансирање на тероризам заради транспонирање на директивата.

Институционална рамка

Планирани се континуирани обуки и едукација на лицата вработени во Управата и другите надлежни органи кои ги спроведуваат мерките и дејствијата за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, како и финансиските и нефинансиските институции.

Предвидено е да се зајакнат капацитетите на УФР.

Исто така, планирано е одржување и континуирана надградба на системот за електронско прибирање на податоци, автоматска обработка и категоризација, анализа на случаи и генерирање на извештаи во Управата како дел од имплементацијата на обврските кои произлегуваат од Проектот АСК Македонија (ASK Makedonija).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

На среден рок ќе се врши натамошно усогласување на прописите за спречување на перење пари и финансирање на тероризам во согласност со меѓународните стандарди и најдобрите практики.

Институционална рамка

- На среден рок ќе продолжи институционалната надградба, одржување и унапредување на техничките капацитети на Управата;
- Воспоставувањето на ефикасен систем на меѓуинституционална и меѓународна соработка.
- Спроведување на Национална проценка на ризик од перење пари и финансирање на тероризам, имплементација на утврдениот акционен план и вршење понатамошна периодична преоценка на ризиците.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Националната стратегија за развој на платниот систем за периодот 2013-2017 дефинира осум приоритетни стратегиски насоки за наредните пет години. Практичната реализација на стратегиските насоки ќе ја вршат работни групи составени од претставници од Министерството за финансии, НБРМ, КИБС, КАСИС и комерцијалните банки, формирани од страна на Националниот совет за платни системи.

Во првата половина на 2015 година се очекува започнување на проектот „Понатамошно усогласување со законодавството на ЕУ во областа на слободното движење на капитал и финансиски услуги - пазар на хартии од вредност и инвестициски услуги“, финансиран од ИПА 2010 во износ од 1.300.000 евра. Проектот е со времетраење од 18 месеци. Целта на Проектот е транспонирање на Директивата 2007/64/ЕЗ и друга поврзана ЕУ легислатива од областа на платните услуги преку подготовка на нов Закон за платниот промет и подзаконски акти и транспонирање на ЕУ директивите од областа на пазарот на капитал во националното законодавство.

Со цел реализација на обврската за спроведување на национална проценка на ризиците од перење пари и финансирање на тероризам, која произлегува од препораките на ФАТФ, Управата во соработка со Светска банка, ОБСЕ и Европската комисија - Таиекс реализира проект „Национална проценка на ризиците од перење пари и финансирање на тероризам“ (НРА). Во овој проект вклучени се претставници од надлежните државни органи и субјектите.

Имплементацијата на НРА има за цел да: придонесе за унапредување на националните политики за спречување на перење пари и финансирање на тероризам, да помогне во приоритизирањето на ресурсите на надлежните органи за целите на спречување на перење пари и финансирање на тероризам и да обезбеди насоки за проценката на ризикот која ја вршат задолжените субјекти заради примена на сите мерки за спречување на перење пари адекватни на утврдениот ризик.

3.05 ЈАВНИ НАБАВКИ

Резиме

Бирото за јавни набавки ги презема сите координативни активности за реализирање на активностите од Акцискиот план на документот „Стратешки приоритети на Бирото за јавни набавки за натамошен развој на системот на јавните набавки во Република Македонија 2014–2018 година“.

Исто така, Советот за јавно приватно партнерство ќе започне со своите активности во креирањето и реализацијата на политиките во оваа област.

3.05.1. ОПШТИ ПРИНЦИПИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година, Законот за јавните набавки се измени и дополни три пати, пред сè заради подобрување на конкуренцијата, олеснување на пристапот на економските оператори до пазарот на јавни набавки, стеснување на просторот за злоупотреби и некои други поважни мерки како што се: (1) нов основ за поништување на постапката, (2) нови битни повреди, (3) измени кај постапката со барање за прибирање на понуди, (4) изменета е одредбата за евалуација на понудите и др. (Повеќе за мерките за спречување злоупотреби и методологијата за релевантен статистички систем за мониторинг на антикорупциската политика, види во Поглавје 3.23 Правосудство и фундаментални права, Дел 2 антикорупциска политика).

Во 2014 година, бројот на редовно вработени во Бирото за јавни набавки (БЈН) изнесуваше вкупно 31 лице. Имено, се формираше нов Сектор за работи поврзани со Советот за јавни набавки со две одделенија, во кој работат 12 лица. Континуирано се обучуваат постоечкиот и новопримениот кадар. Обучувањето се одвиваше преку учества на семинари, работилници и размена на искуства со странски експерти со кои БЈН има воспоставено соработка.

Министерството за економија во соработка со Проектот за унапредување на инвестирањето и извозот на УСАИД организираше повеќе обуки. Одржани се 9 еднодневни обуки во областа на концесии и јавно приватно партнерство, на централно и локално ниво. Теми на обуките беа законската регулатива за концесии и јавно приватно партнерство и практичните искуства на земјите членки во ЕУ.

Во 2014 година се донесе Законот за изменување и дополнување на Законот за концесии и јавно приватно партнерство („Службен весник на РМ“ бр. 144/2014) со кој се воведо електронска аукција како последна фаза во постапката за доделување на концесија и јавно приватно партнерство.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година ќе се продолжи со активностите за подобрување на спроведување на Законот за јавните набавки.

Приоритет ќе биде воведување на добрите практики во јавните набавки. Ќе се формира меѓуресорска работна група од Министерството за финансии, Министерството за одбрана, Министерството за внатрешни работи, Агенцијата за разузнавање, Секретаријатот за европски прашања и Бирото за јавни набавки за да се изврши анализа на Директивата за набавки во одбраната и безбедноста 2009/81/ЕЗ. Ќе се изврши анализа и на Директивата 2009/33/ЕЗ за промовирање на чисти и енергетски ефикасни патни товарни возила во соработка со Министерството за животна средина и просторно планирање. Имајќи предвид дека Директивата за правна заштита 66/2007/ЕЗ не е целосно транспонирана (во доменот на ништовноста и роковите), ќе се изврши анализа за усогласување на истата во Законот за јавните набавки, во тесна соработка со Државната комисија за жалби по јавни набавки.

Советот за јавно приватно партнерство ќе започне со своите активности како советодавно тело.

Институционална рамка

БЈН ќе продолжи со задолжително сертифицирање на службениците од договорните органи во согласност со одредбите од Законот за јавните набавки. БЈН ќе го зајакне својот капацитет со нови вработувања.

Во текот на 2015 година, БЈН ќе ги продлабочи воспоставената соработка и размена на искуства со соодветните институции во земјите од југозападен Балкан.

Во 2015 година ќе се доекипира Одделението за концесии и јавно приватно партнерство со нови вработувања .

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе се донесе нов Закон за јавни набавки во областа на одбраната и безбедноста кој ќе се усогласи со Директивата за набавки во одбраната и безбедноста 2009/81/ЕЗ. Во овој период, Законот за јавните набавки целосно ќе се доусогласи со Директивата 2007/66/ЕЗ за правна заштита. Исто така, ќе се транспонира Директивата 2009/33/ЕЗ за промовирање на чисти и енергетски ефикасни патни товарни возила.

Институционална рамка

На среден рок ќе се обучуваат и усовршуваат вработените во БЈН и ќе се унапредува институционалниот капацитет.

Во среднорочниот период, по доекипирање и зајакнување со нови вработувања Одделението за концесии и јавно приватно партнерство, ќе ги зајакне административните капацитети за реализација на проекти за јавно приватно партнерство и доследно спроведување на законодавството во оваа област. За таа цел се планира организирање на повеќе семинари, работилници и обуки во областа на јавното приватно партнерство, како за вработените во државните институции, така и за вработените во единиците на локалната самоуправа, градот Скопје, јавните претпријатија и други институции од јавниот сектор, како и за приватниот сектор (економски оператори).

3.05.2 ДОДЕЛУВАЊЕ ЈАВНИ ДОГОВОРИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Користењето на е-набавките ги зголеми ефикасноста и ефективноста на системот за јавни набавки во Република Македонија. Во 2014 година се спроведоа некои од поважните мерки кои се воведоа со измените и дополнувањата на Законот за јавните набавки, како што се: воспоставување нова функционалност на Електронскиот систем за јавни набавки (ЕСЈН) за поднесување на конечна цена; задолжително објавување на тендерската документација во електронска форма на ЕСЈН во исто време со објавувањето на огласот; автоматско објавување на секој објавен оглас за отворена, ограничена постапка, постапка со преговарање со објава на оглас, конкурентен дијалог и конкурс за избор на идејно решение на електронската пошта на Службен весник на Република Македонија; мобилна верзија на ЕСЈН; нови модули во согласност со измените од Законот; и се редизајнираше јавната страна на ЕСЈН.

За да им помогне на договорните органи и економските оператори при спроведување на постапките за доделување на договори за јавни набавки во согласност со измените на Законот, БЈН го ажурираше Прирачникот за јавни набавки и прирачниците за начинот на користење на ЕСЈН за договорни органи и економски оператори.

Во текот на 2014 година, Бирото спроведуваше обуки за јавни набавки пред сè за зајакнување на капацитетите на договорните органи: 2 работилници за 90 службеници од Државниот завод за ревизија и во соработка со Академијата за судии и јавни обвинители, една обука за 12 учесници од кои 8 судии и 4 службеници од судовите. Бирото организираше обука за обучувачи за јавни набавки, а кон крајот на ноември 2014 година спроведе и обука за обновување на знаења на сертифицираните обучувачи за јавни набавки, преку која истите имаа можност да ги обноват добиените сертификати за обучувачи.

Во поглед на обврската за обновување на знаења на договорните органи, Бирото спроведе 3 обуки за лица кои претходно стекнале потврда за положен испит по јавни набавки, а заклучно со 31.10.2014 год. беа обучени 46 лица. Во согласност со Годишниот план за едукација за јавни набавки за 2014 година, се спроведоа 13 обуки со 244 посетители на едукацијата за јавни набавки, сите од договорните органи. Во согласност со Планот за едукација беа одржани и 2 обуки на кои присуствуваа 34 учесници од економските оператори. Соработката со државните органи како што се Државниот завод за ревизија, Државната комисија за спречување на корупција, Комисијата за заштита на конкуренцијата и Државната комисија за жалби по јавни набавки, беше успешна во текот на целата година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе се изработи и Прирачник за ревизија на јавните набавки од Државниот завод за ревизија во соработка со Бирото за јавни набавки. Во овој период, ќе се олесни начинот на спроведување деливи набавки по електронски пат и ќе се надградува ЕСЈН.

Институционална рамка

Со користење на е-набавките ќе се зголемат ефикасноста и ефективноста на системот за јавни набавки во Република Македонија. Во 2015 година ќе продолжат редовните обуки во согласност со динамиката утврдена во Планот за едукација за јавните набавки.

Советот, ќе обезбедува законитост во постапките, преку издавање согласности во случаите кога значително се ограничува пристапот до предметната постапка за доделување договор за јавна набавка. *(Повеќе за мерките за спречување злоупотреби, види во Поглавје 3.23 Правосудство и фундаментални права, Дел 2 антикорупциска политика.)*

Со цел постојано да се унапредува воспоставениот систем за јавни набавки, Бирото ќе соработува со институциите како што се Министерството за правда, Државната комисија за жалби по јавните набавки, Државниот завод за ревизија, Државната комисија за спречување на корупција, Комисијата за заштита на конкуренцијата и други институции.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период акцент ќе биде ставен и на зголемување на бројот на постапки кои ќе се спроведуваат и ќе се воведат иновативни решенија на ЕСЈН, со кои ќе се олесни учеството во постапките кои се спроведуваат по електронски пат за економските оператори.

Исто така, на среден рок ќе се изврши надградување на постоечките тендерски документи, прирачници и водичи.

3.05.03 ПРАВНИ ЛЕКОВИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со измените на Законот за јавните набавки (ЗЈН) од 2014 година, Државната комисија за жалби по јавни набавки (ДКЖЈН) доби нова надлежност за решавање по жалби на решенија донесени од Советот за јавни набавки.

Исто така, се уреди постапката за уважување на жалба од страна на ДКЖЈН. Кога ДКЖЈН ќе уважи жалба, а постапката ја враќа во фаза на повторна евалуација, договорниот орган е должен да ја извести ДКЖЈН дека постапил по донесеното решение со кое се усвоила жалбата. Во спротивно тоа претставува битна повреда на постапката, во согласност со ЗЈН.

Исто така, битна повреда на ЗЈН претставува одредбата во согласност со која договорниот орган треба да го објави огласот во службено гласило на ЕУ, ако проценетата вредност на постапката за јавна набавка без вклучен ДДВ е над 50.000 евра за стоки и услуги, односно над 200.000 евра за работи.

Со измените на ЗЈН утврдено е дека со стручната служба ќе раководи Генерален секретар кој ќе учествува на седниците, но без право на глас. Воведена е и измена на распределбата на предмети кои ќе се распределуваат кај членовите и претседателот по случаен електронски избор. Доуредена е и постапката на ДКЖЈН по изјавена жалба на решение на Советот за јавни набавки.

Формирана е база на податоци на веб-страницата, преку која заинтересираните странки можат на полесен начин да дојдат до решенијата донесени во текот на изминатите години, заради анализа и споредба на одлуките на ДКЖЈН.

Административниот кадар на Државната комисија од вкупно 15 вработени, се намали на 14.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе продолжат напорите за доближување на новите законски решенија до договорните органи и економските оператори за новиот систем на правната заштита кој е пропишан со ЗЈН.

Соработката на ДКЖЈН со БЈН, како и со Министерството за економија кое што е надлежно за доделување на договорите за концесиите и јавното приватно партнерство, ќе продолжи и во наредниот период, особено на полето на заедничка работа во напорите да се подобри системот на правна заштита во јавните набавки, концесиите и јавното приватно партнерство. Остварена е и соработка за теми од заеднички интерес и со новоформираниот Совет за јавни набавки. Соработката со сите засегнати институции ќе продолжи особено на полето на заедничка работа на измените и дополнувањата на правната рамка која го регулира системот на правна заштита.

Државната комисија работи на доближување на својата работа до странките во постапките за правна заштита во јавните набавки. Тоа ќе се оствари преку остварување на работни средби со економските оператори и со договорните органи.

Институционална рамка

Државната комисија во наредниот период ќе спроведува работилници и обуки со договорните органи и економските оператори на тема правни лекови во постапките за јавни набавки, концесии и јавно приватно партнерство.

Работата на ДКЈЈН е организирана преку електронска архива, која ќе продолжи да се надградува и во иднина.

Ќе продолжат обуките за членовите и стручната служба на ДКЈЈН и во 2015 година преку учество на семинари, работилници и студиски посети, со цел зајакнување на вкупните капацитети во оваа област.

Во тек е вработување на тројца државни службеници, а се планираат и нови вработувања текот на 2015 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Натамошно унапредување на правната заштита ќе биде приоритет на среден рок. Ќе се следат новините кои се однесуваат на правната заштита во ЕУ и ќе се спроведуваат во националната регулатива.

Ќе се продолжи со обуките во оваа област во соработка со БЈН и Министерството за економија.

Натамошното јакнење на административните капацитети на Државната комисија ќе се остварува преку нови вработувања на административен персонал во стручната служба, развој и одржување на човечките ресурси, како и зголемување на буџетските средства воопшто, а особено во насока на опремување со соодветна информатичко – комуникациска технологија и софтвер.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во наредниот период ДКЈЈН ќе ја продолжи соработката со СИГМА, како и со сите релеванти меѓународни институции од областа на јавните набавки, концесиите и јавното приватно партнерство, преку организирање на семинари, обуки и работилници.

3.06 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА

Резиме

Предвидени се измени во Законот за трговски друштва од аспект на зголемување на правата на малцински акционери³⁰). Исто така, ќе се изврши транспонирање на членот 16 од Директивата за прекугранично спојување на друштвата, во Законот за трговски друштва. Во делот на сметководство, се очекува да се операционализира работата на Институтот на сметководители и овластени сметководители кој ќе издава лицнеци и ќе организира соодветни обуки. . Во делот на ревизијата, ќе се продолжи со понатамошно следење и усогласување на националното законодавство со соодветното законодавство на Европската Унија.

3.06.1 ПРАВО НА ТРГОВСКИ ДРУШТВА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со измените на Законот за трговски друштва, од 1 март 2014 година, воведена е задолжителна електронска регистрација на друштво со ограничена одговорност, друштво со ограничена одговорност на едно лице и на трговец-поединец. Предвидено е електронската регистрација на овие субјекти да ја извршува специјална категорија овластени лица – регистрациони агенти, кои за таа цел ќе го користат Системот за електронска регистрација, кој функционира во рамки на Централниот регистар. Покрај примената на електронската регистрација, предвидени се дополнителни административни олеснувања, како на пр. исфрлање на употребата на печатот во правниот промет и избегнување на заверувањето на потребната документација од страна на нотарите.

Во делот поднесување годишна сметка и финансиски извештаи, од 2014 година, за големите и средни трговци воведена е обврска годишната сметка и финансиските извештаи задолжително да ги доставуваат електронски до Централниот регистар. Заштитата на малцинските акционери се подобрува со тоа што се предвидува задолжително ангажирање овластен ревизор при склучување сделка чија вредност надминува над 10% од активата на друштвото, од аспект на утврдување дали истата е законски склучена, односно дали вредноста на сделката е утврдена според пазарните услови.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Согласно Извештајот на Светска банка „Дуинг бизнис 2015“⁽³¹⁾, за подобрување на рангот на Република Македонија според индикаторот „Заштита на малцински инвеститори“, ќе се донесат измени во Законот за трговски друштва. Предложените измени се во насока на зголемување на правата на малцинските акционери, во случај на:

- постоење штетен договор склучен меѓу заинтересирани страни со воведување можност за поднесување барање за обесштетување на друштвото од страна на акционерот, до заинтересираната страна која стекнала корист од таквиот договор;
- донесување значајни корпоративни одлуки т.е. менување на статутот и подзаконските акти на друштвото со обично мнозинство и
- подобрување на корпоративната транспарентност, во однос на објавувањето информации за членовите на одборот на директори и објавувањето на ревизорските извештаи во јавноста.

Институционална рамка

Министерството за економија, во консултации со Министерството за финансии и Министерството за правда, ќе спроведе анализа на постојното законодавство, како и компаративна анализа на законодавството на земјите во регионот, заради подготвување на предвидените измени на Законот за трговските друштва.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе се изврши транспонирање на членот 16 од Директивата за прекугранично спојување на друштвата, во националното законодавство. Директивата, во голем дел веќе е транспонирана во Законот за трговските друштва/десетта глава – А Прекугранично спојување со друштва од Европската Унија, при што истата е предвидено да се применува од денот на приемот на Република Македонија во Европската Унија. Со членот 16 од Директивата

³⁰ Doing Business 2015, индикатор "Заштита на малцински инвеститори"

се регулира учеството на вработените во органите на управување во друштвата основани како резултат на прекугранично спојување. Регулацијата на правото на учество на вработените во Република Македонија во органите на управување во овие друштва, не е предвидено во рамки на националното законодавство. Поради ова, Министерството за економија има потреба од спроведување консултации со експерти од земјите членки на ЕУ, каде што членот 16 од Директивата се применува заради изготвување детална компаративна анализа, со која би се утврдиле предностите и недостатоците од транспонирањето на овој член во националното законодавство.

Министерството за економија, во соработка со Министерството за финансии и експерти од областа право на трговски друштва ќе спроведат анализа, со која би се утврдиле предностите и недостатоците од транспонирањето на членот 16 од Директивата во националното законодавство.

3.06.2 СМЕТКОВОДСТВО И РЕВИЗИЈА

СМЕТКОВОДСТВО

Се очекува Светска Банка да ги објави Извештаите за почитување на стандардите и кодексите за сметководство и ревизија за Република Македонија-ИПСК за сметководство и ревизија ⁽³²⁾.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година Институтот на сметководители и овластени сметководители на Република Македонија ќе ги донесе следните акти:

- Програма за полагање на испит за добивање уверение за сметководител, односно овластен сметководител;
- Програма за одобрување на квалификација за сметководител, односно овластен сметководител стекната во странство;
- Годишна програма за континуирано професионално усовршување;
- Годишна програма за контрола на работењето на вршителот на сметководствени работи, трговецот поединец-сметководител, трговецот поединец-овластен сметководител и друштвото за вршење сметководствени работи;
- Годишна програма за работа и развој и годишен финансиски план на Институтот.

Институтот на сметководители и овластени сметководители на Република Македонија ќе започне со спроведување на обуки за континуирано професионално усовршување на членовите на Институтот и ќе организира испит за добивање уверение за сметководител односно овластен сметководител.

Институционална рамка

Административниот капацитет на Одделението за сметководствен систем, платен промет и ревизија, во рамките на Секторот за финансиски систем при Министерството за финансии ќе се зајакне со вработување на едно лице. Ќе се избераат членовите на работните тела на Институтот на сметководители и овластени сметководители на Република Македонија дефинирани со Законот и Статутот на Институтот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Министерството за финансии ќе го следи спроведувањето на Законот за вршење на сметководствени работи.

Институтот на сметководители и овластени сметководители на Република Македонија ќе ги врши работите уредени со Законот за вршење на сметководствени работи, и тоа:

- организирање на обуки за континуирано професионално усовршување,
- спроведување испит за сметководител и овластен сметководител,
- издавање уверенија за сметководител и овластен сметководител,
- издавање лиценци за работа на трговци поединци-сметководители, трговци поединци-овластени сметководители и друштва за вршење на сметководствени работи и
- контрола на работењето на сметководители, овластени сметководители, трговци поединци-сметководители,

³² Accounting and Auditing Reports on the Observance of Standards and Codes - A&A ROSC

трговци поединци-овластени сметководители и друштва за вршење на сметководствени работи.

На среден рок ќе се усогласува националното законодавство со Директива бр. 2013/34/ЕУ за годишни финансиски извештаи, консолидирани извештаи и поврзани извештаи на одредени видови на трговски друштва, односно ќе се донесе Правилник за формата и содржината на годишната сметка.

Административниот капацитет на Одделението за сметководствен систем, платен промет и ревизија, во рамки на Секторот за финансиски систем при Министерството за финансии на среден рок ќе се зајакне со вработување на нови лица.

РЕВИЗИЈА

Во септември 2014 година донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за ревизија („Службен весник на Република Македонија” бр.138/14).

Со измените и дополнувањата на Законот прецизно е уредена постапката и опфатот на контролната функција на Институтот и утврдени се критериуми што треба да ги исполнуваат лицата кои ќе вршат контрола на работењето на друштвата за ревизија и овластениот ревизор-трговец поединец. Исто така, се зголемува одговорноста на овластените ревизори, друштвата за ревизија и овластените ревизори-трговци поединци преку прецизирање на дисциплинските мерки согласно престапите кои Институтот на овластени ревизори на Република Македонија и Советот за унапредување и надзор на ревизијата на Република Македонија може да ги изречат спрема овластениот ревизор, друштвото за ревизија и овластениот ревизор-трговец поединец. Со измените на Законот се пропишува и минимален износ на осигурување заради обезбедување од евентуални штети што ревизорите може да ги предизвикаат на субјектот кај кого вршат ревизија или на трети лица.

Во текот на 2014 година ИОРПМ донесе Правилник за начинот и постапката за утврдување на повредите и за дисциплинските мерки на членовите на ИОРПМ. Исто така, изминатиот период ИОРПМ подготви: Извештај за спроведената контрола на квалитетот на ревизорските услуги за 2013 како дел од Годишниот извештај за работа за 2013 година и донесе Годишен план за проверки за контрола на квалитетот за 2014 година.

Како дел од редовните активности, ИОРПМ спроведе обука за континуирано професионално усовршување и спроведе испитни сесии за стекнување на звањето ревизор.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ИОРПМ ќе ги усогласи своите акти согласно донесените измени на Законот за ревизија. Исто така, ќе спроведе испит за стекнување на звањето ревизор како и обуки за континуирано професионално усовршување. Како дел од редовните активности, ИОРПМ ќе изготви: Извештај за спроведена контрола на квалитетот за 2014 година кој ќе биде дел од Годишниот извештај за работа на ИОРПМ за 2014 година, како и подготовка на Годишен план за контрола на квалитет за 2015 година.

Во текот на 2015 година СУНР, ќе донесе:

- Годишен извештај за работа за 2014 година, Годишна програма за работа за 2015 година и Финансиски план за работа за 2015 година.
- Статут на Советот за унапредување и надзор на ревизијата,
- Во текот на 2015 година ќе се зајакне административниот капацитет на СУНР со две вработувања во стручната служба на Советот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во делот на ревизијата, ќе се продолжи со понатамошно следење и усогласување на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, односно усогласување со Директива 2014/56 на Европскиот Парламент и на Советот од 16 Април 2014 година со која се менува Директива 2006/43 за законска ревизија на годишните сметки и консолидираните сметки.

Министерството за финансии, Секторот за финансиски систем, односно Одделението за сметководствен систем, платен промет и ревизија е надлежно за правната рамка од областа на ревизијата и заради поголема ефикасност во извршувањето на задачите предвидено е зајакнување на Одделението за сметководствен систем, платен промет и ревизија со нови вработувања.

3.07 ПРАВО НА ИНТЕЛЕКТУАЛНА СОПСТВЕНОСТ

Резиме

Во наредниот период ќе се преземат активности за унапредување на системот на заштита на правата од интелектуална сопственост, согласно наодите содржани во Извештајот на Европската комисија. Донесени се подзаконски акти за примена на Законот за измени и дополнувања на Законот за авторското право и сродните права со што се овозможи воведување на електронски систем за евидентирање, обработка на податоци следење и контрола кај радио-телевизиските организации за емитуваните авторски дела, односно предмети на сродни права, во примената на колективното управување.

Активностите за подигање на јавната свест ќе се одвиваат во координација со Министерството за образование и наука со што ќе бидат опфатени и учениците од првиот и вториот циклус на образование. Исто така, ќе се преземат активности за постигнување ниво на правна сигурност кај носителите на правата од интелектуална сопственост, така што соодветните санкции ќе бидат изрекувани во рокови кои овозможуваат намалување на штетите од повредите.

3.07.1 АВТОРСКО ПРАВО И СРОДНИ ПРАВА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Донесени се подзаконските акти согласно Законот за изменување и дополнување на Законот за авторското право и сродните права („Службен весник на РМ“ бр. 147/2013).

Со донесување на Правилникот за обликот, содржината и техничките карактеристики на системот за електронска евиденција. („Службен весник на РМ“ бр. 72 /2014), се предвидува организациите за колективно управување да обезбедат и инсталираат систем за електронско евидентирање и обработка на податоци за емитуваните авторски дела кај радио-телевизиските организации, односно предмети на сродни права, во примената на колективното управување. За употреба на наведениот систем, согласно ЗАПСП, е потребна дозвола за негова употреба, што ја дава Министерството за култура, по претходно мислење на Министерството за информатичко општество и администрација. Министерството за култура, со целосно приложена документација од двете организации за колективно управување, поднесе две барања за мислење до Министерството за информатичко општество и администрација. Постапката по доставените барања е во тек.

Донесен е и Правилник за начинот за прибирање и обработка на податоците, образецот на барањето и содржината и начинот на водењето на евиденцијата на автори и носители на сродните права.

Министерството за култура, во овој период, изврши надзор над актите и работењето на Организацијата за колективно управување на правата на произведувачите на фонограми и уметниците музички изведувачи ММИ – Скопје (ММИ) и Здружението за заштита на авторски музички права „ЗАМП“, Скопје .

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Спроведување електронски систем за евидентирање, обработка на податоци, следење и контрола на радио-телевизиското емитување на авторските дела, односно соодветните предмети на сродните права во примената на колективното управување (рок – прв квартал на 2015 г.).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Донесување закон за изменување и дополнување на Законот за авторското право и сродните права од аспект на хармонизација со легислативата на ЕУ (рок - втор квартал на 2016 г).
- Вклучување на АПСП во образовниот систем на Република Македонија (средно и високо образование).

3.07.2 ПРАВА НА ИНДУСТРИСКА СОПСТВЕНОСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Клучни постигнувања во ова подрачје се:

- Донесен е водич за донесување Стратегија за индустриска сопственост 2015-2017 година со експертска поддршка од СОИС;
- Потпишан е Договор за соработка со Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар на ЕУ ;
- Започна вториот циклус на тригодишна соработка со Европскиот завод за патенти;

- Модернизиран е системот за водење на управната постапка за признавање на правата од индустриска сопственост - инсталирана е ИПАС JAVA верзијата на софтверот на СОИС; и реализирана е обука за негово користење.
- Започнати се активности за воспоставување на информациски систем за комуникација со јавноста и институциите со техничка помош од Норвешка .
- Завршена е дигитализацијата на севкупната документација на трговските марки што овозможи понатамошно надградување на системите за електронско поднесување на пријави. Од 01/10/2014 година се започна со тековна дигитализација на пристигнатата документација за патенти и трговски марки.
- Во мај 2014 година, во Скопје се одржа Регионална работилница на тема: Работиме заедно на промоција на знаењето, трансферот и комерцијализацијата на правата од интелектуална сопственост.
- Во јуни 2014 година во Минхен потпишан е Билатералниот договор за соработка помеѓу Државниот завод за индустриска сопственост и Европскиот завод за патенти. Билатералниот договор за соработка е заснован на стратешкиот документ за Соработката со државите членки на Европската патентна организација одобрен со одлука на Административниот совет.
- Во рамки соработката, во организација на Европската патентна академија на ЕПЗ во 2014 година, Заводот реализираше 8 обуки од кои 5 за вработените во ДЗИС и 3 за претставници од институциите задолжени за спроведување на правата од индустриска сопственост.
- Во тек се обуките на вработените на ДЗИС за изучување на официјалните јазици на Европската патентна организација
- Склучен е договор за соработка помеѓу Државниот завод за индустриска сопственост на Република Македонија и Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар - ЗХВП (ОНИМ) со седиште во Аликанте, Шпанија.
- Се работи на изготвување на Планот за соработка во рамки на кој се предвидува да се реализираат 3 заеднички проекти и серија на обуки за вработените во Заводот.
- Реализиран е студиски престој во Заводот за интелектуална сопственост на Хрватска, во рамките на ТАИЕКС програмата за техничка помош.
- Претставници од ДЗИС реализираа 2 експертски мисии и тоа: на полето на географското потекло во Институтот за интелектуална сопственост во Сараево и Мостар, Босна и Херцеговина, како и на полето на индустриски дизајн, и во Агенцијата за индустриска сопственост на Република Косово, Приштина, Република Косово.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Континуирано ќе се следат промените во европските директиви и меѓународните договори, и ќе се направат измени и дополнувања на Законот за индустриска сопственост.
- Ќе се реализираат предвидените активности за зајакнување на капацитетите на ДЗИС за ефикасна поддршка на системот за заштита и спроведување на правата од интелектуална сопственост, а во рамки на Проектот ИПА ТАИБ 2011.
- Ќе се реализираат активности предвидени со проектот донација од Кралството Норвешка за воспоставување на софтверска алатка за комуникација со јавноста и застапниците на правата од индустриска сопственост.
- Ќе се донесе Стратегија за индустриска сопственост 2015-2017.
- Ќе се реализираат активности за јакнење на капацитетот на ДЗИС преку зголемување на бројот на вработените, како и преку обуки, семинари и работилници во рамките на соработката со СОИС, ЕПО и ЗХВП.
- Ќе се интензивираат обуките за мали и средни претпријатија.
- Ќе се поедностави пристапот до информациите од ДЗИС и ЗХВП, кои се однесуваат на системот на заштита на правото на трговска марка и индустриски дизајн.
- Ќе се подигне нивото на размена на податоци помеѓу ДЗИС и ЕПО преку подготовка на материјали за обука и промоција на патентите и иновациите.
- ДЗИС ќе продолжи со спроведување на редовни активности за јакнење на јавната свест за значењето на индустриската сопственост преку непосредна соработка со Министерството за образование и наука, а со акцент на прв и втор циклус на образованието. Во рамките на соработката ќе се предвидат кампањи, составување на едукативни и промотивни материјали, како и востановување на системи за електронско учење.
- Во соработка со Министерството за правда ќе се надмине проблемот со имплементација на Методологијата за статистичко следење и обработка на податоци за преземените мерки од спроведување на правата од интелектуална сопственост.

- Ќе се реализираат активностите предвидени со Планот за соработка со СОИС, кој е во фаза на договорање. Ќе се одржи одложената работилница на тема: Градење доверба помеѓу институциите за спроведување на правата од интелектуална сопственост, Модернизација на ИПАС системот со нови алатки, а се прават подготовки за реализација на Проектот за заштита и брендирање на производи со географско потекло.
- Министерството за економија ќе ја подготви Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво за 2015 година, со која ќе се обезбеди поддршка на деловните субјекти со надоместување на дел од трошоците од областа на индустриската сопственост.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Континуирано ќе ги следи промените во законодавството на ЕУ и меѓународните договори.
- Ќе ги спроведува активностите предвидени со Стратегијата за индустриска сопственост 2015-2017.
- Ќе продолжи со обуките за вработените во ДЗИС преку плановите за соработка со СОИС, ЕПО и ЗХВП, за заштита на правата од индустриска сопственост.
- ДЗИС ќе продолжи со редовните активности за јакнење на јавната свест за значењето на индустриската сопственост (предавања, средби со претставници од стопанството, организирање манифестации, учество на саеми, изложби и слично), во соработка со Министерството за образование и наука.
- Во 2016 година ќе продолжи обуката на вработените во ДЗИС за изучување на официјалните јазици на ЕПО.
- Ќе продолжи реализирањето на активностите предвидени со Билатералниот договор за соработка помеѓу ДЗИС и Одделот за европска и меѓународна соработка во ЕПО.
- Ќе продолжи реализирањето на активностите предвидени со Меморандумот за соработка со ЗХВП.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Во рамките на ИПА 2011, до крајот на декември 2014, се очекува да отпочне проект за подготовка “Стратегија за индустриска сопственост 2015-2017”;
- Во тек е постапката за реализација на Проектот ИПА ТАИБ 2011 за “Зајакнување на капацитетите на Државниот завод за индустриска сопственост за ефикасна поддршка на системот за заштита и спроведување на правата од интелектуална сопственост”.
- Потпишан е Договор за донација за техничка помош на ДЗИС од Кралството Норвешка. Проектот ќе започне до крајот на 2014 година и ќе се реализира во период од 12 месеци. Проектот предвидува воспоставување софтверска алатка за комуникација со јавноста и застапниците на правата од индустриска сопственост.
- Во рамките на соработката со Заводот за хармонизација на внатрешниот пазар (ЗХВП), во текот на 2015 година се очекува да се реализираат три проекти: Преглед на трговска марка, Класифицирање на трговска марка и Преглед на дизајн (Trade Mark View, Trade Mark Class и Design View).
- Во рамките на соработката со Светската организација за интелектуална сопственост, Заводот ќе изготви промотивни, едукативни и печетени материјали за подигање на јавната свест за значењето на заштитата на правата од интелектуална сопственост.
- Во соработка со Министерството за образование и наука, Заводот ќе започне проект за подигање на јавната свест кај учениците во првиот и вториот циклус на образование.
- Во соработка со Управниот суд на Република Македонија ќе се реализира Проект за обука на судиите за постапување по тужбите против одлуките на Заводот во прв степен и воедно за составување судска пракса од таквите постапки.

3.07.3 СПРОВЕДУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во Министерството за економија, преку Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво за 2014 година („Службен весник на РМ“ бр. 7/14 и 158/14), беа предвидени мерки за поддршка на патенти со кои беа реализирани 4 (четири) барања од иноваторите. Исто така, во 2014 година издадена е една лиценца за проценител за индустриска сопственост.

Државниот пазарен инспекторат, во рамките на советите надлежности, секој месец, доставува информација до ДЗИС.

Царинска управа на Република Македонија во изминатиот период, со цел хармонизирање на националното законодавство, изработи Предлог-закон за царински мерки за спроведување на заштита на права од интелектуална

сопственост, кој е усогласен со новата Регулатива бр. 608/2013 на ЕУ од 12 јуни 2013 година, а се применува од 01.01.2014 година.

Во рамките на континуираната обука на судии и јавни обвинители, во 2014 година Академијата за судии и јавни обвинители има спроведено обуки посветени на различни аспекти на заштитата на правата од интелектуална сопственост.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- **Царинската Управа** подготвува нов Закон за царински мерки за спроведување на заштита на права од интелектуална сопственост кој ќе биде усогласен со новата Регулатива бр. 608/2013 на ЕУ од 12 јуни 2013 година. Се очекува законот да биде усвоен до крајот на 2015 година. Исто така, ќе се донесе и Правилник за спроведување на Законот за царински мерки за заштита на права од интелектуална сопственост;
- Апликацијата за обработка на царински декларации и акцизни документи СОЦДАД ќе биде воведена во текот на 2015 година;
- **Државниот пазарен инспекторат**, краткорочните и среднорочните приоритети ќе ги реализира во согласност со кварталните планови и Годишната програма за работа на Државниот пазарен инспекторат;
- **Агенцијата за аудио и аудиовизелни медиумски услуги** (секторот за спречување на пиратерија и заштита на авторското право и сродните прва) ги има предвидено следниве активности за реализација на НПAA во 2015 година;
  - Годишна анализа на надзорот врз обврските на операторите на јавни комуникациски мрежи во однос на почитувањето на авторските и сродните права: регистрирани пакети, издадени налози за исклучување на нерегистрирани програмски сервиси, најчести прекршувања, поднесени барања за поведување на прекршочни постапки и кривични пријави и изречени санкции спрема операторите на јавни комуникациски мрежи;
  - Годишна анализа на надзорот врз обврските на радиодифузерите и другите даватели на медиумски услуги во однос на почитувањето на авторските и сродните права: договори за регулирање на авторски и сродни права за емитиваните програми, заштита на експлузивни права на радиодифузерите, најчести прекршувања, изречени мерки, поднесени барања за поведување на прекршочни постапки и кривични пријави и изречени санкции спрема радиодифузерите;
- **Академијата за судии и јавни обвинители**, согласно „Програмата за континуирана обука“, планира подготовка и спроведување вкупно 5 континуирани обуки, со вкупно 150 учесници или на секоја одделна обука по 30 учесници и тоа за судиите од кривичните, граѓанските оддели, одделите за трговски спорови и јавните обвинители. Покрај наведените примарни целни групи, ќе се поканат да учествуваат одреден број претставници од државни органи и институции вклучени во системот на заштита. Обуките ќе се спроведат во периодот јануари – декември 2015 година, со цел, натамошно јакнење на капацитетите на судиите и јавните обвинители за да се обезбеди ефикасно гонење на прекршителите на правата и ефикасна судска заштита.
- Се планира подготовка и издавање на прирачник за спроведување на правата од интелектуална сопственост кој ќе ја олесни примената на легислативата од оваа област, наменет за судиите и јавните обвинители. Ќе се воведат е-модул од обуките одржани од страна на АСЈО, а преку системот за електронско учење на Академијата. Преку проекти со ДЗИС, АСЈО ќе ја зајакне соработката со домашни и странски релевантни институции.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Министерство за економија, во рамки на Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво ќе обезбеди финансиска поддршка на деловните субјекти со надоместување на дел од трошоците од областа на индустриска сопственост и на иноваторите за поддршка на патенти.
- Во Државниот пазарен инспекторат за 2015 година, активностите во делот на заштита на правата на индустриска сопственост ќе бидат реализирани согласно годишната програма за работа на инспекторатот и истата ќе ја достави до Инспекцискиот совет. Врз основа на донесената годишна програма ќе се подготват квартални и месечни планови за работа, со кои ќе се намали присуството на производи на домашниот пазар со кои се повредуваат правата од интелектуална сопственост.

3.08 ПОЛИТИКА НА КОНКУРЕНЦИЈА

Резиме

Комисијата за заштита на конкуренцијата (КЗК) донесе вкупно 33 решенија од кои 3 решенија за забранет договор, 3 решенија за злоупотреба на доминантна позиција и 27 решенија за концентрации. Кривичниот законик беше изменет во насока на ефикасна операционализација на програмата за попустливост³³.

Во претстојниот период во рамки на тековниот билатерален проект „Спроведување на политиката за заштита на конкуренција и државна помош на ЕУ во Македонија“ ќе се реализира обука за стопанските комори за нивните права и обврски согласно Законот за заштита на конкуренцијата и обука за примена на програмата за попустливост. Воедно, ќе се подготви Методологија за прибавување докази на лице место при вршење претреси од страна на овластените лица во КЗК.

Во врска со контролата на државната помош, КЗК ги зајакна своите капацитети, капацитетите на заинтересираните страни и ја подигна нивната свест за прашања од областа на државната помош со континуирано организирање на работилници и семинари за својата стручна служба, судиите, органите на локалната самоуправа, бизнис заедницата, новинарите и давателите на државна помош. Овие активности се реализираа преку Твининг проектот „Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош“. Во 2014 година КЗК донесе вкупно 8 решенија за оцена на дозволеноста на доделување на државна помош по поднесени известувања од даватели на државна помош со кои одобри идно планирано доделување на државна помош. Во 2015 година ќе се реализираат обуки за стручната служба на КЗК и за давателите на државна помош во областа на регионална помош.

3.08.1 АНТИТРУСТ ВКЛУЧУВАЈКИ И СПОЈУВАЊА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година беше донесен Законот за изменување и дополнување на Кривичниот законик („Службен весник на Република Македонија“ бр. 27/14), со кој се измени член 283 од Кривичниот законик. Членот 283 кој пропишува казна затвор за одговорното лице во правното лице кое учествувало во забранет договор во траење од 1-10 години, беше дополнет со став 2 кој предвидува ослободување од казна на одговорното лице доколку открило или дало значителен придонес во откривањето на склучениот договор, донесена одлука или усогласено однесување забранети со Законот за заштита на конкуренцијата („Службен весник на Република Македонија“ бр. 145/10, 136/11, 41/14) (ЗЗК) што резултирало со ослободување од глоба или намалување на глобата на правното лице од страна на КЗК. Се очекува овие измени да овозможат ефикасна операционализација на програмата за попустливост која се воведо со новиот ЗЗК

Во стручната служба на КЗК вработени се вкупно 22 државни службеници. На спроведување на ЗЗК работат 6 државни службеници (3 правници и 3 економисти). Во текот на 2014 година дел од нив учествуваа на повеќе обуки, работилници и конференции, вклучувајќи ги и семинарите во организација на Регионалниот центар за конкуренција со седиште во Будимпешта, Унгарија (РКЦ-ОЕЦД/ГВХ) и обуките во организација на ТАИЕКС.

КЗК во 2014 година, заклучно со 14.11.2014 година, **донесе вкупно 33 решенија** од кои 3 решенија за забранет договор (сите донесени во прекршочна постапка), 3 решенија за злоупотреба на доминантна позиција (сите донесени во прекршочна постапка) и 27 решенија за концентрации (сите донесени во управна постапка, со назнака дека со едно од нив КЗК утврди дека пријавената концентрација не потпаѓа под одредбите на ЗЗК, а во останатите 26 предмети ја одобри пријавената концентрација со решение). Заклучно со 14.11.2014 година, **во тек се 8 постапки** пред КЗК од кои 2 за забранет договор (двете се прекршочни постапки), 3 за злоупотреба на доминантна позиција (две се прекршочни и една е управна постапка), 2 за оцена на концентрација (управна постапка) и 1 за полесен прекршок согласно ЗЗК (прекршочна постапка).

КЗК и Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор на 25.03.2014 година потпишаа Меморандум за соработка во железничкиот сектор. Со овој Меморандум се очекува да се зголеми ефикасноста во остварувањето на надлежностите доверени на двата органа што ќе придонесе за унапредување на конкуренцијата во железничкиот сектор во Република Македонија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

³³ Leniency programme

КЗК во 2015 година ќе ги донесе следните Насоки:

- Насоки за вертикални ограничувања, кои ќе бидат усогласени со Насоките на ЕК со Целекс бр.: 52010XC0519(04) и
- Насоки за примена на член 7 од Законот за заштита на конкуренцијата кај хоризонтални договори, кои ќе бидат усогласени со Насоките на ЕК со Целекс бр.: 52011XC0114(04).

Институционална рамка

Во насока на јакнење на административниот капацитет на КЗК за спроведување на Законот за заштита на конкуренцијата, ќе се реализираат ТАИЕКС обуки, национални обуки и обуки во организација на РКЦ-ОЕЦД/ГВХ.

Во рамки на тековниот билатерален проект „Спроведување на политиката за заштита на конкуренција и државна помош на ЕУ во Македонија“ ќе се реализира обука за стопанските комори за нивните права и обврски согласно ЗЗК и обука за примена на програмата за попустливост. Воедно, ќе се подготви Методологија за прибавување докази на лице место при вршење претреси од страна на овластените лица во КЗК.

До крајот на 2015 година ќе се реализираат нови вработувања во КЗК и ќе се набави ИТ опрема и мебел потребни за реализација на предвидените активности.

КЗК ќе продолжи да остварува блиска соработка со останатите регулаторни тела во Република Македонија, а особено со Регулаторната комисија за енергетика, Агенцијата за електронски комуникации, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Бирото за јавни набавки и Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор во согласност со потпишаните меморандуми за соработка, како и соработка во рамки на Мрежата за конкуренција при Енергетската заедница и работната група за Железници и интермодалност во рамки на Транспортната обсерваторија на Југоисточна Европа (ЦЕЕТО).

Со цел подигнување на свеста на владините институции и деловниот сектор ќе се издадат брошури и ќе се организираат конференции и јавни дебати за прашања од областа на антитруст и концентрацији.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период ќе се врши понатамошно усогласување на националното законодавство со актите на ЕУ согласно релевантните промени на истото.

Административните капацитети на КЗК ќе се јакнат со нови вработувања и ТАИЕКС обуки. Воедно, се планира воведување на позиција Главен економист во КЗК со цел вршење на економски анализи и прибирање економски докази и податоци во предметите за забранети договори и картели, како и злоупотреба на доминантна позиција.

Исто така, ќе се реализираат активности за подигнување на свеста на државните институции и деловниот сектор преку издавање на брошури, организирање на конференции и јавни дебати за прашања од областа на антитруст и концентрацији.

3.08.2 ДРЖАВНА ПОМОШ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законодавството за државна помош го опфаќа Законот за контрола на државната помош („Службен весник на Република Македонија“ бр.145/10) (ЗКДП) и подзаконските акти донесени врз основа на ЗКДП. На спроведување на ЗКДП работат 5 државни службеници вработени во стручната служба на КЗК. Сите 5 имаат високо образование (3 економисти и 2 правници).

Во 2014 година КЗК продолжи со активности поврзани со јакнењето на свеста за контролата на државната помош преку Твининг проектот „Поддршка на Комисијата за заштита на конкуренцијата за контрола на државната помош“. Имено, зајакнувањето на капацитетите на заинтересираните страни и подигнувањето на свеста за прашањата од областа на државната помош се реализираше со организирање на работилници и семинари за судиите, органите на локалната самоуправа, бизнис заедницата и новинарите како и за давателите на државната помош. Воедно, беа организирани обуки за вработените во стручната служба на КЗК. Со цел подигнување на свеста на државните институции, судовите и деловниот сектор во првиот квартал на 2014 година КЗК издаде Прирачник за државна помош наменет за судиите и Брошура за ЗКДП.

Во 2014 година, заклучно со 14.11.2014 година КЗК донесе вкупно 8 решенија за оцена на дозволеноста на доделување на државна помош по поднесени известувања од даватели на државна помош со кои одобри идно планирано доделување на државна помош.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Следната година не се предвидуваат измени во правната регулатива за контрола на државната помош во Република Македонија.

Институционална рамка

Административните капацитети на КЗК ќе се јакнат со нови вработувања и обуки. Во 2015 година ќе се реализира ТАИЕКС обука, обука за даватели на државна помош и една обука во рамки на тековниот билатерален проект „Спроведување на политиката за заштита на конкуренција и државна помош на ЕУ во Македонија“.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период ќе се спроведе анализа за евентуална измена на ЗКДП и Уредбата за помош од мало значење со учество на сите заинтересирани страни (даватели и приматели на државна помош). Истата ќе има за цел утврдување на евентуален нов праг на помош од мало значење во Република Македонија.

Во периодот 2015-2016 година ќе се продолжи со реализација на обуки на вработените во стручната служба на КЗК и обуки за давателите на државна помош. Се планира реализација на нови вработувања во КЗК и набавка на ИТ опрема и мебел потребни за реализација на предвидените тековни активности.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во јуни 2014 година започна проект за „Спроведување на политиката за заштита на конкуренција и државна помош на ЕУ во Македонија“ чиј главен корисник е КЗК. Проектот е финансиран од Британската амбасада во Република Македонија, со вкупен буџет од £30,940 и ќе се спроведува од јуни 2014 година до април 2015 година.

3.09 ФИНАНСИСКИ УСЛУГИ

Резиме

Во 2015 година ќе бидат извршени измени и дополнувања на Законот за банки во насока на обезбедување на постабилен финансиски систем во Република Македонија. Ќе продолжи работата на Координативното тело за финансиска едукација помеѓу регулаторните институции. Ќе се донесе нов Закон за осигурување во кој ќе се имплементира новата ЕУ Директива 2009/138/ЕЗ (Solvency 2). Исто така, се планира подготовка на Закон за конечно порамнување во платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност, во кој ќе се имплементира Директивата за конечно порамнување (98/26/ЕЗ). Донесување на Законот за изменување и дополнување на Законот за инвестициски фондови во кој ќе се имплементира Директивата 2009/65/ЕУ, како и подзаконски акти кои произлегуваат од него. Ќе се подготви нов Закон за пазар на капитал кој ќе биде целосно усогласен со законодавството на ЕУ во областа на пазарот на капитал.

3.09.1. БАНКИ И ФИНАНСИСКИ КОНГЛОМЕРАТИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Заклучно со октомври 2014 година, банкарскиот систем на Република Македонија го сочинуваат 15 банки. Солвентноста и капитализираноста на банкарскиот систем бележат подобрување во 2014 година, што произлегува од подигнувањето на висината и квалитетот на капиталните позиции. И понатаму, стапката на адекватност на капиталот е двојно повисока од законскиот минимум од 8% и изнесува 16,9% (јуни 2014).

Во 2014 година беа направени следниве промени во регулативата:

- Во јули е донесен Закон за изменување и дополнување на Законот за финансиски друштва. Министерството за финансии како надлежен орган ќе дава согласност за промена на сопственичката структура и на капиталот на финансиските друштва;
- Советот на Народната банка на Република Македонија (НБРМ) донесе Измени и дополнувања на Одлуката за методологијата за утврдување на адекватноста на капиталот, со која се изврши промена во факторот на конверзија којшто се применува на чинидбените гаранции (од 50% на 20%) и нова Одлука за содржината на ревизијата на годишните финансиски извештаи и на работењето на банка, со која се врши усогласување со новиот Базелски документ за улогата на надворешната ревизија, како и со Базелскиот принцип за ефикасна банкарска супервизија бр. 27 - Финансиско известување и надворешна ревизија;
- Изработена е нацрт-анализа со која се идентификуваат позициите во билансите на банките коишто одговараат на позициите коишто согласно со Базел 3 и ЦРДИВ/ЦРП (CRDIV/CRR) треба да бидат вклучени во утврдувањето на краткорочниот ликвидносен стандард - ЛЦП (LCR - стапка на покриеност со ликвидност);
- Започнат е процес за измени и дополнувања на постојната регулатива за адекватноста на капиталот со кој ќе се изврши натамошно усогласување на домашната регулатива со барањата на Базел 3 и ЦРДИВ/ЦРП (CRDIV/CRR) во однос на компонентите на сопствените средства: разграничување на капиталните позиции коишто можат да бидат дел од ЦЕТ1 (СЕТ1), дополнителен тиер 1 и тиер 2;
- Продолжи тестирањето и унапредувањето на нацрт-методологијата за идентификување на системски значајни банки;
- НБРМ започна со детална сопствена оценка на усогласеноста на банкарската супервизија и регулатива со ревидираните Базелски принципи за ефикасна банкарска супервизија од 2012 година. Оценка ќе се одвива во текот на целата 2014 година и е предвидено да заврши на почетокот на 2015 година. Добиените резултати од оценката ќе бидат искористени за соодветно зајакнување на супервизијата што ја спроведува НБРМ, како и за унапредување на банкарската регулативата којашто е во надлежност на НБРМ или давање соодветни предлози за унапредување на Законот за банките;
- Се формираше Координативно тело на регулаторните институции во Македонија за финансиска едукација врз основа на Меморандумот за соработка склучен помеѓу НБРМ, МФ, АСО, МАПАС и КХВ. Целта на потпишувањето на Меморандумот е институциите надлежни за регулирање на финансиските услуги, со заеднички заложби и проекти, да го подигнат нивото на финансиска писменост на населението;
- Во однос на заштита на потрошувачите, продолжуваат редовните инспекции на банките во однос на почитувањето на соодветната регулатива од страна на банките;

Во рамките на соработката меѓу Министерството за финансии на Република Македонија и Министерството за финансии на Кралството Луксембург, а во организација на Агенција за трансфер на финансиска технологија (АТТФ)

од Луксембург, во Скопје се одржаа 4 семинари. На сите семинари учествуваа претставници од банките во Република Македонија, НБРМ, Министерството за финансии, Управата за финансиско разузнавање и АСО.

Банкарската супервизија продолжува со активности за зајакнување на административниот капацитет, преку посета на семинари, користење техничка помош од ЕУ институции, централни банки на земји-членки на ЕУ и други релевантни институции.

Продолжи соработката со супервизорските органи на матичните банки на домашните подружници, пред се од Грција и Словенија. Соработката со домашните супервизорски органи продолжи да се остварува преку редовни квартални заеднички средби на сите финансиски супервизорски органи.

Во текот на целата година, НБРМ редовно и активно учествуваше на сите состаноци организирани во рамките на т.н. Виенска иницијатива 2. Во рамките на оваа иницијатива е формирана и посебна регионална група на супервизорите од неколку земји членки на Западен Балкан, со цел: идентификување на постојните трендови и проблеми во банкарските системи на земјите од регионот и воспоставување унифициран начин на комуникација и размена на податоци и информации со домашните супервизори, а со формирањето на единствениот механизам за супервизија во ЕУ, и со ЕЦБ.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Задржување на стабилноста на финансискиот систем и негов натамошен развој остануваат приоритети во оваа област. Овие приоритети ќе се реализираат преку следните активности:

- Во текот на 2015 година ќе се изврши изменување на Законот за банки во насока на усогласување со новите базелски принципи за ефикасна банкарска супервизија;
- Во 2015 година активностите во доменот на банкарската регулатива ќе бидат насочени кон: (1) заокружување на започнатиот процес за усогласување на домашната регулатива со капиталните барања од ЦРДИВ/ЦРР (CRDIV/CRR) во однос на компонентите на сопствените средства и (2) изработка на соодветни измени на постојната регулатива за управување со ликвидносниот ризик заради воведување на ликвидносниите барања (стапка на покриеност со ликвидност), во согласност со карактеристиките на македонскиот банкарски систем;
- Во 2015 година ќе продолжи работата на Координативното тело за финансиска едукација помеѓу регулаторните институции. Покрај тоа, Народната банка ќе воспостави нова соработка со повеќе релевантни меѓународни институции и организации и ќе изработи и публикува информативни и едукативни материјали и брошури. Во мај 2015 година, во соработка со Алијансата за финансиска вклученост АФИ (AFI), НБРМ ќе организира состанок на работна група на Алијансата за финансиска вклученост.

Институционална рамка

За потребите на анализа и пропишување на стандардите од Базел 3, во Секторот за супервизија, банкарска регулатива и финансиска стабилност во НБРМ ќе се спроведуваат редовни активности за јакнење на капацитетот на вработените, преку посета на соодветни семинари и користење техничка помош од релевантни институции од ЕУ, земји-членки на ЕУ и други меѓународни институции

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

- ќе се изврши усогласување на банкарската регулатива со Директивата 2013/36/EУ за пристапот на активностите на кредитните институции и прудентната супервизија на кредитните институции и инвестициските фирми и Регулативата (ЕУ) бр. 575/2013 за прудентните барања за кредитните институции и инвестициските фирми. Со измените ќе се зајакне капацитетот на банките за адекватно управување со ризиците поврзани со нивните активности, како и апсорбирање на загубите кои можат да настанат во деловното работење. Истовремено, ќе се подигне нивото на квалитетен капитал на банките и ќе се овозможи нивна подобра супервизија со што ќе зголеми заштитата на депонентите.
- ќе се донесе закон во кој ќе се имплементира Директивата 2014/59/EУ за опоравување на банки со проблеми, со што ќе се создадат услови за брза реакција на супервизорските органи во случај на ризици во работењето на банките.
- Усвојување и примена на напредните пристапи за утврдување на потребниот капитал според Базел 2.
- Врз основа на измените на Законот за банките заради усогласување со Директивата 2013/36/EУ и со Регулативата бр. 575/2013, ќе се извршат соодветни измени во методологијата за адекватноста на капиталот

- Врз основа на новиот закон со кој ќе се воведат Директивата 2014/59/EУ за закрепнување на банки со проблеми, ќе се извршат соодветни прилагодувања и измени на подзаконската регулатива и интерните процедури на Народната банка во овој домен.

Институционална рамка

Административниот капацитет на Одделението за банкарски и небанкарски институции при Министерството за финансии на среден рок ќе се зајакне со вработување на нови лица и како и со нивно обучување во земјата и странство.

Народната банка на Република Македонија ќе обезбеди кадровски предуслови за подготовка на регулативата за напредните пристапи од Базел 2.

3.09.2 ОСИГУРУВАЊЕ И КАПИТАЛНО ФИНАНСИРАНО ПЕНЗИСКО ОСИГУРУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

На пазарот на осигурување активно работат 15 друштва за осигурување, од кои 11 друштва вршат работи на неживотно осигурување, а 4 осигурување на живот. Исто така, активни се и 27 осигурително брокерски друштва, 11 друштва за застапување во осигурувањето, една банка која врши работи на застапување во осигурувањето, осигурителни агенти и брокери.

На крајот на третиот квартал од 2014 година вкупниот капитал на друштвата за осигурување изнесува 5,05 милијарди денари. Маргината на солвентност како главен индикатор за проценка на стабилноста на осигурителниот сектор изнесува 1,20 милијарди денари (кај неживотното осигурување 1,07 милијарди денари, а кај осигурувањето на живот 133 милиони денари), со што капиталот на осигурителниот сектор е 4 пати над потребното ниво на маргината на солвентност.

Пазарот на капитално финансирано пензиско осигурување го сочинуваат две пензиски друштва кои управуваат со по еден задолжителен и по еден доброволен пензиски фонд. Средствата на пензиските фондови се одвоени од средствата на друштвата и се чуваат во овластени банки како чувари на имот. Контрола на работењето на овие субјекти врши Агенцијата за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување (МАПАС), која истовремено го регулира со подзаконски акти вториот и третиот столб и предлага законски измени.

Согласно годишниот план за супервизија за 2014 година на Агенцијата за супервизија на осигурување (АСО), заклучно со 30.9.2014 година, спроведени се вкупно 9 теренски супервизии од кои 3 се делумни теренски супервизии во осигурително брокерски друштва. Исто така, врз основа на континуирана вонтеренска супервизија, АСО изрече мерки на супервизија и тоа: 80 наредби за отстранување на незаконитости; 34 спогодби за отстранување последици од прекршок; 8 спогодби за плаќање глоба.

Во периодот од 1.1.2014 до 30.9.2014 година, до АСО беа доставени вкупно 100 претставки, од кои 34 се позитивно решени, односно во корист на подносителот, 43 се негативно решени, 6 се во процес на решавање и 17 претставки се без основ за постапување.

Во 2014 година беа направени следниве промени во регулативата:

- Во март 2014 година се донесе Закон за изменување и дополнување на Законот за супервизија на осигурување („Службен весник на Република Македонија“ бр. 43/2014). Со измените на законот се воведоа дополнителни критериуми за избор на членовите на Советот на експерти на АСО и се постигна поголема транспарентност при нивниот избор со воведување на јавен оглас како начин за избирање на истите. Со измените во законот се врши јакнење на капацитетот на АСО и зголемување на квалитетот во нејзиното работење.
- се донесе Законот за изменување и дополнување на Законот за супервизија на осигурување. Со измените и дополнувањата на Законот за супервизија на осигурувањето се воведоа нови класи на осигурување: 1) осигурувањето на ануитети за корисници на пензии и пензиски надоместоци од задолжително и доброволно капитално финансирано пензиско осигурувањето и 2) доброволното здравствено осигурување, со цел усогласување со Законот за исплата на пензии и пензиски надоместоци од капитално финансирано пензиско осигурување, кое дава можност исплатата на пензии од вториот столб и пензиските надоместоци од третиот столб да ја вршат друштвата за осигурување во форма на ануитети и со Законот за доброволно здравствено осигурување. Истовремено се уреди и постапката за именување на членови на органот на управување во случај кога нивниот број се намалува под законскиот минимум и се доуредија прашањата поврзани со ревизија на друштвата за осигурување (именување и отповикување).
- Во вториот квартал од 2014 година се донесоа и измени и дополнувања на Законот за задолжително осигурување во сообраќајот. Со измените на Законот, мотоциклите се вклучуваат во дефиницијата на моторни

возила и истите подлежат на задолжително осигурување од автоодговорност. Измената е во согласност со европските директиви и придонесува за зголемена сигурност на учесниците во сообраќајот.

Во периодот јуни – септември 2014, АСО донесе 4 нови правилници.

Во доменот на лиценцирање, АСО издаде 1 дозвола за вршење работи на застапување во осигурувањето, 1 дозвола за воведување на нова класа на осигурување, 3 согласности за измена на статут на 3 друштва за осигурување, 2 согласности за именување на членови на орган на управување на 2 лица, 2 согласности за именување на друштво за ревизија на 2 друштва за осигурување и 2 согласности за стекнување квалификувано учество во 2 осигурително брокерски друштва. Исто така, издадени се 57 лиценци за застапници во осигурување, одземени се 8 лиценци на оние кои повеќе не ги исполнуваат условите за вршење на оваа професија, издадени се 11 лиценци за осигурителен брокер.

На полето на капитално финасирано пензиско осигурување, МАПАС постојано инвестира во зајакнување на своите човечките и материјалните капацитети.

Во 2014 година, МАПАС разви систем на оценка на ризик, во кој, посебно внимание е насочено кон управувањето со супервизираните ентитети; и изврши ревидирање на некои процеси поврзани со системот за управување со квалитет.

Во системот на осигурување надлежна институција за изготвување на законските акти е Министерството за финансии односно Секторот за финансиски систем, Одделението за системот на осигурување со анализа во кое моментално се вработени две лица.

На крајот на третиот квартал во 2014 година, АСО има 30 вработени. Во рамки на активностите за развој на супервизијата, се вршат редовни обуки на вработените во земјата и странство.

Во 2014 година продолжи соработката на АСО и Народната банка на Холандија (De Nederlandsche Bank- DNB), при што во Амстердам беше реализирана обука за вработени од АСО во делот на реосигурување и методологија за спроведување на супервизија.

Исто така, во рамки на проектната активност за промоција на корпоративното управување во друштвата за осигурување беше организирана обука за претставници од АСО, но и од друштвата за осигурување која имаше за цел на учесниците да им овозможи запознавање со основните начела на доброто корпоративно управување.

Во рамки на планираните активности за развој и промоција на пазарот на осигурување, АСО ги реализира проектните активности:

- Промоција на корпоративното управување во друштвата за осигурување – со поддршка од Меѓународната финансиска корпорација (ИФЦ/IFC) и Институтот на директори (МИОД). Во рамки на оваа активност беше организирана Обука за корпоративно управување на претставници на друштвата за осигурување и беше промовиран Водичот за корпоративно управување со наслов „Насоки за воведување на добри практики на корпоративно управување во друштвата за осигурување во Република Македонија”.
- Одбележување на Меѓународниот ден на штедењето, 31 октомври, 2014 година – во рамки на проектните активности за финансиска едукација на населението во земјата, АСО и НБРМ објавија конкурс за деца и млади, за учениците од основното и средното образование;
- Одбележување на денот на осигурување, 1 ноември, 2014 година – по тој повод АСО одржа манифестација во чии рамки беше доделена награда за млад истражувачки труд од областа на осигурувањето и управувањето со ризик. На овој настан, а во насока на подигнување на нивото на финансиска едукација на децата и младите, АСО ја промовираше и детската игра “Помалку ризик, повеќе забава”, која ќе има за цел преку игра да ги научи најмладите за придобивките од осигурувањето и можноста за избегнување на ризиците и нивно управување.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

- планирана е измена на Законот за супервизија на осигурување, заради обезбедување на континуитет во работата на органот на управување на АСО и во услови кога формално е истечен мандатот на постојните членови не се именувани нови членови на органот на управување на Агенцијата.
- планирано е донесување на подзаконски акти со цел понатамошно унапредување на регулативата, особено во однос на управување со ризици во осигурувањето
- планирано е донесување на интерни акти со цел зајакнување на методологијата за спроведување на супервизијата.

Покрај активностите во делот на воспоставување и континуирано подобрување на регулаторната рамка, АСО ќе се насочи и кон активности на понатамошно унапредување и развој на дејноста застапување и посредување во осигурување преку продолжување на активностите на спроведување континуирана обука на застапници и брокери во осигурување. Континуираната обука на застапниците и брокери ќе придонесе за зголемување на ефикасноста на пазарот на осигурителни услуги и зголемување на довербата на корисниците на осигурителни услуги во осигурителниот сектор.

Во наредниот период, а со цел насочување на ресурсите на МАПАС кон супервизија врз основа на оценка на ризик преку активностите на Комитетот за оценка на ризик на МАПАС, редовно ќе се разгледуваат сите потенцијални ризици на пензискиот систем и ќе се предлагаат можни контролни механизми.

Во наредниот период МАПАС ќе продолжи да учествува на работните средби за финансиска едукација на населението со претставници од финансиските супервизорски и регулаторни тела во Р. Македонија за заедничка меѓусебна соработка. Во таа насока МАПАС ќе продолжи да ја промовира активноста за отворени денови на Агенцијата со цел и во наредниот период, членовите и потенцијалните членови на капитално финансираното пензиско осигурување да се информираат за сите прашања од нивни интерес.

Претставниците на МАПАС се дел од работната група за едукација на јавноста во врска со капитално финансирано пензиско осигурување составена од претставници на МТСП, МАПАС, МОН и пензиските друштва и во наредниот период 2014/2015 година преку достава на флаери и неделни презентации по средните училишта и факултетите ќе ги запознаваат учениците и студентите со пензиската реформа во Р. Македонија.

Институционална рамка

Административниот капацитет на Одделението за системот за осигурување со анализа ќе продолжи да функционира со вработени две лица.

АСО континуирано вложува во зајакнување на човечките ресурси преку воспоставување и имплементација на систем на континуирана едукација и стручно усовршување на вработените. Во рамки на активностите за развој на овие ресурси АСО спроведува редовни обуки во земјата и странство.

Исто така, АСО продолжува со следните активности:

- Планирање обуки во рамки на воспоставената соработка со Народната банка на Холандија – ДНБ/DNB,
- Користење на ТАИЕХ алатката,
- Интензивирање на соработката со супервизорските тела од земјите членки на ЕУ со кои АСО има склучено меморандум за соработка,
- Спроведување на заеднички супервизии со регулаторите од земјите каде потекнуваат матичните друштва,
- Учество на АСО во работењето на супервизорски колеџи,
- Вклучување на АСО во програмските определби на ЕИОПА (ЕИОРА) со цел воведување на еднаквост и во земјите надвор од ЕУ во постапката на формирање и чување на професионалната тајна во осигурувањето.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок ќе се продолжи со понатамошно усогласување и приближување кон европските директиви.

Со цел имплементација на најдобрите практики на ниво на ЕУ, но пред се заради зацврстување на стабилноста на секторот осигурување, планирано е донесување на нов Закон за осигурување во кој ќе се имплементира новата ЕУ Директива 2009/138/E3 (Solvency 2). Во рамките на ИПА ТАИБ 2012-2013 програмата, побарана е техничка помош од ЕУ. Проектот „Натамошно усогласување со ЕУ во областа на осигурувањето и зголемување на операциите на пазарот“ ("Further harmonization with EU in the field of insurance and increase of market operations") е одобрен од ЕУ, а донесувањето на новиот Закон за осигурување ќе зависи од реализација на истиот, преку твининг-договорот во времетраење од 18 месеци.

АСО ќе продолжи со усогласување на националното законодавство со акито на ЕУ, согласно релевантните промени на истото. Исто така, АСО ќе работи и на воспоставување на супервизорски правила, стандарди и принципи усогласени со правилата на Меѓународната асоцијација на осигурителни супервизори (ИАИС).

АСО планира воведување и промоција на медијацијата како форма на мирно решавање на спорови меѓу корисниците на осигурителни производи и услуги од една страна и друштвата за осигурување од друга, како и воведување на улогата на осигурителен правобранител.

Во насока на зголемување на улогата на АСО во заштита на интересите на потрошувачите, во рамки на планираните активности за зголемување на нивото и квалитетот на финансиска едукација и финансиската

вклученост на младата популација во земјата и возрасните, АСО планира организирање настани, печатење брошури, креирање посебен портал кој ќе содржи податоци и информации за правата и обврските на осигурениците и корисниците на осигурителните производи и услуги.

МАПАС ќе продолжи со унапредување на пензискиот систем, а особено реформата во капитално финансирано пензиско осигурување, односно вториот и третиот столб од пензискиот систем. Во следниот период ќе се работи на унапредување и натамошен развој на овој систем.

Административниот капацитет на Одделението за системот за осигурување со анализа при Министерството за финансии на среден рок ќе се зајакне со вработување на ново лице.

3.09.3 ИНФРАСТРУКТУРА НА ФИНАНСИСКИТЕ ПАЗАРИ

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Подготовка на Закон за конечно порамнување во платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност, во кој ќе се имплементира Директивата за конечно порамнување (98/26/ЕЗ). Со донесувањето на овој закон ќе се обезбеди минимизирање на системските ризици на учесниците во постојниот платен систем и постојниот систем за порамнување на хартиите од вредност и одржување на стабилноста на системите. Подготовката на законот ќе се реализира преку користење на техничка помош од ИПА 2010.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување на Закон за конечно порамнување во платните системи и системите за порамнување на хартии од вредност.

3.09.4 ПАЗАРИ НА ХАРТИИ ОД ВРЕДНОСТ И ИНВЕСТИЦИСКИ УСЛУГИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

- Се донесе Закон за изменување и дополнување на Законот за хартии од вредност. Со измените на законот се воведоа дополнителни критериуми за избор на претседател и комисионери на Комисијата за хартии од вредност и транспарентна постапка за избор на претседател и комисионери по пат на јавен оглас, со што се овозможи јакнење на капацитетот на Комисијата за хартии од вредност и зголемување на квалитетот во работењето на Комисијата.
- Се подготви Предлог-закон за изменување и дополнување на Законот за инвестициски фондови заради усогласување на домашното законодавство со Директивата 2009/65/ЕУ во врска со друштвата за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност. Со измените на законот се предлага воведување на фондови-напојувачи и главни фондови, се пропишуваат процедури за спојувања на инвестициските фондови и се обезбедува поголема информираност на инвеститорите преку воведување на документ „Клучни информации за инвеститорите“ како додаток на основниот проспект на фондот. До крајот на 2014 година законот се очекува да влезе во собраниска процедура.
- КХВРМ донесе повеќе правилници. Најголем дел од правилниците се измени и дополнувања на веќе постојните правилници со цел да им се овозможи на странките да доставуваат документација до Комисијата потпишана со квалификуван дигитален сертификат. Исто така, донесени се и правилници кои произлегуваат од измени и дополнувања на Законот за инвестициски фондови и правилници кои произлегуваат од Законот за девизно работење, а со кои се пропишуваат начинот и условите за издавање или регистрирање на домашни хартии од вредност во странство и издавање или регистрирање на странски хартии од вредност во Република Македонија.
- Во текот на 2014 година, како дел од активностите на Координациското тело за финансиска едукација во кое членуваат: КХВРМ, НБРМ, Министерството за финансии, АСО и МАПАС, беше организирање на повеќе настани за одбележување на Светската недела на пари, која пак е во организација на Меѓународната организација за финансиска едукација на деца и млади (Child and Youth finance international).
- Во мај 2014 година во Скопје, во организација на КХВРМ, Македонската берза АД Скопје и Централниот депозитар за хартии од вредност АД Скопје се одржа втората „Конференција на македонскиот пазар на хартии од вредност“.
- Министерството за финансии, со поддршка на ТАИЕКС (TAIEX), организираше експертска работилница за имплементација на Директивата за друштвата за колективно инвестирање во преносливи хартии од вредност (УЦИТС/UCITS).

- Вработените во КХВРМ, со поддршка на ТАИЕКС (TAIEX), реализираа студиски посети на три регулаторни тела надлежни за супервизија на пазарот на капитал во Германија, Хрватска и Бугарија.
- претставници на КХВРМ учествуваа на Регионална Конференција во Софија на тема „Финансиска заштита на потрошувачите и финансиска писменост (“Financial Consumer Protection and Financial Literacy”), која беше организирана од страна на Комисијата за финансиски надзор на Република Бугарија и Светска банка, но и со поддршка на ЕСМА (ESMA).

Во Одделението за пазар на капитал во состав на Секторот за финансиски систем при Министерството за финансии во моментов се вработени три лица во редовен работен однос.

Во КХВРМ се вработени 23 лица, вклучувајќи ги претседателот на комисијата и еден од членовите (комисионери).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Донесување на Законот за изменување и дополнување на Законот за инвестициски фондови во кој ќе се имплементира Директивата 2009/65/EU, како и подзаконски акти кои произлегуваат од него.
- Со цел зајакнување на супервизорската функција на КХВРМ, а со финансиска поддршка на ЕБРД, на почетокот од 2015 година се очекува да започнат да се применуваат две нови софтверски решенија. Со првото софтверско решение ќе се овозможи следење и утврдување на лицата кои стекнуваат акции над контролниот праг согласно Законот за преземање на акционерски. Со второто софтверско решение, преку воспоставување на интегриран систем за следење на работата на инвестициските фондови и друштвата за управување со инвестициски фондови, ќе се подобри и зајакне супервизијата над фондовите и друштвата за управување.
- Во рамки на усвоената Програма за едукација на инвеститорите, издавачите и пошироката јавност (2013-2015 година) и во текот на 2015 година, КХВРМ ќе продолжи со активностите за едукација на инвеститорите, издавачите и пошироката јавност за функционирањето на пазарот на хартии од вредност, како придобивките и ризиците при користење на одредени финансиски инструменти на пазарот.
- Континуираниот процес на хармонизација на регулативата со инкорпорирање на целите и приоритетите согласно IOSCO Strategic Direction 2010-2015 ќе продолжи во наредниот период, пред сè со прифаќање на насоките и препораките за воспоставување на механизми за соработка помеѓу националните регулатори за поефикасно спроведување на супервизија и размена на податоци и информации.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Планирано е донесување на нов Закон за пазар на капитал кој ќе биде целосно усогласен со законодавството на ЕУ во областа на пазарот на капитал, а со кој ќе се обезбеди поголема заштита на малцинските акционери во акционерските друштва, поголема транспарентност на компаниите и воведување на нови финансиски инструменти. За подготовка на новиот Закон одобрен е проект преку ИПА 2010. Се очекува проектот да започне со реализација во првиот квартал од 2015 година.
- Со финансиска поддршка на Европска Комисија, се планира подготовка на Стратегија за развој на пазарот на хартии од вредност и Акциски план за спроведување на истата, во рамки на која ќе бидат утврдени приоритетите на КХВРМ со цел натамошно унапредување на пазарот на хартии од вредност. Во подготовка на Стратегијата ќе бидат вклучени и други институции, релевантни за пазарот на хартии од вредност (Министерство за финансии, НБРМ, МАПАС, АСО и други).
- КХВРМ, ќе ја продолжи соработката со другите регулатори од регионот за поддржување на активностите за интеграција на пазарите на хартии од вредност во регионот преку воспоставување на заедничка платформа за тргување и порамнување - прифаќање на заеднички правила за транспарентност и заеднички правила за котација.
- Во рамките на потпишаниот Меморандум за размена на податоци и информации со Европскиот регулатор на пазарите на хартии од вредност, Комисијата ќе разменува податоци и информации и ќе спроведува преку-гранична супервизија на алтернативни инвестициски фондови и менаџери на алтернативни фондови. Административниот капацитет на Одделението за пазар на капитал, Сектор за финансиски систем при Министерството за финансии на среден рок ќе се зајакне со вработување на нови лица.

3.10 ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО И МЕДИУМИ

Резиме

По усвојувањето на подзаконските акти, во согласност со новиот Закон за електронски комуникации се изврши усогласување со Директивите за електронски комуникации на Европската унија од 2009 година. Во 2015 година, во фокус ќе биде развојот на следната генерација на пристапни мрежи кои што се целосно или делумно базирани на оптика, создавање на околина за заедничко користење на веќе постоечката инфраструктура и координирање на градежните активности помеѓу различните субјекти, со цел да се намалат трошоците во изградбата на овие мрежи. Во 2015 година ќе се воспостави Национален центар за одговор на компјутерски инциденти (МКД-ЦИРТ), со цел заштита и безбедност на информатичките системи на клучни/критични инфраструктури во државата. Воедно, ќе се спроведат Акциски план за унапредување на електронската трговија, систем за интероперабилност и електронски систем за управување со човечките ресурси во администрацијата. Исто така, во 2015 година се предвидува да се усвојат измени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, со цел надминување на забелешките кои се добиени од страна на Европската комисија. Во 2015 ќе бидат донесени преостанатите подзаконски акти што произлегуваат од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, кои се однесуваат на новите рекламни техники, начинот на водење на дневната евиденција и квалитетот на снимките од програмите и се утврдуваат локациите за прибирање на сигнали од операторите на јавни електронски комуникациски мрежи и давателите на аудиовизуелни медиумски услуги.

3.10.1 ЕЛЕКТРОНСКИ КОМУНИКАЦИИ И ИНФОРМАТИЧКИ ТЕХНОЛОГИИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Основен закон во оваа област е Законот за електронски комуникации („Службен весник на РМ“ бр.39 од 25.02.2014 година). Во законот транспонирани се Директивата 2009/140/ЕЗ, Директивата 2009/136/ЕЗ, како и Директивата 2014/61/ЕЗ.

Клучни стратешки документит во областа се:

- Национална стратегија за развој во областа на електронските комуникации со информатички технологии;
- Национална стратегија за развој на следна генерација на широкопојасен интернет; и
- Петгодишна регулаторна стратегија на АЕК.

Во текот на 2014 година Агенцијата за електронски комуникации направи измени на целото секундарно законодавство, согласно новиот Закон за електронски комуникации.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Секундарно законодавство (надлежност на АЕК)

Ќе се направи анализа на усогласеноста на секундарното законодавство со Регулативата за единствен телекомуникациски пазар во Европската унија³⁴, во согласност со новите препораки или одлуки за пазарот за електронски комуникации со што ќе се креираат нови регулаторни насоки.

За спроведување на секундарното законодавство, АЕК, во 2015 година ги предвидува следните активности:

- контрола на содржината на договорите што ги склучуваат операторите со своите претплатници, а особено од аспект на нивото на испорачана услуга (СЛА) (Согласно Директивата за универзална услуга, Директивата за интерконеција и пристап и Рамковна директива);
- ажурирање на листата на нотифицирани субјекти што се води во Агенцијата на сите нови нотифицирани оператори и даватели на јавни електронски комуникациски услуги и бришење на операторите кои не започнале со работа на датумот наведен во нотификацијата, а не ја известиле Агенцијата за настанатата промена;
- обработка на барања и издавање на решенија за доделување и повлекување на броеви и серии на броеви од Планот за нумерација за јавните електронски комуникациски мрежи и услуги во РМ;

³⁴ Откако ќе се донесе Регулативата за единствен телекомуникациски пазар во Европската унија (Telecom Single Market), АЕК ќе ја преиспита потребата од усогласување на секундарното законодавство со истата.

- следење на имплементацијата на преносливост на броевите што треба да го обезбедат операторите на јавни електронски комуникациски мрежи и услуги;
- анализа на параметрите за квалитетот на јавните електронски комуникациски услуги и транспарентноста на податоците;
- контрола на малопродажни цени преку методологија за регулирање на малопродажни цени со примена на тестови за пресметка на цени за истиснување на конкуренцијата;
- спроведување на постапка за јавен повик за доставување на барања за издавање одобрение за користење на радиофреквенции и спроведување на тендери;
- мониторинг со мобилни и фиксни мониторинг станици;
- стручен надзор на технички параметри;
- следење на операторите определени за давател/ли на универзална услуга;
- спроведување на анализи на релевантните големопродажни пазари утврдени со Одлуката за релевантни пазари подложни на претходна регулација;
- одобрување на референтни понуди за интерконекција или пристап;
- воспоставување на МКД-ЦИРТ, како официјална национална точка за контакт и координација во справувањето со безбедносните инциденти кај мрежите и информациските системи; и
- активности за утврдување на максимални цени на услугите во роаминг на регионално ниво, во согласност со Спогодбата за намалување на цените на услугите во роаминг.

За целосно спроведување на Законот за електронски комуникации, и секундарното законодавство во 2015 година, потребно е:

- имплементација на проектот „Зајакнување на административните капацитети на регулаторните тела од областа на телекомуникации и медиуми за ефикасно регулирање на новите дигитални и повеќенаменски сервиси“³⁵ ;
- изградба на мониторинг кула на Водно - Скопје;
- зајакнување на соработката со домашни и странски регулаторни тела и државни институции, како и институции на локалната самоуправа, преку билатерална соработка и размена на искуства во согласност со Меморандумите за соработка;
- активно учество во меѓународните организации и тела од областа на електронските комуникации, како учество во БЕРЕЦ (Тело на европските регулатори за електронски комуникации), Интернационална унија за телекомуникации и др.;
- зајакнување на капацитетите на АЕК за идно користење на средства од ИПА фондови преку учество на обуки и тренинг програми; и
- спроведување на единствената точка за информации со цел олеснување на транспарентноста при изградба на јавни електронски комуникациски мрежи.

Институционална рамка

За работите од областа на електронските комуникации утврдени со Законот за електронските комуникации, надлежни се МИОА и АЕК.

3.10.2 УСЛУГИ НА ИНФОРМАТИЧКО ОПШТЕСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Стратешки документи:

- Национална стратегија за развој на информатичко општество и Акциски план; и
- Национална стратегија за е-инклузија.

Основни закони за развој на услуги на информатичко општество:

- Закон за електронско управување („Службен весник на РМ“ бр. 105/09 и 47/11);
- Закон за основање на македонска академска истражувачка мрежа –МАРнет („Службен весник на РМ“ бр. 124/10, 47/11 и 41/14);
- Закон за електронски комуникации („Службен весник на РМ“ бр.39/14);

³⁵ EuropeAid/129857/D/SER/MK

- Закон за електронска трговија („Службен весник на РМ“ бр. 133/07 и 17/11);
- Закон за правна заштита на услугите кои се засноваат на, или опфаќаат, условен пристап („Службен весник на РМ“ бр. 127/08 и 17/11);
- Закон за податоци во електронски облик и електронски потпис („Службен весник на РМ“ бр. 34/01, 06/02 и 98/08);
- Закон за заштита на личните податоци („Службен весник на РМ“ бр. 07/05, 103/2008, 124/08, 124/10, 135/11и 43/14);
- Закон за користење на податоците од јавниот сектор („Службен весник на РМ“ бр.27/14); и
- Закон за авторското право и сродните права („Службен весник на РМ“ бр.47/96, 3/98, 98/02, 4/05, 23/05,131/07, 115/10, 140/10, 51/11 и 147/13);

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Мерките за развој на информатичкото општество, опфаќаат:

- Спроведување на АП за унапредување на електронската трговија;
- Спроведување на системот за интероперабилност; и
- Спроведување на електронски систем за управување со човечките ресурси во администрацијата.

Институционална рамка

- Обука на ИКТ кадрите во државната администрација;
- Зајакнување на соработката со домашни и странски институции;
- Вработување на нови кадри и развој на постоечките кадри во МИОА; и
- Користење на техничка помош од инструментот ТАИЕКС на ЕУ;

Во областа за развој на информатичкото општество, надлежни се Министерство за информатичко општество и администрација и МАРнет- Македонската научно-истражувачка мрежа.

3.10.3 АУДИОВИЗУЕЛНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Стратешки документи:

- Стратегија за развој на радиодифузната дејност 2013-2017 година

Основни закони:

- Закон за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен Весник на РМ“ бр. 184/2013, 13/2014; 44/2014; 101/2014; и 132/2014); и
- Закон за медиуми („Службен Весник на РМ“ бр. 184/2013). Во националното законодавство транспонирана е Директивата 2010/13/ЕЗ за аудовизуелни медиумски услуги на Европската Унија.

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги го започна процесот на замена на постојните дозволи за вршење радиодифузна дејност со нови дозволи за телевизиско или радио емитување, со цел нивно усогласување со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги. Рокот за доставување на Пријавите за замена на постојните дозволи, со придружната документација е 15 декември 2014 година, додека рокот за замена на дозволи е 5 јануари 2015 година. Со цел допрецизирање и олеснување на спроведувањето на законските одредби, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги усвои низа подзаконски акти³⁶.

³⁶ Упатство за начинот на класификација на видовите аудиовизуелни и аудио програми; Правилник за заштита на малолетните лица; Правилник за обврските за емитување изворна создадена програма, музика, документарна и играна програма; Правилник за форматите на програмските сервиси на радиодифузерите; Правилник за формата и содржината на известувањето за промената на сопственичката структура; Правилник за содржината и формата на пријавата за евидентирање во регистарот на оператори; кои реемитуваат програмски пакети и на потврдата за регистрација на програмски пакети/сервиси; Правилник за минимални технички, просторни, финансиски и кадровски услови за добивање дозвола за телевизиско и радио емитување; Правилник за формата и содржината на службената легитимација на овластеното лице за вршење на стручен надзор и начинот на нејзино издавање и одземање; Правилник за подрачјата на телевизиски и радио програмски сервиси; Правилник за нивелација на тонот на аудиовизуелна содржина; Правилник за емитување европски аудиовизуелни дела и дела од независни продуценти;

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во првиот квартал на 2015 година, предвидено е усвојување на измените на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, со цел надминување на забелешките добиени од страна на Европската комисија.

Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во 2015 година ќе ги донесе следниве подзаконски акти:

- Правилник за утврдување на локациите за прибирање на сигнали од операторите на јавни електронски комуникациски мрежи и давателите на аудиовизуелни медиумски услуги по барање;
- Правилник за начинот на водење на дневната евиденција и за квалитетот на снимките од програмите; и
- Правилник за новите рекламни техники.

За доследно спроведување на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и подзаконските акти, Агенцијата продолжува да ја следи сопственичката структура, недозволената медиумска концентрација, и другите обврски на радиодифузерите утврдени со Законот и подзаконските акти, почитувањето на авторските и сродните права. Предвидени се следните активности:

- изработка на две анализи за надзорот врз спроведувањето на обврските на националните терестријални комерцијални ТВ станици утврдени со законот, со дозволата и со подзаконските акти;
- изработка на две анализи за надзорот врз спроведувањето на обврските на националните комерцијални радио станици утврдени со законот, со дозволата и со подзаконските акти;
- изработка на две анализи за надзорот врз спроведувањето на обврските на националните сателитски комерцијални ТВ станици утврдени со законот, со дозволата и со подзаконските акти;
- изработка на две анализи за надзорот врз спроведувањето на обврските на јавниот радиодифузен сервис утврдени со законот и со подзаконските акти;
- изработка на ад хок еднодневни анализи за надзорот врз спроведувањето на обврските на регионалните и локалните ТВ и радио станици, утврдени со законот, со дозволата и со подзаконските акти;
- изработка на програма за обезбедување достапност до медиумите на лицата со сетилна попреченост;
- анализа на родовите прашања во програмските концепти и содржини на радиодифузерите;
- анализа на начинот на претставување и прикажување на жените и мажите во програмските концепти и содржини на радиодифузерите;
- продолжување на активностите за изработка на програмата за промоција на медиумската писменост;
- изработка на два полугодишни извештаи за преземените активности на Агенцијата во насока на следење на сопственичката структура на радиодифузерите и на нивните обврски во поглед на транспарентноста на сопственоста и на изворите за финансирање;
- истражување на ставовите и потребите на публиката за радио и телевизиските програмски аспекти од аспект на целите на регулаторната политика, утврдени со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и Законот за медиуми и Стратегијата за развој на радиодифузната дејност;
- изработка на анализа на пазарот на аудио и аудиовизуелни медиумски услуги во 2014 година;
- изработка на анализа на структурата на вработените во радиодифузната индустрија (според работните места, степенот на образование, пол и статус);
- изработка на анализа на структурата на вработените во радиодифузната индустрија (според етничката припадност);
- годишна анализа на надзорот врз законските обврски на операторите на јавни комуникациски мрежи и на давателите на аудиовизуелни медиумски услуги по барање;
- следење на почитувањето на одредбите од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги и подзаконските акти донесени врз основа на овој Закон, како и на условите и обврските утврдени со дозволата за вршење радиодифузна дејност и другите акти на Агенцијата од страна на издавачите на медиуми, давателите на аудиовизуелни медиумски услуги или операторите на јавни електронски комуникациски мрежи - изречени мерки, поведени прекршочни постапки, одземање на дозволи или бришење од регистарот на Агенцијата;

- две полугодишни анализи на мерките преземени од страна на Агенцијата кон издавачите на медиуми, давателите на аудиовизуелни медиумски услуги и операторите на јавни електронски комуникациски мрежи, со преглед на најчести прекршувања;
- две полугодишни анализи на судските прекршочни постапки заради утврдување на ефективност на изречените прекршочни санкции во тие постапки; и
- годишна анализа на поведените управни спорови против одлуките на Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Институционална рамка

Институции кои имаат директна надлежност врз развојот на аудио и аудиовизуелните медиумски услуги се МИОА и Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги.

Во текот на 2015 година, во рамките на проектот ИПА 2011 „Слобода на изразување – поддршка на реформи на медиумите“ Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги планира да започне со активностите за јакнење на административниот капацитет и обука на кадарот во насока на подобро спроведување на европските стандарди во областа на слободата на медиумите, со акцент на слободата на изразување, говорот на омраза, пристапот на ранливите групи до медиумите, следење на медиумската сопственост и мерки за спречување на повредите на правилата за медиумска сопственост. Воедно, се планира и надградба на техничкиот капацитет на системот за мониторинг на Агенцијата. Така ќе се овозможи прием на сигналот на операторите на јавни електронски комуникациски мрежи, мобилен мониторинг на локалните радија и телевизии, надградба на хардверот и софтверот на Агенцијата. На тој начин, ќе се прима и снима сигналот на радиодифузерите/операторите на јавни електронски комуникациски мрежи во седиштето на Агенцијата. Системот ќе има напредни функционалности во поглед на пребарувањето и анализа на податоците.

ЈАВЕН РАДИОДИФУЗЕН СЕРВИС - ЈП МАКЕДОНСКА РАДИО ТЕЛЕВИЗИЈА

Во согласност со Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги („Службен Весник на РМ“ бр.184/2013) и Законот за медиуми („Службен Весник на РМ“ бр. 184/2013), МРТ подготви Нацрт на Статутот на МРТ во согласност со новите законски одредби.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со усвојувањето на Статутот на МРТ се создаваат формално правни услови за избор на Надзорниот одбор на МРТ и Директорот на МРТ. Во текот на 2015 година, МРТ ќе ги донесе и општи правни акти за внатрешна организација.³⁷

ФИЛМСКА ДЕЈНОСТ

Институции кои имаат надлежност за развојот на филмската дејност се Министерството за култура, Агенцијата за филм на Република Македонија, Национална установа „Вардар филм Македонија“ и Национална установа „Кинотека на Република Македонија“.

Со Законот за филмска дејност³⁸ се уредува вршењето на филмската дејност и основањето на Агенцијата за филм на Република Македонија (правен наследник на Националната установа Филмски фонд на Република Македонија).

Со цел допрецизирање и олеснување на спроведувањето на законските одредби, Министерството за култура ги донесе следниве подзаконски акти:

- Правилник за начинот на категоризација на филмовите, за облиците на акустично и визуелно прикажување на категоријата на филмовите и за временските периоди во кои може да се прикажуваат филмовите што можат

³⁷

Правилник за внатрешна организација на МРТ; Правилник за систематизација на работни места во МРТ; Правилник за плати на вработените во МРТ; Правилник за надоместоци на патни и други трошоци; Етички кодекс – кодекс на однесување на вработените; Правилник за финансиско работење на МРТ; Правилник за авторски, изведувачки и сродни права и надоместоци; Правилник за условите за користење на архивски материјали; Правилник за цените на услугите; Правилник за безбедност и заштита на работа; Правилник за заштита од пожари; Правилник за деловна тајна; Правилник за огласување и спонзорство; Правилник за јавни набавки; Правилник за формата и содржината на регистарот на обврзници за плаќање РДТ; и Одлуки со кои на општ начин се уредуваат односите во МРТ.

³⁸ „Службен весник на РМ“ бр.82/13, 18/14 и 44/14

штетно да влијаат врз физичкиот, психичкиот и моралниот развој на децата и младите („Службен весник на РМ“ бр.38/14 од 24.02.2014 год.); и

- Правилник за поблиските критериуми и мерила за оцена на критериумите за финансирање на филмските проекти од национален интерес во филмската дејност („Службен весник на РМ“ бр.97/14 од 26.06.2014 год.)

Со цел олеснување на спроведувањето на законските одредби, односно согласно член 40 од Законот, Управниот одбор на Агенцијата за филм на РМ со одлука бр.07-516/1 од 07.05.2014 година донесе Правилник за формата, содржината и начинот на водење на единствената евиденција на податоци на филмската дејност бр.01-516/2 од 07.05.2014 година.

Република Македонија го продолжува членството во Европската аудиовизуелна опсерваторија³⁹, Европски фонд за поддршка на кинематографија⁴⁰, Мрежа за промоција на европски филм⁴¹ и Филмска мрежа на Југоисточна Европа⁴², чие седиште е во Солун, Република Грција.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015, Агенцијата ќе изработи Стратегија за развој на филмската дејност за период од 4 години; и ќе продолжи со меѓународните активности и промоција на новата македонска продукција.

Со цел зајакнување на филмската дејност во земјата и мрежно поврзување со другите земји како и создавање на платформа на која ќе се промовира потенцијалот на уметникот и препознатливоста на македонската кинематографија, ќе продолжи промоцијата на македонските филмови на Берлинскиот филмски фестивал, Канскиот филмски фестивал, како и поважните фестивали во Карлови Вари, Локарно, Венеција, Торонто, Сараево, Котбус и др.

Агенцијата сè уште е во процес на трансформација, односно се очекува добивање на согласност за трансформација на работен однос на 5 редовно вработени лица во согласност со прописите за државни службеници.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок, Агенцијата за филм ќе продолжи со реализација на проектот „Оспособување на постоечката кино опрема и активирање на кино салите во центрите за култура/домови на култура во РМ“ преку обезбедување на проектори и кино платна.

---

³⁹ European Audiovisual Observatory

⁴⁰ Eurimages

⁴¹ European Film Promotion

⁴² SEECN (South East European Cinema Network)

3.11 ЗЕМЈОДЕЛСТВО И РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Резиме

Законите врз чија основа се темели земјоделството и руралниот развој се веќе донесени. Воспоставен е Интегриран административен контролен систем (ИСАК), а системите за имплементирање на програмите за финансиска поддршка: Единствен регистар на земјоделски стопанства (ЕРЗС), Системот за идентификација на земјишни парцели (СИЗП), Земјоделскиот пазарен информативен систем (ЗПИС) и Мрежата за сметководствени податоци на фарма (ФАДН) се функционални.

Донесена е Националната програма за развој на земјоделството и рурален развој за период 2013-2017 година („Службен весник на РМ“ бр.134/2012 и бр.143/2013). Во 2014 година, врз основа на Законот за земјоделство и рурален развој ќе се донесе Национална стратегија за земјоделство и рурален развој за периодот 2014-2020 година.

Во делот на Заедничкото уредување на пазарите воспоставени се Националниот регистар на лозови насади и Земјоделскиот пазарен информативен систем (ЗПИС) на ниво на државата.

По добивањето на ЕК акредитација за три мерки од ИПАРД програмата 2007-2013 континуирано се работи на надградба и подобрување на системите за спроведување на ЕУ помошта за рурален развој.

Заради поголемо усогласување со европската регулатива, се работи на измени и дополнувања на Законот за органско производство. Започната е реализацијата на Националниот план за органско производство во Република Македонија за периодот 2013 – 2020 година, кој е дел од Националната стратегија за земјоделство и рурален развој 2014-2020.

Согласно Законот за квалитетот на земјоделските производи, во рамки на предвидените активности, до февруари 2015 година се очекува донесување на Закон за изменување и дополнување на законот за квалитетот на земјоделските производи со цел хармонизација на истиот со новата ЕУ Регулатива 32012R1151.

3.11.1 ХОРИЗОНТАЛНИ ПРАШАЊА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Согласно Законот за земјоделство и рурален развој („Службен весник на РМ“ бр.49/10, 53/11; и 126/12; 15/13; 69/13 и 106/13), донесена е Национална Програма за развој на земјоделството и руралниот развој за период 2013-2017 година. Врз основа на Програмата се донесе Програма за финансиска поддршка во земјоделството за 2014 година (Службен весник на РМ“ бр. 15/14) и Уредба за поблиски критериуми за директни плаќања, корисници на средствата, максимални износи и начин на директни плаќања за 2014 година („Службен весник на РМ“ бр. 10/14).

Врз основа на измените на Законот за земјоделство и рурален развој, подготвен е Правилник за видот на податоците, постапката и начинот на запишување и доделување на единствениот идентификациски број на земјоделското стопанство (ИДБР) и за промена на податоци и бришење на содржината и формата на обрасците и потребната придружна документација за запишување, промена на податоци и бришење и начин и рок за ракување, употреба, објавување и чување на податоците од единствен регистар на земјоделски стопанства (ЕРЗС), како и содржината и формата на решението за запишување во ЕРЗС и решението за бришење од ЕРЗС. Овој правилник е во фаза на усогласување со Секретаријатот за законодавство и се очекува да биде донесен до крајот на 2014 година.

Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство (МЗШВ) е надлежно за програмирање на директните исплати и останатите мерки наменети за развој на земјоделскиот сектор во Република Македонија, како и за воспоставување на сите системи и регистри неопходни за реализација на мерките за поддршка. Секторот за анализа на земјоделска политика е надлежен во делот на единствениот регистар на земјоделски стопанства (ЕРЗС), земјоделскиот пазарен информативен систем (ЗПИС), мрежата за сметководствени податоци на фарма (ФАДН) и анализа на земјоделската политика. ЗПИС во тек на 2014 година публикува и објави Годишен извештај за ЗПИС во кој е даден осврт на движењата на цените на земјоделските производи за минатата година, согласно регулатива CR (EC) бр. 479/2010.

Активностите за поврзување на базата на податоци од ЕРЗС со базата на Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ) се реализирани во 2014 година.

Врз основа на утврдениот План за избор на репрезентативни земјоделски стопанства за 2014 година, прибрани се податоци од 600 земјоделски стопанства.

Во тек се активности за спроведување на проектот „Надградба на Земјоделскиот информативен систем (ЗИС)“, финансиран од ИПА – ТАИБ 2011, кој треба да започне во 2015 година.

Регистрацијата на парцели на стопанствата во СИЗП во најголем дел е завршена, а таа е услов за аплицирање по Програмата за финансиска поддршка во земјоделството за 2014 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Врз основа на Законот за земјоделство и рурален развој ќе биде донесена Национална стратегија за земјоделство и рурален развој, за период 2014 - 2020 година. Согласно Стратегијата, ќе се дефинираат идните мерки за развој на политиката на финансирање во земјоделството, како и воспоставувањето на неопходните системи и институции потребни за нивна реализација.

Ќе се усвои и реализира Програмата за финансиска поддршка во земјоделството во 2015 година и Уредбата за поблиски критериуми за директни плаќања, корисниците на средствата, максималните износи и начинот на директните плаќања за 2015 година.

Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој (АФПЗРР) го изработи Законот за изменување и дополнување на Законот за основање на Агенцијата за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој. Беше ангажиран правен експерт преку TAIEХ кој даде свој придонес во анализата на законската рамка и предложи решенија за негово менување. Законот е доставен во процедура на усвојување во текот на декември 2013 година.

Институционална рамка

Предвидено е зајакнување на капацитетот на сите сектори кои имаат улога во хоризонталните активности за интензивирање на евроинтегративниот процес во областа.

Во однос на Земјоделско информативниот систем (ЗИС), во 2015 година ќе се спроведува проектот од ИПА – ТАИБ 2011 компонентата I за „Надградба на Земјоделскиот информативен систем (ЗИС)” и согласно препораките на експертите ќе се дефинира потребата од правна и институционална надградба на земјоделско информативниот систем, кој ги вклучува сите одделенија во Сектор за анализа на земјоделска политика.

Врз основа на ажурираната типологија на земјоделски стопанства, во 2015 година, МЗШВ и Државниот завод за статистика (ДЗС), ќе изготват План за избор на репрезентативни земјоделски стопанства во Република Македонија за 2015 година.

Реализацијата на ИПАРД Програмата 2007-2013, Програмата за финансиска поддршка во земјоделството и Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој се следи преку софтверот за ИСАК. Примарни модули на ИСАК се системот за примање и обработка на барањата, интегрираниот систем за контрола (ИСК) и системот за авторизација на исплати, а во истиот е вклучен и дополнителен модул за база на референтни цени. Конфигурацијата на софтверот е во тек и истиот е во фаза на финално тестирање.

Од аспект на процесот на внесување на податоци во софтверското решение за директни плаќања во земјоделството, кој ќе се остварува преку подрачните единици на МЗШВ, предвидено е овозможување на телекомуникациски пристап до постоечкото софтверско решение, со што ќе се овозможи внесување на податоци од надворешни локации.

АФПЗРР се соочува со зголемени надлежности и постојан одлив на кадри. Во насока на делумно ублажување на проблемот, се пристапи кон постапка на вработување на 8 нови лица и унапредување на 10 од веќе вработените. Извршена е промена на Правилникот за внатрешна организација, за зајакнување на системот за управување и контрола за спроведување на ИПАРД Програмата и основано е одделение за Референтна база на цени во рамки на секторот за информатичка и комуникациона технологија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Предвидено е да се подготви и реализира Програмата за финансиска поддршка на земјоделството во 2016 и 2017 година и Уредбата за поблиски критериуми за директни плаќања, корисниците на средствата, максималните износи и начинот на директните плаќања за 2016 и 2017 година.

Институционална рамка

Предвидено е зајакнување на капацитетот на сите сектори во МЗШВ кои имаат улога во хоризонталните активности за потребите во областа на интензивирање на евроинтегративниот процес.

Од 2016 година, се предвидува преку ИПА - ТАИБ програмата да се обезбедат нови ортофото снимки од целата територија на Република Македонија со што би се надградил СИЗП со нови дополнителни податоци.

За потребите на ФАДН ќе се изготви План за избор на репрезентативни земјоделските стопанства за 2016 и 2017 година.

Во однос на ЕРЗС, во тек на 2016 и 2017 година се планираат континуирани активности во насока во ажурирање на базата и поврзување со останатите бази на податоци, како и овозможување на подготовка на разни типови на извештаи.

Во однос на ЗПИС, во тек на 2015 година ќе се спроведува проектот од ИПА – ТАИБ 2011 компонентата I за „Надградба на Земјоделскиот информативен систем (ЗИС)” и согласно препораките на експертите ќе се дефинира потребата од правна и институционална надградба на земјоделско информативниот систем.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во текот на 2015 година треба да отпочна реализацијата на Проектот за понатамошна надградба на системот за идентификација на земјишни парцели, финансиран од ИПА – ТАИБ 2009 компонента I.

Во однос на Земјоделско информативниот систем (ЗИС) во тек на 2015 година ќе се спроведува проектот од ИПА – ТАИБ 2011 компонентата I за „Надградба на Земјоделскиот информативен систем (ЗИС)” и согласно препораките на експертите ќе се дефинира потребата од правна и институционална надградба на земјоделско информативниот систем, кој ги вклучува сите одделенија во Сектор за анализа на земјоделска политика.

Во периодот 2014-2016 година преку Секторот за консолидација на земјоделско земјиште размена и идентификација на земјишни парцели се планира реализација на два консолидациски проекти поддржани од ФАО, а од 2017 година предвидено е да се реализираат поголем број на проекти со финансиска поддршка од ИПА средствата на ЕУ и буџетот на Република Македонија.

За таа цел, во декември 2013 година од страна на Организацијата за храна и земјоделство на Обединетите Нации – ФАО, во секторот беше остварена мисија со цел изработка на проектна рамка за претстојниот проект „Поддршка во консолидацијата на земјоделско земјиште”. По извршените консултации на меѓуинституционално ниво во земјата, како и реализираната мисија од страна на одговорните лица од ФАО, проектот беше одобрен и истиот се планира да започне со имплементација во ноември/декември 2014 година. Основна цел на проектот е поддршка во консолидацијата на земјоделското земјиште и зголемување на капацитетот на министерството за имплементација на проектите за консолидација.

Активности опфатени со проектот финансиран од ФАО - „Поддршка во консолидацијата на земјоделското земјиште“ - TCP/MCD/3501: Прилагодување на постојните законските решенија; Имплементација на два пилот проекти за консолидација; Операционализирање на програмата за консолидација.

3.11.2 ЗАЕДНИЧКО УРЕДУВАЊЕ НА ПАЗАРИТЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Правната рамка за уредување на пазарот на растенија и производи од растително потекло и животни и производи од животинско потекло, во моментов ја определува Законот за земјоделство и рурален развој, кој е делумно усогласен со законската регулатива на ЕУ и Законот за квалитет на земјоделски производи. Покрај овие закони, следниве закони се поврзани со уредувањето на пазарот на овие производи: Закон за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 113/07; 24/11; 136/11 и 123/12), Закон за тутун и тутунски производи („Службен весник на РМ“ бр.24/06, 88/08, 31/10, 36/11, и 53/11, 93/13 и 99/13), Закон за основање на Агенција за финансиска поддршка во земјоделството и руралниот развој („Службен весник на РМ“ бр. 72/07 и 05/09).

Со Законот за квалитет на земјоделски производи регулирани се земјоделските производи од растително потекло, како и производи од животинско потекло. Законот ги уредува нивните минимални или пазарни стандарди за квалитет и маркетинг (пласман на пазарот, пакување и информирање на потрошувачите), како и методите за нивна

класификација, проверка, контрола и инспекција на пазарот, усогласени со тековните ЕУ стандарди во рамките на различните политики за Заедничкото уредување на пазарите (ЗУП), а првенствено со единечната Регулатива на ЕУ бр. 1234/2007.

Врз основа на Законот за квалитет на земјоделските производи, донесени се подзаконски акти за живина и јајца, овошје и зеленчук, мед и производи од пчели, подзаконски акти во делот на минимални пазарни стандарди на жита и ориз, на пазарот за млеко и млечни производи, како и подзаконски акти во однос на храна за животни и месо со кои целосно се регулира оваа област.

Во однос на регулирање на пазарот на добиточна храна три (3) подзаконски акти беа усвоени и објавени во („Службен весник на РМ“ бр. 36/2014 и 54/2014), со што се комплетира правната рамка за ова поглавје. Со оглед на тоа дека целосно е направена законска поставеност и е во сила, во фокусот на овие прашања треба да биде нејзината имплементација. Сепак, повеќето од прашањата регулирани со овој правен систем останува да се направат целосно оперативни во наредниот период.

Некои од пазарните прописи се во голема мера зависни од исполнувањето на потребните институционални или инфраструктурни барања. За постигнување на таа цел, Министерството иницираше постапка за овластување на лаборатории за анализа на квалитетот на: житарици и ориз, за квалитетот на брашното и квалитетот на млекото. Со цел да се одржи воспоставувањето на лабораториска мрежа, Министерството обезбеди средства во Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој во 2013 година за опремување на две лаборатории за анализа на квалитетот на млекото во Штип и Тетово.

Голям дел од хоризонталните аспекти на ЗУП кои се релевантни за сите поединечни пазари на земјоделски производи (интервентниот откуп, помош за складирање, посебни мерки за заштита на пазарот и мерките за поттикнување на потрошувачката) се регулирани во рамки на Законот за земјоделство и рурален развој. Изработена е Уредба за финансиска поддршка за складирање на пченица која ќе биде објавена доколку настанува нарушување меѓу понудата и побарувачката на домашниот пазар со пченица.

Правната рамка за уредување на винскиот сектор и пазарот со вино е доуредена со новиот Законот за вино („Службен весник на РМ“ бр. 50/10, 53/11, 06/12, 23/13, 106/13 и 188/13).

Покрај Законот за виното, во примена се и правилници кои дополнително ги уредуваат областите на енолошките средства и постапки кои се применуваат во производството на вино, методите за анализа, класификацијата на сорти на грозје за производство на вино, условите за производство на вино, формата, содржината, димензиите и другите податоци на етикетата, содржината и формата на придружниот документ и влезните и излезни регистри за производи од грозје и вино, како и географските области насадени со винова лоза за заштита на географското потекло на виното во Република Македонија, листата на заштитени имиња на вина обележани со географска ознака и правилата во врска со обележувањето на нивните производни области.

Во октомври 2014 година со Законот за изменување и дополнување на Законот за тутун и тутунски производи се уреди начинот за подобро водене евиденција на површините со тутун, договорите за откуп, како и откупените количини на тутун, преку воспоставување на електронски систем за водене на евиденција на пријавени, евидентирани и договорени површини и количини тутун по производители, откупувачи, по типови на тутун и воедно обврска на откупувачите на тутун за внесување на податоци за откупен тутун по производители во истиот систем.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Со цел имплементација на одредбите од Законот за квалитетот на земјоделските производи во делот на уредување на пазарот на млеко и млечни производи, предвидени се измени и дополнувања на законот за поедноставување на начинот на контрола на млекото, негово класифицирање и вреднување по класи на квалитет.

Во 2015 година согласно Законот за тутун и тутунски производи, Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство има обврска да воспостави електронски систем за водене на евиденција на пријавени, евидентирани и договорени површини и количини тутун по производители, откупувачи, по типови на тутун, за секоја реколта поединечно.

Институционална рамка

Од аспект на уредување на пазарите на земјоделските производи од растително потекло и специјализирани култури, во 2015 година предвидено е зајакнување на одделенијата за поледелство и градинарство во рамки на Секторот земјоделство, како и зајакнување на соодветните одделенија во рамките на Секторот за лозарство, винарство и овоштарство и Секторот за маркетинг и квалитет на земјоделски производи.

Заради обврската за воспоставување на електронски систем за водење на евиденција на пријавени, евидентирани и договорени површини и количини тутун по производители, откупувачи, по типови на тутун, потребно е во 2015 година да се зајакнат Секторот за ИТ и Секторот за земјоделство со едно ново вработување по сектор.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Од аспект на производите од растително потекло, предвидено е донесување на нови подзаконски акти согласно Законот за тутун и тутунски производи, делумно усогласени со промените на ЗУП на земјоделски производи во рамките на ЕУ. Исто така потребно е да се ревидира постоечката законска рамка во делот на Уредување на пазарите, да се изврши усогласување со најновите ЕУ регулативи.

Институционална рамка

Предвидено е континуирано зајакнување на соодветните сектори и институции релевантни за уредување на пазарите на земјоделски производи во 2016-2017 преку TAIEХ обуки, работилници и студиски посети на земјоделски членки на ЕУ заради обезбедување на знаење и стручност во областите и институциите кои се релевантни за уредување на пазарите на земјоделски производи.

3.11.3 РУРАЛЕН РАЗВОЈ

Согласно Националната програма за развој на земјоделството и рурален развој 2014-2020 се предвидуваат мерките за рурален развој, кои ќе се реализираат преку Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој преку која ќе се искористат националните финансирања за подобрување на состојбите во земјоделството и руралниот развој

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Согласно Законот за земјоделство и рурален развој донесена е Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој за 2014 година („Службен весник на РМ“ бр. 10/2014, 31/2014, 137/2014) и Уредба за видот на активности, максималниот износ по активности, корисниците, субјектите кои учествуваат во постапката, поблиските критериуми и начинот за доделување на техничката поддршка во земјоделството и руралниот развој („Службен весник на РМ“ бр. 6/2013, 81/2013, 181/2013, 01/2014 и 23/2014.) и Правилник за поблиските дополнителни услови за поддршката од мерките за рурален развој, прифатливите трошоци и висината на поддршката за прифатливите трошоци по корисник за поединечна мерка („Службен весник на РМ“ бр. 124/2011, 80/2013, и 72/2014), со цел да се реализираат мерките предвидени во програмата.

Врз основа на Законот за земјоделски задруги („Службен весник на РМ“ бр.23/2013) донесени се три подзаконски акти за доуредување на постапката за упис во регистарот на земјоделски задруги, како дел од националното законодавство.

Изготвена е шестата модификација на ИПАРД програмата 2007-2013. Предлогот за модификации, кој содржи измени на финансиските табели и технички прилагодувања и подобрувања во програмата, официјално е доставен до Генералниот директорат за земјоделство на ЕК во септември 2014 година и истиот е одобрен на 6 ноември 2014. Во 2014 година започна со работа тим на независни евалуатори ангажирани од ЕК. Проценката на независните проценители содржи: проценка на тековната програма, претходна проценка на програмата 2014-2020, како и оценка на помошта на ЕУ за земјоделство и рурален развој. Финалните документи од независната проценка треба да се готови најдоцна до декември 2014 година.

Во август 2014 година, до ЕК беше доставен прв нацрт предлог на ИПАРД Програма 2014-2020 и нацрт мерките со вметнати коментари, сугестии и предлози добиени од социо-економските партнери во процесот на првични консултации. На 30 септември 2014 година, беше одржана јавна расправа по однос на Нацрт програмскиот документ на која што беа поканети сите релевантни социо-економски партнери. Од страна на ЕК во октомври беа добиени коментари на нацрт предлог ИПАРД 2014-2020. По усогласување на добиените коментари од ЕК и од јавните расправи и консултации, до ЕК ќе биде доставена финална верзија на ИПАРД Програмата 2014-2020 и истата треба да биде и официјално усвоена во декември месец 2014.

Во јули месец 2014 година, од страна на НАО, до ЕК беше доставен пакетот за акредитација на мерката -501 Техничка помош од ИПАРД Програма 2007-2013. Во периодот 11-14 ноември се одржа мисија за пренесување на

правото за управување со средствата наменети за мерката 501 Техничка помош од ИПАРД Програмата. Мисијата се спроведува од страна на ЕК ревизори од Генералниот директорат за земјоделство и рурален развој. Твининг лајт проект „Помош за Платежна Агенција за Мерката рурална инфраструктура“ финансиран од ИПА 2010 ќе започне на крајот на 2014, ќе придонесе при изработка на акредитациски пакет за воведување на Мерката рурална инфраструктура во ИПАРД програмата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Врз основа на Националната стратегија за земјоделство и рурален развој, за периодот 2014-2020, во 2015 година се планира да се донесат Измени и дополнувања на Законот за земјоделство и рурален развој и во насока на усогласување со новата регулатива на ЕУ за рурален развој.

Во текот на 2015 година, планирано е да се изготви, усвои и реализира Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој за 2015 година во која преку мерки на финансиска поддршка ќе се реализираат насоките од Националната програма и континуирано ќе се реализираат започнатите постапки од Програмата за финансиска поддршка на руралниот развој за 2014 година во областа на водостопанството и подобрување на руралната инфраструктура.

Планирано е изготвување на подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за земјоделските задруги.

Во однос на остварување на функциите за управување со претпристапната помош на ЕУ за рурален развој (ИПАРД), во 2015 година ќе се превземаат следниве активности:

- Седма модификација/измена на финансиски табели на ИПАРД Програмата 2007-2013 година;
- Потпишување на билатерални договори за спроведување на ИПАРД Програмата 2014-2020 помеѓу Република Македонија и Европската комисија;
- Изработка и усвојување на националниот акт за усвојување на ИПАРД Програмата 2014-2020;
- Усогласување на законскиот акт за Комитетот за следење на ИПАРД согласно новиот програмски период 2014-2020;
- Прва измена на ИПАРД 2014-2020 со воведување на нови мерки;
- Акредитација на мерката 501 Техничка помош од ИПАРД Програмата;
- Усвојување на законски акт за спроведување на мерката за 501 Техничка помош од ИПАРД Програмата;
- Финализирање на процедури за спроведување на мерката 501 Техничка помош од ИПАРД Програмата;
- Подготовка на документи потребни за акредитација на Мерката 301 Рурална инфраструктура и
- Донесување на подзаконските акти за спроведување на Мерката 301 Рурална инфраструктура.

АФПЗРР ќе започне со подготовките за имплементација на мерката 301 - Подобрување и развој на руралната инфраструктура како и активностите за подготовка на пакетот процедури за имплементација на избраните агро-еколошки мерки и активности за воспоставување на неопходните системи за следење на нивната реализација.

Во поглед на навремено информирање на корисниците на ИПАРД фондови за можностите на ИПАРД Програмата, во 2015 година ќе продолжи реализацијата на активностите за публицитет со спроведување на кампања пред секој јавен повик и на барања од крајни корисници. Кампањата ќе се одвива согласно Годишниот план за комуникација со јавноста за ИПАРД Програмата 2015, изготвен врз основа на Планот за комуникација и публицитет на ИПАРД Програмата 2007-2013.

Согласно препоракта добиена од Влада на Република Македонија, Агенцијата за финансиска поддршка е во фаза на набавка на електронски систем за распределба на земјоделска механизација и распределба на други мерки од руралниот развој.

Институционална рамка

Во Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство за креирање и реализација на политиките на рурален развој надлежен е Секторот за рурален развој, преку своите 3 одделенија.

Во 2015 година предвидени се измени на внатрешните процедури за работа на Телото за управување со ИПАРД со цел да се усогласат со Законот за државни службеници (76/2010, 167/2010, 36/2011, 6/2012, 24/2012, 15/2013, 82/2013, 106/2013) и другите законски акти кои се во сила а се однесуваат на стандарди за човечки ресурси.

Во 2015 година ќе се продолжи со зајакнување на административниот капацитет со зајакнување на Секторот за ИПАРД со вработување и обука на дополнително вработените лица и дообучување на постојните вработени.

Комитетот за следење на ИПАРД Програмата ќе продолжи да се состанува најмалку два пати годишно. Ќе биде изготвен Годишен извештај за имплементација на ИПАРД Програмата за 2014 кој треба да биде доставен кон средина на 2014 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Активностите ќе бидат насочени кон активности за акредитација на мерките М301 Рурална инфраструктура М303, Поддршка на обуки во земјоделството и М201 агроеколошки мерки како и ажурирање на Листата за прифатливи трошоци согласно ИПАРД Програма 2014-2020.

Во 2016 година ќе биде реализирана и финалната (ex-post) евалуација на ИПАРД Програмата 2007-2013. До средината на 2017 година ќе биде изготвен и финалниот извештај за спроведување на ИПАРД Програмата 2007-2013.

Комуникацијата на ИПАРД Програмата со јавноста ќе се одвива врз основа на изработка на редовни годишни планови за комуникација со јавноста за ИПАРД Програмата во 2016 и 2017.

Институционална рамка

На среден рок ќе се продолжи со зајакнување на Секторот за ИПАРД со вработување и обука на дополнително вработените лица и дообучување на постојните вработени.

Комитетот за следење на ИПАРД Програмата ќе одржува редовни состаноци. Во контекст на активноста за воспоставување на сигурносен ИКТ систем за Телото за управување со ИПАРД се планира обезбедување на кориснички пристап до базите на податоци на АФПЗРР, преку интегрирање на системите на податоци со системите на податоци на ИПАРД Агенцијата во еден систем на проток на податоци меѓу двете институции.

Воедно, се планира и утврдување на кориснички пристап до бази на податоци и регистри во Агенцијата за храна и ветеринарство по реализација на сите поврзани активности за воспоставување на ИКТ системи поврзани со ЗИС.

Комитетот за следење на ИПАРД Програмата ќе продолжи да се состанува најмалку два пати годишно во 2016 и 2017.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

За успешно искористување на ИПАРД фондовите, од ИПА ТАИБ 2010 ќе се реализираат следниве проекти:

- Твининг лајт проект „Помош за Платежна Агенција за Мерката рурална инфраструктура“ и
- Проект за услуги „Воведување на нови ИПАРД мерки и подготвителни активности за ИПАРД 2014-2020“.

Од ИПА ТАИБ 2011 предвидени се следниве проекти за АФПЗРР:

- Твининг проектот „Идно јакнење на АФПЗРР и подготовки на Агенцијата за новиот програмски период 2014-2020“
- Набавка на ИТ опрема, ГПС и возила за премин на АФПЗРР.

3.11.4 ОРГАНСКО ЗЕМЈОДЕЛСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Заради поголема усогласеност со ЕУ Регулативите за органско производство, во рамките на Твининг проектот за органско земјоделско производство и заштита на квалитетот на земјоделските производи изработени се предлог измени на Законот за органско производство.

Започната е реализација на Националниот План за органско производство во Република Македонија за периодот 2013 – 2020 година, кој е донесен во декември 2013 година.

Во рамките на Програмите за финансиска поддршка на МЗШВ за 2014 година, реализирани се мерки со зголемена финансиската поддршка од 30% за органското производство во однос на редовното производство и дополнителна

поддршка за преработка и трговија на органски производи, како и покривање на 50% од трошоците за сертификација на органското производство.

Во однос на системот на контрола и сертификација во органското производство во Република Македонија, МЗШВ има овластено три контролни/сертификациски тела и тоа: „Балкан Биосерт“ и „Про Церт“ и „Агрибиоцерт“.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Со цел интегрирање на правилата и постапките предвидени во Регулативата на Комисијата бр. 392/2013 за системот на контролите за органско производство, Регулативата на Комисијата бр. 1235/2008 за увоз на органски производи од трети земји во националната правна рамка, како и на Регулативата на Комисијата бр. 710/2009 за утврдување на детални правила за органско производство на животни од аквакултурата, започнати се подготовки за измена и дополнување на Законот за органско производство. По донесување на измените и дополнувањата на законот, дополнително ќе бидат утврдени и подзаконските акти кои ќе се донесат врз основа на истиот.

Предвидено е усвојување на Програмата за поттикнување и развој на органското земјоделство за 2015 година, врз основа на која ќе се реализира финансиската поддршка во овој сектор.

Институционална рамка

Предвидено е зајакнување на Одделението за органско земјоделско производство, со две нови вработувања во 2015 година, како и обуки на кадарот на институционално ниво.

Во рамки на Твининг проектот, финансиран од ИПА ТАИБ 2009, за „Органско земјоделско производство и заштита на квалитетот на земјоделските производи“ се реализираа низа активности во насока на зајакнување на капацитетите на МЗШВ. Освен придонесот кон понатамошно усогласување на Законот и подзаконските акти од областа на органското производство, институционално се зајакнуваат засегнатите страни во органското производство во Република Македонија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Предвидено е подготвување на подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за органско производство, како и подготовка и реализација на Програмата за поттикнување и развој на органското земјоделство за 2016 и 2017 година.

Предвидено е дополнително зајакнување на Одделението за органско земјоделско производство, Сектор за земјоделство и на ДИЗ во периодот 2016 - 2017 година, како и нивна обука.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во рамки на претпристапната помош на ЕУ за 2009 година, 1-ва Компонента ИПА ТАИБ, реализацијата на Твининг проектот за органско земјоделско производство и заштита на квалитетот на земјоделските производи траеше од април 2013 година до ноември 2014 година.

3.11.5 ПОЛИТИКА ЗА КВАЛИТЕТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со Законот за квалитет на земјоделските производи, како и подзаконските акти кои произлегуваат од него се регулира процесот на регистрација и заштита на називот на земјоделските и прехранбените производи со географски или традиционален карактер.

Твининг проектот „Органско земјоделско производство и заштита на квалитетот на земјоделските производи“ од ИПА ТАИБ 2009, доби продолжување до ноември оваа година. Во рамки на активностите предвидени во проектот, во текот на 2014 година и во соработка со експерти, Секторот за маркетинг и квалитет на земјоделските производи активно работи на измените и дополнувањата на глава III од Законот за квалитет на земјоделските производи со цел поедноставување на постапката за заштита на квалитетот на земјоделските и прехранбените производи со ознака за потекло, географска ознака и ознака за традиционален специјалитет. Со измените и дополнувањата на овој дел

од Законот покрај поедноставувањето на постапката ќе се изврши и хармонизација со најновата ЕУ Регулатива број 1151/2012, а ќе се вметнат и сугестиите на ЕУ експертите од тековниот Твининг проект за заштита на квалитетот.

Измените и дополнувањата во месец септември се доставени и до Секретаријатот за законодавство на мислење. Во месец октомври се работеше на усогласување со Секретаријатот за законодавство. Покрај вработените од Министерството, во изработката на измените и дополнувањата учествуваа експертите од Твининг проектот број МК/В/AGiIPA2009.

Во МЗШВ до сега се поднесени две барања за заштита на земјоделски и прехранбен производи со ознака за потекло, географска ознака и ознака за гарантиран традиционален специјалитет тоа:

1. „Охридска цреша“ (Барањето и елаборатот се разгледани од стручна комисија, а се чека верификација од верификациското тело на елаборатот за да може да се одобри регистрација).
2. „Валандовско бело зимско грозје“ (Барањето и елаборатот се разгледани од стручна комисија. Забелешките се доставени до подносителот на барањето. По вградување на истите и спроведување на контролата од страна на верификациските тела, ќе може комисијата и официјално да го одобри барањето за заштита)

Изработени се и елаборати за Бистра овчи кашкавал и Бистра овчо бело сирење, а производителите на овој производ се во фаза на формално здружување за да можат да аплицираат за добивање на заштитена ознака за потекло.

Во рамките на Програмите за финансиска поддршка на земјоделството и руралниот развој за 2014 година, предвидена е мерка за финансиска поддршка за воведување на повисоки стандарди за квалитет на земјоделски и прехранбени производи со максимална висина на поддршката во износ од 300.000 денари по производ.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

До февруари 2015 година се очекува донесување на Закон за изменување и дополнување на законот за квалитетот на земјоделските производи со цел хармонизација на истиот со новата ЕУ Регулатива 32012R1151.

Во тек на 2015 година, во рамките на Програмата за финансиска поддршка во земјоделството како и Програмата за рурален развој за 2015 година, ќе се предвидат мерки за финансиска поддршка за воведување на повисоки стандарди за квалитет.

Во текот на 2015 се очекува започнување на процедурата за регистрација на изработените елаборати за „Охридска цреша“, „Бистра овчо бело сирење“ и „Бистра овчи кашкавал“.

Институционална рамка

Во насока на зајакнување на институционалниот капацитет по завршување на Твининг проектот за административна соработка помеѓу МЗШВ и Министерството за земјоделство и шумарство на Италија, побарани се неколку TAIEХ експертски мисии и студиски посети кои ќе придонесат за спроведување на законската рамка по завршеното правно усогласување и институционално поставување на системите за развој и заштита на квалитетот на земјоделско-прехранбените производи.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој временски период предвидена е и подготовка на елаборати и реализација на заштитата на ознаки за потекло и традиционален специјалитет на земјоделски производи, како и подготовка на Потпрограма за помош при воведување на повисоки стандарди за квалитет за 2015 и 2016 година и нивна реализација.

Во рамки на МЗШВ предвидено е зајакнување на Секторот за маркетинг и квалитет на земјоделски производи, Одделението за стандарди и квалитет на земјоделски производи и Одделението за маркетинг на земјоделски производи со нови вработувања во 2015 и 2016 година, како и обука и надградба на тековно и нововработените лица од областа заштитени називи за ознаки за квалитет на земјоделските и прехранбените производи и нивна промоција.

3.12 БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНА, ВЕТЕРИНАРНА И ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА

Резиме

Првите измени и дополнувања на Повеќегодишниот Национален контролен план (ПНКП) во областа на безбедноста на храната, ветеринарството и здравјето на растенијата се усвоени од страна на Владата на Република Македонија, врз основа на добиените резултати од примената/спроведувањето на ПНКП во изминатиот период од донесувањето на Планот. Дополнително се зајакнати административните капацитети на Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ) со 10 вработувања на стручен кадар, а добар дел од планираните обуки веќе се обезбедени. Активностите од проектот во рамки на ИПА 2009 се одвиваат непречено. Исто така, со Проектот во рамките на ИПА 2010 се предвидуваат низа активности во насока на понатамошно зајакнување на капацитетите на АХВ, чија реализација ќе биде завршена во текот на 2015 односно 2016 година. Во рамки на АХВ успешно се спроведува системот за управување со квалитетот согласно меѓународниот стандард ИСО 9001. Започнати се подготовки за акредитација на инспекциските служби на АХВ согласно меѓународниот стандард ЕН ИСО/ИЕЦ 17020:2012.

Донесени се измени на рамковното законодавство од областа на нус производите од животинско потекло, како и нов Закон за благосостојба на животните и нивна заштита, со што е постигната целосна усогласеност со релевантното ЕУ аки. Освен тоа, на краток рок, ќе се донесат измените на Законот за безбедноста на храната во кои акцентот е ставен на подобро дефинирање на правилата за заштита на потрошувачите и нивната информираност во однос на означувањето на храната како и официјалните контроли засновани на ризик, врз основа на досегашните искуства како и со цел потполна усогласеност со соодветните ЕУ прописи.

Постигнат е висок степен на усогласеност на националното законодавство со законодавството на ЕУ во изминатиот период, а процесот на усогласување продолжува и понатаму следејќи ги измените на соодветното Европско законодавство. Оттука, Агенцијата за храна и ветеринарство, во текот на 2014 година посебно беше посветена на ефикасно спроведување на законодавството, како и надградба на системот за вршење на официјални контроли засновани на ризик.

Во насока на воспоставување на систем на официјални контроли на инспекциските служби на АХВ на граничните премини врз основа на ризик односно систем за редуцирани прегледи, донесени се четири мониторинг програми.

Во делот на фитосанитарна политика, постигнат е напредок во однос на усогласување на законодавството во делот за здравје на растенијата, преку преземање на меѓународните фитосанитарни ИСПМ стандарди, а како краткорочен приоритет предвидено е донесување на нов Закон за фитофармацевтски производи. Донесени се мониторинг програми за следење на здравјето на растенијата, како и за производите за заштита на растенијата. Спроведувањето на овие мониторинг програми е во тек.

Дополнително се зајакнати административните капацитети на надлежните институции од фитосанитарната политика преку нови вработувања и реализација на обуки за административниот кадар. Продолжува да се подобрува координацијата помеѓу надлежните институции од фитосанитарниот систем. Државниот инспекторат за земјоделство (ДИЗ) - Секторот за Фитосанитарната инспекција е во постојан контакт и соработка со сите учесници во фитосанитарниот систем. Опсегот на акредитација на Државната фитосанитарна лабораторија (ДФЛ) е проширен со нови акредитирани методи.

Со цел понатамошно јакнење на капацитетите на Фитосанитарната Управа, Управата за семе и саден материјал, фитосанитарна инспекција во составот на ДИЗ и Секторот за шумарство и ловство се планира зголемување на бројот на човечките ресурси и обезбедување професионални обуки за вработените.

3.12.1 ОПШТИ НАЧЕЛА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Владата на Република Македонија ги усвои првите измени и дополнувања на Повеќегодишниот Национален контролен план (ПНКП) во областа на безбедноста на храната, ветеринарството и здравјето на растенијата. Измените се донесени согласно Законот за безбедноста на храната, како и врз основа на Регулативата на ЕК, број 882/2004, по претходно одобрување на Годишниот извештај за спроведување на ПНКП од страна на Владата на Република Македонија.

Донесена е Стратегија за комуникација на ризик - размена на информации со сите заинтересирани страни во системот за безбедност на храна, вклучувајќи ги и потрошувачите.

Во однос на хоризонталните програми, донесена е „Програма за заштита на потрошувачите за периодот 2015 - 2016 година“ со реализација на активностите во надлежност на АХВ за 2015 година. (Поглавје 28.1).

Агенцијата за храна и ветеринарство, во текот на 2014 година посебно беше посветена на ефикасно спроведување на законодавството како и надградба на системот за вршење на официјални контроли врз основа на ризик.

Дополнително се зајакнати административните капацитети на Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ) со десет вработувања на стручен кадар (4 официјални ветеринари, 4 државни инспектори за храна и две вработувања во однос на информатичка технологија и јавни набавки), а добар дел од планираните обуки веќе се обезбедени.

Спроведена е пред-сертификациска проверка од страна на надворешно тело за сертификација, со цел давање препораки за подобрување и усовршување на системот. Во декември, 2014 година ќе се добие сертификација на спроведениот стандард ИСО 9001:2008 од страна на надворешно тело за сертификација.

Во текот на 2014 година, во рамки на АХВ спроведен е Системот за управување со квалитетот (СУК), според барањата на стандардот ИСО 9001:2008. Во декември 2014 се очекува и сертифицирање на СУК, од надворешно сертификациско тело.

Агенцијата за храна и ветеринарство на РМ како контакт точка за РАСФФ⁽⁴³⁾ редовно ги информира сите заинтересирани страни за небезбедните производи. При што во тековната 2014 година добиени се шест известувања од Европската Комисија за небезбеден производ (алерт нотификација) кои се пласирани на пазарот во земјата и во врска со истите превземени се мерки во согласност со воспоставените процедури.

АХВ преку одделението за координација и контрола на лаборатории комуницира со Институтот за акредитација и други државни органи во РМ и лаборатории, тела за стандардизација и акредитација во Европа. Исто така, се врши следење на новите технолошки и научни достигнувања од областа, прибирање и анализа на податоци за акредитираните методи на лабораториите за испитување на храна и ажурирање на податоците во постоечка табела на акредитирани методи и листа на акредитирани лаборатории за испитување на храна во РМ, чии услуги се користат при официјална контрола и мониторинг.

Измината година, со поддршка на ГД САНКО, спроведени се вкупно 28 обуки од различни области за јакнење на инспекциските служби на АХВ, со што е постигнато стручно усовршување на 100 учесници од дадената област. АХВ како национална контакт точка за Кодекс и за ЕФСА ја продлабочува соработката со овие меѓународни тела преку непосредно учество во нивните активности. Заради хармонизација односно унифициран пристап во вршењето официјални контроли од страна на инспекциските служби организирани се повеќе обуки во организација на ГД САНКО на која учествуваа претставници од АХВ. Претставници од АХВ учествуваа на ТАИЕКС настани кои беа одржани во претходната година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Предлог Законот за изменување и дополнување на Законот за безбедност на храна е во фаза на меѓуресорска консултација. Целта е целосно усогласување со законодавството на ЕУ, во врска со информираност на потрошувачите во однос на означувањето на храната, како и анализа на ризикот во однос на безбедноста на храната.

Институционална рамка

Воведувањето на системот во рамки на АХВ за собирање на податоците од лабораториските тестирања и резултатите добиени од проценка на ризикот, како и статистички модули за обработка на податоците е во почетна фаза.

Предвидени се дополнителни вработувања (вкупно 10) во рамки на АХВ и тоа: инспектори за храна, официјални ветеринари и за стручна поддршка на централно ниво. На тој начин, ќе се зголеми дополнително ефикасноста на стручните служби на АХВ.

Освен тоа, предвидени се низа обуки за ново вработените лица, поточно стручниот кадар чии работни задачи се директно поврзани со различни области од ветеринарството како и континуирани обуки за надградба на знаењата на останатиот стручен кадар.

Во насока на подобрување на институционалната рамка во однос на безбедноста на храната ќе се обезбеди поддршка за повеќе области. Активностите ќе резултираат со зајакнување на: соработката меѓу институциите од Поглавје 12, потоа управувањето со човечки ресурси, управување со ризикот во однос на безбедност на храна и

⁴³ RASFF (Rapid Alert System for Food and Feed) / Систем за брзо известување во однос на храна и храна за животни

храна за животни, мониторинг на здравје на растенијата и производи за заштита на растенија, подготовка на инспекциските служби за акредитација согласно стандардот ИСО/ИЕЦ. Добар дел од активностите се започнати и ќе бидат финализирани во текот на 2015 односно 2016 година.

Во текот на 2015 година, ќе се спроведе прво ресертифицирање на стандардот за управување со квалитет.

Ќе продолжи учеството во ЕФСА програмата, со фокус на политиките на ЕУ и методите на работа на интегрираниот пристап за безбедноста на храната „од нива до трпежа“.

На почетокот на 2015 година, одделението за внатрешна контрола и аудит во рамки на АХВ ќе подготви Годишна Програма и План за внатрешен аудит на официјалните контроли за 2015 година, при што активностите содржани во истите ќе се темелат на анализа заснована на ризик и на одредени приоритети од врвното раководство на АХВ. Во текот на 2015 година внатрешните аудитори при АХВ ќе учествуваат во проверките на спроведувањето на ИСО 9001 во Агенцијата.

Предвидено е да се поведе постапка за формирање на панели и комисии за проценка на ризик во делот на безбедноста на храната.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Измените и дополнувањата на европското законодавство во однос на безбедноста на храната ќе се следат континуирано од страна на Агенцијата за храна и ветеринарство и последователно ќе се транспонираат во националното законодавство.

Одделението за внатрешна контрола и аудит ќе пристапи кон анализа и подготовка на новиот Петгодишен план за внатрешен аудит на официјалните контроли 2016 - 2021.

Во однос на хоризонталните програми, „Програмата за заштита на потрошувачите за периодот 2015 - 2016 година“ ќе предвиди спроведување на активности планирани за 2016 година. (Поглавје 28.1)

Институционална рамка

Со поддршка од ИПА 2009 предвидено е воспоставување на информативни системи и платформи за надлежните органи за безбедност на храна надградени и поврзани со операторите за храна и храна за животни, собирање на податоци за сопствена контрола, како и пријавување на жалби и поплаки од страна на засегнатите потрошувачи.

Одделението за внатрешна контрола и аудит при АХВ ќе пристапи кон анализа и подготовка на новиот Петгодишен план за внатрешен аудит на официјалните контроли 2016 - 2021.

Во текот на 2016 година, ќе се спроведе второ ресертифицирање на стандардот за управување со квалитет во рамки на АХВ.

Планирани се подготовки за акредитација на инспекциските служби на АХВ во рамки на Проектот ИПА 2009 согласно Европскиот стандард– МКС ЕН ИСО/ИЕЦ 17020:2012.

3.12.2 ВЕТЕРНАРНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Донесен е нов Закон за заштита и благосостојба на животните со кој се изврши потполно усогласување со одредбите од Европското законодавство.

Исто така, донесени се и одреден број на подзаконски акти со кои детално се регулираат различни области опфатени со ветеринарната политика, со што е постигнато усогласување со релевантното ЕУ законодавство од понов датум од следните области ⁽⁴⁴⁾: контролни мерки за болести кај животните; ставање во промет на живи животни; идентификација и регистрација на животните; системи за контрола на увозот на живи животни и производи од животинско потекло; барања за увоз и транзит на живи животни, производи од животинско потекло и заштитни мерки при увоз и транзит на живи животни, производи од животинско потекло.

Се изврши дел од исплатата на заостанати обврски во делот за здравствена заштита на животните кон овластените ветеринарни друштва и Факултетот за ветеринарна медицина - Скопје. Исплатата се реализираше согласно

---

⁴⁴ Повеќе детали во: месечните извештаи доставени до СЕП, и **Прилог** - Усвоени прописи/законодавни активности предвидени со НПАА ревизија за 2014 година од Поглавјето 3.12. Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика., како и интернет страницата на АХВ, (Прописи).

предвидените средства од Програмата за користење на средства за здравствена заштита на животните во 2014 година.⁽⁴⁵⁾

Извршена е надградба односно проширување на ВИС (Ветеринаент информативен систем) системот со модулот за фактурирање. Целта е добивање на приказ за добиените побарувања по ветеринарни друштва кои се одобруваат и исплаќаат од страна на Агенцијата за храна и ветеринарство.

Контролите на терен за спроведување на системот за идентификација на животни (опфатени се одгледувалишта на говеда, овци и кози) се вршат редовно согласно генерираните листи на одгледувалишта од ВИС по претходно дефинирани критериуми.⁽⁴⁶⁾

Воспоставен е системот за идентификација и регистрација на свињите во текот на 2013 година како надградба на системот за идентификација и регистрација на животните, паралелно со воспоставувањето на новата електронска апликација и базата на податоци за идентификација и регистрација на животните⁽⁴⁷⁾. Сите животни од видот свињи се обележани согласно барањата на ЕУ.⁽⁴⁸⁾

Процесот на акредитација на лабораториските методи континуирано се спроведува (досега вкупната бројка на акредитирани лабораториски методи е 111) објавени на интернет страната на Институтот за акредитација на РМ (www.iarm.gov.mk).

Со Буџетот за 2015 година предвидени се средства за дел од задоцнетата исплата за спроведување на програмите за здравствена заштита на животните.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Планирано е донесување на подзаконски акти во однос на благосостојба на животните, како и некомерцијално движење на домашни миленици, внатрешен промет во заедницата со живи животни и ветеринарно - медицински препарати со цел потполно усогласување со новоусвоеното Европско законодавство. (Повеќе детали, Прилог 1 - Матрица на цели и активности за 2015 - 2017).

Институционална рамка

Со Проектот во рамките на ИПА 2010 се предвидуваат низа активности во насока на зајакнување на капацитетите на АХВ, како и останатите институции вклучени во креирање и спроведување на ветеринарната политика.

Зајакнувањето ќе се изврши преку: набавка на опрема вакцинација против беснило и зајакнување на институционалните капацитети на надлежните органи за спроведување на европското законодавство за безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика (последното ќе се реализира со спроведување на твининг договор).

Активностите од проектот за трговска логистика на западниот Балкан (IFC Western Balkans Trade Logistic Projects) продолжија и во текот на 2014 година. Мониторинг плановите за контрола при увоз на храна, храна за животни и материјали кои доаѓаат во контакт со храната започнаа да се спроведуваат. Исто така, во рамките на проектот започна со реализација измената на системот за гранична инспекција, како и воведувањето на два неопходни системи за собирање на податоци и нотификации на небезбедни пратки. Во текот на 2015 година се очекува целосно спроведување на системите.

⁴⁵ Коментар во однос на негативниот наод од последниот Извештај на ЕК за напредокот (2014) на Република Македонија дека исплата на застанатите средства сè уште не е извршена (за активности од здравствена заштита и благосостојба) кон ветеринарните друштва и Факултет за ветеринарна медицина.

⁴⁶ Коментар во однос на негативниот наод од последниот Извештај на ЕК за напредокот (2014) на Република Македонија дека е потребна поголема ефикасност на проверката на идентификација и регистрација и движењата на животните, Исто така, во првата половина на октомври 2014 година, доставена Информација за состојбата на системот за идентификација и регистрација на животните од која може да се утврди дека постои значителен напредок во областа идентификација и регистрација на животните што е спротивно со негативните наоди во последниот Извештај на ЕК (2014) дадени за конкретната област.

⁴⁷ Централната база на податоци е регистар на одгледувалиштата на сите видови на животни вклучително и модулите за регистрација на секоја промена на движењето на говедата, овци и кози и свињи како и регистрација на одгледувалиштата на желки, зајаци, диви животни, полжави, живина и аквакултура. овозможува спроведување на ново воспоставените процедури и надминување на сите нерегуларности/неправилности што се јавуваа со примената на претходната база на податоци.

⁴⁸ **Забелешка:** Во последниот извештај на Европската Комисија за напредокот на Република Македонија (2014) е наведено дека системот за идентификација и регистрација на свињите сè уште не е воспоставен. Напротив, системот е веќе воспоставен (од 2013 година).

На краток рок, планирано е надградба на ВИС системот со уште еден модул за колење и компензација на одземени заболени животни. Исплатата на другите заостанати обврски од претходните години за ветеринарните друштва и Факултетот за ветеринарна медицина ќе се врши во текот на 2015 година согласно Програмата за користење на средства за здравствена заштита на животните во 2015 година.

Се планира ревизија на постоечката програма за Син јазик, ревизија на програма за Трансмисивна спонгиоформна енцефалопатија (ТСЕ), ревизија на програма за контрола на бруцелоза кај говеда и изработка на нова програма за бруцелоза кај овци.

Исто така, во рамки на ИПА 2010 твининг проектот предвидено е и спроведување на серолошки испитувања на одредени зоонози и скрининг на состојбата со други болести кои не се опфатени со тековната програма.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

АХВ последователно на усвоените измени и дополнувања на европското законодавство што ги регулира областите опфатени со ветеринарната политика ќе врши усогласување на националното законодавство.

Институционална рамка

Во зависност од потребите, ВИС системот ќе биде надградуван дополнително со нови модули од областа на ветеринарната политика.

Се предвидува воспоставување на биосигурносни мерки на фарма.

Се планира изработка на планови за итни мерки за болести кои задолжително се пријавуваат, а се со приоритетно значење како Син јазик и Класична свинска чума кај свињите и спроведување на програма за мониторинг на присуство на болести во аквакултура.

Заради спроведување на системот на собирање на податоци, АХВ ќе воведо систем за категоризација на храна и храна за животни и номенклатура во согласност со ФУДЕКС 2 класификацијата која е прифатена од ЕФСА.

3.12.3 СТАВАЊЕ ВО ПРОМЕТ НА ХРАНА, ХРАНА ЗА ЖИВОТНИ И НУС ПРОИЗВОДИ ОД ЖИВОТИНСКО ПОТЕКЛО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Донесени се измени на Законот за нус производите од животинско потекло, како и неколку подзаконски акти во насока на потполна усогласеност со релевантното Европско законодавство (Регулативи 32011R0142 и 32009R1069).⁽⁴⁹⁾

Заради што поуспешно спроведување на ХАЦЦП⁽⁵⁰⁾, Агенцијата за храна и ветеринарство во соработка со Здружението на хотелиери на Македонија (ХОТАМ), организираше обуки и го промовираше „Водичот за ХАЦЦП принципите за операторите со храна, особено во угостителската дејност“ (отпечатен и бесплатно дистрибуиран до сите заинтересирани страни во земјата). Водичот е прилагоден на современите услови, односно потребите на операторите со храна, вклучувајќи го и угостителскиот сектор во земјата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

За целосно усогласување на соодветното ЕУ законодавство од областа безбедноста на храната од животинско потекло, а земајќи ги во предвид новите законски рамки на ЕУ со кои се засегнати веќе донесените Правилници во Република Македонија, предвидени се измени на три правилници (области: официјални контроли на храна од животинско потекло, официјални контроли за откривање на присуство на трихинела во месото и максимално дозволени нивоа на резидуи од пестициди во или врз храната).

Исто така, предвидено е донесување на три подзаконски акти во однос на нус производи од животинско со што ќе се постигне целосна усогласеност со релевантните прописи на ЕУ (Регулативи 32011R0142 и 32009R1069). (Детали,

⁴⁹ Повеќе детали во: месечните извештаи доставени до СЕП, и Прилог - Усвоени прописи/законодавни активности предвидени со НПАА ревизија за 2014 година од Поглавјето 3.12. Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика., како и интернет страната на АХВ, Прописи).

⁵⁰ Резултатите од извршениот аудит во текот на претходната година (2013 г.) покажаа дека угостителскиот сектор во Република Македонија има потреба од дополнителна едукација за надградба на знаењата/информираност во однос на одржување на ХАЦЦП системите.

Матрица на цели и активности 2015 - 2017 – Поглавје 3.12. Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика).

Институционална рамка

За ко-финансирање на активностите на категоризација на операторите за храна и усогласување со европските стандарди обезбедени се средства во рамки на ИПАРД Програмата.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Агенцијата за храна и ветеринарство ќе продолжи со усогласување на законодавството во однос на правила за безбедност на храната, а при тоа секогаш имајќи ги во предвид измените и дополнувањата на релевантното ЕУ законодавство.

Процесот за воспоставување на национален интегриран систем за собирање, складирање транспорт и отстранување на нус производите од животинско потекло е започнат, а ќе се реализира на среден рок. Заради комплексноста на процесот и инволвираноста на повеќе институции во процесот на воспоставување на системот, реализацијата на процесот која веќе е започната, се одвива преку остварување на повеќе чекори.

3.12.4. ПРАВИЛА ЗА БЕЗБЕДНОСТ НА ХРАНАТА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Заради понатамошно усогласување со релевантното Европско законодавство, во текот на 2014 година реализирани се законодавни активности/позаконски акти донесени согласно Законот за безбедност на храната во однос на јонизирачко зрачење и посебни барања за одредени материјали што доаѓаат во контакт со храната.⁽⁵¹⁾

Институционална рамка

Зајакнати се дополнително капацитетите на инспекциската служба за контрола на храна од неживотинско потекло на АХВ со нови вработувања на инспектори за храна и реализација на обуки на специфични теми ⁽⁵²⁾.

Со ова се овозможува непречено и ефикасно спроведување на важечките прописи усогласени со ЕУ акти.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Предвидено е донесување на одреден број подзаконски акти заради усогласување со последните измени од релевантното Европско законодавство од неколку области (означување, рекламирање и презентирање на храната, потоа измени во однос на критериуми за чистота на адитивите и екстракциони растворувачи за производство на храна). (Повеќе детали, Прилог - Матрица на цели и активности за 2015 - 2017).

Во подготовка е „Програма за мониторинг на безбедноста на храната во Република Македонија за 2015 година“.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Агенцијата за храна и ветеринарство ќе продолжи со усогласување на законодавството во однос на правила за безбедност на храната, а при тоа секогаш имајќи ги во предвид измените и дополнувањата на релевантното ЕУ законодавство.

Предвидени се соодветни обуки за државните инспектори за храна како и обуки за стручно– административниот кадар за храна од неживотинско потекло.

⁵¹ Повеќе детали во: месечните извештаи доставени до СЕП, и **Прилог** - Усвоени прописи/законодавни активности предвидени со НПАА ревизија за 2014 година од Поглавјето 3.12. Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика., како и интернет страната на АХВ, *Прописи*)

⁵² **Забелешка:** Во последниот извештај на Европската Комисија за напредокот на Република Македонија (2014) е наведено дека системот капацитетот на Инспекторатот за храна останува недоволен во однос на човечки ресурси Инспекторатот за храна беше во рамки на некогашната Дирекција за храна (се до крајот на 2010 г) – стар податок. Со воспоставувањето на АХВ, инспекторатот е заменет со инспекциска служба за контрола на храна од неживотинско потекло (државни инспектори за храна) која од формирањето на АХВ до денес е доволно зајакната во поглед на број на вработени, обученост и опременост за ефикасно и непречено извршување на задачите (официјални контроли и спроведување на важечките прописи усогласени со релевантното ЕУ акти).

3.12.5. ПОСЕБНИ ПРАВИЛА ЗА ХРАНА ЗА ЖИВОТНИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Врз основа на Законот за храна за животни усвоено е законодавството за посебните барања за суровини за храна за животни. ⁽⁵³⁾

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Агенцијата за храна и ветеринарство ќе продолжи со усогласување на законодавството во однос на правила за безбедност на храната, а при тоа секогаш имајќи ги во предвид измените и дополнувањата на релевантното ЕУ законодавство.

Институционална рамка

Во текот на 2015 година предвидени се обуки за стручниот кадар од АХВ кој е директно вклучен во активностите од областа безбедност на храна за животни и исхрана на животните.

Со проектот во рамки на ИПА 2012 се планира зајакнување на системот за безбедност односно квалитет на храна за животни.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Агенцијата за храна и ветеринарство ќе продолжи со усогласување на законодавството во однос на правила за безбедност на храната за животни, а при тоа секогаш имајќи ги во предвид измените и дополнувањата на релевантното ЕУ законодавство.

3.12.6. ФИТОСАНИТАРНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Фитосанитарна Управа (ФУ)

Согласно Законот за здравјето на растенијата во надлежност на Фитосанитарната Управа, донесени се 2 подзаконски акти во форма на наредби преку кои во националното законодавство се преземаат следните меѓународни стандарди ИСПМ бр.4 и 10. Воедно, во фаза на донесување се подзаконски акти кои ги содржат Листите на алохтони (егзотични) видови организми кои ќе бидат наменети за биолошка заштита на растенијата и кои ги пропишуваат техничките услови за нивно користење. На овој начин, во националното законодавство се превземаат Листите на алохтони (егзотични) организми, кои се одобрени од страна на Европско - медитеранската организација за заштита на растенијата (EPPO - European Mediterranean Plant Protection Organisation).

Донесен е нов Закон за квалитет и безбедност на ѓубрива, биостимулатори и подобрувачи на својствата на почвата ⁽⁵⁴⁾, кој е објавен во „Службен весник на РМ“ 27/2014 од 05.02.2014. Целта на донесувањето е усогласување со релевантното ЕУ законодавство (Регулативи 32003R0809, 32003R0810, 32006R0181, 32006R0208 и 32002R1774). Со негово донесување се укина Законот за ѓубриња („Службен весник на РМ“ број 110/2007, 20/2009, 17/11, 148/11, 69/13 и 127/13).

Во втората половина на 2014 година, административниот капацитет на ФУ беше зајакнат со едно ново вработување. Во насока на стручно усовршување, во изминатиот период вработениот кадар од ФУ, ДИЗ и ДФЛ учествуваше на повеќе стручни обуки кои беа реализирани со поддршка на ГД САНКО, ТАИКЕС, ЦЕФТА, како и во рамките на проектот ИПА 2009 „Градење на капацитетите на надлежните служби за безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарната политика“ EuropeAid/132281/D/SER/MK.

⁵³ Повеќе детали во: месечните извештаи доставени до СЕП, и **Прилог** - Усвоени прописи/законодавни активности предвидени со НПАА ревизија за 2014 година од Поглавјето 3.12. Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика., како и интернет страницата на АХВ, (Прописи).

⁵⁴ Областа ѓубриња, е опфатена со Поглавјето 1-Слободно движење на стоки од Скринингот за преговори и влез во ЕУ, меѓутоа заради поедноставно и ефикасно следење на реализацијата на активностите, а имајќи предвид дека надлежна институција за донесување и спроведување на Законот за ѓубриња е Фитосанитарната Управа и Државне инспекторат за земјоделство, носители на надлежност од фитосанитарната политика иститот се води во Поглавјето 12. Истото важи за областа ветеринарно-медицински препарати (3.12.2. Ветеринарна политика, надлежна институција Агенција за храна и ветеринарство)

Донесен е Правилник за трговија со материјал за размножување и саден материјал од украсни растенија, објавен во („Службен весник на РМ“ 25/2014 од 01.02.2014) кој е усогласен со ЕУ законодавството: 31999L0066 и 31998L0056.⁽⁵⁵⁾

Со цел ефикасно спроведување на фитосанитарниот систем во Република Македонија, фитосанитарната инспекција која функционира во состав на ДИЗ во текот на 2014 година ги зајакна своите кадровски капацитети со 11 нови вработувања.

Освен реализацијата на редовниот инспекциски надзор од страна на државните фитосанитарни инспектори во областа на здравјето на растенијата и производите за заштита на растенијата, во 2014 година континуирано се спроведуваа плановите и програмите за фитосанитарен мониторинг. Мониторингот го опфати следењето на штетни организми кај стратешки земјоделски култури во Република Македонија.

Истовремено, се спроведува и мониторинг во складирање, дистрибуција, употреба и сообразност на производите за заштита на растенијата и мониторинг на резидуи од производи за заштита на растенијата во производи од примарно земјоделско производство за тековната година. На овој начин се овозможува следење и откривање на штетните организми на местата на производство, увоз, складирање и дистрибуција, како и преземање на соодветни мерки од страна на фитосанитарните инспектори со цел нивно уништување.

Државна Фитосанитарна лабораторија – ДФЛ

ДФЛ во текот на 2014 година интензивно работеше на акредитација на што повеќе методи за анализа на пестициди и семе и дијагностика на штетни организми. Во овој момент ДФЛ има акредитација за примена на мултирезидуална метода за 32 резидуи од пестициди во 31 култура, како и примена на дијагностички методи за откривање на штетни организми и испитување на квалитетни својства на семето (ртноста, анал. чистота, влага и маса на 1000 зрна). Вкупниот број на акредитирани методи изнесува 18. Деталите се достапни на следната интернет страна: http://www.iarm.gov.mk/files/Akreditirani-tela/Laboratorii/OB05-25_LT-036.pdf.

ДФЛ ги зајакна своите капацитети со 3 нови вработувања, но сепак недоволно за да се одговори на зголемиот обем на работа, во однос на анализата на резидуи од пестициди за кои во овој момент ДФЛ ги спроведува мониторинг програмите за АХВ и ФУ.

ДФЛ во овој момент може да одговори на околу 120 резидуи од пестициди. Зголемен е обемот на работа во однос на зголемување на бројот на изработени анализи врз основа на доставени примероци за дијагностика на растителни болести и штетници. *Вкупниот број на спроведени лабораториски анализи и тестови во ДФЛ изнесува 1523* и во споредба со 2013 година има зголемување на работата. Во 2014 година валидирани се и нови дијагностички и аналитички методи кои се планира веќе на почеток на следната 2015 година да се пријават за акредитација. Постигнатите резултати во 2014 година укажуваат на потреба од континуирана поддршка на ДФЛ во рамките на идни тивнинг проекти и други видови на соработка со ЕУ земји, за да се подигне нивото на контрола на квалитет при работата, спроведување на нови методи за анализа и дијагностика и да резултира како лабораторија лидер и референтна лабораторија во Република Македонија и пошироко во регионот во делот на храна од растително потекло.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година во надлежност на ФУ ќе продолжи донесувањето на нови подзаконски акти од областа на здравјето на растенијата, односно наредби преку кои се преземаат меѓународни стандарди националното законодавство и тоа ИСПМ бр. 22, 24 и 32. Истовремено, се планира донесување и на други подзаконски акти кои се однесуваат на воспоставување на информатички системи, примена на заштитени зони, листи на заштитени зони и посебно регулирани подрачја усогласени со релевантното ЕУ законодавство (Директиви 32000L0029 и 32007L0033).

Во текот на 2015 година, предвидено е донесување на нов Закон за фитофармацевтски производи (предмет на усогласување со ЕУ законодавство: 32009R1107, 32009R1185, 32009L0128, 32005R0396 и 32009L0127).

Предвидено е да се донесе Законот за изменување и дополнување на Законот за репродуктивен материјал од шумски видови дрвја, за да се постигне потполно усогласување со Директива 1999/105/ЕЗ за маркетинг на шумски

⁵⁵ Детално известување во месечните извештаи доставени до СЕП, и Прилог - Усвоени прописи/законодавни активности предвидени со НПАА ревизија за 2014 година од Поглавјето 3.12. Безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарна политика.

репродуктивен материјал и со Регулатива 1598/2002/EЗ за утврдување на детални правила за давање на взаемна административна помош од страна на службените органи.

Институционална рамка

Со цел подобра координација помеѓу надлежните органи вклучени во фитосанитарниот систем, од септември 2014 година, формирана е „Работна група за реформи во фитосанитарниот систем“ која одржува редовни состаноци, заради решавање на тековни проблеми и подобрување на функционалноста на сите органи вклучени во работата и тоа: Фитосанитарната управа, Државниот инспекторат за земјоделство и Државната фитосанитарна лабораторија. Заклучоците кои произлегуваат од овие состаноци се реализираат тековно во однапред предвидени рокови.

Техничка помош за подготвување и реализација на мониторинг програмите е обезбедена од компонента 2 во рамките на проектот ИПА 2009 „Градење на капацитетите на надлежните служби за безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарната политика.“ EuropeAid/132281/D/SER/MK.

Во септември 2015 година, се планира донесување на Националната Стратегија за фитосанитарна политика 2015-2020 година. Техничка помош за подготовка на стратегијата ќе биде обезбедена од Твининг ИПА проектот 2010 „Зајакнување на административните и институционалните капацитети на надлежните служби за безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарната политика“.

Воспоставувањето на фитосанитарен информатички систем со база на податоци за здравје на растенијата е во почетна фаза и истиот ќе придонесе за надградба на базата со податоци на фито регистарот, пасошкиот систем за растенијата и воспоставување на ефикасна фитосанитарна контрола. Крајна цел на ваквиот систем е воспоставување на интранет и интернет комуникација во размена на податоците и документите на сите учесници вклучени во работите поврзани со здравјето на растенијата. Техничка помош за поддршка на воспоставувањето на ИТ системот ќе се обезбеди во рамките на Твининг ИПА проектот 2010 „Зајакнување на административните и институционалните капацитети на надлежните служби за безбедност на храна, ветеринарна и фитосанитарната политика“.

Државна фитосанитарна лабораторија

Планирана е реализација на јавниот конкурс за пополнување на две работни места во одделение за хемиски испитувања и едно работно место во одделение за дијагностика.

Исто така потребен е и Real Time PCR за детекција на ГМО и за потврда на позитивни наоди за штетни организми по здравјето на растенијата кои се определуваат со истата инструментална техника. Потребни се и други инструменти од помал обем кои ќе ја зголемат ефикасноста на ДФЛ за спроведувањето на анализите, со што ќе се зајакне и ќе се работи на интеграција на фитосанитарниот систем и безбедност на храната.

Освен тековните мониторинг програми, во наредната година се планира спроведување и на други програми за мониторинг за украсни, декоративни и шумски растенија, како и мониторингот на тутун. Наведените мониторинзи би требало да започнат со реализација во 2015 година, со цел проширување на опсегот на откривање, утврдување и следење на штетните организми како и превземање на соодветни мерки за нивно искоренување.

Во контекст на ова, останува потребата за натамошна реализација на стручни обуки за сите релевантни институции вклучени во фитосанитарниот систем во Република Македонија преку странска помош од ГД САНКО, ТАИЕКС, во областа на здравјето на растенијата и производите за заштита на растенијата

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Врз основа на Законот за изменување и дополнување на Законот за репродуктивен материјал од шумски видови дрвја, до крајот на 2017 година ќе се донесат повеќе подзаконски акти усогласени со релевантните прописи на ЕУ (Директива 31999L0105 и Регулативи 32002R1597 односно 32002R1598).

Во однос на развивање на меѓународната соработка од фитосанитарната област, Фитосанитарната управа и во наредниот период ќе продолжи со изработка и усогласување на билатерални спогодби, протоколи и договори,

преку кои ќе се олесни трговијата на растителни пратки и ќе се воспостави фитосанитарна соработка помеѓу Република Македонија и земјите потписнички на тие договори и спогодби.

Во таа насока, со правилно спроведување на фитосанитарните прописи, мерки и стандарди, надлежните органи за заштита на растенијата во иднина ќе се фокусираат на изнаоѓање на соодветни решенија и одговори, како би се создале предуслови за: обезбедување доволна количина на здрава и висококвалитетна храна, што придонесува за покачување на стандардот и квалитетот на живот на населението и подигнување на свеста на земјоделските производители, како и на сите останати чинители кои влијаат врз здравствената состојба на растенијата. Тоа е со цел да се сочува животната средина и да се покачи стандардот на населението во руралните средини.

Државна Фитосанитарна лабораторија

Статутарната улога на ДФЛ во фитосанитарниот систем ќе се дорегулира со измените во Законот за производи за заштита на растенија.

Сектор за шумарство и ловство

Со цел јакнење на капацитетите на надлежниот сектор се планира зголемување на бројот на човечките ресурси и обезбедување професионални обуки за вработените.

3.13 РИБАРСТВО

Резиме

Главните активности во наредниот период се насочени во функција на трајно користење на рибите преку одржлив развој со доделување на концесии за стопанисување со риби (вршење стопански и организирање рекреативен риболов), како и непречен пласман на рибите и производите од риба на пазарот. За реализирање на оваа цел зголемени се и активностите за следење на спроведувањето на концесиите преку зголемен број на инспекциски контроли. Структурните активности во делот на рибарството и аквакултурата ќе се реализираат преку планираните мерки во годишните програми. Во Програмата за унапредување на рибарството и аквакултурата во Република Македонија за период од 12 години утврдени се задачите, активностите и развојните мерки во делот на рибарството и аквакултурата и е основа за планирање на структурните мерки во годишните програми.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Областа на рибарството и аквакултурата е уредена со Законот за рибарство и аквакултура („Службен весник на РМ“ бр.7/2008 и 67/2010, 47/2011, 53/2011, 95/12, 164/13 и 116/14) како основен закон. Врз основа на законот, изработени се и донесени 23 пропратни прописи („Службен весник на РМ“ бр. 53 и 54 од 2008 и број 7 и 94 од 2009 година 93, 117 и 164 од 2010 година и 24 од 2011 година) кои технички ја доуредуваат областа во деловите на управувањето, инспекцијата и контролата, структурните активности и пазарната политика. Во 2014 година донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за рибарство и аквакултура, во правец на допрецизирање на одредбите кои се однесуваат на спроведување на постапките за концесија, како и на одредбите кои се однесуваат на доставување на евиденцијата за уловена риба при вршење на стопански риболов.

Покрај Законот за рибарство и аквакултура, правната рамка во областа ја сочинуваат и пакет на закони од областа на ветеринарството и тоа Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 113/07, 24/11, 136/11 и 123/12), Законот за идентификација и регистрација на животните („Службен весник на РМ“ бр. 95/12) и Законот за безбедност на храната („Службен весник на РМ“ бр. 157/10, 53/11 и 1/12). Врз основа на овие закони, во делот на аквакултурата од аспект на ветеринарството изработени се и донесени 8 пропратни прописи од кои во 2014 година се донесени:

- Правилник за условите за ставање во промет на аквакултурата, нејзината намена, како и начинот на вршење на официјални контроли при ставање во промет на аквакултура („Службен весник на РМ“ бр. 185/13 и 114/14),
- Правилник за сузбивање и искоренување на одредени болести кај водните животни („Службен весник на РМ“ бр. 85/13 и 132/14),
- Правилник за дополнителни услови за надзор кај акватични животни врз основа на анализа на ризик („Службен весник на РМ Република Македонија“ бр. 106/14),
- Правилник за изменување и дополнување на правилникот за начинот и постапката за увоз и транзит, листа на трети земји од кои е одобрен увоз и транзит, формата и содржината на ветеринарно-здравствениот сертификат или други документи што ја придружуваат пратката со живи животни, аквакултура и производи од животинско потекло, како и начинот и постапката на вршење на проверка и преглед при увоз и транзит на пратка со живи животни, аквакултура и производи од животинско потекло („Службен весник на РМ“ бр. 53/10, 86/10, 144/10, 27/11, 66/11, 72/11, 84/11, 95/11, 114/11, 168/11, 33/12, 45/12, 65/12, 86/12, 127/12, 5/13 102/13 и 124/14).

Во овие правилници се транспонирани Директива на Советот 2006/88/ЕЗ и Регулатива на Комисијата (ЕЗ) бр. 1251/2008.

Инспекцискиот надзор и контрола во областа на рибарството и аквакултурата е уреден со Законот за државниот инспекторат за земјоделство („Службен весник на РМ“ бр. 20/09 и 53/11) како материјален закон и донесените пратечки прописи врз основа на овој закон. Државниот инспекторат за земјоделство (ДИЗ) во водењето на прекршочните и кривичните постапки за сторени повреди во областа на рибарството и аквакултурата, покрај материјалниот закон ја применува и законската рамка преку Законот за инспекциски надзор („Службен весник на РМ“ бр. 50/10, 162/10, 157/11 и 147/13), Законот за прекршоци („Службен весник на РМ“ бр. 62/06 и 51/11) и Кривичниот законик („Службен весник на РМ“ бр.37/96; 80/99; 4/02; 43/03; 19/04; 84/05; 60/06; 73/06; 87/07; 7/08; 139/08; 114/09; 51/11; 135/11; 185/11, 142/12, 166/12, 55/13 и 82/13).

Изработени се и донесени риболовните основи за три риболовни подрачја (природните езера), за деветнаесет вештачки езера, како и за сите риболовни ревири во земјата со определување на рекреативни зони, објавени во „Службен весник на РМ“ бр. 66/11 и 145/11.

Структурните активности се уредуваат преку годишните програми за финансиска поддршка во рибарството и аквакултурата, кои ги носи Владата на Република Македонија. Во Програмата за унапредување на рибарството и аквакултурата за период од 12 години, утврдени се задачите, активностите и развојните мерки во делот на рибарството и аквакултурата и истата е основа за планирање на структурните мерки во годишните програми. Исплатата на финансиските средства по мерки ја врши АФПЗРР.

Пазарната политика покрај Законот за рибарство и аквакултура и пропратните прописи е уредена и со законската регулатива од делот на ветеринарството кој се однесува на рибарството и аквакултурата. Во рамки на МЗШВ, Одделението за рибарство и аквакултура (Сектор за земјоделство) е надлежно за изготвување, предлагање и надзор над спроведувањето на одредбите од Законот за рибарство и аквакултура, како и за управни и стручни прашања од областа на рибарството. Во Одделението за рибарство и аквакултура вработени се две лица. Во Одделението, за следење на состојбите со производство на риба, производство на порибителен материјал, како и за следење на реализирање на предвидените мерки во Финансиските програми тековно се ажурираат:

- Регистарот на одгледувачи на риби,
- Регистарот на регистрираните репроцентри,
- Евиденцијата на производители на порибителен материјал од рибник наменет за промет, евиденција на корисниците (концесионерите) на рибите од отворените риболовни води,
- Евиденцијата за производство на риба со сите потребни податоци за следење на состојбите во областа,
- Евиденцијата на државната помош во рибарството и аквакултурата.

Непосредно одговорен за инспекцискиот надзор над спроведувањето на одредбите од Законот за рибарство и аквакултура е ДИЗ, кој е орган во состав на МЗШВ преку Секторот за инспекциски надзор од областа на рибарството и аквакултурата, сточарството, пчеларството, земјишната политика со полјоделско производство, во кој постојат две одделенија и тоа Одделението за инспекциски надзор од областа на рибарството и аквакултурата и Одделение за физичка заштита на риболовните води, со вкупно вработени 13 државни службеници. Во Одделението за инспекциски надзор од областа на рибарството и аквакултурата при ДИЗ за вршење на инспекцискиот надзор вработени се вкупно 12 лица, 1 виш инспектор, 5 инспектори и 6 Референти за рибарство со аквакултура, додека во Одделението за физичка заштита на риболовните води вработено е 1 лице и тоа Виш соработник за водење на евиденција за физичка заштита на риболовни води.

Во делот на инспекцијата и контролата до 31.10.2014 година постапувајќи по Законот за рибарство и аквакултура извршени се вкупно 1122 организирани и координирани контроли, а составени се и исто толку записници. Контролите се вршат на риболовните ревири на начинот на организирање на рекреативниот риболов, вршење на аквакултурата, водењето на евиденциите, следење на договорите за концесија и потеклото на рибата. При контролите за констатираната неправилност и за отстранување на истата донесени се 51 решение, а за неправилностите во постапка за порамнување издадени се 270 платни налози во вкупен износ од 289 087 евра, од кои досега наплатени се 29 платни налози во вкупен износ од 12 838 евра. За непостапување по донесените решенија и за непочитување на одредби од законот и за неплатените платни налози поднесени се 216 барања за поведување на прекршочна постапка до надлежните судови при што од вкупно поднесените барања за прекршочна постапка до 31.10.2014 година решени се 47 барања, од кои 17 се отфрлени (се однесуваат за непознат сторител), а за останатите решени барања (30) сторителите се казнети со изречена глоба од вкупно 17 133 евра. При инспекциските контроли за кои е покрената постапка одземени се: 1239 килограми разни видови риба и 685 броја разен риболовен алат, предмети, средства и чамци. Заради констатирано недозволено ловење риба и ловење риба со недозволени средства и во време на забрана по овој закон поднесени се 7 кривични пријави. Исто така се вршеа и контроли во однос на порибувањето по вид и количина во риболовните води, но и контроли на овластените јавни научни установи.

Агенцијата за храна и ветеринарство (АХВ), преку Секторот за здравствена заштита и благосостојба на животните, Секторот за ветеринарно јавно здравство и Секторот за гранична инспекција е надлежна за подготовка и предлагање на мерки за спроведувањето на здравствената заштита на рибите, надзор и контрола на здравствената заштита кај аквакултурата, примарното производство на аквакултура, ставањето во промет на аквакултура, безбедноста на производите од аквакултура кои се пласираат на пазарот и контрола на увозот на аквакултура. АХВ согласно Законот за идентификација и регистрација на животните води Регистар на одгледувалишта на аквакултура. Регистарот се води електронски во Ветеринарниот Информативен Систем (ВИС) и секое одгледувалиште има свој

единствен регистарски број на одгледувалиште (РБО). Во регистарот во текот на 2013/2014 година регистрирани се 103 одгледувалишта на аквакултура. Инспекциските контроли кои ги спроведуваат официјалните ветеринари/инспектори на АХВ се уредени со Законот за ветеринарно здравство („Службен весник на РМ“ бр. 113/07, 24/11, 136/11 и 123/12), Законот за идентификација и регистрација на животните („Службен весник на РМ“ бр. 95/12) и Законот за безбедност на храна („Службен весник на РМ“ бр. 157/10, 53/11 и 1/12) како материјални закони, прописите донесени врз основа на овие закони како и Законот за инспекциски надзор („Службен весник на РМ“ бр. 50/10, 162/10, 157/11 и 147/13), Законот за прекршоци („Службен весник на РМ “ бр. 62/06 и 51/11) и Кривичниот законик („Службен весник на РМ “ бр.37/96; 80/99; 4/02; 43/03; 19/04; 84/05; 60/06; 73/06; 87/07; 7/08; 139/08; 114/09; 51/11; 135/11; 185/11, 142/12, 166/12, 55/13 и 82/13).

Одделението за државна инспекција за здравствена заштита на животните во Сектор за здравствена заштита и благосостојба на животните брои 37 официјални ветеринари надлежни за спроведување на контроли во делот на здравствена заштита на животните, Одделението за државна инспекција за ветеринарно јавно здравство од Секторот за ветеринарно јавно здравство е надлежно за контроли во однос на примарно производство, во однос на посебните хигиенски барања во примарното производство и безбедност на храната од животинско потекло и брои 36 официјални ветеринари, а официјалните контроли во делот на увоз ги спроведува Одделението за државна ветеринарна инспекција на граничен премин.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во областа на рибарството, прописите кои се донесени се однесуваат на управувањето со ресурси, инспекцијата и контролата во рибарството, а ги допрецизираат и одредбите околу искористувањето на природните ресурси (рибите) преку доуредување на начинот на вршење на стопанскиот и организирање на рекреативниот риболов. Во ова подрачје, тековно се анализираат состојбите.

Во првиот квартал на 2015 година, во областа на структурните активности предвидено е донесување на годишната Програма за финансиска поддршка во рибарството и аквакултурата во 2015 година, со начин/упатство за реализација на истите.

Во делот на пазарната политика, Агенцијата за храна и ветеринарство, согласно Правилникот за условите за ставање во промет на аквакултурата, нејзината намена, како и начинот на вршење на официјални контроли при ставање во промет на аквакултура („Службен весник на РМ“ бр. 85/13 и 132/14), во 2015 година треба да:

- започне со одобрување на објектите за производство на аквакултура и објектите за преработка на аквакултура со единствен број на одобрение и
- се изготви и донесе повеќегодишна програма за надзор на одредени болести кај аквакултурата, со цел прогласување на статус на земја, зона или оддел слободни од болест.

За зајакнување на административниот капацитет во тек на 2015 година во Одделението за рибарство и аквакултура предвидено е вработување на две лица, со оглед на проширување на обемот на работа во областа, а за зајакнување на инспекциската контрола и вршењето на инспекциски надзор во областа, во Одделението за инспекциски надзор на рибарството и аквакултурата при ДИЗ во 2015 година треба да се вработат уште неколку инспектори.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој временски период ќе се изработат и реализираат годишните програми за финансиска поддршка во рибарството и аквакултурата во 2016 и 2017 година.

АХВ согласно Законот за ветеринарно здравство и Правилникот за условите за ставање во промет на аквакултурата, нејзината намена, како и начинот на вршење на официјални контроли при ставање во промет на аквакултура во 2015/2016 година треба да се спроведе повеќегодишна програма за надзор на одредени болести кај аквакултурата, со цел прогласување на статус на земја, зона или оддел слободни од болест и да спроведе активности во насока на ставање на Република Македонија во листата на земји кои се дозволени за извоз на пастрмка на пазарите на ЕУ.

Заради проширување на обемот на активностите во областа и зајакнување на административниот капацитет, на среден рок во Одделението за рибарство и аквакултура се предвидува вработување на повеќе лица, а во Одделението за инспекциски надзор на рибарството и аквакултурата при ДИЗ вработување на дополнителен број на инспектори.

3.14 ТРАНСПОРТНА ПОЛИТИКА

Резиме

Во областа на транспортната политика продолжува спроведувањето на националното законодавството, усогласено со законодавството на ЕУ во оваа област за сите видови на транспорт. Се спроведуваат инспекциските надлежности, зајакнување на административниот и оперативниот капацитет на институциите, техничката опременост, обуки како и формирање на нови субјекти. Мерките предвидени во оваа НПAA опфаќаат креирање на нови политики, стратегии, потпишување на меѓународни акти со цел генерално подобрување на внатрешниот и меѓународниот сообраќај како и подобрување на енергетската ефикасност во транспортот, отстранување на пречки за слободно движење на патници и стоки. Во 2015 година се планира да се изврши измена и дополна на Законот за железничкиот систем со цел понатамошно усогласување со Директивата 2012/34/ЕУ на Европскиот Парламент и на Советот од 21.11.2012 година за создавање на единствен европски железнички простор (преработена верзија).

3.14.1 ПАТЕН СООБРАЌАЈ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Пристап на пазарот

Со Законот за превоз во патниот сообраќај („Службен весник на Република Македонија“ бр. 68/04, 127/06, 114/09, 83/10, 140/10, 17/11, 53/11, 6/12, 23/13, 120/13, 42/14 и 112/14) се регулирани условите и начинот на вршење на превозот на патници и стока во внатрешниот и меѓународниот патен сообраќај. Во Законот за превоз во патниот сообраќај се транспонирани повеќе директиви и регулативи на Советот на Европската Унија и тоа: Регулатива бр. 1071/09/ЕЦ, Регулатива бр. 1072/09, Регулатива 1073/09, Директива 96/96/ЕЗ, Директива 2009/40/ЕЗ, Директива 2000/30/ЕЗ, Директива 84/647/ЕЕЗ, Регулатива 56/83/ЕЕЗ, Регулатива 684/92/ЕЕЗ, Регулатива 881/92/ЕЕЗ, Регулатива 3118/93/ЕЕЗ, Регулатива 792/94/ЕЗ, Регулатива 3315/94/ЕЗ, Регулатива 12/98/ЕЗ, Регулатива 2121/98/ЕЗ, Директива 59/03/ЕЗ, Директива 94/06/ЕЗ.

Опасни материи

Превозот на опасни материи е регулиран со Закон за превоз на опасни материи во патниот и железничкиот сообраќај („Службен весник на Република Македонија“ бр. 92/2007; 147/2008; 161/2009; 17/2011, 54/2011 и 13/13, 163/13 и 38/14) во кој се уредени условите и начинот на вршење на превоз на опасни материи во внатрешниот и меѓународниот патен и железнички сообраќај, условите кои треба да ги исполнуват амбалажата и превозните средства, должностите на лицата кои учествуваат во превозот на опасни материи, назначување на советник за безбедност, оспособување на лицата кои учествуваат во превозот на опасни материи, надлежностите на државните органи и надзор над спроведување на закон. Во Законот се транспонирани следните мерки од законодавството на ЕУ: Директива 94/55/ЕЗ, Директива 2000/61/ЕЗ, Директива 2001/7/ЕЗ, Директива 95/50/ЕЗ, Директива 2001/26/ЕЗ, Директива 2004/112/ЕЗ, Директива 1996/35/ЕЗ, Директива 2000/18/ЕЗ, Директива 98/91/ЕЗ, Директива 96/49/ЕЗ, Директива 2006/90/ЕЗ. Во Законот за превоз на опасни материи во патниот и железничкиот сообраќај, транспонирана е дел од директивата 94/63/ЕЗ кој се однесува на спецификациите за возилата цистерни. Исто така Законот предвидува примена на одредбите од АДР, која што континуирано се ревидира согласно најновото законодавство на ЕУ, од што произлегува дека и националното законодавство континуирано се усогласува со законодавството на ЕУ.

Безбедносни прашања

Со Законот за безбедност на сообраќајот на патиштата („Службен весник на РМ“ бр.54/07, 86/08, 98/08, 64/09, 161/09, 36/11 и 51/11) се утврдени мерките за безбедност и заштита на патиштата, основните начела и меѓусебни односи на учесниците и другите субјекти во сообраќајот на патиштата, правилата на сообраќајот на патиштата, сообраќајните знаци и опремата на патиштата, должностите во случај на сообраќајна незгода, возачи, посебните мерки на безбедност и друго. Во Законот се имплементирани следните мерки од законодавството на ЕУ: 2002/85/ЕЗ, 1996/53/ЕЗ, 1991/671/ЕЗ, 1985/3820/ЕЗ, 1985/3821/ЕЗ, 1991/439/ЕЗ, 1997/26ЕЗ, 2002/15ЕЗ, 2004/11ЕЗ, 1992/6ЕЗ, 2000/56ЕЗ, 1996/47ЕЗ, 1996/96, 2003/127, 1989/459ЕЗ, 1988/599ЕЗ. Врз основа на Законот донесени се сите подзаконски акти кои произлегуваат од истиот.

Министерството за внатрешни работи изготви и усвои Акциски план во кој се планирани неколку проекти за подобрување на безбедносната состојба во сообраќајот. Со Законот за возила („Службен весник на Република Македонија“ бр. 140/08, 53/11, 123/12 и 70/13), се регулира испитувањето на возилата и техничкиот преглед на возилата. Врз основа на законот се донесени сите подзаконски акти кои произлегуваат од него.

Министерство за транспорт и врски (МТВ)

Во Секторот за патен сообраќај и инфраструктура и во 2014 година, согласно одредбите од Законот за превоз во патниот сообраќај, континуирано се вршеше издавање на сертификати за професионална компетентност на управителите на транспортните фирми, сертификати за учество на возачите во меѓународниот патен сообраќај, додека на фирмите кои вршат одделни видови превоз во патниот сообраќај им се издаваа лиценци за вршење превоз на стоки, како и лиценци за вршење превоз на патници во патниот сообраќај. Детален преглед за бројот на издадени сертификати и лиценци е даден во кварталните извештаи за реализација на активностите од НПАА за 2014 година. Исто така, МТВ изминатата година вршеше и континуирано издавање на сертификати за советници за безбедност при превоз на опасни материи, сертификати за стручно оспособување на возачи на моторни возила за превоз на опасни материи, како и одобренија за вршење на превоз на опасни материи во патниот сообраќај согласно Законот за превоз на опасни материи во патниот и железничкиот сообраќај. Детален преглед за бројот на издадени сертификати и одобренија е даден во кварталните извештаи за реализација на активностите од НПАА за 2014 година. Овластениот издавач на мемориски картички за дигитални тахографи во 2014 година продолжи со издавањето на мемориски картички за тахографи, а детален преглед за бројот на издадени мемориски картички е даден во кварталните извештаи за реализација на активностите од НПАА за 2014 година.

Државен инспекторат за транспорт (ДИТ)

Во јули 2014 година беше завршен Проектот за зајакнување на административните и оперативните капацитети на ДИТ за ефикасно спроведување на законодавството во патниот транспорт, финансиран од ИПА фондовите на ЕУ.

Од 15.07.2014 год ДИТ се стекна со статус на правно лице и со право на сопствена буџетска сметка како буџетски корисник од прва линија. ДИТ врши надзор над спроведувањето на законските прописи од Законот за превоз во патниот сообраќај, Законот за превоз на опасни материи, Законот за жичарите и ски-лифтови, Законот за јавните патишта и Законот за работното време, задолжителните одмори на мобилните работници и возачите во патниот сообраќај и уредите за запишување во патниот сообраќај, меѓународните договори и спогодби ратификувани од нашите повисоки државни органи и подзаконските акти, годишната програма за работа и останати тековни работи. Во периодот од 01.01.2014 до 31.09.2014 година од извршените надзори на ДИТ изготвени се вкупно 2839 записници. Од извршените инспекциски надзори преземени се следните мерки и санкции предвидени со закон:

- донесени заклучоци - 1343,
- донесени решенија - 408,
- поднесени барања за прекршочна постапка до надлежниот суд - 407 и
- поднесени барања за поведување прекршочна постапка до комисија - 222.

Врз основа на член 99 (а) од Законот за превоз на патниот сообраќај, ДИТ изврши трајно одземање на 19 возила со кои се вршел превоз на патници и стока без лиценца и биле времено одземени 2 возила со кои се вршел превоз без дозвола за соодветен вид на транспорт

Во соработка со Царинската управа преку ограничениот пристап до ЕКСИМ системот и нивните податоци, овозможена е контрола на превозот на патници и стока на граничните премини на превозниците кои извршуваат меѓународен превоз на патници и стока. Со оваа мерка намален е нелегалниот превоз на патници и злоупотребата на ЦЕМТ дозволите за превоз на стока.

ЈП за државни патишта

За вршење на работите од јавен интерес, како планирање, изградба, реконструкција, рехабилитација, одржување и заштита на јавните патишта, како и за управување со државните патишта, Владата на Република Македонија го основа ЈП за државни патишта, со што на 02.01.2013 година престана да постои Агенцијата за државни патишта, а вработените од АДП ги превзема новото ЈП за државни патишта. Во ЈП за државни патишта функционираат 1 самостоен сектор и 3 самостојни одделенија како и 4 сектори, а вкупниот број на вработени изнесува 310 лица.

Во ноември 2014 година е потпишан Договорот за изградба и инсталации на електронски систем за наплата на патарините, прва фаза долж Коридорот 10. Првата фаза од проектот опфаќа проширување и адаптација на 4

постојни наплатни станици (наплатните станици: Петровец, Сопот, Отовица и Романовце) и изградба на 3 нови наплатни станици (наплатните станици: Градско, Демир Капија и Гевгелија). Покрај градежните работи, проектот опфаќа и набавка и инсталација на нов интегриран систем за наплата на патарина на споменатите наплатни станици. Рокот за комплетирање на работите од договорот е 18 месеци.

Во однос на инвестициите за изградба на патиштата превземени се следните активности:

- Во фаза на изведба е новото автопатско решение на делницата Демир Капија – Смоквица со должина од 28 км, како дел од Коридорот 10, а рокот за завршување на градежните активности е крај на 2016 година.
- По „Проектот за подобрување на постојната регионална и општинска патна мрежа“ во износ од 70 милиони евра финансирани преку Светска банка во текот на 2014 година беа комплетирани:
  - Тендер бр. 5, лот 1 Југозападен и Западен регион каде во 2014 година е завршена една делница со должина од 3,5 км и лот 2 Скопски и полошки регион каде се изведени 4 делници со вкупна должина од 7,3 км и
  - Тендер бр. 6 лот 1 Североисточен и Источен регион изведени се 10 делници со вкупна должина од 13 км и лот 2 Југоисточен и источен регион изведени се 9 делници со вкупна должина од 15 км.
- По Проектот за подобрување на постојната регионална и локална патна мрежа во износ од 50 милиони евра финансирани преку ЕБОР во текот на 2014 година завршена е рехабилитацијата на делницата Велес - Штип (кај место Кадрифаково, 1 фаза) додека интензивно се работи на реконструкција и рехабилитација на Велес – Штип, фаза 2 и фаза 3. Преку овој проект, во текот на 2014 година беа рехабилитирани 45 локални патишта со должина од 80,1 км.

Согласно Програмата на ЈП за државни патишта за 2015 година е предвидено поставување на вертикална и хоризонтална сигнализација долж патната мрежа во Република Македонија.

Во првата половина од 2014 година започнаа активности за изградба на автопатот Миладиновци-Штип, со должина од 47 километри и ширина од 29 метри, со по две коловозни ленти во двата правци и една дополнителна лента за застанување. Изведувачот ќе биде задолжен да ги обезбеди сите потребни дозволи и сертификати согласно прописите за градење, просторно планирање, безбедност, животна средина, заштита на културно наследство и други прописи кои ќе имаат влијание за започнување на градежните активности. Рокот за градба ќе изнесува 3 години од отпочнување со градежните работи.

Министерство за внатрешни работи

Министерството за внатрешни работи е надлежен орган за имплементација на работите што се однесуваат на безбедноста и контролата на сообраќајот на патиштата. Надлежни структури во МТВ кои се грижат за безбедноста на патниот сообраќај се: Секторот за сообраќајни работи при Биро за јавна безбедност; 8 Полициски станици за безбедност на патен сообраќај, 22 Полициски одделенија за безбедност во патниот сообраќај и 3 полициски станици за безбедност на патниот сообраќај на автопатиштата.

Во текот на 2014 година МТВ реализира повеќе кампањи меѓу кои: почитувај ги правилата, почитувај го животот; вози безбедно! Вози со врзан појас; недела на пешаците; недела на мотоциклистите; алкохол и волан – најлоша комбинација. Во делот на превенција во безбедноста во сообраќајот на патиштата преземени се повеќе активности:

- медиумска застапеност на униформираниите полициски службеници по електронските и печатените медиуми на локално и на национално ниво;
- организирање и спроведување на сообраќајни поуки кои се однесуваат на сите учесници во сообраќајни;
- кампања за ограничување на брзината;
- кампања за опасноста од управување со возило под дејство на алкохол и на други психотропни супстанции;
- а во тек е и воспитно – едукативна акција „Да ги заштитиме децата во сообраќајот“ за запознавање на децата со правилата во сообраќајот за нивно безбедно учество.
- спроведена е акцијата „Детски семафор“ во соработка со РСБСП;
- во областа на превенцијата беше реализиран проектот: „Запознавање со основите на сообраќајната безбедност и сообраќајната култура во средните училишта“, чија главна цел беше подигањето на нивото на знаењата од областа на сообраќајот кај учениците од средните училишта, нивно запознавање со последиците од непочитувањето на сообраќајните правила и прописи, а преку тоа и постигнување на ефикасно и ефективно спречување на причините и појавните облици на сообраќајната деликвенција кај оваа целна група.
- спроведена е обука на полициските службеници за начин на вршење на контрола на возач и возила со кои се врши превоз на опасни материји,

- министерството за внатрешни работи учествува во реализација на бројни кампањи и проекти кои се реализираат во соработка со Републичкиот совет за безбедност во сообраќајот на патиштата.

Во текот на 2014 година Министерството за внатрешни работи (МВР) има планирано и реализира 47 селективни контроли на републичко ниво со цел зголемување на безбедноста на сообраќајот на патиштата, а спроведените контроли се за:

- Општи контроли,
- Управување на моторно возило под дејство на алкохол, дрога и други психотропни супстанции,
- Престигнување спротивно на правилата на сообраќајот на патиштата,
- Управување на моторно возило со неприлагодена брзина според условите на патот
- Контрола на пешаците како учесници во сообраќајот,
- Контрола над возач на велосипед со помошен мотор, мопед, мотоцикл, лесен трицикл, трицикл, лесен четирицикл и четирицикл и лицата кои се превезуваат
- Контрола на техничката исправност на такси – возила и автобуси,
- Непочитување на правилата во сообраќајот во однос на недавање на првенство на минување,

Бројот на сообраќајни незгоди со потешки последици, бројот на настрадани лица во сообраќајни незгоди и загинати лица во сообраќајни незгоди во првите девет месеци од 2014 година компаративно со истиот период во изминатите три години е даден во следните табели:

Први девет месеци	2011	2012	2013	2014
<i>Сооб. незгоди со потешки последици</i>	3262	3069	3140	2952

Први девет месеци	2011	2012	2013	2014
<i>Настрадани лица во сооб. незгоди</i>	5106	4669	4969	4776

Први девет месеци	2011	2012	2013	2014
<i>Загинати лица во сооб. незгоди</i>	113	100	139	104

МВР работи во текот на 2014 година собира и врши анализа на податоци со цел откривање на делници од патиштата со голем ризик, според бројот на настанати сообраќајни незгоди заради преземање мерки во соработка со другите надлежни институции за нивно санирање и отстранување.

МВР има активно учество во изготвување и спроведување на голем број на кампањи чија цел е зголемување на безбедноста на сообраќајот на патиштата преку снимање и емитување на спотови кои се застапени во печатените и електронските медиуми во Република Македонија. Како резултат на спроведените кампањи, од податоците дадени во табелата може да се заклучи дека постои намалување на сообраќајните незгоди во последната година.

Во текот на 2014 година МВР согласно усвоениот Акционен план во делот на безбедноста во сообраќајот на патиштата започна со реализација на повеќе проекти меѓу кои се: Безбеден град; Зона на смирен сообраќај; Дали возам безбедно?; Електронски записник од увид во сообраќајна незгода; Предложи сообраќајна контрола.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Пристап на заедничкиот пазар на транспорт

Се планира продолжување на активностите околу склучување на Спогодби за меѓународен превоз на патници и стоки со земјите од ЕУ со кои Владата се уште нема склучено спогодба.

МВР подготвува Предлог Закон за безбедност на сообраќајот на патиштата, со кој ќе се изврши усогласување со европското *acquis*.

Приоритети и цели на **Државниот инспекторат за транспорт** за 2015 година:

- Поголема безбедност на државните патишта и намалена нелојална конкуренција во меѓуопштинскиот и меѓународниот превоз на патници и стока со зголемување на инспекциските надзори.
- Интензивиран надзор на мобилните работници на домашните и странските превозници заради намалување на сообраќајните незгоди на јавните патишта.

- Контрола на превозниците кои имаат претовар на стока со што им нанесуваат штета на јаните патишта
- Почести контроли на наплатните станици заради зголемена наплата на патарините
- На секои 3 месеци ќе се доставуваат извештаи до Владата на Република Македонија за бројот на извршени контроли од страна на инспекторите, а исто така преку соопштенија за медиумите ќе се информира и јавноста за извршените контроли и изречените казни, со што превентивно ќе се влијае врз граѓаните во иднина.

Министерство за внатрешни работи

Во текот на 2015 година претставниците на МВР од делот на превенција во безбедноста во сообраќајот на патиштата ќе реализираат повеќе кампањи и активности меѓу кои:

- медиумска застапеност на униформираните полициски службеници во електронските и печатените медиуми на локални и на национални медиуми,
- организирање и спроведување сообраќајни поуки кои се однесуваат на сите учесници во сообраќај,
- организирање и спроведување воспитни едукативни акции за младите учесници во сообраќајот за ученици од прво до четврто одделение „Безбедно од дома до училиште“ со помош на авто-сообраќајни мобилни полигони
- кампања за ограничување на брзината,
- кампања за опасноста од управување со возило под дејство на алкохол и на други психотропни супстанции, а ќе спроведуваат и контроли на републичко ниво со цел превенција и зголемување на безбедноста на сообраќајот на патиштата.
- Координативното тело за безбедност на сообраќајот на патиштата до Владата ќе доставува полугодишни извештаи за реализирани активности од Акциониот план за спроведување на „Стратегијата за унапредување на безбедноста на сообраќајот на патиштата и индикаторите од надлежните институции за спроведените активности“.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Пристап на заедничкиот пазар на транспорт

Заради целосно регулирање на односите во патниот сообраќај со земјите од Европа, ќе продолжат активностите за склучување на Спогодби за меѓународен превоз на патници и стоки со следниве земји:

Спогодба за меѓународен патен транспорт со Кралството Шведска, рок 31.12.2016 година.

Спогодба за меѓународен патен транспорт со Република Финска, рок 31.12.2016 година,

Спогодба за меѓународен патен транспорт со Република Литванија, рок 31.12.2016 година,

Спогодба за меѓународен патен транспорт со Република Португалија, рок 31.12.2016 година,

Спогодба за меѓународен патен транспорт со Република Ирска, рок 31.12.2016 година,

До крајот на јануари 2015 година се очекува да заврши изградбата на регионалниот патен правец Скопје-Сончев Град, чиј договор за изведба беше потпишан во март 2013 година.

Се очекува во првиот квартал од 2016 година да се реализира I-та фаза од „Проектот за модернизација на наплатните станици и воведувањето на електронски систем за наплата на патарините“.

Се очекува во прва половина од 2017 година да заврши изградбата на автопатот Миладиновци-Штип, со должина од 47 километри и ширина од 29 метри, со по две коловозни ленти во двата правци и една дополнителна лента за застанување.

3.14.2 ЖЕЛЕЗНИЧКИ СООБРАЌАЈ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во минатиот период се донесоа измени и дополнувања на Законот за железничкиот систем („Службен весник на РМ“ број 48/10, 23/11, 80/12, 155/12, 163/13, 42/14 и 130/14). Измените се однесуваат на одредби со кои се дефинира превоз за сопствени потреби⁵⁶. За вршење на овој вид на превоз, секое правно или физичко лице треба да поседува

⁵⁶ Превоз за сопствени потреби што претставува превоз на влечни и влечени возила во сопственост на правно или физичко лице кое врши превоз за сопствени потреби, превоз на стока за сопствени потреби наменета за вршење на дејноста на правното или физичкото лице за кое истото е регистрирано со сопствени влечни и влечени возила за некомерцијални цели, превоз на материјали, опрема и делови за градба и одржување на железничка инфраструктура.

дозвола за вршење на превоз за сопствени потреби која ја издава Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор и сертификат за сигурност за вршење на превоз за сопствени потреби кои ги издава Управата за сигурност во железничкиот систем. Исто така со Законот за прв пат се регулира и маневрирањето и обврска правните и физичките лица да поседуваат сертификат за сигурност за вршење на јавен железнички превоз или сертификат за сигурност за вршење на сопствени потреби.

Донесена е Годишна програма за финансирање на железничката инфраструктура за 2014 година („Службен весник на РМ“ бр. 07/2014, 108/2014, 154/2014) со која се реализираат средства во висина од 226.630.000,00 денари, наменети за одржување на железничките пруги.

Врз основа на Одлуката за определување на услуга од јавен интерес во железнички превоз на патници, број 41-9913/1-13 од 08.01.2014 („Службен весник на РМ“ бр. 07/2014) и склучениот Договор за вршење на јавна патничка услуга како услуга од јавен интерес во железнички превоз на патници и компензирање на дел од загубите при давање на услугата за период 2014-2016 меѓу Министерот за транспорт и врски и Генералниот Директор на МЖ Транспорт АД-Скопје. За 2014 година се предвидени да се реализираат средства во висина од 231.000.000,00 денари за компензирање на дел од загубите при давање на јавната патничка услугата, односно надоместокот за користење на железничката инфраструктура при превозот на патници и одржување на постојните возни средства.

Согласно членот 26 од Законот за железничкиот систем за реализација на Годишната програма за 2013 година, управителот на железничката инфраструктура преку МТВ до Владата достави Извештај за реализација на Годишна програма за финансирање на железничката инфраструктура за 2013 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 4/13; 138/13; 147/13 и 167/13). Во 2013 година од вкупно обезбедените средства во Буџетот на МТВ во износ од 314.370.000,00 денари, управителот на железничката инфраструктура реализираше 312.546.264,00 денари или изразено во проценти 99,42 %. Извештај за реализација на буџетските средства за 2013 година наменети за реализација на Договор за вршење на јавна патничка услуга како услуга од јавен интерес во железнички превоз на патници и компензирање на дел од загубите при давање на услугата, согласно возен ред 2012/2013. Во 2013 година од вкупно обезбедените средства во Буџетот на Министерството за транспорт и врски во износ од 250.000.000 денари, се реализирани 250.000.000 денари, или изразено во проценти: 100%, а наменети за компензирање на дел од загубите при давање на јавната патничка услугата, односно надоместокот за користење на железничката инфраструктура при превозот на патници и одржување на постојните возни средства.

На почетокот на декември 2014 година се изврши парафирање на текстот на Спогодбата за регулирање на граничните процедури меѓу Република Македонија и Република Србија“.

Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор (АРЖС) врз основа на своите надлежности од Законот за железничкиот систем („Службен весник на РМ“ број 48/10, 23/11, 80/12, 155/12, 163/13, 42/14 и 130/14) во текот на 2014 година спроведе повеќе контроли на квалитетот на услугите кои железничкиот превозник ги дава на патниците и квалитетот на услугите кои управителот на инфраструктурата им ги обезбедува на железничките превозници, а исто така спроведе и анкетно истражување на задоволството на патниците од железничките превозни услуги.

АРЖС во 2014 година потпиша Меморандум за соработка со Комисијата за заштита на конкуренција, со цел унапредување и помагање во развојот на конкуренцијата во железничкиот сектор во Република Македонија.

Во текот на 2014 година АРЖС активно учестваше на повеќе работни средби со други регулаторни агенции од земјите на ЕУ во рамките на Европската мрежа на независни регулаторни тела од областа на железниците, Југоисточната транспортна опсерваторија СЕЕТО (SEETO) и ИРГ Рејл (IRG Rail) (независна група на регулаторни тела за железниците на Австрија, Хрватска, Данска, Естонија, Франција, Германија, Унгарија, Летонија, Луксембург, Холандија, Норвешка, Шведска, Швајцарија, Косово и Велика Британија).

Агенцијата согласно Законот за железничкиот систем, до Собранието на Република Македонија го достави на одобрување Годишниот извештај за работа на Агенцијата за 2013 година.

Управа за сигурност во железничкиот систем – УСЖС (орган за сигурност)

- Издадено 1 (едно) овластување за обучувач за вршење на обука на машиновозачи за општа професионална способност за стручно познавање и компетентност во врска со железничкото возило и стручно познавање и компетентност во врска со железничката инфраструктура и едно овластување за испитувач за вршење обука на машиновозачи за општа професионална способност за стручно познавање и компетентност во врска со железничкото возило и железничката инфраструктура.
- Издадено е овластување за правно лице “Центар за обука за вршење на обука на машиновозачи за општа професионална способност“ .
- Издадена е една дополнителна потврда за пуштање во употреба на железничко возило.

- Одобрени се 25 барања за добивање дозвола за машиновозач
- Издаден е сертификат за сигурност за вршење на превоз за сопствени потреби (SMS) дел-Б (Локо Транс Скопје)
- Издаден е сертификат за сигурност за вршење на јавен железнички превоз (SMS) дел-А (АД МЖ Транспорт Скопје)
- Континуирано врши инспекциски надзор.

Комитет за водење истрага при случена сериозна несреќа, несреќа и инциденти (тело за истражување) -

Комитетот ќе биде во состав на Генералниот секретаријат при Владата на Република Македонија, за што се донесени соодветни измени во постојната систематизација. До крајот на 2014 година се планира да се вработат тројца иследници, од кој еден ќе биде одговорен испледник.

Министерство за транспорт и врски—Сектор за железници е надлежен за спроведување на политиката за развојот на железниците. Согласно Правилникот за организацијата и работни места во Секторот има две одделенија: Одделение за железничка инфраструктура и Одделение за железнички транспорт. Во Секторот вкупно се вработени 6 државни службеници, вклучувајќи го и раководителот на сектор.

Агенција за регулирање на железничкиот сектор – АРЖС (регулаторно тело)

АРЖС е надлежен за издавање на дозволи за железнички превоз и превоз за сопствени потреби, обезбедување транспарентно и недискриминирачко работење на телата и институциите поврзани со работењето на железницата, како и другите учесници кои обезбедуваат услуги во железничкиот јавен превоз и функционирање на железничкиот сектор во Република Македонија. Согласно Правилник за систематизација на работните места во Агенцијата има пет сектори: Сектор за железнички сообраќај, Сектор за железничка инфраструктура, Сектор за економски работи, Сектор за правни и општо-административни работи и Сектор за информатика. Во Агенцијата има 4 вработени, вклучувајќи го и именувањето на директорот на Агенцијата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година се планира да се изврши измена и дополнување на Законот за железничкиот систем („Службен весник на Република Македонија“ број 48/10, 23/11, 80/12, 155/12, 163/13, 42/14 и 130/14) со цел понатамошно усогласување со Директивата 2012/34/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 21 ноември 2012 година за создавање на единствен европски железнички простор (преработена верзија).

Согласно Годишната програма за финансирање на железничката инфраструктура за 2015 година, во Буџетот на Република Македонија („Службен весник на РМ“ број 155/2014) се предвидени да се реализираат средства во висина од 200.000.000 денари, а наменети за одржување на железничката инфраструктура.

Извештај за реализација на Годишна програма за финансирање на железничката инфраструктура за 2014 година („Службен весник на РМ“ број 07/2014, 108/2014, 154/2014) е доставен од управителот на железничката инфраструктура преку Министерството за транспорт и врски до Владата согласно член 26 од Законот за железничкиот систем, за реализација на Годишната програма за 2014 година.

Извештај во врска со реализираните финансиски средства за проектот „Подобрување на железничката пруга на Кориодор 10“, обезбедени по пат на заем од Европската Банка за обнова и развој за 2014 година.

Извештај во врска со реализираните финансиски средства за проектот: „Реконструкција на источниот дел од железнички Кориодор 8-фаза I делница Куманово-Белџаковце“, финансиран по пат на заем од Европската Банка за обнова и развој за 2014 година.

Донесен е Извештај за реализација на Буџетските средства за 2014 година во износ од 231.000.000 денари, наменети за компензирање на дел од загубите при давање на јавната патничка услуга, односно надоместокот за користење на железничката инфраструктура при превозот на патници и одржување на постојните возни средства, согласно Договорот за вршење на јавна патничка услуга како услуга од јавен интерес во железничкиот превоз на

патници и компензирање на дел од загубите при давање на услугата, за период 2014 до 2016 година, а за потребите на возениот ред 2013/2014, склучен меѓу Министерството за транспорт и врски и МЖ Транспорт АД-Скопје.

Извршена е ревизија на методологијата за пресметка на надоместокот за користење на железничката инфраструктура. Во рамките на заемот од Европската Банка за обнова и развој за рехабилитација на делницата од Куманово до Бељаковце, источниот дел од железничката пруга на Коридор 8, на Јавно претпријатие на Македонски железници Инфраструктура (ЈПМЖИ) беше доделен грант за избор на консултантска куќа која треба да изврши ревизија на досегашната методологија на пресметка на надоместокот, се со цел намалување на досегашниот надоместок кој го плаќа железничкиот превозник на управителот на железничката инфраструктура. Договорот меѓу ЈПМЖИ и избраниот консултант е склучен во 2014 година и ангажманот на консултантот е во тек. Се очекува до крајот на првиот квартал од 2015 година, резултатите од работата на консултантот да бидат финализирани, по што ќе следи носење на одлуки од страна на органите на управување во ЈПМЖИ, согласно наодите на консултантите.

Во Договорот за заем кој треба да се склучи до крајот на 2014 година, наменет за финансирање на изградбата на нова и реконструкција на постојната делница Бељаковце-Крива Паланка - источниот дел од железничката пруга на Коридор 8, на МТВ ќе му биде доделен грант за избор на консултанти. Тие ќе треба да направат ревизија на постојното законодавство во сегментот на интероперабилноста во железничкиот систем и да изработат или да ги дополнат постојните подзаконски акти со цел усогласување со техничките спецификации за интероперабилност во структурните и функционалните потсистеми во железничкиот систем.

Во Договорот за гаранција склучен меѓу Европската Банка за обнова и развој и Министерството за финансии а наменет за обнова на возниот парк на МЖТ АД-Скопје, на МТВ е доделен грант за избор на консултанти кои треба да дадат помош на Министерството во понатамошната сегментација на компанијата. Постапката за избор на консултантите се очекува да биде финализирана до крајот на првиот квартал од 2015 година, по што следи ангажманот на консултантот во временски период од 18 месеци (без да се смета периодот на носење одлуки од страна на Владата).

Доставен е предлог-текстот од страна на Министерството за транспорт и врски преку Министерството за надворешни работи до Министерството за транспорт во Грција за гранично регулирање на железнички сообраќај меѓу Република Грција и Република Македонија.

Во текот на 2015 година Агенцијата за регулирање на железничкиот сектор (АРЖС) ќе пристапи кон донесување и усогласување на подзаконските акти од своја надлежност, во согласност со последните измени на Законот за железничкиот систем, другата регулатива во Република Македонија.

Во рамките на своите надлежности АРЖС ќе овозможи транспарентно и недискриминаторско работење на управителот на инфраструктурата и железничкиот превозник. АРЖС, активно ќе го контролира квалитетот на услугата обезбедена од сите учесници на пазарот на железнички услуги, како и ќе се грижи за почитување на правата на патниците кои ја користат железницата како превозно средство.

АРЖС во текот на 2015 година ќе продолжи активно да учествува во работа на работните групи на Европската мрежа на независни регулаторни тела, SEETO и IRG Rail заради реализација на своите активности во насока на интегрирање на македонските во системот на европските железници. Регулаторната агенција ќе учествува во работењето на овие работни групи преку размена на податоци, искуства и коментари од кои произлегуваат предлози и мислења за измената на директивите на Европската унија од областа на железничкиот сектор

За наредната 2015 година, Управата за сигурност во железничкиот систем ќе ја донесе годишната Програма за вршење на работите на инспекцискиот надзор. Во постапка е изработка на „Упатства за оценување на сообразноста на поднесените барања за добивање на сертификат за сигурност за вршење на јавен железнички превоз, превоз за сопствени потреби и маневрирање“ како и „Одобрение за сигурност за управување со железничка инфраструктура“ усогласени со новите измени во Законот за железнички систем.

Институционална рамка

Министерство за транспорт и врски :Предвидено е техничка опременост и организирање обуки на вработените. Агенција за регулирање на железничкиот сектор – АРЖС (регулаторно тело): Во согласност со расположивите финансиски средства, во текот на 2015 година планирано е организирање на обуки на вработените со цел зајакнување на капацитетите на Агенцијата и дополнителни 3 нови вработувања. Управа за сигурност во железничкиот систем – УСЖС (орган за сигурност): Предвидено е зајакнување на УСЖС преку техничка опременост и организирање на обуки на вработените.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2016 и 2017 година ќе се врши понатамошно усогласување на европското законодавство со националното.

Се планира продолжување на реформските проекти во однос на сегментацијата на МЖ Транспорт АД-Скопје, како и заложбата за намалување на висината на надоместокот за користење на железничката инфраструктура.

Управа за сигурност во железничкиот систем ќе настојува сите претпријатија да се усогласат со Законот за сигурност во железничкиот систем и Законот за железнички систем во однос на системот за сигурносно управување, односно да донесат соодветен сертификат за сигурносно управување согласно горенаведените закони.

Ќе се продолжи со понатамошно јакнење на капацитетите на МТВ, АРЖС и УСЖС.

3.14.3 ВНАТРЕШЕН ВОДЕН СООБРАЌАЈ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година, е воспоставена чартер бродска линија за превоз на патници, меѓу Република Македонија и Република Албанија на релација Охрид – Поградец. Согласно спогодбата меѓу двете држави, меѓудржавната бродска линија, се реализира со бродови запишани во Регистарот на бродови во Република Македонија, кои пловат под македонско знаме. Бродовите се со потврдена способност за пловидба, од страна на признато здружение за класификација Bureau Veritas, а составот на екипажот на бродовите е во согласност со позитивните прописи на Република Македонија, усогласени со стандардите на ЕУ.

Во целост се завршени активностите за чистење и продлабочување на дното на пристаништето во Св. Наум. Извршено е чистење и продлабочување на дното на пристаништето со багерување. Исто така, преземени се активности за санација на еродираниот дел од фундаментот на пристаништето, со што се создадени услови за негово безбедно користење од страна на патниците кои се натоваруваат и истоваруваат од пловните објекти кои испловуваат/пристануваат на истото.

Согласно годишниот план за надзор над законитоста на спроведувањето на Законот за внатрешната пловидба за 2014 година и оперативен план за спроведување на истиот, од страна на инспекторите за безбедност во внатрешната пловидба при Капетанијата на пристаништата – Охрид, се вршат редовни контроли над способноста за пловидба пловните објекти, бројот, составот и стручната оспособеност членовите на екипаж на пловните објекти, превозот на патници и товар во поглед на заштитата на животите на луѓето и имотот и заштита од загадување од пловните објекти. Обемот на вршењето контрола е условен од обемот и видот на пловидбата, што се одвива на внатрешните води во Република Македонија (за спорт и рекреација и превоз на туристи).

Во текот на 2014 година од страна на инспекторите за безбедност во внатрешната пловидба, се извршен 67 (шеесет и седум) инспекциски надзори/контроли на пливачки и пловни објекти и екипажот на пловните објекти, а согласно со Законот за внатрешната пловидба и подзаконските акти. Од извршените контроли се констатирани 11 (единаесет) прекршоци, за што во тек се прекршочни постапки.

Министерство за транспорт и врски – Капетанија на пристаништата – Охрид, е надлежна за спроведување на политиката за развојот на внатрешниот воден сообраќај и остварување безбедност во пловидбата. Согласно Правилникот за организацијата и работни места во Капетанијата има две одделенија: Одделение за внатрешна пловидба и Одделение за логистичка поддршка. Во Капетанијата вкупно се вработени 12 државни службеници, вклучувајќи го и капетанот на Капетанијата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Согласно Програмата за работа на Владата на Република Македонија, а со цел подобрување на условите на пловните патишта и пристаништа на внатрешните води во Република Македонија и регулирање на пловидбата заради остварување безбедна и непречена пловидба, во периодот 2015-2017 година се предвидени активности за:

- Обележување на пристаништата, пристапните мостови и платформи и каналот Студенчишта на Охридско Езеро, со сигнални светла и пловидбени знаци;
- Обележување на пловни патишта – минимална оддалеченост на пловните објекти од брегот на Охридското Езеро;
- Санација на пристаништата во Св. Наум, Радожда, Трпејца и Пештани, изградба на платформа кај охридскиот аеродром;
- Набавка на мобилни пловни објекти за потребите на инспекциската служба при капетанијата на пристаништата – Охрид и
- Вршење мониторинг на учесници во пловидбата, преку инсталирање два радари на Охридско Езеро
- Континуирано следење и усогласување со европското законодавство во делот на внатрешниот воден сообраќај, а со цел усогласување на Законот за внатрешната пловидба и подзаконските акти согласно потребите на Република Македонија и природниот потенцијал за користење на овој ресурс.

Институционална рамка

Министерство за транспорт и врски во согласност со расположивите финансиски средства, во 2015 година ќе планира да ги реализираа потребни обуки за вработените.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 и 2016 година ќе се следат измените и донесувањето на нови директиви на Европската унија кои ќе се усогласуваат со постојната законска рамка на Република Македонија до потребното ниво, во делот на внатрешниот воден сообраќај.

Во декември 2016 предвидено е објавување оглас за јавно приватно партнерство за изградба на марина во Охрид.

3.14.4 КОМБИНИРАН СООБРАЌАЈ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во рамките на ИПА-ОПРД 2007-2009, заврши проектот за: „Изработка на студии за развој на стратешки мултимодални транспортни јазли“ со која ќе се промовираат интермодалните и мултимодалните транспортни системи кои воедно се дел од целите на Националната транспортна стратегија на Република Македонија (2007-2017) (НТС).

Врз основа на мултикритериумската анализа како најповолни локации за изградба на мултимодални јазли, со секторската физибилити студија се селектирани 4 локации за кои е изработена анализа на трошоци и придобивки. Врз основа на анализа на трошоци и придобивки е препорачана една локација која е оптимална (Трубарево) и за која во следниот период треба да се изработи дополнителна проектна документација.

Во Националната транспортна стратегија, се предвидува да се создадат услови за превоз на патници и стоки преку два или повеќе вида на транспорт, односно создавање на мултимодална транспортна мрежа, која се планира да се постигне со промовирањето на интермодалните и мултимодалните транспортни системи.

3.14.5 ВОЗДУШЕН СООБРАЌАЈ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година беше донесен Закон за изменување и дополнување на Законот за воздухопловство („Службен весник на РМ“ бр.42/14). Измените и дополнувањата на законот се однесуваа на дообјаснување во делот на условите за избор на директор на Агенцијата за цивилно воздухопловство; регулирање на статусот на вработените во Агенцијата за цивилно воздухопловство согласно Законот за административните службеници и Законот за вработени во јавен сектор; доделување правна основа, Владата на Република Македонија да ја донесува Националната стратегија за развој на воздухопловство во Република Македонија, како оперативен документ; надминување на одредени пречки кои постојат на патот на усогласување на македонското воздухопловно право со новата ЕУ легислатива донесена по 2008 година; овозможување на единиците за локална самоуправа да доделуваат финансиска поддршка на домашни и странски авиопревозници; доделување правна основа со која ќе се овозможи изрекување прекршок на физичко лице за несоодветна употреба на безбедносните информации собрани при техничкото истражување на несреќи, сериозни инциденти или инциденти.

Измените и дополнувањата на Законот за облигационите и стварноправните односи во воздушниот сообраќај имаат за цел усогласување со член 24 од ЕУ Регулацијата 1008/2008 и затварање на забелешката на Европската унија во

Извештајот за примена на Договорот за Европска заедничка воздухопловна област од последната оценска мисија во 2012 година. Предлог-законот е изработен и во тек е усогласување на одредбите со надлежните институции.

Подзаконски акти на Законот за воздухопловство

- Правилник за начинот, правилата и посебните услови за вршење на инспекциски надзор и посебните услови кои треба да ги исполнува лице за да врши инспекциски надзор на јавен воздушен превоз („Службен весник на РМ“ бр. 8/2014)
- Правилник за начинот на водење на евиденција на воздухоплови кои не се по ICAO стандарди како и за аматерски градени воздухоплови („Службен весник на РМ“ бр. 52/14)
- Правилник за формата, содржината, евиденцијата и начинот на издавање и промена на уверението за регистрација на воздухоплови („Службен весник на РМ“ бр.77/2014)
- Правилник за траењето на непрекинатата работа, траењето на смените и должините на дневниот одмор на контролорите на летање и на помошникот на контролорот на летање („Службен весник на РМ“ бр. 94/2014)
- Одлука за висината и начинот на наплата и распределување на надоместокот за користење на услуги на воздухопловна навигација и висината и начинот на утврдување на делот од надоместокот за користење на услуги на воздухопловна навигација („Службен весник на РМ“ бр.137/14)
- Правилник за стручно оспособување, проверки, дозволи и овластувања на воздухопловно-техничкиот персонал за одржување на воздухоплови („Службен весник на РМ“ бр.139/14)
- Правилник за правила и постапки на летање на воздухопловите („Службен весник на РМ“ бр. 152/14)
- Уредба за условите под кои воздухоплов без екипаж може да лета во македонскиот воздушен простор – во тек се меѓуресорски консултации.
- Правилник за критериуми и постапка за овластување на лица за испитувачи во листата на воздухопловни стручњаци – во тек е усогласување со надлежните институции.

Во тек е изработка на Стратегија за изменување и дополнување на Националната стратегија за развој на воздухопловството во Република Македонија за периодот 2013-2018. Предлог-текстот на Стратегијата за изменување и дополнување на Националната стратегија за развој на воздухопловството во Република Македонија ќе се достави до Владата на Република Македонија најдоцна до 31.12.2014 година.

Во тек е изработка на физибилити студија за изнаоѓање на најоптимални решенија за нови облици за организирање и функционирање на леталиштата и спортските аеродроми (приватизација, акционерство, концесионерство и сл.), но при тоа задржувајќи ја нивната функција со цел овозможување поинтензивен развој на стопанската и спортската авијација во Република Македонија.

На 26.02.2014 година Националниот комитет за обезбедување во цивилното воздухопловство одржа состанок, на кој беше разгледано Резимето на наодите од извршениот ревизија (audit) (октомври 2013 година) во областа на обезбедување на воздухопловството во Република Македонија и на аеродромот „Александар Велики“ – Скопје. За идентификуваните области се разгледуваа мерките кои треба да се воведат (на национално ниво и на ниво на аеродром) со цел затворање на забелешките на инспекцискиот тим. Воведувањето на мерките е согласно ЕКАК Док 30 (13-то издание/мај 2010).

На 02.07.2014 година Националниот комитет за олеснување на воздушниот сообраќај одржа состанок. Целта на состанокот беше разгледување на Летниот ред на летање – 2014 година како и мерките и активностите превземени од страна на субјектите за претстојната сезона. Како клучна работа што мора да се подобри при одвивањето на воздушниот сообраќај беше нагласено како и на кој начин да се намали задржувањето на патниците на пасошка и царинска контрола и подобрување на перформансите и соработката помеѓу службите на аеродромот.

На 29.01.2014 Цивилно-воениот комитет одржа состанок на кој го разгледа годишниот извештај за 2013 година. Цивилно-воениот комитет ги извршува работите поврзани со управувањето и флексибилно користење на воздушниот простор. Членовите на комитетот се именувани од Владата на Република Македонија со решение.

Како резултат на долгорочниот процес на припреми на 04.04.2014 година дојде до отворање на горниот воздушен простор над Косово, каде што М-НАВ активно учествува со техничка поддршка – испорака на радарски податоци и обезбедување на радио-комуникациски услуги на Hungarocontrol.

Изработка на анализа за реорганизација на воздушниот простор и формирање на функционални воздушни блокови: М-НАВ активно учествува во проектите на ЈСПА JSPA (Joint Service Provision Area) преку состаноци, работилници и обуки.

Институционална рамка

Министерство за транспорт и врски

Согласно член 6 од Законот за воздухопловство, Министерството за транспорт и врски е надлежно за работите од областа на воздухопловство и тоа: ја подготвува националната стратегија за развој на воздухопловството; ја реализира политиката на Владата на Република Македонија во областа на воздухопловството; ја спроведува политиката на Владата на Република Македонија при доделување на концесии од областа на воздухопловството; предлага закони од областа на воздухопловството и подготвува и донесува подзаконски акти кои се предвидени со овој закон; спроведува постапка за привремено ставање на концесија под привремена принудна управа (секвестар) и врши други работи утврдени со прописите од областа на воздухопловството.

Во Министерството за транспорт и врски овие работи ги врши Секторот за воздухопловство. Согласно Правилник за систематизација на работните места на Министерството за транспорт и врски, Секторот за воздухопловство се состои од две одделенија: Одделение за воздухопловна политика и Одделение за безбедност и воздухопловни стандарди. Согласно Правилникот за систематизација предвидени се дванаесет (12) работни места. Во моментот, во Секторот има шест (6) вработени во редовен работен однос.

Агенција за цивилно воздухопловство

Надлежностите на Агенцијата за цивилно воздухопловство се утврдени во член 7-б од Законот за воздухопловство.

Комитет за истрага на воздухопловни несреќи и сериозни инциденти

Владата на Република Македонија донесе Одлуката за формирање на Комитет за истрага на воздухопловни несреќи и сериозни инциденти („Службен весник на Република Македонија“ бр.49/12). Комитетот се состои од тројца истражители именувани од Владата на Република Македонија, од кои еден именуван за претседател на Комитетот.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Планирано е донесување Закон за ратификација на Анексот за изменување на Анекс I на Мултилатералната спогодба меѓу Европската заедница и нејзините земји членки, Република Албанија, Босна и Херцеговина, Република Бугарија, Република Хрватска, Република Македонија, Република Исланд, Република Црна Гора, Кралството Норвешка, Романија, Република Србија и мисијата на Обединетите нации за привремена Администрација на Косово за основање на Европска заедничка воздухопловна област. Откако, Спогодбата за Европска заедничка воздухопловна област (ЕЗВО) ќе влезе во сила, односно откако Заедничкиот комитет на ЕСАА ќе донесе одлука за ревизија на Анекс 1 на Спогодбата, ќе се започне постапка за донесување на Закон за ратификација на Анексот за изменување на Анекс 1 на Мултилатералната спогодба меѓу Европската заедница и нејзините земји членки, кој пак понатаму претставува правна основа за транспонирање на европските прописи во македонскиот правен поредок.

Законот за воздухопловство има осум измени и дополнувања, па оттука е потребно донесување нов Закон за воздухопловство, со кој ќе се изврши подобрување на текстот на самиот закон, ќе се допрецизираат одредени одредби и ќе се изврши негово усогласување со националната легислатива.

Македонска навигација (М-НАВ) активно ќе учествува во припремите за отворање на долниот воздушен простор над Република Косово.

М-НАВ активно учествува во проектот ЈСПА каде што се предвидени низа активности. Во 2015 година е планирана изработка на студија за реорганизација на воздушниот простор во која ќе бидат земени сите активности на другите функционални воздушни блокови (ФАБ) иницијативи, слабости, сертификација, соработка помеѓу членките на ФАБ. Целта е да се добие целосна слика во кој правец би одело формирање на нов ФАБ, приклучување кон одреден ФАБ или приклучување како група на земји кон одредена ФАБ иницијатива.

Со цел да се помогне во подобрувањето на ефикасноста и конкурентноста во давањето на услуги на воздухопловна навигација и продолжување на имплементацијата на Единствено европско небо (ЕЕН) и Европска организација за безбедност на воздушната пловидба (EUROCONTROL) разви нов концепт наречен Централизирани услуги (ЦУ). Основната идеја на овој концепт е дека постојат низа услуги на воздухопловна навигација кои можат да се даваат

поефикасно на централно паневропско ниво. Eurocontrol има идентификувано девет централизираните услуги. Нивниот развој ќе овозможи креирање на европски АТМ пазар на кој централизираните услуги на воздухопловна навигација ќе се доделуваат на тендер на конзорциуми составени од даватели на услуги на воздухопловна навигација. Ваквите услуги треба да се даваат и надвор од границите на ЕУ, односно на територијата на четириесет земји членки на Eurocontrol. За таа цел, во текот на месец јуни 2014 година, давателот на услуги на воздухопловна навигација М-НАВ поднесе писма за интерес до Eurocontrol за централизираните услуги за чие давање би можел да се вклучи во одреден конзорциум.

Идните чекори кои треба да се направат, вклучуваат потпишување на договор помеѓу М-НАВ и давател на услуги на воздухопловна навигација од земја членка на Европската Унија за основање на конзорциум и настапување на тендерите за централизираните услуги кои ќе бидат објавени од страна на Eurocontrol.”

3.14.8 САТЕЛИТСКА НАВИГАЦИЈА

Од аспект на иницијалното поставување на системот за сателитска навигација и позиционирање, во Република Македонија се уште нема експлицитна законска рамка која го тангира прашањето во врска со сателитската навигација и позиционирање во делот на транспортот, што значи дека се остава простор за анализа и за пропишување на условите и начинот на користењето и примената на сателитската навигација и сателитското позиционирање во транспортниот сектор на Република Македонија.

Што се однесува до законската рамка на ниво на Европската Унија, може да се каже дека Европската Унија нема донесено конвенционална законска рамка (Директиви и Регулативи, како и други регулаторни акти), кои директно, експлицитно ја уредуваат Сателитската навигација. Во тој контекст, Европската Унија, има донесено корпус на регулаторни акти кои тангираат само извесни аспекти на Сателитската навигација, односно наредниот европски сателитски систем-GALILEO.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Република Македонија, врз основа на анализа која ќе следи во наредниот период, ќе пристапи кон креирање на услови за користење на Сателитската навигација. Истовремено, со создавањето на овие услови треба да се создадат насоки за правно и институционално уредување на оваа материја.

Среднорочните приоритети ќе се детерминираат после извршената анализа и дефинирање на следните чекори.

3.15 ЕНЕРГЕТИКА

Резиме

Во делот на енергетиката во наредниот период се очекува да се спроведуваат мерки и активности кои ќе придонесат за обезбедување на сигурност во снабдувањето со сите видови на енергија и енергенси на потрошувачите во Република Македонија. Едновремено ќе се спроведуваат активности за модернизација на постојната енергетска инфраструктура и изградба на нови објекти за производство на електрична енергија и системи за пренос и дистрибуција на енергија и енергенси. Во оваа насока се очекува да се намали увозната зависност на земјата од поедини видови енергија и енергенси.

Со цел да се финализира процесот на транспонирање на Директива 2009/119/ЕУ, ќе бидат донесени подзаконските акти пропишани со Законот за задолжителни нафтени резерви („Службен весник на РМ“ бр.144/14), во кои ќе се изврши транспонирање на сите четири анекси на Директивата. Во 2015 година ќе продолжи спроведувањето на постапки за јавни набавки на нафтени деривати за формирање на задолжителните нафтени резерви. Набавките ќе се вршат во рамки на финансиските средства согласно Буџетот на Дирекцијата за задолжителни резерви на нафта и нафтени деривати (ДЗРННД) за 2015 година и врз основа на годишен план за јавни набавки.

Во делот на внатрешниот пазар на електрична енергија и природен гас, се очекува да се спроведат утврдените чекори за либерализација на овие пазари. Во наредниот период се очекува транспонирање и спроведување на Третиот пакет на законодавство на ЕУ за внатрешен пазар на енергија при што ќе се обезбеди поголема независност на операторите на преносните системи, ќе се зајакне улогата на Регулаторната комисија за енергетика и ќе се воведат конкретни мерки за дефинирање на концептот на ранливи потрошувачи и поддршка на истите. Со ова се овозможува да се обезбеди поголема конкуренција во енергетскиот сектор преку зголемување на бројот на учесници на пазарите на енергија. Притоа, понатамошната либерализација ќе се одвива во пет фази и целосна либерализација ќе се постигне до 2020 година.

Во делот на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија ќе се спроведуваат мерки и активности за постигнување на стратешките цели за заштеди на енергија и учество на обновливите извори на енергија во финалната потрошувачка на енергија. За постигнување на ова ќе се допрецизираат законските одредби во делот на енергетската ефикасност и ќе почнат да се спроведуваат енергетски контроли, како и ќе се утврдат механизми за финансиска поддршка за примена на енергетската ефикасност во секторот на јавни згради. Во делот на обновливите извори на енергија ќе се обезбеди поедноставување на административните постапки за изградба на електроцентрали кои користат обновливи извори на енергија.

Во областа на радијациона сигурност и нуклеарна безбедност и понатаму ќе се врши усогласување на националното законодавство со новото законодавство на ЕУ со цел да се обезбеди поголема контрола на изворите на јонизирачко зрачење, заштита на населението и животната средина од изворите на јонизирачко зрачење.

3.15.1 СИГУРНОСТ ВО СНАБДУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во изминатиот период се обезбеди сигурност во снабдувањето и се планира и во наредниот период преку преземање на конкретни мерки и активности да нема пречки во снабдувањето на потрошувачите со различни видови на енергија.

Во насока на усогласување на македонското законодавство со законодавството на ЕУ, донесен е Законот за задолжителни нафтени резерви и истиот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 144/2014. Во Законот е извршено делумно транспонирање на Директива 2009/119/ЕУ.

Во текот на 2014 година, согласно Законот за енергетика, се изработи извештај за спроведување на Програмата за реализација на Стратегијата за развој на енергетиката за периодот 2013–2017 година со кој се утврди степенот на реализација на овој документ.

Во 2014 година, со техничка поддршка на УСАИД, започна изработка на нова Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија до 2035 година која ја изработува Македонската академија на науките и уметностите (МАНУ) како локален консултант. До крајот на месец ноември 2014 година се очекува да биде доставен првиот нацрт на Стратегијата.

Во текот на 2014 година до Секретаријатот на енергетската заедница, согласно член 29 од Договорот за основање на енергетската заедница, се достави Изјавата за сигурност за снабдување со енергија во делот на природниот гас. Изјавата е во насока на известување во рамките на Директивата 55/2003/ЕЗ за заедничките правила за внатрешен пазар на природен гас и Директива 67/2004/ЕЗ за мерките за обезбедување на сигурност во снабдувањето. Република Македонија учествуваше и обезбедуваше податоци за изработка на стрес тестот во рамки на Европската комисија.

Во текот на 2014 година, претставници од Министерството за економија активно учествуваа во работата на работните групи на Секретаријатот на енергетската заедница поврзани со сигурност во снабдувањето.

Во Дирекција за задолжителни резерви на нафта и нафтени деривати (ДЗРННД) заклучно со 31.12.2014 година бројот на вработени изнесува 16.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година е предвидено да се донесе новата Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија до 2035 година во која ќе се утврдат целите за долгорочен развој на енергетика во државата.

Во 2015 година ќе се изработи нова Изјава за сигурност во снабдувањето со електрична енергија, природен гас и нафтени деривати, согласно обврските за известување од Третиот пакет на законодавство на Европската унија за внатрешен пазар на енергија, која е и обврска од Договорот за основање на енергетската заедница.

Во 2015 година, во насока на сигурност во снабдувањето, односно изградба на нови енергетски објекти, се планира да се изработи методологија и критериуми за приоритизација на проектите како и критериуми и постапки за овластување за изградба на енергетски објекти.

Во рамки на Буџетот на ДЗРННД за 2015 година, во вкупен износ од 874.500.000,00 денари (14.336.066 евра), средства во износ од 764.000.000,00 денари (12.524.590 евра) припаѓаат на ставката стратешки стоки и други резерви и истите ќе бидат наменети за набавка на нафтени деривати за задолжителните резерви.

Примарни активности на ДЗРННД за 2015 година се:

- Донесување на Годишна програма со финансиски план и Годишен план за јавни набавки за 2015 година.
- Спроведување на тендерски постапки за набавка на нафтени деривати со цел продолжување на процесот на формирање на задолжителните резерви.
- Обезбедување на резервоарски капацитети за складирање на задолжителните нафтени резерви.
- Спроведување на квалитативна и квантитативна контрола на нафтените деривати од задолжителните резерви.

До крајот на 2015 година ќе бидат донесени подзаконските акти пропишани со Законот за задолжителни нафтени резерви. Во подзаконските акти ќе се изврши транспонирање на четирите анекси на Директива 2009/119/ЕУ што ќе придонесе за заокружување на процесот на транспонирање на директивата.

Институционална рамка

Во рамките на проектите кои се спроведуваат со УСАИД (Билатерално стратешко планирање на енергија - Bilateral Strategic Energy Planning) се очекува да се обучат дел од вработените во Секторот за енергетика за долгорочно стратешко планирање.

Во ДЗРННД планирани се пет нови вработувања во 2015 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2016 година ќе се донесе Програма за реализација на новата Стратегија за развој на енергетиката.

Во 2016 година ќе се изработи Изјава за сигурност во снабдувањето со природен гас согласно обврските од Договорот за основање на енергетската заедница.

Во периодот 2016 - 2017 година се очекува да продолжи процесот на имплементација на Директива 2009/119/ЕУ која ги обврзува земјите-членки да чуваат минимум нафтени резерви. Во таа насока, ДЗРННД во рамки на финансиските

средства определени со годишните буџети за 2016 и 2017 година, ќе врши набавка на нафтени деривати за продолжување на процесот на формирање и зголемување на нивото на задолжителните резерви.

Во овој период се очекува да се обучат вработените во оваа област во делот на стратешкото планирање како дел од обуките во рамките на ИПА проектот при Секторот за енергетика во Министерство за економија.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во периодот 2013–2015 година се спроведува ИПА проектот за зајакнување на административните капацитети на Секторот за енергетика при Министерство за економија и Агенцијата за енергетика на Република Македонија (во натамошниот текст: АЕРМ), кое подетално е опишано во поглавје 3.15.2 Внатрешен пазар.

3.15.2 ВНАТРЕШЕН ПАЗАР

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година продолжија активностите за отворање на пазарите на електрична енергија и природен гас преку понатамошна изработка на регулаторна рамка со цел навремено и координирано отворање на истите. Во Република Македонија, почнувајќи од 1 април 2014 година, на отворен пазар излегоа оние потрошувачи кои имаат над 50 вработени и имаат вкупен годишен приход или вкупна актива над 10 милиони евра во денарска противвредност. Во текот на 2014 година количините на електричната енергија потребни за покривање на загубите во електропреносниот систем и електродистрибутивните системи се набавуваа на отворен пазар на електрична енергија. Со ова, во Република Македонија, најголем процент од вкупната потрошена електрична енергија (околу 44%) се обезбедуваа на отворениот пазар во споредба со останатите земји потписнички на Договорот за основање на Енергетската заедница.

Во изминатиот период, Владата на Република Македонија внимателно го следеше отворањето на пазарот на електрична енергија, при што ги анализираше резултатите и очекувањата за идниот период. Имајќи го предвид ова, во Законот за изменување и дополнување на Законот за енергетика („Службен весник на РМ“ бр. 151/2014) се уреди понатамошната либерализација да се спроведува во пет фази. Притоа, целосна либерализација на пазарот на електрична енергија ќе се постигне по 01.07.2020 година.

Во текот на 2014 година се работеше на изработка на нов Закон за енергетика, во кој се прави транспонирање на Третиот пакет за внатрешен пазар на енергија на Европската Унија. Законот за енергетика се изработува во рамки на ИПА „Проектот за зајакнување на административните капацитети на Секторот за енергетика при Министерството за економија и АЕРМ“.

Во текот на месец септември 2014 година, првиот нацрт текст на предлог Законот за енергетика беше доставен на мислење до Европската комисија и Секретаријатот на енергетската заедница. Коментарите од Секретаријатот на енергетската заедница беа разгледани и соодветно вградени во вториот нацрт текст на предлог Законот за енергетика.

Регулаторната комисија за енергетика во 2014 година ги реализираше сите активности, а со тоа и сите обврски кои произлегуваат од Законот за енергетика, и ги донесе следните подзаконски акти: нови правила за пазар на електрична енергија, правила за пазар на природен гас, Правилник за следење на функционирањето на енергетските пазари, тарифен систем за пренос и за пазар на електрична енергија, тарифен систем за продажба на електрична енергија на домаќинства и мали потрошувачи. Од страна на Регулаторната комисија за енергетика беа одобрени: Мрежни правила за пренос на електрична енергија (АД МЕПСО) и Мрежни правила за дистрибуција на електрична енергија (АД ЕЛЕМ – Енергетика), додека во фаза на одобрување се Мрежни правила за дистрибуција на природен гас (за ЈП КУМАНОВО ГАС-Куманово, Дирекцијата за Технолошки Индустриски Развојни Зони ДТИРЗ-Скопје и ЈП СТРУМИЦА ГАС-Струмица).

Во насока на поддршка на либерализацијата на пазарот на електрична енергија и природен гас, во текот на 2014 година се спроведе Програмата за субвенционирање на потрошувачката на енергија за 2014 година.

Во Секторот за енергетика при Министерство за економија, заклучно со 31.12.2014 година, вработени се дванаесет редовно вработени, кои ги покриваат обврските согласно подрачјата од поглавјето 3.15 Енергетика.

Во Регулаторната комисија за енергетика, заклучно со 31.12.2014 година, вработени се 29 редовно вработени (5 членови на Комисијата и 24 извршители).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година се планира да се донесе новиот Закон за енергетика во кој ќе бидат транспонирани обврските за усогласување со законодавството на ЕУ за внатрешен пазар на енергија.

Регулаторната комисија за енергетика ќе започне со спроведувањето на активностите кои ќе произлезат од новиот Закон за енергетика по неговото донесување во 2015 година.

На почетокот на 2015 година ќе се донесе Програма за субвенционирање на потрошувачката на енергија за 2015 година, која ќе се финансира преку буџетски средства и ќе обезбедува дел од финансиските средства за потребите од енергија (електрична енергија, топлинска енергија, дрва и друго) на примателите на социјална помош. Истата ќе биде спроведена во текот на 2015 година.

Во текот на 2015 година ќе се изработи Програма за заштита на ранливите потрошувачи на енергија. Истата ќе опфати различни категории на потрошувачи кои ќе влезат во дефиницијата на ранливи потрошувачи. Законскиот основ за донесување на оваа програма ќе биде утврден во новиот Закон за енергетика.

Институционална рамка

Во 2015 година ќе продолжат активностите за обука на вработените во Секторот за енергетика и АЕРМ во рамки на ИПА Проектот и при тоа се предвидени обуки во насока на усогласување на ЕУ *acquis* за внатрешен пазар на енергија, обука во делот на соработка со надлежните институции и заинтересирани страни при изменување на законските решенија, спроведување на јавни дебати и друго.

Во август 2015 година се предвидува да заврши спроведувањето на ИПА „Проектот за зајакнување на административните капацитети на Секторот за енергетика (МЕ) и АЕРМ“ и се очекува вработените од Секторот за енергетика и АЕРМ да имаат подобри познавања за Третиот пакет за енергетика на ЕУ и насоки за понатамошното развивање на пазарите на електрична енергија и природен гас, поедноставени комуникации помеѓу инволвираните институции во процесот на консултација по одредени документи итн.

Во текот на 2015 година планирани се три нови вработувања во Секторот за енергетика при Министерството за економија кои ќе ги покриваат обврските согласно подрачјата од поглавјето 3.15 Енергетика.

Во текот на 2015 година планирани се две нови вработувања во Регулаторната комисија за енергетика.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот од 2016 до 2017 година ќе се спроведува новиот Закон за енергетика, во кој ќе се транспонираат одредбите од Третиот пакет на законодавство на ЕУ за внатрешен пазар на енергија, односно ќе бидат изработени и донесени подзаконски акти за спроведување на предметниот закон.

Во 2016 и 2017 година вработените на Секторот за енергетика при Министерството за економија ќе продолжат со учество на обуки, работилници и други настани со цел поуспешна реализација на обврските, што произлегуваат од законодавството на ЕУ за внатрешен пазар на енергија.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во август 2013 година започна ИПА „Проектот за зајакнување на административните капацитети на Секторот за енергетика при Министерството за економија и АЕРМ“, кој ќе се спроведува во периодот од 2013 до 2015 година. Целта на овој проект е да се зајакнат институционалните капацитети на овие институции за развој, следење и оцена на реформите во енергетскиот сектор кои се неопходни за усогласување со законодавството на Европската

унија и другите обврските на пристапувањето кон Европската унија. Вредноста на проектот изнесува 1.674.000 евра од кои 167.400 евра се обезбедени како сопствено финансирање. За 2014 година беа предвидени 662.000 евра, а за 2015 година се предвидени 662.000 евра.

3.15.3 ДРЖАВНА ПОМОШ

Активности во рамките на ова подрачје се прикажани во 3.15.4.

3.15.4 ОБНОВЛИВИ ИЗВОРИ НА ЕНЕРГИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во изминатиот период се донесоа бројни подзаконски акти со цел да се олесни развојот на ОИЕ и да се постигне целното учество на истите во финалната потрошувачка на енергија. Учеството на ОИЕ во финалната потрошувачка на енергија е во согласност со целите утврдени во Стратегијата на Европската унија 2020 и Стратегијата на ЈИЕ 2020 во рамките на Регионалниот совет за соработка.

Во јануари 2014 година Владата на Република Македонија донесе Програма за надоместување на дел од трошоците за купени и вградени сончеви термални колекторски системи во домаќинствата за 2014 година со финансиска поддршка од Буџетот на Република Македонија во износ од 6.000.000 денари (100.000 евра). Во рамките на оваа програма се субвенционираа вкупно 606 домаќинства. Реализацијата на програмата овозможува заштеда на електрична енергија за топла вода, промоција на обновливите извори на енергија, подигнување на јавната свест и заштита на животната средина.

Во 2014 година се изготви нацрт текст на нов Закон за енергетика, кој содржи и одредби во насока на целосно доусогласување со Директива 28/2009/ЕК за промоција на обновливите извори на енергија во делот на користењето на обновливите извори на енергија за греење и ладење, реализација на заеднички проекти, статистички трансфер на податоци за користење на обновливите извор на енергија и друго.

Во 2014 година се изработи прва нацрт верзија на прв Закон за биогорива во Република Македонија во кој се транспонира делот на Директива 28/2009/ЕК за промоција на обновливите извор на енергија кој се однесува на биогоривата во насока на нивно сертифицирање, производство и друго.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година се планира да се донесе и реализира Програма за надоместување на дел од трошоците за купени и вградени сончеви термални колекторски системи во домаќинствата за 2015 година, која ќе се спроведува во текот на 2015 година, за што се обезбедени средства во предлог буџетот на Министерството за економија во висина од 6.000.000 денари (100.000 евра).

Во текот на 2015 година се планира да се донесе нова Стратегија за искористување на обновливите извори на енергија во Република Македонија за наредниот десетгодишен период, која започна да се изработува во 2014 година во рамките на ИПА Проектот. Со стратегијата ќе се дефинира потенцијалот на обновливите извори на енергија и негови технички можности за искористување во енергетски цели.

Во текот на 2015 година се планира да се донесе и да започне со Законот за енергетика во насока на целосно доусогласување со Директивата 28/2009/ЕС за промоција на обновливите извор на енергија во делот на користењето на обновливите извори на енергија за греење и ладење, реализација на заеднички проекти, статистички трансфер на податоци за користење на обновливите извор на енергија и друго.

Во текот на 2015 година се планира да се донесе Закон за биогорива во Република Македонија во кој се транспонира делот на Директивата 28/2009/ЕЗ за промоција на обновливите извор на енергија кој се однесува на биогоривата во насока на нивно сертифицирање, производство и друго.

Во текот на 2015 година ќе се спроведе дополнителна анализа на потрошувачката на енергија во домаќинствата во Република Македонија, вклучително и за биомасата, врз основа на анкета што ќе ја спроведе Државниот завод за статистика, и врз основа на истите ќе се продолжат активностите во правец на донесување на Акционен план за ОИЕ. Овие активности ќе се спроведат со поддршка од Секретаријатот на енергетската заедница, кој спроведе

тендерска постапка за избор на консултантска куќа и моментално е во постапката на потпишување на договор. Согласно Проектот, кој е планирано да се реализира во рок од 12 месеци, треба да се обезбеди студиска посета на претставници од Државниот завод за статистика во земја каде веќе е спроведена намета за потрошувачка на енергија во домаќинствата, експертска помош за креирање на прашалник, спроведување на анкета, обработка на податоци и публикација на истата.

Во 2015 година, во рамките на ИПА Проектот, се планира да се изработи Упатство за инвеститорите за постапките за изградба на електроцентрали кои користат различни технологии на обновливи извори на енергија. Со ова Упатство ќе се овозможи навремено запознавање на потенцијалните инвеститори со постапките за изградба и ќе се поедностави целиот процес.

Институционална рамка

Во рамки на ИПА проектот, вработените во Сектор за енергетика, Министерство за економија и АЕРМ, ќе бидат дополнително обучени во однос на Директива 28/2009/ЕК за промоција на обновливите извори на енергија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот 2016 – 2017 година ќе се изработат и донесат подзаконски акти во насока на имплементација на измените на Законот за енергетика и Законот за биогорива чија основа е Директивата 28/2009/ЕС.

Се планира во периодот на 2016 и 2017 година да продолжат обуки за вработените во Сектор за енергетика при Министерството за економија и АЕРМ во делот на искористувањето на обновливите извор на енергија.

3.15.5 ЕНЕРГЕТСКА ЕФИКАСНОСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во делот на енергетската ефикасност се вложуваат напори за создавање на средина за инвестирање во енергетската ефикасност преку донесување на законска и подзаконска регулатива, стратешки документи и акциони планови со цел да се постигне заштита на енергија во износ од 9 %. Ова е во насока на исполнување на целите утврдени во Стратегијата на ЈИЕ 2020 во рамките на Регионалниот совет за соработка.

Во август 2014 година беше започната постапката за донесување на нацрт вториот Акционен план за енергетска ефикасност (Втор АПЕЕ), кој беше изработен со техничка поддршка од Германското друштво за меѓународна соработка (ГИЗ) и УСАИД. Истиот произлегува од постојниот Закон за енергетика, но претставува и обврска кон Енергетската заедница, заради имплементирањето на Директива 2006/32/ЕЗ.

Во текот на 2014 година 12 општини ги изработија Програмите за енергетска ефикасност за период од три години, при што АЕРМ издаде позитивно мислење за пет од нив. Во согласност со Законот за енергетика, Правилникот за енергетска контрола и Програмата за обука и полагање на испити за енергетски контролори, АЕРМ спроведе постапка со која беа избрани пет правни лица за спроведување на обуки и полагање на испит за енергетски контролори. Овие правни лица спроведуваат обуки за енергетски контролор. Истите правни лица во моментот спроведуваат и испити за енергетски контролор, додека согласно последните донесени измени и дополнувања на Законот за енергетика, по 5.12.2014 година испитите ќе ги администрира Министерството за економија и ќе издава овластувања за енергетски контролор на физичките лица.

Во текот на 2014 година, Министерството за економија, во соработка со Светската банка превземаше активности во насока на формирање на тело за одржливо финансирање на проекти за енергетска ефикасност во јавните згради, т.е. Фонд за енергетска ефикасност. Исто така, од страна на Министерството за економија беше побарано во рамките на планирањето на ИПА 2014-2020 да бидат обезбедени грант средства како почетен капитал за првите корисници. Сепак, ваквите активности ќе продолжат и во наредниот период.

Во текот на 2014 година претставници од Министерството за економија учествуваа во активностите на Групата за координација за енергетска ефикасност - ГКЕЕ (Група за координација на енергетската ефикасност - Energy Efficiency Coordination Group) при Енергетската заедница.

На 15 и 16 мај 2014 година, во Секретаријатот на енергетската заедница (СЕЗ) од Виена, во организација на СЕЗ и Светската банка беше одржана работилница за зголемување на енергетската ефикасност во зградите во земјите од Западен Балкан. На истата учествуваат и учествуваа и претставници од Министерството за економија.

Платформата за енергетска ефикасност, како заедничка активност на Министерството за економија и АД ЕВН Македонија, заврши со реализација во мај 2014 година. Во текот на 2014 година беше реализирана последната активност која се однесуваше на обука и организирање на натпревар за студентите од техничките и економските факултети.

Во АЕРМ се вработени директор и 8 лица на неопределено време, заклучно со 31.12.2014 година.

Во однос на административни капацитети на Секторот енергетика, Министерство за економија и АЕРМ, во текот на 2014 година беа спроведени активности за нивно зајакнување во вид на обуки во оваа област во рамки на Енергетската заедница и тековните проекти.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе продолжат обуките од страна на избраните правни лица за енергетски контролори, додека од февруари 2015 година Министерството за економија ќе започне со спроведување на испитите за енергетски контролор и на кандидатите кои ќе го положат истиот, ќе им издава овластувања за енергетски контролор. Исто така, во текот на 2015 година ќе продолжат активностите на Министерството за економија за издавање на лиценци за вршење на енергетска контрола, што ќе овозможи спроведување на енергетски контроли кај лицата од јавниот сектор, издавање на сертификати за енергетски карактеристики на зградите и останати обврски.

Во текот на 2015 година, Министерството за економија, во соработка со релевантни домашни и меѓународни институции, планира продолжување на активностите за обезбедување на експертска поддршка за потребите од основање на Фонд за енергетска ефикасност. По обезбедувањето на експертската поддршка, во рок од една година се планира реализирање на активностите со кои ќе се дефинираат организациските, политичките, финансиските и правните аспекти неопходни ја воспоставување Фонд за Енергетска Ефикасност.

Правна рамка

Во текот на 2015 година Министерството за економија ќе изготви и донесе Правилник за изменување и дополнување на Правилникот за означување на потрошувачката на енергија и другите ресурси за производите што користат енергија. Истиот ќе има за цел транспонирање на последната група на регулативи на ЕУ која стана обврзувачка за земјите потписнички на Договорот за основање на енергетската заедница, односно кои се однесуваат на означување по пат на етикетање на следните производи: шпорети за домаќинства; светилки и светлечки тела; сушални; грејачи на простор, комбинирани грејачи, пакети на грејачи на простор, контролери на температура и соларни уреди и пакети од комбинирани уреди за загревање на простор, контролери на температура и соларни уреди; грејачи за вода, резервоари за топла вода и пакети од грејачи за вода и соларни уреди и правосмукалки.

Доколку произлезат нови потреби за транспонирање на евентуални нови регулативи на Европската унија, ќе се преземат активности за измена и дополнување на националното законодавство. Во таа насока е и најавеното усвојување на обврска за земјите потписнички на Договорот за основање на енергетската заедница за транспонирање на новата Директива за енергетска ефикасност (2012/12/EU).

Институционална рамка

Во текот на 2015 година, Министерството за економија планира јакнење на капацитетот и обука на кадарот за реализација на активностите во областа на енергетската ефикасност согласно надлежностите кои произлегуваат од Законот за енергетика.

Во текот на 2015 година, АЕРМ има утврдена потреба од зајакнување на капацитетите со нови вработувања и спроведување на обука на вработените.

Исто така, во текот на 2015 година вработените на Министерството за економија ќе учествуваат во работата на работната група на Енергетската заедница за енергетска ефикасност.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот 2016-2017 година се планира продолжување на активностите во насока на основање на Фонд за енергетска ефикасност, како и обезбедување на финансиски средства за реализација на проекти за подобрување на енергетската ефикасност во јавните згради.

Согласно обврските од Законот за енергетика и обврските кон Договорот за основање на Енергетската заедница, до 30.06.2016 година ќе се изработи третиот Акционен план за енергетска ефикасност на Република Македонија.

Доколку произлезат нови потреби за транспонирање на евентуални нови регулативи на Европската Унија, ќе се преземат активности за измена и дополнување на националното законодавство. Во таа насока е и најавеното усвојување на обврска за земјите потписнички на Договорот за основање на енергетската заедница за транспонирање на новата Директива за енергетска ефикасност (2012/12/EU).

Во 2016 и 2017 година ќе продолжат обуките, полагањето на испити за енергетски контролори и издавање на овластувања за енергетски контролор и лиценци за вршење на енергетска контрола, што ќе овозможи спроведување на обврските од Законот за енергетика, односно спроведување на енергетски контроли кај лицата од јавниот сектор, издавање на сертификати за енергетски карактеристики на зградите и останати обврски.

Во текот на 2016 и 2017 година, Министерството за економија планира јакнење на капацитетот и обука на кадарот за реализација на активностите во областа на енергетската ефикасност согласно надлежностите кои произлегуваат од Законот за енергетика. За спроведување на активностите во Секторот енергетика неопходно е едно ново вработување во 2016 година.

Во текот на 2016 и 2017 година, со цел ефикасно и ефективно спроведување на обврските согласно Законот за енергетика, АЕРМ утврдува потреба од вработувања на нови лица и понатамошно зајакнување на капацитетите преку обуки.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Проект за Регионална размена за воспоставување на платформа за следење на енергетска ефикасност: Овој Регионален проект на Германското друштво за меѓународна соработка (ГИЗ), кој е финансиран преку Отворениот регионален фонд за енергетска ефикасност (ГИЗ ОРФ-ЕЕ), продолжи да се спроведува и во текот на 2014 година. Притоа, во 2014 година беше завршена изработката на софтверска алатка за потребите од следење и верификација на спроведувањето на Акциониот план за енергетска ефикасност. Оваа софтверска алатка ќе го олесни процесот на прибирање на податоци со што веднаш ќе има увид за постигнатите резултати од спроведените мерки за енергетска ефикасност. Истата алатка беше презентирана пред членовите на Работната група за ЕЕ при Енергетската заедница, а беше спроведена и еднодневна обука на вработени од Министерството за економија, АЕРМ и ЗЕЛС. Рок за завршување на активностите од проектот е 31.12.2014 година. Во наредниот период ГИЗ ОРФ-ЕЕ ќе продолжи со спроведување на нов проект во областа на енергетската ефикасност, кој ќе биде финансиран од Програмата на ЕУ Хоризон 2020.

Проект „Утврдување на општите придобивки за животната средина кои ќе се создадат преку спроведување на проектот ГЕФ-ОИРОН (GEF-UNIDO) -Катализирање на трансформација на пазарот за енергетска ефикасност во индустријата и забрзување на инвестиции во најдобри практики и технологии во Република Македонија“: За спроведување на проектот беше потпишан Договор за грант од 13.09.2013 година, меѓу Организацијата за индустриски развој на Обединетите Нации–ОИРОН и АЕРМ во износ од 6.135 евра. АЕРМ целосно ги реализираше проектните активности, односно изготвена е проценка на енергетската ефикасност и емисијата на стакленички гасови во индустрискиот сектор, доставени се прашалници до 70-тина поголеми индустриски компании, извршена е статистичка обработка на прашалниците и изработена е проценка на придобивките од спроведување на проектот во насока на унапредување на енергетската ефикасност и намалување на емисијата на стакленички гасови во индустрискиот сектор.

Проект за енергетска ефикасност во секторот домување“: УСАИД, во соработка со невладината организација Хабитат Македонија, обезбедува техничка и финансиска поддршка за реконструкција на згради за домување со примена на мерки за енергетска ефикасност во осум општини. Активностите од овој проект се започнати во текот на ноември 2011 година и се планира да бидат спроведени до април 2015 година. Во досегашниот период се реконструирани 30 згради за колективно домување со цел подобрување на енергетската ефикасност, додека активности за реконструкција се во тек на уште една зграда.

Проект за индустриско управување: Овој Проект, кој е финансиран од УСАИД, започна да се спроведува во 2013 година и е предвидено да заврши до јануари 2016 година. Целите на овој проект се зголемување на конкурентноста на индустриските компании, преку намалување на трошоците за енергија како дел од вкупните производни трошоци,

намалување на потрошувачката на енергија и намалување на емисијата на стакленички гасови на долгорочна основа. Активностите од овој проект ќе бидат од клучно значење со оглед на претстојните напори за понатамошна либерализација на пазарот за електрична енергија кога малите и средните претпријатија ќе треба да ја набавуваат електричната енергија на отворен пазар. Како главна активност е вградување на системи за следење и управување со потрошувачката на енергија во 17 компании, при што во досегашниот период вакви системи се вградени во 10 компании. Освен тоа проектот обезбедува и обуки за домашни инженерски компании, како и за банкарски службеници заради оценка на проекти од ваков тип при поднесување на барања за нивно финансирање.

Проект за инвестирање во чиста енергија: Овој Проект, кој е финансиран од УСАИД, продолжи да се спроведува и во текот на 2014 година. Истиот, покрај останатото, овозможи изработка на вториот Акционен план за енергетска ефикасност, изработка на Програмата за обука и полагање на испити за енергетски контролори на АЕРМ, изработка на Анализа и акциски план за правилно согорување и затоплување во домовите како и останати подзаконски акти поврзани со електронско полагање на испитот за енергетски контролор.

Кредитна линија WeBSEFF II: WeBSEFF II е кредитната линија наменета за земјите од Западен Балкан и вкупниот износ на средства кој е обезбеден од страна на Европската банка за обнова и развој (ЕБОР) за сите земји од регионот е 92 милиони евра, додека Европската комисија обезбедува грант како поддршка на кредитната линија. Кредитната линија е наменета за реализација на мали проекти во приватниот сектор и јавниот сектор, во областа на енергетската ефикасност и обновливите извори на енергија. Оваа кредитна линија во Република Македонија започна да се реализира во декември 2013 година, преку комерцијални банки со кои ЕБОР има склучено договор, и тоа во досегашниот период склучен е договор со Охридска Банка Сосиете Женерал во Македонија, во износ од 6 милиони евра и НЛБ Тутунска Банка во износ од 3 милиони евра. Во текот на февруари 2014 година WeBSEFF II беше промовирана пред компаниите од три стопански комори, градоначалници на општини како и во осумте плански региони во Македонија.

3.15.6 НУКЛЕАРНА ЕНЕРГИЈА

Нема планирано активности во рамките на ова подрачје.

3.15.7 НУКЛЕАРНА СИГУРНОСТ И РАДИЈАЦИОНА ЗАШТИТА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Согласно Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, во текот на 2014 година Дирекцијата го донесе Правилникот за критериуми и мерки за заштита од јонизирачко зрачење при вршење на дејност со извори на јонизирачко зрачење и истиот е објавен во „Службен весник на РМ“ бр. 125/2014. Во овој правилник делумно се транспонирани одредбите од Директива бр. 59/13 ЕВРОАТОМ на Советот на Европската Унија од 5-ти декември 2013 година за основните сигурносни стандарди за заштита од штетното влијание на јонизирачкото зрачење и повлекување на Директиви бр. 89/618/ЕВРОАТОМ, 90/641/ЕВРОАТОМ, 96/29/ЕВРОАТОМ, 97/43/ЕВРОАТОМ и 2003/122/ЕВРОАТОМ (целекс број 32013L0059). Донесувањето на овој правилник од страна на Дирекцијата придонесе кон понатамошно усогласување на националното законодавство во областа на нуклеарната сигурност и радијационата заштита со ЕУ законодавството.

Дирекцијата за радијациона сигурност подготви и достави до Меѓународната агенција за атомска енергија втор национален извештај за исполнувањето на обврските согласно Заедничката конвенција за сигурност при управување со искористено нуклеарно гориво и сигурност при управување со радиоактивен отпад („Службен весник на РМ“ бр. 113/09).

Согласно обврските од Законот за ратификација на Дополнителниот протокол кон Спогодбата меѓу Република Македонија и Меѓународната агенција за атомска енергија за примена на гаранциите во врска со договорот за неширење на нуклеарно оружје („Службен весник на РМ“ бр. 43/07), Дирекцијата за радијациона сигурност поднесе извештаи во текот на 2014 година.

Дирекцијата за радијациона сигурност, за потребите на интегрираното гранично управување, поднесе квартални анализи на ризик од доменот на работа до Националниот координативен центар за гранично управување. Исто така, Дирекцијата изработи ревизија на Стратешкиот план на Дирекцијата за радијациона сигурност за периодот 2015-2017 година.

На 15 јули 2014 година во Виена се одржа Почетен состанок за задача 2 со наслов „Помош во изработка на закони и правилници за радијациона и нуклеарна сигурност за земјите од западен Балкан“, во рамките на проектот на МААЕ РЕР9104. Земји учеснички во овој проект се: Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Македонија, Црна Гора и Србија. Целта на состанокот беше да се започне со спроведување на проектот, да се утврдат одговорностите и задачите на учесниците на проектот и да се обезбеди форум за земјите учеснички со цел изразување на нивните мислења во однос на целта на проектот и неговото спроведување. Спроведувањето на проектот треба да заврши до крајот на 2014 година.

На 24-25 април во Дирекцијата за радијациона сигурност се реализираше Експертска мисија за поддршка на подготовката и донесувањето на Национална политика и стратегија за управување со радиоактивен отпад во Република Македонија. Мисијата се реализираше во рамки на проектот на МААЕ со наслов „Јакнење на контролата на радиоактивни извори од нивно производство до одлагање“. Целта на мисијата беше преглед на подготвен документ за Национална политика и стратегија од страна на експерт, дискусија во однос на текстот на документот и негово ревидирање и евентуално подобрување.

Во рамки на програмата за билатерална соработка за 2013 година, од Министерството за економија на Кралството Белгија преку Националниот институт за радиоелементи - Флеурус е донирана опрема на Дирекцијата за радијациона сигурност која е наменета за вршење на мониторинг на јонизирачко зрачење. Во рамки на програмата за билатерална соработка за 2014 година, во периодот 07-11 јули во Скопје е реализирана експертска мисија со цел проценка на моменталната состојба со одредени времени складишта на извори на јонизирачко зрачење во Република Македонија.

Во периодот 24-28 ноември, Дирекцијата за радијациона сигурност во соработка со Меѓународната агенција за атомска енергија организираше меѓурегионална работилница на тема „Принципи за управување со високоактивни искористени затворени извори на јонизирачко зрачење“ која се одржа во Скопје, Република Македонија. Целта на работилницата е разгледување на можностите и дефинирање на стратегиите за сигурно управување со високоактивни затворени извори на јонизирачко зрачење од категорија 1 и 2.

Во текот на 2014 година, Дирекцијата за радијациона сигурност продолжи со континуираната активност на издавање на дозволи за вршење на дејност со извори на јонизирачко зрачење.

Исто така, Дирекцијата продолжи со континуираната активност на вршење на инспекциски надзор над примената на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност и подзаконските акти донесени врз основа на законот преку инспектори за радијациона сигурност.

Националниот регистар на извори на јонизирачко зрачење, кој го води Дирекцијата за радијациона сигурност се ажурира постојано, со користење на електронски систем за евиденција на извори и корисници на извори на јонизирачко зрачење.

Вработените во Дирекцијата за радијациона сигурност континуирано учествуваа на обуки, како во однос на општи обуки организирани од Министерството за информатичко општество така и на специјализирани обуки организирани од МААЕ, ЕУ, Амбасада на САД во РМ итн. Учество на разни обуки од страна на вработените од Дирекцијата придонесува во зајакнувањето на административните капацитети и човечките ресурси на Дирекцијата со стекнување на соодветно искуство и знаење во соодветната област.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Со оглед на тоа дека во законодавството на ЕУ во полето на нуклеарна сигурност Европската комисија на крајот на 2013 година донесе нова директива која ги обединува сите постоечки директиви од обласата за нуклеарна сигурност и заштита од зрачење во една единствена (целекс број 32013L0059), Дирекцијата за радијациона сигурност ќе изготви детален преглед на членовите на директивата и потребата од нејзино транспонирање во националното законодавство од оваа област.

Во текот на 2015 година се предвидува потпишување на Меморандум за соработка со регулаторното тело на Република Албанија.

Дирекцијата за радијациона сигурност ќе продолжи со континуираните активности на издавање на дозволи за вршење на дејност со извори на јонизирачко зрачење.

Дирекцијата за радијациона сигурност ќе продолжи со континуираното спроведување на инспекциски надзор над примената на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност и подзаконските акти донесени врз основа на законот.

Националниот регистар на извори на јонизирачко зрачење, кој го води Дирекцијата за радијациона сигурност ќе се ажурира постојано, со користење на електронски систем за евиденција на извори и корисници на извори на јонизирачко зрачење.

Институционална рамка

За 2015 е предвидено јакнење на административните капацитети на Дирекцијата за радијациона сигурност со реализација на нови вработувања, доколку се обезбедат финансиски средства.

Со цел зајакнување на меѓуинституционална соработка и зајакнување на контролата на извори на јонизирачко зрачење, Дирекцијата во 2015 година предвидува реализирање на обуки во областа на радијациона заштита и сигурност.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Дирекцијата за радијациона сигурност во 2017 година ќе пристапи кон изменување и дополнување на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност, со цел понатамошно усогласување со европското законодавство. Континуираните активности на Дирекцијата на издавање на дозволи за вршење на дејност со извори на јонизирачко зрачење и спроведување на инспекциски надзор над примената на Законот за заштита од јонизирачко зрачење и радијациона сигурност и подзаконските акти донесени врз основа на законот ќе продолжат и во текот на 2017 година.

Националниот регистар на извори на јонизирачко зрачење, кој го води Дирекцијата за радијациона сигурност ќе се ажурира постојано, со користење на електронски систем за евиденција на извори и корисници на извори на јонизирачко зрачење.

За 2016 е предвидено јакнење на административните капацитети на Дирекцијата за радијациона сигурност со реализација на нови вработувања, доколку се обезбедат финансиски средства.

Со цел зајакнување на меѓуинституционална соработка и зајакнување на контролата на извори на јонизирачко зрачење Дирекцијата во 2016 година предвидува реализирање на обуки во областа на радијациона заштита и сигурност.

3.16 ОДАНОЧУВАЊЕ

Резиме

Министерството за финансии на полето на директните и индиректните даноци ќе продолжи континуирано да ги проучува и анализира сите релевантни ЕУ акти и истите соодветно ќе ги вгради во домашното законодавство, со цел на среднорочен план да се постигне целосна усогласеност и да се овозможи непречена имплементација на истите.

Управата за јавни приходи е насочена кон обезбедување на висок квалитет на услуги за даночните обврзници, поедноставени даночни постапки за навремено и точно исполнување на обврските и праведно и ефикасно собирање на даноците и на другите јавни давачки, преку воведување на системи за управување со квалитет, спроведување на програми за едукација и овозможување на брз и лесен пристап до даночните информации, намалување на времето и трошоците на даночните постапки, воведување на нови и развој на постојните електронски даночни услуги и зголемување на степенот на нивното користење.

3.16.1 ИНДИРЕКТНО ОДАНОЧУВАЊЕ

ДАНОК НА ДОДАДЕНА ВРЕДНОСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Оданокувањето на потрошувачката на добра и услуги во Република Македонија е регулирано со Законот за данокот на додадена вредност⁵⁷. Законот за данокот на додадена вредност во РМ е со примена од 01.04.2000 година, и во него во најголем дел се транспонирани барањата од ЕУ законодавството за ДДВ и тоа на: Шестата (системска) директива на Советот - 31977L0388 и Тринаесеттата директива на Советот - 31986L0560. При измените на Законот за данокот на додадена вредност, особено се имаат во предвид одредбите од Директивата 32006L0112 (со сите нејзини измени и дополнувања) која е замена на Шестата (системска) директива на Советот 31977L0388.

На почетокот од 2014 година, донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за данокот на додадена вредност (Сл. Весник на РМ бр. 12 /2014) со кој се извршија следните измени:

- Согласно измените од 01 јули 2014 година, на доброволно регистрираните даночни обврзници за целите на ДДВ даночен период наместо календарска година ќе им претставува календарско тримесечје.
- Од 01 февруари 2014 година во случај на промети во градежништвото, промет со отпад и промет со недвижности во извршна постапка или во постапка на присилна наплата по пат на јавно наддавање, доколку вршителот и примателот на прометот се регистрирани за цели на данокот на додадена вредност, обврската за пресметување на данокот на додадена вредност ја има примателот на прометот.
- Пропишани се и посебни одредби за “инвестициско злато”.
- По коментарите во извештајот на Европската Комисија се ограничи примената на повластена даночна стапка од 5% за прометот и увозот на: компјутери, термални сончеви системи и компоненти, како и на прометот на услуги на софтвер за компјутери, до членството на Република Македонија во Европската унија.
- Се утврди посебна даночна основа за услугата за отстапување на привремен агенциски работник на работодавач корисник утврдена со закон.
- Пропишано е ослободувања во земјата при промет на услугата: употребата на јавен пат, негов дел или објект од патот.
- Пропишано е и даночно ослободување при промет во земјата за реализација на проекти кои се финансирани со парични средства добиени врз основа на договор за донација, склучен помеѓу Република Македонија и странски донатори, во кој е предвидено дека со добиените парични средства нема да се плаќаат даноци.
- Истото се однесува и на средствата од национално кофинансирање од буџетот или задолжување во рамки на инструментот за претпристапна помош (ИПА) кое се спроведува во услови на децентрализирано управување. Се врши и допрецизирање на одредбите за ослободување при увозот на добра потребни за реализација на овие проекти.

Во јули, 2014 година, донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за данокот на додадена вредност (Сл. Весник на РМ бр. 112/2014):

⁵⁷ Сл. весник на РМ бр. 44/99, 59/99, 86/99, 11/2000, 8/2001, 21/2003, 19/2004, 33/2006, 101/2006, 114/2007, 103/2008, 114/2009, 133/2009, 95/2010, 102/2010, 24/2011, 135/2011, 155/12, 12/14, 112/14 и 130/14

- Со измените се пропиша повластената даночна стапка за прометот и увозот на: добиточна храна, адитиви за добиточна храна и жив добиток, бебешки производи и училишен прибор.
- Се укинува обврската за примена на печат во фактурите, а истото е со примена од 01.01.2016 година.

Со Законот за изменување и дополнување на законот за данокот на додадена вредност (Сл. Весник на РМ бр. 130/2014) се извршија следните измени:

- Во функција на подобрување на наплатата на данокот на додадена вредност, при преносот на движен и недвижен имот во постапка за присилна наплата и присилно извршување, пресметувањето и плаќањето на данокот на додадена вредност во име и за сметка на должникот го врши субјектот надлежен за присилна наплата, односно присилно извршување.
- Се укина одредбата која се однесува на пренесување на даночната обврска за цели на ДДВ при промет на промет на недвижности во извршна постапка или во постапка на присилна наплата по пат на јавно наддавање.
- Прагот на регистрација за цели на данокот на додадена вредност од 01 јануари 2015 година ќе се намали од 2.000.000 денари на 1.000.000 денари.
- Се дава можност на даночните обврзници од 01.03.2015 покрај во хартиена да издаваат фактура во електронска форма.
- Нормативно подобрување на одредбите во делот што се подразбира како промет на добра и услуги, во случај на инвестициско вложување во туѓ објект (објект на закуподавачот).
- Подобрување и на одредбите во насока на регулирање на даночните обврски при преносот на движен и недвижен имот во постапка за присилна наплата или за присилно извршување.

Надлежни институции за имплементација на Законот за данокот на додадена вредност се Министерството за финансии, Управата за јавни приходи и Царинска управа.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе продолжи да се врши анализа на постојните законски решенија кои се однесуваат на данокот на додадена вредност и нивната усогласеност со Директивата 32006L0112 и останатите даночни прописи на Европската Унија, кои се однесуваат на оваа материја.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот од 2016-2017 година ќе следи континуиран и интензивен процес на проучување и усогласување на законодавството со одредбите на директивите на ЕУ од што ќе се утврди потребата за донесување на Закон со кој ќе се изврши изменување и дополнување на Законот за данокот на додадена вредност или пак ќе резултира со донесување на нов Закон за данок на додадена вредност со соодветни подзаконски акти. Процесот на хармонизација особено ќе оди во насока на вградување на одредби со кои ќе се регулира прометот на добра и услуги во рамки на Заедницата.

Во процесот на хармонизација на домашното законодавство во делот на ДДВ во предвид ќе бидат земени следните ЕУ акти:

- Директива на Советот 2006/112/ЕЗ од 28 Ноември 2006 година за заеднички систем на данокот на додадена вредност и сите нејзини измени и дополнувања;
- Директива на Советот 2007/74/ЕЗ за ослободување од данок на додадена вредност и акцизни давачки за лица кои увезуваат стоки при патување (влез) од трети земји;
- Директива на Советот 2008/9/ЕЗ од 12 Февруари 2008 година со која се пропишуваат правилата за враќање на данок на додадена вредност предвидени во Директива на Советот 2006/112/ЕЗ, за даночни обврзници кои не се со седиште во земјата членка на враќање, но се со седиште во друга земја членка (со сите нејзини измени и дополнувања);
- Тринаесетта директива на Советот 31986L0560 (Тринаесетта директива на Советот 86/560/ЕЕЗ од 17 ноември 1986 за усогласување на законодавството на земјите - членки во врска со даноците на промет - Аранжмани за рефундирање на данокот на додадена вредност на даночни обврзници кои немаат седиште на територијата на заедницата);

- Директива на Советот 2009/132/ЕЗ од 19 Октомври 2009 со која се утврдува опфатот на член 143(б) и (в) од Директивата Директива на Советот 2006/112/ЕЗ во врска со ослободување од данок на додадена вредност на крајниот увоз на определени добра;
- Директива 2006/79/ЕЗ од 5 октомври 2006, за ослободување од даноци за увоз на мали пратки на стоки за некомерцијални цели од трети земји и
- Регулатива бр. 282/2011 од 15 Март 2011 за утврдување на мерките за имплементација на Директивата 2006/112/ЕЗ за заедничкиот систем на данок на додадена вредност.

АКЦИЗИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законот за акцизите (Службен весник на РМ, број 32/2001, .. и 43/2014), е основен правен акт кој ги уредува акцизите кои се наплаќаат посредно или непосредно за потрошувачка на територијата на Република Македонија и тоа за: минерални масла, алкохол и алкохолни пијалоци, тутунски добра и патнички автомобили.

Законот за акцизите е делумно хармонизиран со новата Системска Директива на Европската Унија, како и нејзините придружни структурни директиви поодделно за секој вид добро кое подлежи на оданочување со акцизи, и тоа со: Директива на Советот 32008L0118, Директива на Советот 32003L0096, Директива на Советот 32010L0012, на амандмани на Директивите 31992L0079, 31992L0080 и 31995L0059 за структурата и стапките на акциза примени на преработен тутун и Директива 32008L0118 и Регулатива 32009P0684.

Во март 2014 година донесен е Законот за изменување и дополнување на Законот за акцизите („Сл. Весник на РМ“, бр.43/2014), со кој се прецизираат и утврдуваат обврските на производителите и увозниците на тутунски добра, според кои на денот на почетокот на примената на повисоката акциза, треба да направат попис на затечени залихи на тутунски добра, затечени залихи на подигнати контролни марки, и да ја вкалкулираат новата акциза на тутунски добра и врз основа на решение од Царинската управа да ја уплатат разликата (доколку истата се појави) во рок од 30 дена по денот на зголемувањето на акцизата на тутунски добра.

Согласно Законот за акцизите надлежни институции за негова имплементација се Министерството за финансии и Царинската Управа.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе продолжи континуирано проучување на деловите на директивите на ЕУ кои не се усогласени со системот на акцизите.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот од 2016-2017 година ќе следи интензивен процес на усогласување со директивите на ЕУ, кои децидно се однесуваат на системот за акцизите. Ќе се изврши усогласување и вградување на одредбите од Директивата на Советот 2008/118/ЕЗ од 16 декември 2008 година во врска со општите аранжмани за акцизи и укинување на Директивата 92/12ЕЕЗ.

Истовремено, ќе се изврши усогласување и вградување на одредбите на Директивата за реструктурирање на рамката на Заедницата за оданочување на енергетски производи и електрична енергија (32003L0096), како и усогласување на стапките на акциза на тутунските добра и алкохолните пијалаци со минималното ниво на акцизите кое е пропишано со Директивите. Бидејќи вградувањето на одредбите од овие директиви ќе има значителни импликации врз малопродажните цени на енергетските производи и електричната енергија и на цигарите, РМ веројатно ќе има потреба од транзиционен период заради ублажување на ценовниот удар врз населението.

Новиот Закон за акцизите во кој ќе бидат вградени одредби од новата системска директива како и нејзините придружни структурни директиви поодделно за секој вид добро кое подлежи на оданочување со акцизи ќе се имплементираат со влезот на РМ во ЕУ.

3.16.2 ДИРЕКТНО ОДАНОЧУВАЊЕ

ДАНОК НА ДОБИВКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законот за данокот на добивка (“Службен весник на Република Македонија“ бр. 80/93, 33/95, 43/95, 71/96, 5/97, 28/98, 11/01, 2/02, 44/02, 51/03, 120/05, 139/06, 160/07, 159/08, 85/10, 47/2011 135/2011 и 79/2013 и 13/2014) го уредува начинот на оданочување на добивката што ја остваруваат правните лица, резиденти и нерезиденти на Република Македонија.

На почетокот на 2014 година се донесени измени и дополнувања на Законот за данокот на добивка со кои се дефинираше дека за оданочиви расходи се сметаат ненаплатените побарувања кои произлегуваат од трансфери на парични средства кои по својата економска суштина се заеми и кои не се вратени во истата година во која е извршен трансферот на заемот. Исто така, со измените се уреди оданочувањето на дивидендата која се исплатува на правните лица резиденти на Република Македонија во моментот на исплатата на истата и се пропиша одредба со која се овозможи приходите од дивиденди остварени со учество во капиталот на друг даночен обврзник да не се вклучуваат во даночната основа ако се оданочени кај даночниот обврзник кој врши исплата на дивиденди.

Во текот на јули 2014 се донесе нов Закон за данокот на добивка, објавен во „Службен весник на Република Македонија“ бр.13/14.

Со овој закон се вовеле оданочување на добивката која се остварува во тековната година како разлика меѓу вкупните приходи и расходи, согласно со прописите за сметководство и сметководствените стандарди. Добивката ќе се оданочува на годишно ниво. Даночните обврзници ќе имаат обврска да поднесат образец Даночен биланс за оданочување на данокот на добивка, до Управата за јавни приходи најдоцна до 28 февруари во тековната за добивката која е остварена во претходната година, а плаќањето на данокот на добивка да го извршат во рок од 30 дена по денот на доставување на даночниот биланс.

Надлежни институции за имплементација на Законот за данокот на добивка се Министерството за финансии и Управата за јавни приходи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе продолжи континуираното проучување на директивите на ЕУ кои се однесуваат на системот за данокот на добивка.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот од 2016-2017 година ќе продолжи процесот на усогласување на Законот за данокот на добивка со директивите на ЕУ. Предмет на хармонизација ќе бидат одредбите на директивите кои се однесуваат на: заедничкиот систем на оданочување во случај на спојување, поделба, трансфер на средства и размена на акции помеѓу компании од различни земји членки (31990L0434 - 32009L0133), заедничкиот систем на оданочување во случај на матични компании и подружници во различни земји членки (31990L0435), наплатата на давачка за придонеси на капитал во капиталните компании (31969L0335-32008L0007) и заедничкиот систем на оданочување во случај на исплати на камати и авторски права помеѓу поврзани претпријатија од различни земји членки (32003L0049).

ПЕРСОНАЛЕН ДАНОК НА ДОХОД

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законот за персоналниот данок на доход (“Службен весник на Република Македонија“ бр.80/93, 3/94, 70/94, 71/96, 28/97, 8/01, 50/01, 52/01, 2/02, 44/02, 96/04, 120/05, 52/06, 139/06, 160/07, 159/08, 139/09, 171/10 , 135/11, 166/12, 187/13 и 13/14) го уредува начинот на оданочување на доходот на физичките лица остварен во текот на годината како збир од следите видови приходи: лични примања, приходи од самостојна дејност, приходи од имот и имотни права, приходи од авторски права и права од индустриска сопственост, приходи од капитал, капитални добивки, добивки од игри на среќа и од други приходи. Освен приходите на кои се плаќа данок, со Законот е уредено и кои приходи се изземени од оданочување, кој е даночен обврзник, даночната основа, даночната стапка и начинот на пресметување и плаќање на персоналниот данок на доход.

На почетокот на 2014 година се донесоа измени и дополнувања на Законот за персоналниот данок на доход, кои се објавени во „Службен весник на Република Македонија“ бр.13/14.

Со овие законски измени се прецизираше даночната основа за пресметување на персоналниот данок на доход кај игрите на среќа во обложувалница, така што се пропиша дека персоналниот данок на доход ќе се пресметува и плаќа на разликата помеѓу износот на поединечната исплата на добивката и износот на поединечната уплата врз основа на која е остварена добивката.

Даночните обврзници-физички лица кои во текот на годината ќе остварат добивки од посебните игри на среќа ќе бидат ослободени од обврската да ги прикажат овие добивки во годишната даночна пријава.

Исто така со овој закон се пропиша ослободување на исплатувачите на добивки од посебните игри на среќа од обврската при секоја исплата на добивките да им издаваат на обврзниците примерок од пресметката за аконтацијата на данокот и збирен податок за вкупниот износ на преметаниот и платен данок на доход, по истекот на годината. Истите ќе имаат обврска да доставуваат до Управата за јавни приходи месечен извештај за исплатените приходи-добивки од игри на среќа и за пресметаниот и платен данок по одбивка, најдоцна до седми во тековниот за претходниот месец.

Надлежни институции за имплементација на Законот за персоналниот данок на доход се Министерството за финансии и Управата за јавни приходи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе продолжи континуираното проучување на директивите на ЕУ кои се однесуваат на системот на персоналниот данок на доход.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот 2016-2017 година ќе продолжи процесот на усогласување на Законот за персоналниот данок на доход со директивите и препораките на ЕУ. Во законската регулатива ќе бидат вградени директивите и препораките од оваа област и тоа: директивата за заедничкиот систем на оданочување кој се применува на интеграции, поделби, делумни поделби, префрлување на средства и размена на акции кои се однесуваат на компании на различни земји - членки (31990L0434-32009L0133), во делот кој се однесува на оданочувањето на акционерите односно кој го третира подрачјето на доходот на физичките лица, директивата (32003L0048) која се однесува на оданочувањето на доходот во форма на каматни исплати како и на Препораката за оданочување на одделни ставки на доходот што го добиваат нерезиденти во друга земја-членка (94/79 EC) и Препораката за оданочување на мали и средни претпријатија, чии одредби се однесуваат на физичките лица - вршители на самостојна дејност кои се обврзници на персоналниот данок на доход (94/390 EC).

3.16.3 АДМИНИСТРАТИВНА СОРАБОТКА И ВЗАЕМНА ПОМОШ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Хармонизацијата на законодавството по однос на взаемната помош кај директното оданочување (31977L0799, изменета со директивата број 1070/ЕЕЦ од 06.12.1979), се применува преку Договорите за одбегнување на двојното оданочување склучени помеѓу Република Македонија и земјите членки на ЕУ. Република Македонија има склучено (потпишано) вкупно 46 Договори за одбегнување на двојното оданочување.⁵⁸ Од вкупниот број на 46 договори, 24 се со земјите членки на ЕУ.

Регулативата 32003R1798, како еден од најбитните документи од областа на размената на информации и взаемна соработка на државите членки, директно ќе се применува од датумот на пристапување на Република Македонија во ЕУ, со оглед на тоа што е правен пропис кој директно ја обврзува земјата членка на примена на истата и нема потреба од нејзино претходно инкорпорирање во македонското законодавство.

Договорите за одбегнување на двојното оданочување и за заштита од фискална евазија кои Република Македонија ги има склучено со други земји вклучувајќи ги и земјите членки на ЕУ, претставуваат правна рамка и основа за унапредување економската соработка помеѓу државите договорнички како во доменот на размената на стоки и услуги така и во доменот на заедничките вложувања.

Како основа за водење на преговорите при склучувањето на овие договори се користат моделите на даночни конвенции на ОЕЦД и ООН.

Размената на информации со земјите со кои е склучен меѓународен договор за одбегнување на двојното оданочување се врши, директно со земјата партнер врз основа на договорот.

⁵⁸ Австрија, Азербејџан, Албанија, Белгија, Белорусија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Виетнам, Данска, Египет, Естонија, Индија, Иран, Ирска, Италија, Катар, Казахстан, Косово, Кувајт, Латвија, Литванија, Луксембург, Молдова, Мароко, Кина, Норвешка, Обединето Кралство на Велика Британија и Северна Ирска, Полска, Тајван, Романија, Русија, Словачка, Словенија, Германија, Југославија (Србија и Црна Гора), Турција, Украина, Унгарија, Финска, Франција, Холандија, Хрватска, Чешка Република, Швајцарија, Шведска и Шпанија. До влегување во сила на договорот склучен помеѓу Р.Македонија и Белгија ќе се применува договорот склучен помеѓу СФРЈ и Белгија.

Размената на информации со земји со кои не е склучен меѓународен договор за одбегнување на двојното оданочување се врши преку органот на државната управа надлежен за надворешни работи (Министерството за надворешни работи).

Како земја кандидат за членство во ЕУ, Република Македонија преку Управата за јавни приходи врши размена на информации со соодветните органи на државите договорнички, со што придонесува за развој на системот на взаемна размена на информации согласно Регулативата 32003R1798.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Краткорочни приоритети се забрзување на процесот на потпишување на Договорите за одбегнување на двојното оданочување со Израел, Кралството Саудиска Арабија и Сингапур, ратификација на договорот со Босна и Херцеговина. Како приоритет секако останува склучувањето на Договори за одбегнување на двојното оданочување со останатите земји членки на ЕУ и тоа со Португалија, Грција, Кипар и Малта.

Приоритети на Управата за јавни приходи на краток рок во однос на размената на податоци согласно член 26 од ОЕЦД моделот на даночна конвенција за данок на доход и данок на капитал се:

- Ажурирање и комплетирање на регистарот на овластени лица за размена на информации со овластените лица од сите земји со кои е склучен меѓународен договор за одбегнување на двојното оданочување и
- Воспоставување на непосреден контакт со овластени лица од други држави за размена на искуство во примена на договорите за одбегнување на двојно оданочување

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Како приоритет на среден рок претставува продолжувањето на водење на преговори со цел склучување на Договори за одбегнување на двојното оданочување со земји членки на ЕУ како и други воневропски држави.

Среднорочни приоритети на Управата за јавни приходи се воспоставување на автоматска, спонтана и размена на податоци по барање со земјите членки на ЕУ и со други земји.

3.16.4 ОПЕРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ И КОМПЈУТЕРИЗАЦИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Управата за јавни приходи е орган на државната управа во состав на Министерството за финансии со својство на правно лице. Со состојба на 24.11.2014 година, бројот на вработените лица во УЈП изнесува 1276 лица. Правната рамка за работењето на УЈП, општото даночно право и даночната управна постапка се дефинирани во два акта – Законот за Управата за јавни приходи и Законот за даночна постапка.

Во насока на зголемување на бројот на обврзници кои доброволно ги исполнуваат своите обврски, во текот на 2014 година, беше посветено големо внимание на унапредувањето на услугите кои ги дава УЈП и навремено и точно информирање на даночните обврзници, преку воведување и развивање на Е-услугите:

- „е-Промена на податоци“ за физички лица - промена на адресните податоци во Регистарот на даночни обврзници. Електронско поднесување на барања за издавање на уверенија и потврди од страна на даночните обврзници преку <https://etax-fl.ujp.gov.mk> (УЈП електронски го издава Уверението/Потврдата преку е-Даноци).
- Увид во евиденцијата за радиодифузна такса (РДТ) и за Преглед на платени и неплатени решенија за РДТ
- Задолжително поднесување на годишните извештаи од страна на даночните обврзници, преку системот на е-Даноци.

Преку воспоставената електронска размена на податоци помеѓу Царинската управа и Управата за јавни приходи се поедноставени административните постапки за поврат на ДДВ на увоз на стока - отсега даночниците ќе можат да ги следат податоците од тековните системи на Царинската управа, и тоа:

- за одобрено одложено плаќање на ДДВ;
- за извршен увоз;
- за извршен извоз;
- од Единствен царински документ (ЕЦД);
- за список на Единствен царински документ (ЕЦД); и
- за регистриран излез на стоки од Република Македонија.

Управата за јавни приходи изготви ново „Упатство за остварување на ДДВ ослободување за проекти финансирани од странски донатори и ИПА фондови “кое обезбедува јасни насоки за имплементаторите на проекти и вршителите на промет на добра и услуги кон проекти финансирани од странски донатори и ИПА фондови, а со цел правилно спроведување на постапката за остварување на правото на ДДВ ослободување пропишано со член 24-а и 53-а од Законот за данокот на додадена вредност. Упатството обезбедува и практични информации за:

- начинот и роковите за поднесување на Пријава за промет на добра и услуги ослободен од данок на додадена вредност согласно член 24-а од Законот за данокот на додадена вредност (образец ДДВ-ПЕФ-ДО) до УЈП;
- начинот на издавање и сторнирање на Фактура за промет ослободен од данок на додадена вредност согласно член 24-а од Законот за данокот на додадена вредност (образец ДДВ-ФП-ДО);
- начинот и роковите за поднесување на Евиденција на примени фактури која ја води примателот на прометот (образец ДДВ-ЕПФ);
- користење на системот е-Даноци <https://etax-fl.ujp.gov.mk> во постапката за остварување на правото на ДДВ ослободување.

УЈП посветува особено внимание и на континуираната едукација на даночните обврзници, како и обезбедување на брз и лесен пристап до даночните информации, преку користење на достапните и развивање на нови канали за комуникација. Истовремено се посветува големо внимание и на едукацијата на вработените за да стекнат способности и вештини за ефикасно и ефективно управување со деловните процеси и да одговорат на предизвиците кои ги носат промените. Програмата за едукација на Даночната академија се проширува во согласност со потребите на други заинтересирани корисници - даночни советници, финансиски институции, вработени во државните и јавните институции и т.н.

УЈП континуирано превзема активности за откривање на нерегистрирани даночни обврзници и нивно вклучување во редовните законски текови преку воспоставување на методи за утврдување на даночните обврски на таквите субјекти. Истовремено се зајакнува соработката со другите инспекциски органи преку зголемување на бројот на заеднички контроли, особено соработката со Пазарна инспекција, МВР и други инспекциски органи.

Со ставањето во функција и имплементација на новиот интегриран систем за фискализација со ГПРС (август 2014 година), Управата за јавни приходи во секој момент автоматски ќе го следи регистрираниот промет од секој фискален апарат и ќе добива податоци за деталните фискални сметки и контролните извештаи. Системот обезбедува пренос на податоци од фискалниот апарат до УЈП преку заштитена мрежа на мобилните оператори и сигурност и доверливост на информациите, овозможена е он-лајн регистрација на фискалните апарати и 24 часовна достапност на електронските услуги на УЈП. Воведувањето на новите апарати со ГПРС уред ќе ги намали трошоците на даночните обврзниците, ќе ги намали даночните контроли на терен и ќе овозможи автоматско детектирање на ризичните даночни обврзници, како и зголемување на финансиската дисциплина.

Во делот на развојот и доградбата на информатичкиот систем на Управата за јавни приходи во 2014 година заврши ИПА проектот „Подготовка на студија за информацискиот систем на Управата за јавни приходи“ (FWC BENEFICIARIES 2009 - LOT 3: Telecommunications and information technologies - EuropeAid/127054/C/SER/multi). Студијата вклучува анализа и оценка на постојните ИТ системи како и проценка на идни потреби, како и препораки за краткорочни и среднорочни активности за зајакнување на ИТ системот на УЈП во насока на задоволување на стандардите и барањата на ЕУ. Исто така, во рамки на студијата, покрај останатото, е опфатена и анализа на потреби во врска со интерконективност и интероперабилност на ЕУ со цел обезбедување предуслови идниот ИТ систем на Управата за јавни приходи да биде подготвен за размена на податоци и интероперабилност со ЕУ системите.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Управата за јавни приходи во рамките на своите надлежности ќе се фокусира на подигнување и реорганизација на квалитативните стандарди на работењето и деловните процеси. Предвидено е исполнување на следните краткорочни приоритети:

- Воспоставување на центар за утврдување и наплата на Радио – дифузна такса,
- Воспоставување на центар за интегрирана наплата на бруто плата,

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Воведување на систем на управување со квалитет, интегрирање на даночните евиденции и автоматизација на даночните процедури кои ќе резултираат со дополнително намалување на времето и трошоците на даночните процедури, се заложбите на УЈП кои ќе се постигнат со исполнување на следните среднорочни приоритети:

- Воведување и усогласување на работните процеси во УЈП според ИСО 9001:2008 – систем за управување со квалитет,
- Портал Е – учење – воведување на електронски систем за управување со знаењето (LMS),
- Унапредување на административните капацитети на Секторот за информатичка технологија
- Воведување на систем за управување со ризик
- Реорганизација на Контакт центарот на УЈП во согласност со проектот ИПА 2010 Подобрување на услугите на Управата за јавни приходи (УЈП) кон даночните обврзници

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Тековни проекти

- Твининг договор Подобрување на услугите на Управата за јавни приходи кон даночните обврзници/ МК10-IB-FI-01 (TWINNING Contract Improving of the Public Revenue Office (PRO) taxpayers services / МК10-IB-FI-01) - IPA 2010 PF - Improving of the Public Revenue Office (PRO) taxpayers services/CRIS Number 2010/022-264
- Works Договор Реновирање и адаптација на приземјето на Управата за јавни приходи Регионална дирекција Скопје за да стане нов УЈП Кол-центар / Контакт центар (WORKS Contract Renovation and adaptation of the ground floor of Public Revenue Office, Regional Office Skopje to become the new PRO Call Centre / Contact Centre) - IPA 2010 PF - Improving of the Public Revenue Office (PRO) taxpayers services/CRIS Number 2010/022-264
- Хармонизација на акцизното законодавство на Република Македонија со најдобрите практики од Европското законодавство во областа на акцизите (ИПА твининг 2010)

Планирани проекти

- Договор за набавка "Набавка на возила (комбиња), канцелариски мебел, хардвер и софтвер и друга опрема за зајакнување на капацитетот на Управата за јавни приходи - Контакт центар / Кол центар и шалтерите" (SUPPLY Contract: "Supply of vehicles (vans), office furniture, hardware & software & other equipment for strengthening the capacity of the Public Revenue Office- Contact centre/call centre and service counters") - IPA 2012-2013 PF Sector fiche 3. Private Sector Development

3.17 ЕКОНОМСКА И МОНЕТАРНА УНИЈА (ЕМУ)

Резиме

Во 2015 година, Народната банка ќе продолжи да ја преиспитува поставеноста на оперативната рамка на монетарната политика, да го прилагодува монетарниот инструментариум во согласност со макроекономските остварувања во домашната економија, и поставеноста и трендовите во евро-зоната и движењата на финансиските пазари. Во 2015 година Владата ќе продолжи да води активна економска политика, имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување. Фискалната политика и понатаму ќе биде дизајнирана во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економскиот раст како основни услови за зголемување на вработеноста и унапредување на животниот стандард.

3.17.1 МОНЕТАРНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година е донесен Законот за изменување и дополнување на Законот за Народната банка на Република Македонија⁵⁹. Донесувањето на овој закон е заради усогласување со Законот за административни службеници⁶⁰, со кој се уредува статусот и други прашања во врска со работниот однос на административните службеници.

Со горечитираната измена на Законот за Народната банка на Република Македонија, се регулира дека на гувернерот и на вицегувернерите се применуваат прописите од областа на работните односи, доколку со Законот за Народната банка на Република Македонија поинаку не е уредено. Вработените во Народната банка кои вршат административни работи имаат статус на административни службеници и за нив, во однос на прашањата кои се однесуваат на работниот однос, а кои не се уредени со Законот за Народната банка на Република Македонија и со Колективен договор, се применуваат одредбите од Законот за административните службеници. За вработените во Народната банка кои вршат помошни и технички работи и имаат статус на помошно-технички персонал, ќе се применуваат општите прописи за работни односи.

Со овој закон се дорегулираат и критериумите за избор на вицегувернер и неизвршен член на Советот на Народната банка. Имено, освен критериумите за избор на член на Советот на Народната банка (кои се утврдени во член 50 од Законот за Народната банка на Република Македонија), за вицегувернерите и неизвршните членови на Советот на Народната банка се предвидуваат дополнителни услови и тоа: поседување на еден од точно наведените меѓународно признати сертификати или уверенија за активно познавање на англискиот јазик, кој сертификат/уверение не смее да биде постар од 5 години како и да има положено психолошки тест и тест за интегритет.

Во 2014 година, Народната банка ја задржа основната каматна стапка непроменета (на 3,25%), а за насочување на вишокот ликвидност кон нефинансискиот приватен сектор ги намали каматните стапки на расположливите депозити и ја продолжи примената на нестандартната мерка кај инструментот задолжителна резерва и за следната 2015 година⁶¹. Дополнително *Листата на хартии од вредност за спроведување на монетарни операции* беше проширена преку вклучување на државните обврзници со рочност над 3 години, при што НБРМ ги ревидираше коефициентите на покрите, со цел овозможување на поголема ликвидносна поддршка на банките, во услови на раст на инвестициите во подолгорочни инструменти. Во 2014 беше проширена курсната листа на НБРМ⁶², со додавање на 23 нови валути, вклучени и во курсната листа на ЕЦБ, а беше донесена и Одлука за начинот и условите за купување и продавање на странски платежни средства⁶³, со којашто покрај одредбите за тргувањето на девизниот пазар, се дефинирани и критериуми за избор на банки поддржувачи. Заради унапредување на управувањето со девизните резерви и во контекст на активностите поврзани со воведување фјучерс договори, НБРМ го отпочна процесот на склучување на клиентски договор. Дополнително, беше склучен договор со Светска банка за советодавни услуги и натамошно градење на институционален капацитет при управување со девизните резерви, во рамки на Советодавната програма за управување со девизните резерви (СПУДР)⁶⁴.

Во областа на статистиката, Народната банка работеше на понатамошно усогласување со меѓународните и ЕУ стандардите. Податоците за *екстерните статистики* се објавија во согласност со новите меѓународни стандарди

⁵⁹ Сл. весник на РМ бр. 43/14

⁶⁰ Сл. весник на РМ бр. 27/14

⁶¹ Одлука за изменување на Одлуката за задолжителна резерва, Сл.весник на РМ 143/2014.

⁶² Одлука за начинот на формирање и објавување на курсевите на Народната банка на Република Македонија, Сл. весник на РМ бр. 58/14.

⁶³ Сл. весник на РМ бр. 58/14

⁶⁴ Reserve Advisory and Management Programme (RAMP)

– Прирачникот за платен биланс и меѓународна инвестициска позиција, 6-то издание (ППБМИП6)⁶⁵. Со цел обезбедување на споредливост на податоците, објавени се и нови временски серии податоци и нови методолошки објаснувања. Постигнато е методолошко усогласување и прилагодување на изворите на податоци за екстерните статистики со помош на новото Упатство за начинот на непосредно известување за побарувањата и обврските од комерцијалното работење со нерезиденти⁶⁶, кое ќе се применува од 01.01.2015 година. Во рамки на активностите за воспоставување на статистика на хартии од вредност (по принципот хартија по хартија), донесена е нова подзаконската регулатива за известување во делот на тргувањето на резиденти со хартии од вредност на странските пазари⁶⁷, по која ќе се известува од 2015 година. За овие известувања изработени се апликативни софтвери за прием и обработка на податоци и спроведени се обуки за известувачите. Унапредена е соработката помеѓу НБРМ, ДЗС и МФ во делот на размена на податоци и информации потребни за изработка на секторските финансиски сметки. Дополнително, врз основа на Договорот за размена на податоци помеѓу НБРМ и ДЗС склучен во јануари 2014 година, отпочна редовната размена на податоци за секторизацијата на институционалните единици. Унапреден е и процесот на комуникација со корисниците и со известувачите.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во периодот што следи Народната банка ќе ги доуреди прашањата од работниот однос на вработените во Народната банка кои вршат административни работи (административните службеници).

Инструменти на монетарна политика и политика на девизен курс

Во 2015 година, Народната банка ќе продолжи да ја преиспитува поставеноста на оперативната рамка на монетарната политика. Во таа насока, континуирано ќе се анализираат очекувањата и однесувањето на пазарните учесници при управувањето со ликвидноста и ќе се разгледуваат можностите за подобрување на монетарниот инструментариум. Во функција на усогласување на тековната поставеност со регулативата на ЕУ ќе се преиспита механизмот за надоместување на државните депозити кај Централната банка.

Во 2015 година Народната банка ќе продолжи со понатамошно унапредување на процесот на управувањето со девизните резерви во насока на зголемување на ефикасноста при управувањето. Воедно, ќе продолжат започнатите активности поврзани со воведувањето на деривативни инструменти (фјучерс договори).

Статистика

На полето на статистиката до крајот на 2015 година ќе се реализираат следните активности:

- Понатамошно усогласување на екстерните статистики со новите меѓународни стандарди (ППБМИП6) и барања на ЕУ⁶⁸;
- Унапредување на процесот на редовна трансмисија на податоци за екстерните статистики до европските институции од страна на Народната банка. Изградба на единствен статистички склад на податоци;
- Понатамошно прилагодување на монетарната статистика и статистиката на каматни стапки кон барањата во регулативите на ЕУ од оваа област⁶⁹;
- Развој на статистика на финансиски сметки и активности за воспоставување на статистика за хартии од вредност тргувани на домашни пазари по сектори на издавачи и иматели;
- Подобрување на комуникацијата на статистиката со корисниците и известувачите во Народната банка.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Инструменти на монетарна политика и политика на девизен курс

⁶⁵ Balance of Payments and International Investment Position Manual 6 edition (BPM6)

⁶⁶ Сл. весник на РМ бр.108/14.

⁶⁷ Сл. весник на РМ бр.87/14 и 108/14

⁶⁸ Регулотива 555/2012 на ЕУ за статистика на платен биланс

⁶⁹ Регулативите на ЕУ за билансни шеми на секторот на монетарно-финансиски институции (Европска централна банка-ЕЦБ/2013/33), за каматните стапки (ЕЦБ/2013/34) и за статистика на средствата и обврските на инвестициските фондови (ЕЦБ/2013/38).

На среден рок, Народната банка ќе продолжи да го прилагодува монетарниот инструментариум во согласност со макроекономските остварувања во домашната економија, поставеноста и трендовите во евро-зоната и движењата на финансиските пазари. Во насока на понатамошна поддршка на развојот на финансиските пазари, ќе се реализираат активности за воведување на референтна каматна стапка на пазарот на деривати.

Во делот на управувањето со девизните резерви, активностите ќе бидат фокусирани кон натамошно јакнење на капацитетот за управување со девизните резерви и ревидирање на инвестициската рамка за управување со девизните резерви и диверзификација на инвестициите.

Народната банка ќе продолжи со активностите за подобрување на институционалниот и стручниот капацитет со надградба на инфраструктурата за спроведување на монетарните операции и управување со девизните резерви.

Статистика

Со цел понатамошно прилагодување на статистиката (дел во домен на НБРМ) кон барањата на ЕЦБ, во наредниот период НБРМ континуирано ќе врши прилагодувања:

- Народната банка на Република Македонија ќе работи на обезбедување на соодветно ниво на дезагрегираност по земји, валути и сектори, соодветна поделба на финансиските инструменти, понатамошно унапредување на квалитетот на податоците, применетата методологија и изворите на податоци;
- Унапредување на процесот на редовна трансмисија на податоци за екстерните статистики до европските институции. Изградба на единствен статистички склад на податоци;
- Развој на статистиката на финансиски сметки и воспоставување на статистика за хартии од вредност тргувани на домашни пазари по сектори на издавачи и иматели.

Финансиско сметководство

Согледувајќи ја идната потреба, НБРМ како членка на Европскиот систем на централни банки (ЕСЦБ) и ЕЦБ да известува според Упатство за правната рамка за финансиско и сметководствено известување на Европскиот систем на Централни банки⁷⁰, во текот на 2016 и 2017 година ќе продолжат активностите за анализа на разликите кои произлегуваат од примената на Меѓународните стандарди за финансиско известување (МСФИ) и правната рамка за финансиско и сметководствено известување на Европскиот систем на Централни банки. Имено, врз основа на правната рамка за финансиско и сметководствено известување на Европскиот систем на Централни банки и сознанијата од искуствата на други централни банки, ќе се подготват работни материјали за сметководствени политики и известување на Народната банка и план и динамика на активности за усогласување на апликативните решенија.

3.17.2 ЕКОНОМСКА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Макроекономската политика е насочена кон задржување на финансиската и макроекономската стабилност, зголемување на конкурентноста на економијата на трајна основа, зголемување на вработеноста и подобрување на животниот стандард на населението. Владата на Република Македонија, следејќи го примерот на земјите членки на ЕУ, во 2014 година поднесе уставни измени до Собранието со цел воведување на фискални правила. Фискалните правила се во насока на таргетирање на јавниот долг и буџетскиот дефицит и имаат цел да обезбедат долгорочна стабилност, транспарентност и одржливост на јавните финансии.

Фискалната стратегија за периодот 2015-2017 година беше усвоена од страна на Владата и Буџетот на Република Македонија за 2015 година беше донесен од страна на Собранието во октомври 2014 година, значително пред пропишаниот законски рок.

Во октомври 2014 година започна подготовката на Националната програма за економски реформи за периодот 2015-2017 година, во согласност со насоките од Европската комисија.

На 18.09.2014 година Собранието го донесе Законот за изменување и дополнување на Законот за јавен долг („Службен весник на РМ“ бр.139 од 18.09.2014 година) во кој се направени следниве клучни измени:

- Дефинирање на јавниот долг како збир на државниот долг кој содржи долг на централна влада, долг на јавни установи основани од Република Македонија, долг на општини, и гарантираниот долг на јавните претпријатија и акционерски друштва во државна сопственост и

⁷⁰ Guideline of the European Central Bank on the legal System framework for accounting and financial reporting in the European System of Central Banks.

- Доуредување на постапката за задолжување на носителите на јавен долг во насока на нивно идентификување во самата постапка и чекорите кои ги следат.

При секое задолжување на јавните установи, општините и јавните претпријатија основани од општините, и јавните претпријатија основани од државата, доколку за истото се издава државна гаранција потребна е претходна согласност од Министерството за финансии. Ако се работи за задолжување на државата и општините преку заем или издавање на државна гаранција во странство, потребно е донесување на закон за задолжување/издавање на државна гаранција од страна на Собранието на Република Македонија. При задолжување кај домашни кредитори потребна е согласност на Владата на Република Македонија. За издавањето на хартии од вредност од страна на државата и општините на домашниот или меѓународниот пазар на капитал, потребна е согласност од Владата на Република Македонија.

Секторот за меѓународни финансиски односи и управување со јавен долг е составен од 7 одделенија и брои 23 вработени лица.

Република Македонија се вбројува помеѓу земјите со најниско ниво на државен долг споредено со земјите - членки на ЕУ.

Во септември 2014 година, Агенцијата за кредитен рејтинг „Фич“, ја потврди доделената оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија за странска и домашна валута ВВ+, како и стабилниот изглед на земјата. Потврдата на кредитниот рејтинг на Република Македонија се базира на порастот на БДП во првиот квартал од оваа година, ниското ниво на инфлација, умерениот буџетски дефицит, релативно нискиот јавен долг, како и на добро капитализираниот банкарски сектор.

Во октомври 2014 година, Агенцијата за кредитен рејтинг „Стандард и Пурс“ ја потврди претходно доделената оценка за кредитниот рејтинг на Република Македонија за странска и домашна валута ВВ-, истовремено потврдувајќи го стабилниот изглед на земјата.

Потврдениот кредитен рејтинг се заснова на умереното ниво на надворешен и јавен долг, како и на позитивните очекувања за раст на економијата, што се темели на стабилните приливи од странските директни инвестиции.

Во текот на 2014 година, Република Македонија успешно ги обезбеди проектираните средства за финансирање на буџетски дефицит и финансирање на тековните проекти од надворешни и домашни извори. Во јули 2014 година Република Македонија издаде 7 годишна Еврообврзница во износ од 500 милиони евра со купонска каматна стапка од 3,975%, или за 65 пп пониска каматна стапка во споредба со Еврообврзницата издадена во 2005 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Земјите од Западен Балкан потребно е да подготвуваат годишни Национални програми за економски реформи, во согласност со Стратегијата за проширување 2014-2015 година. Европската Комисија ги достави до Република Македонија насоките за изработка на Националната програма за економски реформи, која е предвидено да содржи два дела. Првиот дел ќе се состои од подобрена верзија на Претпристапната економска програма (ПЕП) на земјите-кандидатки, односно ќе ја прикаже среднорочната макроекономска и фискална рамка. Вториот дел ќе ги покрие структурните реформи во областите како транспорт, енергетика, образование, животна средина, истражување и развој, индустрија итн. Првата Национална програма на економски реформи ќе биде доставена до Комисијата до 31 јануари 2015 година.

Во 2015 година Владата ќе продолжи да води активна економска политика, имајќи ги предвид очекувањата за неизвесно надворешно окружување. Се очекува продолжување на позитивните економски движења во Македонија, при што се предвидува реалниот раст на БДП во 2015 година да изнесува 4%. Фискалната политика и понатаму ќе биде дизајнирана во функција на одржување на макроекономската стабилност и поттикнување на економскиот раст како основни услови за зголемување на вработеноста и унапредување на животниот стандард. Вака дефинираните цели на фискалната политика подразбираат натамошна строга контрола на јавните финансии, континуирано подобрување на квалитетот на јавните расходи и значително учество на капиталните инвестиции во вкупните расходи.

Институционална рамка

На краток рок, како континуирана активност се планира да се реализираат повеќе обуки за зајакнување на капацитетите за макроекономски анализи и проекции на Секторот за макроекономска политика.

Секторот за меѓународни финансиски односи и управување со јавен долг заклучно со октомври 2014 година брои 23 вработени лица. Согласно потребата од проширување на активностите во следните години, потребни се административни зајакнувања во текот на 2015 во неколку одделенија во рамки на секторот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Според политиката на управување со јавен долг која претставува дел од Фискалната стратегија за период 2015-2017 година предвидена е рамка на надворешно и домашно задолжување во период од 3 години, како и насоки за подобрување на карактеристиките на должничкото портфолио на Република Македонија.

Врз основа на определбите за финансирање на потребите на државата со најнизок можен трошок на среден и долг рок, одржливо ниво на ризик и ниско ниво на државен долг, како и реализацијата на планираните инфраструктурни инвестиции, движењето на државниот долг планирано е да се задржи во проектираните рамки, односно да има умерен раст кој нема да ја загрози одржливоста на јавните финансии, па оттука се очекува јавниот долг да не надмине ниво од 60% од БДП на среден и долг рок. Со цел намалување на ризикот од промена на девизниот курс, а со тоа и ризикот од промена на каматните стапки утврдена е оптималната валутна структура на портфолиото на државен долг во странска валута, при што учеството на долгот во евра во структура на портфолиото на долгот во странска валута да не биде под ниво од 70%. Исто така, во 2015 година нивото на државниот долг со фиксна каматна стапка проектирано е да изнесува најмалку 50%.

Согласно среднорочната фискална стратегија, Министерството за финансии и во наредниот период ќе продолжи со континуирано издавање на државните хартии од вредност (ДХВ) на домашниот пазар. Целта е со редовна застапеност на државните хартии од вредност да се овозможи поефикасно финансирање на буџетските потреби на краток и на долг рок, намалување на трошоците за финансирање, како и поттикнување на натамошниот развој на финансиските пазари во Република Македонија. Во периодот кој претстои, намерата на Министерството за финансии ќе биде одржување на редовна застапеност на државните записи, како и фокусирање на проширувањето на рочната структура на портфолиото на државните хартии од вредност со подолги рочности. Во таа насока, посебен акцент ќе се стави на продолжување на рочноста на постојното портфолио на државни хартии од вредност преку издавање на подолгорочни хартии од вредност, односно преку издавање на две, три, пет, седум и десет годишни државни обврзници. Особен интерес за вложување во долгорочните хартии од вредност издадени од Република Македонија се очекува од пензиските друштва, како и од комерцијалните банки и осигурителните компании. Исто така, со цел подобрување на ликвидноста на домашниот пазар на државни хартии од вредност, во следниот среднорочен период се планира преземање на низа мерки и активности за постепено намалување на учеството на државните хартии од вредност со девизна клаузула во вкупно издадените државни хартии од вредност, таргетирање на позитивно годишно нето задолжување и повторно отворање на веќе одржаните аукции на државни хартии од вредност (re-opening).

Институционална рамка

Макроекономската политика во периодот 2015-2017 година обезбедува услови за зголемена економска активност преку одржлива фискална политика, која во координација со монетарната политика ќе придонесе за постигнување одржливост на екстерната позиција на земјата и задржување на макроекономската стабилност во економијата. Досегашните економски остварувања, здравите макроекономски политики и агендата на Владата исполнета со голем број на проекти се цврста основа за продолжување на позитивните економски движења во наредниот среднорочен период. Согласно усвоената Фискална стратегија, во периодот 2015-2017 година се очекува растот на економската активност во Република Македонија да изнесува 4,2% во просек, со изгледи за одредено интензивирање. Така, во 2015 година економскиот раст се очекува да изнесува 4%, во 2016 година 4,2% и во 2017 година 4,5%.

Владата на Република Македонија и Министерството за финансии успешното управување со јавните финансии го имаат поставено како еден од врвните приоритети, имајќи го предвид силното економско, социјално и политичко значење на Буџетот, особено во услови на неизвесности и силни предизвици во европската и светската економија. Среднорочното планирање на основните макроекономски и фискални параметри се наметнува како неопходност на професионалното управување со јавните финансии, со цел финансиска сигурност и одржливост на јавните финансии.

Фискалната стратегија како значаен стратешки документ ги дефинира најважните цели и политики за дејствување, како и среднорочните макроекономски и фискални проекции преку кои се воспоставува појака врска помеѓу

дефинираните стратешки приоритети и расположливите извори на финансирање. Проекцијата на јавните финансии за наредниот среднорочен период се базира на определбата за нивна етапна консолидација, во согласност со очекувањата за позитивни макроекономски индикатори за наредниот период, остварување на позитивни стапки на раст, како и ефектите од планираните структурните реформи и очекуваните приливи од странски директни инвестиции.

Потребни се административни зајакнувања од вкупно 3 извршители во текот на 2015 година, 3 извршители во 2016 година и 4 извршители во 2017 година распоредени во сите одделенија во рамки на Секторот за меѓународни финансиски односи и управување со јавен долг, во согласност со потребата од проширување на активностите во следните години.

По зајакнувањето на административниот капацитет на одделенијата, Секторот ќе биде целосно кадровски екипиран.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во текот на 2014 година продолжи реализацијата на Твининг проектот за зајакнување на капацитетите на Министерството за финансии за макроекономски анализи и креирање политики, финансиран во рамки на ИПА 2009 - Компонента 1, во согласност со утврдениот работен план и истиот се очекува да заврши во 2015 година. Со реализацијата на овој проект се зајакнуваат капацитетите за економски анализи и проекции во насока на креирање на кохерентна среднорочна и долгорочна макро-фискална рамка, преку три компоненти, и тоа: зајакнување на капацитетите за економско моделирање, подобрување на фискалната рамка и подобрување на процесот на креирање на политики преку подобра оценка на ефектот од планираните владини политики и мерки.

Во 2014 година се реализираше проект финансиран од ЕУ ИПА компонента 1 за инсталирање на софтвер отстапен од страна на Твининг партнерот, кој го користи Централната банка на Финска. Истиот претставува база на податоци за анализа на макроекономските движења, со која се подобрува статистичката инфраструктура и се унапредуваат капацитетите за економски и статистички анализи.

3.18 СТАТИСТИКА

Резиме

Државниот завод за статистика е посветен на обезбедувањето услуги за висококвалитетни статистички информации во согласност со регулативите на ЕУ и со меѓународните препораки. Прв приоритет во остварувањето на оваа цел е постојаното работење на усогласување на националната правна рамка за статистиката со законодавството на ЕУ, со што директно се поддржува политиката на Владата за европска интеграција на државата. Посебно внимание се посветува на развојот на метаинформацискиот систем, заштитата на податоците од разоткривање, техничката поддршка за ефикасни процеси на статистичка продукција, олеснување на известувањето и подобрување на квалитетот на комуникација со известувачите и корисниците. Подобрување ќе биде направено на кварталните податоци и податоците за регионалниот БДП. Народната банка особено внимание посветува на воведување нови и усогласување на постојните статистики во надлежност на Народната банка со меѓународните стандарди и барањата на Европската Унија.

3.18.1 СТАТИСТИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Административните капацитети во текот на 2014 година беа унапредени преку подобрувања во областа на: Обуките на вработените, Метаподатоци и имплементација на eStat и Информатичката инфраструктура.

Вкупниот број на вработени во ДЗС, до 10 ноември 2014, изнесува 290 лица.

Својата работа Државниот завод ја унапредува преку спроведување на самооценување (спроведено во 2012 година) и со процес на интерни обуки (01 јануари – 10 ноември 2014 одржани се 31 обука од кои 25 генерички обуки и 6 специјализирани обуки со просек по 13 вработени по обука).

Во насока на користење на поголем фонд на податоци од административни извори за статистички цели, потпишани се меморандуми за соработка со:

- За продуцирање на ЕССПРОС податоците во текот на 2014 година потпишани се меморандуми за соработка со сите институции кои се носители на административни евиденции од кои се добиваат ЕССПРОС податоците (Министерство за труд и социјална политика, Агенцијата за вработување на Република Македонија, Агенција за супервизија на капитално финансирано пензиско осигурување, Министерството за здравство, Министерство за образование и наука, Министерството за правда, Министерство за транспорт и врски, Министерство за финансии – Управа за јавни приходи, Фондот за здравствено осигурување, Фонд за пензиско и инвалидско осигурување на Македонија.
- Потпишан Договор за соработка и размена на податоци и публикации со Народна банка на Република Македонија.
- Меморандуми за соработка во областа на образованието и истражувањето, се потпишани со: Економскиот факултет, Природно-математичкиот факултетот, Филозофскиот факултетот при Универзитетот „Св.Кирил и Методи“ од Скопје, и со Универзитетот за туризам и менаџмент.

Подобрувањето на информатичката инфраструктура и воведувањето на електронско прибирање на податоци во текот на 2014 година, значително ќе придонесат за поефикасно работење и подобар квалитет на статистиките.

Во областа на дисеминација во Државниот завод за статистика и во Народната банка се работеше на развивање на методи за одржување на редовна комуникација со корисниците, осовременување на начинот на дисеминирање на статистичките податоци што опфаќа спроведување на Анкета за мерење на задоволството на корисниците, понатамошно развивање на корисничко ориентиран алатки на веб страницата, зголемена присутност во социјалните медиуми и одржување редовна комуникација со корисниците и продолжување со воведување на нови публикации и особено на подобрување на навременоста за дисеминирање на податоците.

Народната банка, во делот комуникација со известувачите, работеше на јакнење на поддршката преку организирање на обуки, збогатување на интернет страницата со детални инструкции и информации за статистичките известувања во надлежност на Народната банка. Паралелно со ова, во делот на комуникација со корисниците, овозможен е непосреден контакт со вработените во НБРМ, како и навремено и сеопфатно информирање за промените кај екстерните статистики и нивните ефекти, како и со објавувањето на новите методолошки објаснувања за екстерните статистики согласно новите меѓународни стандарди BPM6. Во Народната банка е отпочнат проектот за изградба на единствен статистички склад на податоци кој треба да овозможи оптимално управување со статистичките бази на податоци во Народната банка, како и испраќање на подетални податоци до Еуростат како финална цел. За реализација на оваа активност е ангажиран надворешен добавувач.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година ќе продолжи зајакнувањето на административните капацитети на ДЗС, преку ангажирање на потребниот работен потенцијал за поддршка на ДЗС во имплементацијата на европското законодавство (продолжува и во среднорочни приоритети).

Во однос на намалување на товарот на извештајните единици, ќе бидат користени поголем фонд на податоци од административни извори за статистички цели (продолжува и во среднорочни приоритети).

Во однос на зголемувањето на ефикасноста на процесот на стратешко планирање, буџетирање и менаџментот со човечки ресурси, предвидени се следните активности:

- Дефинирање на индикатори за следење на ефикасноста на користење на ресурсите (продолжува и во среднорочни приоритети).

ПОДДРШКА НА СТАТИСТИЧКИТЕ АУТПУТИ, ТЕХНИЧКА ИНФРАСТРУКТУРА

ИТ нормализација и колаборативна инфраструктура за европскиот статистички систем (ЕСС)

Користењето на единствена влезна точка за редовно доставување на податоци и метаподатоци до Евростат, ќе се зајакне преку:

- Зголемување на сетовите на податоци доставени до Евростат (продолжува и во среднорочните приоритети)
- Изградба на единствен статистички склад на податоци (за складирање, анализа и трансмисија на податоците) како предуслов за целосно усогласување со ЕУ барањата од аспект на можности за дезагрегација по земји, дејности, сектори, инструменти. Доставување на податоци до Евростат согласно барањата на Vademesum 2014 (продолжува и во среднорочни приоритети).

ИТ инфраструктура и услуги

Во однос на осовременувањето на ИТ окружувањето во ДЗС, во функција на ефикасна поддршка на процесот на статистичка продукција и интерна и екстерна комуникација, предвидено е:

- Зголемување на бројот на истражувања за кои податоците ќе се прибираат преку е-образец (продолжува и во среднорочните приоритети).

Дисеминација на статистичките податоци

Осовременување на начинот на дисеминација на статистичките податоци ќе се реализира преку:

- Понатамошно развивање на кориснички ориентираните алатки на веб-страницата на ДЗС - подготвување веб картографија за на веб страницата на ДЗС (продолжува во среднорочните приоритети)
- Подобрување на комуникацијата на статистиката во Народната банка: Активности за подобрување на комуникацијата со корисниците, како и активности за јакнење на поддршката кон известувачите и олеснување на известувањето

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Одржување на редовна комуникација со корисниците преку спроведување Анкета за мерење на задоволството на корисниците.

3.18.2 КЛАСИФИКАЦИИ И РЕГИСТРИ

Класификации

Во текот на 2014 година усвоени се промените во Националната Номенклатура на Индустриски Производи - НИИП 2013. Државниот завод за статистика во соработка со Министерството за земјоделство, шумарство и водостопанство подготви интерен план за идентификување на разликите и можностите за усогласување во примената на статистичките класификации во областа на земјоделството. Во 2014 година започна процесот на измени и дополнувања на Националната класификација на занимања (НКЗ 2008) на национално 6-цифрено ниво.

Целта е да се дополни класификацијата на национално ниво со занимања за кои ќе се утврди дека треба да бидат одвоени како посебни во рамки на поединечните занимања од НКЗ 2008.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Усогласување на системот на националните стандарди со европскиот систем на статистички стандарди:

- Следење на промените во економските класификации (НКД Рев.2, КПД, ННИП, Царинската номенклатура) (продолжува и во среднорочните приоритети);
- Воведување на измени и дополнувања на Националната класификација на занимања (НКЗ 2008) на национално 6-цифрено ниво;
- Подготвување на класификација на институционални сектори според ЕСС 2010.

Регистри

Статистички деловен регистар (СДР) - Континуирано се работи на развивање на методолошките основи и функционалноста на СДР, усогласени со европските стандарди и препораки (подобрување на опфатот на групите на претпријатија и ажурирање на СДР со податоци од спроведеното статистичко истражување за локални единици).

Статистички регистар на земјоделски стопанства – Континуирано се работи на развивање на методолошките основи и процедурите за ажурирање.

Статистички регистар на население (СРН) – Се работи на подготовка на концепт за ажурирање на Статистичкиот регистар на населението со податоци од статистичките истражувања и од административниот регистар на населението (што ќе се користи по воспоставување на административен регистар на население).

Статистички територијален регистар (СРПЕ) - Владата ги донесе измените на Номенклатурата на територијалните единици за статистика - НТЕС согласно измените во територијалната организација на локалната самоуправа во Република Македонија

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Развивање на Статистичкиот деловен регистар (СДР) преку понатамошно развивање на методолошките основи и функционалноста на СДР, усогласени со европските стандарди и препораки (продолжува и во среднорочните приоритети).

Развој на статистичкиот Регистар на земјоделски стопанства, преку имплементација и воведување на нови процедури за ажурирање на Статистичкиот регистар на земјоделски стопанства (продолжува и во среднорочните приоритети).

Развој на концептот за ажурирање на Статистичкиот регистар на население со податоци од статистичките истражувања и од административниот регистар на население (примена по воспоставување на административен регистар на население) (продолжува и во среднорочните приоритети)

Понатамошно развивање на Статистичкиот територијален регистар, тестирање прилагодување и користење на просторни податоци потребни за спроведување на Анкети (продолжува и во среднорочните приоритети)

Воспоставување на складиште за земјоделски статистики

3.18.3 СТАТИСТИКА ПО СЕКТОРИ

Демографска, социјална статистика

ТЕКОВНА СОСТОЈБА Во областа на миграциите Државниот завод за статистика, податоците за миграции ги прибира од административните евиденции на Министерството за внатрешни работи (МВР). Во однос на внатрешните миграции податоците се добиваат преку печатени обрасци кои се пополнуваат за лицата и тоа во подрачните единици на МВР во местото на отселување и во местото на доселување на лицата. Во насока на подобрување на начинот на прибирање на податоците во соработка со МВР во текот на 2015 година ќе превземе активности за електронско доставување на податоците за внатрешните миграции. Со оваа активност ќе се допринесе и кон подобрување на квалитетот на административните податоци кои ДЗС ги добива за внатрешните миграции со што се допринесува кон подобрување на квалитетот на статистиките за население.

Во областа на пазарот на трудот, во 2014 година се утврдија сетовите податоци кои може да се користат од административните евиденции на Управата за јавни приходи за исплатени плати. Овие податоци ќе бидат прилагодени кон статистичките стандарди и ќе може да се користат како извор на податоци со што би се допринело

за намалувањето на оптовареноста на извештајните единици како една од стратешките определби кон кои се стреми и Европската статистика.

Во областа на социјалната заштита, во текот на 2014 година, Државниот завод за статистика ја воспостави меѓуинституционалната соработка преку потпишување на меморандуми за соработка со релевантните институции носители на административни податоци за Европските социјални статистики (ЕССПРОС). Започна доставувањето на дел од податоците со кои располагаат институциите. Воспоставувањето на ЕССПРОС статистиките е во насока на хармонизирање на статистиките за социјална заштита со Европските статистички стандарди. Примената на ЕССПРОС статистиките е во согласност со ЕУ Регулацијата - Regulation (EC) No 458/2007 of the European Parliament and of the Council of 25 April 2007 on the European system of integrated social protection statistics (ESSPROS).

Во областа на културата, Државниот завод за статистика во рамки на Твининг проектот - Национална програма ИПА 2009 - Поддршка на Државниот завод за статистика за градење на капацитетите и подобрување на усогласеноста на статистиките со стандардите на ЕУ, превземаше активности за натамошно унапредување на статистиките од областа на културата преку евалуација на сегашните статистички истражувања од оваа област и утврдување на индикаторите кои треба да се обезбедуваат во согласност со ЕУ индикаторите.

Во областа на здравствените статистики Заводот ги реализира mortalitetните статистики, додека Институтот за јавно здравје се грижи за здравствена превенција на населението преку следење, истражување и проучување на здравствената состојба, причините за појава и ширење на заразните и незаразните болести од социјално-медицинско значење, влијанието на еколошките фактори и преземање мерки заради заштита и унапредување на здравјето на луѓето. Здравствените индикатори се дел од мониторингот на исполнувањето на Европската Стратегија за одржлив развој - EU Sustainable Development Strategy.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Подобрување на начинот на доставување и обработка на статистиките за миграции преку воспоставување на електронско доставување на податоците за внатрешни миграции.

Користење на административни податоци во областа на пазарот на трудот преку обезбедување на податоци од административни извори и нивно поврзување со податоците од статистичките истражувања од областа на пазарот на трудот (продолжува и во среднорочните приоритети)

Примена на методологијата за трошоци на социјална заштита - ЕССПРОС:

- Подготвување на квантитативни ЕССПРОС податоци од страна на надлежните институции со референтни податоци за општиот модул и модулот за број на пензиски корисници и нивно доставување до ДЗС (продолжува и во среднорочните приоритети).
- Анализа на доставените ЕССПРОС податоци и нивно доставување до Евростат (продолжува и во среднорочни приоритети).

Унапредување на статистиките од областа на културата преку воведување измени во инструментите за прибирање на статистички податоци од областа на културата со цел усогласување со современите текови во оваа област кои ќе бидат споредливи со ЕУ индикаторите (продолжува и во среднорочните приоритети)

Натамошно унапредување на статистиките од областа на здравството преку безбедување на индикатори за следење на здравствениот систем во земјата (продолжува и во среднорочните приоритети)

ДЕЛОВНИ СТАТИСТИКИ, ЗЕМЈОДЕЛСКИ СТАТИСТИКИ И СТАТИСТИКИ ЗА ЖИВОТНА СРЕДИНА

Деловни статистики

Континуирано се врши усогласување на статистиките од областа на енергијата, транспортот и трговијата со регулативите на ЕУ. Во 2014 година се спроведе редовно истражувањето за патничка мобилност.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Обезбедување на краткорочни статистички податоци во согласност со СТС регулативата 1165/98, преку обезбедување на нови индикатори за краткорочните статистики и активности за промена на базната година во краткорочните статистики (2015 = 100).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Обезбедување на податоци за деловните услуги со обезбедување на краткорочни статистички податоци во транспортот преку трансмисија на податоци од спроведениот Попис на патничкиот сообраќај - 2015 и трансмисија на податоци од спроведениот Попис на железничкиот сообраќај - 2015 до Еуростат.

Обезбедување на статистички податоци од областа на надворешна трговија преку подготовка на Мастер план за воведување на ИНТРАСТАТ.

Статистика на земјоделството

Во 2014 година се објавија првичните статистички податоци од второто примерочно структурно истражување за земјоделските стопанства. Структурното истражување за земјоделските стопанства имаше за цел да се добијат структурни податоци за стопанствата во периодот меѓу два пописа во земјоделството. Овие податоци ќе послужат за утврдување на тековната состојбата на македонското земјоделство, следење на промените во структурата на стопанствата, како и за ажурирање на податоците во Статистичкиот регистар на земјоделски стопанства.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Обезбедување релевантни податоци за поддршка на донесувањето на одлуки за развој на земјоделскиот сектор во Република Македонија преку подобрување на квалитетот на статистичките податоци за заклан добиток во согласност со Регулативата 1165/2008.

Обезбедување на релевантни податоци за агрометарните сметки во земјоделството преку, понатамошен развој на економските сметки во земјоделството со вклучување на пресметки за цена на земјоделско земјиште и наемнини (продолжува и во среднорочни приоритети).

Статистика на животната средина

Во текот на 2014 година, во областа на статистиката на животната средина се спроведе редовно истражување за трошоци во животната средина.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година Државниот завод за статистика ќе обезбеди на статистички податоци за такси поврзани со животната средина и статистички податоци за потрошувачка на енергенти во домаќинствата.

МАКРОЕКОНОМСКА СТАТИСТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година со цел имплементација на Регулативата 2223/96 во согласност со ЕСС 1995 подготвени се годишни и тримесечни ревидирани податоци по тековни и постојани цени според НКД рев. 2 и составени се годишните нефинансиски секторски сметки.

Податоците за клучните табели според ЕСС 2010 Програмата на Еуростат за праќање на годишни податоци (табели со главни агрегати и табели по гранки агрегирани на сектор,) се подготвени и доставени до Евростат, согласно Регулатива бр.549/2013. Со овие податоци освен што се обезбедува меѓународна споредливост, истовремено се создава поадекватна основа за анализа од страна на носителите на макроекономски мерки и политики.

Во 2014 година направени се методолошки подобрувања на табелите за понуда и за употреба за 2011 по тековни цени, објавени со што на стручната и научната јавност и се обезбедува подетален сет на податоци за економијата на земјата.

Во рамките на ИПА 2011 реализиран е проектот за подобрување на концептот за пресметка на додадената вредност по региони со примена на комбиниран метод што ќе овозможи пореало следење и планирање на регионалниот развој.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Имплементирање на СНС 2008 (System of National Accounts, SNA 2008) и ЕСС 2010 (European System of Accounts, ESA 2010):

- Подготовка на податоци за табели според ЕСС 2010 Програмата на Еуростат за доставување на податоци и тоа: Главни агрегати за сектор држава, годишни нефинансиски сметки по сектори, за период 2008-2013 год.

- Подобрување на категориите на БДП и пресметка на додадената вредност на тримесечно ниво, за период 2000-2013 год.
- Подобрување на методите за пресметка на додадената вредност на регионално ниво
- Подготовка на податоци врз основа на ревидиран БДП согласно имплементирање на ЕСС 2010, за период 2000-2013 год. (продолжува и во среднорочни приоритети)
- Подготовка на податоци за ЕДП нотификациони табели (Excesiv Deficit Procedure, EDP notification table)
- Подготовка на податоци за пилот нотификациони табели според Процедурата за Прекумерен Дефицит користејќи методологија за дефицит и долг на Еуростат
- Подобрување на квалитетот на податоците во табелите за понуда и употреба и инпут-аутпут табелите според ЕСС 2010
- Составување на табелите на понуда и употреба по постојани цени, за 2013 година. (продолжува и во среднорочни приоритети)
- Составување на табелите на понуда и на употреба и инпут-аутпут табели по основни цени, (продолжува и во среднорочни приоритети)
- Обезбедување на индикаторите за одржлив развој
- Унапредување на воспоставениот сет на индикатори за одржлив развој
- Хармонизација на структурни деловни статистики согласно регулативата на ЕУ 250/2009
- Обезбедување на податоци за деловните услуги (продолжува и во среднорочни приоритети)
- Подобрување на сетот на белези за деловните субјекти (продолжува и во среднорочни приоритети)

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Имплементирање на Систем на национални сметки (СНС 2008) и Европски систем на сметки (ЕСС 2010):

- Подготовка на податоци за табели според ЕСС 2010 Програмата на Еуростат за доставување на податоци и тоа: трошоци за лична потрошувачка по намена, годишни сметки за сектор домаќинства, табели за даноци и социјални придонеси по видови, табели по гранки агрегирани по НКД оддели
- Подготовка на податоци за главните агрегати, годишни и тримесечни за серија 1995-1999

МОНЕТАРНА, ФИНАНСИСКА, ТРГОВСКА СТАТИСТИКА И СТАТИСТИКА НА ПЛАТНИОТ БИЛАНС ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Народната банка на Република Македонија во 2014 година ги изработи и објави податоците за екстерните статистики (платен биланс, меѓународна инвестициска позиција и бруто надворешен долг и бруто надворешни побарувања) согласно новите меѓународни стандарди (БПМ6), во нови стандардни форми. Со цел обезбедување на споредливост на податоците, објавени се и нови временски серии податоци, како и нови методолошки објаснувања. Методолошко усогласување и прилагодување на изворите на податоци за екстерните статистики е постигнато со новото Упатство за начинот на непосредно известување за побарувањата и обврските од комерцијалното работење со нерезиденти (Службен весник на Република Македонија бр.108/14), кое ќе се применува од 01.01.2015 година. Во рамки на активностите за воспоставување на статистика на хартии од вредност (по принципот хартија по хартија), донесена е нова подзаконската регулатива за известување во делот на тргувањето на резиденти со хартии од вредност на странските пазари (Службен весник на Република Македонија бр.87/14 и 108/14), по која ќе се известува од почетокот на 2015 година. За овие известувања изработени се апликативни софтвери за прием и обработка на податоци; спроведени се обуки за известувачите.

Унапредена е соработката помеѓу НБРМ, ДЗС и МФ во делот на размена на податоци и информации потребни за изработка на секторските финансиски сметки и врз основа на Договорот за размена на податоци помеѓу НБРМ и ДЗС склучен во јануари 2014 година, отпочна редовната размена на податоци за секторизацијата на институционалните единици.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Екстерни статистики

Натамошно усогласување на екстерните статистики согласно Прирачникот за платен биланс и меѓународна инвестициска позиција (БПМ6), изработен согласно новите меѓународни стандарди и барањата содржани во ЕУ регулатива 555/2012 за статистиката на платен биланс, меѓународната трговија со услуги и странски директни инвестиции:

- Усогласување на податоците за директни инвестиции во странство (движења) со вклучување на податоците за реинвестирана добивка и трговски кредити меѓу поврзани субјекти со меѓународните стандарди.
- Усогласување на податоците за меѓукомпанискиот долг и побарувања, преку подобрен опфат на трговските кредити.
- Подобрување на квалитетот и деталноста на податоците за портфолио инвестиции, во делот на тргување со хартии од вредност на странските пазари, врз основа на новите прашалници воспоставени во 2014 година. Воедно подобрување на изворите на податоци за екстерните статистики и за статистиката на финансиски сметки..

Натамошно прилагодување на монетарната статистика и статистиката на каматни стапки кон барањата на регулативите на ЕУ кои се однесуваат на изготвувањето на билансни шеми на секторот на монетарно-финансиски институции (ЕСВ/2013/33), каматните стапки (ЕСВ/2013/34) и статистика на средствата и обврските на инвестициските фондови (ЕСВ/2013/38):

- Збогатување на сетот на расположливи податоци за каматни стапки преку изготвување и објавување на извештаи за пондерирани каматни стапки на примени депозити и дадени кредити согласно новите прашалници. Вклучување на податоците од лизинг компаниите и финансиските друштва кон монетарните извештаи: Биланс и преглед на останати финансиски институции и преглед на финансиските институции.
- Анализа на системот на известување во насока на усогласување со барањата на ЕЦБ за статистиката на билансни шеми.

Развој на статистика на финансиски сметки

- Активности за составување на финансиските сметки согласно СНА 2008 и ЕСА 2010, со приоритет за составување на финансиската сметка за секторот држава.
- Подготовка на мост табели за вклучување на податоците од одделните макроекономски статистики во финансиските сметки, по финансиски инструменти и институционални сектори согласно ЕСА 2010.
- Активности за воспоставување на статистика за хартии од вредност тргувани на домашни пазари по сектори на издавачи и иматели (продолжува и во среднорочни приоритети).
- Активности за примена на унифицирана секторизација на институционалните единици на национално ниво. Координирани активности во рамки на меѓуинституционалната РГ за секторизација, со цел воспоставување редовна квартална размена на податоци.
- Формирање и ажурирање на централизирана статистичка база на податоци во НБРМ со институционалните сектори на правните субјекти, согласно базата за секторизација според ЕСА 2010, од ДЗС.

Понатамошно прилагодување на статистиката (делот кој е во домен на НБРМ) кон барањата на ЕВРОСТАТ со цел обезбедување на податоци со соодветна секторска и валутна дистрибуција, како и соодветна поделба по финансиски инструменти, рочност преку:

- Воведување на нови и усовршување на постојните извори на податоци за екстерните и монетарната статистика со цел обезбедување на податоци со соодветна секторска и валутна дистрибуција, како и соодветна поделба по финансиски инструменти, рочност и сл
- Развој на статистиката на финансиски сметки и воспоставување на статистика за хартии од вредност тргувани на домашни пазари по сектори на издавачи и иматели.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Национална програма ИПА 2009, Договор за набавка – фазата на имплементација на Проектот за централизирано бекапирање и опоравување од катастрофи беше завршена со условно прифаќање кое беше потпишано на 17 јули 2014.

Во рамките на Национална програма ИПА 2012/2011, ДЗС е корисник како дел од секторското фише за развој на приватниот сектор, со три проекти: Твининг договор (ИПА 2012) и Сервисен договор и Договор за набавка (ИПА 2013).

Повеќекорисничката програма за статистичка соработка ИПА 2012 започна на 1 јануари 2014 година, но активностите ќе се интензивираат во наредниот период. Некои од пилот проектите веќе започнаа со имплементација на активностите а некои од нив ќе започнат во наредниот период.

3.19 СОЦИЈАЛНА ПОЛИТИКА И ВРАБОТУВАЊЕ

Резиме

Клучните приоритети во областа на социјалната политика и вработување се во насока на подобрување на состојбата со невработеноста и зголемување на ефикасноста и инклузивноста на пазарот на труд, подобрување на грижата и состојбата на различните категории граѓани кои се во состојба на социјален ризик, унапредување на еднаквите можности и недискриминација и подобрување на социјалниот дијалог. За таа цел и во наредниот период предвидени се активности за размена на искуства за актуелни прашања поврзани со спроведувањето на трудовото право, за зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат за труд и другите надлежни институции и социјални партнери за заедничко и координирано справување со непријавената работа и ефикасно функционирање на системот на мирно решавање на работни спорови во Република Македонија. Продолжуваат активностите за понатамошно унапредување и зголемување на ефикасноста на социјалниот дијалог на сите нивоа и јакнење на капацитетите на социјалните партнери.

Преку реализација на активните мерки и програми предвидени во стратешките документи од областа на пазарот на труд и вработувањето продолжува спроведувањето на политиките насочени кон зголемување на стапката на вработеност и намалување на стапката на невработеност.

3.19.1 ТРУДОВО ПРАВО

Се преземаат активности за усогласување на националното со европското законодавство од областа на трудовото право со носење на нови законски прописи и измена и дополнување на веќе постоечките. Исто така, продолжуваат и активностите за јакнење на капацитетите на националните релевантни актери за спроведување на трудовото право и соработката помеѓу надлежните институции преку одржување на обуки, работилници, семинари.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година беа усвоени повеќе измени и дополнувања на постојни закони со цел понатамошно подобрување, унапредување и допрецизирање на трудовото законодавство.

- Во Законот за работните односи⁷¹ подготвени се измени: за поголема транспарентност при јавното објавување на слободни работни места, во делот на престанокот на договорот за вработување поради возраст на работникот и се утврди обврската за посебните договори - работодавачот да исплаќа придонеси од задолжително социјално осигурување.
- Усвоени се неколку измени и дополнувања на Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност⁷² со кои е предвидена нова мерка за субвенционирано вработување на невработени лица - корисници на социјална парична помош од страна на работодавач од приватниот сектор и се воведо мерка за ослободување од плаќање на придонеси од задолжително социјално осигурување за работодавачите од приватниот сектор кои ќе вработат млади невработени лица - до 29 годишна возраст. Направени се измени за усогласување со Законот за прибавување и размена на докази и податоци по службена должност со цел поефикасна и поедноставна управна постапка и намалување на административните бариери за граѓаните во остварувањето на нивните права и правни интереси. Последната измена на овој закон е за негово усогласување со останатите закони од областа на социјалното осигурување со кои, во задолжително социјално осигурување, се опфаќаат и лицата кои остваруваат приходи по основ на договор за дело или авторски договор.
- Со Законот за мирно решавање на работните спорови⁷³ воведени се промени во институционалниот модел на решавање на работните спорови со што мирното решавање ќе го вршат надворешни лиценцирани помирувачи и арбитри кои ги исполнуваат законски пропишаните услови.
- Со измените во Законот за минимална плата⁷⁴ утврдено е зголемување на минималната плата во Република Македонија која, сметано од јануари 2016 година, ќе изнесува 10,080 денари во нето износ. Со законот се утврдува висината на минималната плата и за 2014 и 2015 година (8.800 и 9.590 денари). Подготвена е и дополнителна измена на овој закон, која се наоѓа во собраниска процедура, за зголемување на глобите за работодавачите кои не исплаќаат минимална плата во согласност со законот. Со законските измени се предлага

⁷¹ Службен весник на Република Македонија бр.113/2014

⁷² Службен весник на Република Македонија бр.39/2014, 44/2014 и бр.113/2014

⁷³ Службен весник на Република Македонија бр.27/2014

⁷⁴ Службен весник на Република Македонија бр.30/2014

глоба во износ од 8.000 до 9.000 евра во денарска противвредност доколку работодавачот исплаќа плата пониска од минималната.

- Со измените на Законот за материјално обезбедување на невработените лица поради приватизацијата на претпријатијата со доминантна сопственост на државата во периодот од 2000 до 2004 година⁷⁵ се проширува временската рамка за опфатот на лицата со законот првично донесен во 2008 година. Со овој закон обезбедени се паричен надомест и здравствено осигурување на невработените лица на кои им престанал работниот однос по основ на стечај, ликвидација или технолошки вишок поради приватизацијата на претпријатијата со доминантна сопственост на државата заклучно со 31.12.2004 година и ова право ќе можат да го остварат и оние лица на кои работниот однос им престанал заклучно со 31.12.2013 година.

Имајќи предвид дека не постои сеопфатно законско уредување за забрана и спречување на вршење на нерегистрирана дејност изработен е Предлог-закон за забрана и спречување на вршење на нерегистрирана дејност со кој се уредуваат следниве прашања: што е нерегистрирана дејност, кои се исклучоците, кој се смета за соучесник во вршењето на нерегистрираната дејност, кои се надлежните органи за постапување при спречување и заштита на појавата на нерегистрирана дејност, кој го врши инспекцискиот надзор над спроведувањето на овој закон, кои се управните мерки за заштита и прекршочните одредби. Со овој закон ќе се сузбие можноста од вршење на дејност која е нерегистрирана, ќе се обезбеди намалување на сивата економија и ќе се утврди една целосна правна рамка за уредување на оваа материја.

Објавени се измените и дополнувањата на Законот за инспекциски надзор со кој е предвидено инспекторатите во состав на Министерствата, со својство на правно лице, да имаат сопствена буџетска сметка како буџетски корисници од прва линија, самостојно да спроведуваат постапки за вработување во согласност со законот и да одлучуваат за правата и обврските од работен однос. Со овој закон предвиден е Инспекциски совет како самостоен државен орган со надлежност да ја координира работата на инспекциските служби, да дава мислење за годишните програми за работа и следење на нивната реализација, да ја следи ефикасноста на инспекторите, да дава согласност за актите за организација и систематизација на инспекциските служби, да донесува и спроведува годишни програми за стручно оспособување и усовршување на инспекторите, да издава и одзема лиценци на инспекторите и да ги следи кадровската и техничката екипираност на инспекциските служби.. Кон крајот на ноември 2013 година беа објавени и измените на Законот за инспекцијата на труд со кои овој закон се усогласува со Законот за инспекциски надзор и истите се со примена од мај 2014 година. Во согласност со овие законски одредби, Државниот инспекторат за труд, како посебен правен субјект е регистриран во Централниот регистар на Република Македонија од 1 јуни 2014 година. Донесени се Правилник за организација и Правилник за систематизација на работните места на Инспекторатот и од 1.6.2014 година вработените се префрлени од работен однос во Министерството за труд и социјална политика во работен однос во Државниот инспекторат за труд. Надлежностите на Државниот инспекторат за труд остануваат исти. Овие измени ќе придонесат значително да се зголеми независноста на инспекторатот и на инспекторите, професионалноста и ефикасноста во работата, а со формирањето на Инспекцискиот совет ќе се обезбеди поголема координација, следење и контрола на работата на инспекциските служби, постапката на лиценцирање и обуките и стручното усовршување на инспекторите.

Известувањето за примената на ратификуваните конвенции на Меѓународната организација на трудот (МОТ) се врши по однапред утврден временски распоред, во согласност со кој во текот на 2014 година беа доставени извештаи за примената на 20 конвенции⁷⁶.

Преземени се дополнителни активности за подобрување на практичното спроведување на законската регулатива во делот на трудовото право. Со цел зајакнување на одговорноста во спроведувањето на законските одредби, продолжија активностите насочени кон подобрување на соработката помеѓу релевантните институции задолжени за

⁷⁵ Службен весник на Република Македонија бр.33/2014

⁷⁶ Конвенција за оловно белило 1921 (C13), Конвенција за подземни работи (жени) 1935 (C45), Конвенција за службите за вработување 1948 (C88), Конвенција за еднакво наградување 1951 (C100), Конвенција за дискриминација (при вработување и занимање) 1958 (C111), Конвенција за чување на машините 1963 (C119), Конвенција за работничките претставници 1957 (C135), Конвенција за бензин 1971 (C136), Конвенција за професионално заболување од рак 1974 (C139), Конвенција за трипартитна консултација (меѓународни трудови стандарди) 1976 (C144), Конвенција за работното опкружување (загадување на воздухот, бучава и вибрации) 1977 (C148), Конвенција за безбедност и здравје при работа 1981 (C155), Конвенција за престанок на работниот однос 1982 (C158), Конвенција за професионална рехабилитација и вработување (за инвалидни лица) 1983 (C159), Конвенција за службите за безбедност и здравје при работа 1985 (C161), Конвенција за азбест 1986 (C161), Конвенција за работа дома 1996 (C 177), Конвенција за приватните агенции за вработување 1997 (C181), Конвенција за заштита на мајинството 2000 (C183), Конвенција за Промотивна рамка за безбедност и здравје при работа 2006 (C187).

спроведување на Законот за работните односи. При подготвување на законски решенија за измени на Законот за работните односи активно учество, покрај социјалните партнери, имаа и Агенцијата за вработување на Република Македонија и Државниот инспекторат за труд, имајќи предвид дека нивните согледувања од искуствата во примената на Законот се особено важни за спроведувањето на законските решенија.

Паралелно со ова продолжија активностите на Државниот инспекторат за труд за континуирани мерки на зголемен и засилен надзор врз спроведувањето на законските одредби во делот на трудовото право.

Во текот на годината започна спроведувањето на проектот „Поддршка на борбата против непријавена работа“, кофинансиран од Европската Унија во рамки на ИПА компонентата 4. Проектот ќе се спроведува во период од 2 години, до мај 2016 година. Со овој Проект ќе се подобри ефективноста и ефикасноста на борбата против непријавената работа преку детално истражување на појавата и ефектите на непријавената работа во Република Македонија, значително зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат за труд и други релевантни субјекти во однос на намалувањето на непријавената работа и подобрување на системското и координирано вклучување и соработка помеѓу релевантните институции и социјални партнери во борбата против непријавената работа.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во претстојниот период ќе се работи на понатамошно јакнење на капацитетите на релевантните субјекти, размената на искуства за актуелни прашања поврзани со спроведувањето на трудовото право и подобрување на ефикасноста на меѓусебната соработка помеѓу надлежните институции.

На почетокот на годината ќе се заокружи процесот на усвојување на Законот за забрана и спречување на вршење на нерегистрирана дејност, со кој ќе се уредат прашањата поврзани со спречување на вршењето на нерегистрираната дејност во функција на намалување на сивата економија во државата.

Ќе продолжи спроведувањето на бројни активности предвидени во рамки на двегодишниот проект (ИПА Компонентата 4) за „Поддршка на борбата против непријавената работа“ со кој се зајакнуваат капацитетите на Државниот инспекторат за труд на другите надлежни институции и социјални партнери за заедничко и координирано справување со непријавената работа. Во рамки на овој проект ќе се реализираат поголем број на активности како спроведување на анкета за непријавена работа во Република Македонија и активности за јакнење и унапредување на капацитетите (семинари, обуки, работилници и сл.) и соработка на надлежните институции за справување со непријавената работа. Предвидени се и активности за поддршка на директното и активното вклучување на социјалните партнери во борбата против непријавената работа и намалување на бројот на лица ангажирани во неформалната работа.

Во текот на годината се планира, со поддршка од ИПА компонентата 4, дополнително да се зајакнат капацитетите и условите за работа на инспекторите од Државниот инспекторат за труд преку набавка на возила, мебел и компјутерска опрема.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе продолжи интензивното спроведување на бројни активности за јакнење на капацитетите и на меѓусебната соработка на сите релевантни институции и на социјалните партнери за спречување и борба против непријавената работа, воспоставување и ефикасно функционирање на системот на мирно решавање на работни спорови во Република Македонија.

3.19.2 БЕЗБЕДНОСТ И ЗДРАВЈЕ ПРИ РАБОТА

Продолжува усогласувањето со законодавството на ЕУ во областа на безбедност и здравје при работа преку носење на измени и дополнувања на постојниот Закон за безбедност и здравје при работа, носење на правилници и останати стратешки документи од областа. Ќе продолжи преземањето на координирани активности при спроведување на законодавството од страна на вработените во Државниот инспекторат за труд. Во идниот период планирани се настани за зајакнување на административните капацитети на сите засегнати субјекти од областа на безбедност и здравје при работа.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во изминатиот период продолжи процесот на усогласување на националното законодавство во областа на безбедност и здравје при работа и транспонирање на релевантни ЕУ директиви.

Донесен е Правилник за минималните барања за безбедност и здравје при работа на вработени од ризици поврзани со изложување на физички агенси (електромагнетни полиња)⁷⁷. во кој е извршено транспонирање на Директива 2004/40/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот од 29 април 2004 година за минималните здравствени и безбедносни услови во однос на изложувањето на работниците на ризици од физички фактори (електромагнетни полиња) (осумнаесетта индивидуална Директива во рамките на значењето на членот 16 (1) од Директивата 89/391/ЕЕЗ).

Во насока на понатамошно унапредување и допрецизирање на законската регулатива подготвен е Правилник за висината на трошоците за извршување на стручните работи за безбедност при работа⁷⁸ со кој се пропишува висината на трошоците за извршување на стручните работи за безбедност при работа врз основа на видот, начинот, обемот и местото на извршените стручни работи.

Објавен е Правилникот за начинот на бодувањето на активното и пасивното учество во обуките за стручно усовршување на стручните лица за безбедност при работа и формата и образецот на потврдата за стекнатите бодови за учество на обуката за стручно усовршување⁷⁹ со кој се утврдува добивањето бодови и издавањето на потврди за стекнатите бодови за различни форми на стручно усовршување (како предавачи и/или слушатели, објавување на стручни трудови и сл.) на стручните лица за безбедност при работа.

Усвоени се измени на Законот за безбедност и здравје при работа⁸⁰ како резултат од реализација на проектот „Учиме од бизнис заедницата“. Бизнис заедницата даде предлог за соодветно регулирање на прашањето за безбедност и здравје при работа во рудниците за време на практична работа на студенти. Со законското регулирање на оваа материја ќе се овозможи обука на студентите за безбедност и здравје при работа пред започнување со практичната работа и работодавачот ќе има обврска да обезбеди услови за безбедно и сигурно извршување на практичната работа. Со ова мерка ќе се обезбедат обучени работници кои непречено ќе се вклучат во работниот процес во рудниците. Со измените на законот се врши и допрецизирање и доуредување на улогата на синдикалниот претставник/претставникот на вработените, претставникот на вработените за безбедност и здравје при работа и претставникот за информирање и консултирање, која не е само формална туку со реални и прецизно дефинирани задачи за создавање на здрави и безбедни услови за работа во работни средини во согласност со европските и светските примери и позитивни практики.

Активностите се реализираа во согласност со предвидените приоритети и динамика во Акционен план за периодот 2013-2014 година за спроведување на Стратегијата за безбедност и здравје при работа во Република Македонија 2011-2015 година.

Во завршна фаза на подготовка е и новиот Акционен план за 2015 година за спроведување на Стратегијата за безбедност и здравје при работа во кој се предвидени главните цели и активности кои ќе се реализираат во текот на следната година. Акциониот план ќе биде усвоен на почетокот на 2015 година.

Од мај 2014 година, во согласност со Законот за инспекциски надзор, функционира новоформирираниот Инспекциски совет како самостоен државен орган со надлежност да ја координира работата на инспекциските служби, меѓу кои и на инспекцијата за труд. Во таа насока направени се и соодветни измени на Законот за инспекција на трудот, како резултат на кои, од 1 јуни 2014 година Државниот инспекторат за труд функционира како посебен правен субјект регистриран во Централниот регистар на Република Македонија, а вработените се префрлени од работен однос во Министерството за труд и социјална политика во работен однос во Државниот инспекторат за труд. Иако надлежностите на Државниот инспекторат за труд остануваат исти во делот на вршењето надзор над примената на законите и другите прописи за работните односи, вработувањето и безбедноста и здравје при работа, колективните договори, договорите за вработување и другите акти со кои се уредуваат правата, обврските и одговорностите на работниците и работодавачите, се очекува тие да придонесат кон зголемување на независноста на инспекторатот и на инспекторите, нивната професионалност и квалитетот и ефикасноста во работата, координираност, следење и контрола на работата на инспекциските служби.

Во текот на 2014 година продолжи функционирањето на Националниот совет за безбедност и здравје при работа. Во текот на годината Советот одржа три седници на кои беа разгледани и дискутирани измените на законската регулатива и спроведувањето на Акциониот план за периодот 2013-2014 година, со носење на соодветни препораки и сугестии. Функционирањето на Националниот совет и преземените активности, во согласност со Акцискиот план, придонесоа за значително зајакнување на соработката помеѓу клучните партнери во областа на безбедност и

⁷⁷ Службен весник на Република Македонија бр.40/2014

⁷⁸ Службен весник на Република Македонија бр.10/2014

⁷⁹ Службен весник на Република Македонија бр.41/2014

⁸⁰ Службен весник на Република Македонија бр.158/2014

здравје при работа. Националниот совет за безбедност и здравје при работа работеше и на подготовка на предлог Акциониот план за спроведување на Стратегијата за безбедност и здравје при работа за 2015 година, во насока на остварување на зацртаните цели и приоритети во делот на креирање на националната политика, развој на капацитетите и човечки ресурси, развој на програма за тренинг и едукација, развој на службите за медицина на труд, превенција и промоција на здравјето на работниците и следење, откривање и превенција на професионални болести и повреди при работа.

Во текот на годината беше изготвен Национален профил за азбест во согласност со препораките на Светската здравствена организација и Меѓународната организација на трудот за идентификација на клучните точки и приоритети за делување во согласност со законодавството од областа на безбедност и здравје при работа и на животна средина.

Во насока на континуирано јакнење на капацитетите за прашања од областа на безбедност и здравје при работа, во соработка и координација помеѓу релевантните субјекти (Државниот инспекторат за труд, Министерството за труд и социјална политика, здруженијата од областа на безбедност и здравје при работа, високообразовните институции и др., беа организирани и спроведени специјални и редовни обуки, семинари, работилници за спроведување на мерките за безбедност и здравје при работа на стручни лица, вработените и работодавачите, специфични обуки за одредени приоритетни цели и теми во областа на безбедност и здравје при работа во одредени индустриски сектори/дејности, како рударство, земјоделство, здравство и индустрија на неметали, организирани од страна на Институтот за медицина на труд во соработка со Државниот инспекторат за труд, социјалните партнери и здруженија на стручни лица и други.

Во рамки на приоритетите за истражување и развој на нови и зголемени ризици спроведени се истражувања од областа на безбедност и здравје при работа за психосоцијални штетности кај здравствените работници (FP7), ефектите на топлотни бранови кај изложените работници, професионални алергиски болести кај земјоделците со изработка на препораки и мерки на превенција. Истовремено е дистрибуиран промотивен материјал за различни целни групи (флаери, брошури и одржани семинари).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На почетокот на следната година ќе биде усвоен подготвениот Акционен план за 2015 за спроведување на Стратегијата за безбедност и здравје при работа во Република Македонија 2011-2015 година. Потоа ќе се работи на негово практично спроведување и реализација на утврдените активности.

Релевантните субјекти во делот на безбедност и здравје при работа ќе работат на подготовка на нова Стратегија за безбедност и здравје при работа на Република Македонија за периодот од 2016 до 2020 година и истата се очекува да биде усвоена кон крајот на годината. Со Стратегијата ќе се обезбеди континуирано стратешко делување на сите чинители за остварување на утврдените цели и приоритети во областа на безбедност и здравје при работа. Стратегијата ќе биде усогласена и со препораките од Стратешката рамка за здравје и безбедност при работа 2014-2020 година⁸¹

Ќе се продолжи со активностите за зголемување на ефикасноста на работата на Националниот совет за безбедност и здравје при работа, и истиот редовно ќе одржува состаноци.

Во насока на зајакнување на капацитетите на човечките ресурси од областа на безбедност и здравје при работа предвидено е одржување на соодветни обуки, тркалезни маси, работилници за различни групи на учесници (инспектори, работодавачи, вработени, медицински лица, специјалисти по медицина на трудот и сл.), за различни прашања и теми поврзани со практичната примена на законодавството од областа на безбедност и здравје при работа, управување со ризици и спроведување на принципите на безбедност и здравје при работа во пракса, стрес и мускуло-склетни заболувања и др. Се планира и организирање на настани и изготвување на материјали за подигнување на свеста за прашања од безбедноста и здравјето при работа (брошури, едукативен материјал, трибини, социјални мрежи и др.) за одредени проблеми од областа (повреди при работа, стрес при работа, изложеност и несакани ефекти - азбест, топлотен и студен бран, УВ зрачење и др.).

⁸¹ Strategic Framework on Health and Safety at Work 2014 – 2020.

Во текот на годината се планира, со поддршка од ИПА компонентата 4, дополнително да се зајакнат капацитетите и условите за работа на инспекторите од Државниот инспекторат за труд преку набавка на возила, мебел и компјутерска опрема.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Продолжува процесот на континуирана реализација на активности за понатамошно зајакнување на административните капацитети на Државниот инспекторат за труд, и унапредување на спроведување на постојното законодавство во делот на безбедност и здравје при работа и остварување на стратешките цели и приоритети во оваа област и активно вклучување на социјалните партнери во подготвувањето на законодавството и негова практична примена.

3.19.3 СОЦИЈАЛЕН ДИЈАЛОГ

Напорите кои се преземаат на полето на социјалниот дијалог, главно, се насочени кон зголемување на учеството на социјалните партнери во процесот на креирање на политиките преку присуство на седниците на Економско-социјалниот совет и можност за размена на искуства на разни состаноци, семинари, обуки и други настани. Се става акцент на зајакнувањето на функционирањето на Економско-социјалниот совет на локално ниво.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година продолжи функционирањето на Економско -социјалниот совет (ЕСС). ЕСС одржа 5 седници на кои беа разгледани и дискутирани конкретни законски прописи и одделни теми и прашања поврзани со работните односи. На седниците беа разгледани повеќе предлог-закони и беа дадени мислења, во согласност со надлежностите на Советот за измените на Законот за минимална плата во Република Македонија, измените на Законот за безбедност и здравје при работа, предложените измени на Законот за работните односи, на Законот за вработувањето и осигурување во случај на невработеност, на Законот за здравствено осигурување, предложените измени на Законот за придонеси од задолжително социјално осигурување, на Законот за пензиското и инвалидското осигурување, на Законот за материјално обезбедување на невработените лица поради приватизацијата на претпријатијата со доминантна сопственост на државата во периодот од 2000 до 2004 година. Во согласност со надлежностите на ЕСС беше објавена и висината на минимална плата за 2014 година.

На локално ниво продолжуваат напорите на социјалните партнери за поттикнување на локално економскиот развој, и со зголемување на бројот на локални Економско -социјални совети во општините. Овие активности ќе продолжат и во наредниот период.

Во октомври 2014 година започна спроведувањето на проектот за „Унапредување на социјалниот дијалог“ кој е ко-финансиран во рамки на ИПА Компонентата 4 од страна на Меѓународната организација на трудот (МОТ), во времетраење од 24 месеци. Со спроведувањето на овој проект се планира да се прошири, зајакне и унапреди трипартитниот и бипартитниот социјален дијалог како средство за постигнување на економски раст и социјален прогрес и да се овозможи значително зајакнување на капацитетите на социјалните партнери. Со проектните активности ќе се поддржи и поттикне зголемувањето на бројот на локални Економско-социјални совети, ќе се организираат бројни обуки за унапредување на капацитетите на социјалните партнери за различни прашања важни за функционирањето и развојот на колективното договарање и социјалниот дијалог на сите нивоа.

Како битна компонента во рамки на Проектот планирано е да се обезбеди поддршка за воспоставување на нов функционален институционален модел за мирно решавање на работните спорови, реализација на специјализирани обуки за помирувачи и арбитри и изработка на соодветен Регистар на лиценцирани помирувачи и арбитри.

Во текот на годината продолжи процесот на бипартитниот социјален дијалог, при што за овој период во Регистарот на Министерството за труд и социјална политика запишан е Колективен договор за дополнување на Колективниот договор на Министерството за внатрешни работи, Колективен договор за изменување и дополнување на Колективниот договор за вработените од тутунското стопанство. Регистрирани се и 11 колективни договори на ниво на работодавач.

Процесот на утврдување на репрезентативноста на синдикатите и работодавачите во тековниот период продолжи со доставување на сите решени барања за репрезентативност на социјалните партнери до Комисијата за утврдување на репрезентативност. Во 2014 година издадени се 16 решенија за репрезентативност на гранково ниво за Организацијата на работодавачи на Македонија и решение за репрезентативност на национално ниво во приватниот сектор. Синдикатите се здобија со шест нови решенија за репрезентативност на гранково ниво.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во следниот период ќе се преземаат активности за понатамошно унапредување и зголемување на ефикасноста на работата на Економско-социјалниот совет и водење на активен дијалог со социјалните партнери за политиките од областа на економската и социјална сфера и мерки и активности за зголемено учество на социјалните партнери во целокупниот процес на развој и спроведување на политиките, нивно поголемо учество во креирањето и спроведувањето на законите од областа на трудот, земајќи ги предвид и меѓународните искуства во оваа област.

Преку интензивно спроведување на планираните активности во рамки на започнатиот проект за „Унапредување на социјалниот дијалог“ во претстојниот период особено внимание ќе се посвети на подобрување и јакнење на капацитетите на социјалните партнери, унапредување на трипартитниот и бипартитниот социјален дијалог и активното учество и придонес на социјалните партнери во развојот и спроведувањето на економските и социјалните политики.

Ќе се зајакне влијанието, видливоста и автономијата на Економско-социјалниот совет со обезбедување на соодветни препораки, пренесување на добри искуства од земјите-членки на Европската Унија и земјите од регионот, спроведување на кампањи за подигнување на јавната свест и утврдување на правни и институционални решенија за зголемување на независноста на Советот. Ќе се реализираат повеќе тематски обуки за членовите на Економско-социјалниот совет и други претставници на социјалните партнери и планирано е да се работи и на воспоставување на ефикасен механизам за следење на препораките на ЕСС до Владата на Република Македонија.

Исто така ќе се реализираат активности насочени кон зајакнување на капацитетите и обезбедување на поддршка во формирањето на нови локални Економско-социјални совети иницирани од страна на социјалните партнери во неколку општини.

Ќе се работи и на понатамошно зајакнување на капацитетите на креаторите на политиките, инспекциските служби и социјалните партнери за координирано и ефективно колективно преговарање и спроведување на резултатите од колективното преговарање.

Во наредниот период ќе се спроведат и активности за воспоставување функционален и ефективен механизам за мирно решавање на работните спорови и ќе се подготви и програма за специјализирани обуки на помирувачи и арбитри за работните спорови.

Со планираните активности кои ќе се реализираат во претстојниот период, соодветно ќе бидат опфатени најголемиот број на прашања и идентификувани состојби од Извештајот за 2014 година на Европската комисија, во делот во кој се оценува напредокот во однос на социјалниот дијалог во Република Македонија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Како еден од приоритетите во наредниот период останува континуираната поддршка на механизмите за ефикасно функционирање на социјалниот дијалог на сите нивоа и зајакнување на капацитетите на социјалните партнери за нивно активно учество во креирањето и спроведувањето на политиките и мерките од економската и социјалната сфера и учество во подготовката на законодавството.

Ќе продолжи организирањето на обуки на социјалните партнери за различни прашања релевантни за ефикасното функционирање на социјалниот дијалог, колективното договарање на различни нивоа и техниките на преговарање.

Ќе продолжи и јакнењето на капацитетите за мирно решавање на работните спорови и обуки за арбитри и помирувачи.

3.19.4 ПОЛИТИКА НА ВРАБОТУВАЊЕ И ЕВРОПСКИ СОЦИЈАЛЕН ФОНД

Продолжува имплементацијата на политики и активни програми и мерки насочени кон зголемување на стапката на вработеност и намалување на стапката на невработеност, преку мерки за зголемување на учеството на пазарот на трудот, намалување на структурната невработеност, како и понатамошно јакнење на капацитетите на институциите одговорни за креирање, имплементација, следење и оценка на политиките за вработување. За остварување на овие приоритети и во наредниот период ќе се обезбедува поддршка и преку повеќето проекти кои се имплементираат во рамките на ИПА Компонентата 4. Во делот на подготовките за учество во Европскиот социјален фонд (ЕСФ) продолжуваат активностите за програмирање на преостанатите алокации од Оперативната програма „Развој на човечките ресурси 2007-2013“, подготовката на проекти и спроведување на постапките за набавка, вршењето на мониторинг на спроведувањето на проектите во рамките на ИПА Компонентата 4, како и понатамошно унапредување на институционалниот капацитет за управување и апсорпција на претпристапната помош.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Политика на вработување

Во однос на состојбите на пазарот на труд во Република Македонија, во овој период се забележуваат следниве основни статистички показатели:

	2012	2013	2013 (Q2)	2014 (Q2)
Стапка на невработеност (15-74)	31.0	29.3	28.8	28.2
Стапка на активност (15-64)	63.9	64.9	64.8	65.2
Стапка на вработеност (15-64)	44.0	46.0	46.1	46.8

Извор: Државен завод за статистика

Во согласност со утврдената динамика, продолжува интензивното спроведување на Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување (ОП). Планираниот опфат со ОП за 2014 година е 10,809 невработени лица, за што се определени 552,437,983 денари (9,056,360 ЕУР).

Продолжува спроведувањето на Проектот за самовработување со кредитирање и Проектот за кредитирање на правни субјекти за отварање на нови работни места.

Во 2014 година направени се измени за подобри услови за вработување на младите лица и креирани се две нови програми: „Кредитирање на млади лица до 29 години“ и Проект за кредитирање на правни субјекти за отварање на нови работни места за млади лица до 29 години. Со овие проекти се планира да се опфатат приближно 1,000 лица.

Во 2014 година почна да се спроведува и Програмата за сувбенционирано вработување на млади лица корисници на социјална парична помош, со која се вработија 98 лица.

Започна спроведувањето на даночните олеснувања, ослободување од социјални придонеси и персонален данок, за младите лица во првата година од вработувањето. Со оваа мерка до почетокот на ноември се опфатија 4,618 лица.

Во изминатиот период почна да се спроведува Акциониот план за вработување 2014-2015 година во кој се опфатени политиките за вработување во согласност со Стратегијата за вработување за 2015 година.

Продолжи спроведувањето на активностите содржани во Акцискиот план за вработување на млади 2015 година и се направи првична оценка на реализацијата на планираните активности и ревидирање на Планот,...

Продолжи спроведувањето на активностите содржани во Акцискиот план за намалување на сивата економија за 2014 година, за што беше изготвен и полугодишен извештај. Беа спроведени обуки на средношколците за запознавање со негативните страни на сивата економија.

Од август до октомври 2014 година се спроведе Проектот „Форуми со работодавачи“ во соработка со Агенцијата за вработување на Република Македонија (АВРМ), работодавачите и единиците на локална самоуправа за прилагодување на националните политики за вработување кон потребите на работодавачите. Со Форумите се планира да се опфатат работодавачите од сите општини на Република Македонија.

Една од позначајните активности чија реализација започна во 2014 година е организација на Саемите за вработување, кои се реализираат во 8 региони во Република Македонија. Овие настани претставуваат можност за директно поврзување на работодавачите и невработените лица, при што невработените лица можат да остават своја работна биографија и да се претстават пред работодавачите, а работодавачите имаат можност да ја презентираат својата дејност и да ја задоволат својата потреба од соодветна работна сила. Досега се организирани четири Саеми (Скопје, Неготино, Штип и Охрид)кои имаа голема посетеност. Организирањето на овие саеми ќе продолжи и во наредниот период.

АВРМ реализираше низа активности за зајакнување на нејзините капацитети и подобрување на квалитетот и ефикасноста на услугите кои ги обезбедува на своите клиенти.

Отворени се 6 нови дисперзирани канцеларии на Агенцијата за вработување во Кривогаштани, Новаци, Долнени, Гази Баба, Богданци и Старо Нагоричане и 4 нови Инфо-клубови во Скопје, Тетово, Штип и Битола.

Се дополни и подобри и софтверската апликација за севкупното функционирање на АВРМ и се информираа невработените лица преку СМС пораки и мобилната апликација „ПРВ“.

Редовно се врши и медиумска презентација на активностите на АВРМ, особено преку емисијата „Берза на трудот“, која се емитува на националната телевизија еднаш неделно.

Реализирани се посебни мотивациони обуки за 12,766 лица и остварени се 1,823 вработувања. Продолжи и изработката на индивидуални планови за вработување, при што во текот на годината изготвени се индивидуални планови за 162,045 лица, од кои се вработиле 17,615 лица.

Започна спроведувањето на двегодишниот Твининг проект за „Поддршка на Агенцијата за вработување во спроведување на активни мерки и услуги за вработување“, ко-финансиран од Европската Унија во рамки на ИПА компонента 4. Буџетот на Проектот изнесува 1,15 милиони евра и ќе се спроведува во периодот од јуни 2014 до јуни 2016 година. Со овој Проект ќе се обезбеди континуитет во поддршката на јакнењето на капацитетите и понатамошна модернизација на Агенцијата.

Во изминатиот период, во рамки на Проектот, започна анализа на состојбите на пазарот на трудот, анализа на мерките за вработување и дадени се препораки за поедноставување на структурата на Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување и препораки за подобрување на собирање податоци преку ИТ системот на АВРМ. Започна и подготовката на пилот проекти во избраните локални центри за вработување.

Европски социјален фонд

За преостанатите распределби од Оперативната програма „Развој на човечките ресурси 2007-2013“ во секторите вработување и социјална инклузија, беа одобрени 6 нови операции и 4 измени на веќе одобрени операции. Новите операции се насочени кон:

- унапредување на трипартитниот и бипартитниот социјален дијалог;
- подобрување на услугите за вработување и социјално вклучување преку модернизација и прилагодување на дел од центрите за вработување и центрите за социјална работа;
- воведување на стандардизирани услуги за професионална рехабилитација на лица со инвалидност;
- спроведување на активни мерки за вработување;
- промовирање на пофлексибилни и подостапни облици на згрижување на деца, како клучен фактор за активно вклучување на родителите на пазарот на трудот;
- развој на пакет на различни услуги за успешно интегрирање на лицата со неповолна положба на пазарот на трудот и на Ромите, со посебен акцент на социјалното вклучување на економските мигранти, лицата без документи, жените Ромки;
- поддршка на невладините организации, општините, социјалните партнери за ефикасно и ефективно спроведување на грантовите за социјално вклучување на лицата со неповолна положба на пазарот на трудот;
- заживување на социјалното претприемништво.

Со ова програмирањето на преостанатите распределби во секторот „Социјално вклучување“ е завршено. Во секторот „Вработување“, со Делегацијата на ЕУ останува да се усогласи операцијата чија цел е поддршка на мерки за кариерно насочување и вработување на младите.

Паралелно се спроведуваа и постапките за јавна набавка за веќе одобрените проекти кофинансирани од ИПА Компонента IV. Во текот на годината започна спроведувањето на новиот проект за зајакнување на капацитетите на АВРМ, како и проектот за поддршка на борбата против непријавената работа. Конкретните информации за проектите се презентирани во рамки на соодветните подрачја од ова поглавје.

Во 2014 година, во соработка со партнерите од Литванија се спроведе Твининг проектот „Поддршка на Оперативната структура за следење и контрола на проекти“, кофинансиран од Европската Унија. Проектот имаше за цел подобрување на капацитетите на Оперативната структура за следење на ниво на проекти и на ниво на програма. Се спроведоа активности за подобрување на постапките за следење на проекти, обуки и поддршка на вработените и се дадоа препораки за системско подобрување на воспоставениот систем на следење и евалуација.

Во овој период започнаа и подготвителни активности за ИПА програмскиот период по 2014 година за секторот „Образование, вработување и социјална политика“. Ресорните министерства беа консултирани за финализирање на Националниот стратешки документ. Направени се и почетни консултации за утврдување на приоритетните области од овој сектор кои би се програмирале со средствата за 2015 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Политика на вработување

Во наредниот период ќе продолжи спроведувањето на политиките насочени кон зголемување на стапката на вработеност и намалување на стапката на невработеност преку мерки за зголемување на учество на пазар на труд

и намалување на структурна невработеност, кои се дефинирани и во Националниот акционен план за вработување 2014-2015 година.

Ќе се изработи и нов Акциски план за вработување на млади за периодот 2016-2020 година. Акцискиот план ќе го подготви Министерството за труд и социјална политика во соработка со Меѓународната организација на трудот и останатите релевантни институции и субјекти.

Во 2015 година ќе се подготви нова Стратегија за вработување во соработка со Меѓународната организација на трудот, Светска Банка и УНДП. Ќе бидат дефинирани среднорочните и долгорочните стратешките приоритети во областа на вработувањето.

Ќе продолжи спроведувањето на активните политики за вработување кои стимулираат побарувачка на пазарот на трудот, усогласување на понудата и побарувачката на работната сила, зголемување на вработеноста на невработените лица, меѓу другото, со спроведување на Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување, субвенционирано вработување на млади лица од ранливите категории и Проектот за самовработување со кредитирање. Ќе се изготви и нов Оперативен план за активни програми и мерки за вработување со посебно внимание на зголемувањето на вработеноста на младите лица до 29 години.

Ќе се преземат соодветни мерки за промоција на можностите за вработување кај младите невработени лица и лицата во завршните години од образованието со цел подобра информираност на млади лица за можности за вработување и нивната мотивираност за барање на работа и (до)школување.

И во наредниот период континуирано ќе се следи спроведувањето на програмите за вработување и планирано е да се направи и оценка на влијанието на сите релевантни активни мерки спроведени од 2007 до 2013 година, при што врз основа на резултатите од оценката на влијанието ќе се согледаат ефектите од досегашната реализација на оваа програма и врз основа на квантитативен аналитички пристап ќе се дадат насоки за поголема ефикасност во иднина,. Во рамки на проектот „Поддршка на Агенцијата за вработување во спроведување на активни мерки и услуги за вработување“ (ИПА Компонента 4) ќе се спроведат активности за подобрување на капацитетите на АВРМ за спроведување на активните мерки за вработување со евалуација на досегашните мерки, развој на алатки за евалуација и обука на АВРМ за континуирано евалуирање на мерките, дизајнирање и пилотирање на нови мерки, поддршка на Агенцијата за спроведување на проекти финансирани од ЕУ и друго. Ќе се подобрат и условите за давање на услугите на АВРМ преку набавка на ИТ опрема и мебел за сите центри за вработување, како и прилагодување и модернизација на постојната инфраструктура на 12 центри за вработување.

На почетокот на 2015 година, ќе започне спроведувањето на двегодишниот проект „Справување со невработеноста кај младите, жените и долгорочно невработените“ (втор директен грант на АВРМ, во рамки на ИПА Компонента 4). Проектот, во висина од 2 милиони евра ќе придонесе кон зголемување на способноста за вработување на младите, долгорочно невработените лица и жените со зголемување на нивните компетенции. Со проектот ќе се обезбеди финансирање на четири мерки од Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување - Практична обука на 2,000 невработени, од кои најмалку 1,000 се млади лица на возраст до 29 години; обуки за 5,000 невработени лица со цел зголемување на нивната конкурентност на пазарот на трудот преку познавање на повеќе странски јазици (основно и напредно ниво), компјутерски вештини и мотивација и ќе се реализираат и обуки на 700 невработени лица за стекнување на стручни вештини за занимања барани на пазарот на трудот, вклучително и напредни компјутерски вештини (програмски јазици и сл.).

Во претстојниот период ќе продолжат активностите на АВРМ за јакнење на капацитетите, подобрување на квалитетот на услугите и подобрување на состојбите на пазарот на трудот. Меѓу другото, ќе продолжат да се реализираат мотивационите обуки за невработените лица и ќе се изготвуваат и индивидуални планови за вработување. Посебно ќе се посвети внимание на соработката со работодавачите и стратешките партнери на Агенцијата за вработување и ќе продолжи и организирањето на „Саемите за вработување“ низ државата.

Во наредниот период ќе продолжи спроведувањето на активности за континуиран развој на информатичкиот систем на АВРМ. Со експертска поддршка во рамки на проектите кои се спроведуваат, ќе се организираат и реализираат и бројни дополнителни обуки со кои ќе бидат опфатени околу 90% од вработените во Агенцијата.

Европски социјален фонд

За усогласените проекти, во претстојниот период ќе продолжи разработката на потребната тендерска документација и финализирање на постапките за јавна набавка. Се очекува да започне реализацијата на поголем број на проекти и поинтензивно следење на нивно спроведување од страна на Оперативната структура.

За достапните распределби во висина од 14 милиони евра за 2015 година, ќе се подготви секторската програма „Образование и вработување“ во рамки на новиот претпристапен инструмент ИПА 2 (2014-2020). Програмата за 2015 година ќе се фокусира на поддршка на спроведувањето на политиките за вработување, подобрување на меѓуинституционална соработка и врска помеѓу вработување и образование, поддршка на вработување и социјално вклучување на ранливи категории на лица, развивање на национален пристап за обезбедување на квалитет и натамошна модернизација на системите за образование за подобра усогласеност со потребите на пазарот на труд. Во овие сектори, ќе се унапредува институционалниот капацитет за управување и апсорпција на претпристапната помош, преку оптимизација на структурите и натамошно подобрување на кадровските капацитети и процедури, особено во контекст на новиот програмски период.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Политика на вработување

Продолжуваа активностите за понатамошно јакнење на капацитетите на релевантните субјекти во предвидувањето на пазарот на трудот, планирањето, креирањето и спроведувањето на политиките за вработување, унапредување на процесот на следење и евалуација, зајакнување на меѓуинституционалната соработка за подобрување на успешноста на политиките за вработување преку обуки, семинари и работилници, обезбедување на активна вклученост на социјалните партнери во процесот на креирање и спроведување на политиките за вработување.

Планираните активности за зголемување на вработеноста ќе се реализираат со континуирано и ефикасно користење на средствата за активни политики за вработување, со зголемување на бројот на лицата опфатени со активните програми и мерки за вработување во согласност со потребите на пазарот на трудот. Политиките ќе бидат насочени кон поттикнување и поддршка за вработување на невработени лица кои потешко се вклучуваат на пазарот на трудот (млади, долгорочно невработени лица, жени, лица со хендикеп и др.) користејќи ги индивидуалните акциски планови за вработување со цел зголемување на вработеноста и конкурентноста на пазарот на трудот и намалување на сивата економија. Ќе се зајакне и соработката со работодавачите и на национално и на локално ниво.

Ќе продолжи спроведувањето на проекти за јакнење на капацитетите и подобрување на работата и давањето на услуги од страна на АВРМ.

Европски социјален фонд

Поефективното и поефикасното искористување на претпристапната помош за спроведување на политики и мерки во областите вработување и социјална политика останува приоритет.

До јуни 2017 ќе заврши спроведувањето на започнатите проекти. Ќе започнат и активности за затворање на Оперативната програма „Развој на човечките ресурси 2007-2013“ и сумирање на постигнатите резултати.

Во рамки на новиот претпристапен инструмент ИПА 2 (2014-2020) ќе се подготви секторската програма за подсекторот „Социјална политика“ со можност да се опфатат областите социјална и детска заштита, пензиско и инвалидско осигурување и здравство.

3.19.5 СОЦИЈАЛНА ВКЛУЧЕНОСТ

Во континуитет се преземаат мерки за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост на различни категории на лица преку реализација на активностите предвидени во оперативните планови кои произлегуваат од подготвените национални стратегии и останати документи. Во тековниот период се работеше и на воспоставување целосен и координиран систем за делување на ниво на превенција, спречување и заштита од семејно насилство преку подготовка на прв посебен систематски закон од областа, и за таа цел во текот на 2015 предвидена е подготовка на подзаконски акти. Во иднина предвидена е реализација на активности за подобрување на квалитетот

на услугите и грижата за ранливите категории на граѓани (деца на улица, стари лица, социјално загрозуени семејства, жени од рурални средини, Роми, итн.) преку проекти кои, покрај финансирањето од националниот буџет, ќе се реализираат и во рамките на ИПА Компонента IV.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Подготвен е Оперативен план за 2014 година за спроведување на Националната стратегија за намалување на сиромаштијата и социјалната исклученост 2012-2020 година за спроведување мерки и активности за унапредување на состојбата и квалитетот на услугите наменети за лица кои се социјално исклучени. Во овој контекст, подготвена е и Програма за социјално вклучување во која се дефинирани приоритетните активности за социјално вклучување на ранливите групи.

Успешно беше спроведувањето на тековните проекти кои се реализираат во рамки на Инструментот за претпристапна помош на Европската Унија (ИПА) за поддршка во јакнењето на капацитетите на релевантните субјекти за креирање и спроведување на политики за зајакнување на социјалната вклученост во Република Македонија.

Заврши спроведувањето на втората фаза на Проектот за „Зајакнување на релевантните актери за социјална инклузија на локално ниво“, кој се спроведе во периодот од март 2013 до јуни 2014 година и беше насочен кон зајакнување на локалните капацитети за социјална вклученост преку реализација на основни и напредни обуки за управување со проектен циклус во областа на социјалната вклученост, финансиско управување, социјални индикатори, развој на партнерство, социјално активирање на ранливи групи, изработка и спроведување на проекти. Во рамки на проектот беа обучени 228 учесници од центрите за социјална работа, центрите за вработување, единиците на локална самоуправа, невладин сектор и социјални партнери на локално ниво. Со цел промоција на проекти за социјална вклученост, сензибилизирање на релевантните субјекти и обезбедување на поддршка за вакви проекти, беше одржан „Проектен саем за општествена одговорност на претпријатијата за социјално делување во Македонија“ на кој присуствуваа околу 160 претставници од различни институции, организации, невладин сектор, социјални партнери, потенцијални донатори од приватниот сектор и останати субјекти. Во рамки на саемот беа изложени околу 29 проектни идеи и беше одржана тркалезна маса на тема „Општествена одговорност на претпријатија и социјално вклучување“ на која со свои презентации и позитивни примери на општествено делување учествуваа и претставници од бизнис секторот.

Реализиран е проектот „Поддршка на развојот на правната рамка за социјално претприемништво во Република Македонија“ со основна цел зголемување на можностите за вработување и социјално вклучување на маргинализираните групи во државата. Во рамки на проектот подготвена е „Анализа на состојбите и можностите за уредување на социјалното претприемништво во РМ со понуда на опции“ како и „Компаративна анализа на закони од интерес за развој на социјалното претприемништво во РМ“. Во тек се активностите за соодветната проценка на влијанието на предложеното законодавство за социјално претприемништво.

Донесен е Оперативен план за 2014 година за спроведување на Националната стратегија за стари лица 2010-2020 и континуирано се реализираат предвидените активности од страна на сите релевантни актери вклучени во овој процес. Се реализираа повеќе активности за понатамошно подобрување и унапредување на институционалната и вонинституционалната грижа и заштита на квалитетот на живот на старите лица. Отворени се два нови Дневни центри за стари лица во две општини (Неготино и Чешиново – Облешево).

Во март 2014 година финализирана е реконструкцијата на јавната установа Дом за стари лица „Сју Рајдер“ - Битола, односно изградба на нов објект. Новиот дом за стари лица во Битола изграден е по најмодерни европски стандарди и ќе ги има сите услови за пристоен живот на старите лица и е во функција.

Во овој дел, Владата на Република Македонија усвои и пакет на поволности со цел поттикнување на интересот за нови инвестиции во делот на изградба на установи за социјална заштита на стари лица како од домашни така и од странски инвеститори. Поволностите се однесуваат на продажба на градежното земјиште со почетна цена од 1 евро за m² со намена за изградба на установи за социјална заштита на стари лица; намалување на цената на комуналните такси за 95%; обезбедување на поволни кредитни линии за поддршка на изградба на установи за стари лица; поволности што се нудат преку АВРМ во делот на активните политики за вработување; поволности за поттикнување на претприемништвото преку Агенцијата; обезбедување на законска можност странски државјани да ги користат домашните капацитети за згрижување, односно да регулираат престој во државата по основа згрижување во дом за стари лица. Како резултат на овие мерки во 2014 година изградени се и отворени два нови домови за стари лица во Битола и Скопје.

Продолжи реализацијата на програмата за обезбедување на бесплатна бањско-климатска рекреација на корисниците на пензија при што услугата ја искористија вкупно 5,500 корисници на пензија и нивни придружници.

Обезбедена е финансиска поддршка за реализација на проекти од страна на граѓанските организации во областа на социјалната заштита и вклученост при што е поддржано спроведувањето на проекти за социјална заштита на деца на улица, лица со ментална попреченост, жртви на семејно насилство, корисници на дрога и обука на маргинализираните групи.

Донесен е нов Закон за превенција и заштита од семејно насилство⁸², прв посебен систематски закон во оваа област со кој ќе се воспостави целосен и координиран систем за делување на ниво на превенција, спречување и заштита од семејното насилство.

Во текот на овој период изготвена е и публикација „Глас на правда“ - истражувачки извештај за проценка на судските постапки за случаи на семејно насилство со посебен фокус на управување на предметите од родовата перспектива.

Во рамки на процесот на деинституционализација, се работеше на унапредување на услугата за организирано живеење со поддршка на посебни станбени единици за лица со попреченост во менталниот развој над 18 години и во рамки на трета Служба за поддршка на домувањето во заедницата отворени се и дополнителни две станбени единици за организирано живеење со поддршка во Неготино. Со тоа вкупниот број на станбени единици во рамки на постојните служби за домување достигна 16 станбени единици со вкупно 72 корисници.

Во овој период усвоен е и Акциски план за спроведување на процесот на деинституционализација на децата без родители и родителска грижа од јавната установа Детски дом „11 Октомври“ - Скопје, согласно кој е отпочнато спроведувањето на подготвителни активности за отворање на два мали групни домови за организирано живеење со поддршка на децата без родители и родителска грижа од 3 до 13 години и деца од 14 до 18 години.

Континуирано се спроведува донесениот Акционен план за заштита на децата од улица 2013-2015 година со засилен акцент на социјалната и здравствената заштита на овие деца и нивно вклучување во образовниот систем и проширена е мрежата на дневни центри за деца на улица со отворање на ваков дневен центар во Општина Прилеп.

За подобра заштита на децата од злоупотреба и занемарување се наметна потреба од допрецизирање на одредбите во Законот за семејство кои се однесуваат на злоупотреба и грубо занемарување на вршењето на родителските должности од страна на родителите, а пред се поради фактот што и покрај укажувањата на стручните работници од центрите, родителите најчесто повторно ги злоупотребуваат децата и ги користат за питачење.

Во текот на месец јуни 2014 година започна да функционира пријатна просторија за деца во ризик во рамки на Центрите за социјална работа Кавадарци и Гостивар.

Отворени се четири дневни центри: Дневен центар за деца со аутизам во Чаир (Скопје), Дневни центри за деца со посебни потреби во Струмица и Кратово и Дневен центар за деца со оштетен вид на помала возраст во Скопје.

Поставени се 7 специјализирани инклузивни детски игралишта на територијата на Република Македонија за подобрување на социјалниот живот на децата со инвалидитет и овозможување на поттикнувачка средина за нивен правилен раст и развој.

Во 2014 година започна реализацијата на проектот за користење бесплатна услуга за рехабилитација и рекреација на деца со пречки во менталниот и телесниот развој на возраст од 6-26 години кои се корисници на правото на посебен додаток. Со проектот ќе бидат опфатени околу 1,600 деца.

Во 2014 година се спроведуваа активностите за отворање на нови објекти за детски градинки во рурални средини и за преадаптација на простории од основни училишта во детски градинки во руралните средини со цел зголемување на опфатот, згрижувањето, едукацијата и социјализацијата на најмладата популација од овие области.

Спроведени се мерки за поттикнување на изградба и отворање на приватни детски градинки во Република Македонија.

Започна да функционира Проектот Рурален доктор“ за обезбедување на здравствени услуги за населението во руралните средини каде нема амбуланта.

Во однос на активностите за подобрување на социјалната вклученост на Ромите продолжи спроведувањето на Националните Акциони планови од Стратегијата за Ромите и Декадата за вклучување на Ромите 2005-2015⁸³.

Од септември 2014 година започната е деветтата година од спроведувањето на проектот за вклученост на деца Роми во предучилишно образование за учебната 2014/2015 година, вклученост на 477 деца Роми во градинките во 18 општини во Република Македонија.

⁸² Службен весник на Република Македонија бр.138/2014

⁸³ Средствата наменети за Декадата за 2015 година се непроменети и изнесуваат приближно 848.000,00 евра

Продолжи спроведувањето на Програмата за Ромски здравствени медијатори, Програмата за стипендирање и менторирање на ученици Роми вклучени во средно образование, поддршката на функционирањето на воспоставените 12 Ромски информативни центри на територијата на Република Македонија. Продолжија и активностите за обезбедување на поддршка за вработување на Роми како целна група во согласност со мерките од Оперативниот план за активни мерки и програми за вработување за 2014 година и активностите во рамки на координираната акција за идентификација на лицата кои не се евидентирани во матичните книги.

Министерството за здравство и невладиниот сектор продолжуваат со спроведувањето на Проектот за Ромски здравствени медијатори. Покрај постојните медијатори во шест општини во Република Македонија, од ноември 2014 година ангажирана е нова група на медијатори со што е започнато спроведувањето на втората фаза од проектот. Новите медијатори се ангажирани во нови четири општини. Ставен е во употреба софтвер за евиденција на работата на ромските здравствени медијатори и спроведена е обука за работа со истиот. Со новиот софтвер ќе се овозможи изготвување на годишен Извештај за работата на медијаторите, опфатот на ромска популација со нивни услуги, условите во кои Ромите живеат и бројот на здравствени услуги кои Ромите ги добиле како резултат на работата на здравствените медијатори.

Усвоена е нова Национална Стратегија за Ромите во Република Македонија 2014-2020 во согласност со Агендата за социјално вклучување на Ромите и Насоките на ЕУ 2020. Во подготовката на Стратегијата учествуваа посебни тематски работни групи за областите образование, здравство, домување и вработување со претставници од сите релевантни институции, организации и невладиниот сектор.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2015 година интензивно ќе продолжи спроведувањето на активности за подобрување на состојбите во делот на социјалната вклученост и борбата против сиромаштијата при што приоритет ќе претставува континуираната и доследна реализација на целите кои се зацртани во усвоените стратешки документи - Националната стратегија за борба против сиромаштијата и социјалното исклучување, Програмата за социјално вклучување, Националната стратегија за стари лица.

Во текот на 2015 година ќе се работи на доследно спроведување на усвоениот Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство. За таа цел, до крајот на јануари 2015 година ќе се донесат подзаконски акти за утврдување на начинот на спроведување и следење на мерките на заштита од семејно насилство, проценка на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и ризикот од повторување на насилството и начинот на размената на податоци за семејно насилство помеѓу институциите. Со цел обезбедување на поефикасно преземање на мерките за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, во првата половина од годината ќе се изготви Протокол за меѓусебна соработка и ќе се воспостави и Национално координативно тело против семејно насилство со мандат од пет години.

Ќе продолжи реализацијата на проектите „Се грижиме“ - наменети за информирање и олеснување на пристапот до различните национални програми и бенефиции за граѓаните во рамки на системот за социјална заштита; акцијата „Се грижиме за топол дом“ - за обезбедување на помош и поддршка на социјално загрозените семејства и намалување на ризикот од социјално исклучување на граѓаните преку задоволување на основните потреби од покуќнина, мебел, бела техника и друго и Проектот за обезбедување на самоодржливост на дневните центри во Република Македонија „Инклузивни и креативни“.

Трендот на зголемување на опфатот на децата во установите за предучилишно згрижување и воспитување ќе продолжи и во 2015 година со изградба на нови градинки, адаптација на други просторни услови (основни училишта и други просторни услови), отворање на детски градинки во рурални средини, формирање на групи на деца во други просторни услови кои би функционирале во состав на постојните општински јавни установи – детски градинки.

Согледувајќи го значењето на раниот детски развој на децата, особено на децата од ранливите групи на население, во рамки на Декадата на Ромите, во 20 општини во Република Македонија и во 2015 година ќе продолжи спроведувањето на Проектот „Инклузија на деца Роми во јавните предучилишни установи“.

Ќе продолжат мерките за реализација на проектот за користење услуга за одмор и рекреација на деца од семејства со социјален ризик и деца корисници на посебен додаток (до 3,000 деца/корисници).

За подобрување на стандардот на материјално необезбедени лица (корисници на социјална парична помош и постојана парична помош) кои имаат дете со пречки во развојот, од јуни 2015 година ќе се зголеми висината на

посебниот додаток и ќе се прошири опфатот со правото на посебен додаток. Овие поволности ќе се обезбедат со усвојување на измени и дополнувања во Законот за заштита на децата во насока на зголемување на висината на посебниот додаток за 25% - за примателите кои потекнуваат од материјално необезбедени семејства и кои имаат дете со пречки во телесниот или менталниот развој и ќе се прошири и опфатот на корисници на посебен додаток со кој ќе се опфатат и сите деца со Даунов синдром.

Ќе продолжи спроведување на мерките за бесплатен превоз за ученици од основното и средното образование и доделување на 400 стипендии за социјална поддршка на учениците од јавните и приватните средни училишта. Ќе продолжи и мерката за доделување на бесплатни учебници.

Во делот на подигнувањето на грижата кон децата со пречки во развојот, планирано е проширување на мрежата на вонинституционалната заштита со отворање на дополнителни три дневни центри за оваа категорија на деца и ќе продолжи и поставувањето на инклузивни детски игралишта во уште три општини во Република Македонија.

Ќе продолжи обезбедувањето на оддржливост на постојните служби за домување со поддршка во заедницата на лица со попреченост во интелектуалниот развој и проширување на мрежата на станбени единици.

На почетокот на годината е планирано да се усвои и новиот Закон за вработување на лица со инвалидност со цел реформирање и зајакнување на концептот и системот на обезбедување на поддршка за вработувањето на оваа ранлива категорија на граѓани.

Планирани се активности за воведување на психосоцијална поддршка на ранливите групи пред влезот на пазарот на трудот, со што ќе се зголемат капацитетите и можностите за вработување на оваа целна група, но и промена на пристапот во оценувањето на работните способности на ранливите групи, по принципот на функционалната проценка и утврдување на работите и задачите кои лицето може да ги извршува..

Ќе започне спроведувањето на Проектот „Унапредување на услугите за социјално вклучување“, кофинансиран преку ИПА компонента 4. Овој проект опфаќа повеќе компоненти и преку него ќе се спроведат активности за унапредување на професионална рехабилитација во функција на олеснување на вработување на лицата со посебни потреби. Се планира воведување на услуги за персонална асистенција за лицата со посебни потреби и активности за надградба на постојниот ИТ мониторинг софтверски систем за социјални услуги „Лирикус“.

Во 2015 ќе започне спроведувањето на Проектот „Развој на алтернативни услуги за згрижување на децата“ во рамки на ИПА компонента 4. Целта на овој проект е да се разработат и промовираат алтернативни облици на згрижување на децата кои ќе придонесат кон активно вклучување на родителите, особено мајките, на пазарот на трудот. Во рамки на проектот се планира анализа на побарувачката на услуги за згрижување на деца, поддршка за воведување на пофлексибилни, подостапни и квалитетни услуги за згрижување на деца со цел подобро балансирање на работата и семејниот живот, пилотирање на дел од предложените форми за згрижување на деца и поттик работодавачите да ги поддржат своите вработени во комбинирање на работата и семејниот живот.

За поттикнување и овозможување на поголема вклученост на лицата во ризик од социјално исклучување на пазарот на труд со нивно мобилизирање и подобрување на нивните вештини, образование, квалификации и развој на социјални услуги на локално ниво за нивна целосна социјална интеграција ќе започне спроведувањето на Програмата за доделување на грантови „Поттикнување на социјална инклузија“, кофинансирана од ИПА компонентата 4.

Во наредниот период ќе се поддржи развојот на социјалното претприемништво за подигнување на свеста за можностите со развојот на овој сектор, пред сè во делот на намалување на невработеноста, особено кај лицата кои се потешко вработливи на пазарот на трудот.

Ќе продолжи реализацијата на програмата за обезбедување на бесплатна бањско-климатска рекреација за корисниците на пензија и проширувањето на дневни центри за стари лица во уште две општини во Република Македонија. Во 2015 година ќе отпочне нов Проект „Бесплатен туристички викенд“ за пензионерите со кој е планирано да се опфатат 3,000 корисници годишно.

Ќе биде проширена мрежата на јавни установи за социјална заштита на стари лица со отворање на Општинска јавна установа за социјална заштита на стари лица во Општина Берово.

Продолжува спроведување на мерките и поволностите за изградба на установи за социјална заштита на стари лица.

За подобрување на пристапот до здравствените услуги ќе продолжи функционирањето на Проектот „Рурален доктор“ со кој се обезбедуваат здравствени услуги за населението во руралните средини каде нема амбуланта.

Во согласност со ревидираната Национална стратегија за Ромите 2014-2020 и Националните Акциони планови продолжува спроведувањето на планираните активности за унапредување на состојбата и социјалната вклученост на Ромите во Република Македонија.

Продолжува спроведувањето на Програмата за ромски здравствени медијатори, Програмата за стипендирање и менторирање на ученици Роми вклучени во средно образование, поддршката на функционирањето на воспоставените 12 Ромски информативни центри на територијата на Република Македонија, поддршката за вработување на Роми во согласност со мерките од Оперативниот план за активни мерки и програми за вработување за 2015 година и активностите во рамки на координираната акција за идентификација на лицата кои што не се евидентирани во матичните книги.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок интензивно продолжува спроведувањето на активностите насочени кон подобрување на состојбите во делот на социјалната вклученост и борбата против сиромаштијата со континуирана и доследна реализација на целите кои се зацртани во усвоените стратешки документи - Националната стратегија за борба против сиромаштијата и социјалното исклучување, Стратегијата за деинституционализација, Национална стратегија за изедначување на правата на лицата со инвалидност, Националната стратегијата за заштита на старите лица.

Предвидено е подготовка на нова Национална стратегија во 2016 година за превенција, спречување и заштита од семејно насилство 2016 – 2020 како логичен континуитет на напредокот и постигнатите цели од претходните стратегии.

Во делот на зголемувањето на грижата за децата со пречки во развојот, планирано е проширување на мрежата со отворање на дополнителни дневни центри за оваа категорија на деца. Продолжува обезбедувањето на оддржливост на постојните служби за домување со поддршка во заедницата за лица со попреченост во интелектуалниот развој за спроведување на стратегијата за деинституционализација и проширување на мрежата на станбени единици.

Ќе започне реализацијата на третата Програма за доделување на грантови „Социјално вклучување и вработување на локално ниво“ преку ИПА Компонента 4. Целта на грантовата програма е поддршка на проекти за зголемување на вклученоста на лицата со ризик од социјално исклучување на пазарот на труд со подобрување на нивните вештини, образование, квалификации и развој на социјални услуги на локално ниво за нивна целосна интеграција во општествениот живот, особено на пазарот на труд. Ќе се обезбеди и поддршка на интеграцијата на Ромите кои се социјално исклучени на пазарот на труд и општеството, со посебен фокус на економските мигранти, лицата без документи, Ромите кои живеат во супстандардни услови и жените Роми.

Продолжува спроведувањето на веќе започнатите проекти во рамки на Инструментот за претпристапна помош на Европската Унија, втората грантова програма, Проектот за унапредување на услугите за социјално вклучување, Проектот за развој на алтернативни услуги за згрижување на децата.

Продолжува реализацијата на мерките за поттикнување на изградба на домови за стари лица и детски градинки и проширување на капацитетите на јавните општински детски градинки.

Во согласност со ревидираната Национална Стратегија за Ромите, Агендата за социјално вклучување на Ромите со насоките на ЕУ 2020 и Националните Акциони планови продолжува спроведувањето на планираните активности за унапредување и подобрување на состојбата и социјалната вклученост на Ромите во Република Македонија.

3.19.6 СОЦИЈАЛНА ЗАШТИТА

Со цел создавање стабилна рамка за обезбедување ефикасна заштита на социјалните права на граѓаните продолжува преземањето на мерки за поголема социјална сигурност на корисниците на социјална заштита преку покачување на висината на социјалните надоместоци за социјалната парична помош и постојана парична помош за

5%, воведедување мерка за субвенционирање на работодавачите во приватниот сектор кои ќе вработат невработени лица-приматели на социјална парична помош и спроведување на програмите за субвенционирање на потрошувачката на енергија и за условен паричен надоместок за средно образование за социјално загрозените домаќинства и програмата за вработување на лица кои до 18-годишна возраст имале статус на дете без родители.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во делот на социјална заштита, политиката на обезбедување на поголема социјална сигурност за корисниците на социјална заштита, континуирано продолжува и со покачување на висината на социјалните надоместоци за социјалната парична помош и постојана парична помош за 5%, кое се реализира од март 2014 година.

Донесени се измени на Законот за социјалната заштита⁸⁴ и измени во Законот за вработување и осигурување во случај на невработеност⁸⁵, со кои е воведена мерка за субвенционирање на работодавачите во приватниот сектор кои ќе вработат невработени лица-приматели на социјална парична помош. Субвенцијата на работодавачот за вработеното лице е во висина од 80% од социјалната парична помош исплатена на лицето/домаќинството и се исплаќа во период од 24 месеци. Оваа мерка е во фаза на реализација.

Се спроведе Програмата за субвенционирање на вработување на невработени лица - корисници на социјална парична помош⁸⁶, според која работодавачот, за секое вработено лице добива субвенција за плата и средства за покривање на трошоците за обука и материјали, за период од 6 месеци, со обврска да го задржи на работа вработеното лице уште најмалку 6 месеци по користењето на субвенцијата, вкупно 12 месеци.

Усвоени се дополнителни измени на Законот за социјалната заштита⁸⁷ со кои, меѓу другото, се доуредуваат областите на унапредувањето, стручното усовршување, мерењето на ефектот од работата и други прашања за вршењето на работните задачи од страна на стручните работници во областа на социјална заштита. Извршено е допрецизирање на условите и начинот на остварување на правото на паричен надоместок за помош и нега од друго лице, додатокот за слепило, мобилност или глувост со цел обезбедување на правилно селектирање на корисниците и насочување на овие парични надоместоци кон оние лица на кои помошта им е најпотребна.

Непречено се спроведуваат Програмата за субвенционирање на потрошувачката на енергија за 2013 година и Програмата за условен паричен надоместок за средно образование за учебните 2013/2014 и 2014/2015 години.

Успешно се спроведе и Програмата за отворени денови за социјална заштита во рурални средини, со која преку доближување на информациите за обезбедување на правата и услугите од социјална заштита до жителите од руралните средини, значително се зајакнуваат мерките на превенција, поголема достапност на граѓаните до правата и услугите и навремена и соодветна заштита на лицата изложени на социјален ризик и социјална исклученост во руралните средини.

Оперативниот план за 2014 година за Националната програма за развој на социјалната заштита 2011-2021 година, во делот на активностите насочени кон јакнење на капацитетите на локалните самоуправи за развој на социјални услуги на локално ниво, се спроведе со формирање на центри за социјални услуги во четири пилот општини кои работат на препознавање на ранливите групи и идентификацијата на лицата во социјален ризик, нивните социјални проблеми и потреби од социјална заштита.

Директна помош на граѓаните се обезбедува преку вмрежување и координирано постапување на надлежните институции на локално ниво, за што во овие општини се формирани и Координативни тела за социјална заштита со цел воспоставување на меѓусекторска соработка на сите релевантни чинители во заедницата.

Процесот на континуиран професионален развој на стручните лица во установите за социјална заштита се спроведува во согласност со Програмата за континуирана едукација на стручните лица, изготвена од Заводот за социјални дејности, преку планирани обуки и работилници, обука на работно место и координативни средби со стручните лица. Со овие активности во текот на 2014 година опфатени се 812 стручни работници. Во Заводот за социјални дејности создадени се просторни и технички услови за спроведување на обуката на стручните лица со ставање во функција на Центар за обуки за континуиран развој.

Во функција на зајакнувањето на капацитетите на стручните лица во установите за социјална заштита, континуирано се спроведува и процесот на лиценцирање на стручните лица во установите за социјална заштита, при што во 2014 година спроведена е обука и проверка на стручните знаења на 105 стручни работници, кои се стекнаа со лиценци за работа, така што со овој процес досега се опфатени вкупно 786 стручни лица.

⁸⁴ Службен весник на Република Македонија бр.38/2014

⁸⁵ Службен весник на Република Македонија бр.39/2014

⁸⁶ Службен весник на Република Македонија бр.55/2013

⁸⁷ Службен весник на Република Македонија бр.44/2014 и 116/2014

Во текот на 2014 година се спроведе функционална анализа на центрите за социјална работа, со цел придонес кон зајакнување на капацитетите на овие установи за обезбедување на квалитетни услуги кон граѓаните. Во рамки на овие активности, направена е анализа на состојбата на центрите за социјална работа во однос на организационата структура, бројот и образованиот статус на вработените, процесот на планирање и известување и врз основа на утврдените недостатоци дефинирана е нова организациона структура на центрите со цел унапредување на работењето во овие установи.

Во делот на пензискиот систем, во 2014 година донесени се измени и дополнувања на Законот за пензиското и инвалидското осигурување⁸⁸, со кои е воведено задолжително известување на осигурениците за стажот на осигурување и плати преку доставување на преглед за регистрирани податоци од Фондот на пензиското и инвалидското осигурување. Од средината на 2015 година, ќе се овозможи увид во податоците за стаж и плати и преку електронски пристап. Исто така, од 1 јануари 2014 година воведен е прием во задолжително пензиско и инвалидско осигурување на лица кои оствариле приходи по основ на договор за дело и/или авторски договор или друг вид на договор со кој е определен надоместок повисок од минимална плата.

Исто така, усвоени се измени на Законот со кои е утврдено усогласувањето на пензиите за 2015 година кое ќе изнесува 5% и се утврди и основ за функционирање на ново тело - Совет за социјална сигурност, со претставници на Сојузот на здруженија на пензионерите, Црвениот крст на Република Македонија и други институции. Овој Совет ќе разгледува прашања и ќе предлага решенија за унапредување на социјалната положба на пензионерите.

Во 2014 година продолжи финансиската едукација на членовите во вториот и третиот пензиски столб преку презентации на студентите во рамки на редовната настава за учебната 2014/2015 година.

Се реализираше активност за информирање на граѓаните за правата од пензиско и инвалидско осигурување „Ден за вас“. Оваа активност опфати одржување настани на отворено (градски плоштади) на кои граѓаните можеа да ги проверат податоците за стаж на осигурување и да добијат информации за прашања од оваа област. Вакви активности се одржаа во повеќе градови - Скопје, Штип, Гостивар, Битола, Прилеп, Тетово, Струмица и Куманово.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во однос на социјалната заштита ќе продолжи креирањето на мерки за обезбедување на поголема социјална сигурност на семејствата кои се наоѓаат во социјален ризик. Висината на социјалната парична помош и постојаната парична помош ќе се зголеми за 5%, со исплатата на овие права од месец јули 2015 година.

И во претстојниот период ќе продолжи спроведувањето на мерките за поддршка на најзагрозените категории на корисници во намалувањето на трошоците за потрошена енергија за домаќинството и со донесување на Програмата за субвенционирање на потрошувачката на енергија за 2015 година. Во овој дел, планирано е зголемување на висината на субвенцијата од 700 на 800 денари, сметано од јули 2015 година.

Дополнителна поддршка на домаќинствата на корисниците на социјална парична помош, за редовно средно образование на нивните деца, и понатаму ќе продолжи да се обезбедува со донесување на Програмата за условен паричен надоместок за средно образование за учебната 2015/2016 година.

Ќе продолжи и спроведувањето на програмата за вработување на лица кои до 18-годишна возраст имале статус на дете без родители и без родителска грижа.

И во наредната година ќе продолжи спроведувањето на Програмата „Отворени денови за социјална заштита во рурални средини“ преку која во соработка помеѓу центрите за социјална работа и општините ќе се обезбеди поголемо приближување на социјалната заштита до жителите во руралните средини и неопходните информации за правата и услугите од социјалната заштита во местото на живеење на граѓаните.

Во наредниот период ќе продолжи континуирана обука на сите лиценцирани стручни работници во системот на социјална заштита во траење од 20 часа на годишно ниво во согласност со Програмата за континуирана едукација за 2015 година. Ќе се спроведе и следење на примената на стручното знаење во праксата и почитувањето на одредбите од Кодексот на стручните работници во системот на социјална заштита.

⁸⁸ Службен весник на Република Македонија бр.113/2014

Во претстојниот период ќе се работи на спроведувањето на измените и дополнувањата на Законот за пензиското и инвалидското осигурување, во делот на опфат во задолжително социјално осигурување на лица кои остваруваат приходи по основ на договор за дело и/или авторски договори поголем од минимална плата. Ќе продолжат и активностите насочени кон олеснувањето на информирањето на осигурениците за стажот на осигурување и плати и кон подобрувањето на финансиската едукација за капиталното финансирано пензиско осигурување преку презентации во високообразовните институции.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Спроведувањето на Националната програма за развој на социјалната заштита 2011-2021 година, ќе се координира, реализира и следи преку годишните оперативни планови донесени од страна на Координативното тело за спроведување на Националната програма за развој на социјалната заштита.

Во наредниот период продолжува обезбедувањето на поддршка на најзагрозените категории на граѓани со понатамошно развивање на правата од социјална заштита и социјалните услуги во согласност со потребите на ранливите групи и овозможување на нивна достапност до корисниците.

3.19.7 АНТИДИСКРИМИНАЦИЈА И ЕДНАКВИ МОЖНОСТИ

Продолжува имплементација на активностите во согласност со стратешките и оперативни документи од областа на еднаквост и недискриминација. И понатаму ќе се реализираат активности за зајакнување на капацитетите и за подигнување на свеста за прашања од областа на родовата еднаквост, родовото одговорно буџетирање, како и за концептот на еднаквост и заштитата од дискриминација, како и промовирање на работата на Комисијата за заштита од дискриминација и за јакнење на нејзините капацитети.

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Беа усвоени годишните Оперативни планови за спроведување на Стратегијата за родова еднаквост и Стратегијата за родово одговорно буџетирање.

Во првиот квартал од годината се заокружи спроведувањето на Проектот „Зајакнување на капацитетите за концептот на еднакви можности и недискриминација“ кој се спроведуваше во соработка со Британскиот Совет во Република Македонија и во чии рамки се спроведоа над 38 обуки наменети за различни целни групи, како социјални и здравствени работници, трудова инспекција, судии и јавни обвинители. Во рамки на овој проект беше усвоена Декларацијата за соработка помеѓу институциите и нивно заедничко делување на полето на еднакви можности, недискриминација и заштита на човекови права под наслов „Да ги направиме еднаквите можности и недискриминацијата реалност“.

Потпишан е Меморандум за соработка со Здружението на граѓани „Реактор-Истражување во акција“, за партнерство во областа на родовата еднаквост и зајакнувањето на жените со цел поддршка при остварување на целите зацртани со Стратегијата за родова еднаквост на Република Македонија 2013-2020 и Националниот акциски план за родова еднаквост 2013-2016. Меморандумот е потпишан за периодот од мај 2014 до март 2015 година и во тој временски период ќе се реализираат повеќе активности, меѓу кои истражување за оправданоста, можноста и фискалните импликации поврзани со креирање и користење на мерките и политиките за балансирање на приватниот и јавниот живот, изработка на анализа за ниско учество на жените на пазарот на трудот, студија за зголемено вклучување на жените на пазарот на трудот и развивање на пилот специфична мерка за вработување на жените. Во соработка со Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги ќе се организира јавна дебата за стереотипите и предрасудите во медиумите и ќе се изработи и посебна веб платформа за родова рамноправност.

Во согласност со Оперативниот план за родова еднаквост за 2014 година, одржана е работилница за запознавање со концептот на еднаквост и недискриминација за вработените во трудовата инспекција, преку која зголемено е разбирањето на овие два концепта и препознавањето на елементите кои доведуваат до дискриминација.

Одржана е и работилница со механизмите за родова еднаквост на локално ниво, односно со Комисиите за еднакви можности на жените и мажите и со координаторите, за запознавање со концептот на родова еднаквост, значењето на Комисиите за еднакви можности на жените и мажите и нивните надлежности и обврски во унапредувањето на родовата еднаквост на локално ниво.

Се спроведуваат работни состаноци со координаторите и Комисиите за еднакви можности на жените и мажите, со цел вклучување на родовата перспектива при креирање на локалните акциски планови за економски развој и во буџетите на единиците на локална самоуправа. Реализирани се вакви работни средби со 10 општини.

Со цел утврдување на методот, начинот и постапката за вклучување на родовата перспектива при креирањето на политиките, програмите, стратешките планови и буџетите, Владата на Република Македонија донесе Методологија за родово одговорно буџетирање.

До Комитетот на ОН доставен е Извештајот за постигнатите резултати од спроведувањето на Пекиншката Декларација и Платформа за акција по повод 20 годишнината од донесувањето на истата.

Подготвена е соодветна Програма за спроведување на препораките по презентирањето на националниот извештај во однос на Конвенцијата за елиминација на сите форми на дискриминација на жената.

Одржана е работилница на која се дискутираа наодите и препораките од оценката на спроведувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација од министерството во 2013 година, во светло на меѓународните и европски стандарди и практики за обезбедување ефективни механизми за спречување и заштита од дискриминација.

Реализирајќи ги препораките вклучени во Извештајот за оценката на спроведувањето на Законот за спречување и заштита од дискриминација се изработува Национален Акциски план за спроведување на Законот за спречување и заштита од дискриминација за периодот од 2014-2020 година. Националниот Акциски план за спроведување на Законот за спречување и заштита од дискриминација на интегрален начин ќе ги прикаже целите кои треба да се постигнат (општи и посебни), активностите кои ќе се спроведат (во кое време, од која институција и со кои ресурси) и како ќе се мери успешноста на спроведувањето на активностите и постигнувањето на целите на Законот.

Изготвена е Анализа за дискриминаторските практики во образованието врз основа на етничка припадност, возраст, пол и хендикеп. Во подготовка е уште една Анализа за дискриминаторските практики во пристапот до добра и услуги, во делот на домување, финансиски услуги и пристап до јавни места врз основа на претходно наведените четири основи и истата ќе биде финализирана до крајот на годината.

Формирана е Комисија за ревизија на медицинската документација во специјалните училишта во Република Македонија. Комисијата е составена од три надлежни министерства, Министерство за труд и социјална политика, Министерство за образование и наука и Министерство за здравство и стручен тим на лекари. Целта на оваа комисија е да изврши увид во документацијата и да се утврди фактичката состојба во однос на присуството на децата Роми запишани во училишта за деца со посебни потреби. Комисијата започна со работа од октомври 2014 година и со ревизијата се опфатени сите основни и средни специјални училишта во Република Македонија. По завршување на ревизијата ќе се утврдат конкретни препораки за преземање на соодветни мерки за решавање на проблемите кои ќе се утврдат со истата. Комисијата планира да излезе со препораки до крајот на 2014 година.

Реализирани се повеќе активности за промовирање на работата на Комисијата за заштита од дискриминација и за јакнење на нејзините капацитети. Реализирани се неколку дебати за различни основи на дискриминација, тркалезни маси и обуки за различни целни групи.

Одржани се средби помеѓу Комисијата за заштита од дискриминација и претставниците на социјалните партнери (синдикати и организации на работодавачи) за запознавање со прашања поврзани со појавата на дискриминација при вработување и во огласите за вработување и средби со единиците на локалната самоуправа во осумте плански региони со цел можност за воспоставување и продлабочување на соработката со локалните самоуправи и со градоначалниците, претставниците на локалните Комисии за еднакви можности, центрите за социјална работа и училиштата.

Одржана е прес-конференција за презентација на наодите од Годишниот извештај за 2013 година за работата на Комисијата за заштита од дискриминација, промоција на изданието „Водич за дискриминаторски основи“ и презентација на наодите од спроведеното истражување за постоењето на дискриминација во огласите за вработување.

Одржана е расправа за проблемот на застапеноста на деца Роми во училиштата за деца со посебни потреби, на која се дискутираше за предизвиците за надминување на сегрегацијата на децата Роми во училиштата за деца со посебни потреби. Расправата беше за да се согледа моменталната состојба и постапката за категоризација на деца во училишта за деца со посебни потреби, да се разменат досегашните искуства поврзани со оваа проблематика и да се дадат препораки за надминување на проблемите со застапеноста на децата Роми во училиштата за деца со посебни потреби.

Комисијата за заштита од дискриминација потпиша Меморандум за соработка со Здружението на граѓани за социјален и мултикултурен развој „Женска алијанса“ за идна соработка и меѓусебна поддршка на сите релевантни актери во заедницата за еднакви можности помеѓу мажите и жените, унапредување на родовата рамноправност, почитување и унапредување на основните човекови права, развој на демократијата и напредокот во општеството и рамноправен третман на лицата со нехетеросексуална ориентација.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на годината ќе се спроведуваат активности планирани во Стратегијата и Националниот Акциски план за родова еднаквост. Ќе се работи на спроведувањето на Стратегијата за родово буџетирање и на евалуација на Стратегијата за еднаквост и недискриминација.

Годишните оперативни планови за 2015 година за спроведување на Стратегијата за родова еднаквост 2013-2020 и за спроведување на Стратегијата за родово одговорно буџетирање 2012-2017 ќе бидат подготвени по што ќе се пристапи кон нивно спроведување.

Ќе се донесат подзаконски акти за анализа на содржините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите, формата и содржината на годишниот извештај за примена на посебни мерки и формата и содржината на годишниот извештај за работа на координаторите за еднакви можности на национално и локално ниво.

Продолжување на реализацијата на информативни средби со единиците на локална самоуправа и Комисиите за еднакви можности на локално ниво за унапредување на соработката и размена на предлози и иницијативи за активности во делот на еднаквите можности и недискриминација.

Реализација на активности за зајакнување на капацитетите и за подигнување на свеста за прашања од областа на родовата еднаквост, родовото одговорно буџетирање и за концептот на еднаквост и заштитата од дискриминација.

Од 2015 година ќе започне спроведувањето на Твининг Проектот „Поддршка за спроведување на родовата еднаквост“ кофинансиран во рамки на ИПА Компонента 1. Проектот ќе се спроведува во времетраење од 15 месеци и ќе обезбеди поддршка за јакнење на националните капацитети во областа на родовата еднаквост. Во рамки на овој проект предвидена е реализација на бројни активности меѓу кои спроведување на обемна анализа на националното законодавство во делот на родовата еднаквост и обезбедување на поддршка за негово усогласување со законодавството на ЕУ, поддршка за практичното спроведување на Законот за еднакви можности на жените и мажите и соодветниот Национален акциски план, организирање на бројни обуки и други активности за јакнење на капацитетите на релевантните субјекти за различни прашања поврзани со родовата еднаквост и ќе се обезбеди и поддршка за следење на родовата еднаквост во проектите и програмите со воведување и примена на родови маркери (G-marker).

Во наредниот период ќе продолжат и активностите за јакнење на капацитетите и промовирање на работата на Комисијата за заштита од дискриминација и нејзината активна вклученост во бројни настани, проекти и прашања поврзани со еднакви можности и недискриминација. Продолжуваат активностите за понатамошно зајакнување на соработката на Комисијата со останати релевантни институции, организации и субјекти.

Ќе се спроведат и активности за јакнење на капацитетите на членовите на Комисијата за заштита од дискриминација и размена на искуства со телата за еднаквост од Австрија. Во текот на 2015 година, Комисијата како членка на ЕКВИНЕТ – Европската мрежа за тела за еднаквост, ќе продолжи да присуствува на настани на високо ниво и обуки во областа на дискриминацијата.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Континуирано ќе се спроведуваат активности во согласност со стратешките документи и акциските планови од областа на еднаквост и недискриминација и родова рамноправност и во функција на понатамошно јакнење на капацитетите на механизмите за родова рамноправност и заштита и спречување на дискриминација.

3.20 ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

Резиме

Политиката на претпријатија во Република Македонија се реализира преку: подобрување на деловната клима и дијалогот со бизнис заедницата за создавање и водење бизнис, отстранување на административните бариери – преку регулаторната гилотина и РИА, воведување едношалтерски систем, водење политики и програмски активности за создавање и поттикнување на конкурентна економија базирана на знаење, иновации, привлекување странски инвестиции, развој на претприемништво, кластеринг и извозна ориентација.

Од аспект на инструментите за создавање конкурентна економија базирана на знаење и иновации, процесот е утврден во повеќе стратешки документи кои се усвоени, а во тек е нивно спроведување преку програми, проекти и мерки кои се финансираат од буџет или донатори. Значајни се активностите на Македонската банка за поддршка на развојот (МБПР) за пристап до финансии, како и можноста која се нуди преку Програмите на Заедницата, КОСМЕ и ХОРИЗОНТ 2020, а исто така и регионалниот проект „Платформа за развој на претпријатијата и иновации за Западен Балкан“.

Од 2015 година се очекува да отпочне реализација на повеќе ИПА Програми, кои значително ќе влијаат на зголемување на бројот на мерки кои се нудат за поддршка на бизнисот.

Порталот КОНКУРЕНТНОСТ.МК⁸⁹ и порталот за промоција на извозот, ги промовираат мерките и инструментите за поддршка и подобро информирање на бизнис заедницата.

Преку секторските политики се обезбедува таргетирана анализа на конкурентноста на одредени сектори и промовирање на специфични иницијативи за развој на дадениот сектор преку законски решенија, стратегии, студии, програми, форум за дијалог и иницијативи за вмрежување. Најголем фокус се посветува на туризмот кој е идентификуван како сектор со значителен потенцијал за развој.

3.20.1. ПРИНЦИПИ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

За намалување и олеснување на бирократските процедури и олеснување на водењето бизнис, како и за издавање на одобренија и дозволи за водење бизнис, се продолжи со Регулаторната реформа преку реализација на Регулаторната гилотина - мерките од втора, трета и четврта фаза („Предност на Малите“) и проектот „Регулаторна гилотина за поедноставување на прописите и намалување на трошоците на занаетчиите“ како и спроведување на Проценката на влијанието на регулативата (ПВР-РИА), како интегрален дел во процесот на подготовка на закони.

Единствениот национален електронски регистар на прописи – ЕНЕР бележи тренд на раст во бројот на посети на овој портал, каде покрај постојните прописи во Република Македонија се содржат и предлог-законите на министерствата во фаза на подготовка, извештаите од спроведените ПВР, а овозможено е да се достават коментари и предлози директно до надлежните институции во врска со предлог-регулативата.

Во 2014 г. продолжија активностите за развој на ефикасен трипартитен дијалог преку Националниот совет за претприемништво и конкурентност (НСПК) меѓупошироката бизнис заедница, академијата и Владата, кои подготвуваат Мастер план за конкурентност. Други форми на дијалог со бизнис заедницата се конференции, трибини и директна посета на фирми – „Проект Учиме од бизнис заедницата“.

Преку порталот КОНКУРЕНТНОСТ.МК редовно се известува бизнис заедницата за сите активности за поттикнување на конкурентноста.

Креирањето на политики се реализира преку повеќестратешки документи: Индустриска политика на Република Македонија 2009-2020 година, Стратегија за развој на занаетчиството 2011-2020 година, Програмата за поттикнување инвестиции во Република Македонија 2011-2014 година, насочена кон отстранување на разни пречки за инвестиции, спроведување на акцискиот план од Стратегијата за извозната промоција, Стратегија за иновации, мерки за поддршка на кластерско здружување и слично.

Сите документи кои се во согласност со Стратегијата ЕУ 2020, Стратегијата за ЈИЕ 2020, ЕУ Актот за мали бизниси и други соодветни регионални иницијативи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

⁸⁹www.konkurentnost.mk

Клучни процеси за подобрување на деловната клима се регулаторните реформи со спроведување на мерките од Регулаторна гилотина – фаза 4 „Предност за малите“. Со ова се поедноставени постапките за добивање документи за услуги од државните и јавните институции, скратени се роковите за добивање дозволи за изградба на производствени капацитети во некои области на индустријата, процесот е зајакнет и проширен со вклучување на други институции, се водат информативни кампањи во областа на земјоделството и користење на ИПАРД. Исто така ќе се поедностават прописите за идентификување на проблемите со кои се соочуваат занаетчиите и ќе им се намалат трошоците. Понатамошно спроведување на ПВР за оптимизација на консултирањето на јавноста во процесот на подготовка на законите и интеграција со мултиплатформскиот систем за соработка во е-Седница ќе спречи доставување на предлогзакони за разгледување во владина постапка, чиј текст не е објавен на ЕНЕР. Резултатите од оваа активност се очекуваат во првиот квартал од 2015 година.

Во наредниот период МИОА ќе работи на: спроведување на ПВР; оценка на спроведување на законодавството; непречено користење на ЕНЕР и соработка со претставници на засегнатите стани во процесот на креирање на политики.

Во 2015 година ќе се реализира проект за техничка помош за изработка на софтвер и подготовка на техничка спецификација за набавка на хардвер.

Се реализира комуникација меѓу владата и бизнис-заедницата: НСПК ќе продолжи со развој на ефикасен трипартитен дијалог помеѓу бизнис-заедницата, академската заедница и владата во процесот на креирање и спроведување на политики. Во периодот 2015-2017 година НСПК активно ќе подготвува и реализира нов пакет мерки за подобрување на глобалната конкурентност т.н. „Мастер план за конкурентност на РМ“. По потреба, Советот ќе врши анализа на прашања и проблеми за бизнис-заедницата и ќе дава конкретни конструктивни предлози до ВРМ за нивно надминување. Владата ќе ги реализира прифатливите барања на компаниите во рамките на четирите циклуси на посети на компании од проектот „Учиме од бизнис-заедницата“.

Краткорочен приоритет за поттикнување на конкурентноста е спроведувањето на донесените стратешки документи кои ги потврдуваат начелата за создавање на поволна деловна клима и конкурентна економија: Индустриска политика на РМ 2009-2020, Стратегија за развој на занаетчиството 2011-2020, Стратегија за извозната промоција, Стратегија за иновации, мерки за поддршка на кластерско здружување и слично.

Фирмите ќе се информираат преку порталот КОНКУРЕНТНОСТ.МК и други веб страници.

Институционална рамка

Начелата се дефинираат во стратешките документи усвоени од Владата со консултација преку Комитетот за претприемништво и иновации и други сродни комитети.

Институционалната поддршка на претпријатијата се одвива преку програми и мерки кои се спроведуваат од страна на Министерството за економија, Министерството за образование и наука, Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Република Македонија, Агенцијата за странски инвестиции и промоција на извозот на Република Македонија, Фондот за иновации и технолошки развој и повеќе деловни и регионални центри. Постојат и разни форми на партнерства, кластери и други организациони форми поддржани од разни донатори.

За следење на конкурентноста на македонската економија континуирано се следат рангирањата на РМ во извештаите на Светскиот Економски Форум – Глобален индекс на конкурентноста, Дуинг бизнис, Глобалниот иновациски индекс, Индексот на политики за МСП, Иновациската матрица и други.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок ќе се работи на понатамошно подобрување на деловната клима, продолжување на дијалогот со бизнис заедницата, развој и спроведување на стратешките развојни документи за поттикнување на конкурентноста и спроведување на структурните реформи, зајакнување на институционалниот капацитет.

Продолжуваат активностите за воспоставување едношалтерски систем за домашни и странски инвеститори кој ќе овозможи сите потребни лиценци и дозволи за започнување и водење бизнис да се обезбедуваат од едно место. Воспоставувањето на системот ќе се одвива фазно, на почеток системот ќе биде спроведен во институциите кои издаваат најголем број дозволи и лиценци по однос на бизнис-заедницата.

Институционалниот капацитет за креирање, спроведување, следење и оценување на политиките за претпријатија и индустриската политика на национално и регионално ниво ќе се развива, применувајќи ги европските начела на политиките на претпријатија и индустриска политика и активно вклучување во регионални иницијативи.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во текот на 2015 г., во Компонента 1 од ИПА, ќе отпочне проектот „Зајакнување на капацитетите за спроведување на индустриската политика“, за директна поддршка на институционалниот капацитет. Ќе се ревидираат и ќе се развијат повеќе стратешки документи на индустриска политика и ќе се подготви нова стратегија за развој на МСП, а ќе бидат промовирани и спроведени повеќе мерки од стратешките со директна соработка со бизнис-заедницата. Овој проект ќе има позитивни ефекти врз сите засегнати страни.

Активностите поврзани со ова поглавје ќе бидат покриени со ИПА компонента 1-ТАИБ, Секторско фише за развој на приватен сектор. Проектите кои ќе се финансираат во рамки на ИПА компонента 1-ТАИБ, секторско фише за развој на приватен сектор, опфаќа активности за поддршка за унапредување на конкурентноста на македонските компании, формирање акцелератори и поддршка на нови⁹⁰ компании во рамките на акцелераторите, поддршка на женско претприемништво и претприемништво кај младите за намалување на невработеноста на овие категории и сл. Буџетот за овие активности изнесува околу 3.5 милиони евра.

Активностите дефинирани со националните стратешки документи и Стратегијата за ЈИЕ 2020 за создавање на конкурентна економија ќе се реализираат преку структурните фондови и регионални проекти.

3.20.2 ИНСТРУМЕНТИ НА ПРЕТПРИЈАТИЈА И ИНДУСТРИСКА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

За спроведување на политиките на претпријатија кои нудат поддршка на раст и развој се реализираат програми и проекти кои се финансираат од буџет и од разни донатори, а ги спроведуваат ВРМ, министерствата и поврзаните институции.

Во 2014 г. Министерството за економија успешно ја спроведе Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво, која опфати мерки за поддршка на МСП, спроведување на индустриската политика и поддршка на кластерските здруженија преку кофинансирање проекти.

Тековно се спроведуваат програми и проекти преку: Агенцијата за поддршка на претприемништвото на Република Македонија (АППРМ), Агенцијата за странски инвестиции и привлекување инвестиции (АСИПИ), Министерството за образование и наука (МОН), Дирекцијата за технолошки индустриски развојни зони (ДТИРЗ), Фондот за иновации и технолошки развој и проекти спроведени директно од страна на ВРМ.

Мерките се содржани во акциски планови на Владата за подобро рангирање во рамки на меѓународни извештаи (Акциски план за подобро рангирање во Глобалниот иновациски индекс, Акциски план за подобрување на глобалната конкурентност и сл.).

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Индустриската политика ќе се ревидира во 2015 година, со поддршка на проектот ИПА за Зајакнување на институционалниот капацитет за спроведување на индустриската политика. Анализата на состојбите од аспект на стратешки документи, институции, програми и мерки ќе ги согледа потребните активности за понатамошна поддршка на конкурентноста на економијата. Проектот ИПА ќе се фокусира и на изработка на нов стратешки документ за развој на МСП, опсерваторија на МСП, воведување систем за следење и оценување на спроведувањето на индустриската политика, поддршка на кластерите, развој на концепт за троен хеликс и обуки за иновации, развој на концепт за создавање центар на снабдувачи, за поефикасно поврзување на странските инвеститори со домашните фирми, и конкретни проекти и мерки за консултантска поддршка на фирмите.

Инструментите на индустриската политика ќе се реализираат преку годишни владини програми. Министерството за економија и во 2015 година ќе ја спроведува Програмата за конкурентност, иновации и претприемништво, која опфаќа мерки за поддршка на МСП, имплементација на индустриската политика и поддршка на кластерите. Фокусот

ќе биде на поддршка на фирмите преку кофинансирање на дел од трошоци во воведување стандарди, развој на производ, развој на пазар, развој на претприемништвото, занаетчиството, женското претприемништво, поддршка за патенти, развој на кластерските здружувања и друго.

Во 2015 година АППРМ ќе спроведе активности за организација на обуки за подобрување на конкурентноста на МСП, локалните консултанти и жените претприемачи, подготовка на бизнис план и обуки за наставници, професори и студенти за претприемништво. Ќе се реализираат работилници за промоција на претприемачкото образование кај младите луѓе, менторство помеѓу искусни претприемачи и почетни фирми. Ќе биде поддржана и реализацијата на Европската недела на МСП и ќе биде подготвен годишен извештај – Опсерваторија за МСП за 2013 година.

Од аспект на поддршка на развојот на економијата базирана на иновации и знаење, ќе продолжи спроведувањето на Стратегијата за иновации и Акцискиот план, Законот за иновациска дејност и поддршката преку функционирање на Фондот за иновации и технолошки развој. Целта е поддршка на иновациското творештво, комерцијализација на истражувања, поврзување на бизнис секторот со академската заедница и истражувачките центри, поттикнување и поддршка на иновациска дејност, развој на технологии кај ММС, новоосновани претпријатија, преку трансфер на знаења, развојни истражувања и иновации. Фондот доделува средства за финансирање проекти за поттикнување на иновативноста преку четири инструменти:

- Кофинансирани грантови за нови, спиноф трговски друштва и иновации
- Кофинансирани грантови за условени заеми за комерцијализација на иновации
- Кофинансирани грантови за трансфер на технологии; и
- Техничка помош преку деловно-технолошки акцелератори

Поддршката на кластерските здруженија ќе се развива со проактивна политика за развој на кластерите. Ќе се унапредува работата на постојните кластери и ќе се формираат нови. Постојните кластери ќе се оценуваат и надградуваат, со цел создавање на меѓународно признати кластерски здруженија. Се планира Балканска Конференција за кластерите, за размена на искуства, добри практики, вмрежување и интернационализација на кластерските здруженија. Ќе се организира натпревар за избор на најиновативни кластери/компани членки во кластерските здруженија. Очекувани резултати од интервенцијата во оваа област се: спроведување на мерките во кластеринг и мрежно поврзување; владина поддршка на кластерингот и мрежното поврзување преку јавно-приватен дијалог за надминување на предизвиците за соработката; спроведување на мерките на политиките за создавање кластери како основа за нивен понатамошен развој на кластери базирани на иновации.

Странски директни инвестиции ќе се привлечат како резултат на активностите на АСИПИРМ, промоторите, министрите за СДИ, Дирекцијата за ТИРЗ, и од промотивните настани организирани од Владата. Најголем број компании во нашата земја доаѓаат од Турција, САД, Швајцарија и Австрија, додека примарни индустрии се автомобилска, земјоделие, прехранбена индустрија, енергетика, туризам и други индустриски сектори. Во моментот, дваесет и осум промотери работат во странските претставништва на АСИПИРМ и тоа: четворица во Германија и САД, тројца во Турција; двајца во Велика Британија и Русија со Украина, и по еден промотер во: Италија; Австрија; Швајцарија; Шведска; Белгија; Холандија; Бугарија со Србија; Албанија со Косово; Полска со Унгарија; Азербејџан со Казахстан; Канада; и Мексико, Франција. Во 2015 година се планира зголемување на бројот на економските промотери (Кина, САД, Норвешка како и на други места каде ќе се оцени дека има потенцијал). Комбинираните напори на АСИПИРМ со партнерските институции и маркетиншката промоција на инвестициските можности и условите за водење бизнис во Република Македонија во најпознатите светски медиуми и организирани промотивни кампањи во земјите⁹¹ се очекува да резултираат со зголемување на приливот на СДИ во 2015 година.

Врските на СДИ со локалните фирми кои може да се вклучат во ланецот на снабдувачи ќе се зајакнат со домашни компании со соодветен капацитет, создавање бази на податоци на странски фирми со потреба за снабдувачи и изработка на бази на податоци и каталог на потенцијални снабдувачи.

АСИПИРМ нуди поддршка на странските компании - инвеститори во надминување на предизвиците со кои се соочуваат во постинвестицискиот стадиум во Република Македонија, предлага мерки за олеснување и надминување

---

⁹¹Road-shows

на административните пречки во законодавството и ефикасно и навремено остварување на правата и интересите на деловните субјекти.

Преку серија на анкети и директни разговори ќе се направи истражување за степенот на задоволство на компаниите кои веќе инвестирале во РМ.

Соработката со Советот на странски инвеститори (ССИ⁹²) ќе се продлабочи. ССИ подготвува „Бела книга“ која во почетокот на 2015 година ќе биде доставена до Владата како сеопфатен преглед и препораки на странските инвеститори.

АСИПИРМ во 2015 ќе ги реализира следните активности:

Ажурирање и надолжување на базата на податоци на странски инвеститори во РМ, базата на податоци на потенцијални и постојни домашни снабдувачи за странски компании во РМ, Подготовка на акциски план за теренски посети на компании по географски региони, заеднички работни средби/тематски конференции со раководството на компаниите, надградба на постојниот веб портал на АСИПИРМ, учество во работни групи и продолжување на партнерскиот однос и дијалог со ССИ во насока на препознавање и предложување мерки за подобрување на деловната клима во РМ.

Во рамките на Планот за активности за 2015 година поврзани со промоција на извозот, акцентот е ставен на следниве индустриски сектори:

- Текстилна индустрија (конфекција);
- Агробизнис/ Прехрамбена индустрија;
- Индустрија на метали и прецизна механика – вклучувајќи автомобилски делови; и
- Информатички и комуникациски технологии–ИКТ

АСИПИРМ во насока на промоција на извозот, ќе продолжи со организирање на настани за промоција на извозот, посета на саеми и организирање на посети од страна на странски компании заинтересирани за купување на домашни производи. Исто така, предвидени се и обуки од страна на странски експерти од различни сектори за домашните компании.

Во рамките на одобриениот буџет на АСИПИРМ ќе се изготвуваат листи на домашни компании наменети за заинтересирани купувачи, извештаи за анализи на пазари во земјите каде има промотори.

АСИПИРМ ќе организира видео средби преку интернет со компании и економски промотори, во соработка со Министерството за информатичко општество и администрација, кабинетот на ЗПВРМ, и трите национални комори на Република Македонија. Преку овие видео средби, македонските компании имаат можност да воспостават директен контакт со економските промотори и да споделат прашања, нивни каталози, предлози, презентации за компанијата и сл.

Агенцијата ќе продолжи да го издава електронскиот информатор – „Извозник“, преку кој читателите имаат можност да ги дознаат сите актуелности поврзани со извозот. Во 2014 година од информаторот „Извозник“, беа издадени вкупно седум броја.

Во 2015 година се планира изготвување на нова среднорочна Национална Стратегија за општествена одговорност која ќе го покрие периодот до 2020 година, со двегодишен Акциски план.

Во 2015 година по осми пат ќе се додели националната награда за најдобрите општествено одговорни претпријатија. Проектот „Организирање на специјализирани обуки – длабински и детални технолошки обуки во повеќе индустриски сектори“ ќе продолжи во 2015 година со нови и актуелни теми. Во 2014 година беа реализирани детални обуки за следните сектори: текстилна, прехранбена, автомобилска и металопреработувачка индустрија на која учествуваа 103 лица од повеќе компании.

Проектот на ВРМ „Странски консултант за домашни компании“ ќе продолжи во 2015 година, за зајакнување на вештините на вработените во заинтересираните фирми.

Пристапот до финансии ќе се обезбедува со поддршка преку кредитни линии на ЕИБ кои ги нуди МБГР со поволни каматни стапки, а во тек е подготовка на анализа за можноста за сертифицирање на бизнис ангели, како форма на пристап до ризичен капитал.

Регионалниот проект „Платформа за развој на претпријатија и иновации за Западен Балкан - WBIF“ обезбедува преку 140 милиони евра за поддршка на компании од регионот за иновациите. Досега активни се две од четирите компоненти на Платформата и тоа: Фондот за експанзија и Гарантниот фонд. До крајот на првиот квартал од 2015

---

⁹²Foreign Investment Council- FIC

година треба да отпочнат со работа и преостанатите две компоненти: Фондот за иновации и Фондот за техничка помош.

Република Македонија го потпиша договорот за приклучување кон програмата КОСМЕ, со што се отвора можност фирмите и институциите да се пријават на објавените повици.

Институционална рамка

Во април 2014 година во Министерството за економија се формираше нов Сектор за поттикнување на општествена одговорност. Главната цел на Секторот е креирање на политика за општествена одговорност, унапредување на свесноста за значењето на општествената одговорност, континуирано развивање на капацитети и одржување на поволен амбиент за развој на општествената одговорност, како еден од елементите за привлекување на општествено одговорни инвестиции.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Одржлив економски развој ќе се обезбеди со ефикасно користење на структурните фондови и регионални проекти дефинирани со Стратегијата за ЈИЕ 2020.

Активно вклучување во ЕДИФ, КОСМЕ, ХОРИЗОНТ 2020 и други европски и регионални проекти и иницијативи.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок ќе се развијат нови инструменти за политиките на претпријатија и индустриската политика, со зголемена поддршка на приватниот сектор преку владини програми и проекти, како и користење на фондовите од ИПА.

Во периодот 2016-2017 ќе се реализираат активности за зајакнување на институционалниот капацитет за спроведување на инструменти за политиката на претпријатија и индустриска политика.

Активностите на Агенцијата за поддршка на претприемништво (АПП) ќе бидат насочени во проширување и подобрување на ваучерскиот систем на советување и проектот Инфо Пулти поддршка на иновативноста и конкурентноста на МСП.

Преку мрежата на економски промотери, АСИПИ ќе дистрибуира побарувања од странски компании кои се заинтересирани за соработка со македонски претпријатија.

Се очекува Фондот за иновации и технолошки развој да понуди поддршка на бизнис секторот за развој на иновациите во Република Македонија, поврзување на науката со бизнисот и сл.

3.20.3 ПОЛИТИКИ ПО СЕКТОРИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

За секторот туризам, главни документи се: ревидираната Стратегија за развој на туризмот со акциски план за спроведување во периодот 2011-2015 г., Стратегијата за развој на руралниот туризам 2012-2017. Преку годишните програми: Програма за развој на туризмот и Програма за промоција и поддршка на туризмот кои се спроведуваат преку Министерство за економија и Агенцијата за промоција и поддршка на туризмот (АППТ) се спроведуваат мерките и инструментите предвидени во стратешките документи и поврзаните акциски планови.

Врз основа на акцискиот план содржан во Националната стратегија за развој на руралниот туризам во РМ за периодот 2012 – 2017 година, МЕ направи измени и дополнувања во Законот за угостителската дејност со кои ја даде правната рамка на вршењето на угостителска дејност и изготви повеќе подзаконски акти поврзани со вршење на дејноста во руралните средини од страна на селските домаќинства.

Субвенционирањето на странскиот организиран туристички промет и на авионските летови на ниско-буџетните компании се покажаа како добри мерки за промоција и поддршка на туризмот. Зголемувањето на средствата наменети за субвенционирање на странскиот организиран туристички промет придонесе минатата година за првпат бројот на туристи да ја надмине бројката од 700.000. Со ова серешава проблемот со недостаток на директна поврзаност со поголемите градови во Европа и светоти се дополни со нови дестинации.

Донесен е Законот за формирање на слободни туристички зони.

Комитетот за туризам заседава еднаш месечно и го следи спроведувањето на стратешките документи и програми.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Туризам

Во рамките на МЕ и АППТ ќе се спроведат Програмата за развој на туризмот за 2015 год. и Програмата за промоција и поддршка на туризмот за 2015 година.

Во 2015 година во оваа програма се планираат средства за субвенционирање на угостителските објекти за исхрана кои ќе добијат ознака „Национален ресторан-меана“ и нивна категоризација во согласност правилниците и предвидените критериуми.

Развојот на планинскиот туризам во Република Македонија треба максимално да се искористи за развој на нови видови на туристичка понуда на различни места во земјата, придружувани со спортски и друг вид на активности. МЕ предвидува изработувањестудија која ќе опфати неколку поатрактивни планински места во РМ кои имаат потенцијал за развој на туризмот и за истите ќе се предложат конкретни акциски планови за развој на различни видови на активности како што се планинарење, велосипедизам, параглајдерство и др. Со Програмата за развој на туризмот за 2015 година за оваа активност ќе бидат предвидени средства во износ од 3 000 000 денари.

Субвенционирањето на странскиот организиран туристички промет е дополнето со нови туроператори за туристи од други светски дестинации. Со ниско-буџетните авиокомпани, покрај постоечките 8 евтини авионски линии се воведени нови три авионски линии и тоа за Париз, Франкфурт и Брисел. За остварување на овие активности минатата година беа обезбедени 86 милиони денари, а за оваа се планираат 135 милиони денари.

Листата за субвенциониран странски организиран туристички промет секоја година се проширува. Освен за земјите од Бенелукс, Финска, Норвешка, Данска, Шведска, Русија, Украина, Обединетите Арапски Емирати и Јапонија, од годинава субвенционирањето ќе важи и за туристи од Кина и Индија, а од 2015 година и за оние од Казахстан, Азербејџан, Катар, Германија, САД и Англија. Годинава за субвенционирање се наменети 155 милиони денари, од кои 110 милиони од Програмата за промоција и поддршка на туризмот за 2014 година, а 45 милиони од игри на среќа.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во активностите на АППТ кои се однесуваат на руралниот развој вклучени се неколку проекти.

Тековно се реализира проектот за планинарски патеки на целата територија на Република Македонија, односно вкупно се уредуваат 184 планинарски патеки кои ги изведуваат 54 планинарски здруженија.

Агенцијата во партнерска соработка со УСАИД го реализира проектот за параглајдерство со кои се уредуваат полетишта и слетишта на 4 локации – една е веќе уредена во Крушево, а тековно се уредуваат на Галичица, Прилеп и Попова Шапка.

Во тек е подготовка на апликација за реализација на проектот „Планински велосипедски патеки“ на цела територија на Македонија.

Започнат е проект за создавање на планински куќи и планински домови кој што АППТ ќе го реализира заедно со Македонски шуми. Проектот опфаќа и создава услови дел од објектите на Македонски шуми да бидат понудени на јавно приватно партнерство или на концесија за адаптирање во објекти за планинско сместување.

Агенцијата за поддршка на земјоделието и руралниот развој во текот на јануари 2014 година објави јавен повик за поднесување на барања за финансиска поддршка на инвестиции за промоција на руралниот туризам со кои се опфатени услугите на сместување и исхрана. На јавниот повик доставени се вкупно десет барања со вкупна вредност од 114.814.484,60 денари и истите се во фаза на обработка. Според локацијата овие инвестиции се наоѓаат во: Македонски брод, Желино, Дојран, Петровец, Чучер – Сандево, Делчево, Ресен, Ново Село, Илинден, Маврово и Ростуше.

Во согласност со Националната стратегија за развој на туризмот се реализира проектот „Еко Македонија“.

Проект со УНИДО за 2014-2015 за обуки на човечките ресурси во туризмот и угостителство. На регионално ниво се очекува да се реализира проектот од Стратегијата ЈИЕ 2020, каде ќе се спроведе анализа на потенцијалите за соработка, бариерите за соработка и понатамошни иницијативи за поврзување на капацитетите од регионот и заедничка понуда и промоција.

Развој на локална и регионална конкурентност во сферата на туризмот. Акцискиот документ (Акциско фише, сектор Конкурентност и иновации, ИПА 2014) вклучува реализација на конкретни видливи проекти како на пример: изградба и реконструкција на локална инфраструктура, ревитализација на објекти од културно наследство, поддршка за развој на туристички услуги и унапредување на туристичката понуда, промоција на македонските туристички дестинации, градење на препознатлив туристички имиџ со воведување на светски стандарди во туристичко-угостителските услуги и сл.

Центарот за претприемничко учење за југоисточна Европа од Загреб⁹³, изготви регионален проект во соработка со Министерството за туризам на Хрватска и истиот е испратен како предлог до Европската комисија.

Според Програмата за развој на туризмот за 2015 година, Министерството за економија ги планира следните активности:

- Подготовка на нова Стратегија и акциски план за развој на туризмот во Република Македонија за 2015/2020;
- Изготвување на 5 идејни проекти за атрактивни локации во езерата во Република Македонија кои имаат потенцијал за развој на туризмот како што се: Езерото Треска во Скопје, Велешкото езеро – Велес, Дебарско езеро – Дебар, Тиквешкото езеро – Тиквеш и Липковското езеро –Куманово;
- Изготвување на Физибилити студии за атрактивни локации во Република Македонија за развој на алтернативен и планински туризам;
- Организирање на регионална конференција за „Балканот како туристичка дестинација“;
- Студија за активности на вода на реките и кањоните (кајакарство, едрење и возење низ кањони и клисури);
- Меѓународна и билатерална соработка во туризмот;
- Субвенции за угостителските објекти за добивање на ознака за Националните ресторани-меани;
- Печатење на промотивни материјали од областа на туризмот;
- Изработка на Веб портал со интегриран систем за водење на туристички и угостителски регистри, база на туристички податоци и градење на институционална туристичка мрежа со он-лајн платформа за следење и промовирање на сместувачките и угостителски капацитети во сите туристички места во државата;
- Одбележување на туристичките патеки, брендирање на туристички сувенири, изготвување на веб страна и печатење на промотивни материјали за Охридската и Битолската Чаршија;
- Поддршка на винскиот туризам преку организирање на регионална конференција;
- Унифицирање на излозите и рекламите во Старата скопска чаршија;
- Обезбедување на туристички податоци за 2015 година и проекција на идни показатели;
- Субвенции за туристички манифестации, проекти и форуми од областа на туризмот.

Според Програмата за промоција и поддршка на туризмот за 2015-2016 година, АППТ ги планира следните активности:

За промотивни активности и маркетинг:

- Подготовка, печатење и дистрибуција на печатен промотивен материјал;
- Учество на меѓународни, регионални и локални туристички саеми: Утрехт, Истанбул, Брисел, Софија, Белград, Берлин, Москва, Лондон, Гетеборг, Хелсинки, Токио, Келн, Римини, Париз, Скопје и други;
- Организирање на презентации и средби со странски туроператории денови на македонски туризам;
- Организирање на информативни патувања во Република Македонија за странски туроператори и новинари;
- Медиумска кампања- Билборд кампањи, реклами во печатени медиуми и електронска промоција- активно користење на Веб портал, Веб страни, интернет и социјални мрежи;
- Изработка на IOS, Android и Windows базирани софтверски програми – туристички водичи и нивна дистрибуција преку соодветни електронски пазари на апликации;
- Соработка со Генерален Секретаријат и Агенција за странски инвестиции и промоција на извоз во однос на детерминирање на ТВ кампањи;

За поддршка на туризмот се планираат следните активности:

- Проект „Планинарски патеки“ – уредување и обележување на постојни и создавање на нови планинарски патеки. Промоција на истите преку изработка на водич и е - водич;

---

⁹³SEECCEL

- Проект „Планински велосипедски патеки” - уредување и обележување на постојни и создавање на нови планински велосипедски патеки. Промоција на истите преку изработка на водич и е - водич;
- Проект „Манастирскиот туризам”- евидентирање и поврзување на манастирите во РМ;
- Проект „Евиденција на туристички потенцијали во Република Македонија” – истражување и евидентирање на туристичките потенцијали во планските региони во РМ кои имаат и нудат услови за развој на туризмот, изработка на веб страна, е-водич и печатење на промотивен материјал за верски и манастирски туризам;
- Проект „Обележување на препознатливи производи, локалитети, објекти и настани од значење за туризмот во Република Македонија”- евидентирање и обележување на препознатливи производи, локалитети, објекти и настани од значење за туристичката понуда, изработка на печатен промотивен материјал и објавување на истите на веб страната Македонија вечна⁹⁴ под наслов „Дали знаете”;
- Проект „Мапирање на патот Виа Егнација” – уредување и означување на римската магистрала Виа Егнација;
- Проект „Параглајдинг туризам” како алтернативна форма на туризам се реализира во соработка со УСАИД. Од првата фаза ќе се уредат останатите две полетишта на Попова Шапка и Галичица, при што ќе се пристапи кон нивно уредување со поставување на информативни табли и патокази, како и поставување на ветроказни и метеоролошки станици;
- Проект „Летање во природа” – предвидува изработка на проектна документација во вид на основен проект за изработка на патеки за спуштање со сајла;
- Проект „Македонски туристички пасош”- предвидува изработка на промотивен мал водич;
- Проект „Активен туризам” во соработка со УСАИД – Агенција за меѓународен развој на САД и АТТА – предвидува плаќање на членарина и котизација за организирање на Самит за активен туризам во Република Македонија;
- Проект „Подобрување на условите за сместување во планинарски и ловни домови/куќи” за создавање на мрежа на објекти како основен предуслов за развој на планинскиот и ловниот туризам;
- Финансиска поддршка на културни, забавни, спортски, гастрономски и еколошки манифестации на локално организирани туристички настани;
- Остварување на законските обврски по однос на туристичките развојни зони - оградување и надворешно уредување на туристичката развојна зона и др.;
- Изработка на четири подстратегии за развој на туризам;
- Реализација на обуки - стручно оспособување и усовршување на државните службеници вработени во Агенцијата за промоција и поддршка на туризам, согласно членот 24, став 3 и став 4 од Законот за државни службеници;
- Спроведување на систем за управување со квалитет согласно стандардот ИСО 9001.2008;
- Интегрирање на софтвер за електронско водење на архива и деловодник на Агенцијата за промоција и поддршка на туризам и други проекти.;
- субвенционирање на странскиот организиран туристички промет.

Во рамки на проектот на ОЕЦД за „Нова генерација конкурентност“, избрани се два сектори и тоа: туризам и прехранбена индустрија со цел да се согледаат и поттикнат можностите за регионална соработка. Овој проект ќе продолжи да се реализира и во 2015 година.

Од областа на челичната индустрија и металургијата, ќе биде подготвена „Информација за процесот на спроведување на Националната програма за реструктурирање на челичната индустрија на Република Македонија и Индивидуалните бизнис планови за 2014 година“.

⁹⁴www.macedonia-timeless.com

3.21 ТРАНСЕВРОПСКИ МРЕЖИ

Резиме

Во областа на транспортните мрежи постигнат е напредок. Во континуитет се гради и обновува патната и железничката инфраструктура во земјата долж Коридор VIII и X (Xd) што претставува дел од мрежата на Транспортната опсерваторија на југоисточна Европа (СЕЕТО). Исто така, се поддржува иницијативата за интегрирање на мрежата на СЕЕТО во транс-европските транспортни мрежи. Развојот на електропреносната мрежа кон соседните земји се одвива во континуитет во согласност со приоритетите утврдени во националната Стратегија за развој на енергетиката на Република Македонија, Регионалната стратегија за развој на енергетиката на Енергетската заедница како и новата Регионална стратегија на југоисточна Европа 2020. Земјата континуирано учествува во работните тела на СЕЕТО, Енергетската заедница и Европската асоцијација на електропреносните систем оператори (ЕНТСО-Е) итн.

3.21.1 ТРАНСПОРТНИ МРЕЖИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во однос на патната инфраструктура, долж Коридорот X, во тек е изградба на последната делница Демир Капија-Смоквица. Изградбата на автопатската делница во должина од 28.3 км, се реализира со средства од ИПА компонента за Регионален развој, Европска банка за обновување и развој и Европска инвестициона банка, како и Владата на Република Македонија. Градежните работи се започнати во 2012 година и истите продолжија во текот на 2014 година. Изградбата на делница Демир Капија – Смоквица е предвидена за 2016 година.

Во однос на проектот за рехабилитација на автопатската делница Велес-Катланово, кофинансиран преку ИПА Компонента за регионален развој, потпишан е договорот со избраната компанија на 21.07.2014 година. Во тек е изведување на градежни работи и времетраењето на градежните работи по потпишување на договорот е 12 месеци.

Во однос на проектот: Подготовка на студија и акциски план за подобрување на безбедноста по СЕЕТО мрежата (коридор X, X-d, VIII, рута 6 и рута VIII) потпишан е договорот со консултантот на 09.09.2014. Времетраење на договорот е 12 месеци по потпишувањето.

Рехабилитација на мостови со грант од НАТО: работите од Договорот за рехабилитација треба да се завршат до септември 2015 година. Во тек се градежните работи.

Во однос на проектот: Рехабилитација на автопатската делница Смоквица – Гевгелија како дел од Коридорот X, објавен е тендерот за градба на 09.09.2014 година. Рок за достава на понуди е до 09.12.2014 година. Времетраење на договорот е предвидено да биде 12 месеци по потпишувањето.

Во однос на патен Коридор VIII, на 12.11.2013 година помеѓу претставници на Владата на Република Македонија и овластениот претставник на кинеската компанија, потпишан е договор за изградба на патната делница Кичево-Охрид. Автопатот од Кичево до Охрид е во должина од 56.7 километри со широчина од 25.5 метри, со две автопатски ленти, дополнителна линија за запирање и зелен појас. Изведувачот на градежните работи отпочна со работа на 02.05.2014 година и рокот за завршување на работите е 1368 дена од отпочнувањето.

Во однос на железничката инфраструктура, во текот на 2014 година, се работеше на подобрување на железничкиот транспорт и инфраструктура преку проекти за рехабилитација на железничката линија долж Коридор X и краток X-d и изградба на Коридор VIII и железничко поврзување со Република Бугарија.

Изградба на железничката делница од Куманово до Бељаковце: проектот започна со реализација на 17.03.2014 година, каде се започна со градежни работи на подвозниците и надвозници.

Изработка на основна техничка документација и спроведување на тендерска постапка за избор на изведувач за делницата Бељаковце-Крива Паланка: во текот на 2014 година се изработуваа основните проекти и инвестиционо-техничката документација, а до крајот на 2014 година се планира да се објави претквалификација за избор на градежна фирма.

Изградба на делницата Бељаковце-Крива Паланка: во јуни 2014 година се обезбедија грант средства во висина од 3 милиони евра за надзор над градбата преку инструментот: Инвестициска рамка на Западен Балкан (ВБИФ), а во септември 2014 година успешно завршија преговорите со Европската банка за обновување и развој за заем во висина од 145 милиони евра наменет за градежни работи на делницата.

Ремонт на делницата од Неготино до Ногаевци, дел од Коридор 10: во текот на 2014 година, се изведуваа градежните работи за ремонт на делницата од Неготино до Ногаевци, како последната делница предвидена за ремонт со средствата обезбедени по пат на заем од ЕБОР.

Тендерот за проектирање на основен проект е распишан на 07.10.2014. Средства во износ од 3.5 милиони евра се обезбедени од ИПА компонентата за регионален развој.

Проектот: *Изградба на железничката делницата од Куманово до Крива Паланка* и проектот: *Изградба на железничката делница Кичево – граница со Република Албанија* се рангирани во приоритетни проекти подобни за финансирање во Повеќегодишен план на СЕЕТО⁹⁵. Склучен е договор со избраната компанија на 16.09.2014, која во рок од 24 месеци потребно е да подготви основен проект и тендер за градба и надзор.

Рехабилитација и надградба на Железничка станица Скопје според најдобрите ЕУ практики: на 30.04.2014 година е склучен договорот со избраната компанија. Времетраењето на договорот од моментот на потпишување е 11 месеци.

Тендерот за *Набавка и инсталација на опрема за автоматска регулација на брзините на возовите (ЕТЦС) и опрема за радио диспечер (ГСМР) по должина на Коридорот X Табановце-Гевгелија* се објави на 05.02.2013 година. Во тек е усогласување на тендерската документација со ДЕУ.

Во однос на *Националната транспортна стратегија (2007-2017)* во јуни 2014 година се заврши петтото ажурирање на НТС. Ажурирањето се врши на секои две години, а има за цел следење на спроведување на активностите предвидени во Националната транспортна стратегија 2007–2017, како и подготовката на Информацијата за степенот на реализација на целите предвидени во Националната транспортна стратегија (од 2007 до 2017 година).

Во рамките на Министерството за транспорт и врски (МТВ), Секторот за Европска Унија се состои од четири одделенија: Одделение за преговори и интеграција, Одделение за ИПА мониторинг, Одделение за ИПА програмирање и техничка имплементација и Одделение за други меѓународни инвестиции. Во Секторот за Европска унија има 13 вработени од кои сите се во постојан работен однос. Надлежни институции за спроведување на проектите од трансевропските мрежи се: Министерството за транспорт и врски, Јавното претпријатие за државни патишта, МЖ Инфраструктура, Министерството за финансии и Секторот за желеници од МТВ. За претставниците на Одделението за ИПА фондови (ИПА структурата), на годишно ниво се проценува потреба од обуки и истата се доставува до ЦФЦД –Министерство за финансии.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Модернизација на патен Коридор X

Во однос на патната инфраструктура, продолжува изградбата на последната патна делница *Демир Капија – Смоквица*, долж Коридорот X, во временскиот период од 2012-2016 година.

Основниот проект и соодветните студии за *делниците од патниот Коридор X-d, клучка Дреново - клучка Градско и мост Раец - клучка Дреново* се финализираа во 2013 година. Потоа, следи реализација, т.е. градба на овие делници со средства од следниот плански период 2014-2020 и со средства од меѓународните финансиски институции и Оперативната програма транспорт 2014-2020.

Во однос на патната делница *Битола-Ресен-Охрид-Подмогје*, на 22.04.2014 година од страна на ЈП за државни патишта добиевме известување дека во нивниот буџет нема средства за проектна документација. Постои преклопување со оглед на тоа дека ЈПДП планира рехабилитација на дел од оваа делница, т.е. Ресен-Буково со

⁹⁵ Проекти подобни за финансирање се проекти за кои не се обезбедени финансиски средства и затоа се наоѓаат на приоритетната листа на МАП 2014.

заем од Светска банка и предложија предлог-проект за хоризонтална и вертикална сигнализација, кој е одобрен од страна на ДЕУ на 09.10.2014 година.

Во однос на проектот: *Рехабилитација на автопатната делница Велес-Катланово*, како дел од Коридорот X, градежните работи започнаа со склучување на договорот на 21.07.2014 година.

Рехабилитација и надградба на автопатната делница Смоквица - Гевгелија, како дел од Коридорот X е планиран проект за 2015 година. Објавен е тендерот за градба на 09.09.2014. Рок за достава на понуди е до 09.12.2014 година. Времетраењето на градежните работи по потпишување на договорот е 18 месеци.

Во однос на проектот: *Подготовка на студија и акциски план за подобрување на безбедноста по СЕЕТО мрежата (коридор X, X-d, VIII, рута 6 и рута VIII)*, потпишан е договорот со консултантот и е одржан првичен состанок на 14.09.2014 година.

Рехабилитација на мостови со грант од НАТО: работите од Договорот за рехабилитација треба да се завршат до септември 2015 година.

Во однос на патен Коридор VIII, на 12.11.2013 година помеѓу претставници на Владата на Република Македонија и овластениот претставник на кинеската компанија, потпишан е договор за изградба на *патната делница Кичево-Охрид*. Автопатот од Кичево до Охрид е во должина од 56.7 километри со широчина од 25.5 метри, со две автопатски ленти, дополнителна линија за запирање и зелен појас. Изведувачот на градежните работи беше воведен во работа на ден 02.05.2014 година и рокот за завршување на работите е 1368 дена од воведувањето на работите.

Модернизација на железнички Коридор X

Ремонт на Коридор X финансиран со заем од ЕБОР: до средината на 2015 година, во согласност договорената динамика на изведување на градежните работи, треба да заврши ремонтот на *делницата Ногаевци-Неготино* во должина од 30,9 км, а со тоа и реализација на кредитот од Европската банка за обнова и развој.

За делницата *Битола - Креница од желеничкиот Коридор Xd од Коридорот X*, на 15.04.2014 година се објави тендерот за градежни работи. Се очекува до крајот на 2014 година да се започне со градба на оваа делница. Овој проект беше рангиран во приоритетни проекти подобни за финансирање во Повеќегодишен план на СЕЕТО за 2013 година, но со оглед на тоа дека беа обезбедени средства за негова реализација преку ИПА, истиот веќе не е на приоритетната листа на проекти од МАП 2014.

Во однос на проектот за *Рехабилитација и надградба на Железничка станица Скопје според најдобрите ЕУ практики* на 30.04.2014 година е склучен договорот со избраната компанија. Во тек се градежните работи.

Рехабилитација, надградба и реконструкција на поголемите железнички станици на Коридорот X и кракот Xd според најдобрите практики во ЕУ: се објави тендерот за градежни работи на интернет-страницата на ЕУ на 01.08.2014 година. Се очекува до крајот на 2014 година да се склучи договорот со избраната компанија. Проектот се очекува да заврши до крајот на 2015 година.

Набавка и инсталација на опрема за автоматска регулација на брзините на возовите (ЕТЦС) и опрема за радио диспечер (ГСМР) по должина на Коридорот X Табановце-Гевгелија: во тек е усогласување на тендерската документација со ДЕУ. Се очекува договорот да се склучи во прва половина од 2015 година и да заврши до крајот на 2017 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Комплетирање на железнички Коридор VIII

Изградба на железничката делницата од Куманово до Бељаковце: во текот на 2015 година ќе се одвиваат градежни работи на делницата, во согласност со утврдената динамика меѓу изведувачот и надзорниот инженер.

Изработка на основна техничка документација и спроведување на тендерска постапка за избор на изведувач за делницата Бељаковце-Крива Паланка: во третиот квартал од 2015 година се планира да завршат постапката за

избор на градежна фирма која ќе ја изведува градбата и изборот на консултантска куќа која ќе врши надзор над градбата, во согласност со правилата и политиките на ЕБОР.

Проектирањето на делницата од Кичево (Македонија) до Лин (Албанија) ќе биде во рамки на проект финансиран од Европската Унија, за кој во 2013 година беше започната тендерска постапка. Договорот со избраната компанија се склучи на 16.09.2014 година, која во рок од 24 месеци потребно е да подготви основен проект и тендер за градба и надзор.

Тендерот за проектирање на основен проект е распишан на 07.10.2014 година. Средства во износ од 3.5 милиони евра се обезбедени од ИПА компонентата за регионален развој.

3.21.2 ТРАНСЕВРОПСКИ ЕНЕРГЕТСКИ МРЕЖИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во февруари 2014 година беше потпишан Договорот за основање и финансирање на СЕЕ ЦАО од страна на Албанија, Босна и Херцеговина, Хрватска, Грција, Косово и Црна Гора на Канцеларија за доделување на прекугранични преносни капацитети. Одлуката за пристапување на АД МЕПСО кон СЕЕ ЦАО требаше да биде донесена на состанокот на УО на АД МЕПСО. Земајќи го предвид проблемот со фактурирањето од стана на АД МЕПСО спрема СЕЕ ЦАО за наплата на средствата кои би се добиле во случај на загушување при алокација на прекуграничните преносни капацитети, УО на АД МЕПСО донесе одлука да не го потпише договорот, односно да не учествува во процесот на координирано доделување на прекуграничните преносни капацитети, се додека не се надмине наведениот проблем.

АД МЕПСО е полноправен член на ЕНТСО-Е и во рамките на оваа организација активно учествуваше во изработката на ТУНДП 2014 година и Регионалниот план 2014 година кои опфаќаат планирачки хоризонт до 2030 година и учествува во изработката на Заедничка студија за планирање 2015 година.

Во рамки на *Програмата на СЕЦИ*⁹⁶, во тек е реализација на Проектот за регионално планирање на електроенергетските системи во Југоисточна Европа. Продолжува изработка на регионалните модели на преносната мрежа за 2020, 2025 и 2030 година. Изработена е регионалната Студија за верификација на регионалниот динамички модел на Електроенергетскиот систем (ЕЕС) и Студија за оптимизација на преносните капацитети во ЈИЕ.

Електропреносна инфраструктура

400 kV интерконективна врска Штип (Република Македонија) – Ниш (Република Србија). За овој проект, АД МЕПСО има правосилно одобрение за градење, завршена е испораката на проводното и оптичкото јаже, завршени се испитните тестирања за столбовите, избран е надзор за текот на градбата. Во тек е испораката на столбовите и се започна соизградбата на далекуводното поле во 400/110kV ТС Штип.

400 kV интерконективна врска Скопје (Република Македонија) – Република Косово (Ново Косово). За овој проект во 2014 нема активности.

400 kV интерконективна врска Битола (Република Македонија) – Елбасан (Република Албанија) Во рамките на првиот грант од ВБИФ, во постапката за спроведување на Студијата за ОВЖС се објавија во дневниот печат и се одржаа јавни расправи во општините Новаци, Битола, Могила, Ресен, Дебарца, Охрид и Струга. Условите за планирање на просторот од страна на Агенцијата за планирање на просторот се изработени и врз нивна основа МЖСПП го издаде решението за планирање на просторот. МЖСПП достави известување за дополнување на Студијата за ОВЖС врз основа на коментарите и предлозите од јавните расправи, по кои МЕПСО ќе постапи и ќе ја достави конечната Студија за ОВЖС до МЖСПП за издавање одобрение на Студијата. Во рамките на вториот грант од ВБИФ за овој проект се објави оглас за покажување интерес за изработка на техничката документација и по пристигнатите понуди започна нивната евалуација.

За проектот: *Изградба на објекти од електрична мрежа*⁹⁷ во тек е реконструкција и ревитализација на постојните преносни трафостаници и далекуводи со што се подобруваат перформансите на електропреносниот систем на

⁹⁶ Започнат во 2001 година со техничка помош од УСАИД и УСЕА

⁹⁷ Започнат во 2004 година и е финансиран од Европската банка за инвестиции (ЕИБ) со кофинансирање од страна на АД МЕПСО.

Република Македонија и се обезбедува доверливо снабдување со електричната енергија на потрошувачите. За обврската на МЕПСО од реализација на трафостаница ТС Петровец, АД МЕПСО ја изгради 110 kV РП во ТС 110/35/10 kV Петровец и 110 kV приклучниот ДВ и трафостаницата ТС 110/35/10 kV Петровец и ја пушти под напон. Во тек е припрема на техничката документација потребна за добивање употребна дозвола. Во врска со изградбата на ДВ 2x110 kV ХЕЦ Вруток-ТС Тетово, во септември 2014 година изведувачот ЕМО продолжи со изградбата на третата секција од далекуводот.

Во рамките на Стратешкиот план на Светска банка за инвестирање во Енергетската заедница на Југоисточна Европа за развој на регионалниот енергетски пазар влезен е *Проектот за развој на електроенергетскиот систем на Република Македонија*. Проектот е комплексен со 5 компоненти од кои во тек се следните компоненти:

Компонента 2: Реконструкција и градба на интерконективен и надземни далекуводи. Во рамките на оваа компонента планирана е изградбата на 2x110 kV ДВ ТС Битола 3 - ТС Битола 4, изградени се 110 kV ДВ полиња во ТС Битола 3 и ТС Битола 4, изграден е двосистемскиот 110 kV далекувод и истиот е пуштен во пробна работа.

Во рамките на оваа компонента планирана е реконструкцијата на постојниот 110 kV ДВ ТС Скопје 1-ТС Тетово 1 за кој експропријацијата е во тек, изработен е Изведбен проект од страна на изведувачот на работите и е добиено одобрение за градба за ДВ, а со изградба се очекува да се почне во месец ноември 2014.

Компонента 4: Надградба и реконструкција на постојните 110/x kV трафостаници. За Пакет 10, Лот 2⁹⁸: за потребите на тестирање за прифаќање на место) за трафо поле во ТС Овче Поле, извршено е полагање на каблите за поврзување со примарната расклопна опрема и исклучување на 110 kV енергетски трансформатор во оваа трафостаница, во координација со ЕВН Македонија. Заради преоптоварување на 35 kV далноводна мрежа, неопходно беше повторно да се вклучи трафостаницата со што е оневозможена изведба на прилагодувањето и самото тестирање. Продолжуваат активности во ТС Осломеј. Спроведени се активностите на трафо полињата во ТС Југохром. Заради оптовареност на трафостаниците, потребните исклучувања зависат од Југохром. Започнати се активностите во ТС Валандово како и завршување на активностите по генерираните забелешки во ТС Велес 1, ТС Велес 2 и ТС Полог. Претстои продолжување на договорот со оглед на фактот дека до истекот на договорот (31.10.2014) нема можности за завршување на договорните активности во целост. Основни причини за продолжување се исклучувањата на далекуводите и трансформаторските полиња кои треба да ги одобрат ЕЛЕМ и ЕВН како и потребата од изградба на командно контролни објекти за сместување на опремата во ТС Берово и ТС Струга.

Компонента 5: Поддршка на институционалниот развој. Имплементацијата на договорот со консултанти за проектот за набавка на деловен информациски систем (ДИС) и договорот за набавка на опрема за ДИС се успешно завршени во март 2014 година.

Проектот: *Четири трафостаници 400/110 kV* за реконструкција на постојната опрема за управување и заштита во четири трафостаници од 400/110 kV, односно Скопје 1, Скопје 4, Битола 2 и Дуброво е тековен и истиот се реализира со средства преостанати од кредитот на ЕБОР за 400 kV интерконекција ТС Штип (Македонија) – ТС Червена Могила (Бугарија). Во ТС Скопје 1 опремата е инсталирана, продолжува инсталацијата на опремата во ТС Битола 2 и се очекува да заврши до крајот на 2014 година.

Проектот: *НОВА СКАДА/ЕМС* ќе овозможи поквалитетен надзор и управување со електроенергетски систем (ЕЕС) на Република Македонија во реално и проширено време со висока доверливост, сигурност и расположивост во согласност со ЕНТСО-Е регулативата и стандардите. Проектот се реализира во два пакети:

Пакет 1 - Испорака и инсталација на нов СКАДА/ЕМС за национален диспечерски центар (НДЦ) и резервниот НДЦ. Се реализираа сите обуки. Во согласност со претходно прифатените испитни протоколи реализирани се тестирања за прифаќање. Бидејќи е констатирано дека тестирањата беа успешни односно дека бараните функционалности се задоволени, сочинет е записник за реализиран FAT со што се исполнети условите за испорака на опремата. Опремата е спакувана, испорачана и инсталирана на дефинираните микролокации во НДЦ и РДЦ, по што започна фазата на пробна работа. Извршени се конекции и стартувања на серверските платформи и конектирање на работните станици. Извршено е и пробно тестирање на АГЦ (фреквенциска контрола при оптеретување) на сите хидроелектрани и направени се архиви од извршените испитувања. Извршени се дел од

⁹⁸ Договорот е потпишан на 14.09.2011 год. со рок на реализација на сите активности од три години.

пробните активности на примената на мрежата, конектирани се сите трафостаници со ИЕЦ 101 протокол, конектирање на расположивите објекти со ИЕЦ 104, проба на ИФС серверите.

Пакет 2 - Испорака и инсталација САЦС за 9 трафостаници. Спроведени се тестирања за прифаќање за ТС Куманово 1, ТС Штип и ТС Битола 3. Опремата е испорачана на објекти. Во ТС Куманово 1 опремата е инсталирана и извршено е и поврзување со примарната опрема, тестирање на управувањето и заштитата и ставање на ДВ кон ТС Скопје 1 под напон. Започнати се активностите на трафо поле во ТС Куманово 1, како и на трафо поле во ТС Битола 3.

Новиот проект: *Ревитализација и модернизација на преносната мрежа* е составен од четири компоненти: ревитализација на 110 kV далеководи, примарна опрема, комплетно затварање на оптичкиот прстен со поставување оптички кабел во преносната мрежа и далечинско следење, видео надзор и управување со трафостаници. Проектот е финансиран од Европската банка за обнова и развој (ЕБОР). По објавата на намера за ангажирање на консултант започната е тендерската постапка за избор на најповолен понудувач. По изборот на најповолниот избран консултант следи потпишување на договорот.

Гасоводна инфраструктура

Врз основа на изработените идејни проекти од физибилити студијата за гасификација, изработени се основни проекти за 5 делници и тоа: Клевовце-Штип-Неготино (Кавадарци), Кавадрци-Прилеп-Битола, Штип-Радовиш-Хамзали, Хамзали-Струмица-Богданци-Граница Грција и Скопје-Тетово-Гостивар со можност за поврзување со Кичево. „Македонски енергетски ресурси АД Скопје“ склучи договор со руската компанија за изградба на делница од магистралниот гасовод со средства од рускиот долг, а Министерството за транспорт и врски склучи договор за вршење на надзор. Во согласност со барањата на ЕБОР за добивање заем, изработен е проектот: *Анализа на процената за недостатоците во Студијата за социјалното влијание и влијанието на животната средина на националниот гасификационен систем на Република Македонија* со грант средства од ВБИФ.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Електропреносна инфраструктура

Краткорочното – годишно, среднорочното и долгорочното планирање и инвестирање во електропреносниот систем на АД МЕПСО се заснова на Стратегијата за развој на енергетиката во Република Македонија до 2030 година и Студијата за развој на преносната мрежа на Република Македонија во период 2010-2020 година. Стратегијата предвидува поврзување на електроенергетскиот систем на Република Македонија со 400 kV интерконективни далноводи: Република Македонија – Република Србија, Република Македонија – Република Албанија и Република Македонија – Република Косово со цел за целосна интеграција во регионалниот систем.

До крајот на 2015 година за 400 kV интерконективна врска Штип (Република Македонија) – Ниш (Република Србија) се очекува изградбата на интерконекцијата да заврши.

За 400 kV интерконективна врска Република Македонија (Скопје) – Република Косово (Ново Косово) во 2015 година се очекува МЕПСО и КОСТТ (косовскиот електропреносен систем оператор) да започнат соработка на ниво на стратешко планирање и развојни анализи.

За 400 kV интерконективна врска (Република Македонија) – (Република Албанија) во 2015 година се очекува да се добие одобрение за ОВЖС од страна на МЖСПП и МЕПСО да ги спроведе предизведбените истражувања за ОВЖС како барање од МЖСПП. Во рамките на вториот грант од ВБИФ за овој проект, ќе продолжат активностите околу изработката на целокупната техничка документација за интерконективниот далекувод и 400/110 kV ТС Охрид.

Активностите во проектот: *Изградба на објекти од електрична мрежа*, се очекува во 2015 година да биде завршена изградбата на ДВ 2x110 kV ХЕЦ Вруток-ТС Тетово .

Во рамки на проектот: *Развој на електроенергетскиот систем на Република Македонија* во Компонента 2 за реконструкцијата на постојниот 110 kV ДВ ТС Скопје 1-ТС Тетово 1 се очекува во 2015 година да заврши изградбата на далекуводот.

Компонента 4: Надградба и реконструкција на постојните 110/x kV трафостаници, Пакет 10, Лот 2 се очекува да заврши во 2015 година.

Во проектот: *Нов СКАДА/ЕМС систем*, Пакет 1 – испорака и инсталација на нов СКАДА/ЕМС за НДЦ и резервниот НДЦ, се очекува да биде реализиран во 2015 година. Пакет 2 – испорака и инсталација САКС за 9 трафостаници, во согласност со договорот, се очекува да биде реализиран до декември 2015 година.

За новиот проект: *Ревитализација и модернизација на преносната мрежа*, составен од четири компоненти, во 2015 година се очекува да се изработат техничките документи и да започне реализацијата на компонентите.

Гасоводна инфраструктура

Со средства обезбедени од *Спогодбата меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Руската Федерација за регулирање на обврската на поранешниот СССР по пресметките сврзани со стоковната размена меѓу поранешниот СССР и поранешната СФРЈ* ќе се гради делницата Клевовце-Блок станица 5. Се планира изградбата да започне во 2015 година и да се изгради за 18 месеци (до 2016 година).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Електропреносна инфраструктура

Во однос на *400 kV интерконективна врска Република Македонија (Скопје) – Косово (Косово Ц)*, на среднорочен план предвидено е изработка на фисибилити студија и техничка документација.

Во однос на *400 kV интерконективна врска: 400 kV далековод Република Македонија – Република Албанија*, во рамките на вториот грант од ВБИФ за овој проект, се очекува да биде комплетирана техничката документација и започната постапката за експропријација како и постапката за добивање заем, тендерската постапка и добивањето на одобрението за градба.

За новиот проект: *Ревитализација и модернизација на преносната мрежа* по одобрување на заемот, во 2016 и 2017 година се очекува да почне реализација на компонентите од проектот.

Гасоводна инфраструктура

Изградба на трасите ТЕЦ Неготино-Кавадарци-Прилеп-Битола и РЕК Битола-Кременица-граница со Република Грција, Штип-Хамзали-Стојаково-Република Грција и Скопје-Тетово-Гостивар ќе се финансира со заем од ЕБОР, како прва фаза. Изградбата се планира да започне 2016 година и да заврши до крај на 2019 година.

Како втора фаза од заемот ЕБОР/ЕИБ ќе се финансираат делниците Гостивар-ТЕЦ Осломеј-Кичево, Хамзали-Ново Село-граница со Република Бугарија и преостанатиот дел на магистралните гасоводи од националниот гасоводен систем во Република Македонија. Овие делници се планираат да започнат во 2017 година и да завршат до крајот на 2022 година.

3.22 РЕГИОНАЛНА ПОЛИТИКА И КООРДИНАЦИЈА НА СТРУКТУРНИ ИНСТРУМЕНТИ

Резиме

Имајќи предвид дека ефикасното користење на Инструментот за претпристапната помош (ИПА) на Република Македонија значи поддршка при исполнувањето на критериумите за пристапување кон полноправно членство во ЕУ, акцентот останува на подобрување на апсорпцијата на средствата од ИПА, обезбедување соодветно спроведување на проектите финансирани од ИПА, истовремено почитувајќи ги принципите на стабилно финансиско управување и соодветни контроли. Воедно, особен акцент ќе се стави на воведувањето на целосно децентрализирано управување на ИПА без експронтни контроли и прилагодување на системот за управување со ИПА II.

Во текот на 2015 година, во согласност со Програмата за работа, Владата на РМ ќе продолжи да се залага за унапредување на развојот на сите региони во земјата. Рамномерниот регионален развој треба да помогне во создавањето на еднакви можности во сите региони во земјата, со цел истите да можат да се интегрираат во економијата, подобрувајќи ја на тој начин нивната инфраструктура. Владата на РМ ќе продолжи да ги следи промените во европското законодавство со цел утврдување на потребите од понатамошни измени во постоечката правна рамка во областа на регионалниот развој. Во 2015 година акцентот ќе биде ставен на натамошно јакнење на административниот капацитет со цел да се гарантира целосна и ефективна употреба на ИПА помошта за Македонија. При програмирањето на преостанатите алокации од ИПА и новите алокации од ИПА II, земени се предвид начелата од Стратегијата за одржлив раст и работни места „Европа 2020“ и Стратегијата за Југоисточна Европа 2020 на Советот за регионална соработка и приоритетите дефинирани во Програмата за работа на Владата на РМ во одделни сектори и области. Во тек е и програмирањето на повеќегодишните секторски програми за секторите транспорт, животна средина, социјална политика, вработување и образование во рамките на ИПА II (2014-2020). Во следниот период, во однос на следењето и оценувањето на проектите, акцентот останува на континуирано јакнење на системот за следење и контрола на спроведувањето на Оперативните програми. Во следниот период акцентот останува на сигурното финансиско управување, со цел да се обезбеди навремено и непречено спроведување на проектите финансирани од ИПА и соодветно трошење на финансиските средства.

3.22.1 ЗАКОНОДАВНА РАМКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Воспоставувањето на потребните структури и надлежни органи во РМ за управување со ИПА помошта при децентрализирано управување е направено врз основа на Рамковната спогодба за принципите на соработката помеѓу Република Македонија и Европската комисија во однос на спроведувањето на ИПА. Врз основа на Рамковната спогодба е усвоена и Уредба за уредување на меѓусебните односи на институциите во системот за имплементација на ИПА. Овие документи ќе бидат заменети со документи кои ќе ги рефлектираат промените предвидени во новото законодавство на ЕУ за ИПА II.

Министерството за локална самоуправа во соработка со Бирото за регионален развој донесе неколку акти во областа на регионалниот развој. Истите се во согласност со Законот за рамномерен регионален развој („Службен весник на РМ“ бр.63/07) кој е основата за развој на регионите, додека Стратегијата за регионален развој на Република Македонија за периодот 2009-2019 година и Акцискиот план за спроведување на Стратегијата за регионален развој за периодот 2016-2018 година се документи кои го сочинуваат Планот за интервенции за поддршка на регионалниот развој.

Приоритетните мерки во Акцискиот план за регионален развој се поделени на две основни групи, од кои првата група опфаќа поттикнување на економскиот раст во планските региони, развивање на современа и модерна инфраструктура, препознавање и искористување на иновативните потенцијали и подигнување на техничко-технолошката основа на носечките индустрии во планските региони. Втората група опфаќа оптимално користење и валоризација на природните ресурси и енергетските потенцијали во планските региони, градење на функционално-просторни структури за подобро интегрирање на урбаните и руралните средини во планските региони и зголемување и порамномерна дисперзија на инвестициите и вработеноста во рамките на регионите.

ИПА ќе продолжи да функционира и во периодот 2014-2020 година, преку новата Финансиска перспектива и изменетиот Инструмент ИПА II. Тие предвидуваат одредени новини што ќе имаат влијание на програмирањето, воведувајќи сеопфатен и стратешки пристап кон претпристапната помош. Компонентите се заменети со „области на

дејствување“ и секторски пристап во управување со помошта. Новиот Инструмент има за цел постојаност на дејствувањето и поттикнување на поблиска соработка помеѓу четирите генерални директорати во ЕК, во одредување на заедничка стратегија за секоја посебна земја. Новитет во ИПА II е и елементот на успешност, што подразбира дополнителни средства за оние земји кои што ќе покажат добри резултати и поголема флексибилност во пренамената на средствата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2015 година акцентот ќе биде ставен на спроведувањето на активностите од Акцискиот план и спроведување на Стратегијата за регионален развој за периодот 2016-2018 година. За обезбедување на рамномерниот регионален развој, континуирано ќе се јакне улогата на Советот за рамномерен регионален развој. Во рамките на Советот ќе се координира искористувањето на средствата од сите секторски програми наменети за регионите/општините.

Исто така, Владата на РМ ќе го оцени влијанието напромените во новата регулатива за ИПА II, усвоена во почетокот на 2014 година, за да одлучи кои се потребните промени во постојниот систем за спроведување на ИПА со цел да се овозможи успешно искористување на ИПА II. Рамковната спогодба за спроведување на ИПА II, како основен правен докумен врз основа на кој ќе се гради правната рамка, се очекува да биде потпишана пред почетокот на 2015 година. Во текот на 2015 година ќе се преземат конкретни чекори кон системот за спроведување на ИПА без екс анте контроли.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во однос на среднорочните приоритети акцентот ќе биде ставен на спроведување на измените во постоечката правна рамка во согласност со новините во европското законодавство во однос на спроведувањето на ИПА II и подготовка за употреба на други фондови на ЕУ.

Понатаму, инструментите предвидени во Стратегијата за регионален развој треба да ги насочат планските региони и единиците на локалната самоуправа да започнат со подготовка на проекти за развој, да овозможат транспарентност во претставувањето на развојниот пристап и политиката и да ја информираат општата јавност кои се главните прашања во регионалниот развој во блиска иднина.

3.22.2 ИНСТИТУЦИОНАЛНА РАМКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Владата на РМ го воспостави Системот за децентрализирано управување (ДИС) за спроведување на ИПА компонентите 1, 3 и 4 во согласност со акредитациските критериуми утврдени во Анексот на Регулацијата (ЕК) бр.718/2007 (ИПА Регулацијата за спроведување). Воспоставени се сите клучни институции и тела кои се неопходни за спроведување на сите контроли и функции во системот за управување со ИПА. Оперативните структури кои се воспоставени во согласност со ИПА компонента се составени од повеќе тела и предводени од раководителот на Оперативните структури одговорен за сите надлежности пропишани во член 28 од ИПА Регулацијата за спроведување. ИПА се спроведува во рамките на системот со екс анте проверки од страна на Делегацијата на ЕУ. Во рамките на ДИС со средствата од ИПА, воспоставено е и Ревизорското тело кое е одговорно за вршење на ревизија на ИПА и е функционално независно од сите учесници во системот за управување и контрола. Ревизорското тело е одговорно за проверка на функционирање на системите за управување и за контрола во рамки на ДИС со ИПА.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година Владата на РМ ќе го оцени влијанието напромените во новата регулатива за ИПА II за да одлучи кои се потребните институционални промени во постојниот систем за спроведување на ИПА за усогласување со новата регулатива, со цел да се овозможи успешно искористување на ИПА II.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок, акцентот ќе биде ставен на спроведувањето на измените во постоечките структури и институции, во согласност со новините во европското законодавство за спроведувањето на ИПА II и подготовка за користење на други фондови на ЕУ.

3.22.3 АДМИНИСТРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Административниот капацитет на структурите задолжени за спроведување на ИПА е многу поголем, доколку се знае дека во подготовката и спроведувањето на проектите сите институции ја вложуваат целата техничка експертиза со која располагаат.

Во согласност со акредитацискиот критериум 1 од Анекс I од Регулативата за спроведување на ИПА 718/2007 и воспоставената Процедура за постапки за контрола во рамки на ДИС, на редовна основа се собираат сите потребни информации во однос на бројот на нови вработувања, потребите за обуки и информации за реализираните обуки на вработените лица во рамки на Оперативните структури за ИПА Компонентите 2, 3 и 4. Менторството на нововработените луѓе од оние вработени коишто имаат искуство е една од главните алатки за градење на капацитетите на овие структури.

Подготвени се Анализите за обем на работа и Плановите за вработување во 2015 година во институциите кои се дел од Оперативните структури за децентрализирано спроведување на ИПА средствата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година акцентот ќе биде ставен на понатамошно јакнењето на административниот капацитет на Националниот фонд и институциите кои се дел од Оперативните структури за ИПА, како што е подготовката за спроведување на Кохезиската политика на ЕУ. Јакнење на капацитетите е од исклучителна важност за одржување на стапката на одбивање на тендерски документи од страна на ДЕУ на ниско ниво.

Ќе се врши обучување на вработените согласно со проценетите потреби од обуки, според Анализите на потребите од обуки и Планот за обуки за вработените во воспоставените национални структури за имплементација на ИПА.

Во однос на обуките за вработените лица во рамки на Оперативните структури за ИПА, структурата за обезбедување на јакнење на капацитетите постои. Имено, формиран е Центар за обука на СЕП, кој воедно е дел од акредитирано НИПАК, и во согласност со својот мандат, треба да се грижи за обуки и простории сродни активности кои ги јакнат капацитетите на администрацијата пошироко за ЕУ и ИПА. Центарот е кадровски екипиран, располага со целосно опремени прилагодени премиси за обука и располага со буџет за обука. Мандатот во однос на ИПА оперативната структура е јасно дефиниран во Прирачникот на НИПАК. Оттаму, Центарот за обука на СЕП врши анализа на потребите од обука на ИПА ОС, подготвува план за работа, води бази на податоци, организира и испорачува обука и управува со групите обучувачи релевантни за овој домен на работа.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок, ќе се продолжи со континуирано зајакнување на административните капацитети на Оперативните структури преку вработувања и интензивни обуки на структурите за управување со средствата од претпристапната помош од ЕУ, со цел да се постигне оптимален број на вработени во ИПА структурите даден во Анализите за обем на работа, а со тоа и оптимална распределба на работните обврски и квалитетна работа на истите. Воедно ќе се работи на изнаоѓање најповолно системско решение во однос на обучувачите и користењето на надворешна експертиза, со цел Центарот за обука во целост да може да ја исполни својата функција. Исто така, акцентот ќе остане на одржување на стапката на одбивање на тендерски документи за Компонентите 3 и 4 на ниско ниво.

3.22.4 ПРОГРАМИРАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

За периодот 2007-2013 година од ИПА Компонентата за Регионален развој, Република Македонија има на располагање средства од 199.9 милиони евра за инфраструктурни проекти во секторите транспорт и животна средина.

Во моментот, проектите кои се финансираат преку оваа Оперативна програма, главно во секторот транспорт, и тоа патниот и железничкиот транспорт во РМ, се целосно програмирани и усогласени со службите на ЕУ. Овие проекти ќе придонесат за модернизирање на патниот и железничкиот сообраќај во РМ. Друг значаен аспект на најголем број од операциите кои се финансираат, како во секторот транспорт, така и во секторот животна средина, е дека истите претставуваат активности кои придонесуваат за созревање и подготовка на идните инфраструктурни активности во овие две области. Ова придонесува за понатамошно градење на портфолиото на приоритетни проекти кои РМ ќе ги финансира во пристапниот период преку ИПА, и во иднина преку структурните инструменти по пристапувањето во

Унијата. Во тек е и програмирањето на повеќегодишните секторски програми за секторите транспорт, животна средина, социјална политика, вработување и образование во рамките на ИПА II (2014-2020). За овие два сектора, програмските документи се веќе усвоени, а вклучените институции веќе активно ги програмираат предвидените средства за проектите.

За периодот 2007-2013 година од ИПА Компонентата за Развој на човечки ресурси, Република Македонија има на располагање средства од 64.03 милиони евра за проекти наменети за поддршка на политики за вработување, социјална вклученост и образование и обука.

Активностите кои се во тек и кои ќе се финансираат во следните неколку години во рамките на оваа Програма, пред сè се насочени кон пазарот на трудот и главните институции кои дејствуваат на истиот и тоа во насока на реструктурирање и реформирање на нивното работење сè со цел да се создаде можност за поефикасно справување со невработеноста. Овие мерки за институционално реструктурирање се комбинирани со финансирање на активности кои се директно насочени кон невработените, и тоа оние од ризичните групи, на пример млади невработени, долгорочно невработени и невработени жени од малцинските заедници.

Од друга страна, ИПА средствата се насочени и кон секторот образование и обука, меѓудругото и кон два многу значајни подсектори, стручно образование и обука и образование на возрасни, кои што во контекст на доживотното учење имаат специфично влијание врз пазарот на труд и креирањето на конкурентна работна сила. Дополнително, забележителни се и активностите во однос на обезбедување на еднаков пристап до квалитетно образование за сите.

Во однос на преостанатите алокации во секторот вработување и социјална инклузија, МТСП достави 8 нови операции, од кои 5 се одобрени и 4 модификации на веќе одобрените Образци за идентификување на операции (ОИСи), од кои сите 4 се веќе одобрени. Со тоа, програмирањето на преостанатите алокации во секторот „Социјално вклучување“ е завршено. Министерството за образование и наука го заврши програмирањето на сите преостанати алокации и достави 6 ОИСи до Делегацијата на европската унија (ДЕУ) за одобрување.

Програмирањата за ИПА II започнаа во првиот квартал на 2014 година. При програмирањето на средствата ќе се имаат предвид начелата од Стратегијата за одржлив раст и работни места „Европа 2020“. Имајќи предвид дека РМ постепено се подготвува за интеграција во ЕУ во контекст на Стратегијата „Европа 2020“ и има обврска да ја следи препораката на ЕК за нејно следење при носењето на различни мерки и активности, посебно внимание при програмирањето на средствата ќе се посвети на постигнувањето на утврдените индикатори во Стратегијата „Европа 2020“ преку имплементација на помошта. Воедно, при процесот на програмирање, ќе се имаат предвид и начелата од Стратегијата за Југоисточна Европа 2020 на Советот за регионална соработка.⁹⁹ЕУ во истата утврди пет амбициозни цели – за вработување, иновации, образование, социјална вклученост и клима/енергија – кои треба да се остварат заклучно со 2020 година.

ПРОГРАМИРАЊЕ НА ИПА ПРОГРАМАТА ЗА 2014 ГОДИНА

Последната нацрт-верзија на ИПА програмата за 2014 година беше поднесена до ЕК на 03.09.2014 година. Програмата ја сочинуваат следните програмски документи:

- Повеќегодишна секторска програма за транспорт за периодот 2014-2010 година;
- Повеќегодишна секторска програма за животна средина и климатски акции за периодот 2014-2010 година;
- Акциски документ за поддршка на подсекторот правосудство(Секторска програма за правда);
- Акциски документ за воспоставување на систем за опоравување од катастрофи и обезбедување на континуитет во работењето;
- Акциски документ за развивање на капацитети за вршење на увиди на лице место;
- Акциски документ за локална и регионална конкурентност, особено во делот на туризмот;
- Акциски документ за поддршка на ЕУ интеграција; и
- Акциски документ за влезни билети за Програми на унијата.

Буџетот според индикативниот НСД за 2014 година изнесува 85.7 милион евра. Начелно, националното учество ќе изнесува најмногу 12.8 милион евра. Програмата за 2014 година се усвоена на ИПА комитетот во текот на месец декември 2014 година.

---

⁹⁹RCC – Regional Cooperation Council

Акцискиот документ за локална и регионална конкурентност, особено во делот на туризмот, како програмски пакет во секторот конкурентност и иновации, е во насока на реализација на Националната економска развојна програма (НЕРП). Реализацијата на активностите опфатени со овој акциски документ во вредност од 18 милиони евра се очекува да започне во 2015 година.

Временската динамика за реализацијата на оваа Програма е поврзана со потпишувањето и со ратификацијата на Рамковната спогодба за ИПА 2, постапка што се очекува да биде заокружена најдоцна во месец март 2015 година. Потоа, а најдоцна до крајот на 2015 година, би се пристапило кон потпишување на соодветна Спогодба за финансирање за 2014 година, со што ќе се исполнат сите законски предуслови за отпочнување со реално спроведување на проектите, а најдоцна во почетокот на 2016 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во следниот краткорочен период акцентот ќе биде ставен на подготовка и усвојување на ИПА Програмата за 2015 година.

Исто така, во рамките на Компонентата 4, во текот на 2015 година акцентот ќе биде ставен на усогласување на преостанатите алокации од ИПА Оперативна програма (ОПРД) 2007-2013 со службите на ЕК во секторот образование.

ПРОГРАМИРАЊЕ НА ИПА ПРОГРАМАТА ЗА 2015 ГОДИНА

СЕП во улога на Секретаријат на Националниот ИПА координатор, во соработка со ДЕУ започна подготвителни чекори за програмирање на средствата од програмската ИПА за 2015 година. Според првичната поделба на буџетот по НСД, средствата резервирани за програмската 2015 година се во вкупен износ од 88.9 милиони евра. СЕП подготви првична процена на потребите, со утврдување на сектори што би се поддржале во програмската 2015 година во согласност со приоритетите поставени во НСД.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година, предвидено е да се програмираат Националните програми од следните сектори:

- демократија и владеење;
- владеење на правото и човековите права;
- животна средина и климатски акции;
- транспорт
- конкурентност и иновации;
- образование, вработување и социјални политики; и
- земјоделство и рурален развој.

Според досегашното искуство во користење на ИПА помошта во следните сектори може да се утврди соодветна основа за развивање на секторски повеќегодишни програми во програмската 2015 година:

- Сектор земјоделство и рурален развој;
- Сектор образование, вработување и социјални политики, со можност за секторска програма во делот на образование и вработување; и
- Сектор демократија и владеење, со можност за секторска програма што ќе ги обедини областите царини и даноци.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во следниот среднорочен период, акцентот ќе биде ставен на остварување на висока стапка на искористеност на средствата од преостанатите алокации за ИПА Компонентите 3 и 4 и висока стапка на исплатени средства од ИПА Компонентите 3 и 4. Исто така, акцентот ќе биде на избегнување или одржување на минимално ниво на стапката на изгубени средства заради „n+3“ правилото на спроведување на ИПА Компонентите 3 и 4. Воедно, во следниот среднорочен период, акцентот ќе биде ставен на подготовка на ОИСи за определени финансиски алокации во согласност со новите секторски програми во рамки на ИПА II (2014-2020), како и структурите за спроведување на ИПА II (2014-2020).

3.22.5 СЛЕДЕЊЕ И ОЦЕНУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Годишните извештаи за спроведување на Оперативната програма за регионален развој и Оперативната програма за развој на човечки ресурси за 2014 година беа подготвени од страна на Оперативните структури за ИПА Компонентите 3 и 4. Во почетокот на месец јули 2014 година истите беа доставени до ЕК, Националниот ИПА Координатор, Стратешкиот координатор и Националниот службеник за авторизација. Секторските комитети за следење на ИПА Компонентите 3 и 4 редовно одржуваат состаноци секои шест месеци, со цел детално следење на спроведувањето на Оперативните програми во рамки на овие компоненти.

Со цел навремено известување за статусот на планирањето на програмите и проектите, за спроведувањето на проектите навремено известување на сите нивоа за ефикасноста на внатрешните контроли, воспоставен е Менаџмент информациски систем (МИС). Системот обезбедува систематски пристап и прибирање на податоци од Оперативните структури во рамките на ДИС со ИПА фондовите.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година, акцентот останува на континуирано подобрување на процесот на следење и оценување преку редовно известување на ЕК за искористувањето на средствата од ИПА, со цел подобрување на ефикасноста. Во рамките на претстојната одлука на Владата за евентуално менување на структурите со цел прилагодување кон ИПА 2, ќе се предложи и реструктурирање на Секторските комитети за следење на Оперативните програми. МИС ќе се прилагоди кон потребите на системот без екс анте контроли.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во следниот среднорочен период се предвидува континуирано јакнење на системот за следење и контрола на спроведувањето на Оперативните програми, со цел приближување кон потребите за искористување на други фондови на ЕУ кои би биле на располагање на РМ.

3.22.6 ФИНАНСИСКО УПРАВУВАЊЕ И КОНТРОЛА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Владата на РМ го воспостави Системот за децентрализирано управување (ДИС) за спроведување на ИПА перспективата за 2007-2013 година за Компонентите 3 и 4 во согласност со акредитациските критериуми утврдени во Анексот на Регулацијата (ЕК) бр. 718/2007 (ИПА Регулацијата за спроведување) во 2009 година.

Во тек е разгледување на опциите за развивање и измени на постоечката релевантна правна рамка и во насока на исклучување на екс анте контролите од страна на Делегацијата на ЕУ.

На 15.05.2014 година од страна на ГД за проширување со официјален допис доставено е Упатство за нов пристап за спроведување на екс анте контроли во постапките за тендерирање од страна на ЕК. Целта на новиот пристап е постепено намалување на екс анте контролите и тоа од сегашната стопостотна проверка на сите проекти на 0%, односно целосен премин од децентрализиран систем со екс анте контроли во децентрализиран систем без екс анте контроли. Постепеното намалување на екс анте контролите ќе се одвива во период од 3-4 години и тоа:

- првата година да се изврши екс анте контрола од 60-80% од износот планиран истата година;
- втората година да се изврши екс анте контрола од 40-60% од износот планиран истата година; и
- третата година да се изврши екс анте контрола од 20-40% од износот планиран истата година.

Со овој процес се очекува временски да се скрати постапката на тендерирање и склучување на договори, но од друга страна ќе се зголеми одговорноста на Сектор за централно финансирање и склучување договори во однос на спроведувањето на тендерските постапки.

Дополнително Регулацијата за воспоставување на инструментот ИПА II (2014-2020) е усвоена и објавена во Службен Весник на ЕУ на 15.03.2014 година. Исто така, на 02.05.2014 од страна на ЕК беше усвоена и Регулацијата за спроведување на инструментот ИПА II (2014-2020). Националниот стратешки документ за Република Македонија беше усвоен на 19.08.2014 година, додека моделот на Рамковна спогодба беше усвоен и доставен на 05.09.2014 година. Рамковната спогодба треба да се потпише од страна на ЕК и Владата на РМ. Во оваа насока потребно е Прилагодување на постојниот децентрализиран систем за управување и спроведување на ИПА со барањата од новата Регулација на Инструментот за претпристапна помош за финансиската рамка 2014-2020 година. Процесот

на прилагодување се очекува да се заврши во текот на 2015 година со што ќе се овозможи нормален тек на искористување на ИПА средствата од ИПА 2.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година, акцентот ќе биде ставен на измената на постоечкиот Систем за децентрализирано управување со претходна контрола во систем без претходна контрола од страна на ЕУД, како и прилагодување на постоечкиот систем за управување во согласност со барањата од Регулацијата на ИПА II (2014-2020), со цел да се обезбеди навремено и непречено спроведување на проектите финансирани од ИПА. Воедно, акцентот ќе биде ставен на поефективно трошење на средствата од ЕУ и зголемување на апсорпциските капацитети на РМ.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок, акцентот ќе биде ставен на унапредување и сеопфатно следење на проектите финансирани од ИПА преку зајакнати контроли, проверки на лице место, како и зголемување на бројот на внатрешни и надворешни ревизии, со цел спречување на неправилно трошење на средствата со кои се финансираат Оперативните програми.

3.23 ПРАВОСУДСТВО И ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА

Резиме

Ќе се донесе Стратегија со Акциски план за натамошна реформа на **правосудниот систем** 2015-2019 година. Согласно тематските области со Стратегијата ќе се опфатат шест области и тоа: I. Судство, II. Казнено - правен систем, III. Пристап до правдата, IV. Секторска политика и имплементација на правото на ЕУ на ЕУ, V. Управно право и VI. ИТ – Е Правда. Врховниот суд на Република Македонија ќе воспостави евиденција на поднесени барања за изземања на судии. Судскиот совет на Република Македонија системски ќе се собираат, обработуваат и анализираат статистичките податоци добиени од судовите врз основа на индикаторите Стапка на решени предмети и време на решавање на предметите како и ќе биде изготвен целосен преглед на идентификувани предмети кои се наоѓаат во судскиот систем подолго од три години. Ќе организираат обуки за унапредување на техниките за писмена изработка и аргументирање на судските одлуки со цел подобрувања на квалитетот на правдата, особено појасно аргументирање и транспарентност на судските пресуди. Ќе се организираат обуки за унапредување на вештините на судиите во образлагањето и во писмената изработка на судската одлука во насока на поголема и подоследна употреба на праксата на повисоките судови и праксата на меѓународните судови во насока на поголема и подоследна употреба на праксата на повисоките судови и праксата на меѓународните судови. Ќе се донесе Програмата за развој на медијацијата со мерки за унапредување и обезбедување на ефикасна медијација.

Во делот на **антикорупциската политика**, ќе се изгради систем со кој ќе се поврзат сите релевантни институции за современо собирање и процесирање на податоци за следење на постапки по предмети за случаи на корупција и добивање на извештаи кои ќе се користат за натамошно градење на антикорупциските политики и подготовка на национални стратешки антикорупциски планови врз основа на факти. Ќе се зајакнат човечките ресурси на Државниот завод за ревизија.

Во делот на **фундаменталните права**, ќе бидат усвоени измени на Законот за Народниот правобранител во насока на негово натамошно усогласување со Париските принципи кои се однесуваат на институционалните тела за човекови права. Во рамки на реформата на затворскиот систем, ќе се донесе Национална Стратегија за развој на пенитенцијарниот систем на Република Македонија и ќе продолжи натамошното подобрување на капацитетите на затворскиот систем. Во однос на слободата на изразување/медиуми, редовно ќе се ажурираат табелите за евиденција на случаите на клевета и навреда согласно Законот за граѓанска одговорност за клевета и навреда, како и евиденцијата на практичната имплементација од страна на судиите за членот 10 од ЕКЧП во нивните пресуди. Во делот на економско-социјалните права, правната рамка ќе биде заокружена со донесувањето на подзаконските акти предвидени со Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство како и подзаконските акти кои произлегуваат од последните измени на Законот за еднакви можности на мажите и жените. Во делот на правата на заедниците, ќе продолжи спроведувањето на Стратегијата за интегрирано образование. Ќе се работи на подобрување на правичната застапеност на помалите заедници, особено кај Ромите и Турците, со посебен акцент на правична застапеност на високо ниво. Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор ќе организира низа дебати од областа на историјата, културата и јазикот со цел да се овозможи заедничко дебатирање и запознавање на младите со историјата, културата и јазикот на сите заедници во државата. Во делот на заштитата на личните податоци, ќе бидат донесени измени и дополнувања на Законот за заштита на лични податоци со цел негово усогласување со новините на Закон за прекршоци, понатамошно уредување на одредбите кои се однесуваат на инспекцискиот надзор, како и нормирање на ревизијата на заштита на лични податоци.

3.23.1 СУДСТВО (види и во делот I- Политички критериуми, 1.01.Демократија и владеење на право)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Избрани се вкупно 78 кандидати¹⁰⁰ од 80 кандидати од I, II, III и IV генерација од АСЈО. Останува да се изберат уште 2 кандидати, еден од III и еден од IV генерација.

АСЈО спроведе вкупно 225 обуки во рамките на континуираната обука на судиите и јавните обвинители за 5784 учесници, 2 специјализирани обуки за новоизбрани судии и новоизбрани јавни обвинители, 1 обука на тема „Раководење со главен претрес и пишување одлуки/ обвиненија“ за вкупно 27 учесници, од кои 15 новоизбрани кривични судии и 12 обвинители и 1 обука на „Општи теми“ за 22 новоизбрани судии и 7 новоизбрани јавни обвинители и 11 специјализирани обуки за судиите и советниците од Управниот суд и Вишиот управен суд.

Судскиот совет на Република Македонија континуирано врши обработка на статистичките податоци добиени од судовите врз основа на два индикатора: стапка на решени предмети и време на решавање на предметите) врз основа на кои се утврдува ориентациониот број на предмети за решавање во секој суд.

Судскиот совет во текот на 2014 година изврши избор на 3 судии во Основниот суд Скопје 1 Скопје од редот на кандидатите од АСЈО.

Во 2014 година поведена е 1 постапка за разрешување на судија од ОС Скопје 1 Скопје. Вкупно се разрешени 3 судии од ОС Скопје 1 Скопје, ОС Кочани и ОС Радовиш, а против еден судија од ОС Гостивар е запрена постапката. Нема поведено ниту една дисциплинска постапка.

Судскиот совет во текот на 2014 година ја оцени работата за 2013 год. на вкупно 616 судии и 34 претседатели на судови¹⁰¹. Со цел обезбедување на начелото на транспарентност, Судскиот совет одржа 9 јавни седници на кои се разгледани околу 894 претставки и поплаки поднесени од граѓаните.

Советот на јавните обвинители избра 14 јавни обвинители.

Академијата за судии и јавни обвинители спроведе вкупно 24 напредни обуки за Закон за кривична постапка, кои се одржуваа како специјализирани модули за одделни фази на кривичната постапка и беа фокусирани особено на новините во кривичната постапка.

Донесен е Правилникот за начинот на водење, уредувањето и чувањето на казнената евиденција.

Се формираше Одборот за медијација.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година ќе се донесе Стратегија со Акциски план за натамошна реформа на правосудниот систем 2015-2019 година. Согласно тематските области со Стратегијата ќе се опфатат шест области и тоа: I. Судство, II. Казнено - правен систем, III. Пристап до правдата, IV. Секторска политика и имплементација на правото на ЕУ на ЕУ, V. Управно право и VI. ИТ – Е Правда. Во областа **Судство** ќе бидат развиени активности во насока на зголемување на независноста и транспарентноста преку стратешко планирање, буџетско и финансиско управување, зголемување на компетентноста преку унапредено управување со кариерата и работењето, зголемување на ефикасноста на судовите. Во областа на **Казнено-правен систем** ќе бидат развиени активности за зголемување на независноста, компетентноста и отчетноста на Јавното обвинителство; Зголемување на ефикасноста на кривичната истрага. Во делот на **Пристап до правдата и транспарентност** ќе бидат развиени активности за унапредување на системот за правна помош; Зголемување на јавноста и транспарентноста на правдата. **Во делот на Секторска политика и имплементација на правото на ЕУ** ќе бидат развиени активности за унапредување на капацитетите за стратешко планирање и унапредување на капацитетите за спроведување на правото на ЕУ. Во делот на **Управно правосудство** ќе бидат развиени активности за зголемување на ефикасноста и ефективноста во работењето на управните судови. Во делот на **Информациони системи и е-правда** ќе бидат развиени активности за зголемување на ефикасноста и ефективноста на правосудството со примена на информативни системи.

Врховниот суд на Република Македонија ќе воспостави евиденција на поднесени барања за изземања на судии.

Институционална рамка

¹⁰⁰ 40 судии и 38 јавни обвинители

¹⁰¹ 451 судии или 73,21 % оценка многу добар, 133 судии или 21,59 % со оценка добар, 19 судии или 3,08 % со оценка задоволува и 13 судии или 2,11 % со оценка не задоволува. Исто така, 11 претседатели на судови се оценети со оценка многу добар, 22 со оценка добар и 1 со оценка задоволува.

Судскиот совет континуирано ќе продолжи да известува во однос на активностите поврзани со изборот, разрешувањето на судиите, за постапките за нестручно и несовесно работење и дисциплинска одговорност, како и за јавните седници за расправање по претставките и поплаките од граѓаните и правните лица за работата на судиите. Воедно, ќе изготви Извештај за следење и оценување на работата судиите и претседателите на судовите за 2014 година. Исто така системски ќе се собираат, обработуваат и анализираат статистичките податоци добиени од судовите врз основа на индикаторите „Стапка на решени предмети“ и „Време на решавање на предметите“. Воедно, ќе биде изготвен целосен преглед на идентификувани предмети кои се наоѓаат во судскиот систем подолго од три години.

Советот на јавни обвинители, континуирано ќе известува за активностите во однос на изборот, разрешувањето на јавни обвинители, а во соработка со ЈОРМ континуирано ќе известува за постапки за нестручно и несовесно работење и дисциплинска одговорност.

АСЈО ќе продолжи со спроведување на континуирани обуки за судиите, советниците и судските службеници во Управниот суд и Вишиот Управен суд. Во насока на примена на новиот Закон за кривична постапка АСЈО во соработка со ОБСЕ ќе продолжи со спроведувањето на специјализирани обуки за судии, јавни обвинители, претставници од МВР, Финансиска полиција, Царинска управа и адвокатите. АСЈО во соработка со ССРМ ќе организираат обуки за унапредување на техниките за писмена изработка и аргументирање на судските одлуки со цел подобрувања на квалитетот на правдата, особено појасно аргументирање и транспарентност на судските пресуди. Ќе се организираат обуки за унапредување на вештините на судиите во образлагањето и во писмената изработка на судската одлука во насока на поголема и подоследна употреба на праксата на повисоките судови и праксата на меѓународните судови. Дополнително ќе се одржат тркалезни маси за примена на уедначена судска пракса од апелационите судови и Врховниот суд.

До крајот на јуни 2015 година Министерството за правда ќе ја донесе Програмата за развој на медијацијата (2015-2019) со мерки за унапредување и обезбедување на ефикасна медијација.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок ќе се следи имплементација на Стратегијата и Акцискиот план за натамошна реформа на правосудниот систем (2015-2019).

3.23.2 АНТИКОРУПЦИСКА ПОЛИТИКА (види и во делот I- Политички критериуми, 1.01. Демократија и владеење на право)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година се усвоија измени на Законот за јавните набавки со цел зголемување на конкуренцијата, олеснување на пристапот до пазарот на јавните набавки за понудувачи, како и за спречување на злоупотребите во јавните набавки.

Од аспект на јакнење на капацитетите во ДКСК вработено е едно лице во Одделението за односи со јавноста и седници, а истовремено во тек е постапка за вработување на 2 државни службеници во Одделението за финансиски прашања.

ДКСК во соработка со МОН, Бирото за развој на образованието и Центарот за граѓански комуникации го спроведе проектот „Анти-корупциска едукација на учениците во основните училишта“.

По однос на Четвртиот круг на евалуација на ГРЕКО на Совет за Европа се спроведува активности за реализација на 19те препораки кои се однесуваат на превенција на корупцијата кај членовите на Собранието, судиите и јавните обвинители.

За поддршка на работата на Советот во Бирото за јавни набавки се оформи нов Сектор за работи поврзани со советот кој функционира со две одделенија во кои се вработени 10 лица.

Комисијата за слободен пристап до информации од јавен карактер во 2014 година одржа 24 седници на кои се донесени 435 решенија и 352 заклучоци по доставени жалби и барања за слободен пристап до информации од јавен карактер.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

За натамошен развој на системот на јавните набавки во Република Македонија во 2015 година ќе се имплементираат Законот за јавните набавки како и „Стратешките приоритети на Бирото за јавни набавки 2014-2018“. По однос на транспарентност на договорите за јавни набавки види Поглавје 3.05. Јавни набавки.

Институционална рамка

Во текот на 2015 година ДКСК ќе започне со подготовката на нова Државна програма за спречување на корупција и судир на интереси за период 2016-2019 година. ДКСК во соработка со останатите вклучени институции ќе продолжи со имплементацијата на Твининг проектот ИПА 2010 – „Поддршка за ефикасна превенција и борба против корупцијата“. Ќе се изгради систем со кој ќе се поврзат сите релевантни институции за современо собирање и процесирање на податоци за следење на постапки по предмети за случаи на корупција и добивање на извештаи кои ќе се користат за натамошно градење на антикорупциските политики и подготовка на национални стратешки антикорупциски планови врз основа на факти.

Исто така, во 2015 година ќе се зајакнат човечките ресурси на Државниот завод за ревизија преку вработување на 5 ревизори во Секторите надлежни за вршење на ревизија.

Агенцијата за управување со одземен имот, во соработка со судовите и јавните обвинителства ќе изготвува и доставува табеларен преглед на реализирани конфискации на имот и имотна корист со податоци за видот, вредноста и износот на извршена наплата. Комисијата за слободен пристап до информации од јавен карактер (КОМСПИ) ќе подготвува извештаи за иматели на информации од јавен карактер, за поднесените и одобрени барања за пристап и за спроведените постапки по жалби. Ќе се интензивира соработката со граѓанскиот сектор во насока на изнаоѓање нови начини за зголемување на транспарентноста на имателите на информации. Комисијата ќе воспостави директни средби со одговорните лица од институциите со цел ефикасно спроведување на Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер. Во соработка со Мисијата на ОБСЕ во Скопје, со која ќе реализира проект за подигнување на јавната свест во локалната самоуправа и судството.

ДКСК, АСЈО, Министерството за информатичко општество и администрација ќе спроведуваат континуирани обуки за ризици од корупција, превентивни мерки и подигнување на јавната свест како и обуки за конфискација, противправно стекнување на имот и злоупотреба на јавните набавки.

По однос на транспарентност на договорите за јавни набавки види Поглавје 3.05. Јавни набавки.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

ДКСК на почетокот од 2016 година ДКСК ќе ја усвои новата Државна програма за спречување на корупција и судир на интереси за период 2016-2019 година.

Ќе се продолжи со активностите за имплементација на Законот за јавните набавки, како и на „Стратешките приоритети на Бирото за јавни набавки за натамошен развој на системот на јавните набавки во Република Македонија 2014-2018“.

ДКСК ќе продолжи со следење на реализацијата на Државната програма за превенција и репресија на корупцијата, и превенција и намалување на појавата на судир на интереси 2011-2015, при што во првото тримесечје на 2016 година ќе го усвои финалниот извештај за нејзината реализација.

Исто така, во текот на 2016 година ДКСК ќе ја следи реализацијата на активностите од новата Државна програма за спречување на корупција и судир на интереси за период 2016-2019 година.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

„Твининг проектот ИПА 2010 - „Поддршка за ефикасна превенција и борба против корупцијата“.

3.23.3 ФУНДАМЕНТАЛНИ ПРАВА

3.23.3.1 Почитување на меѓународно право за човекови права

Во насока на натамошно унапредување на законската рамка се донесоа измени на Законот за застапување на Република Македонија пред Европскиот суд за човекови права¹⁰² и Законот за извршување на одлуките на ЕСЧП¹⁰³.

¹⁰² Со измените на Законот за застапување на РМ пред ЕСЧП, Бирото за застапување на РМ пред ЕСЧП, доби статус на правно лице од 01.01.2015 година, а дополнително Бирото ќе биде надлежно да дава мислење во однос на сите закони кои задираат во областа на човековите права и слободи.

¹⁰³ Со измените на Законот за извршување на пресудите на ЕСЧП, беше изменет составот на Меѓуресорската комисија надлежна за извршување на пресудите на Европскиот суд за човекови права.

Во 2014 година се објавија дополнителни 15 пресуди на ЕСЧП во однос на членот 10 - слобода на изразување од ЕКЧП. Дополнително, се обезбеди пристап за сите судии и други релевантни институции до базата на повеќе од 1200 преведени пресуди на ЕСЧП во рамките на регионалниот проект за подготовка на мини-худок база (HUDOC). Меѓуресорската комисија за извршување на пресудите и одлуките на ЕСЧП во текот на 2014 одржа 4 состаноци.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Заради натамошно усогласување со ЕКЧП и праксата на ЕСЧП во однос на мерката притвор ќе се донесат измени и дополнувања на Законот за кривична постапка.

Ќе се подготви Годишен извештај за работењето на Меѓуресорската комисија за извршување на одлуките на ЕСЧП. Врховниот суд континуирано ќе известува за бројот на предмети од Одделот за судење во разумен рок. Континуирано ќе се подготвуваат Акциски планови и извештаи до Комитетот на министри на Советот на Европа во врска со извршувањето на пресудите на ЕСЧП.

Академијата за судии и јавни обвинители ќе организира обуки за употребата на мерката притвор во согласност со ЕКЧП и судската пракса на ЕСЧП како и обуки за ресторативна правда согласно Законот за правда за децата наменети за медијатори, за припадници на полиција, обвинители, судии, социјални работници.

Секретаријатот за европски прашања и Министерството за надворешни работи ќе иницираат мапирање на сите релевантни документи на национално ниво од областа на човекови права и заштита на заедниците што би било од корист при известувањето кон Европската комисија, механизмите на Обеденитите нации и други меѓународни организации. Утврдувањето на преглед на политиките во оваа област ќе придонесе кон фокусирање на ефективно спроведување на постоечката рамка за заштита на фундаменталните права, што беше посочено и во Извештајот на Европска комисија.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе започне спроведувањето на ИПА 2011 Проектот за зајакнување на владеењето на правото во рамките на кој е содржана компонента за подобрување на знаењето и капацитетите на релевантните учесници во секторот правосудство за Европската конвенција за човекови права и јакнење на системот за извршување на пресудите на ЕСЧП.

3.23.3.2. Граѓански и политички права

Се изврши усогласувања на подзаконските акти кои задираат во сферата на човековите права¹⁰⁴ со Законот за кривична постапка и Законот за полиција. Во текот на 2014 година, Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди континуирано постапуваше по поднесоци¹⁰⁵ за прекумерна употреба на сила од страна на полициски службеници врз граѓани. Согласно Стратегијата за нулта толеранција за лош третман во полициските станици, се извршија 36 контроли во различни организациски единици на МВР при што за констатираните пропусти во однос на начинот на водење на евиденциите, им е укажано на непосредните раководители да преземат активности во насока на воспоставување уредни евиденции во организациските единици што се под нивна надлежност. Се опремија простории за разговор со деца во полициските станици Гостивар, Гевгелија, Кочани и Битола.

Се развија наставните модули за човекови права за основна и континуирана обука на полицијата, кои се однесуваат на Етика и човекови права во полициското постапување; Приведување и употреба на сила од страна на полицијата и Задржување и спречување на несоодветно постапување. Континуирано се одржуваа обуки за јакнење на капацитетот на вработените во Министерството за внатрешни работи.

Продолжија активностите во рамки на започнатата реформа на затворскиот систем¹⁰⁶. Се изработи Стратегија за обука на затворски персонал и формирани се две работни групи за изготвка на модули за обука за планирање на

¹⁰⁴ Правилникот за формата и содржината на евиденциите, Правилникот за начинот на вршење на полициските работи и Стандардните оперативни процедури за задржување и постапка со задржани лица

¹⁰⁵ Од поднесени 52 поднесоци, утврдено е дека 33 поднесоци се неосновани, односно употребата на физичка сила била оправдана или воопшто не била употребена физичка сила, за 4 случаи е утврдено дека неоправдано е употребена физичка сила, додека во 15 случаи нема докази за утврдување на наводите во претставката за употребена физичка сила, при што за 2 случаи се поднесе Известувања до надлежните Јавни обвинителства за нивно запознавање и натамошно постапување (споредбено со 2013 – 46)

¹⁰⁶ Целосно се заврши изградбата на Затворот Куманово, а започна изградбата на Затворот Идризово при што е завршена реконструкцијата на Центарот за обука. Дополнително, започна изградбата на ВПД Тетово

издржување на казната и ефективно справување со конфликти и за обука на раководниот кадар во затворскиот систем.

Во делот на слобода на медиуми/слобода на изразување континуирано се спроведува Законот за граѓанска одговорност за клевета и навреда. Судиите се обучуваат за судската пракса на ЕСЧП. Почнувајќи од јуни 2014 година, обуките за клевета и навреда ги таргетираат единствено судиите од основните и апелационите судови надлежни да постапуваат во случаите за навреда и клевета (вкупно 50). Со цел допрецизирање на законските одредби од Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги, Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги подготви 14 подзаконски акти.

Континуирано се спроведува Законот за бесплатна правна помош. Како даватели на претходна правна помош во регистарот се запишани 9 овластени здруженија додека бројот на регистрирани адвокати за давање на правна помош во управни и судски постапки изнесува 256.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе бидат усвоени измени на Законот за Народниот правобранител со цел да се обезбеди целосна усогласеност со Париските принципи кои се однесуваат на институционалните тела за човекови права, особено за проширување на мандатот на канцеларијата во однос на промоцијата на човековите права и обезбедување на финансиска независност.

Во насока на унапредување на постоечкото законодавство од областа на медиумите ќе бидат усвоени измени на Законот за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги со цел надминување на забелешките кои се добиени од страна на Европската комисија. Дополнително Агенцијата за аудио и аудиовизуелни медиумски услуги ќе донесе 3 подзаконски акти кои произлегуваат од овој закон.

Во однос на превенцијата од лош третман од страна на полицијата, ќе се донесе Програмата за работа на Секторот за внатрешна контрола и професионални стандарди за 2015 година. Ќе продолжи спроведувањето на Проектот „Градење на капацитетите на институции кои што го спроведуваат законот за соодветен третман на задржани и притворени лица“. Континуирано ќе се спроведуваат обуки за подигнување на свеста на припадниците на безбедносните служби во однос на заштита на човековите права и доследно почитување на Кодексот на полициска етика. Ќе продолжат ненајавените контроли во организациските единици на МВР.

Во однос на реформата на затворскиот систем, ќе се донесе Национална Стратегија за развој на пенитенцијарниот систем на Република Македонија. Ќе се продолжи со натамошно подобрување на капацитетите на затворскиот систем во рамки на Проектот “Реконструкција на казнено-поправните установи во Република Македонија”. Втората фаза од изградбата на КПД Идризово ќе започне во втората половина на 2015 година, изградбата на Затвор Скопје ќе започне во првата половина на 2015 година, додека изградбата на ВПД Тетово продолжува во 2015 година и се планира да заврши во 2016 година. Континуирано ќе се спроведуваат Стратегијата за развој на пробациска служба и Стратегија за обуки на затворскиот персонал.

Ќе отпочне спроведувањето на ИПА Проект 2010 „Понатамошна поддршка за независно, одговорно, стручно и ефикасно судство и промоција на условната казна и алтернативни мерки каде во рамките на компонента 2 се предвидува воспоставување на пробациската служба и алтернативно санкционирање.

Во делот на слобода на медиуми ќе продолжи праксата за спроведување на обуки за судиите надлежни за случаите на клевета за примена за принципите на ЕСЧП. Редовно ќе се ажурираат табелите за евиденција на случаите на клевета и навреда согласно Законот за граѓанска одговорност за клевета и навреда, како и евиденцијата на практичната имплементација од страна на судиите за членот 10 од ЕКЧП во нивните пресуди. Ќе продолжи праксата на превод и објавување на пресудите од ЕСЧП за членот 10 од Конвенцијата.

Во текот на 2015 година ќе започне спроведувањето на проектот ИПА 2011 „Слобода на изразување – поддршка на реформи на медиумите“ кој предвидува активностите за јакнење на административниот капацитет и обука на кадарот во насока на подобрена имплементација на европските стандарди во областа на слободата на медиумите, со акцент на слободата на изразување, говорот на омраза, пристапот на ранливите групи до медиумите, следење на медиумската сопственост и мерки за спречување на повредите на правилата за медиумска сопственост. Воедно, планирана е и надградба на техничкиот капацитет на системот за мониторинг на Агенцијата.

Во насока на натамошна примена на Законот за бесплатна правна помош ќе се одржуваат денови на бесплатен правен совет на квартално ниво.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2016 година ќе биде усвоен целосно нов Закон за извршување на санкции, а се планираат и нови измени и дополнувања на Законот за бесплатна правна помош.

За првпат во Република Македонија ќе биде донесен Закон за пробација, со кој ќе се воспостави пробациска служба. Континуирано ќе се работи на реновирање и реконструкција на просториите за задржување на лица во полициските станици од општа надлежност. Ќе продолжат активностите во рамките на затворската реформа.

3.23.3.3. Економски и социјални права (да се види и Поглавје 3.19 Социјална политика и вработување)

Во 2014 година Комисијата за заштита од дискриминација континуирано постапуваше по пристигнати претставки по различни основи на дискриминација¹⁰⁷. Воедно се преземаа активности за јакнење на соработката со надлежни тела и органи како и граѓански организации кои работат на недискриминација¹⁰⁸.

Дополнително, во делот на недискриминација и еднакви можности, во рамки на проектот за зајакнување на капацитетите за концептот на еднакви можности и недискриминација се спроведоа над 38 обуки наменети за различни целни групи. Се усвои Декларацијата за соработка помеѓу институциите и нивно заедничко делување во полето на еднаквите можности, недискриминацијата и заштита на човековите права.

Во насока на инкорпорирање на родовата перспектива при креирање на локалните акциски планови за економски развој и програми како и во буџетите на единиците на локална самоуправа се работеше со координаторите и комисиите за еднакви можности на жените и мажите (10). Дополнително, се донесе Методологија за родово одговорно буџетирање која го утврдува методот, начинот и постапката за вклучување на родовата перспектива при креирањето на политиките, програмите, стратешките планови и буџетите.

Се донесоа измени и дополнување на Законот за еднакви можности на жените и мажите во насока на воведување на правен основ за донесување на подзаконски акти и спроведување на обврските кои произлегуваат од Законот од страна на одговорните субјекти на национално и локално ниво.

Во делот на социјална интеграција на лицата со посебни потреби, продолжи спроведувањето на процесот на деинституционализација, при што вкупниот број на станбени единици во рамки на постоечките служби за домување достигна 16 станбени единици со вкупно 72 корисници. Во насока на поголема заштита и згрижување на децата со попреченост во 2014 година се отворија четири дневни центри¹⁰⁹, а поставени се 7 специјализирани инклузивни детски игралишта на територијата на Република Македонија, за подобрување на социјалниот живот на децата со посебни потреби и овозможување на поттикнувачка средина за правилен раст и развој. Дополнително, започна реализацијата на проект за користење бесплатна услуга на рехабилитација и рекреација за 1600 деца со пречки во менталниот и телесниот развој – на возраст од 6-26 години, корисници на правото на посебен додаток.

Се достави Првиот иницијален извештај за имплементација на ОН Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност и Факултативниот протокол кон Конвенцијата за правата на лицата со инвалидност до Комитетот за заштита на правата на лицата со инвалидност при ООН.

Во однос на детските права отворени се две пријатни простории за деца во ризик во Гостивар и Кавадарци, а дополнително започнаа со работата локалните совети за превенција од малолетничко престапништво во 3 општини. Согласно потребата од поефикасни мерки за заштита на најдобриот интерес на децата на улица се направија измени на Законот за семејство каде се утврдува дека наведувањето на детето на питачење или користење на детето за питачење ќе се смета за злоупотреба и грубо занемарување на вршење на родителските должности и се прецизира постапувањето на центарот за социјална работа. Се отвори Дневен центар за деца на улица во Прилеп.

Се донесе посебен Закон за превенција, спречување и заштита од семејно насилство кој системски, сеопфатно и координирано ги уредува и унапредува областите на делување во полето на семејното насилство во согласност со европските стандарди и добри практики на ова поле, како и релевантните меѓународни документи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

¹⁰⁷ Од примени 87 претставки, во 3 е утврдена директна дискриминација, а во 2 претставки утврдено вознемирување.

¹⁰⁸ Потпишани се меморандуми за соработка со Здружението на граѓани за социјален и мултикултурен развој Женска Алијанса, како и со Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор и Министерството за труд и социјална политика.

¹⁰⁹ Дневен центар за деца со аутизам – Чаир и Дневен центар за деца со посебни потреби во Струмица и Кратово и Дневен центар за деца со оштетен вид на помала возраст-Скопје

За успешна имплементација на одредбите од Законот за превенција, спречување и заштита од семејно насилство, ќе се донесат подзаконски акти со кои ќе се утврди начинот на спроведување и следење на мерките на заштита од семејно насилство, проценката на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и ризикот од повторување на насилството и начинот на размената на податоци за семејно насилство помеѓу институциите :

- Правилник за размена на податоци од надлежните институции со белези, потребни за следење на состојбите со семејно насилство и начин на размена на податоците од институциите.
- Правилник за начинот на спроведување и следење на мерките за заштита на жртвите преземени од центарот за социјална работа.
- Правилник за начинот на следење на изречените привремени мерки за заштита.
- Правилник за начин на проценка на ризикот по животот и телесниот интегритет на жртвата и на ризикот од повторување на насилството, соодветно управување со ризикот, образец на полицискиот извештај и предлогот за изрекување на привремена мерка за заштита-отстранување на сторителот од домот и забрана за приближување до домот и
- Правилник за начин на извршување на изречените привремени мерки.

Дополнително, ќе се изработат подзаконските акти кои произлегуваат од последните измени на Законот за еднакви можности на мажите и жените за начинот на вршење на анализа на содржините на наставните планови, програми и учебниците од аспект на унапредување на еднаквите можности на жените и мажите; за формата и содржината на годишниот извештај за примена на посебни мерки и за формата и содржината на годишниот извештај за работа на координаторите на национално и на локално ниво.

Институционална рамка

Во 2015 година Комисијата за заштита од дискриминација во соработка со Здружението на граѓани Женска алијанса ќе спроведува проект за јакнење на владеењето на правото на заедницата ЛГБТ граѓани. Комисијата како членка на Европската мрежа за тела за еднаквост, ќе продолжи со присуство на настани на високо ниво и обуки во областа на дискриминацијата. Континуирано ќе се спроведуваат активности предвидени со Стратегијата за родова еднаквост и Стратегијата за родово буџетирање. Дополнително ќе се направи евалуација на Стратегијата за еднаквост и недискриминација. Ќе продолжи реализација на информативни средби со комисиите за еднакви можности на локално ниво за унапредување на соработката и размена на предлози и иницијативи за активности во делот на еднаквите можности и недискриминацијата.

Во 2015 година ќе започне имплементацијата на твининг проектот „Поддршка за имплементација на родовата еднаквост“.

Во делот на социјална интеграција на лицата со посебни потреби, ќе продолжи спроведувањето на проектот за користење услуга за одмор и рекреација на 3000 деца – деца од семејства со социјален ризик и деца корисници на посебен додаток. За подобрување на стандардот на материјално необезбедени лица (корисници на социјална парична помош и постојана парична помош) кои имаат дете со пречки во развојот од јуни 2015 година ќе се зголеми висината на посебниот додаток за 25%. Дополнително, опфатот за правото на посебен додаток ќе се прошири за сите деца со Даунов синдром. Се планира проширување на мрежата на вонинституционалната заштита со отворање на дополнителни три дневни центри за децата со пречки во развојот и поставувањето на инклузивни детски игралишта во уште три општини во Република Македонија. Континуирано ќе се имплементира Акцискиот план за изграба на пристапни рампи за лица со телесна попреченост во објекти од јавен карактер.

Во насока на имплементација на Стратегијата за деинституционализација, ќе продолжи обезбедувањето на одржливост на постоечките служби за домување со поддршка во заедницата за лица со попреченост во интелектуалниот развој, како и проширување на мрежата на станбени единици.

Ќе се преземат активности за воведување на психосоцијална поддршка на ранливите групи пред влезот на пазарот на трудот, со што ќе се зголемат капацитетите и можностите за вработување на оваа целна група.

Ќе започне спроведувањето на Проектот “Унапредување на услугите за социјално вклучување” кој предвидува унапредување на професионалната рехабилитација и вработувањето на лицата со посебни потреби и воведување на услуги за персонална асистенција за лицата со посебни потреби. Ќе се продолжи со почетни и континуирани обуки за стручните лица во центрите за социјална работа. Исто така се планира да продолжи и процесот на формирање на локалните совети за превенција од детско престапништво.

Ќе продолжат и активностите насочени кон обезбедување на средства и механизми за спроведување на помош и заштита на децата од сексуална злоупотреба и педофилија и ќе се унапредува координираниот систем на соработка

помеѓу владините институции, како и соработката помеѓу владините институции и невладините организации кои ја покриваат оваа проблематика.

За 2015 година се планира спроведување на кампања за заштита на деца од сексуална и друг вид на злоупотреба и занемарување.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во континуитет ќе се спроведуваат стратешките документи од областа на еднаквост и недискриминација и родова рамноправност во насока на натамошно јакнење на капацитетите за родова рамноправност и заштита и спречување на дискриминација.

Во делот на подигнувањето на грижата кон децата со пречки во развојот, планирано е проширување на мрежата со отворање на дополнителни дневни центри за оваа категорија на деца. Ќе продолжи процесот за развивање на едукативните центри за родители во центрите за социјална работа и обуки за стручните кадри од Центрите. Ќе се заокружи процесот на формирање на сите локални совети за превенција од детско престапништво.

Во насока на имплементација на Стратегијата за деинституционализација, ќе продолжи обезбедувањето на одржливост на постоечките служби за домување со поддршка во заедницата за лица со попреченост во интелектуалниот развој, како и проширување на мрежата на станбени единици.

Ќе започне спроведувањето на Проект за доделување на грантови за социјално вклучување и вработување на локално ниво кои ќе поддржат проекти со кои ќе се зголеми вклученоста на лицата со ризик од социјално исклучување на пазарот на труд преку мобилизирање и/или подобрување на нивните вештини, образование, квалификации и развој на социјални услуги на локално ниво за нивна целосна интеграција во општествениот живот, а особено на пазарот на труд.

Се предвидува изготвување на нова Национална стратегија за превенција, спречување и заштита од семејно насилство 2016 – 2020.

3.23.3.4 Почитување и заштита на малцинствата, културни права

Се подготви квалитативната анализа од Извештајот за спроведување на Охридскиот рамковен договор која до крајот на 2014 година ќе биде усвоена од Владата. Во рамки на истата се спроведоа истражувања на јавното мислење на различни прашања поврзани со политиките на ОРД, чии резултати ќе бидат изнесени со самото објавување на Анализата.

Се објави јавен оглас за распределба на средства од Буџетот на Република Македонија за 2014 година наменети за финансирање на програмските активности на здруженија и фонации со цел промовирање на меѓуетничките односи во износ од 160.000,00 евра.

Во текот на 2014 година се реализираа два огласи за вработување на 220 припадници на заедниците, додека во процес на селекција е огласот за вработување на 180 лица.

Со цел превенирање на насилното однесување помеѓу учениците продолжува со реализација проектот за спречување на насилство во училиштата, насилство во автобусите и автобуските постојки на јавното сообраќајно претпријатие во Скопје и насилство за време на спортски натпревари¹¹⁰.

Во врска со објавите на интернет кои вршат поделба на етничка основа, како и навивање на спортски настани и демонстрации, превземени се мерки и активности за спречување на насилничко и недостојно однесување на спортските натпревари¹¹¹ преку остварување на средби со секој спортски клуб и неговите навивачи како и заедничко следење на спортски натпревари итн.

Во 2014 година Агенцијата за остварување на правата на заедниците реализираше 4 партиципативни форуми со сите засегнати страни (граѓански организации, релевантни институции, меѓународни организации)¹¹². Вработените во Агенцијата и претставниците на граѓанските организации од заедниците реализираа шест обуки за човекови и малцински права наменети за претставниците на граѓански организации кои работат на полето на заштитата и

¹¹⁰ Проектот Безбедни училишта се реализира преку одржување на едукативни работилници со ученици средните училишта, учениците се запознаваат со правата и обврските, со негативните последици од девијантното однесување на јавни места и за начините на надминување на меѓусебните несогласувања и нетолеранција, кодексот на однесување во јавниот транспорт и на автобуските постојки како и со регулативите од Законот за спречување на насилство и недостојно однесување на спортски натпревари.

¹¹¹ Во делот на спортските натпревари во деветте месеци од 2014 година регистрирани се 41 инцидент

¹¹² Согласно утврдените теми: Пристап до фондови и грантови за поддршка на граѓанскиот сектор од заедниците; Остварување и заштита на правата на заедниците на локално ниво; Остварување на правото на пристап до медиумите и правото на информирање на заедниците на локално ниво и Утврдување на степенот на имплементација на правата на заедниците да учествуваат во културниот живот на локално ниво

унапредувањето на правата на припадниците на заедниците, членовите на комисиите за односи помеѓу заедниците и претставници на локалната самоуправа.

Воедно се изготви Прирачникот насловен „Спроведување на правата на заедниците – практики, механизми и заштита“ кој се промовираше на овие обуки.

Се спроведе ех-post евалуација на Законот за унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците кои се помалку од 20% од населението во Република Македонија.

Во однос на имплементацијата на Декадата и Стратегијата на Ромите во Република Македонија се одржаа 4 редовни состаноци на Национално координативно тело. Континуирано функционираа Ромските информативни центри кај кои во текот на 2014 година се обратија вкупно 2328 лица најчесто за добивање на информации, логистичка поддршка, совети за остварување на одредени права и обврски од образованието, домувањето, вработувањето, здравството, социјалната заштита и обезбедување на лична документација.

Започна спроведување на 3 иновативни проекти за унапредување на работата и ефикасноста на Ромските информативни центри во 3 општини¹¹³.

Во однос на идентификуваните проблеми за запишување на лица во матична книга на родените, направена е ДНК анализа на 30 лица на кои е потребно и решени се 13 нови предмети. Досега, од вкупно идентификуваните 536 лица неевидентирани во матичната книга на родени, решени се вкупно 120 предмети.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се донесе Програма за финансирање на програмски активности на здруженија и фондации за 2015 година, со цел промовирање на меѓуетничките односи.

Во насока на подобрување на меѓуетничките односи, Секретаријатот за спроведување на рамковниот договор ќе организира низа дебати од областа на историјата, културата и јазикот со цел да се овозможи заедничко дебатирање и запознавање на младите со историјата, културата и јазикот на сите заедници во државата.

Ќе продолжи спроведувањето на Стратегијата за интегрирано образование.

И во идниот период ќе се работи на подобрување на правичната застапеност на помалите заедници, особено кај Ромите и Турците, со посебен акцент на правична застапеност на високо ниво.

Во 2015 година ќе продолжи имплементацијата на Проект „За спортот – заедно“ кој има за цел поттикнување на соработката помеѓу полицијата и членовите на навивачките групи, од аспект на создавање предуслови за безбедност на спортските натпревари, како и градење однос на соработка и доверба.

Во однос на поделбата по етнички линии во училиштата како и инциденти на меѓуетничко насилство во средните училишта, ќе продолжи реализацијата на проектот за безбедни училишта. Дополнително ќе се спроведуваат обуки за спречување на насилни напади за време на спортски настани и демонстрации во основна обука за полицијата.

Ќе продолжи воспоставениот дијалог за дискусија на прашањата за инклузија на Роми и Роми бегалци. Дополнително, ќе продолжат заложбите за зголемување на државниот буџет наменет за Стратегијата/Декадата за Роми.

Во текот на 2015 година, Агенцијата за остварување на правата на заедниците согласно воспоставената пракса ќе реализира четири партиципативни форуми со засегнати страни. Ќе биде подготвен Акциски план за спроведување на Законот за унапредување и заштита на правата на заедниците кои се помалку од 20% од населението во Република Македонија.

Дополнително, ќе бидат подготвени Анализа за состојбите со образованието на јазиците на припадниците на заедниците за 2014 година, Анализа за состојбите со соодветна и правична застапеност на припадниците на заедниците на централно и локално ниво и Проценка на потребите за институционален развој на граѓанските организации кои работат на полето на заштита и унапредување на правата на припадниците на заедниците

Ќе се обезбеди поддршка на граѓанските организации од страна на Агенцијата при изготвување на конкретни заеднички проекти и аплицирање до домашни или странски донатори.

Во текот на 2015 година, ќе продолжи акцијата за евиденција на лица во матична книга на родените. И во овој период ќе продолжи спроведувањето на проектот за вклучување на деца Роми во јавните предучилишни установи

---

¹¹³ Иницијатива Мобилен РИЦ кој има за цел да го олесни пристапот до услугите на најранливите категории на Роми вклучително и поддршка на терен; Иницијатива Заедничко развивање на модел на РИЦ од иднината од страна на млади студенти кои ќе работат на развој на нов модел на функционирање на РИЦи; Иницијатива преку која млади Роми средношколци ќе се обучат да пристапуваат до информациите со кои располага РИЦ порталот и да ја споделуваат информацијата до пошироката ромска заедница.

во Република Македонија. Ќе продолжи имплементацијата на РОМЕД Програмата – концепт на медијаторство во 6 општини, а дополнително во програмата ќе бидат вклучени нови 4 општини.

Ќе започне имплементација на проект за Зајакнување на правата на социјално загрозените групи во Западен Балкан (со фокус на Македонија) кој ќе има за цел подобрување на децентрализираните советодавни услуги за особено загрозените групи и етничките малцинства (ромската заедница) и зајакнување на капацитетите на Ромските информативни центри во однос на пристапот до социјалните услуги за локалните ромски заедници.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

На среден рок континуирано ќе се следи националното законодавство и европските регулативи на полето на унапредување и заштита на правата на припадниците на заедниците.

На среден рок Агенцијата за оставрување на правата на заедниците ќе ја имплементира Стратегијата за комуникација. Ќе бидат превземени напори за кадровско доекипирање за спроведување на законските обврски како и обезбедување на пристап кон донатори со цел обезбедување на дополнителни средства за финансирање на програми и проекти на здруженијата на граѓани и фондации.

3.23.3.5. Заштита на личните податоци

Заврши втората фаза од имплементација на Системот за управување со квалитет, согласно барањата на меѓународниот стандард EN ISO 9001:2008, со што Република Македонија стана единствена земја во регионот која има ISO сертифицирани експерти за вршење инспекциски надзор во областа на заштита на личните податоци.

Континуирано се спроведува Стратегијата за заштита на лични податоци, а се спроведуваа и активности за подигање на јавна свест за правото на заштита на лични податоци. Се реализираа инспекциски надзори согласно Годишната програма за инспекциски надзор, а софтверот за инспекциски надзор започна со генерирање на сеопфатни извештаи за состојбата со надзорите.

Во насока на создавање одржлив систем за континуирана едукација во основно и средно образование за начелата на Законот за заштита на лични податоци, реализирани се низа активности за едукација¹¹⁴.

Во рамки на Проектот за техничка помош за зајакнување на организациските и институционалните капацитети за заштита на личните податоци формиран е Тим за брз одговор кој ќе постапува во сите случаи кои се однесуваат на заштита на личните податоци на социјалните мрежи¹¹⁵.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе бидат донесени измени и дополнувања на Законот за заштита на лични податоци со цел негово усогласување со новините на Закон за прекршоци, понатамошно уредување на одредбите кои се однесуваат на инспекцискиот надзор, како и нормирање на ревизијата на заштита на лични податоци.

И во идниот период, ќе продолжи да се работи на усогласување на домашната легислатива за заштита на лични податоци во поодделни области со основните начела на Законот за заштита на личните податоци, документите на Совет на Европа, Европска Комисија, користење на добри практики од земјите членки на ЕУ.

Институционална рамка

Во насока на ефективна имплементација на предвидените стратешки цели се предвидува:

- Спроведување на кампањи за подигање на јавна свест и нивото на соработка со контролори и обработувачи и подготовка на прирачници по сектори;
- Вклучување на граѓанскиот сектор, образовните институции и медиумите во процесот на подигнување на јавната свест за правото на заштита на лични податоци;

¹¹⁴ Во рамки на предвидените активности за зголемување на соработката со Народниот правобранител, Комисијата за слободен пристап до информации од јавен карактер и други државни органи, истите се спроведуваат континуирано. Потпишани се меморандуми за соработка со Град Скопје, Студентски парламент и невладини организации за подигање на јавната свест во сектор образование. Соработката е особено значајна со Бирото за развој на образованието и Град Скопје

¹¹⁵ Норвешки грант за институционално јакнење на Дирекцијата за заштита на личните податоци- „Техничка помош за зајакнување на организациските и институционалните капацитети за заштита на личните податоци“;

- Продолжување со воспоставувањето на одржлив систем за континуирана едукација на ученици и професори за начелата и принципите на ЗЛП од основното и средното образование;
- Имплементација на cloud computing во соработка со Министерството за информатичко општество и администрација
- Зголемување на бројот на спроведени обуки на контролори/обработувачи;
- Обуки на инспектори и вградување на најдобри ЕУ практики за on-line инспекциски надзор;
- Систематско следење на состојба од утврдени повреди од инспекциски надзор и изречени прекршочни санкции или изречени глоби од страна на Комисијата за прекршоци при ДЗЛП;
- Сертификација од акредитирано сертификациско тело.

Ќе се реализираат нови вработувања во Дирекцијата за заштита на личните податоци во насока на јакнење на нејзиниот административен капацитет.

Ќе отпочнат активности за утврдување на степенот на усогласеност на националното законодавство со Законот за заштита на лични податоци по поединечни сектори.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во насока на адресирање на укажувањата на Европската Комисија ќе бидат донесени измени и дополнувања на Законот за заштита на личните податоци со цел понатамошно усогласување со *acquis*:

- Модернизацијата на Конвенцијата 108 на Советот на Европа ќе води кон нејзина ратификација со цел да стане составен дел од национална легислатива;
- Воведување правен основ за On-line инспекција и практично спроведување на истата;
- Следење и зголемување на степенот на извршување на изречените глоби од сторени прекршоци согласно законски надлежности;
- Донесување на нови стратешки документи за следниот период;

Ќе биде направена Анализа и планирање на активности согласно обврските што се налагаат од членството на Република Македонија во Совет за човекови права на ОН. Ќе се работи на координација и планирање на активности во однос на усогласување на законодавството од различни сектори со прописите за заштита на лични податоци, воведување на правото на приватност и заштита на лични податоци во основно, средно и високо образование како дел од наставна материја за изучување, имплементација на нов механизам за нотификација/регистрирање согласно новата регулатива на ЕУ, подобрување и примена на информатичко комуникациската технологија во вршење на надлежноста, особено од аспект на инспекциски надзор како и детален секторски приод при превенирање и санкционирање на имплементацијата на законот за заштита на личните податоци во дел од сектори, како судство, медиуми и слично. Дополнително, ќе се продолжи со обука на вработените во Дирекцијата за имплементација на новите промени во законодавството за заштита на лични податоци согласно предлогот на ЕУ за нова регулатива за заштита на лични податоци.

3.24 ПРАВДА, СЛОБОДА И БЕЗБЕДНОСТ

Резиме

Клучните активности во оваа поглавје ќе бидат насочени кон јакнење на стратешките капацитети за управување со миграционите текови преку спроведување на мерките од Акцискиот план на Резолуцијата за миграциона политика 2015-2020. Помеѓу другото, ќе се ангажираат сите капацитети за справување со илегалните мигранти, нивно соодветно идентификување и сместување во прифатен центар. Ќе се преземат енергични мерки за надминување на проблемите поврзани со криминални активности на барателите на азил во Профатниот центар – Визбегово преку зајакната контрола и надзор од надлежните институции. Ќе се преземат структурни напори за подготовка на стандардни оперативни процедури за работата на двата прифатни центри. Во областа Интегрирано гранично управување ќе се воведат новиот ЕУ концепт преку донесување на нова Национална стратегија за развој на интегрирано гранично управување заедно со Акциски план за нејзино спроведување. Интензивно ќе се работи за зајакнување на капацитетите и функционалноста на Националниот координативен центар за борба против организиран криминал преку набавка на опрема, обука на персоналот и развивање на процедури за работа. Ќе се преземат интензивни активности на полето на превенција и справување со трговија со луѓе преку спроведување на Акцискиот план за борба против трговија со луѓе и илегална миграција, со што ќе се овозможи непречен пристап на жртвите до помош, поддршка, заштита и реинтеграција. Ќе се донесе Национална стратегија за борба против тероризам за периодот 2015-2020 година. Ќе продолжи со операционализацијата на мерките за превенција од радикализацијата вклучувајќи и развивање на соодветни мерки за справување со феноменот на борци во странски војски.

3.24.1 МИГРАЦИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Финализирана е првата фаза на Проектот „Интегрирана база на податоци за странци, која вклучува податоци од областа на азил, миграции и визи“. Интегрираната база е воспоставена во Министерството за внатрешни работи (МВР), при што се поврзани сите гранични премини, Секторот за гранични работи и миграција и Одделението за азил.

Обврските преземени со Спогодбата за реадмисија помеѓу Република Македонија и Европската заедница за преземање на лица со незаконски престој редовно се исполнуваат.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Со цел континуирано усогласување на националното законодавство со мерките на ЕУ од областа ќе се донесе нов Закон за странци¹¹⁶. Исто така, ќе се донесат подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за странци.

Ќе се донесе Резолуција за миграциска политика на Република Македонија 2015-2020 и Акцискиот план за спроведување на Резолуцијата од страна на Собранието на Република Македонија. Таа содржи мерки и активности насочени кон намалување на трајната емиграција и одлевањето на високквалификуван кадар, новиот пристап на миграцијата во функција на развојот, искористување на дознаките, подобрување на интеграцијата на странците и признаените бегалци и борба против илегалната миграција и трговијата со луѓе.

Ќе се донесе Миграционен профил за 2012 и 2013 година.

Институционална рамка

Ќе се реализира II фаза од проектот „Интегрирана база на податоци за странци, која вклучува податоци од областа на азил, миграции и визи“ со поврзување на Министерството за надворешни работи, Министерството за труд и

¹¹⁶ Директивата 2003/86/ЕС на Советот од 22 септември 2003 година за правото на семејно обединување; Директивата 2003/109/ЕС на Советот од 25 ноември 2003 за статусот на државјани на трети земји кои се жители со долготраен престој, изменета со Директивата 2011/51/ЕУ на ЕП и Советот од 11 мај 2011 година; Директивата на Советот 2004/114/ЕС од 13 декември 2004 за условите за прифаќање на државјани на трети земји за целите на студии, размена на ученици, обука без надомест или волонтерски сервис; Директивата 115/2008 на ЕП и на Советот, од 16.12.2008 година, за заеднички стандарди и постапки во земјите членки за враќање на државјани на трети земји со илегален престој. Директивата 2011/98/ЕУ на Европскиот парламент и на Советот од 13 декември 2011 година за единствена постапка за поднесување барање за единствена дозвола за државјани на трети земји да престојуваат и работат на територија на земја членка и заедничкиот сет на права за државјани на трети земји кои законски престојуваат на земји членки.

социјална политика и Агенцијата за вработување на Република Македонија. Финализирањето на II фаза ќе значи целосна функционалност на Интегрираната база.

Ќе започне спроведувањето на мерките и активностите утврдени во Акцискиот план на Резолуцијата за миграциската политика на Република Македонија 2015-2020, со зајакнат мониторинг над реализација на предвидените мерки и активности.

Ќе се потпише мултилатерален Договор за организирање заеднички летови за странци кои се предмет на индивидуални наредби за враќање (вклучувајќи ги и протоколите за неговото спроведување и договор за спроведување), под покровителство на DCAF.

Ќе продолжат преговорите за склучување на договори за реадмисија со Турција, Русија и Косово и преговори за потпишување протоколи за спроведување на Спогодбата за реадмисија со ЕУ, со Грција, Латвија, Литванија и Словачка.

Предвидено е реновирање на Прифатниот центар за странци.

Ќе се изработи стратешка анализа за ризик во областа на илегална миграција во внатрешноста на државата.

Развивање и/или унапредување на стандардни оперативни процедури за Прифатните центри, правилници и други акти со кои се уредува работењето на истите (во соработка со МТСП).

Развивање Стандардни оперативни процедури за идентификација, профилирање и упатување на ранливите категории на мигранти (и баратели на азил).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се донесе Закон за административен регистар на населението во Република Македонија.

Исто така, ќе се донесе проект/план за административниот Регистар на населението во Република Македонија.

Ќе се воспостави административниот регистар на населението во Република Македонија.

Ќе се спроведува Договорот за организирање заеднички летови за странци кои се предмет на индивидуални наредби за враќање, вклучувајќи го воспоставување национална контакт точка одговорна за имплементација на Договорот.

Ревизија на Проектот Нови лични документи со цел вклучување на медиум за складирање во дозволите за престој, идентичен со медиумот за складирање наведен во Анексот на Регулативата (ЕЦ) бр. 1030/2002 на Советот од 13 јуни 2002 година за утврдување на еднообразен формат на дозволи за престој за државјани на трети земји. Воедно, ќе се утврди и еднообразниот формат на дозволите за престој за странците во Република Македонија.

3.24.2 АЗИЛ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во периодот од 01.01.2014 до 30.11.2014 во Одделението за азил поднесени се вкупно 1053 нови барања за признавање право на азил. Статус на признаен бегалец им е доделен на 10 лица од Сирија. За истиот период од страна на Одделението за азил издадени се вкупно 43 документи за идентификација на баратели на азил во Република Македонија.

Донесена е Програмата за интеграција на лицата на кои им е признаено право на азил во Република Македонија за 2014 година¹¹⁷.

Од буџетот на Министерството за труд и социјална политика (МТСП) во првите три квартали на 2014 година исплатени се вкупно 10.634.645,00 денари за домување, режиски трошоци и здравствено осигурување на лицата со статус на признаен бегалец и лицата со признаено право на азил поради супсидијарна заштита.

Изградени и вселени се 20 станбени единици во село Визбегово наменети за лицата со статус на признаен бегалец и лицата со признаено право на азил поради супсидијарна заштита.

Завршено е реновирањето на прифатниот центар (ПЦ) Визбегово. Исто така во рамки на ПЦ Визбегово по препорака на УНХЦР ангажирана е невладинa организација која ќе работи со бегалците со цел спречување на насилство и трговија со луѓе. Во рамките на ПЦ Визбегово има три нови вработувања - 1 воспитувач и 2 чувари.

Во текот на 2014 година Центарот за интеграција на бегалци и странци изврши ажурирање на 172 фамилијарни интегративни планови и изготвени се 4 нови изјави за интеграција. Центарот за интеграција на бегалци и странци активно на секојдневна основа соработува со Центрите за социјални работи, Фондот за здравствено осигурување и УНХЦР.

¹¹⁷ "Службен весник на Република Македонија" бр.10/2014.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година ќе отпочне со евалуација на законските акти на ЕУ кои ќе се транспонираат при изготвувањето на новиот Закон за азил и привремена заштита. Новиот закон е предвиден да стапи во сила во текот на 2016 година

Ќе се донесе Стратегија за интеграција на бегалци и странци во Република Македонија (2015-2025).

Ќе се донесе Програма за интеграција на лицата на кои им е признато правото на азил во Република Македонија за 2015 година од страна на МТСП.

Институционална рамка

Во рамки на програмата ИПА 2013 ќе продолжи изградбата на 100 станбени единици за признатите бегалци и лицата со признато право на супсидијарна заштита.

Ќе продолжат активностите за вклучување на Одделението за азил во постојната мрежа на преведувачи во некои земји-членки со цел надминување на постојните проблеми за обезбедување на превод на јазиците на кои зборуваат барателите на азил.

Со поддршка на УНХЦР ќе продолжи организирањето на обуки за вработените во Прифатниот центар за баратели на азил, Одделението за азил, миграции и хуманитарна помош при Министерството за труд и социјална политика, Одделението за азил при Министерството за внатрешни работи и судиите од Управниот суд и Вишиот управен суд¹¹⁸.

Се планира вработување на кореспондент во Одделението за азил при МВР.

Со поддршка на УНХЦР, ќе се набави нова машина за фотографирање на барателите на азил. Ќе продолжи на соработката меѓу МВР и УНХЦР. Ќе се продолжи со материјално, техничко и кадровско зајакнување на Прифатниот центар за баратели на азил.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се донесе нов Закон за азил и привремена заштита со кој што ќе се изврши усогласување со актите на ЕУ¹¹⁹.

Ќе започне издавањето на биометриски (машинскочитливи) лични карти за лицата со признат статус на бегалец и за лицата под супсидијарна заштита како и биометриски (машинскочитливи) патни исправи за лицата со признат статус на бегалец.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во рамки на Националната програма на ИПА Компонентата 1 (ТАИБ) за 2011 година, во ќе се изградат 100 станбени единици за лицата со признаено право на супсидијарна заштита и признаените бегалци. Во рамките на споменатиот проект веќе обезбедено е градежно земјиште лоцирано во општина Сарај. Воедно од јули 2014 година започнато е со спроведувањето на експертската техничка поддршка кој што е со времетраење од 12 месеци.

На годишно ниво се реализира потпроектот „Оперативна поддршка на Министерството за труд и социјална политика од страна на УНХЦР“.

¹¹⁸ Со поддршка на УНХЦР ќе се спроведат обуки за вработените во Одделението за азил при Министерството за внатрешни работи (МВР) за зајакнување на административниот капацитет за водење на постапката по барања за азил, безбедност на лицата кои што ја спроведуваат постапката со барателите на азил и прифаќањето на барателите на азил. Одделението за азил ќе спроведе обуки за полициски службеници во полициските станици за граничен надзор и полициските станици од општа надлежност.

¹¹⁹ Директива 2001/55/ЕЗ на Советот за определување минимални стандарди во постапката за давање привремена заштита во случај на масовен прилив на раселени лица и за мерките за воспоставување рамнотежа меѓу активностите на земјите членки при прием на раселени лица, како и при поднесувањето на последиците од таквите активности;

Директива 2011/95/ЕЗ на Европскиот парламент и на Советот за утврдување на стандардите за лица од трети земји или лица без државјанство кои се корисници на меѓународна заштита, за воедначен статус на бегалците или лица кои се под супсидијарна заштита, и за содржината на доделената заштита;

Директива 2003/86/ЕЗ, за семејно обединување;

со што законските акти на ЕУ би се отсликале во правната легислатива во Република Македонија.

3.24.3 ВИЗНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Континуирано се спроведуваат активностите за непречено спроведување на визната либерализација со земјите-членки на ЕУ/Шенген.

Континуирано тече обуката на вработените во ДКП и во Визниот центар (одобрувачи на визи) за откривање на фалсификувани документи.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во рамки на донесување на новиот Закон за странци, ќе се изврши делумно усогласување со Визниот кодекс на ЕУ. Ќе следи изменување и дополнување на Правилникот за начинот на издавање, поништување, отповикување на визи, скратување и продолжување на нивната важност, начинот на водење на евиденција за издадени, поништени и отповикани визи, во насока на нивно усогласување со Визниот кодекс.

Институционална рамка

Ќе продолжи со работа координативното тело за следење на спроведувањето на визната либерализација со цел нејзино спроведување. Континуирано ќе се преземаат мерки за информирање на граѓаните за значењето на визната либерализација и за одвраќање на потенцијалните баратели на азил во европските земји.

Ќе се операционализира интегрирана база на податоци за странци вклучувајќи азил, визи и миграции, каде што ќе биде вклучен и Националниот визен информативен систем (Н-ВИС).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Континуирано ќе се спроведуваат обуки на дипломатско конзуларниот персонал (вклучително и обуки за откривање на фалсификувани документи) пред заминување на работа во странство.

Ќе започнат активности за набавка на софтвер за воведување на електронска апликација за визи.

Ќе се надгради Визниот центар при Министерството за надворешни работи (МНР) согласно потребите и законските измени.

3.24.4 НАДВОРЕШНИ ГРАНИЦИ И ГРАНИЦИ НА ШЕНГЕН ЗОНАТА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Зајакната е полициска прекугранична соработка со соседните држави преку отворање нови заеднички контакт центри¹²⁰. Се продолжи со учество во заеднички и координирани операции во организација на регионални и ЕУ агенции, пред се DCAF и Фронтекс.⁽¹²¹⁾

Во делот на ИПА проектот 2010, завршени се активностите предвидени со Рамковен проект “Подготовка на Физибилити студија и техничка спецификација за набавка на опрема” со која се изврши проценка на потребите за специјализирана опрема и подготовка на техничка спецификација за набавка на опрема за Секторот за гранични работи и миграции.

Континуирано се спроведуваат обуки за персоналот¹²² и се модернизираше опремата за работа.

Извршено е кадровско екипирање на Мобилната единица, а истовремено се спроведуваат обуки за персоналот.

Континуирано се спроведуваат мешани полициски патроли долж државната граница со соседните земји со кои имаме воспоставено овој вид соработка.¹²³

¹²⁰ Отворен е Заедничкиот контакт центар ЗКЦ за полициска соработка со Република Србија, лоциран на граничниот премин (ГП) Табановце. Отпочна со работа ЗКЦ за полициска соработка меѓу Република Македонија и Република Косово. Отворен е вториот заеднички граничен премин за локален сообраќај „Џешиште –Требиште“, а потпишана е и Спогодба помеѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Косово за отворање на првиот Заеднички граничен премин „Белановце – Станчик“ за меѓународен сообраќај.

¹²¹ Во организација на DCAF, одржани се 2 заеднички и 2 координирани операции, базирани по претходна анализа на ризик и регионални потреби. Претставниците на граничната полиција учествуваа на сите 4 настани. Оддржана е и теренска активност со симулација на Шенгенската евалуација со посета на ГП Кафасан и ПС за ГН Франгово. Во текот на оваа година, припадниците на граничната полиција учествуваа во 4 заеднички операции во организација на Фронтекс. Континуирано се врши размена на информации со Фронтекс, врз основа на кои Фронтекс изготвува годишна анализа на ризик за западен Балкан.

¹²² Во период јануари-ноември 2014, реализирани се 181 обуки на кои учествувале вкупно 10430 лица-припадници на граничната полиција (едно лице може да учествува на неколку обуки во текот на годината);

Завршено е спроведувањето на втората фаза на ТЕТРА системот.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе се донесе нов Закон за странци, во рамки на кој, меѓу другото, ќе се изврши усогласување со одредбите од Шенгенскиот граничен кодекс¹²⁴, во делот на условите за влез, одбивање на влез и пропишување на образец за решение за одбивање на влез. Исто така, ќе се донесе Правилник за странци, кој што во оваа област ќе се усогласи со Анекс 5 од Шенгенскиот граничен кодекс, во делот на пропишување на образец-решение за одбивање на влез.

Донесување Стратегија за развој на полиција, вклучувајќи ја играничната полиција.

Донесување Антикорупциска програма за МВР, вклучувајќи ја и гранична полиција.

Донесување Програма за управување, уредување и одржување на објектите на граничните премини за патен сообраќај за 2015 година.

Ќе се донесе Уредба за минималните стандарди за материјално-техничките средства, опрема и просторно сместување според категоризацијата на граничните премини.

Ќе се изготви Национална стратегија за развој на интегрирано гранично управување (2015-2019), заедно со Акциски план за спроведување на Стратегијата за истиот период, како и Акциски план за 2015 година. Стратегијата ќе биде изработена согласно концептот на ЕУ за ИГУ.

Институционална рамка

Поврзување на преостанатите шест полициски станици за граничен надзор со централна база на податоци во МВР.

Спроведување обуки за припадници на граничната полиција согласно Наставната програма за напредни и специјални обуки за граничната полиција.

Имплементација на Акциски план за 2015 година за спроведување на Националната стратегија за развој на интегрираното гранично управување.

Имплементација на потпишаните меморандуми за разбирање меѓу институциите што имаат надлежност во ИГУ (континуирана активност) и иницирање на постапки за потпишување нови меморандуми за соработка.

Кадровско зајакнување на НКЦГУ - вработување на 2 информатичари.

Спроведување заеднички обуки за субјектите што имаат надлежност во ИГУ.

Целосна оперативност на дигитален полициски радио систем „ТЕТРА“, кој ќе се реализира преку комплетирање на третата фаза на ИПА-проектот од 2009 година.

Отпочнување на Развивање концепт на полициско работење со разузнавачки информации во рамките на регионалните центри за гранични работи во Бирото за јавна безбедност.

Учество во заеднички и координирани операции во организација на регионални и ЕУ агенции, пред сè DCAF и Фронтекс, како и организирање на вежбовни активности со соседните држави.

Континуирана имплементација на Елаборатот за минимум/оптимум стандарди за техничко опремување на полициските станици за гранични проверки и граничен надзор, и на мешовитите полициски станици, согласно одобрените финансиски средства.

Континуирано развивање соработка со соседните држави во поглед на сузбивање на прекуграничен криминал и илегална миграција, преку продолжување на реализација на мешовитите патроли и соработка преку заедничките контакт центри, како и настојување овој вид соработка да се воспостави и со Република Грција.

Континуирано спроведување обуки за припадниците на Мобилната единица.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување Закон за изменување и дополнување на Законот за гранична контрола, со цел усогласување со тековните измени на Шенгенскиот граничен кодекс, како и од аспект на функционирањето на НКЦГУ.

Изменување и дополнување на подзаконските прописи што произлегуваат од Законот за гранична контрола.⁽¹²⁵⁾

---

¹²³ Во период јануари-ноември 2014 година, реализирани се вкупно околу 400 мешани патроли, долж државната граница со сите соседни држави, освен со Грција.

¹²⁴ Регулативата (ЕЗ) бр. 562/2006 на Европскиот Парламент и на Советот за основање на Кодекс на Заедницата за правила со кои се регулира движењето на луѓето преку границите

¹²⁵ Правилник за начинот на извршување на гранични проверки и граничен надзор (усогласување со Анексите 2, 6 и 7 кон ШГК), Правилник за начинот на преминување на внатрешната граница, Правилник за формата и содржината на штембилот за влез и излез од Република

Донесување нов Практичен прирачник „Стандардни оперативни процедури за гранична контрола со цел усогласување со препораките и најдобрата пракса за гранично работење пропишана со Шенгенскиот прирачник (C(2006)5186 final)“.

Продолжување со учество во заеднички и координирани операции во организација на регионални и ЕУ агенции, пред се DCAF и Фронтекс, како и организирање на вежбовни активности со соседните држави. Исто така, ќе се продолжи со учество на проекти на ИОМ и DCAF во однос на воспоставување на системот за анализа на ризик и размена на пораки за рано предупредување, со цел борба против илегална миграција.

Продолжување на имплементација на Елаборатот за минимум/оптимум стандарди за техничко опремување на полициските станици за гранични проверки и граничен надзор, и на мешовитите полициски станици, согласно одобрените финансиски средства.

Продолжување на развивање соработка со соседните држави во поглед на сузбивање на прекуграничен криминал и илегална миграција, преку продолжување на реализација на мешовитите патроли и соработка преку заедничките контакт центри, како и настојување овој вид соработка да се воспостави и со Република Грција.

Продолжување со обуки за припадниците на Мобилната единица.

Надградување на постојната база на податоци за специмени и фалсификувани документи и воспоставување централна база согласно потребните критериуми.

Продолжување на развивање концепт на полициско работење со разузнавачки информации во рамките на регионалните центри за гранични работи во Бирото за јавна безбедност.

Имплементација на Акциски план за спроведување на Стратегија за гранична полиција.

Имплементација на Антикорупциска програма за припадниците на граничната полиција.

Спроведување обуки за граничната полиција (и другите субјекти кои имаат првичен контакт со мигрантите) во областа на идентификацијата, профилирањето и системите за упатување.

Операционализација на базата на податоците во рамките на ИТ систем за ИГУ за размена на податоци и информации меѓу државните органи и институции вклучени во ИГУ. Надградба на воспоставениот ИТ систем за ИГУ. Спроведување на Акциски план за спроведување на Националната стратегија за развој на интегрираното гранично управување. Развивање (ажурирање и анализа) на програма за заеднички обуки, од страна на НКЦГУ.

Усогласување на методологијата за изработка на Анализата на ризици и опасности со Фронтекс, од страна на НКЦГУ.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Стратешки план на МВР 2014-2016 – Спроведување на потпрограма „Гранични работи и миграции“ во функција на програмата „Јавна безбедност“, што има за цел создавање модернизирана, малубројна и ефикасна гранична полиција, оспособена за работа согласно стандардите на Европската унија и развој на прекугранична полициска соработка со соседните држави. Очекуваните резултати на оваа потпрограма кореспондираат со активностите на НПАА ревизија 2015.

ИПА 2010 – Проект за Натомошно јакнење на капацитети на полициската служба во областа на граничното управување, работа на полицијата во заедницата и борбата против организираниот криминал, со кој што се предвидува зајакнување на оперативните капацитети на граничната полиција за борба против трговија со луѓе, усвојување на Стратегија за развој на полицијата заедно со Акциски план за нејзината имплементација (вклучително и за граничната полиција), усвојување на Антикорупциска програма на МВР (вклучително и за граничната полиција), вршење проценка за потребниот број на полициските станици, оптимален број на полициските службеници и опрема, развивање на нов концепт и методологија за управување со ризици и усвојување на Наставната програма за обука на граничната полиција. Во рамки на овој проект предвидена е набавка на опрема во вредност од 1,25 милиони евра.

Во тек е спроведување на проектот **"Техничка помош за имплементација на ТЕТРА фаза 3"**, кој ќе се реализира преку ИПА-програмата, 2009 година. Спроведувањето на Проектот започна на 25.03.2013 година, а ќе заврши на 24.03.2015 година, со што ќе се обезбеди оптимална национална покриеност (95%), интеграција и целосна оперативност на дигиталниот полициски радио-систем.

ИПА 2011 - Проект „Владеење на правото“, во рамките на кој е предвидено развивање на концепт на полициско работење со разузнавачки информации во рамките на централните, регионалните и локални полициски служби и регионалните центри за гранични работи во Бирото за јавна безбедност.

Проект на МВР 2014-2015: „Модернизација на гранична полиција“ со кој се предвидуваат инвестиции во материјално-техничко опремување со високо софистицирани средства за надзор на границата (термални камери со долг домет, системи за проверки на патни исправи и документи, опрема за проверка на возила и товар, апарати за детектирање радијација) и усвојување нови оперативни процедури и координација со соседните служби за заедничкото покривање на граничната линија. За оваа намена предвидени се буџетски средства во износ од 61,5 милиони денари (за 2015 година одобрени се 20 милиони денари, односно околу 325.000 евра).

Проект „Хотспот на гранични премини“, со што ќе се овозможи обезбедување на важни информации на патниците при влез во државата, кои ќе се однесуваат на одредбите од законските прописи кои се од нивен интерес (дозволена брзина при управување со моторно возило, пријавување на престој на странци и сл.)

Проект „Зајакнување и проширување на главната мрежа со оптички кабли“ кој што предвидува и поставување нови безжични линкови на недостапните места од зелениот граничен појас, со цел подобрување на квалитетот на врските и зголемување на податочниот проток. Со реализација на проектот ќе се изврши и поврзување на преостанатите ПС за ГН со централната база на податоци во МВР. Реализација на овој дел на активностите сеуште не е започнат и е условен од динамиката на издвојување на финансиските средства неопходни за оваа цел.

Проект „Отворен регион“ со кој ќе се продолжи со промоција на поголема мобилност и подобра комуникација на македонските државјани со нивните блиски кои живеат во соседните држави, посебно во пограничните региони, преку следните активности: 1. Сключување договори за патување со лични карти или други документи кои би го олесниле патувањето во државите со кои немаме такви договори, 2. Отворање на заеднички гранични премини за локален сообраќај (со Бугарија ГП - „Клепало“, со Србија - Огут-Трговиште, Белановце-Станчиќ, со Косово - Танушевци-Дебалде).

Проект на МАРПИ – „Поддршка на соработката меѓу граничните полиции на аеродромите во југоисточна Европа“. Реализација на проектот започна на 1 јануари 2013 и ќе трае 3 години. Општата цел на проектот е да им помогне на граничните полиции на меѓународните аеродроми на земјите од југоисточна Европа (Албанија, Босна и Херцеговина, Бугарија, Хрватска, Македонија, Молдова, Црна Гора, Романија и Србија), во нивните напори за борба против илегалната миграција и против тероризмот и криминалот, со цел да се обезбеди високо ниво на безбедност на одржлива и трајна основа. Проектот е финансиран од Швајцарската конфедерација и е ко-финансиран од страна на МАРПИ.

Владата на Република Македонија, на годишно ниво усвојува **Програма за управување, уредување и одржување на објектите на граничните премини за патен сообраќај**, која што се имплементира од страна на Царинската управа.

Проект на ИОМ – „Градење на капацитетите и зајакнување на соработката помеѓу претстаниците на органите за спроведување на законот во Албанија, Босна и Херцеговина, Косово, Македонија, Црна Гора и Србија“, со времетраење од ноември 2013 до декември 2014, со цел зајакнување на борбата против илегална миграција и незаконско преминување на границите на западен Балкан. Проектот се состои од 4 компоненти и тоа: Формирање и имплементирање на Специјализирана регионална програма за обука на заеднички патроли и прекугранична соработка, како и усвојување на Прирачник кој го вклучува релевантното законодавство за спроведување на заеднички патроли (во координација со DCAF), Спроведување обуки за подобрување на заедничките патроли и прекуграничната соработка, Спроведување на студиска посета на една од земјите членки на ЕУ во контекст на Мобилните полициски единици и Центарот за царинска соработка и Набавка на техничка опрема и инфраструктура за подобрување на работата на Единците на граничната полиција во рамките на локациите на кои проектот ќе се имплементира.

3.24.5 СУДСКА СОРАБОТКА ВО КРИВИЧНИ И ГРАЃАНСКИ ПРЕДМЕТИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Се ратификуваа Договорот за заемно извршување на судски одлуки во кривичната материја и Договорот за правна помош во граѓански и кривични предмети со Република Србија и истите влегоа во сила. Во декември 2013 година со Црна Гора се потпишаа Договорот за меѓусебна правна помош во граѓанска и кривична материја како и Договорот за меѓусебно признавање и извршување на судски одлуки за кривична материја. Постапката за ратификација на истите е отпочната.

По однос на соработката со Босна и Херцеговина измените и дополнувањата на Договорот меѓу Република Македонија и Босна и Херцеговина за правна помош во граѓанските и кривични предмети сеуште се во постапка на ратификација, додека измените и дополнувањата на Договорот за екстрадиција и за реципрочно извршување на судските одлуки во кривичната материја влегоа во сила во јули 2014 година.

Во јануари 2014 година отпочнаа преговорите меѓу експертските тимови на Министерствата за правда на Република Македонија и Република Италија за потпишување на дополнителен договор меѓу Република Македонија и Република Италија кон Европската конвенција за меѓусебна правна помош во кривичните предмети од 20.04.1959 година и Европската конвенција за екстрадиција од 13.12.1957 година.

Во овој период примени се вкупно 71 екстрадиции и 12 барања за трансфер за трансфер на осудени лица.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година ќе се ратификува Договорот за судска соработка во граѓанската област со Република Косово. Дополнително, ќе се финализира постапката за ратификација на договорите со Црна Гора за меѓусебна правна помош во граѓанска и кривична материја како и за меѓусебно признавање и извршување на судски одлуки за кривична материја како и Договорот со Босна и Херцеговина за правна помош во граѓанските и кривични предмети.

Ќе се потпише четвртиот дополнителен протокол на Конвенцијата за екстрадиција на Советот на Европа.

Дополнително, ќе започнат преговорите за склучување на Договори за меѓусебна правна помош во граѓанска област меѓу Република Македонија и Република Чешка, Република Македонија и Република Словачка, како и помеѓу Република Македонија и Руската федерација.

Институционална рамка

Ќе продолжи спроведувањето на обуки за судиите во областа на судската соработка во граѓанска и кривична материја организирани од страна на Академијата за судии и јавни обвинители како и соработката со ЕВРОПРАВДА.

До крајот на 2015 година ќе се воспостави софтвер за водење на евиденција на предметите за меѓусебна правна помош во граѓанска и кривична материја и генерирање на статистички извештаи.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се поднесе иницијатива за склучување на билатерален договор во граѓанска материја меѓу Република Македонија и Канада.

Ќе продолжи соработката со ЕВРОПРАВДА, а дополнително ќе се продолжи со организација на обуки, семинари и работилници за судиите во областа на судската соработка со граѓанска и кривична материја.

3.24.6 ПОЛИЦИСКА СОРАБОТКА И БОРБА ПРОТИВ ОРГАНИЗИРАН КРИМИНАЛ ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Воспоставен е Национален координативен центар за борба против организиран криминал (НКЦ).

Во Министерството за внатрешни работи (МВР), започнато е спроведувањето за Националниот разузнавачки модел. Изготвени се 11 стандардни оперативни процедури, 7 упатства и правилник кои ќе овозможат спроведување на Националниот разузнавачки модел.

Според најновиот Извештај на Стејт Департментот, исто како и за 2008, 2009, 2011, 2012, 2013 година, повторно и во 2014 година, Република Македонија е рангирана во групата ТИЕР 1 – држави кои што целосно ги исполнуваат стандардите за борба против трговијата со луѓе. Изготвени се „Индикатори за идентификација на жртви на трговија со луѓе“.

Секторот за полиција во МВР е определен за Национална контакт точка за спортски натпревари со меѓународна димензија.

Воспоставена е оперативната апликација за безбедна размена на информации со Европол – СИЕНА. МВР учествува во работните досиеја на Европол за илегална миграција и компјутерски криминал. Назначен е офицер за врска со ЕВРОПОЛ.

Република Македонија во координација со другите држави од регионот, но и со силна поддршка од страна на Мрежата на европски експерти за оружје – ЕФЕ, пристапи кон реализација на идејата за воспоставување на Експертска група за мерки против недозволена трговија со оружје во Југоисточна Европа.¹²⁶ Донесен е Акциски план за борба против недозволена трговија со оружје меѓу ЕУ и регионот на Југоисточна Европа.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

- Донесување Стратегија за компјутерска безбедност.
- Донесување Антикорупциска програма за Одделот за сузбивање на сериозен и организиран криминал.
- Изготвување Национална проценка за закана од перење пари и финансирање тероризам.
- Донесување Национална и Регионална проценка за закани од сериозен и организиран криминал (Македонија, Србија, Црна Гора) и
- Донесување Акциски план за воспоставување ИТ платформа за приклучување кон SIS II.

Институционална рамка

- Зајакнување на капацитетите на Националниот координативен центар за борба против организиран криминал преку:
  - набавка на ИТ опрема за успешно функционирање на НКЦ;
  - развивање процедури за размена на податоци меѓу институциите вклучени во НКЦ и обука на вработените во НКЦ;
  - координирање и размена на податоци и информации меѓу Министерството за внатрешни работи, Царинската управа, Управата за финансиска полиција, Управата за јавни приходи, Управата за финансиско разузнавање и Основното јавно обвинителство за гонење на организиран криминал и корупција.
- Зајакнување на капацитетите на Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал преку:
  - Воведување нова методологија за кадровско екипирање на Одделот,
  - Воспоставување методологија за изготвување на анализа на закани од организиран криминал на стратешко ниво,
  - Воспоставување методологија за поефикасно надминување на утврдените слабости во водењето на истрагите за финансиски криминал,
  - Материјално-техничко опремување на Одделот.
- Зајакнување на капацитетите на Секторот за компјутерски криминал и дигитална форензика за спроведување на истраги и постапување со електронски доказен материјал, преку:
  - воспоставување процедури, спроведување истраги и за управување со електронски доказен материјал,
  - набавка на опрема и
  - обука на извршителите.
- Отпочнување на Развивање на концептот на полициско работење со разузнавачки информации во рамките на централните, регионалните и локални полициски служби во МВР, како и воспоставување на база за криминалистички истраги и разузнавање за сериозен и организиран криминал;
- Спроведување на Акцискиот план за Националната стратегија за борба против трговија со луѓе и илегална миграција и
- Спроведување на Акцискиот план за Национална стратегија за спречување на перење пари и финансирање тероризам и
- Учество на МВР во работните досиеја на Европол.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

¹²⁶ Експертската група ја сочинуваат националните полициски експерти определени од МВР на Република Албанија, Босна и Херцеговина, Црна Гора, Република Хрватска, Република Косово, Република Македонија и Република Србија.

- Унапредување на службата за криминалистичка техника согласно стандарди на ЕУ и акредитација на лаборатории во Оддел за криминалистичка техника. Ќе се обезбеди акредитирана форензичка служба, усогласена со барањата на истрагата и истовремено ќе ги исполнува стандардите кои се очекуваат од прогресивна форензичка институција.
- Модернизација на Централниот систем ХОСТ, кој ќе овозможи интероперабилност со други институции во реално време.
- Воведување систем за информациска безбедност кој опфаќа подигнување на степенот на физичка заштита, непрекинато напојување со електрична енергија, противпожарна заштита, издвојување на мрежата за користење Интернет и регулирање на пристапот до класифицирани информации.
- Зголемување на безбедност на мрежната опрема во МВР, со што ќе се обезбеди безбедносен третман од највисок ранг, изведен со професионална опрема за дијагностицирање на несакани процеси во компјутерската мрежа и нивно спречување.
- Воспоставување Центар за непречено продолжување со работа на електронските системи во случај на катастрофа. Ќе се изгради објект на оддалечена локација во кој стратешки ќе се поврзат повеќе државни институции согласно Шенгенските стандарди и ќе се овозможи зачувување на податоците и непречено продолжување со работа на електронските системи во случај на катастрофа.
- Воспоставување Национална база за криминалистичко разузнавачки податоци, која ќе воспостави систем за рано предупредување и подобра координација и автоматска размена на податоци во реално време меѓу институциите надлежни за спроведување на законот.¹²⁷
- Продолжување со Развивање на концептот на полициско работење со разузнавачки информации во рамките на централните, регионалните и локални полициски служби во МВР, како и воспоставување на база за криминалистички истраги и разузнавање за сериозен и организиран криминал;

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- **ИПА 2010 – Натомшно јакнење на институционалниот капацитет во полициската служба во областа на граничното управување, работа на полицијата во заедницата и борбата против организираниот криминал**, во вредност од 1.750.000,00 евра од кои 175.000,00 евра со национално кофинансирање. Во рамките на овој проект предвидени се компоненти: (1) Развој на капацитетите на Оддел за организиран криминал и (2) Зајакнување на капацитетите за борба против финансиски и компјутерски криминал. Времетраење на проектот е 2014-2016 година.
- **Проект ИПА Владеење на правото**, во вредност од 2.850.000,00 евра од кои 262.500,00 евра национално кофинансирање. Во рамките на овој проект предвидени се компонентите:
  - Зајакнување на капацитетите на Одделот за сузбивање на организиран и сериозен криминал, посебно во областа на амбиентално прислушкување. Времетраење на проектот е 2014-2016 година.
- **Проект – „Развој на системот на управување со електронски доказен материјал“**. Целта на овој проект е да се истакнат најважните елементи неопходни за правилно и ефикасно функционирање на Одделението за дигитална форензика, а со цел воведување на: систем за контрола при работа со електронскиот доказен материјал; систем за електронска контрола при управување со електронскиот доказен материјал (прием, евидентирање и приоритизација); безбедносен систем за заштита на електронски доказен материјал; систем за чување и архивирање на електронскиот доказен материјал и негова анализа; нови и надградување на старите форензички алатки за анализа.
- **Проект: Воспоставување центар за непречено продолжување со работа на електронските системи во случај на катастрофа**. Во рамки на овој проект ќе се изгради објект на оддалечена локација во кој стратешки ќе се поврзат повеќе државни институции согласно Шенгенските стандарди и ќе се овозможи зачувување на податоците и непречено продолжување со работа на електронските системи во случај на катастрофа. Во првата фаза ќе се изгради објектот, а во втората фаза ќе се набави опрема. Во првата фаза 3,5 милиони евра се обезбедени од ИПА средства. Втора фаза 7 милиони евра, се очекува ИПА средства да се обезбедат и за втора фаза.

¹²⁷ Министерство за внатрешни работи, Управа за јавни приходи, Царинска управа, Управа на финансиска полиција, Управа за финансиско разузнавање, Јавно обвинителство и други.

24.7 БОРБА ПРОТИВ ТЕРОРИЗАМ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Владата на Република Македонија донесе Одлука за назначување на Национален координатор за борба против тероризам. Националниот координатор ќе ги координира активностите меѓу воените и цивилните безбедносно - разузнавачки и контраразузнавачки служби и агенции поврзани со борбата против тероризмот и превенцијата од терористички активности.

Донесен е Закон за изменување и дополнување на Кривичниот Законик¹²⁸, со кој е извршена измена и дополнување на член 322-а “врбување за служба во странска војска”. Со наведените законски измени се санкционира незаконско учество во странска војска, полиција, паравоени или параполициски формации. Воедно, предвидено е и санкционирање на секој кој спротивно на закон создава, организира, регрутира, превезува, организира превоз, опремува, обучува или на друг начин подготвува лица или група на лица за учество во странска војска.

МВР донесе Програма за операционализација на Упатството за антитерористичка заштита на објекти.

Со цел проверка и подобрување на подготвеноста, координацијата и меѓусебната комуникација на сите структури надлежни за преземање мерки и активности при справување со кризи предизвикани од тероризам, во организација на Управата за безбедност и контраразузнавање (УБК) беа реализирани 5 оперативни тактички вежби на објекти од витално значење за Република Македонија.

Континуирано се спроведуваат обуки на вработените во УБК.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе се донесе Национална стратегија за борба против тероризам за периодот 2015-2020 година, со која ќе се дефинираат идните мерки за сузбивање на тероризмот. Истовремено ќе се донесе и Акциски план за спроведување на Националната стратегија.

Ќе се изврши анализа на состојбата со заштитата на критичната инфраструктура со цел подготовка на Закон за заштита на критичната инфраструктура. При анализата ќе се имаат во предвид критериумите содржани во Директивата на Советот 2008/114/ЕЦ за идентификувањето на европската критична инфраструктура и проценка на потребата за подобрување на нивната заштита.

Институционална рамка:

- Продлабочување на соработката со:
  - НАТО, односно со NOS (НАТО канцеларија за безбедност), ILU (Разузнавачка единица за врски) и ТТИУ (Разузнавачка единица за терористички закани);
  - Комитетот за борба против тероризмот на Советот за безбедност на ОН формиран со Резолуцијата 1373 (2001) донесена непосредно по терористичките напади на САД од 11 септември 2001;
  - EUROPOL, EUROJUST, SECI, INTERPOL.
- Активно учество во рамките на Конференцијата на разузнавачките служби на ЈИЕ (СЕЕИК) и Средноевропската конференција (МЕК).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Се планира донесување на Закон за заштита на критичната инфраструктура.

Спроведување на Акциски план за Националната стратегија за борба против тероризмот 2015-2020 година.

3.24.8 БОРБА ПРОТИВ ДРОГА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во согласност со Европската стратегија за борба против дрога (2013-2020), донесена е Националната стратегија за дрога 2014 – 2020 година и Акцискиот план за спроведување на активности 2014-2017 година.

Во 2014 година продолжија успешните активности во борбата против криминалот поврзан со дрога на национално ниво и во меѓународни рамки. Службите на МВР и Царинската Управа ги реализираат своите активности во соработка со Европол, Интерпол, Светската Царинска Организација, исто така и со сите други релевантни меѓународни институции.

¹²⁸ Службен весник на Република Македонија бр.27/2014

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Заради усогласување на националното законодавство со Одлука 2005/387/JHA на Советот, за размена на информации, анализа на ризик и контрола на психотропни супстанции во 2015 година, ќе се донесува Закон за изменување и дополнување на Законот за контрола на дрога и психотропни супстанции. Во измените, соодветно, ќе бидат земени предвид и новите ЕУ-мерки кои се во тек на донесување и на ниво на ЕУ.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

За спроведување на Националната стратегија предвидено е донесување на акциски план за периодот 2017-2020 година.

3.24.9 ЦАРИНСКА СОРАБОТКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Капацитетите за разузнавање се подобрени со консолидирање на електронската разузнавачка база на податоци и ставање во примена на Упатството за користење на истата.

Спроведени се стандардите на Светската царинска организација за зајакнување на безбедносниот и трговскиот режим, така што се донесени две стратегии, поддржани со акциски планови, и тоа:

- Стратегија за спречување на неовластена трговија со наркотични средства, средства кои го загрозуваат здравјето на луѓето и
- Стратегија за спречување на нелегална трговија со оружје.

На овој начин е подобрен оперативниот капацитет и контролата како и примената на законите во доменот на Секторот за контрола и истраги во Царинската управа.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Унапредување на соработката преку Сектор за меѓународна полициска соработка - Одделение за национално централно биро за размена на информации за осомничени лица инволвирани во криминални активности.

Унапредување на соработката на регионално ниво преку размена на информации во реално време преку заеднички контакт центри со соседните држави, унапредување на соработката на меѓународно ниво преку интензивирање на соработката со сите институции и организации преку размена на информации, учество во работни групи за одредени области на криминалитет, како и преку учество во сите меѓународни операции и проекти.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со цел олеснување во пристапувањето кон Конвенцијата за употреба на информатичка технологија за царински цели, во тек е понатамошен развој на ИТ системите во Секторот за контрола и истраги.

Ќе се продолжи со измена и дополнување на соодветни интерни акти, со цел пристапување кон Конвенцијата за меѓусебна помош и соработка меѓу царинските служби.

3.24.10 ФАЛСИФИКУВАЊЕ НА ЕВРО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 пуштени се во оптек двапати повеќе фалсификувани евра во споредба со претходната година, односно вкупно 132(61¹²⁹) банкноти.

Откриена е меѓународна криминална група составена од пет македонски и еден бугарски државјанин. Криминалната група делувала на територијата на Република Македонија и Република Бугарија и вршела набавка и пуштање на фалсификувани евра, како и изготвување и продажба на фалсификувани исправи.

Спроведена е обука на полициски службеници - корисници на Базата на податоци за фалсификувани пари.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Анализа на функционирањето на воспоставената база на податоци за фалсификувани валути и изготвување на препораки за нејзино унапредување.

¹²⁹ Податок за 2013 година

Анализа на недостатоците во функционирањето на Централна канцеларија за истраги во областа на сузбивањето на фалсификувањето на пари и изготвување на препораки за подобра ефикасност и унапредена соработка. Развивање методологии (Стандардни оперативни процедури - СОП) за функционирањето на Централна канцеларија за истраги во областа на сузбивањето на фалсификувањето на пари и за користењето на базата на податоци за фалсификувани пари.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се направат измени на Правилникот за содржината и начинот на водење на евиденциите во полицијата со кои ќе се даде правна основа за водење на Базата на податоци за фалсификувани пари (Е- регистар).

Измена на Кривичниот Законик во насока на усогласување на кривичното дело “фалсификување на пари” со Рамковна одлука на советот (2000/383/ЈНА) од 29 мај 2000 година, за зголемување на заштитата преку кривични казни и други санкции против фалсификување.

Поврзување на сите надлежни институции¹³⁰ со Базата на податоци за фалсификувани пари воспоставена во МВР.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- **Проект ИПА 2010 - Натамошно зајакнување на институционалниот капацитет во полициската служба** (Компонента 3: Јакнење на капацитетите за борба против финансиски и компјутерски криминал). Вредноста на проектот е 1.750.000,00 евра од кои 175.000,00 евра се национално кофинансирање. Времетраење на Проектот 2014-2016 година.

---

¹³⁰ Царинска Управа, Управа за финансиска полиција и Народна банка на Република Македонија.

3.25 НАУКА И ИСТРАЖУВАЊЕ

Резиме

Приоритет во областа на наука и истражување е донесување на Национална програма за високо образование и научно-истражувачка дејност 2014-2018. Со оваа програма ќе се создадат можности за развој на партнерска соработка помеѓу научно-истражувачките институции и приватниот сектор.

Со приклучувањето на Република Македонија во новата Рамковна програма за истражување и иновации „Хоризонт 2020“ и формирањето мрежа на национални контакт-лица, ќе се продолжи со активности за успешно искористување на отворените можности кои ги нуди Програмата со посебен акцент на зголемување на учеството на малите и средни претпријатија и искористување на Мари Кири активностите.

Република Македонија ќе продолжи со активности за интегрирање во Европската истражувачка област (ЕРА) преку зајакнување на соработка со Здружениот истражувачки центар на ЕУ и високите работни тела на ЕРА, како и преку развивање на билатералната и мултилатералната соработка и активности за поттикнување на мобилноста на истражувачите.

3.25.1 ПОЛИТИКА НА ИСТРАЖУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Подготвена е нацрт-верзијата на Националната програма за високо образование и научно-истражувачка дејност на Република Македонија 2014-2018 година. Во согласност со измените на Законот за научно-истражувачка дејност и Законот за високо образование, се наметна потреба од донесување на нова Национална програма за високо образование и научно-истражувачка дејност (2014-2018). Со програмата ќе се утврдат целите, содржината и обемот на задачите во областа на високото образование и науката, потребната истражувачка инфраструктура, начинот на финансирање на научно-истражувачката дејност, човечките ресурси во областа на науката и високото образование, како и показателите на успешност на научно-истражувачката дејност.

Формиран е Фонд за иновации и технолошки развој, во согласност со Законот за иновацииска дејност, кој своите цели ги остварува преку следните инструменти: кофинансирани грантови за старт-ап, спин оф трговски друштва и иновации, кофинансирани грантови и условени заеми за комерцијализација на иновации, кофинансирани грантови за трансфер на технологии, техничка помош преку деловно-технолошки акцелератори, техничка помош за компаниите, еквити и мезанин инвестиции. Предвидените активности на Фондот ќе бидат финансирани со 9 милиони евра кои Република Македонија ги доби како заем од Светска банка.

Потпишана е Декларација за Регионалната истражувачко-развојна стратегија за иновации која се однесува на земјите од Западен Балкан. Во текот на 2014 година се реализираа активности за нејзино спроведување: усвоен е регионален акциски план за 2014 година; започнати се активности за основање на Центар за имплементација на Регионалната стратегија за истражување и иновации за земјите од Западен Балкан т.н ВИСЕ⁽¹³¹⁾ центар; подготвена е предлог - програма за трансфер на технологии со која земјите од Западен Балкан преку Регионалниот совет за соработка ќе аплицираат за финансиски средства од ИПА програмата за 2017 година.

Успешно се реализира проектот „Превод на 1000 стручни книги и учебници од кои се учи на најреномираните универзитети во САД и Англија, а од областа на правото во Франција и Германија“. Вкупниот број на преведени наслови достапни за јавноста изнесува 897.

Во тек е акредитацијата на инсталираните лаборатории од областа на информатички науки, техничко-технолошки, медицински, природно-математички, биотехнички, општествено-хуманистички науки како и од областа на безбедноста во рамки на проектот „Опременување на лаборатории за научно-истражувачка и апликативна дејност“.

За обезбедување на финансиска поддршка на младиот научно-истражувачки кадар објавени се конкурс за доделување на стипендии за академската 2014/2015 година за:

- студии од втор циклус во странство (доделени 32 целосни стипендии)
- студии од прв и втор циклус на Академијата за филмска и ТВ уметност (ФАМУ), Прага, Република Чешка (доделена 1 стипендија)
- студии од втор циклус во странство од областите на ликовната уметност, кинематографија и филмска продукција, драмска уметност и музика (доделени 7 стипендии)
- студии за трет циклус (докторски) во странство (доделени 4 стипендии)

¹³¹ WISE -Western Balkans Research and Innovation Strategy Exercise Facility

- студии од прв и втор циклус за изучување на старотурски (отомански) јазик на некој од светските универзитети (доделени 2 стипендии)
- вонредни двегодишни студии од втор циклус (магистерски) во рамки на извршната програма за бизнис администрација (МБА) на СИТИ Колеџот во Солун, при Универзитетот Шефилд од Велика Британија
- изучување на словенски јазик и студиско усовршување во Република Словенија за академската 2014/2015 година.

Врз основа на објавениот Конкурс за доделување еднократни финансиски средства за објавен научно-истражувачки труд од домашни автори во меѓународни научни списанија со фактор на влијание⁽¹³²⁾ во 2013 година, од 350 пријавени научно-истражувачки трудови, одобрени се финансиски средства во висина од 30.000 денари на 248 трудови, за кои Комисијата констатира дека ги исполнуваат критериумите предвидени со Конкурсот.

Објавен е Конкурс за доделување еднократни финансиски средства за објавен научно-истражувачки труд од домашни автори во меѓународни научни списанија со фактор на влијание во 2014 година.

Објавен е Конкурс за доделување на еднократни финансиски средства наменети за творечките дејности реализирани во 2013 година од наставници и соработници на високообразовни, односно научни установи од научните области на ликовна уметност и архитектура, драмска уметност, музичка уметност, филм и книжевност. До Министерството за образование и наука доставени се 29 апликации, од кои Комисијата констатира дека 12 ги исполнуваат критериумите предвидени со Конкурсот.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Донесување на Национална програма за високо образование и научно-истражувачка дејност 2014-2018., Со тоа ќе се создадат можности за развој на партнерска соработка меѓу научно-истражувачките институции и приватниот сектор.
- Спроведување на активности од Националната програма за високо образование и научно-истражувачка дејност.
- Обезбедување финансиска поддршка на младиот научно-истражувачки кадар.
- Доделување на еднократни финансиски средства за објавен труд во списанија со фактор на влијание.
- Доделување на еднократни финансиски средства наменети за творечките дејности.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Продолжување со реализација на мерките и активностите предвидени со Националната програма за високо образование и научно-истражувачка дејност.
- Продолжување со реализација на активностите предвидени со проектот „Набавка на наставно научна и истражувачка опрема за јавните научни институти и државните универзитети“.
- Продолжување со реализација на активностите предвидени во рамки на проектот „Превод на 1000 стручни, научни книги и учебници од кои се учи на врвните, најдобрите и најреномираните универзитети во САД и Англија, а од областа на правото во Франција и Германија“.
- Прогласување на Научни центри за извонредност во согласност со критериумите утврдени во правилникот.
- Спроведување на мерките и активностите предвидени со Стратегијата за иновации 2012 – 2020.
- Спроведување на мерките и активностите предвидени со Регионалната развојно-истражувачка стратегија за иновации за земјите од Западен Балкан.

3.25.2 РАМКОВНИ ПРОГРАМИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Потпишан е меѓународен договор со Европската Унија за учество на Република Македонија во Рамковната програма за истражување и иновации „Хоризонт 2020 (2014 – 2020)“. Формирана е мрежа од 26 национални контакт- лица (НКЛ), од кои 7 НКЛ работат во Министерството за образование и наука, а останатите 14 се од универзитетите. Номинирани се членови на 14 програмски комитети на „Хоризонт 2020“. Министерството за образование и наука континуирано ги координира активностите на НКЛ и претставниците во програмските комитети на „Хоризонт 2020“ со одржување заеднички состаноци. Изработен е акциски план за 2015 година за промовирање на програмата и поддршка на потенцијалните подносителите на предлог-проекти со особен акцент на малите и средните претпријатија и мобилноста на истражувачите.

¹³² импакт фактор

Воспоставена е заедничка платформа за соработка со мрежата на Европскиот информативен и иновативен центар во Република Македонија -мрежа на бизнис можности за размена на информации, пронаоѓање на партнери, заеднички настапи на инфо денови, работилници и обуки.

Реализирани се серија настани за информирање на научната и бизнис-заедницата за искористување на можностите кои ги нуди програмата „Хоризонт 2020“, како и обука на НКЛ (4 инфо денови и 3 работилници).

Во завршна фаза се активностите за имплементација на ИПА 1 проектот „Зајакнување на капацитетите за учество во рамковната програма за истражување и иновации Хоризонт 2020“.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Реализација на активности за информирање на научно-истражувачката и бизнис-заедницата, самостојните истражувачи и локалната самоуправа за Рамковната програма „Хоризонт 2020“ (инфо настани, работилници, институционални и индивидуални информативни и советодавни средби).
- Координација на работата на националните контакт-лица.
- Реализација на активности предвидени со ИПА 1 проектот за „ Зајакнување на капацитетите за учество во рамковната програма за истражување и иновации Хоризонт 2020“
- Реализација на активности за зголемување на искористувањето на Мари Кири активностите (мобилност).

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Продолжување на активностите за подигање на свеста за можностите кои ги нуди Рамковната програма „Хоризонт 2020“ и степенот на подготвеност и обученост на научната и бизнис-заедницата за учество во истата.
- Активности за зголемување на учеството во Рамковната програма „Хоризонт 2020“ како во однос на бројот на апликации, така и во однос на одобрени проекти.
- Континуирано ширење на информации за „Хоризонт 2020“ со цел обезбедување поголема информираност и транспарентност за можностите што ги нуди програмата со посебен акцент на актуелните повици.
- Континуирана соработка со мрежата на Европскиот информативен и иновативен центар во Република Македонија (мрежа на бизнис можности) – ЕИИЦМ.

3.25.3 ЕВРОПСКА ИСТРАЖУВАЧКА ОБЛАСТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија преку номинираните претставници во високите тела на Европската истражувачка област (ЕРА) и програмските комитети на „Хоризонт 2020“ приоритетните области дава активен придонес во работата на истите. Особен акцент е ставен на зајакнување на мобилноста на истражувачите преку реализирање активности за промоција на ЕУРАКСЕС-европската мрежа за мобилност на истражувачи.

Активностите за промоција на соработката на Република Македонија со Заедничкиот истражувачки центар на ЕУ (ЗИЦ) резултираа со зголемено искористување на инструментите за соработка и поддршка особено од страна на младиот истражувачки кадар и тоа: 3 истражувачи се вклучени во работата на ЗИЦ институтите преку инструментот за позајмени национални експерти ⁽¹³³⁾, 40 истражувачи учествуваа на работилниците и семинарите во организација на ЗИЦ институтите и се реализираа три студиски посети на ЗИЦ институти за развивање на взаемната соработка.

Министерството за образование и наука (МОН) како партнер во проектот „Меѓународна мрежа за соработка на земјите од Западен Балкан“ (2012-2104), активно учествуваше и даде свој придонес за унапредување на регионалниот дијалог за наука, технологија и иновации во работните тела на проектот.

Продолжи да се зајакнува регионалната соработка со потпишување на декларацијата за Регионалната истражувачко-развојна стратегија за иновации на земјите од Западен Балкан. Изработена е предлог-програма за трансфер на технологии (со фокус на две активности: техничка помош и креирање на регионална мрежа за развој на регионален акцелератор) и предвидено е да се подготви програма за мрежа на извонредност. Одржан е состанок на Управниот одбор со цел финализирање на статутарните документи за основање на Центарот за имплементација на Регионалната стратегија за истражување и иновации за земјите од Западен Балкан.

Во рамки на Програмата за соработка во науката и технологијата (КОСТ) во текот на 2014 година, македонски истражувачи учествуваа во 108 активни акции во областа на биомедицина и молекуларни бионауки, храна и

¹³³ seconded experts

земјоделство, шумарство, материјали и нанонауки, хемија и молекуларни науки и технологии, информациски и комуникациски технологии, транспорт, мултидисциплинарни науки, општествени науки, култура, здравје.

Во рамки на соработката со Меѓународна агенција за атомска енергија (МААЕ), во тек се проектните активности во рамки на 2 Национални проекти одобрени од страна на Агенцијата од проектниот циклус 2014-2015. Заврши првата фаза од процесот на одобрување на Националните проекти за новиот проектен циклус 2016-2017 во рамки на кој Република Македонија предложи 8 нови Национални проектни концепти, од кои 3 Национални проектни концепти добија позитивна оценка и препорака од страна на секретаријатот на МААЕ за нивно понатамошно развивање до фаза на проектни дизајни. Продолжи реализацијата на Националниот проект за формирање на центар за ПЕТ-скен дијагностика, во рамки на кој МААЕ ќе обезбеди бесплатна експертска помош, обука на кадарот како и опремување на радиофармацевтска лабораторијата за производство на краткоживеачки радиоактивни изотопи и радиофармацевтски препарати.

Исто така, земјата активно учествува во настани кои се организираат од страна на МААЕ во рамки на 20 регионални проекти од проектниот циклус 2014-2015, преку кои годишно се реализираат околу 50 стипендии за обука.

Објавен е повик за поднесување на предлог-проекти Во рамки на УНЕСКО програмата за партиципација за период 2014-2017 година од областите наука, образование, култура и животна средина. Во согласност со критериумите на програмата до Министерството за образование и наука беа поднесени вкупно 4 проекти, од кои 2 проекти од областа на образованието и 2 проекти од областа на природните науки, а конечниот избор на проектите кои ќе бидат финансирани се врши од страна на УНЕСКО.

Во рамки на билатерална соработка МОН реализира поголем број активности и тоа:

- Спроведување на постоечките договори со Република Словенија, Република Хрватска и Црна Гора.
- Доставена е предлог-спогодба за соработка во областа на образованието, науката и технологијата до Владата на Република Србија.
- Потпишана е Спогодба за соработка во областа на образованието и науката со Владата на Република Косово.
- Потпишана е Работна програма за образовна и научна соработка со Министерството за човечки ресурси на Унгарија за 2013, 2014 и 2015 година.
- Во тек е внатрешната процедура за потпишување на Протоколот за соработка со Министерството за истражување, млади и спорт на Романија за период 2014-2019 година.
- Во тек е усогласување на текстот на Четвртата програма за соработка во областа на образованието и науката со Република Италија за периодот 2014-2017 година.
- Потпишана е Спогодба со Владата на Република Србија за взаемно признавање на документите за образование и научните звања.
- Во тек е усогласување на текстот на двете страни на Меморандумот за разбирање во областа на образованието и науката со Министерство за образование на Република Молдавија.
- Во тек е усогласување на текстот на Договорот за соработка во областа на науката и технологијата со Владата на Република Турција.
- Во тек е усогласување на текстот на Меморандумот за разбирање со Министерството за образование на Федерална Република Нигерија за соработка во областа на образованието и науката.
- Во тек е усогласување на текстот на Спогодбата со Владата на Народна Република Кина за заемно признавање на документите за образование и за научните звања меѓу двете страни.
- Во тек е подготовка на Спогодба за соработка во образованието и културата со Владата на Соединетите Мексикански Држави.
- Во тек е усогласување на текстот на предлог-спогодбата за соработка во областа на образованието и науката со Владата на Република Албанија.
- Во процедура е усогласување на предлог Договор со Владата на Израел за соработка во индустриското истражување и развој.
- Инициран е предлог Меморандум за разбирање за соработка во областа на научното истражување и иновации со Република Словачка.
- Иницирана е соработка во областа на науката, технологијата и иновациите со Република Перу по приоритетни области од интерес за двете земји.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Зголемување на придонесот на номинираните членови во програмските комитети и високите тела на ЕРА
- Спроведување на активностите предвидени со Меморандумот за разбирање со Заедничкиот истражувачки центар.
- Имплементација на приоритети предвидени во Регионалната истражувачко-развојна стратегија за иновации за земјите од Западен Балкан.
- Поттикнување на мобилноста на истражувачите преку ЕУРАКСЕС мрежата за мобилност на истражувачи.
- Продолжување со активности и динамика на учество во програмите КОСТ и МААЕ.
- Потпишување на Спогодба за соработка во областа на образованието и науката меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Косово.
- Потпишување на Протокол за соработка меѓу МОН и Министерството за истражување, млади и спорт на Романија за период 2014-2019.
- Потпишување на Договорот за соработка во областа на науката и технологијата меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Турција.
- Потпишување на Програма меѓу МОН и Министерството за образование, наука и спорт на Република Хрватска за соработка во областа на образованието и науката.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Зголемување на придонесот на номинираните членови во програмските комитети и високите тела на ЕРА.
- Поттикнување на мобилноста на истражувачите преку ЕУРАКСЕС мрежата за мобилност на истражувачи.
- Продолжување на активностите предвидени со Меморандумот за разбирање со Заедничкиот центар за истражување.
- Продолжување со активности и динамика на учество во наведените програми КОСТ и МААЕ, со можност за нивно зголемување.
- Потпишување на Спогодба за соработка во областа на образованието, науката и технологијата меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Србија.
- Потпишување на Спогодба меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Молдавија во областа на образованието, науката и иновациите.
- Потпишување на Спогодбата за соработка во областа на образованието и науката меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Албанија.
- Продолжување со активностите за поттикнување на мобилноста на истражувачите преку ЕУРАКСЕС мрежата за мобилност на истражувачи.

3.26 ОБРАЗОВАНИЕ, МЛАДИ И КУЛТУРА

Резиме

Реформите во образованието, обуката и младите се насочени кон зголемување на вклученоста на децата во предучилишното образование, намалување на осипувањето и раното напуштање на образованието и зголемување на бројот на високообразовните кадри преку подобрување на квалитетот на формалното, неформалното и информалното учење. За постигнување на овие цели, активностите ќе се насочуваат кон: зголемување на опфатот на децата во предучилишно образование, со фокус на руралните подрачја; натамошен развој и спроведување на Националната рамка на квалификации, што ќе придонесе кон зголемена можност за вработување и мобилност на работната сила; спроведување на Стратегијата за стручно образование и обука во контекст на доживотно учење 2013–2020, спроведување на Стратегијата за претприемачко образование 2014–2020, Националната програма за високо образование и научно – истражувачка дејност 2014–2018 и др. Земјата ќе ги продолжи активностите за развој на креативните индустрии. Ќе продолжи спроведувањето на ИПА проектите во областа на заштита на културното наследство. Учесството во ЕУ програмите „Еразмус+“, „Европа за граѓаните“ и „Креативна Европа“ ќе овозможи поддршка на реформите со европска и поширока меѓународна соработка и мобилност. Регионалната соработка ќе придонесе за исполнување на одредниците за човечките ресурси и за културна соработка поставени со Стратегијата ЈИЕ 2020.

3.26.1. ОБРАЗОВАНИЕ, ОБУКА И МЛАДИ

ПРЕДУЧИЛИШНО ВОСПИТАНИЕ И ОБРАЗОВАНИЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Изработена е „Програма за рано учење и развој“ (објавена во „Службен весник на РМ“ бр.46/2014, од 6 март 2014 година и започна да се применува на 1 септември 2014 година). Програмата е базирана на Стандардите за рано учење и развој во јавните градинки и е наменета за деца на возраст од 0-6 години. Со Програмата се уредуваат теоретските основи и принципи за рано учење и развој на деца од предучилишна возраст, организацијата на времето во детските градинки и центрите за ран детски развој, улогата на воспитувачите и соработката со родителите и просторните услови за реализација на програмата. Програмата ги утврдува целите за различните развојни периоди до 6 годишна возраст на детето, видовите активности и очекуваните резултати, како и следењетона постигнувањата и напредокот кај децата. Програма за едукација на децата од предучилишна возраст во установите за згрижување и воспитување на деца, со процесот на одгледување и конзумирање на здрава храна. Програмата е донесена и објавена во Службен весник на Република Македонија бр. 98/2014, од 30.06/2014 год. Со цел зголемување на капацитетите за згрижување и воспитание на децата до 6 годишна возраст, во 2014 година се продолжи со изградба на јавни детски градинки / адаптација на објекти за згрижување и воспитани е деца /отворање групи во други просторни услови и се отпочна со процесот на вклучување на центрите за ран детски развој (со поддршка на УНИЦЕФ) во системот за згрижување и воспитание на деца до 6 годишна возраст и тоа:

- Општина Росоман – Јавна општинска установа за деца „Праскичка“ со капацитет за 50 деца,
- Општина Дојран, населено место Нов Дојран, ЈОУДГ „КОКИЧЕ“ со капацитет за 50 деца,
- Општина Василево, изграден е објект на Јавна општинска установа за деца-детска градинка „Прва радост“ – Василево, за згрижување и воспитание на 50 деца.

Во состав на постојна Јавна општинска установа за деца отворени се објекти во:

- Општина Гевгелија, с.Богородица во состав на ЈОУДГ „Детска радост“ во Гевгелија, со капацитет за 40 деца,
- Општина Кривогаштани, во состав на ЈОУДГ Наша Иднина –Прилеп објект со капацитет за 50 деца,
- Општина Демир Капија, во ЈОУДГ „Борис Трајковски“ (реновирани кујна, трпезарија и административни простории), капацитет за 60 деца,
- Општина Ѓорче Петров-Скопје, во состав на ЈОУДГ „ Росица“ – Ѓорче Петров, со капацитет за 50 деца,
- Општина Кисела Вода во н.м. Црнице во состав на ЈОУДГ „Весели Цветови“–Кисела Вода со капацитет за 50 деца.

Во состав на Јавни општински детски градинки отворени се групи во други просторни услови во:

- Општина Битола- „Естреја Овадија Мара“, с. Долно Оризари, капацитет 20 деца,
- Општина Дебар, с. Могорче, во состав на ЈОУДГ „Брешиа“ Дебар, капацитет 28 деца
- Општина Охрид, населба Радојца Новичиќ- Охрид –во состав на ЈОУДГ „Јасна Ристеска“ Охрид формирана е група во други просторни услови за згрижување и воспитание со капацитет за 25 деца, и

- Во состав на Јавна општинска установа за деца „Буба Мара“ –Аеродром во с.Долно Лисиче отворен е центар за ран детски развој за опфат на 30 деца,
- Во состав на Јавна установа за деца “Гоце Делчев” –Пробиштип, во с.Ратавица отворен е центар за ран детски развој за опфат на 14 деца

Во 2014 година основани се 9 приватни установи за деца и тоа седум во Скопје, една во Битола и една во Охрид. Во 2014 година, согласно Законот за заштита на децата, отпочна процес на лиценцирање на кадарот кој е вклучен во детски градинки како и на лица заинтересирани да се вклучат во системот за згрижување и воспитување на деца од предучилишна возраст. Заклучно со септември 2014 година издадени се 3312 лиценци за работа.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Развивање на холистички пристап за социјална инклузија во предучилишно образование и олеснување на пристапот до услугите

Отворање на нови објекти за згрижување и воспитување на децата од предучилишна возраст/групи во други просторни услови, особено во руралните средини и во општини во кои што нема објекти за згрижување и воспитување на деца од предучилишна возраст.

- Вклучување на центрите за ран детски развој, кои работат со поддршка на УНИЦЕФ, во системот на установи за згрижување и воспитување на децата согласно Законот за заштита на децата.
- Поддршка на приватниот сектор за изградба на приватни детски градинки/центри за ран детски развој.
- Формирање на советувалишта за деца во состав на Јавна општинска установа за деца - детска градинка /Јавен центар за ран детски развој.
- Да се усвои „Програма за предучилишно образование за деца со посебни потреби“ изготвена од Бирото за развој на образование.
- Во поглед на развојот на човечките ресурси
- Континуирана обука на стручни лица во јавните детски градинки и центрите за ран детски развој, како и лиценцирање на директори во установи за деца и на стручен кадар вклучени во системот за згрижување и воспитување на деца.
- Фазно вработување на потребен кадар во јавните општински детски градинки.

ОСНОВНО И СРЕДНО ОБРАЗОВАНИЕ

Законодавна рамка/концепции/наставни планови и наставни програми (134)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со цел натамошно подобрување и имплементација на системите за квалитет во основното и средното образование направени се измени и дополнувања на Законот за основното образование и Законот за средното образование („Службен весник на РМ“ бр.135, од 10.09.2014 година).

Се усвои Стратегијата за претприемачко учење 2014-2020 со Акциски план, како поддршка на континуираното изучување на претприемништвото и иновациите во средното образование. Воедно, за прв пат од учебната 2014/2015 година се воведо нов наставен предмет – „Иновации“ во IX одделение од основното образование. Целта на овој наставен предмет е кај учениците да се развиваат компетенции, како што се: креативност, критичко мислење, иницијативност, генерирање на идеи, самодоверба, тимска работа, како и основни бизнис вештини.

Во рамки на регионалниот проект на Центарот за претприемачко учење на Југоисточна Европа (ЈИЕ ЦПУ) во кои учествуваат по 8 училишта од земјите учеснички (4 основни и 4 средни стручни и гимназии) наставниците се обучија за примена на прирачникот за претприемачко учење од аспект на клучни компетенции.

Проектот „Вешти и компетентни“, го поттикнува претприемачкиот дух кај учениците во средното образование преку директна интеракција со успешни бизнис менаџери.

Од учебната 2014/2015 година учениците во I, II и III одделение следат настава по нови наставни програми по математика и природни науки што се преземени и прилагодени согласно наставните програми на Меѓународниот центар за наставни програми на Кембриџ. Исто така, унапредени се наставните програми по наставниот предмет „Општество“ за споменатите одделенија.

Образовната програма Меѓународен бакалауреат (МБ), што се реализира во две основни училишта, од оваа учебна година започна да се реализира и во предметната настава од шесто до деветто одделение.

¹³⁴ курикулуми

Продолжува да се реализира програмата „Интеграција на еколошката едукација во македонскиот образовен систем“ што опфаќа и мрежа на 66 еко-училишта и градинки како дел од меѓународната мрежа на еко-училишта и градинки. Продолжи вмрежувањето на училиштата во рамките на проектите АЦЕС (Академија на Централноевропските училишта) и КултурКонтакт. Завршија активностите за спроведување на училишните проекти во рамки на АЦЕС проектот. Започна процесот на евалуација на целокупното досегашно спроведување и во тек е изработка на евалуациониот извештај. Во рамки на КултурКонтакт, беше завршен проектот „Тур.рег“¹³⁵.

Продолжи јакнењето на регионалната соработка во рамки на Платформата за образование и обука на Западен Балкан и Иницијативата за образовни реформи во Југоисточна Европа (ИРО-ЈИЕ) во насока на постигнување на целите од Стратегијата ЈИЕ 2020. За таа цел, се информираше за постигнувањата на квантитативните индикатори за напредокот во областа на образованието и обуката како дел од столбот „Паметен раст“. Претставници од МОН, НАЕОПМ, БРО, установи за високо образование, основни и средни училишта и од невладини организации беа вклучени во настаните во рамки на Платформата за образование и обука на Западен Балкан.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

- Да се донесе Закон за Академија за наставници
- Да се донесе Закон за високообразовните установи за образование на наставен кадар во предучилишно, основно и средно образование
- Да се донесе Закон за обука и испит на директор за основно и средно училиште, ученички дом и отворен граѓански универзитет за доживотно учење
- Да се усогласи законодавната рамка во делот на основното образование преку Закон за изменување и дополнување на Законот за основното образование
- Да се усогласи законодавната рамка во делот на средното образование преку „Закон за изменување и дополнување на Законот за средното образование“.

Институционална рамка

- Формирање на работна група за спроведување и следење на активностите од Акцискиот план од Стратегијата за претприемачко учење 2014-2020
- Континуирано да се развиваат и унапредуваат наставните планови и програми во основното и средното образование
- Да се зајакнат капацитетите за обезбедување поддршка на ЕМИС (Информациски систем за управување со образованието), подобрување на статистиките и нивно користење за планирање, управување и следење на основното и средното образование
- Да продолжи јакнењето на регионалната соработка во рамките на Платформата за образование и обука на Западен Балкан и Иницијативата за образовни реформи во Југоисточна Европа (ИРО-ЈИЕ) во насока на постигнување на целите од Стратегијата ЈИЕ 2020

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Да се прилагодат наставните програми по математика и природни науки од четврто до шесто одделение во основното образование во соработка со Меѓународниот центар за наставни програми од Кембриџ (Велика Британија)
- Да се продолжи спроведувањето на МБ програмата во основните училишта
- Продолжување со спроведување на програмата „Интеграција на еколошката едукација во македонскиот образовен систем“ на локално ниво во предучилишното, основното и средното образование
- Да продолжи вмрежувањето на училиштата во рамките на АЦЕС проектот
- Да се започне со процесот на модернизирање на постсредното образование.

ОБЕЗБЕДУВАЊЕ КВАЛИТЕТ ВО ОСНОВНОТО И СРЕДНОТО ОБРАЗОВАНИЕ ТЕКОВНА СОСТОЈБА

---

¹³⁵ Tour.reg

Донесен е Правилник за начинот на изведување на ученичките екскурзии и другите слободни активности на учениците од основните училишта (бр.07-999/2 од 05.06.2014 година) и Правилник за начинот на изведување на училишните екскурзии на учениците од средните училишта (бр.07-999/3 од 05.06.2014 година).

Во рамки на активностите на Бирото за развој на образованието (БРО) за континуирано образование и обука на наставниците, се реализираа неколку видови специјализирани обуки: обуки за професионално усовршување на воспитно-образовниот и раководниот кадар во јавните средни училишта во Република Македонија на тема „Современи методи во наставата, активно вклучување на учениците и поттикнување на нивната креативност“, обука за наставниците од основните училишта за „Математика со логика“ за VI одделение, во согласност со новиот Прирачник за VI одделение „Математика со логика наменет за ученици, наставници и родители“; семинар „Снимање на добри видео практики“ од Програмата „Јазично описменување и математика со размислување во почетните одделенија“; семинари за наставниците по општо образовните предмети за реформираното тригодишно образование; обуки за одделенски наставници од I, II и III одделение од сите основни училишта во Република Македонија, за примена на новите адаптирани наставни програми по математика и природни науки изработени во соработка со експерти од испитниот центар во Кембриџ.

Во рамки на активностите на Државниот испитен центар (ДИЦ) реализирани се следниве активности: спроведена е државната матура 2014 година, спроведено е електронско екстерно тестирање на учениците од основното и средното образование во кое беа опфатени повеќе од 180.000 ученици, одржани се обуки и испити на кандидати за директори на основни и јавни средни училишта. Во рамки на подготовките на Република Македонија за учество во меѓународното тестирање ПИСА 2015, беше реализирано пилот-тестирање на 1520 ученици на 15 годишна возраст од 38 училишта (25 училишта на македонски и 13 училишта на албански наставен јазик), а се реализираа и подготовки за главното тестирање.

Во текот на 2014 година, Државниот просветен инспекторат спроведе вкупно 133 интегрални евалуации, од кои 91 во основни училишта, 26 во средни училишта, 5 во училишта за деца со посебни потреби и 11 во отворени граѓански универзитети.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе продолжи спроведувањето на активностите за обезбедување квалитет во основното и средното образование согласно европските трендови.

- Бирото за развој на образованието продолжува со спроведување различни обуки за наставници, вклучувајќи и обуки за клучни компетенции.
- ДИЦ ќе ја спроведува втората фаза од воведувањето на концепцијата за државна матура - воведување трет екстерен предмет во државната матура за учениците од гимназиското и средното уметничко образование; спроведување е-матура (подготовка и спроведување на двата испитни рока и анализа на резултатите од истата); спроведување на екстерно оценување на постигнувањата на учениците во основното образование (од IV до VIII) и средно образование (од I до IV година); континуиран развој и унапредување на испитните програми за матурата и завршниот испит; спроведување обуки и испити на кандидати за директори на основни и јавни средни училишта; работилница за поставување стандарди, креирање испитни задачи, применување на критериумите во оценување на отворени задачи следејќи ги принципите на поврзување на испитите со Заедничката европска референтна рамка за јазиците (во соработка со Европската комисија за култура и Центарот за модерни јазици).
- Реализација на 140 интегрални евалуации во основни и средни училишта од страна на ДПИ; реализација на акционен и оперативен план за надзори по основ на примена на активна настава, е-дневник, примена на ИКТ во наставата, задавање на домашни задачи и е-содржини.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Спроведување на ПИСА тестирање на примерок од 5250 ученици.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Бирото за развој на образованието продолжува со спроведување различни обуки за наставници.
- Активности на ДИЦ: спроведување на третата фаза од воведувањето на концепцијата за државна матура - воведување трет екстерен предмет во државната матура за учениците од средното стручно образование; спроведување на екстерно проверување на постигањата на учениците во основните и јавните средни училишта; издавање прирачници за полагање на испити од државната матура; континуиран развој и унапредување на испитните програми за матурата и завршниот испит.

- Активности на ДПИ: целосна примена на ИКТ во воспитно образовните-установи; целосно спроведување на проектот „Информиран родител“, е-дневник; примена на активна настава интерактивно учење во воспитно образовните установи; училиштата планираат и реализираат активности за унапредување на меѓуетничката интеграција во образованието.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Објавување резултати и извештај за интернационалната студија ПИСА 2015.
- Реализација на активности од ИПА проект за подобрување на системот за обезбедување на квалитет преку зајакнување на капацитетите за управување со основните и средните училишта.

СОЦИЈАЛНА КОХЕЗИЈА И ЕДНАКВОСТ **ТЕКОВНА СОСТОЈБА**

Министерството за образование и наука е вклучено во спроведувањето на концептот за социјална инклузија на децата со посебни потреби, за изработка на нацрт-модел за процена за дополнителна образовна, здравствена и социјална поддршка за дете.

МОН зеде учество и во процесот на изготвување на првичен „Извештај на Република Македонија за спроведување на Конвенцијата за правата на лицата со попреченост“ и за истиот е направен нацрт-извештај.

Се спроведува проектот „Регионална поддршка на инклузивното образование во Југоисточна Европа“ (заеднички проект на Европска Унија и Советот на Европа). Избрани се 3 основни училишта, 2 гимназии и 2 средни стручни училишта како пилот-училишта, кои ќе добијат техничка и финансиска поддршка. Ќе се формира регионална мрежа на инклузивни пилот-училишта за заедничко учење и споделување на искуствата преку веб-платформа. Се одржа и конференција за инклузивно образование во стручното образование и обука. Беше промовиран прирачник за работа со ученици со посебни образовни потреби.

Изготвени се нови адаптирани наставни програми за VII, VIII и IX одделение за ученици со посебни образовни потреби во посебните основни училишта и тоа: за ученици со мултихендикеп, ученици со аутизам, ученици со оштетен вид, ученици со оштетен слух и за ученици со пречки во психичкиот развој.

Продолжи спроведувањето на активности финансиски поддржани од буџетот на Република Македонија: обезбедување бесплатни учебници за основно и средно образование, бесплатен превоз за учениците во основно и средно образование, бесплатно сместување во домови и обезбедување стипендии за талентирани ученици, ученици со посебни потреби, ученици со послаба материјална состојба и деца без родители.

Продолжија активностите во рамки на проектот „Стипендирање, менторство и тусторство на средношколци Роми“. Целта на проектот е преку позитивни интервенции да се зголеми проодноста и успехот на учениците Роми од прва, втора, трета и четврта година од сите државни и приватни средни училишта во Република Македонија. Опфатени се ученици стипендисти од околу 84 училишта и 28 општини ширум земјава. Бројот на доделени стипендии од започнувањето на проектот изнесува 2862, од кои 2822 ученици успешно ја завршиле годината.

Во рамки на спроведувањето на Стратегијата за интегрирано образование, беа реализирани низа средби, координативни состаноци и работилници, а беше и подготвена нацрт-верзија на Водичот за имплементација на планот за мерење на постигнувањата..

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Да се обезбедат бесплатни учебници за основно и средно образование, бесплатен превоз за ученици од основно и средно образование, бесплатно сместување во ученички домови и стипендирање на различни категории ученици
- Да се развиваат активности за холистички пристап за социјална инклузија низ образование на учениците со посебни образовни потреби (деца со хендикеп, деца на улица/улични деца, Роми, ученици од рурални средини и други ранливи категории) преку образование и обука, вклучувајќи и дополнителни афирмативни мерки за нивна поддршка
- Спроведување на Стратегијата за интегрирано образование од аспект на синергија помеѓу проектите: ИПА проекти; проект поддржан од УСАИД, УНИЦЕФ и др.
- Донесување и промоција на Водичот за имплементација на планот за мерење на постигнувањата во процесот за интегрирано образование.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Да се реализира евалуација на поддршката во областа на еднаквиот пристап до квалитетно образование со препораки за идна помош и развој, како проект во рамки на ИПА Компонента 4. Препораките кои ќе произлезат од евалуацијата, ќе бидат земени предвид при спроведувањето на ИПА проектот „Овозможување на квалитетно образование преку обезбедување на инклузивна и интеркултурална средина за учење“ со кој што ќе се даде поддршка за предучилишното образование, интеркултурните содржини и инклузивниот пристап и превенцијата на конфликти во основните и средни училишта.
- Да продолжи спроведувањето на проектот „Стипендирање, менторство и тусторство на средношколци Роми“.

ИНВЕСТИЦИСКИ ПРОЕКТИ И ДЕЦЕНТРАЛИЗАЦИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Продолжи унапредувањето на образовната инфраструктура во основното и средното образование. Во согласност со програмите за изградба и реконструкција на основни и средни училишта за 2014 година, реализирани се следниве активности: заврши изградбата на 2 и доградбата на 1 основно училиште; заврши реконструкцијата на 6 основни училишта; заврши изградбата на 1 средно училиште и завршена е реконструкција на 3 средни училишта.

Во рамки на проектот „Изградба на монтажни училишта“, којшто МОН го спроведува во соработка со општините, во 2014 година завршена е изградбата на 4 училишта.

Во делот на студентскиот стандард, завршен е и пуштен во употреба еден студентски дом во Скопје.

Продолжи реализацијата на проектот „145 спортски сали“, во чии рамки изградени се 43 училишни спортски сали.

Во 2014 година, дејноста основно и средно образование се финансира со блок дотации за основно образование во сите општини, освен во една општина (Пласница) која се финансира со наменска дотација. Средното образование во сите општини се финансира со блок дотации за средно образование.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Да продолжи унапредувањето на образовната инфраструктура во основното и средното образование во рамките на обезбедените средства.
- Да продолжи подобрувањето на условите во студентските домови преку реконструкција и изградба на објекти во рамките на обезбедените средства.
- Да продолжи унапредувањето на образовната инфраструктура во високото образование во рамките на обезбедените средства.
- Да продолжи изградбата на училишни спортски сали и реконструкцијата на училишта со средства од заемот од Банката на Советот на Европа.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Да продолжат започнатите градби и да започнат нови инвестициски проекти во зависност од обезбедените буџетски средства.
- Да продолжи изградбата на училишни спортски сали и реконструкцијата на училишта со средства од заемот од Банката за развој при Советот на Европа.

СТРУЧНО ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во согласност со системите за квалитет во основното и средното образование според Копенхаген-Бриж процесот, Македонија се вклучи во процесот на Торино со цел изградба на политиките за стручно образование и обука базирано на докази и анализи.

Како дел од спроведувањето на Стратегијата за стручно образование и обука во контекст на доживотно учење 2013-2020, изготвени се Методологија и инструменти за анализа на мрежата на стручните училишта. Изготвен е Прирачник за работа со ученици со посебни образовни потреби во стручното образование и обука.

Во рамките на проектот „Поддршка на градење на вештини и компетенции“ кој започна со реализација во втората половина од 2014 година ќе се финансираат активностите за модернизација на средното техничко стручно образование и обука. Целта на овие активности е поставување на темели за модерно и ефикасно средно техничко стручно образование. Министерството за образование и наука на национално ниво ги спроведе реформираниите наставни програми за две годишно и тригодишно стручно образование, во 2013/2014 година во пилот средни

училишта и на национално ниво во учебната 2014/2015 година со конкурсот за запишување во јавните средни училишта.

Изготвена е Листа на стандарди на занимања по струки. Изработени се наставни програми за образовните профили: банкарски техничар од економско – правна и трговска струка (6 нови и 5 преземени наставни програми); техничар дизајнер за внатрешна архитектура од градежно-геодетската струка; профил техничар за логистика и осигурување (3). Изработени се испитни програми за проверка на стручната - работна оспособеност во согласност со Оперативниот план на Владата на Република Македонија. Изготвена е програма за факултативна настава за IV година за хемиско-технолошката струка.

Изготвени се критериуми за проверка на постигнувањата на невработени лица кои следеле обуки, во согласност со Оперативниот план на Владата на Република Македонија.

Во рамки на проектот „ЈЕС Мрежа“, се реализираат активности за кариерно советување на учениците во средните училишта и се спроведе обука на стручен кадар за реализирање на практична обука на учениците кај работодавачи во општина Битола.

Младинскиот центар за граѓанско образование организираше менторска средба со училишта опфатени со проектот за меѓуетничка интеграција во образованието.

Се одржа завршен настан за проектот „Образование за одржлив туризам 2010-2014 за средните угостителско-туристички училишта“. Формирано е Здружение на наставници по одржлив туризам. Развиена е програма за одржлив туризам што ќе се спроведува во рамки на слободните часови на училиштето, креирана е виртуелна платформа и отпечатен е прирачник.

Изработено е упатство за организирање и реализирање на натпревари во стручното образование и обука за прогласување на „„Лидер“– избор на најдобар ученик во струка од завршните години во стручното образование во Република Македонија“ со Акциски план за 2014 година. Реализирани се активности на ниво на училишта и на државно ниво за избор на најдобар ученик – Лидер во струка. Изготвено е предлог-упатство за обезбедување поддршка на стручното образование и обука преку планирање, организација и реализација на советување, инструирање и менторирање на наставниците и обучувачите по стручните предмети во средните стручни училишта. Направено е дополнување на листата за вертикална проодност на учениците од струки и образовни профили со тригодишно траење на образованието во струки и образовни профили со четиригодишно траење.

Во завршна фаза е изработката на Поимник за стручно образование и обука.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Зајакнување на капацитетите на Центарот за стручно образование и обука
- Продолжување со активности во рамки на Торино процесот

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Реализација на активности од проектот со Светска банка „Вештини за развој и иновации“, од компонентата за развој на стручното образование и обука (4 годишно техничко образование), со цел започнување со реформите на средното техничко стручно образование во согласност со потребите на пазарот на трудот како и подобрување на капацитетите на стручните технички училишта;
- Воведување на опсерваторијата на вештини , која ќе претставува веб платформа која меѓу другото ќе ги синтетизира и обезбеди пристап на јавноста до информациите за перформансите на техничкото стручно образование и обука (ВЕТ) и високо образование. Опсерваторијата на вештини како алатка за управување со информации е ефикасна во земјите кои поминуваат низ реструктурирања на индустријата кои секогаш се следени со значителни промени во пазарот на работна сила , како што е случај со Македонија. (Проект “SKILLS”);
- Реализација на активности од ИПА проектот „Техничка помош за подготовка на тендерска документација за набавка на опрема за стручна обука“;
- Со цел продолжување со реформите во двегодишното и тригодишното стручно образование и обука, односно поддржување на зајакнувањето на системот за доживотно учење преку воспоставување на динамична врска помеѓу образованието и пазарот на труд, реализирани се следните активности од ИПА проектот „Зајакнување на доживотното учење преку модернизација на системите за стручно образование и обука и за образование на возрасни“:

- Подготовка на стандарди, наставни планови и програми и други програмски документи согласно потребите на пазарот на трудот за стручно оспособување (двегодишно) и стручно образование за занимања (тригодишно)
- Подготовка и спроведување на методологија за константно усогласување на програмите за двегодишно и тригодишно стручно образование и обука согласно потребите на пазарот на труд
- Подготовка и спроведување на систем за практична обука за двегодишно и тригодишно стручно образование и обука во соработка со сите засегнати партнери
- Обука на обучувачи, наставници и директори за спроведување на реформираните наставни планови и програми и кариерен и професионален развој
- Зајакнување на функционирањето на кариерните центри во средните стручни училишта, како и на процесот на кариерно советување
- Набавка на опрема за стручните училишта со двегодишно и тригодишно стручно образование (ИПА проект – Компонента 4);
- Реализација на активности од ИПА проект за поддршка на модернизацијата на системот за постсредно образование.

ОБРАЗОВАНИЕ НА ВОЗРАСНИ **ТЕКОВНА СОСТОЈБА**

Изготвен е акциски план за спроведување на Стратегијата за образование на возрасни.

Центарот за образование на возрасните во соработка со ЕТФ (Европската фондација за обука) ангажираше експерт за изготвување на концепцијата за неформално образование. Изминатиот период беа реализирани работни состаноци и работилници во рамки на процесот на подготовка на концепцијата и изготвен е првиот нацрт на концепцијата.

Центарот за образование на возрасните во соработка со УНДП, изготвува концепција за основно образование на возрасни врз основа на тесна соработка со сите релевантни институции (МОН, БРО, ЦСОО, занаетчиска комора, училишта, МТСП)*.

Програмата за оформување на средно стручно образование на возрасни лица со завршено основно образование, покрај реализацијата во општина Арачиново, се прошири и во три други општини и тоа општина Теарце, општина Чаир и општина Прилеп. Со оваа програма се опфатени возрасни лица со завршено основно образование во две урбани и две рурални општини.

И во 2014 година продолжија активностите за промоција на образованието на возрасните во соработка со ДВВ Интернационал, а исто така Центарот за образование на возрасните објави јавен оглас за избор на институции за образование на возрасни со цел реализација на мерката обуки за задоволување на потребите на побарувањата на пазарот на трудот во рамки на Оперативниот план за активни програми и мерки за вработување за 2014 година.

(* Концепциите за неформално образование на возрасните и основно образование на возрасните треба да бидат изготвени до крајот на 2014 година.)

КРАТКОРОЧНИ / СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Спроведување на Стратегијата за образование на возрасни преку годишен план за работа 2015
- Усвојување концепција за основно образование на возрасни
- Усвојување на концепцијата за неформално образование на возрасните и изготвување на акциски план за имплементација на Концепцијата
- Верификација на посебни програми за образование на возрасни и верификација на институции за образование на возрасни
- Организација на настава за средно стручно образование на возрасни
- Мониторинг на понудувачи на услуги за неформално и формално образование на возрасни
- Продолжување на кампањата за подигнување на свеста на населението за можностите за образование на возрасните
- Учество во Оперативниот план за активни мерки и програми за вработување на ВРМ за 2015 година во мерката 5.3. Обука за задоволување на побаруваните занимања на пазарот на трудот
- Зајакнување на капацитетите на Центарот за образование на возрасните

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Учество како партнер-институција во проект Градење капацитети во градежната индустрија- втора фаза ⁽¹³⁶⁾, Обука на градежните работници за енергетска ефикасност
- Реализација на следните активности од ИПА проектот „Зајакнување на доживотното учење преку модернизација на системите за стручно образование и обука и за образование на возрасни“:
  - Изготвување на Стратегија за образование на возрасните 2016-2020
  - Развивање и тестирање на програми за образование на возрасните во согласност со потребите на пазарот на трудот (ИПА проект – Компонента 4)
  - Зајакнување на капацитетите на локалната самоуправа за спроведување на анализа на потребите на пазарот на трудот во насока на образование на возрасните (ИПА проект – Компонента 4)
  - Изготвување на модел за функционирање на јавните (општински) установи за образование на возрасните (Отворени граѓански универзитети за доживотно учење) (ИПА проект – Компонента 4)

ВИСОКО ОБРАЗОВАНИЕ **ТЕКОВНА СОСТОЈБА**

Донесени се Правилник за формата, содржината и начинот на водење на регистрот на високообразовни квалификации и Правилник за начинот на потврдување на компатибилноста на Националната Рамка на високообразовни квалификации со Европската рамка на високообразовни квалификации.

Во однос на активностите за натамошна имплементација на Болоњскиот процес, со измените и дополнувањата на Законот за високото образование („Службен весник на РМ“ бр. 15/2013), воведени се бројни одредби кои имаат за цел создавање правна рамка за спроведување на Коминикето од Букурешт на министрите за високо образование од земјите членки на Болоњскиот процес. Високообразовните установи се обврзани да обезбедуваат услови за мобилност на студенти, особено во земјите учеснички во процесот. Институциите се поттикнуваат да ги користат средствата во рамките на ЕУ програмата Доживотно учење, особено во делот што го управува Националната агенција за европски образовни програми и мобилност (НАЕОПМ). Од аспект на социјалната димензија, студентите кои паралелно студираат на две студиски програми, се ослободуваат од плаќање за едната од нив. Во рамките на активностите за спроведување на Стратегијата за иновации, формирана е работна група со претставници од МТСП, АВРМ, универзитетите и др. за поттикнување на прилагодување на постојните и изработка на нови студиски програми во согласност со потребите на пазарот на труд. Проектот е финансиран од Британскиот совет. Со цел подобрување на квалитетот на прибирање податоци, посебен акцент се става на базите на податоци. Ќе се подготви правилник од интересен карактер со кој ќе се регулира прибирањето, чувањето и располагањето со податоци од областа на високото образование.

Во насока на подобрување на обемот и квалитетот на литературата којашто се користи во високото образование, донесен е закон за дополнување на законот за високото образование (Службен весник на Р.М. бр.130, од 03.09.2014 година), со којшто МОН се задолжува, секоја година, да обезбедува преведена и печатена стручна литература, по 50 универзитетски учебници кои се употребуваат на првите десет рангирани универзитети согласно со Шангајската листа.

Изготвен е Регистер на високообразовни квалификации којшто содржи 1154 квалификации од различни области што се стекнуваат на сите државни и приватни универзитети од Република Македонија.

Во насока на продолжување на проектот Високо образование на возрасни (35/45), Владата на Република Македонија во јуни усвои измени на одлуката за запишување студенти во прва година на прв циклус студии на јавните високообразовни установи во академската 2013/2014 година, со која е овозможено 810 возрасни лица да се запишат на прв циклус на студии со кофинансирање во годишен износ од 200 евра во денарска противвредност. Во текот на јуни 2014 година, беше објавен конкурсот за реализација на проектот „Високо образование на возрасни (30/35)“ за академската 2014/2015 година.

Централноевропската програма за размена во областа на универзитетските студии (ЦЕЕПУС), објави конкурс за стипендии за студиски престој во земјите-членки на Програмата ЦЕЕПУС за академската 2014/2015 година.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Да се донесе Закон за изменување и дополнување на Законот за високото образование
- Донесување и спроведување на Национална програма за високо образование и научно - истражувачка дејност

¹³⁶ Build up Skills II

- Активности за натамошно спроведување на Болоњскиот процес
- Рангирање на високообразовните установи од Република Македонија во 2016 година
- Продолжување на проектот „Високо образование на возрастни“ (30/35)
- Зајакнување на капацитетите на одборот за акредитација и евалуација на високото образование (HEAEB) и други клучни играчи задолжени за имплементирање на активностите за обезбедување на квалитет во високото образование, со цел задоволување на барањата на ENQA и EQAR членство. (Проект “SKILLS”)

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Мобилност на студенти од прв, втор и трет циклус и на визитинг-професори од Република Македонија кон земјите членки на ЦЕЕПУС мрежите и обратно
- Реализација на активности од ИПА проектот „Зајакнување на соработката помеѓу високо-образовните институции, приватниот сектор и релевантните јавни тела“

РАЗВИВАЊЕ НА НАЦИОНАЛНА РАМКА НА КВАЛИФИКАЦИИ (НРК)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

По усвојувањето на основите на НРК и на Законот за Националната рамка на квалификации, Министерството за образование и наука го договори начинот на кој Европската фондација за обука и Британскиот совет ќе го поддржат натамошниот развој на Рамката во текот на 2014 година. Во мај, во организација на МОН, Европската фондација за обука и Британскиот совет одржаа подготвителни состаноци и воведна работилница за започнување на процесот на референцирање на НРК. Беше формирана работна група за изготвување извештај за референцирање на НРК кон ЕРК (Европска рамка на квалификации).. Со поддршка на ЕТФ и Британскиот совет , официјалната работна група го изработи и достави на разгледување првиот нацрт-извештај за референцирање на НРК.

Во насока на зајакнување на институционалниот капацитет на МОН за спроведување на овој процес, формирано е ново Одделение за национална рамка на квалификации во рамките на Секторот за општи работи. Во рамки на ова одделение се предвидени 11 работни места за лица кои ќе бидат директно вклучени во процесот на имплементација на Македонската рамка на квалификации.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Референцирањена НРК кон ЕРК
- Примена на Законот за Национална рамка за квалификации

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Развивање на НРК

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Реализација на активности од ИПА проектот „Понатамошно подобрување на системот за развивање и спроведување на НРК“

МЛАДИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Коалицијата на младински организации СЕГА во соработка со АМС и Градот Скопје, одржа работилница за изработка на Стратегија за млади на Град Скопје, по што следеше јавна дебата за истата. Започна процесот на креирање локални младински стратегии за општините Гостивар, Тетово, Чашка и Битола.

Продолжија консултациите со младинските организации од општините Куманово, Гостивар и Струга за креирање локални младински совети.

Во делот на капитални инвестиции за подобрување на спортската инфраструктура како дел од проектот за изградба на 35 спортски сали, почнати се со градба спортските сали во Универзитет Св. Кирил и Методиј и во Државниот Тетовски Универзитет. Како дел од проектот за изградба на 100 повеќенаменски игралишта, изградбата е започната на 36 локации. Пуштена е во употреба спортската сала во Маврово - Ростуше, како дел од проектот „35 спортски сали“, а во општина Македонска Каменица пуштено е во употреба повеќенаменско игралиште како дел од проектот „100 повеќенаменски игралишта“. Во употреба е пуштено едно повеќенаменско игралиште во општина Кисела Вода. Беше реализирано отворање на 3 повеќенаменски игралишта во општините Веница, Берово и Ѓорче Петров.

Обезбедени се средства за доделување на 500 стипендии „Спортска надеж“ за млади, талентирани спортисти.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Изработка на локални младински стратегии
- Формирање локални совети на млади
- Доделување стипендии за млади, талентирани спортисти
- Креирање Национална стратегија за млади
- Капитални инвестиции за подобрување на спортска инфраструктура

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

- Да продолжат капиталните инвестиции за подобрување на спортската инфраструктура.

УЧЕСТВО ВО ЕУ ПРОГРАМИ ЗА ОБРАЗОВАНИЕ, ОБУКА И МЛАДИ

ЕРАЗМУС+

Се потпиша Спогодбата помеѓу Европската Унија и Република Македонија за учество на Република Македонија во „Еразмус+“: програма на Унијата за образование, обука, млади и спорт и уплати финансиски придонес за учество во ЕУ програмата „Еразмус+“ во 2014 година. Со тоа е овозможено полноправно учество во сите внатрешни и надворешни акции на Програмата.

Националната агенција во јануари ја стави во функција новата редизајнирана веб страница ⁽¹³⁷⁾, која нуди нови функционалности за полесно информирање на потенцијалните корисници. Креирани се нови модули за пристап до релевантната документација. Развиени се нови визуелни решенија за поедноставна транзиција на корисниците кон новата програма Еразмус+. Националната агенција го објави повикот за предлог-проекти за 2014 година од програмата Еразмус+ на веб-страната и во дневниот печат. Продолжува тековно и континуирано ажурирање на веб-страната на националната агенција.

Националната агенција за европски образовни програми и мобилност и Извршната агенција за образование, култура и аудиовизуелни политики ги одобрија апликациите и ги потпишаа договорите за спроведување на Еуропас, Еурогајденс и е-Твининг во 2014 година. Дополнително, Националната агенција за европски образовни програми и мобилност и Извршната агенција за образование, култура и аудиовизуелни политики го потпишаа договорот за спроведување на Евридика 2014 година.

КРАТКОРОЧНИ/СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Министерство за образование и наука:

- Избор на независно ревизорско тело и реализација на надворешна ревизија на работата на НАЕОПМ во спроведување на Еразмус+
- Реализација на активности за уплата на финансискиот придонес (влезен билет) за учество на Република Македонија во Еразмус+ во 2015, 2016 и 2017 година

Национална агенција за европски образовни програми и мобилност:

- Изготвување работна програма и потпишување на договор за Еразмус+ за 2015 година помеѓу Генералниот директорат за образование и култура и Националната агенција за европски образовни програми и мобилност
- Изготвување на работни програми и потпишување на договори за спроведување на Еуропас, Еурогајденс, Евридика и е-Твининг за 2015 година помеѓу Генералниот директорат за образование и култура, Извршна агенција за образование, култура и аудиовизуелни политики и Националната агенција за европски образовни програми и мобилност
- Организирање промотивни настани за програмата Еразмус+, Еуропас, Еурогајденс, Евридика и е-Твининг во Скопје и по региони

ЕВРОПА ЗА ГРАЃАНИТЕ (2014-2020)

---

¹³⁷ www.na.org.mk

Поради големиот интерес за учество во програмата „Европа за граѓаните (2007-2013)“, Владата на Република Македонија донесе одлука Република Македонија да учествува во следниот програмски период на Унијата за програмата „Европа за граѓаните (2014-2020)“.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Потпишување на Договор помеѓу Европската Унија и Република Македонија, за учество на Република Македонија во програмата „Европа за граѓаните (2014-2020)“
- Да се обезбеди поголема промоција на можностите на новата програма „Европа за граѓаните“ (2014-2020).
- Да се зголеми бројот на одобрени проекти во програмата „Европа за граѓаните“ (2014-2020) чишто носители ќе бидат надлежните институции и организации од Република Македонија.

3.26.2. КУЛТУРА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија стана официјален учесник во програмата на ЕУ „Креативна Европа“, дизајнирана да го поддржи развојот на културата и креативните сектори како главен извор на работни места и севкупен развој во Европа. Македонските културни оператори се полноправни корисници на програмата која се однесува на периодот од 2014 до 2020 година. Владата на Република Македонија го усвои Акцискиот план за развој и унапредување на креативните индустрии во Република Македонија за периодот 2015-2018 година. Успешно е реализиран ИПА проектот од ТАИБ 2009 „Конзервација и ревитализација на културно-туристичкиот комплекс Св. Ѓорѓи - Старо Нагоричане“ и завршени се археолошките истражувања на архитектурата и ѕидното сликарство, иконостасот во црквата како и надгробните камен-споменици во црковниот двор.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Развој на креативни индустрии

Во контекст на понатамошниот развој на креативните индустрии, Министерството за култура за периодот 2015-2018, изработи Акциски план за развој и унапредување на креативните индустрии во Република Македонија и објави конкурс за финансирање на проекти во областа на креативните индустрии за 2015 година. Ажурирањето на документот Мапирање на креативните индустрии во Република Македонија е планирано да започне во 2015 година и да заврши до крајот на 2016 година. Со цел да се овозможат услови за работа, место за презентација на креативните идеи создадени од младите дизајнери и креативните практичари, до крајот на 2015 година, планирано е да се отвори Креативен хаб¹³⁸. Со тоа очекуваме дека ќе се воспостави функционален модел на делување и соработката во креативното претприемништво во Република Македонија.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Програма „Креативна Европа“

Потпрограма „Култура“ и потпрограма „Медиа“ 2015-2017

Стратегијата за информирање и комуникација е приоритет на Одделението за „Креативна Европа“ во 2015 година со цел да обезбеди што поголема видливост за потпрограмата во првата година од нејзиното спроведување, а со тоа и учество на што поголем број културни оператори од Република Македонија “ кои ќе овозможат институционална и професионална надградба и јакнење на европската културна соработка.. Канцеларијата за „Креативна Европа“ ќе ги извршува следниве активности: соработка со Генералниот директорат за образование и култура при ЕК и Извршната агенција за образование, аудиовизуелна дејност и култура при ЕК); учество на редовните состаноци во организација на ЕК и Извршната агенција наменети за канцелариите на „Креативна Европа“; соработка со канцелариите на „Креативна Европа“ во земјите вклучени во оваа програма со цел поддршка на вмрежувањето меѓу партнерските организации, обезбедување на што поголема промоција и видливост на потпрограмата „Култура“, размена на искуства, промоција на успешните проекти и сл.; соработка со канцелариите на „Креативна Европа“ во земјите вклучени во програмата; спроведување на програмата „Креативна Европа“ согласно улогата на овие канцеларии преку реализација на јавни настани како што се инфо-денови, семинари и работилници на национално, национално – регионално, локално, регионално и европско ниво, со цел што поголема промоција на

¹³⁸ Creative hub

програмата (2014 – 2020). Во периодот од 2016-2017 година планирани се околу 20 јавни настани на национално и локално ниво.

На операторите им се обезбедува техничка помош за подготовка на проектните апликации,; промотивниот материјал за програмата и проектите, за креирање веб-страница на канцеларијата на „Креативна Европа“ и за базата на податоци.

Регионална програма за културно наследство на Југоисточна Европа; пилот-проект за локален развој на регионот Дебар и Река

Проектот го реализира Министерството за култура - Управа за заштита на културното наследство во соработка со Советот на Европа. Пилот-проектот има цел долгорочно да го зајакне потенцијалот на териториите со вредно културно и природно наследство за проектирање среднорочни и долгорочни регионални развојни стратегии. Се предвидува промоција на заштита и конзервација на културното и природното наследство како социјален и економски фактор. Се обезбедува активна поддршка и вклучување на локалното население во следењето на јавните активности.. Во 2015 година се предвидува ажурирањена Развојната стратегија, како и изработка на Оперативна програма, спроведување на комуникациска стратегија и работа на управувачките структури.

ИПА проектот од ТАИБ 2009 „Конзервација и ревитализација на културно-туристичкиот комплекс Св. Ѓорѓи - Старо Нагоричане“

По завршување на археолошките истражувања на архитектурата и ѕидното сликарство ќе биде обработена целата теренска документација(архитектонска и фото документација, лабораториски анализи, извештаи од ИЗИС за извршените анализи). Етнолошките истражувања ќе ги изврши тим од Музеј на Македонија кој ќе изработи етнолошка музејска поставка во училиштето во Старо Нагоричане. Ќе бидат изработени проекти за конзервација и реставрација на архитектурата на црквата, проект за конзервација и реставрација на ѕидното сликарство, проект за конзервација и реставрација на камениот иконостас и фреско-иконите, за конзервација и реставрација на надгробните камени-споменици во црковниот двор. Ќе биде изработен елаборат за валоризација на етнолошките предмети кои би биле дел од изложбената музејска збирка и ќе биде изработен проект за ентериерно уредување на просторот наменет за изложбена поставка.

ИПА проект од ТАИБ 2010 „Ревитализација и адаптација на Шенѓул (Ѓулшен) амам во културен-инфо центар“

Проектот ќе биде реализиран преку потпишување на директен грант со Националниот конзерваторски центар од Скопје. По потпишувањето на грантот, до крајот на 2014 година, во грант апликацијата ќе се воведат активности за заштита на амамот со соодветен материјал и дополнителен насип кој ќе го зачува споменикот од евентуално рушење и негативни атмосферски влијанија. Доколку во наредниот период се обезбедат финансиски средства за градежни работи преку други ИПА програми, ќе се продолжи со нова фаза која ќе опфати градежни активности во насока на исполнување на основната цел на проектот за ревитализација на ова културно наследство како функционален модерен културен – инфо центар.

3.27 ЖИВОТНА СРЕДИНА И КЛИМАТСКИ ПРОМЕНИ

Резиме

Во насока на понатамошно хармонизирање со правото на Европската Унија во областа на животната средина и климатските промени, како и спроведување на законодавството, ќе биде донесена сеопфатна Национална стратегија за животна средина и климатски промени, во која ќе бидат јасно дефинирани националните приоритети во овие области.

Ќе се заокружи процесот на усогласување со европското законодавство, преку донесување на национална легислатива во делот на квалитет на водата, управување со отпадот и индустриските емисии. Во овој период особено внимание ќе се посвети на изработка на националниот придонес во глобалните напори за намалување на климатските промени како и ќе се утврди стратешката и законската рамка за управување со климатските промени.

Во однос на имплементирање на законодавството, фокусот ќе биде ставен во областите води и отпад, преку подготовка на планска документација за интегрирано регионално управување со отпад, донесување на планови за управување со речни сливови на реката Вардар и Струмица, како и изградба на инфраструктура.

Имајќи во предвид дека во процесот на спроведување на законодавството за животна средина, дел од обврските се во надлежност на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС), во периодот кој следи ќе се спроведат активности за зајакнување на капацитетите на локалната самоуправа преку обезбедување на техничка помош која ќе помогне во создавање на услови за подобро спроведување на законодавството од областа на животната средина од страна на ЕЛС, како и за управување на новите инфраструктурни проекти во областа на управувањето со водите и отпадот. Воедно ќе бидат идентификувани недостатоците на ЕЛС и ќе се спроведуват активности во насока на надминување на истите.

И во овој период, како дел од континуираната активности на МЖСПП, ќе продолжи вклучувањето на јавноста во процесот на донесување на одлуки.

3.27.1 ХОРИЗОНТАЛНО ЗАКОНОДАВСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година, се финализираше 9-иот Прогрес мониторинг (ПМ) во областа на животната средина и климатските промени со кој се оценува степенот на приближување на националното законодавство на Република Македонија кон законодавството на Европската Унија, како и степенот на неговото спроведување. Прогрес мониторингот се водеше во рамките на Регионалната мрежа за пристапување во областа животната средина и клима (ЕКРАН) во соработка со Европската комисија – Генералниот директорат за животна средина.

Се донесе „Закон за изменување и дополнување на кривичниот законик“ со кој се транспонираше Директивата 2008/99/ЕЗ на ЕУ за криминал во животната средина („Службен весник на РМ“ бр. 27/2014).

Се донесе „Закон за национална инфраструктура на просторни податоци“, кој ја транспонира Директивата ИНСПИРЕ 2007/2/ЕЗ („Службен весник на РМ“ бр.38/2014).

Се направија измени и дополнување на „Законот за животна средина“ („Службен весник на РМ“ бр. 42/14) кои се однесуваат на лиценца за постапување со средства за ладење и /или производи кои содржат средства за ладење, со што се обезбеди подобро спроведување на Монреалскиот протокол.

Во мај 2014 година, Државниот инспекторат за животна средина, како орган во состав на Министерството за животна средина и просторно планирање, се стекна со статус на правно лице.

Владата на Република Македонија ја усвои Програмата за инвестирање во животната средина за 2014 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/2014).

Во рамки на проектот „Управување на пристапувањето кон ЕУ“, финансиски поддржан од Британската амбасада во Скопје, се направи деталната проценка на напредокот во 9-те подсектори за на поглавјето 27— Животна средина, како и се направи анализа на недостатоците во спроведувањето на законодавството во ова поглавје.

Во декември 2014 започна проект „Да знам сега во моментот“, помеѓу МЖСПП и НВО Флоразон, финансиски поддржан од Норвешка Амбасада во Белград. Проектот има за цел зајакнување на административните капацитети за воспоставување и одржување на Регистар на испуштање и пренос на загадувачи.

Во текот на 2014 година редовно и интензивно се спроведуваа прекршочни постапки како и постапки за посредување.

Вотекот на 2014 година, реализирани се низа активности за подигање на свеста на јавноста преку одбележување на денови од еколошкиот календар, промоции, презентации, работилници, консултативни средби и емитување ТВ емисии со еколошки теми.

Климатски промени

Во јануари 2014 година Владата на Република Македонија го усвои Третиот национален план за климатски промени. Дополнително се изработија:

- Инвентар на стакленички гасови за годините 2011 и 2012 и ревидирани инвентари за периодот 1990-2009 според новата методологија на меѓувладиниот панел за климатски промени за секторите енергија, индустриски процеси и земјоделство.
- Студија за потенцијалот за ублажување на климатските промени во секторите згради, транспорт и снабдување со енергија.
- Концептуална рамка за МИВ на акциите за ублажување на климатските промени.
- Извештај за климатските прашања и половите аспекти.
- Се дефинираа секторите со потенцијал за ниско-емисионен јаглероден раст.

Управа за хидрометеоролошки работи (УХМР)

На почетокот на 2014 година, беше усвоена Програмата за работи од областа на хидрометеоролошката дејност во 2014“ („Службен Весник на РМ“ бр. 12/14).

Во текот на 2014 година во рамките на проектот Систем за рана најава на поплави за Дрин/Дрим-Буна/Бојана, финансиран од ГИЗ, инсталирани се 4 автоматски хидролошки станици и 4 автоматски метеоролошки станици во сливот на река Црн Дрим.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

На почетокот на 2015 година, предвидено е да започне 10-от Прогрес мониторинг во областа на животната средина, кој ќе се спроведува во рамките на „Регионалната мрежа за пристапување во областа на животната средина и климатските промени“ (ЕКРАН).

Национална стратегија за животна средина и климатски промени ќе биде изработена во прва половина на 2015 година, која особено ќе се осврне на ИПА програмскиот период 2014-2020. Целта на стратегијата ќе биде да се предложат активности кои ќе бидат насочени кон зајакнување на капацитетите на централно и локално ниво за спроведување на законодавството од животната средина, усогласување со барањата на ЕУ законодавството, како и за подобрување на спроведување на законодавството во животната средина.

Во 2015 година, ќе се донесе Национален план за справување со опустинување и ублажување на ефектите од суши. Изработката на Планот е пропишано во „Законот за животната средина“, и е обврска од Конвенцијата на Организацијата на обединетите нации (ООН) за борба против опустинувањето во земјите што се соочуваат со сериозни суши и/или со опустинување, особено во Африка од 2002 година.

Во 2015 година, предвидено е донесување на План за управен надзор над работата на единиците на локалната самоуправа (ЕЛС) за 2015 и негово реализирање. Со Планот ќе се определат областите во кои ќе се изврши управен надзор во периодот за 2015 година, како и општините во кои ќе се врши надзорот.

Во рамките на проектот „Зајакнување на капацитети на локално ниво за спроведување на законодавството од областа на животната средина“ ќе се подготви анализа на правните акти со кои се регулираат надлежностите на локалната самоуправа и врз основа на тоа ќе се предвидат соодветни предлози за измени на законодавството.

Климатски промени

Ќе се изработат и донесат подзаконски акти кои произлегуваат од „Законот за животна средина“ во делот на национален систем за инвентризација на стакленички гасови.

Ќе се изработи првиот ревидиран извештај за климатски промени, во кој степенот на известување кон Конвенцијата за климатски промени ќе се доближи уште повеќе на начинот на кој известува ЕУ, особено во делот ублажување на климатските промени. Република Македонија ќе биде прва држава во регионот која направи сценарија за ублажување на климатските промени според препораките на ЕУ (сценарио без мерки, сценарио со постоечки мерки и сценарио со дополнителни мерки). Исто така, имајќи предвид дека овие сценарија се главен елемент на известувањето за националните напори за ублажување на земјите-членки во ЕУ, овие активности се во функција на градење како на аналитички капацитети, така и на капацитет на носителите на политики и сите чинители за одговор на европските барања во оваа област.

Институционална рамка

Во 2015 ќе започне проектот „Зајакнување на капацитети на локално ниво за спроведување на законодавството од областа на животната средина“. Проектот е составен од три компоненти.

Во рамките на *првата компонента* која се однесува на зајакнување на капацитетите на ЕЛС и која е во вредност од 1 милион и 250 илјади ЕВРА, со траење од 18 месеци ќе се зајакнат капацитетите на ЕЛС. Во 2015 година предвидено е да се направи оцена на административните капацитети за имплементација на обврските кои произлегуваат од законодавството на животната средина.

Втората компонентата се однесува на зајакнување на капацитетите за спроведување на инспекциски надзор во областа на животната средина кој е предвиден да биде Твининг проект во вредност од 1 милион ЕВРА со времетраење од 12 месеци. Во рамките на Проектот ќе се преземат активности за анализа на легислатива која се однесува на спроведувањето на законодавството од областа на животната средина. Во рамките на проектот предвидени е реализација на тренинзи, работилници, студиски патувања, изработка на Водичи за инспекциски надзор, при што опфат е генерално животната средина со посебен фокус на квалитетот на воздухот, квалитетот на водата и индустриското загадување-ИСКЗ, исклучиво од аспект на инспекциски надзор.

Исто така, ќе се воспостави посебен систем за обработка на податоци од инспекциски надзор во посебен дигитален софтверски формат, при што ќе биде изработена посебна Интернет страна на Државниот Инспекторат за животна средина и ќе биде изработена серверска База на податоци и систем за известување за инспекциските надзори.

Трета компонента на проектот е техничка помош од 750.000 ЕВРА (возила, информатичко компјутерска техничка опрема и опрема за индикативни мерења (вода, воздух, бучава).

Во 2015 година ќе се ажурираат и дополнат Статистики за животна средина за 2015.

Во втората половина на 2015 година треба да се започне со изработка на Извештај за состојбата на животната средина.

Во рамки на проектот „Да знам сега во моментот“ ќе се формира работна група за Регистар на испуштање и пренос на загадувачи (РИПЗ), во која ќе бидат вклучени претставници од НВО секторот и индустријата.

Ќе се одржат работилници (користење на софтверска апликација од РИПЗ, обуки за информатичка технологија, обука на операторите за користење на БУБЕ софтвер, обука за спроведување на електронски Регистар и моделирање со податоци) и ќе се подготват документи со цел олеснување на процесот за спроведување и промоција на РИПЗ Протоколот.

Ќе се усвои Извештајот за инспекциски надзор за 2014 година, а истовремено ќе се донесе Програма за вршење на инспекциски надзор за 2015 година за Државниот инспекторат за животна средина и овластените инспектори за животна средина.

Во наредниот период ќе продолжи поддршката за реализирање проекти на ЕЛС за изградба на инфраструктурни објекти во областа на отпадот и водите, како и во други области финансирани преку годишната Програма за инвестирање во животната средина за 2015 година и преку буџетите на МЖСПП и Министерството за транспорт и врски(МТВ).

Со цел надградување на Државната мрежа за следење на медиумите и областите во животната средина, ќе продолжат активности за проценка на постојните мрежи (станции за следење) кои вршат мерења на квалитетот на вода, воздух и нивото на бучава во животната средина.

И во овој период ќе се спроведуваат испити со цел избор на експерти во Листата на експерти за оцена на влијанието врз животната средина и Листата на експерти за стратешка оцена на влијанието врз животната средина, а ќе продолжи спроведување на прекршочни постапка, постапка за посредување и постапки на инспекциски надзор.

Континуирано ќе се реализираат кампањи за подигнување на јавната свест во животната средина, како и ќе се поттикнуваат образовни, истражувачки и развојни студии, програми и проекти за заштита и унапредување на животната средина и природата.

Климатски промени

Ќе се спроведе аналитичката работа за проценка на т.н национални придонеси за намалување на климатските промени, со цел изработка на документ за креирање на политиката за климатски промени во пресрет на 21-та Конференција на страните кон Рамковната конвенција на ООН за климатски промени, кој ќе се одржи во Париз во декември 2015 година.

Ќе бидат донесени национални прописи, со кои ќе се транспонира ЕУ мерката 32013R0525 и тоа:

- Листа на субјекти кои поседуваат податоци за антропогените емисии на стакленички гасови во атмосферата по извори и понори;
- Уредба за формата, содржината, начинот на водење и одржување на системот на инвентаризација на стакленичките гасови.

Ќе се продолжи учеството во регионалната мрежа за пристапување кон ЕУ во областите животна средина и клима (ЕКРАН), во работните групи за клима. Ќе се работи на спроведување на препораките на Комуникациската стратегија за клима, преку засилени акции за подигнување на свеста и знаењата за климатски промени.

Ќе се спроведе истражување за информираноста на јавноста за климатските промени.

Управа за хидрометеоролошки работи (УХМР)

Во рамките на проектот Систем за рана најава на поплави за Дрин/Дрим-Буна/Бојана, финансиран од ГИЗ ќе се воведат процедура за размена на податоци со инволвираните држави во проектот, ќе се развие хидролошки модел за рана најава на поплави за сливот на р.Дрин/Дрим, и ќе се продолжи со мерења и одржување на системот.

Ќе се продолжи со зајакнување на капацитетите на УХМР со вршење специјализирани обуки од метеорологијата и применета метеорологија (агromетеорологија, климатологија, прогноза, биометеорологија, модификација на времето, радарска и сателитска метеорологија), хидрологија, екологија, информатика и други обуки кои се во одреден дел поддржани од Светската метеоролошка организација. Ќе продолжи автоматизацијата на метеоролошките станици и нивно мрежно поврзување, воспоставување сервисни информации преку мобилна телефонија; развивање и примена на хидролошко моделирање за потребите на хидрологијата, најава на поплави бранови и слично.

Ќе се имплементира систем за управување со квалитет односно воведување на ИСО 9001 стандарди во сите домени на работењето на Управата за хидрометеоролошки работи.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе биде донесен Закон за инспекција во животната средина.

Во рамките на проектот Зајакнување на капацитети на локално ниво за спроведување на законодавството од областа на животната средина, предвидено е да се донесат прописи и правни документи (прирачници, интерни процедури листи за проверки) за спроведување на законодавството од областа на животната средина и за координација и соработка помеѓу централната и локалната власт во спроведување на законодавството.

Климатски промени

Ќе се донесе Закон за климатски промени.

Ќе се изработи долгорочна стратегија и „Закон за климатска акција“ во периодот од 2016-2018 година.

Ќе се заврши софтверското решение за известување за емисиите на стакленичките гасови од индустријата кое ќе биде и правно поддржано со подзаконски акт во кој ќе бидат вградени одредби на регулативата за механизмот за следење кои произлегуваат од „Законот за животна средина“ во делот на допрецизирање на одредбата за Националниот систем за инвентаризација на емисиите на стакленички гасови.

Институционална рамка

Во овој период ќе се изработат Статистики за животна средина за 2016 година, како и ќе се спроведуваат активности од Програмата ГЛОБЕ. Ќе се ажурираат и дополнат Индикаторите за животна средина за 2016.

Во текот на 2016 и 2017 година ќе продолжат активностите за изработка на Извештај за состојбата на животната средина.

Во периодот од 2016 -2017 година, одделно за секоја година ќе се подготви и донесе нов план за управен надзор со дополнително определени области од областа на животната средина и ќе се опфатат општини, кои не се опфатени со претходно донесениот план од 2014 и 2015 година.

Истовремено планирано е да се продолжи со зајакнувањето на капацитетите на ЕЛС за управување со животната средина на локално ниво, преку развивање на активности во рамките на проектот „Зајакнување на капацитети на локално ниво за спроведување на законодавството од областа на животната средина“. Ќе се направи ревизија на одредени ЛЕАП и ќе се организираат тренинзи на локално ниво за имплементација на истите. Исто така, ќе се изработи Програма за подигнување на јавната свест.

Во наредниот период ќе продолжат активностите за зајакнување на капацитетите на секторите и органите во состав на МЖСПП и тоа: Управата за животна средина (МЖСПП_УЖС), Државниот инспекторат за животна средина (МЖСПП_ДИЖС) и Службата за просторно информативниот систем, органи во состав на МЖСПП, преку нови вработувања, набавка на опрема и обуки во однос на спроведување на прописите од областа на животна средина.

Ќе се врши континуирана надградба и ажурирање на воспоставениот Регистар за испуштање и пренос на загадувачи и РИПЗ интернет порталот.

Воедно ќе продолжи со поддршката за реализирање проекти на ЕЛС за изградба на инфраструктурни објекти во областа на отпадот и водите, како и во други области финансирани преку годишните програми за инвестирање во животната средина, преку буџетот на МЖСПП и МТВ, како и преку ЕУ фондовите и другите билатерални и мултилатерални средства.

Ќе се изврши надградување на Државната мрежа за следење на медиумите и областите во животната средина.

Во овој период ќе продолжи доставувањето податоци и соработката со Европската агенција за животна средина (ЕЕА) и ќе се настојува да се обезбеди поголем процент на доставување на соодветни податоци.

И во овој период ќе се спроведуваат испити со цел избор на експерти во Листата на експерти за оцена на влијанието врз животната средина и Листата на експерти за стратешка оценка на влијанието врз животната средина, а ќе продолжи спроведување на прекршочни постапка, постапка за посредување и постапки на инспекциски надзор.

Климатски промени

Ќе се подготват предлози за изработка на Втор двогодишен ажуриран извештај за климатски промени, Евалуација на потребите од технологии за полесно справување со климатските промени и Четврт национален план за климатски промени кои се обврски во согласност со барањата на Рамковната Конвенција за климатски промени на Обединетите нации (УНФЦЦЦ).

Управа за хидрометеоролошки работи (УХМР)

Ќе продолжи зајакнувањето на капацитетите на УХМР за спроведување на нивните активности преку нови вработувања и обуки, притоа ќе се продолжи со автоматизирање на метеоролошките инструменти и размената на метеоролошките информации.

Ќе започне процесот на користење на упатствата од Светската метеоролошка организација за утврдување на критериуми за формирање и воспоставување и начин на работа на државната хидрометеоролошка мрежа на станици и за изградба, опремување, одржување, работа, заштита и развој на државната хидрометеоролошка мрежана станици.

Ќе се преземат активности за обновување и модернизација на мрежата на хидролошки станици за површински води и опремување на истите со софистицирана опрема, обнова на телекомуникацискиот систем, изработка на централна база на хидрометеоролошки податоци, акредитација на лабораторија за детерминирање на загадувачки материји и супстанции во водите, набавка на теренски возила за оперативни активности, набавка на автоматски метеоролошки станици, како и техничко опремување на Управата (административно-техничко информатичко опремување).

3.27.2 КВАЛИТЕТ НА ВОЗДУХ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во февруари 2014 година се донесе „Закон за контрола на емисии на испарливи органски соединенија при користење на бензини“ („Службен весник на Република Македонија“ бр. 38/2014) во кој се транспонираа одредби од ЕУ мерките 31994L0063 и 32009L0126. Исто така се донесоа подзаконски акти кои произлегуваат од горенаведениот Закон. Се донесоа подзаконски акти согласно Законот за квалитет на амбиентен воздух.

Беше донесена Програмата за работа на Државниот систем за следење за квалитет на амбиентен воздух за 2015 година, кој е управуван од МЖСПП. Беше подготвен инвентарот КОРИНЕР со податоци за 2012 година и истиот беше испратен до Конвенција за прекуграничен пренос на аерозагадувањето и до Европската агенција за животна средина.

Во текот на месец септември 2014 година, се изврши евалуација на понудите за твининг проектот „Понатамошно зајакнување на капацитетите за ефективна имплементација на асquis во областа на квалитетот на воздухот“, од ИПА ТАИБ 2012 програмата.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година ќе продолжи усогласувањето на националното законодавство со законодавството на Европската Унија, односно ќе се подготват измени и дополнувања на постоечките подзаконските акти:

- Правилник за измени и дополнувања на Правилник за методологијата, начините, постапките, методите и средствата за мерење на емисиите од стационарните извори, согласно ЦЕН и ИСО стандарди;
- Правилник за измени и дополнувања на Правилникот за методологијата за инвентаризација и утврдување на нивоата на загадувачките супстанции во атмосферата во тони годишно за сите видови дејности како и други податоци за утврдување на програмата за мониторинг на воздухот во Европа (ЕМЕП) согласно Конвенцијата и Протоколот кон Конвенцијата за далекосежно прекугранично загадување на воздухот од 1979 година за долгорочно финансирање на Програмата за соработка за мониторинг и оценување на далекосежното пренесување загадувачки супстанции во воздухот во Европа (ЕМЕП).

Институционална рамка

Ќе биде изготвена Програма за работа на Државниот автоматски мониторинг систем за квалитет на амбиентниот воздух за 2015 година. Во овој период ќе се обезбеди зајакнување на капацитетите на органите кои вршат следење на воздухот преку вработување на нов кадар и спроведување на обуки. Се планира да се обезбедат предуслови за започнување на акредитација на Калибрационата лабораторија, односно да се набават референтни стандардни гасови и да се изврши калибрација на одредена опрема во акредитирана лабораторија во странство.

Како континуирана активност на МЖСПП, ќе се продолжи со редовно одржување на мониторинг мрежата за воздух со која управува МЖСПП.

Во текот на 2015 година ќе се спроведуваат предвидените мерки за намалување на загадувањето дадени во „Националната програма за постепена редукција на количините на емисии на одредени загадувачки супстанции на ниво на Република Македонија“ за период 2012-2020 година. Во предвид ќе бидат земени и поедини мерки за заштита на воздухот дадени во „Националниот план за заштита на амбиентниот воздух во Република Македонија“.

Ќе се подготви краткорочен акционен план за заштита на амбиентниот воздух за град Скопје и ќе се отпочне со

подготовката на Планот за квалитет на воздух за град Скопје. Изработката на овие плански документи се планира во рамките на твининг проектот за воздух во соработка со град Скопје.

Инвентарот КОРИНЕР со податоци за 2013 година ќе се подготви и во првата половина на февруари 2015 година и податоците ќе се достават до Европската агенција за животна средина и до Конвенција за прекуграничен пренос на аерозагадување.

Твининг проектот „Понатамошно зајакнување на капацитетите за ефективна имплементација на легислативата од областа на квалитетот на воздухот“, се планира да започне во март 2015 година. Во рамките на проектот ќе отпочне и ревизијата на „Националната програма за постепена редукција на емисиите до 2020 година“, како и подготовка на „Оценка на квалитетот на воздухот за Република Македонија за период 2010 – 2014 година“.

Во рамките на твининг проектот ќе се реализираат и повеќе обуки и тоа за: спроведување на мониторингот на квалитетот на амбиентниот воздух со примена на процедури за контрола на квалитетот, обработка на податоците добиени од мониторингот, моделирање и нивна примена за оценка на квалитетот на воздухот, сервисирање и одржување на мониторинг станиците за воздух, управување со квалитетот и емисиите во воздухот како и извршување на активностите за преземање на мерки за подобрување на квалитетот на воздухот и подготовка на акциони планови и програми за подобрување и заштита на квалитетот на амбиентниот воздух.

Во рамките на редовните кампањи кои ги спроведува МЖСПП, ќе се опфатат и активности кои ќе бидат насочени кон подигнување на јавната свест за подобрување на квалитетот на амбиентниот воздух, преку подготовка на брошури и промотивни материјали за квалитет на воздух.

Во согласност со „Законот за безбедност на производи“ („Службен весник на Република Македонија“ бр.33/2006 и 63/2007), ќе се спроведува годишниот план за контрола на квалитетот на течните горива пуштени на пазарот во Република Македонија кој ќе претставува основа за подготвување на месечни и годишни извештаи за количините на течни горива и нивниот квалитет кои се употребуваат во Република Македонија. Извештаите ќе бидат доставувани до Министерството за економија и МЖСПП, со цел понатамошна обработка на податоците.

Во овој период ќе се изврши акредитација на лабораторијата на Царинската управа на Република Македонија за анализа на нафтени деривати и горива која е сместена во Институтот за хемија при Природно-математичкиот факултет.

Во текот на 2015 година, ќе се отпочне со спроведување на Законот за контрола на емисии на испарливи органски соединенија при користење на бензини. Имено, потребно е да се почне постапката за регистрација на инсталации за складирање, инсталации за полнење и празнење на мобилни контејнери и на бензински станици.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2016 година, ќе се подготви „Закон за измени и дополнувања на Законот за квалитет на амбиентен воздух“ со кој ќе се регулираат активности кои ќе произлезат од понатамошно транспонирање на ЕУ мерките од областа на воздухот.

Во текот на периодот 2016-2017 година ќе се продолжи со донесување на нови и измена на постојните подзаконските акти за воздухот.

Ќе биде донесе Правилник за измени и дополнувања на Правилник за гранични вредности за дозволени нивоа на емисии и видови на загадувачки супстанции во отпадни гасови и пари кои ги емитираат стационарните извори во воздухот. Истите се во согласност со мерките 32001L0080, 31999L0013, 32008L0001, 32010L075, како и референтните документи за воведување на најдобро достапни техники (БРЕФ) и упатствата.

Институционална рамка

Зајакнувањето на капацитетите на администрацијата со цел подобрување во управувањето со квалитетот на воздухот ќе биде една од активностите на кои ќе се посвети особено внимание и во овој период. Во овие активности се опфатени нови вработувања и обука на вработените во МЖСПП во Одделението за мониторинг на квалитет на воздух при МИЦ_ЖС. Се планираат обуки за извршување на активностите за преземање на мерки за подобрување на квалитетот на воздухот, за спроведување на мониторингот.

Дел од обуките ќе се спроведат во рамките на твининг проектот и во нив ќе бидат опфатени и ЕЛС. Во согласност со донесените плански документи во областа на воздухот (Национален план за заштита на амбиентен воздух, Национална програма за редукција на емисиите во воздухот и плановите за квалитет на воздух подготвени од ЕЛС), ќе се обезбеди институционално зајакнување на УЖС со цел следење на имплементацијата на истите.

Во рамките на твининг проектот ќе се реализираат обуки за подобрување на инвентарот КОРИНЕР, ќе се подготви инвентар за 2014 година, како и Информативен извештај за инвентарот, кој треба да се достави до Конвенцијата за прекуграничен пренос на аерозагадување и Европската агенција за животна средина до март 2016 година.

Во рамките на твининг проектот ќе биде подготвена „Националната програма за постепена редукција на емисиите до 2020 година“, и „Оценка на квалитетот на воздухот за Република Македонија за период 2010-2014 година“.

Ќе се усвои планот за квалитет на воздух за град Скопје и ќе се започне со имплементација на дел од мерките дефинирани во планот. Ќе се продолжи со надградување на мрежата за следење на квалитетот на амбиентниот воздух преку редовно одржување на постојните станици за следење и проширување на мрежата со воспоставување на нови автоматски станици за следење.

По завршување на сите потребни документи за контрола и обезбедување на квалитет на постапките за следење на квалитет на воздух се планира акредитација на лабораторијата за калибрација на инструментите од автоматскиот систем за следење на квалитет на воздух во 2016 година.

Во текот на 2016 година, се планира изработка на План и програма за постигнување на техничките барања за заштита на животната средина во согласност Правилникот за формата, содржината и начинот на доставување на предлог-планот за постигнување на техничките барања за заштита на животната средина.

3.27.3 УПРАВУВАЊЕ СО ОТПАД

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Најзначајните активности во 2014 година беа во насока на воспоставување на интегриран регионален систем за управување со отпад, со што се формираа Регионалните центри за управување со отпад во шест региони во Република Македонија. Исто така, се изврши и понатамошно усогласување на националното законодавство со правото на ЕУ во делот на управувањето со отпадот преку донесување на подзаконски акти во ова област.

Во септември 2014 година се донесоа регионални планови за управување со отпад за Источниот и Североисточниот регион, придружени со постапки за стратедиска оценка врз животната средина на овие плански документи, финасирани преку мерка 3.2 компонента 3 од ИПА проектот „Подготовка на регионални планови за управување со отпад и стратедиска оценка на животната средина за Источен и Североисточен регион“.

Се надгради и надополни базата на податоци на Катастарот на создавачи на отпад.

Се стави во функција софтвер за издавање на доволи за управување со отпад.

Исто така, продолжи и регистрацијата на производители кои пуштаат на пазарот на Република Македонија батерии и акумулатории регистрацијата на производители кои пуштаат на пазарот електрична и електронска опрема.

Се продолжи со поддршката на ЕЛС преку обуки за управување со отпад на регионално ниво и спроведување на законската регулатива, особено во врска со спроведување на Законот за управување со пакување и отпад од пакување, Законот за управување со батерии и акумулатори и отпад од батерии и акумулатори и Законот за управување со електрична и електронска опрема и отпад од електрична и електронска опрема.

Се изработи Физибилити студија за постапување со опасен отпад во рамки на проектот „Зајакнување на капацитетите на Министерството за животна средина и просторно планирање за интегрирана контрола на загадувањето и управување со опасен отпад“, кој е финансиран од страна на Норвешката Влада.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во 2015 година, врз основа на Законот за управување со отпад ќе се донесе Правилник за видовите на отпад, условите за извоз, увоз и транзит на отпад поодделни видови на отпад, методите на надзор над извозот, увозот и транзитот на отпадот, како и формата и содржината на образецот на дозволата за извоз, увоз и транзит на отпад со кој ќе се транспонира ЕУ мерката 32006R1013.

Во рамките на твининг проект, ќе започнат активности за донесување на нов Законот за управување со отпад, кој ќе ја транспонира ЕУ мерката 32008L098.

Ќе се изготви Ревизија на Стратегијата за управување со отпад 2008-2020 во согласност со Законот за управување со отпад, а во рамките на билатерален договор помеѓу МЖСПП од Република Македонија и Агенција за животна средина на Северна Ирска/Велика Британија.

Институционална рамка

Во вториот квартал од 2015 година ќе започне спроведување на проектот „Подготовка на потребните документи за воспоставување на интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад во Источниот и Североисточниот регион“, во рамки на ИПА компонента 3 - Мерка 3.2 од Оперативната програма за регионален развој (ОПРР) 2007-2009. Во рамките на овој проект е се подготви физибилити студија за интегрирано регионално управување со отпадот, анализа на корист и трошоци, студија за оценка на влијанието врз животната средина за регионалната депонија и трансфер станиците и финален дизајн на иведебен проект.

До крајот на 2015 година, ќе започне спроведување на проектот „Подготовка на потребните документи за воспоставување на интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад за Вардарски, Пелагониски, Скопски и Југозападен регион“ во рамки на ИПА компонента 3 - Мерка 3.2 од Оперативната програма за регионален развој (ОПРР) 2007-2009. Во рамките на овој проект ќе се подготват четири регионални планови за управување со отпад, придружени со постапки за стратесиска оценка врз животната средина на овие плански документи и четири физибилити студија за интегрирано регионално управување со отпадот за секој поединечен регион, анализа на корист и трошоци, студија за оценка на влијанието врз животната средина за регионалните депонии и трансфер станиците и финален дизајн на иведебен проект.

Ќе се започне со воспоставување на систем за управување со медицински отпад на централно ниво, за чија што реализација надлежни се Министерство за животна средина и просторно планирање и Министерство за здравство.

Во втората половина на 2015 година ќе започне твининг проект за зајакнување на капацитетите за управување со отпад во Република Македонија.

До крајот на 2015 година, ќе се воспостави базата за податоци за видови и количини на отпад по типови отпад и софтверското решение за пополнување на истата, во согласност со „Законот за управување со отпад“.

Ќе се подготви студија за значењето и моделот за реформа на јавните комунални претпријатија, во насока на одвојување на секторот за отпад и секторот за води, во согласност со Националната стратегија за управување со отпад 2008 -2020.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2016 година, ќе се донесе „Законот за управување со отпад“, кој ќе ја транспонира дел од ЕУ мерката 32008L098.

Во средината на 2017 година ќе заврши проектот „Подготовка на потребните документи за воспоставување на интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад во Источниот и Североисточниот регион“, во рамки на ИПА компонента 3 - Мерка 3.2 од Оперативната програма за регионален развој (ОПРР) 2007-2009. Со завршувањето на овој проект ќе се овозможи веднаш да започне проект за изградба на инфраструктура (депонија и трансфер станици) за управување со отпад во овие региони.

Во средината на 2017 година ќе заврши проектот „Подготовка на потребните документи за воспоставување на интегриран и финансиски самоодржлив систем за управување со отпад за Вардарски, Пелагониски, Скопски и Југозападен регион“ во рамки на ИПА компонента 3 - Мерка 3.2 од Оперативната програма за регионален развој (ОПРР) 2007-2009.

Ќе се подготват четири регионални планови за управување со отпад за Вардарски, Пелагониски, Скопски и Југозападен регион и ќе се спроведе стратешка оцена на истите.

Во Североисточниот и Источниот регион кон крајот на 2017 година се очекува да започне да се спроведува проект за инфраструктурно спроведување на интегриран самоодржлив регионален систем за управување со отпад.

Ќе се реализираат работилници за зајакнување на капацитетите на Државниот инспекторат за животна средина, овластените инспектори за животна средина и државниот пазарен инспекторат во делот на надзорот над посебните закони за управување со отпад.

Исто така, ќе се реализираат работилници за засегнатите сектори во делот на законските обврски кои произлегуваат од Законот за управување со отпад од електрична и електронска опрема и Законот за управување со батерии и акумулатори и отпад од батерии и акумулатори.

Ќе се формира регулаторно тело за комунални работи до крајот на 2017 година.

3.27.4 КВАЛИТЕТ НА ВОДАТА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во овој период се продолжи со донесување на подзаконски акти кои произлегуваат од „Законот за води“.

Беше усвоена Програма за води за 2014 година („Службен Весник на Република Македонија“ бр. 8/14). Во декември 2014 година заврши проектот „Развој на националниот тарифен систем за снабдување, одведување и третман на води“ финансиран од ИПА. Во рамките на овој проект се донесе методологија за утврдување на цена на водата со Акционен план за спроведување на истата. Завршија активностите за изградба на пречистителна станица за отпадни води во населено место Волково, општина Ѓорче Петров. Се заврши со доизградба на системот за водоснабдување Желино и изградба на пречистителна станица во Гевгелија. Во 2014 година, продолжија активностите за рехабилитација и надградба на канализационата мрежа во градот Прилеп и во јуни 2014 година започна проектот за изградба на пречистителна станица Прилеп за отпадни води. Двата проекти се финансирани од ИПА во рамките на Компонента 3. До Европската агенција за животна средина (ЕЕА) испратени се годишни податоци за квалитет на реките, езерата и подземните води во Република Македонија и податоци за количина и користењето на водите и квалитетот на отпадните води.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе биде донесен „Закон за ратификација на Конвенцијата за заштита и користење на прекугранични води и меѓународните езера“, како и ќе продолжи донесувањето на подзаконски акти кои произлегуваат од „Законот за водите“ со што ќе се обезбеди понатамошно усогласување со соодветните правни акти на ЕУ во областа на водите. Со подзаконските акти ќе се транспонираат барањата од ЕУ мерките 32000L0060, 31991L0271, 31991L0676 и 32003L0007.

Институционална рамка

Ќе завршат активностите од проектот “Реставрација на Струмичкиот речен слив” чија цел е реставрација на социо-еколошките функции на речниот слив Струмица преку развивање на План за управување со сливот.

Ќе продолжи спроведувањето на Проектот „Зајакнување на институционалните капацитети за приближување и спроведување на законодавство во областа на управување со водите“ – ИПА 2009 Компонента 1. Со овој проект ќе се воспостави регистар за заштитени подрачја за речниот слив на реката Вардар и ќе се подготви предлог програма за следење на водите на сливот на реката Вардар.

Во 2015 година ќе продолжат предвидените активностите за изработката на Планот за управување со реченслив на реката Вардар, План за управување со речен слив на реката Црн Дрим и План за управување со речен сливна реката Струмица.

Ќе се воспостави регионално тело за утврдување на цената на водата во Република Македонија, преку донесување на посебен закон.

Во април 2015 година ќе почне да се реализира ИПА Проектот за реформи во јавните комунални претпријатија. Со проектот ќе се направи одвојување на комуналните услуги во посебни претпријатија. Проектот ќе се имплементира од страна на МЖСПП и АДКОМ.

Ќе започне втората фаза на проектот „Развој на националниот тарифен систем за снабдување, одведување и третман на води“ финансиран од ИПА – Компонента 3. Во рамките на оваа фаза ќе се обезбеди поддршка за Регулаторно тело за води, како и за јавните комунални претпријатија со цел имплементација на новата Методологија за тарифи на водни услуги.

Воедно во септември 2015 година се очекува да започне проектот Развој на Национална студија за управување со води, финансиран од ИПА преку Компонента 3. Со овој проект ќе се изработат специфични планови за спроведување на директивите за третман на отпадни води и за вода за пиење, ќе се развие план за управување со милта, како и ќе се дефинираат агломерациите и чувствителните зони за урбани отпадни води.

Ќе продолжат активностите за изградба на пречистителна станица во Прилеп за отпадни води и ќе се продолжи со реконструкција и надградба на дел од канализациона мрежа на Прилеп која се финансира од ЕУ Програмата ИПА–Компонента3.

Ќе бидат завршени активностите за изградба на пречистителна станица во Гевгелија. Донација од Швајцарската и грчката Влада, кофинансиран од МЖСПП, МТВ и општина Гевгелија.

Ќе се финализираат активностите за изградба на пречистителна станица за отпадни води во населено место Волково, општина Ѓорче Петров.

Во завршна фаза се и активностите околу изградбата на пречистителна станица за отпадни води за селата Глумово и Шишево, Општина Сарај. Средствата се обезбедуваат од националниот буџет, како и изградбата на дел од фекална канализација во населено место Сингелиќ, општина Гази Баба.

Ќе продолжат да се реконструираат и да се градат пречистителни станици и други објекти финансирани со програмите на буџетот на МЖСПП, МТВ и МЛС, односно Бирото за регионален развој. Ќе се преземат активности со цел изработка на техничка документација за системи за третман на отпадни води за неколку подрачја, финансиски и економски анализи, студии за ОВЖС и главни проекти.

Исто така ќе завршат активностите за проектирање и изградба на филтер станица на системот за водоснабдување во Гостивар.

Предвидено е во овој период да завршат активностите предвидени во проектот „Изградба на каскадни прегради на река Вардар“.

Ќе заврши реализацијата на втора фаза од водоводна мрежа од с. Колари до Зајас во должина од 8 км и резервоар за вода од 500 м³, како и изградбата на довод за вода во Тетово.

Ќе се продолжи со континуирано годишно доставување на обработени податоци за квалитет на водите во Република Македонија до ЕЕА и ќе почнат да се имплементираат обврските преземени со потпишување на Протоколот за вода и здравје.

Кон крајот на 2015 година се очекува да започнат проектите за градба на пречистителни станици во градовите Радовиш, Струмица и Кичево, како и за реконструкција и проширување на канализационата мрежа во градовите Куманово и Берово. Овие проекти се финансирани од ИПА во рамките на Компонента 3.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе продолжи процесот на подготовка на подзаконски акти со кои ќе бидат транспонирани барањата на ЕУ законодавството од областа на водите. Со подзаконските акти ќе се транспонираат барањата од ЕУ мерките 32000L0060, 31991L0271, 31991L0676 и 32003L0007.

Ќе се донесе „Програма на мерки за постигнување на целите за животната средина, воспоставување на регистар за заштитни подрачја за речниот слив на реката Вардар“.

Во овој период се очекува да бидат изработени Плановите за управување со речен слив на реката Вардар, План за управување со речен слив на реката Црн Дрим и План за управување со речен слив на реката Струмица.

Институционална рамка

Во рамките на Проектот „Техничка помош за подготовка на Национална студија за води“ ќе се дефинираат агломерации и чувствителни зони на урбани отпадни води.

Во текот на наредниот период ќе завршат предвидените активности во имплементација на Проектот за реализација на Планот за управување со сливот на Преспанското Езеро, финансиран од Швајцарската Влада преку спроведување на мерки за заштита од ерозија во сливот на Преспанското Езеро (опсежни пошумувања и регулација на поројни водотеци), реставрација на делтата на Голема Река заради заштита од поплави и подобрување на пречистувањето на отпадните води пред влезот во Преспанското Езеро.

Во овој период, се очекува да се финализираат активностите околу изградбата на пречистителната станица во Прилеп.

Во средината на 2017 година се очекува да се заврши со изградбата на пречистителни станици за градовите Струмица, Радовиш и Кичево, како и проширување и рехабилитација на канализационата мрежа за Берово и Куманово, во рамките на ИПА компонента 3.

Ќе се заврши изработката на техничка документација за изградба на пречистителни станици и проширување на канализациона мрежа за градовите Кавадарци, Битола, Тетово, Гостивар, Дебар, Штип и Велес.

Во овој период, ќе завршат активностите кои се однесуваат на изградбата на канал за собирање фекална и атмосферска вода во општина Арачиново.

Во овој период, ќе продолжат и завршат активностите предвидени во Проектот за подготовка на планот за управување со речниот слив Брегалница,

Ќе заврши втората и третата фаза на проектот за изградба на хидросистемот Злетовица.

Ќе се заокружи проектот „Зажакнување на институционалните капацитети за приближување и спроведување на законодавство во областа на управување со водите–ИПА2009 компонента 1. Со овој проект, ќе се воспостави

регистар за заштитени подрачја за речниот слив на реката Вардар и ќе се подготви предлог–програма за следење на водите на сливот на реката Вардар.

Ќе продолжи редовното доставување на обработени податоци за квалитетот на водите во Република Македонија до ЕЕА и ќе почнат да се имплементираат обврските преземени со потпишување на Протоколот за вода и здравје.

3.27.5 ЗАШТИТА НА ПРИРОДАТА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 година продолжија активностите за прогласување на заштитени подрачја.

МЖСПП во соработка со експертски тим го изработи Петиот национален извештај кон Конвенцијата за биолошка разновидност.

Одржани се обуки и работилници на теми поврзани со ЕУ политики за заштита на природата, преку кои беа унапредени знаењата на вработените во Секторот за природа.

Продолжија активностите за ревалоризација на заштитените подрачја, при што беа изработени Студија за ревалоризација на природните вредности на споменикот на природата „Катлановски Предел и Студија за валоризација на природните вредности на споменикот на природата „Пештера Слатински Извор“.

Процесот на изготвување на планови за управување со заштитените подрачја продолжи, при што е изработен План за управување со споменикот на природата „Маркови Кули“.

Во јуни 2014 година заврши проектот за заштита и одржливо користење на биодиверзитетот на Преспанско, Охридско и Скадарско Езеро (трилатерален проект помеѓу Република Македонија, Република Албанија и Црна Гора, финансиран од германската Влада). Во рамки на проектот беа изработени листи на селектирани типови хабитати и на диви видови фауна и флора за монитирање на трите езера во прекуграничен контекст.

Со цел обезбедување на финансиски средства за националните паркови, Јавните установи: Национален парк – Пелистер и Национален парк –Галичица, се започна со наплата на надоместоци за: влез и посета во национален парк, посета на посебни објекти во национален парк, за собирање на растителни диви видови и за кампување со шатори. Со тоа се воведува нов модел за обезбедување на одржливо финансирање на националните паркови.

Во 2014 година, се унапреди прекуграничната соработка помеѓу Република Македонија и Република Албанија во подрачјето заштита на природата. Повеќегодишните напори во делот на прекуграничната соработка на институционално ниво, во делот на заштитата на природата помеѓу двете земји, во 2014 година резултираше со прогласување на регионот Охрид-Преспа за прекуграничен биосферен резерват. Номинацијата за Охрид-Преспа за прекуграничен биосферен резерват официјално беше разгледана на состанокот на Комитетот МАБ на УНЕСКО во јуни 2014 година и со едногласна одлука на Комитетот, регионот Охрид-Преспа беше прогласен за прекуграничен биосферен резерват.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Согласно обврските кои произлегуваат од „Законот за заштита на природата“ ќе продолжи процесот на прогласување на заштитени подрачја.

Ќе заврши процесот на ревизија на Националната стратегија за биолошка разновидност со Акционен план со што ќе се донесе нова Националната стратегија за биолошка разновидност со Акционен план. Цели на стратегијата се поставување на национални цели, принципи и приоритети во согласност со глобално поставените цели, усвоени на 10-от Состанок на Страните на Конвенција за биолошка разновидност во 2010 година, познати како Аичи цели со важност до 2020 година. Ќе се спроведе анализа и оценка на состојбата со биолошката разновидност во РМ и степенот на реализација на првата Стратегија за биолошка разновидност со акционен план, усвоена во 2004 година. Новата стратегија ќе стави акцент за интегрирањена заштитата на биолошката разновидност во различните релевантни сектори.

Институционална рамка

Во 2015 година ќе се зајакнат капацитетите на Секторот за природа со нови вработувања.

Ќе се зајакнат капацитетите на МЖСПП, јавните установи: Национален парк – Пелистер, Национален парк – Маврово и Национален парк –Галичица и на останатите субјекти за управување со заштитени подрачја преку одржување на обуки и работилници.

Ќе се спроведат обуки за подигнување на јавната свест за значењето на еколошката мрежа Натура 2000 и за спроведување на ЕУ мерки од областа на заштитата на природата.

Ќе се зајакне соработката на МЖСПП со јавните установи: Национален парк – Пелистер, Национален парк – Маврово и Национален парк – Галичица и останатите субјекти за управување со заштитените подрачја, локалните власти, инспекциските служби, јавните претпријатија, агенции, научните и стручни институции, останатите засегнати страни (фармери, сопствениците на земјиште, ловци и риболовци) и невладини организации инволвирани во заштита на природата, преку организирање на состаноци, работилници и обуки.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе бидат донесени Измени и дополнувања на „Законот за заштита на природата“, со цел негово усогласување со ЕУ директивите за хабитати и птици.

Ќе се изготват подзаконските акти со кои ќе се транспонираат ЕУ мерки од оваа област. Ќе се утврди Националната еколошка мрежа во чиј состав влегуваат еколошки значајните подрачја, системот на еколошките коридори, системот на заштитени подрачја и предложени подрачја за заштита и еколошки значајните подрачја за ЕУ –Натура 2000 при што ќе се транспонираат ЕУ мерките 32009L0147, 31992L0043 и 31997D0266.

Во овој период ќе се изготват подзаконски акти со кои ќе се утврдат типовите на живеалишта, вклучувајќи го видот и степенот на нивната загрозеност и значајност, како и начинот на нивно означување, начинот на изготвување, одржување и означување на типовите живеалишта на карта, начинот за определување на степенот на загрозеност, начинот на вршење на процената на состојбата и загрозеноста на типовите живеалишта, како и типови живеалишта за чие што зачувување е неопходно одредување на посебни подрачја за зачувување и мерките за зачувување на типовите живеалишта во поволна состојба на зачуваност, во кои ќе се транспонираат ЕУ мерките: 32009L0147 и 31992L0043.

Во согласност со обврските кои произлегуваат од „Законот за заштита на природата“ ќе продолжи процесот на прогласување на заштитени подрачја.

Ќе се изготви Националната стратегија за заштита на природата. Стратегијата ќе ја објасни визијата, основните цели и стратешки определби за заштита на природата и ќе претставува една интегрирана рамка заснована на серија стратешки компоненти и пристапи. Стратегијата треба да ги одреди целите и насоките за зачувување на природата, начините на нејзино спроведување во согласност со целокупниот стопански, општествен и културен развој на Република Македонија. Стратегијата треба да се изработи врз основа на анализа на моменталната состојба на природата, главните закани и проблеми во природата како и да ги дефинира мерките и активностите за заштита на природата.

Ќе се изготви Црвена листа за најмалку една таксономска група.

Институционална рамка

Ќе се зајакнат капацитетите на Секторот за природа преку нови вработувања.

Ќе се зајакнат капацитетите на МЖСПП, јавните установи: Национален парк –Пелистер, Национален парк –Маврово и Национален парк –Галичица и на останатите субјекти за управување со заштитени подрачја преку одржување на тренинг-обуки и работилници.

Ќе се спроведат обуки за подигнување на јавната свест за значањето на Европската еколошка мрежа Натура 2000 и за спроведување на ЕУ мерки од областа на заштитата на природата.

Во рамки на ИПА проект (ТАИБ 2011) – Зајакнување на централните и локалните административни капацитети за имплементација на Натура 2000 ќе се започне со идентификација на типовите живеалишта и на дивите видови од европско значење, во согласност со Директивата за зачувување на природните живеалишта и на дивата фауна и флора (31992L0043), заради изготвување на Список со подрачја од интерес на ЕУ, како и со идентификацијата на посебно заштитените области, во согласност со Директивата за диви птици (2009/147/E3).

Во овој период ќе започне со спроведување на ИПА твининг проект (ТАИБ 2012-2013) за зајакнување на административните капацитети на Сектор за природа, во рамките на кој ќе се изготват нацрт-верзии на Планови за управување за три пилот заштитени подрачја и ќе се изработат акциони планови за клучните типови на хабитати и видови.

3.27.6 КОНТРОЛА НА ИНДУСТРИСКОТО ЗАГАДУВАЊЕ И УПРАВУВАЊЕ СО РИЗИЦИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во согласност со временскиот распоред за поднесување на барања за добивање на дозволи за усогласување со оперативен план, во текот на 2014 година во МЖСПП се доставени вкупно 10 нови барања за добивање на А дозвола за усогласување со оперативен план, со што вкупната бројка достигна 140 барања.

Во 2014 година, продолжија активностите во спроведување на постапките за интегрирано спречување и контрола на загадувањето. Во таа насока издадени се 32 А-дозволи за усогласување со оперативен план, 4 А-интегрирани еколошки дозволи, 1 Измени на А-дозволи за усогласување со оперативен план, и 2 Б – дозволи за усогласување со оперативен план и 2 Б – Интегрирани еколошки дозволи.

Продолжија активностите за усогласување на националното законодавство со правото на ЕУ во однос на со Директива СЕВЕСО II.

Се подготви Водич за изработка на и звештај за мерките за безбедност и Прашалник за оцена на извештај за мерки за безбедност.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во овој период, во рамките на твининг проект од ИПА Компонента 1 за ТАИБ2011 ќе започнат активности за донесување на „Закон за контрола на емисиите од индустријата“ кој ќе ја транспонира новата ЕУ директива за индустриско загадување односно ќе се подготви анализа на разлики за степенот на усогласеност со националното законодавство.

Ќе се изготват односно ревидираат Националните референтни документи (упатства) за НДТ за минерална нафта и гас, за ковачници и ливници, за управување со отпад и отпад од рудници и за големи согорувачки постројки.

Во областа на спречувањето и контролата на хавариите со присуство на опасни супстанции ќе се донесе измени и дополни на Правилникот за опасните супстанции, гранични вредности (прагови) за присуство на опасните супстанции и критериумите или својствата според кои супстанцијата се класифицира како опасна, со што ќе се прилагоди постоечкиот правилник на Анекс I на СЕВЕСО III Директива 32012L0018.

Ќе се донесе Правилник за критериумите кои што треба да се исполнат за добивање на еколошка ознака за цврсти подни облоги, при што ќе се транспонира ЕУ мерката 32009D0607 и Правилник за критериумите кои што треба да се исполнат за добивање на еколошка ознака за услуги на туристички кампови, при што ќе се транспонира ЕУ мерката 32009D0578.

Институционална рамка

Во рамките на твининг проектот финансиран од ИПА Компонента 1 за ТАИБ 2011 ќе се направи проценка за економското влијание кое ќе го има имплементацијата на директивата за индустриски емисии 2010/75/EU врз индустрискиот сектор и согласно тоа ќе се подготви извештај за економското влијание со препораки.

Во овој период ќе продолжи разгледувањето на добиените барања за добивање на интегрирани еколошки дозволи. Истовремено ќе се изработуваат дозволите и ќе се спроведуваат сите процедури согласно постапката за добивање на интегрирани еколошки дозволи, особено во делот за учество на јавноста во издавањето на дозволите.

Ворамките на проектот со Норск Енерги ќе се даде техничка поддршка за ревизија на 2 - А-дозволи за усогласување со оперативен план.

Заради олеснување на процесот на оценување на извештајот за мерки за безбедност ќе се формира меѓуресорско тело за спречување и контрола на хаварии со присуство на опасни супстанции согласно Законот за животната средина.

Во делот на индустриски несреќи постоечката база на податоци ќе биде прилагодена кон барањата за Регистар за системите во кои се присутни опасни супстанции во согласност со член 152 од Законот за животна средина“.

Ќе се продолжи со зајакнување на капацитетите на Одделението за индустриско спречување и контрола на загадувањето и Одделението за управување со ризик и хемикалии во УЖС. Зајакнувањето ќе се врши со нови вработувања, како и со посета на работилници и студиски посети во рамките на постојните проекти, како и организирани настани во рамките на ТАИЕКС.

Во областа на еколошко етикетирање ќе се врши промоција на производи или вршители на услуги на кои име доделена еколошка ознака.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период ќе се направи анализа на промените во ЕУ законодавството поврзано со интегрираното спречување и контрола на загадувањето, со цел негово транспонирање во законодавството на Република Македонија. Особено ќе се земат предвид обврските што произлегуваат од новата директива на ЕУ поврзана со спречување на индустриското загадување. Како резултат од анализите, во рамките на твининг проектот од ИПА компонента 1 за ТАИБ 2011 ќе се донесе Закон за контрола на емисиите од индустријата кој ќе ја транспонира оваа нова директива.

Во областа на спречувањето и контролата на хавариите со присуство на опасни супстанции ќе биде донесен Правилник за поблиски критериумите врз основана кои се определува во кои случаи се смета дека одредена несреќа е хаварија со што ќе се транспонира одредби на СЕВЕСО II Директивата (31996L0082и32003L0105). Ќе продолжи изработката и ревидирањето на национални референтни документи (упатства) за НДТ, кои ќе преставуваат упатства за применување на НДТ во А-интегрираните еколошки дозволи за секој индустриски сектор посебно.

Во рамките на проект од ИПА компонента 1 за ТАИБ2011 ќе се подготви анализа на административните капацитети за имплементација и спроведување на Законот за контрола на емисиите од индустријата и согласно тоа ќе се подготви План и програма за подобрување на административните капацитети за имплементација на Законот.

Во областа на интегрирано спречување и контрола на загадувањето ќе се спроведат буџети за спроведување на постапката за издавање на интегрирани еколошки дозволи. Континуирано ќе се реализира постапката за издавање дозволи за усогласување со оперативен план, која ќе треба да се заокружи во овој период.

Во делот на индустриски несреќи ќе биде дефинирана прелиминарна листа на оператори каде евентуална хаварија со присуство на опасни супстанции може да има прекугранични последици.

3.27.7 ХЕМИКАЛИИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во 2014 се транспонира ЕУ законодавството во областа на хемикалиите во националното законодавство со донесување на подзаконски акти кои произлегуваат од Законот за хемикалии а со кои се изврши понатамошно усогласување со ЕУ мерката 32006R1907.

Бирото за лекови при Министерството за здравство води регистар на правни лица кои работат со хемикалии регистрирани во Република Македонија

Националниот центар за контрола и информирање за труење од хемикалии има воспоставено систем за пријавување на намерни и случајни труења од хемикалии.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во овој период ќе продолжи транспонирањето на ЕУ законодавството во областа на хемикалиите во националното законодавство.

Во областа на управувањето на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка ќе се донесат следните подзаконски акти кои се усогласуваат со ЕУ мерката 32009R1005:

- Правилник за формата, содржината и начинот на доставување на годишен извештај за видовите и количините на собраните, обновените и рециклираните супстанции, како и со производи кои содржат супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка;
- Правилник за формата и содржината на програма за обука за правилно ракување, сервисирање, собирање, обновување и рециклирање на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка;
- Правилник за формата и содржината на уверението за завршена обука за постапување со супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка и/или со производи кои содржат супстанции кои ја осиромашуваат озонската обвивка;
- Измена и дополнување на Правилникот за начинот на собирање, обновување и рециклирање на супстанциите што ја осиромашуваат озонската обвивка;

- Правилник за формата и содржината на уверението за полагање на стручен испит.

Ќе биде донесен Националниот имплементационен план за редукација и елиминација на перзистентни органски загадувачи.

Институционална рамка

Во 2015 година ќе продолжи регистрацијата на сите правници кои работат со хемикалии.

Националниот центар за информирање и следење на труењата од хемикалии ќе продолжи со собирање на податоци и репортирање.

За целите на размена на податоците и интегрирано управување со хемикалии те во Бирото за лекови ќе се воспостави Интегралниот регистар за хемикалии кои се ставени во промет.

Системот на информирање на сите засегнати страни во делот на управувањето со хемикалиите преку одржување на едукативни настани ќе продолжат да се спроведува како неопходен и одржлив начин на размена на информациите.

И во овој период ќе продолжи зајакнувањето на институционалните капацитети на надлежните институции од подрачјето хемикалии преку нови вработувања во Секторот за хемикалии во Бирото за лекови и спроведување на обуки на вработените и на инспекторите одговорни за имплементацијата на одредбите од „Законот за хемикалии“.

Во овој период, фокусот беше насочен кон имплементација на одредбите од „Законот за хемикалии“ преку вршење на инспекциски надзори и контролата на забранети хемикалии во производите, подобрување на соработката помеѓу институциите вклучени за спроведувањето на „Законот за хемикалии“.

Во 2015 година ќе продолжи спроведување на проектот за конверзија од хлорофлуоројаглеводороди во алтернативи кои не содржат супстанции што ја осиромашуваат озонската обвивка во производството на полиуретански пени за комерцијални единици за ладење, сендвич-панели и изолирани врати.

Ќе се имплементира проектот „Зајакнување на институционалните капацитети за подготовка и имплементација на легислативата во областа на перзистентните органски загадувачи“ преку спроведување на следните активности:

- Анализа на недостатоци на постоечката национална легислатива за управување со перзистентните органски загадувачи;
- Подготовка на акционен план за хармонизација на националната легислатива со легислативата на ЕУ во областа на управување со перзистентните органски загадувачи.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период ќе продолжи транспонирањето на ЕУ мерките во националното законодавство во делот на хемикалиите при што е планирано да се донесе подзаконски акт со кој ќе се пропишат категориите на лиценци за постапување со средства за ладење и/или производи кои содржат средства за ладење ЕУ мерката 32014R0517.

Во рамките на имплементацијата на Националниот план за елиминација на хидрохлорофлуорокарбонати) во 2016 година ќе продолжи имплементација на проектот за конверзија од HCFC-141b во ХФК во производството на полиуретански пени за комерцијални единици за ладење, сендвич-панели и изолирани врати.

Во периодот 2016-2017 година планирано е спроведување на иницијална процена на присуството на жива во земјата преку:

- Процена на правната рамка за управување со жива;
- Процена на институционалната рамка за управување со жива;
- Иницијален инвентар на жива;
- Идентификација на изворите на емисии на жива.

3.27.8 ГЕНЕТСКИ МОДИФИЦИРАНИ ОРГАНИЗМИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во согласност со „Законот за генетски модифицирани организми“ („Службен весник на Република Македонија“ бр. 35/2008) во 2014 година продолжи усогласувањето на националното законодавство со европското законодавство преку донесување на подзаконски акти во кои е транспонирана ЕУ мерката 32001L0018.

Се изработи Гап анализа на националните технолошки капацитети за управување со ГМО во државниот и приватниот сектор и нивното влијание врз спроведувањата на националната рамка за биосигурност, како и начин на подобрување.

Врз основа на „Законот за безбедност на храна“ („Службен весник на Република Македонија“ бр.157/2010, 53/2011 и 1/12), Агенцијата за храна и ветеринарство е надлежна за издавање на одобренија за производство на храна од ГМО (за повеќе детали види поглавје 3.12 Безбедност на храната, ветеринарна и фитосанитарна политика).

Во согласност со „Законот за ГМО“, Управата за животна средина како орган во состав на МЖСПП во чиј состав е Секторот за природа, Одделение за ГМО и Државниот инспекторат за животна средина се одговорни органи на национално ниво за ГМО во животната средина.

Надлежности во управувањето со ГМО има и МЗШВ во делот на постапката за пуштање на ГМО производина пазар.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Ќе се донесе Закон за изменување и дополнување на „Законот за генетски модифицирани организми“ согласно ЕУ мерките 32001L0018 и 32009L0041.

Ќе биде донесен подзаконски акт за процена на ризик за ограничено користење на ГМО со кој ќе се транспонира ЕУ мерката 32009L0041.

Институционална рамка

Во насока на подигнување на јавната свест за генетски модифицираните организми во согласност со Компонентата 5 од Проектот УНЕП/ГЕФ „Поддршка за имплементација на националната рамка за биосигурност на Република Македонија“ планирано е да се реализираат следните активности:

- Обука за „Управување со ГМО –спроведување на процедури за нотификација наменета за зајакнување на капацитетите на засегнатите страни кои се вклучени во подрачјето генетски модифицирани организми“.
- Обука за експертите од лаборатории за следење и инспекциски постапки за ГМО.
- Јавни дебати и обуки за обучувачи наменети за повеќе целни групи.

Исто така, планирано е набавка на опрема за детекција на ГМО во животната средина и олеснување на процесот на акредитација на методите за детекција на ГМО во животната средина.

Ќе се воспостави и води Регистарот за ГМО, односно воспоставување на национална информативна база на податоци и информации кои се бараат во согласност со Картагенскиот протокол за биосигурност, со соодветен механизам за размена на информации.

Во овој период ќе се изготват прирачници, методологии и водичи за мониторинг на ГМО во животната средина, со кои ќе се обезбеди подобро спроведување на надлежностите во управувањето со ГМО во животната средина.

Ќе се врши ажурирање на национален портал -Клириншка Куќа за биосигурност.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе започне постапка за ратификација на Протокол за одговорност и надомест на штета во согласност со член 27 од Картагенскиот протокол за биосигурност.

Како предуслов за ефикасно следење и спроведување на законодавството за ГМО неопходно е да се зајакне одделението за ГМО во рамки на Управата за животна средина, да се вработат и обучат лица кои ќе бидат одговорни за следење на состојбата со ГМО при ограничено користење, намерно ослободување во животна средина, пуштање на пазар итн.

3.27.9 БУЧАВА

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година ќе се донесе подзаконски акт за поблиските видови на посебни извори на бучава, како и условите за заштита од бучавата предизвикана од патен, железнички, воздушен и воден сообраќај, со кои ќе се изврши транспонирање на следните ЕУ мерки: 31984L0372, 31989L0629 и 31998L0020. Со донесување на овој правилник ќе се уреди контролирањето на бучавата која потекнува од патниот, железничкиот и водниот сообраќај и ќе се утврдат стандардите за заштита од бучавата во животната средина предизвикана од овие извори на бучава.

Во рамките на проектот ИПА „Зајакнување на капацитетите на централната и локалната власт за спроведување на законодавството од областа на животната средина на локално ниво“ ќе се изработи Прирачник за подготовка на стратешки карти за бучава кој ќе го олесни процесот на изработка на овие стратешки карти.

Институционална рамка

Во однос на следењето на бучава, во МЖСПП се собираат и обработуваат податоци од мерења на комуналната бучава кои ги вршат Институтот за јавно здравје и 10 центри за јавно здравје, од кои само 3 центри (Битола, Куманово и Кичево) собираат и обработуваат податоци, како и мерењата и звршени од други лаборатории, ако и се однесуваат на бучавата создадена од различни категории на создавачи на бучава (индустрија, аеродроми, угостителско-туристички капацитетии други активности).

Воспоставена е државната мрежа за мониторинг на бучава во животна средина со донесувањето на Одлуката за формирање на државна мрежа за следење на животната средина.

Во рамките на проектот ИПА „Зајакнување на капацитетите за имплементација на законодавството од областа на животната средина на локално ниво“ ќе се набави опремата која се однесува на набавката на инструменти за мерење на бучава во животната средина со кои ќе се овозможи воспоставување на мониторинг на бучавата, како и интегрирање на податоците за подготовка на стратешкакарта забучава.

Мерните инструменти се наменети за МЖСПП, како и за општините кои во согласност со Уредбата за агломерациите, главните патишта, главните железнички пруги, главните аеродроми за кои треба да се подготват стратешки карти за бучава („Службен весник на Република Македонија“ бр. 15/2011), имаат обврска за изработка на стратешки карти за бучава, а тоа се општините Скопје, Тетово, Битола и Куманово.

Дополнително, во рамките на проектот ќе се изврши набавка на апликативен софтвер кој ќе овозможи документирана база на податоци единственкомуникацискипреносна податоците во МЖСПП.

Се планира зајакнување на капацитетите на ЕЛС за управување со бучавата на локално ниво преку вработувања и спроведување на обуки кои се однесуваат првенствено за спроведување на законодавството од областа на бучавата во животната средина на централно и локално ниво. Предвидено е спроведување на обуки на вработените во МЖСПП и ЕЛС заради подобрување на капацитетите при управување со податоци за бучавата и следење на мрежата за бучава, како и обуки за ракување со инструменти за мерење на бучава.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период сеочекува правната рамка во подрачјето бучава да е целосна и да има потполно усогласување со законодавството на Европската Унија.

До крајот на 2016 и 2017 година ќе започнат активности за воспоставување ГИС на податоците од бучавата во животната средина се со цел целосно спроведување на барањата од ЕУ Директива за воспоставување на Инфраструктура за просторно информирање во ЕЗ (ИНСПИРЕ). Директивата обезбедува законска рамка за имплементација на Европските инфраструктурни просторни податоци и ќе биде една од главните компоненти од Европскиот информативен систем за животна средина (СЕЕИС).

До крајот на 2016 година ќе се спроведуваат активности во врска со изработка на стратешки карти за бучава и акциони планови за бучава, со што ќе се добие целосна слика за нивото на бучава во животната средина, како и мерките кои ќе бидат превземени со цел намалување на нивото на бучава а со тоа намалување на штетните ефекти кои произлегуваат од истата.

Во овој период ќе започнат активности за воспоставување на информативниот систем за состојбата на бучавата во животната средина, како дел од севкупниот информативен систем за животна средина во Република Македонија, кој ќе ги опфаќа податоците добиени од следењето на бучавата, стратешките карти и акционите планови и други соодветни податоци добиени со поединечни мерења на бучава.

Ќе започнат активности за воспоставување и одржување катастар на создавачи на бучава во животната средина.

3.27.10 ШУМАРСТВО

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Донесена е Програма за проширена репродукција на шумите за 2014 година („Службен весник на Република Македонија“ бр. 7/14). Со Програмата се обезбедени средства од Буџетот на Република Македонија за финансирање на повеќе активности, како што се: пошумување на голини и ерозивни земјишта, нега на шумски култури со прореди, обезбедување на шумски садници за приватно пошумување и заштита на шумите и шумските култури од растителни болести и штетни инсекти.

Беше усвоен Извештајот за реализација на Програмата за проширена репродукција на шумите за 2013 година и Информацијата за здравствената состојба на шумите во Република Македонија за 2013 година.

До крајот на 2014 година се пошумија 60 хектари голини и ерозивно земјиште, се изврши нега со прореди на шуми и шумски култури на површина од 60 хектари и се обезбедија 30.000 садници за пошумување на земјиште во приватна сопственост.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Како еден од инструментите за креирање и спроведување на политиката за шумарство во Република Македонија ќе се донесе Програма за проширена репродукција на шумите за 2015 година и истата ќе се спроведува до крајот на 2015 година.

Ќе се подготви Извештај за реализација на Програмата за проширена репродукција на шумите за 2014 година и Информација за здравствената состојба на шумите за 2014 година.

Институционална рамка

За спроведување на Регулативата ЕУ/ 995/2010 за обврските на операторите кои пласираат дрво и производи од дрво на пазарот, ќе се идентификува и назначи компетентна/и институција/и.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во овој период ќе се воспостават мерки за спроведување на Регулативата ЕУ/995/2010 за обврските на операторите кои пласираат дрво и производи од дрво на пазарот од надлежните институции, а во координација со компетентните институции.

Со цел јакнење на капацитетите на надлежните институции се планира зголемување на бројот на човечките ресурси и обезбедување на професионални обуки за вработените.

Во овој период ќе се изврши набавка на опрема (возила, теренски возила, компјутерска опрема, соодветни софтвери и сл.) во Државниот инспекторат за шумарство и ловство.

Во овој период ќе се воспостави Шумарски информативен систем на Република Македонија (МакедоФис), во согласност со „Законот за шумите“ и Стратегијата за одржлив развој на шумарството во Република Македонија.

3.28 ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ И ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

Резиме

Политиката на заштита на потрошувачите има за цел градење на законодавна рамка за заштита на потрошувачите и незина ефективна примена во заштитата на правата на потрошувачите.

Од областа на јавното здравство приоритети се подигање на квалитетот на здравствените услуги на сите нивоа, јакнење на примарната здравствена заштита и превентивата и воспоставување стабилен систем за финансирање на здравствената заштита за сите граѓани.

Се планира отпочнување на проектот за воведување е-регистар на дарители на крв и крвни компоненти, кој ќе содржи повеќе модули (прибирање на крв, испитување на дарителска крв, преработка на полна крв, складирање на крвни компоненти, тестирања на пациенти за трансфузија и дистрибуција на крв и крвни компоненти).

3. 28.1 ЗАШТИТА НА ПОТРОШУВАЧИТЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Министерството за економија, ја реализираше Програмата за заштита на потрошувачите за период 2013-2014 година, во соработка со невладините организации од областа на заштитата на потрошувачите и тоа: регионални семинари и промотивни кампањи во десет општини; две работни средби со општинските совети за заштита на потрошувачите; изготвен Водич за соработка помеѓу институциите и невладините организации за заштита на потрошувачите.

Агенцијата за храна и ветеринарство изготви информативно-едукативни материјали за безбедноста на храната, промовирани на медиумски трибини во десет градови: изготвена „Стратегија за комуникација на ризик“ за безбедноста на храната; шест постапувања по известувања од Европската Комисија за небезбеден производ (алерт нотификација)

Државниот санитарен и здравствен инспекторат одржа работилници за спроведување на Законот за заштита на правата на пациентите и Законот за здравствена заштита, како и практична примена на Проектот „Мој Термин“ врзано со користењето на здравствените услуги во здравствените установи од страна на пациентите и TAIEХ работилници.

Министерството за образование и наука - Биро за развој на образованието реализира стручно-консултативни и советодавни посети, предавања и дебати со наставници и ученици во основни и средни училишта во Скопје за новите законски регулативи за заштита на правата на потрошувачите – ученици, електронско купување, заштита на лични податоци, користење на услуги и друго.

Надзор над пазарот

Државниот пазарен инспекторат (ДПИ) во надзорот над примената на Законот за заштита на потрошувачите во период 01.01 до 30.09.2014 година изврши 2160 редовни, 442 контролни и 812 вонредни инспекциски надзори. Во овој период, во ДПИ се примени вкупно 708 претставки од потрошувачите и по истите е постапено. Претставките најчесто се однесуваат на одреден материјален недостаток во однос на квалитетот на производот или пак за некавалитетно извршена сервисна услуга и сл.

Во Организацијата на потрошувачите на Македонија (ОПМ) од 01.01 до 30.09.2014 година примени се 1557 претставки од потрошувачите, од кои 1386 се општо правни советувања, а 171 се специјалистички советувања. Најголем дел од советувањата беа направени по телефонски пат (62%), по електронска пошта (30%), и личните советувања (8%).

Во Агенцијата за храна и ветеринарство поднесени се 311 претставки, од кои 80 на бесплатниот телефонски број. Од вкупниот број на претставки 65 се однесуваат на здравствената заштита и благосостојба на животните, а 246 на храната од животинско и од неживотинско потекло. Околу 40 претставки се во фаза на постапување. Од поднесените претставки 50% се основани и донесени се 57 решенија, спроведени се 52 едукации, наплатени се 15 глоби, уништени се 2.820 кг. храна и поднесени се 3 прекршочни пријави.

Државен санитарен и здравствен инспекторат согласно Законот за заштитата на правата на пациентите во 2014 година изврши редовен надзор на 826 Здравени установи – болнички и 670 Здравствени установи во кои не се сместени пациенти. Донесени се 112 решенија и 3 пријави за едукација кои се однесуваат на здравствените установи – болнички и 76 решенија и 1 пријава за едукација за здравствените установи во кои не се сместени пациенти.

До одделението за граничен инспекциски надзор во периодот јануари-септември поднесени се вкупно 6570 барања за преглед на пратки кои се увезуваат. По извршените прегледи (разгледување на пропратната документација, електронско проследување, органолептички преглед на пратката, земање на мостри за лабораториско испитување за утврдување на здравствената безбедност) забранет е увоз и промет на 1310 кг. на небезбедни производи. Вкупно земени се 883 мостри за лабораториско испитување на здравствената безбедност на производите.

Утврдено е дека 879 мостри се здравствено безбедни, а 4 мостри се здравствено небезбедни хемиски (3 пратки на детски играчки и 1 пратка на предмети кои доаѓаат во контакт со кожа и слузокожа). Неисправните пратки се уништени, односно вратени на испраќачот.

Изготвена е Програма за заштита на потрошувачите за период 2015-2016 година во соработка со Агенција за храна и ветеринарство, Министерство за здравство - Државен санитарен и здравствен инспекторат и Министерство за образование и наука - Биро за развој на образованието. Истата е усогласена со одобрените средства во Буџетот на Република Македонија за 2015 година и доставена до Владата на Република Македонија за донесување.

Во Министерството за економија, во Одделението за заштита на потрошувачите работат две лица.

Во Агенција за храна и ветеринарство, во одделението за заштита на потрошувачи работи едно лице. Вработувања во инспекциските служби, види Поглавје 3.12.

Во Државниот санитарен и здравствен инспекторат формирано е посебно Одделение за јавно здравје и права на пациентите.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Реализација на Програмата за заштита на потрошувачите за периодот 2015 - 2016 година, од страна на институциите вклучени со свои активности во Програмата и во соработка со невладиниот сектор за заштита на потрошувачите.

Министерство за економија

Одржување на 10 регионални семинари, работни средби, отворени трибини и други промотивни активности во поделни општини за:

- информирање на компаниите и потрошувачите за координираните активности во надзорот од учесниците вклучени во надзорот,
- можноста за алтернативните форми за решавање на потрошувачките спорови (медијација и др.),
- унапредување на соработката со институциите вклучени во заштитата на потрошувачите и невладиниот сектор за заштита на потрошувачите,
- јакнење на соработката со Советите за заштита на потрошувачите од поделни општини и градот Скопје.
- Подготовка и промоција на печатени брошури, медиумски кампањи и прес конференции.

Агенција за храна и ветеринарство

- По однос на усогласување на законодавството, види Поглавје 3.12
- Изготвување на видео спот на тема „Од фарма до виљушка безбедна храна за македонскиот потрошувач“ и негово медиумско промовирање.
- Изготвување, печатење и промоција на леток „Традиционални производи“.

Државен санитарен и здравствен инспекторат

- Одржување на 16 регионални работни средби, обуки за поефикасно спроведување на Законот за заштита на правата на пациентите, со цел формирање на Комисии за заштита на правата на пациентите во општините каде не се формирани.
- Извештаи за постапувањето по поднесените претставки од страна на пациентите, и за редовните инспекциски надзори, согласно Законот за заштита на правата на пациентите.

Министерство за образование и наука - Биро за развој на образованието

- Стручни посети и работилници за наставници во основни училишта во Скопје, Штип и Куманово ;
- Едукација на наставници и ученици во основни и средни училишта во Скопје, Велес и Прилеп за актуелни теми за заштита на децата како потрошувачи и корисници на услуги.

Институционална рамка

Во Министерството за економија, во Одделението за заштита на потрошувачите, се планира едно ново вработување.

Агенција за храна и ветеринарство, зајакнување на Организационата единица за заштита на потрошувачи со едно ново вработување. Вработувања во инспекциските служби и обуки, види Поглавје 3.12.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Врзано со ИПА проект „Хармонизација на законодавството и јакнење на капацитетот на полето на заштита на потрошувачите“ ќе се подготви нов Закон за заштита на потрошувачите во кој ќе бидат спроведени новите директиви од областа на заштитата на потрошувачите и усогласување со европското законодавство (декември 2016 година).

Реализација на активностите од Програмата за заштита на потрошувачите за периодот 2015-2016 година, во 2016 година од страна на институциите вклучени со свои активности во Програмата и во соработка со невладиниот сектор за заштита на потрошувачите.

Подготовка на Програма за заштита на потрошувачите за периодот 2017 -2018 година во соработка со Агенција за храна и ветеринарство, Министерство за здравство - Државен санитарен и здравствен инспекторат и Министерство за образование и наука -Биро за развој на образованието.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

ИПА проект за заштита на потрошувачите: Во почетокот на 2015 година ќе отпочне реализација на ИПА проект „Хармонизација на законодавството и јакнење на капацитетот на полето на заштита на потрошувачите и ќе трае две години. Целта на проектот е да се зајакне заштитата на потрошувачите со натамошна хармонизација на законската регулатива за заштита на потрошувачите и јакнење на капацитетот на владините и невладините институции за натамошно поуспешно креирање и водење на политиката на заштита на потрошувачите.

3.28.2. ЈАВНО ЗДРАВЈЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Започна да функционира Агенцијата за квалитет и акредитација на здравствените установи, формирана според Законот за здравствената заштита. Заради јакнење на капацитетите на вработените во Агенцијата одржани се две ТАИЕКС работилници (по една за координаторите на болничките комисии и за надворешните оценувачи во процесот за акредитација), како и една работилница за развивање на стандарди за породолиштата, а претставници од Агенцијата учествуваа на надворешно оценување во регионот.

Во интерес на обезбедување на поголема достапност на здравствена заштита, спроведени се повеќе активности: донесени се измени на Законот за лекови и медицински помагала со кои се овозможува проширување на фармацевтската мрежа на територија на Република Македонија преку отварања на аптекарски станици во рурални подрачја со население до 3.500 жители, од што бенефит ќе имаат околу 120 илјади жители во руралните средини; започна спроведувањето на проектот домашна визита, во чии рамки 350 медицински тимови од здравствените домови започнаа со вршење на патронажни посети во домовите на лицата со посебни потреби и хронични болни; ново формираната служба „Рурален доктор“, во чии рамки здравствените работници обезбедуваат основни услуги од примарната здравствена заштита за повозрасното население и социјално загрозувани категории на население во 64 рурални населби, до мај 2014 година извршила скоро 5 000 прегледи, воведена е телефонска линија „Ало докторе“ на која граѓаните можат да добиваат бесплатни совети и упатувања поврзани со нивното здравје.

Во интерес на обезбедување на поголема достапност до здравствени услуги, ФЗОМ од 2014 година воведо дополнителни стимулирања на лекарите кои даваат здравствени услуги во руралните средини.

Развојот на човечките ресурси во здравството е еден од главните приоритети на Министерството за здравство. Преку Програма за едукација на здравствени работници се обезбедуваат средства за обуки и усовршување на здравствени специјалисти вработени во јавни здравствените установи (ЈЗУ) од секундарно и терциерно ниво за обука за примена на нови методи на дијагностика и третман на болести надвор од матичната установа. Склучени се и 37 Меморандуми за соработка со врвни медицински установи во Европа и надвор од неа. Во текот на 2014 година реализирани се обуки на околу 420 здравствени работници.

Континуирано продолжува набавката на современа медицинска опрема и во 2014 година набавена е нова современа медицинска за повеќе јавни здравствени установи, чија вкупна проценета вредност е милиони денари (шест милиони евра), опрема за Државната кардиохирургија во вредност од 1, 5 милиони евра, како и опрема за новоотворениот спинален центар (1 милион евра). За потребите на Јавните здравствени установи набавени се 11, а започната е постапка за набавка на уште 55 биохемиски анализатори, како и опрема за имунолошки анализи.

Успешно се спроведува системот „Национален систем за електронска евиденција во здравството“ и тоа во делот на електронско упатување со закажување и Е-рецепт. Согласно усвоениот протокол за спроведување, проектот се одвива етапно, и се планира да прерасне во систем за електронска здравствена евиденција која ќе ги опфати и електронското досие на пациентот, виртуелен магацин на лекови, регистерот на лекови, и сите регистри и бази на податоци утврдени со Законот за евиденции во областа на здравството.

КОНТРОЛА НА ТУТУНОТ: Во рамки на 10-те Центри за јавно здравје (ЦЈЗ) започнаа со работа Советувалишта за одвикнување од пушење. Во изминатиот период вкупниот број на советувани здравствени работници во сите 10 Центри за јавно здравје изнесува 248. Едукативните предавања се фокусирани на презентирање на штетните ефекти од пушењето врз здравјето на пушачите, и на штетните влијанија од тутунскиот чад за околината. Во рамки на предавањата се презентираат и различните можности за одвикнување од пушењето, посочување на одредени супститути на никотинот (медикаменти, мастици, лепенки за откажување), како и укажување на симптомите на апстиненцијалната криза. Согласно Законот за заштита од пушењето, ДСЗИ континуирано врши надзор во јавни и приватни здравствени установи, социјални установи, објекти во кои се врши воспитно-згрижувачка дејност и превозни средства во меѓународен сообраќај.

ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ: Континуирано се врши спроведување на планираните активности за превенција и контрола на заразните болести и имунизацијата предвидени во јавно здравствените програми (Програма за јавно здравје, Програма за испитување на појавата, раширеноста, спречувањето и сузбивањето на бруцелозата кај луѓето во РМ, Програма за заштита на населението од ХИВ/СИДА, Програма за задолжителна имунизација на населението во РМ, програма за превенција на ТБ). Во рамки на одбележување на Европската недела на имунизација спроведени се медиумски настани и дистрибуирани се брошури за бенефитите од имунизацијата. Одржани се две ТАИЕКС работилници наменети за државните санитарни и здравствени инспектори и епидемиолози на тема: „Вектор преносливи болести и справување со вектор преносливи болести“, како и на тема „Традиционални и алтернативни методи на лекување“. По појавата на Листерииоза кај 10 лица, подготвени се препораки за населението со мерки за спречување на појава на заразни заболувања кои се пренесуваат преку храна и во соработка со Агенцијата за храна и ветеринарство спроведени се засилени инспекциски контроли на производителите на храна. Во врска со спроведувањето на Меѓународниот здравствен правилник, подготвени се протоколи за постапување во случај на радиолошки ризици, во случај на хемиски ризици, и протокол за точки на влез. Спроведена е симулациска вежба за случај на ебола кој пристигнува во РМ по воздушен пат на точка на влез Аеродром Скопје. Отпечатени се брошури и дистрибуирани се на сите гранични премини за патници кои заминуваат во земји каде има ебола и МЕРС Корона вирус, а спроведена е и едукација на лекарите кои ги придружуваат патниците на ХАЏ со инструкции за постапување во случај на сомнение за овие болести. Заради спречување на ширење на епидемијата на Хепатитис А во Скопје и Штип извршена е дезинфекција на сите ризични наслеби, семејства со болни лица и училишта, а одржани се едукативни предавања во училиштата каде е дистрибуиран и едукативен материјал.

По повод светскиот ден за хигиена на раце организиран е семинар за здравствени работници на тема „Хигиената на раце и спречување на ширење на мултирезистентни микроорганизми“. За таа цел подготвени се брошури и постери за правилно миење и чистење на рацете наменети за здравствени работници и институции

По повод Европскиот ден за рационалната употреба на антибиотици спроведена е кампања на целата територија на Република Македонија, со девет семинари за едукација на здравствените работници за превенција на нерационалната употреба на антимикробните средства и намалување на ризикот од антибиотска резистенција (АМР), како и меѓународна работилница со поддршка на КОМБАСТЕ чија цел е развој на Европска мрежа за клинички и лабораториски испитувања на нови агенси за терапија на резистентни бактерии. Исто така, подготвени се голем број промотивни материјали за различни целни групи и обезбедена е голема медиумска покриеност.

Протоколите за тестирање на антимикробна осетливост по ЕУКАСТ се преведени и дистрибуирани до сите микробиолошки лаборатории. Спроведена е работилница за презентација на ЕУКАСТ методологијата при одредување на осетливост на мултирезистентни бактерии.

ХИВ/СИДА: Во 2014 година продолжи спроведувањето на активностите согласно Програмата за заштита на населението од ХИВ/СИДА во Р. Македонија и Националната Стратегија за ХИВ /СИДА за периодот 2012 - 2016 година, како и спроведувањето на проектните активности финансирани преку грантот на ГФАТМ: со програма за намалување на штети опфатени се 3.195 лица кои инјектираат дроги, а 1.304 корисници на дрога се опфатени со супституциона терапија. Бесплатни, доброволни тестови за ХИВ/СПИ, како и бесплатни советувања се обезбедени

за 387 лица кои спаѓаат во групата на најризична популација, стручни обуки се обезбедени за 22 лица од истата ризична група и 38 лица кои инјектираат дроги биле запишани на професионална програма за рехабилитација.

Во 2014 година спроведени се пет био-бихевиоралните студии, меѓу мажи кои имаа секс со мажи, лица кои инјектираат дроги, сексуални работници, затвореници и млади луѓе. Најзначаен наод е зголемување на преваленцата на ХИВ меѓу мажи кои имаа секс со мажи (МСМ), (проценета е преваленца од 1,9% во 2014 година во споредба со 0% проценета преваленца во 2010). Врз основа на наодите од истражувањата и ХИВ системот за надгледување, во следните две години, главниот фокус ќе биде ставен на активности за МСМ популација и на доброволното советување и тестирање, се со цел да се обезбеди навремено дијагностицирање, лекување и превенција

ТУБЕРКУЛОЗА: Редовните активности за борба против туберкулоза во согласност со Националната стратегија 2013 - 2017 се спроведуваат во склоп на превентивната програма за ТБ надолнетата со активности кои се финансираат од Глобален фонд. Редовно се применуваат новите молекуларни тестови за дијагностика на туберкулоза и тестирање на осетливост на лекови во целосно реконструираната Национална референтна лабораторија, а пациентите со мултирезистентна ТБ се хоспитализираат на реконструираното одделение на Институт за белодробни заболувања и ТБ, со специјални услови за контрола на инфекција. Континуирано се набавуваат реагенси и опрема потребна за дијагностика, на 250 пациенти со низок социо-економски статус им се дистрибуираат прехранбени и хигиенски пакети, како и покривање на патните трошоци. Во соработка со невладиниот сектор се врши едукација на високо ризичните групи за туберкулоза, а во едукативниот центар на Институтот за ТБ се вршат редовни едукации на здравствени работници и здравствени соработници кои учествуваат во контрола на ТБ, вклучително и обука на матичните доктори за Практичен пристап кон респираторно здравје (Practical Approach to Lung Health - PAL), на кои им се дистрибуира и опрема за следење на респираторни заболувања (peak-flow метри и пулсоксиметри).

НЕЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ

Малигни неоплазми: Согласно Програмата за рана детекција на малигни заболувања, во делот за скрининг на рак продолжија бесплатните превентивни прегледи и во текот на 2014 година, спроведени се прегледи за рано откривање на цервикален карцином кај над 14 000 жени од возрасната група од 49 - 60 години, односно кај 3 174 лица за колоректален канцер. Институтот за јавно здравје одржа две работилници со патронажни сестри каде беше спроведена обука со инструкции за начинот на мотивација на жените за избор на матичен гинеколог и вршење на редовни прегледи. Формирана е нова јавно здравствена установа - Клиника за кардиохирургија. Согласно договорите на матичните лекари со ФЗОМ како превентивни цели поставени се задолжителни прегледи за рано откривање на кардиоваскуларни, бубрежни заболувања и дијабетес, за осигуреници на возраст од 14 - 65 години. Во рамки на програмата Здравје за сите спроведени се превентивни прегледи во рурални средини на 5 680 лица, а во рамки на вонредните прегледи за превенција од топлотни бранови прегледани се 6 800 лица.

Сексуално и репродуктивно здравје: Континуирано се спроведуваат активностите утврдени во Програмата за активна заштита на мајки и деца. Подготвен е Акционен План за сексуално и репродуктивно здравје за време на хуманитарни кризи кој ќе биде вграден во Националниот план за одговор на здравствениот систем при вонредни/кризни состојби во Република Македонија.

Зависности

Дроги

Третманот на лица зависни од дроги е расположив во целата земја, преку 12 центри за превенција и третман од злоупотреба на дрога и други психоактивни супстанции и Клиниката за Токсикологија и ургентна медицина, како и за сите затворени и притворени лица. Средствата за набавката на метадон и бупренорфин како и лекувањето над 30 до 90 дена во дневна болница/болница и лекувањето на зависници-судски случаи се обезбедуваат преку Програмата за здравствена заштита на лица со болести на зависност во Република Македонија. Во 2014 година се лекуваат околу 1 400 лица зависни од опијати со метадон и 200 лица зависни од опијати со бупренорфин. Изработена е Националната стратегија за дрога 2014 - 2020 со Акциски план, а во завршна фаза на изработка е Локална стратегија за дрога 2015 - 2020 со Акциски план. Објавен е „Водич за третман и грижа на деца кои употребуваат дроги“. Во рамките на Проектот на ФАТМ спроведени се два семинари за континуирана едукација на 60 здравствени работници и соработници од центрите за превенција и третман на зависност од дроги и еден

семинар за 25 лица од целната група (лица кои употребуваат дрога) на тема предозирање од дрога. Спроведени се 18 контроли во центрите за зависност во државата од страна на контролори од Центарот за зависност при Психијатриска болница Скопје, а до крајот на годината ќе се реализираат уште 17 контроли и еден семинар за 30 матични лекари на тема Елементи на психосоцијална терапија (според протоколите за едукација на третман на зависност од УНОДЦ). Според истите протоколи за едукација на УНОДЦ обучени се 22 специјализанти по психијатрија во соработка со Катедрата по психијатрија на Медицински Факултет Скопје и 23 студенти на Медицински факултет Скопје во соработка со ЕМСА здружението на студенти. Спроведено е истражување и подготвен е извештај за Системот за третман на дрога во затворите во Република Македонија поддржано од Помпиду група, Совет на Европа. Претставници од РМ учествуваат на настани организирани од Помпиду Групата: „Интернационален симпозиум за политики на дрога и јавно здравство“, конференција за „Превенција на дрога на работно место“, како и на ТАИЕКС семинар во Тирана за „Интервенции за превенција и третман на дрога преку интернет“.

Во рамки на проектот поддржан од Град Скопје и НВО, во Советувалиштето за млади за превенција на дрога и други психоактивни супстанции реализирани се повеќе од 450 услуги за превенција, рана детекција и рана интервенција за употреба на дрога и повеќе од 350 посети од млади, нивни родители и партнери. Во рамките на истиот проект се реализираат редовни месечни средби со педагошко психолошките служби од 10 средни училишта од Скопје. Во рамките на НВО работи и Дневен центар за ресоцијализација и рехабилитација на лица кои употребуваат дрога и нивни семејства финансиски поддржан од Град Скопје во кој се вклучени околу 120 лица кои употребуваат дрога, нивни партнери и деца.

Злоупотреба на алкохол

Преку Програмата за здравствена заштита на лица со болести на зависност во Република Македонија се обезбедуваат средства за лекување на лица зависни од алкохол во дневна болница и во болница. Реализиран е Семинар за обука на здравствени работници и соработници за работа како терапевти на клубови за лекувани алкохоличари.

Во рамки на заеднички проект на Министерството за здравство и Министерството за внатрешни работи во средните училишта 44 здравствени работници, се одржуваат предавања во над 1000 класови од прва до четврта година на средно образование за влијанието на дрогата, алкохолот кај младите од безбедносен и од здравствен аспект.

Повреди и насилство: Институтот за јавно здравје (ИЈЗ) подготви извештај за реализација на Стратегијата за безбедност во сообраќајот на патиштата 2009 – 2014 година за делот здравство. Завршен е проект за собирање податоци за безбедност во сообраќајот за Република Македонија како дел на Третиот Глобален извештај за безбедност на патиштата. Реализирани се активности за одбележување на Првата недела за безбедност на пешаци (01 - 07.04.2014 година), Неделата за безбедност на моторциклистите (16 – 22.06.2014 година), летна кампања за безбедност на патиштата, како и на Светскиот ден за сеќавање на жртвите во сообраќајот 23 ноември 2014 година. Одржана е Меѓународна конференција за улогата на локалната самоуправа и општините во подобрување на безбедноста во сообраќајот на локални и регионални патишта. Спроведено е истражување за оптовареноста со сообраќајни повреди во Република Македонија од ИЈЗ и Медицинскиот факултет УКИМ - Скопје. Едукација за контрола и превенција на повреди и насилство континуирано се спроведува на додипломски и постдипломски студенти на Медицинскиот факултет - Скопје. ВРМ започна сеопфатна мултимедијална кампања за безбедност во сообраќајот „Почитувај ги правилата, почитувај го животот!“

Во тек се активности за спроведување на Националната стратегија за спречување и заштита од семејно насилство 2012 - 2015 и Акциониот план за реализација на истата за делот здравство. Подготвени се предлог мерки и активности за ЕЦХИ индикторите за повреди.

Ментално здравје: Во рамки на 36 здравствени домови низ целата територија на Република Македонија, до крајот на декември 2014 ќе се отворат Центри за лекување од депресија. Центрите ќе функционираат како сервиси на заедницата надвор од болничките установи, со цел превенција на депресијата, истовремено исклучувајќи ги аспектите на стигматизација. Во текот на спроведувањето на проектот, согласно проценетите потреби, Министерството за здравство соодветно ќе ги прошири тимовите со цел да обезбеди мултидисциплинарен пристап во работата на центрите.

Здравје и животна средина: Согласно усвоениот Акционен план за превенирање на последиците од топлотни бранови врз здравјето на населението (2011 - 2015), подготвен е извештај за „Превенција, рано предупредување и справување со УВ радијацијата во Р. Македонија, со специфичен акцент на здравјето на работниците“, а спроведено е и објавено истражување за „Влијанијата на топлотните бранови врз здравјето на работниците во Р. Македонија“. Во 2014 година дистрибуирани се над 25 илјади флаери за превенирање на штетните влијанија и последици од студеното време како и за превенирање на штетните влијанија и последици од топлото време и топлотните бранови врз здравјето на населението. Во рамките на подготвеноста на здравствениот сектор за одговор при кризни состојби извршена е ревизија на постојните и подготвени се нови болнички планови со поглавје за постапување при зголемени/намалени температури на надворешниот воздух со обезбедување на студени/топли зони во болничките соби и студена/топла вода. Плановите се ажурирани со протоколите за топлотни и студени бранови согласно со Акционите планови за топлотни и студени бранови. Со тоа се подобрени микроклиматските услови во болниците, клиничките болници и клиники, што позитивно влијаеше на подобрувањето на болничкиот престој на хоспитализираните пациенти.

Храна и исхрана: Вториот акциски план за храна и исхрана (2009 – 2014) се спроведува преку активностите утврдени во Националната годишна програма за јавно здравје. Континуирано се врши проценка на нутритивниот квалитет на исхраната, како и нутритивниот статус, кај популации од интерес во РМ. Од 2014 година, во проценката е вклучена е и популацијата на стари лица сместени во домовите за згрижување на стари лица. ИЈЗ подготви Водич за исхрана на населението во Република Македонија (објавен на веб-страницата на МЗ). Во октомври 2014 година, Владата на РМ започна кампања за подигање на свеста на населението за здравствените придобивки од прикладната исхрана и практикувањето на физичка активност насловена „Здравјето е избор“.

БЕЗБЕДНОСТ НА КРВ, ТКИВА И ОРГАНИ: Успешно е завршен ИПА проектот „Зајакнување на системот за безбедност на крв“, со кој се обезбеди потребната опрема за подобрување на сигурноста на крв и крвни компоненти, се спроведуваше е-систем за управување на контрола на квалитет, во кој се содржани сите СОП-ови за трансфузиона медицина и контрола на квалитет, достапни до сите вработени во Институтот за трансфузиона медицина (ИТМ) и спроведена е обука на 183 доктори и лаборантски техничари, како и на 30 државни и санитарни инспектори за постапките за спроведување на контрола на квалитет. 52 вработени во ИТМ се едуцирани за директно работење на е-системот за контрола на квалитет.

Согласно европските стандарди издадени се соодветни документи и прирачници за сигурна крв, преработка и чување на крвни компоненти и управување со квалитет во трансфузионата дејност.

Набавени се два автоматизирани апарати за тромбофереза, како и две возила за транспортот на крв и крвни компоненти, лабораториски материјали и екипи за прибирање на крв.

Центарот за хемофилија доби Сертификат од европската комисија за сертифицирање на центри за хемофилија, со што е препознаен како европски центар за хемофилија за сеопфатна грижа, единствен во регионот.

Претставник од ИТМ учествува на состаноците на ЕК за надлежни органи за крв и крвни продукти

Согласно зголемените потреби за трансплантација на органи и планираните активности, реновиран е простор во ИТМ - Скопје за трансплантациона имунологија и молекуларна биологија, а набавена е и опрема од најновата генерација за ХЛА типизација и скрининг и идентификација на антитела. На истиот оддел дополнета е ПЦР опремата за типизација на матични клетки за изработка на регистер.

ТКИВА И КЛЕТКИ: Назначени се болнички координатори во 8 релевантни клиники, подготвени се протоколи за работа за кадаверична трансплантација во делот во кој секоја од клиниките е засегната, изработена е листа на потенцијални приматели на органи (бубрези и црн дроб) која постојано се надополнува, зголемен е бројот на пациенти на дијализа кај кои е направена комплетна ХЛА анализа заради нивно приклучување на листата потенцијални реципиенти на органи. Воведена е евиденцијата за сите кадавери во согласност со стандардната евиденција во земјите членки на Еуротрансплант.

Ограничени се посети на лекари интензивисти и трансплантолози од Хрватска и Франција со цел размена на искуства во организација на постапката на трансплантација.

Одржан е еднодневен семинар со претставници од Клиничката болница во Ријека која е лидер во Хрватска по бројот на регистрирани кадавери.

Националниот координатор за трансплантација учествува на состаноците на ЕК за надлежни тела и органи за трансплантација и континуирано се вршат консултации поврзани со зачленувањето на РМ во Еуротрансплант мрежата.

Од февруари до октомври 2014 година направени се шест кадаверични трансплантации и кај 12 бубрежно болни пациенти трансплантирани се здрави бубрези. Очекувањата се дека до крајот на годината ќе се стигне до бројката 10 кадаверични трансплантации и 20 трансплантирани бубрези кај пациенти со хронична бубрежна болест.

СОЦИОЕКОНОМСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЗДРАВЈЕ И НЕЕДНАКВОСТИ ВО ЗДРАВЈЕТО: Согласно Стратегијата за безбедност и здравје при работа (2011 - 2015) и АП реализирани се обуки и работилници за различни таргет групи - професионалци (доктори, медицински сестри, стручни лица за безбедност при работа итн.) за проблемот на стрес поврзан со работата и синдром на согорување; хронична опструктивна белодробна болест и професионална експозиција; азбест и превенција; професионални ризици кај земјоделците, како и истражувања од областа на професионалните алергиски болести во земјоделство, прехрамбена индустрија, металургија и др.

Со превентивните прегледи за оценка на здравствената состојба и работната способност и здравствено промотивните активности (брошури, флаери, едукативни разговори) опфатени се над 5000 невработени лица и над 8000 земјоделци во РМ и изработени се, препораки за чување и унапредување на здравјето на овие вулнерабилни групи работници.

Во рамки на соработката на МЗ и НВО секторот на проектот Ромски здравствени медијатори, извршено е проширување на мрежата на медијатори. Покрај постоечките медијатори во шест општини, од ноември 2014 година ангажирана е нова група во уште 4 општини каде живее ромско население. Подготвен е и ставен во употреба софтвер за евиденција на работата РЗМ, а спроведена е обука за работа со истиот. Во периодот од јануари до септември 2014 година, медијаторите помагале во остварувањето на правото на матичен лекар/гинеколог/стоматолог на 600 лица, извршиле едукативни советувања на 2000 лица за пристап до здравствените услуги, спровеле едукативни советувања за здрави животни стилови во 700 семејства, откриле 850 невакцинирани или нередовно вакцинирани деца кои биле упатени во соодветните служби, и помагале во остварување на правото на здравствено осигурување на 1200 лица. Исто така, помагале во остварување на правото на социјална парична помош на 300 лица и во обезбедување на лична документација на 900 лица.

Преку Програмата за лекување на ретки болести се обезбедуваат средства за терапија и лекови за најчестите ретки болести во Република Македонија. Спроведена е едукација на македонски здравствени работници за примена на најсовремени методи за дијагностицирање и третман на деца со аутизам.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Агенцијата за акредитација ќе работи на подготовка на документација за акредитација и ќе спроведува обуки на членовите на болничките комисии за квалитет. Се планира и одржување на регионална Конференција за искуствата на Агенциите за акредитација на здравствените установи од регионот.

Заради модернизација на работата на здравствените установи ќе продолжи набавката на нова медицинска опрема за ЈЗУ (Завод за рехабилитација, Клиника за инфективни болести, и др.)

Согласно Законот за здравствена заштита, ќе се усвојат 21 јавни здравствени програми.

Ќе продолжат активностите за изградба на новиот клинички центар во Скопје за што се обезбедени околу 50 милиони евра преку Банката за развој на Совет на Европа, како и нова Клиничка болница во Штип.

КОНТРОЛА НА ТУТУНОТ: Работата на Советувалиштата за одвикнување од пушење ќе биде поддржана преку Националната годишна програма за јавно здравје со дефинирање на индикатори за следење на работата и одредување на сума на средства кои ќе ја направат оваа активност одржлива.

Во рамките на активностите за информативни кампањи за работна околина во која не се пуши, Институтот за медицина на трудот ќе спроведе едукативни состаноци и дистрибуција на промотивен материјал – флаери и брошури, наменети за охрабрување на прекилот на пушењето кај работната популација.

ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ: Се планира да се воведат 5 и 6-то валентна вакцина во редовниот календар за вакцинација. Ќе се набави опрема за лична заштита како и за пренос на заболени за превенција во случај на ебола. Ќе започне спроведувањето на ЕУКАСТ методата во сите микробиолошки лаборатории.

ХИВ/СИДА: Ќе продолжи спроведувањето на активностите за превенција од ХИВ/СИДА преку Годишната програма за ХИВ/СИДА и активностите од Програмата за туберкулоза поддржани од ГФ.

ТУБЕРКУЛОЗА: Во тек се активности на Медицински факултет и Центарот за семејна медицина за интегрирање на ПАЛ во додипломските студии по медицина, како и во континуирана медицинска едукација, што ќе овозможи одржливост на обуките по завршување на грантот во 2016 година.

НЕЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ: Врз основа на спроведените оценки на влијанието на аерозагадувањето и индустриското загадување врз здравјето на населението, ќе се изработи Стратегија за здравје и животна средина со АП во која ќе се определат приоритетни цели, мерки и активности за намалување на штетните ефекти од аерозагадување, од небезбедна вода, храна, правилна диспозиција на отпад, пестициди во земјоделски производи и др.

Малигни неоплазми. Се планира спроведување на програмата за рана детекција на малигни заболувања, програмата „Здравје за сите“, програмата за систематски прегледи кај деца, програмата за активна здравствена заштита на мајки и деца, националната програма за јавно здравје програмата за кардиоваскуларни болести и др. Заради спроведување на соодветен третман на пациентите болни од дијабетес мелитус, ќе се формира Националната комисија за дијабетес мелитус.

Сексуално и репродуктивно здравје. Заради унапредување на здравјето на жените и доенчињата ќе се изврши ревизија на протоколите за антенатална, перинатална и постнатална грижа и ќе се печати информативен материјал со совети за породени жени. Во основните и средните училишта ЦЈЗ ќе спроведат едукација поврзана со Сексуално преносливи заболувања и несакана бременост. Во рамки на Клиниката за гинекологија и акушерство ќе се формира Државен центар за репродуктивно здравје каде ќе се формира база на податоци за состојбата со репродуктивното здравје на бремените жените и доенчињата во РМ. Ќе се спроведат регионални работилници за патронажни сестри за семејно планирање, како и за здравствени работници од превентивните тимови и од породилиштата. Исто така ќе се спроведат и регионални работилници за здравствени работници поврзани со методологија на вршење на стручна ревизија на матернален морталитет и морбидитет. Се планира отпочнување на фазата за спроведување на ОРИО проектот „Модернизација на системот мајка - дете“, преку набавка на медицинска и немедицинска опрема, возила и реконструкција на избраните објекти, и подготовка на план за едукација на здравствени работници.

Зависности. Активностите преку проектот на ГФАТМ продолжуваат во 2015 година со контроли на центрите, 2 семинари за континуирана едукација на вработените во центрите за зависност и еден семинар за целната група на тема предозирање. Ќе продолжат и едукациите за третман на зависност и рехабилитација на лица кои употребуваат дрога и нивни семејства.

Повреди и насилство. Ќе продолжи спроведувањето на активностите предвидени со Стратегијата за превенција на семејно насилство и Стратегијата за безбедност во сообраќајот на патиштата, согласно Акционите планови за здравство, новото законодавство и Стратешкиот оперативен план на Министерството за здравство

Ментално здравје. Се планира спроведување на едукација на училишните педагози и психолози за препознавање знаци на депресија и еднаш годишно проценка на менталниот статус кај учениците во основните и средни училишта од страна на училишниот психолог/педагог и идентификување на оние ученици кај кои постои одредена форма на депресија, односно тенденција за суицид; како и едукација на сите субјекти вклучени при помош на суицидалните лица - полиција, противпожарни единици, екипи на брза помош. Во рамки на Систематските прегледи кај студентите ќе започне да се врши и проценка на менталниот статус и депресивните/суицидалните мисли кај студентите.

Здравје и животна средина. Се планира изработка на „Национален профил за азбест во Р.Македонија“ и изработка на „Националната програма за елиминација на болестите предизвикани од азбест“ според препораките на СЗО и МОТ. Институтот за медицина на трудот, ќе спроведе истражување за ефектите на сончевата УВ радијација врз здравјето на експонираните работниците и ќе започне со реализација на национална кампања за превенција на штетните ефекти од УВР. Министерство за здравство со Институтот за медицина на трудот ќе

започне со реализација на пилот истражување за ефектите на загадениот воздух врз здравјето на експонираните работници и изработка на препораки за заштита на работниците од последиците по нивното здравје.

Храна и исхрана. Континуирано ќе се врши проценка на нутритивниот квалитет на исхраната, како и нутритивниот статус, кај популации од интерес. Во 2015 година се планира да се изработи првата Национална студија за навики во исхраната кај населението во РМ.

БЕЗБЕДНОСТ НА КРВ, ТКИВА И ОРГАНИ: Се планира отпочнување на проектот за воведување е-регистар на дарители на крв и крвни компоненти, кој ќе содржи повеќе модули (прибирање на крв, испитување на дарителска крв, преработка на полна крв, складирање на крвни компоненти, тестирања на пациенти за трансфузија и дистрибуција на крв и крвни компоненти). Со тоа ќе се овозможи достапност на валидни податоци во секое време на ниво на целата Република. Воедно тој претставува и основен услов за акредитација на трансфузиолошката дејност како компјутеризиран систем со меѓународна сертификација.

Ќе се подготват Регистри за тромбоците добиени со аферезна постапка и ХЛА типизација, како и регистер за плазмафереза. Се планира да започне изработка на крвни компоненти согласно ЕУ стандардите и во регионалните центри за трансфузиона медицина.

ТКИВА И КЛЕТКИ: Се планира зголемување на бројот на кадаверични трансплантации и развој на мрежата на здравствени установи кои ќе работат трансплантација. Ќе започне постапката за набавка на дополнителна опрема потребна за трансплантација, пред се за црндробна трансплантација, како и опрема за утврдување на мозочна смрт. Заради подигнување на свеста кај населението за значењето на трансплантација и органодонорството ќе се спроведе кампања за промовирање на органодонорството во Македонија. Се планира зголемување на бројот на кадаверични трансплантации, развој на мрежата на здравствени установи кои ќе работат трансплантација, започнување со црндробна трансплантација преку: едукација на тимови за трансплантација и отпочнување на постапката за акредитација на ХЛА лабораторија од страна на Европската федерација за имуногенетика, воспоставување на електронски систем за транспарентна листа за приматели на органи. Се планира започнување преговори со Еуротрансплант за приклучување на Р. Македонија кон оваа организација.

СОЦИОЕКОНОМСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЗДРАВЈЕ И НЕЕДНАКВОСТИ ВО ЗДРАВЈЕТО: Ќе се спроведе истражување за идентификација на проблемот на насилство и стрес на работа во здравствениот сектор со изготвување предлог мерки и активности. Преку Националната програма за јавно здравје 2015 година, ќе се спроведе епидемиолошко и клиничко истражување на здравствената состојба и работната способност кај земјоделците во РМ со фокус на токсиколошките ефекти и спроведување на здравствено- промотивни активности кај земјоделците. Активностите на РЗМ ќе продолжат и во 2015 година.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Се планира усвојување на нова стратегија Здравје 2020. Се планира да продолжи обуката на здравствениот кадар на светски познатите универзитети, како и склучувањето на меморандуми за соработка со реномирани универзитетски клиници и институти, модернизацијата на медицинска опрема. Се планира започнување со работа на ПЕТ центарот, како и воведување на телемедицина.

КОНТРОЛА НА ТУТУНОТ: Се планира спроведување на мерките и активностите за промоција на здрави животни стилови и продолжување со работа на советувалиштата за откажување од пушење.

ЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ: Ќе продолжи спроведувањето на годишните превентивни програми. Согласно стратегијата за имунизација, во 2017 година се планира воведување на нова вакцина против пнеумоккок во редовниот календар за имунизација, како и изготвување на регистер за имунизација.

Се планира континуирано спроведување на превентивните јавно здравствени програми, а со оглед на завршувањето на програмските активности за ХИВ/СИДА и ТБ финансирани преку ГФ, активностите ќе продолжат да се спроведуваат преку годишните програми на МЗ.

НЕЗАРАЗНИ БОЛЕСТИ: Се планира спроведување на мерките и активностите за промоција на здрави животни стилови и продолжување со работа на скрининг на малигни неоплазми.

Се планира спроведување на мерки и активности во превенција на кардиоваскуларните болести (КВБ), согласно годишните Програми за КВБ. Се планира да се заврши создавањето на Кардиолошка мрежа за третман на акутен срцев инфаркт во јавното здравство, преку опремување на регионалните болници со модерна и софистицирана опрема и обука на кадарот за почетниот третман.

Зависности: Активностите преку проектот на ГФАТМ продолжуваат во 2016 година со контроли на центрите, 2 семинари за континуирана едукација на вработените во центрите за зависност и еден семинар за целната група на тема предозирање. Ќе продолжат и едукациите за третман на зависност според протоколите за едукација на УНОДЦ, работата на Советувалиштето за млади за превенција од дрога и други психоактивни супстанции и Дневен центар за ресоцијализација и рехабилитација на лица кои употребуваат дрога и нивни семејства.

Повреди и насилство: Ќе продолжи спроведување на активностите предвидени со Стратегијата за превенција на семејно насилство и Стратегијата за безбедност во сообраќајот на патиштата, согласно Акционите планови за здравство, новата легислатива и Стратешкиот оперативен план на Министерството за здравство.

Ментално здравје: Континуирано ќе се спроведуваат активностите од годишната програма за лекување на лица со душевни болести и ќе продолжат активностите насочени кон отварање на нови центри за ментално здравје во заедницата.

Здравје и животна средина: Министерството за здравство заедно со Министерството за труд и социјална политика ќе ја донесе Стратегијата за безбедност и здравје при работа 2016 - 2020 година во Р.Македонија со Акционен план за БЗР 2016-2017 година, како континуитет на досегашната Стратегија за БЗР (2010-2015).

Храна и исхрана: Во 2016 година се планира спроведување на собирањето на податоци за 4-тата рунда на Иницијативата за следење на дебелината кај децата во Европа (COSI) на СЗО. Во периодот 2016 - 2017 година се планираат активности насочени кон подобрена исхрана на населението, а особено на децата, со посебен акцент на рекламирањето на храна богата со масти, сол и шеќер на децата. ИЈЗ ќе иницира креирање на Национална база на податоци за состав на храната во РМ.

БЕЗБЕДНОСТ НА КРВ, ТКИВА И ОРГАНИ: Се планира да продолжи работата на унапредување на системот за безбедна крв според стандарди и услови за работење во интегрираниот систем на функционирање. Се планира финализирање на проектот за е-регистер на дарители.

ТКИВА И КЛЕТКИ: Континуирано ќе продолжи работата на унапредување на системот за трансплантација на органи преку едукација на кадар, усогласување на законодавството и сите други мерки и активности неопходни за приклучување кон Еуротрансплант.

СОЦИОЕКОНОМСКИ ДЕТЕРМИНАНТИ НА ЗДРАВЈЕ И НЕЕДНАКВОСТИ ВО ЗДРАВЈЕТО: Континуирано ќе се спроведуваат активностите од годишните јавни здравствени програми.

3.29 ЦАРИНСКА УНИЈА

Резиме

Царинската управа на Република Македонија ќе продолжи со спроведување на основните обврски: зачувување на финансиските интереси на Република Македонија, заштита на здравјето и животот на луѓето, одржување и унапредување на конкурентен економски амбиент, како и реализација на економските политики на Владата на Република Македонија. Царинското законодавство на Република Македонија е во голема мера хармонизирано и усогласено со законодавството на ЕУ. Клучни приоритети претставуваат: инвестирањето во вработените, поедноставување и забрзување на економските активности, унапредување на капацитетите за контрола врз примена на законите, унапредување на административната и логистичката поддршка, како и одржување и надградба на ИТ системите. Во 2105 година, Царинската управа ќе се фокусира на пристапување кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка, како и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока, интероперабилност на новиот компјутеризиран транзитен систем со транзитните системи на ЕУ, целосна операционализација на системот за интегрираната тарифна околина, како и имплементација на новиот електронски систем за обработка на царински декларации и акцизни документи.

3.29.1 ЗАКОНОДАВСТВО ОД ОБЛАСТА НА ЦАРИНА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законодавството на Царинската управа е во голема мера хармонизирано со законодавството на Европската унија, но континуирано се врши усогласување со новите регулативи на Европската Унија. Во оваа насока во 2014 година беше донесена Уредба за распоредувањето на одредени стоки во Комбинираната номенклатура согласно со регулативите на Европската комисија („Службен весник на РМ“ бр. 2/14). Со цел понатамошно усогласување со регулативите на Европската унија, извршени се три дополнувања на истата со донесување на Уредби за изменување и дополнување на Уредбата за распоредувањето на одредени стоки во Комбинираната номенклатура во согласност со регулативите на Европската комисија („Службен весник на РМ“ бр. 65/14, 113/14 и 157/14).

Во тек е донесување на Одлука за усогласување и менување на Царинската тарифа за 2015 година, со цел усогласување и изменување согласно Комбинираната номенклатура на ЕУ за 2015 година. Во Одлуката целосно е транспонирана Регулација (ЕУ) бр. 1101/2014 на Комисијата со која се менува Комбинираната номенклатура на ЕУ за 2015 година, објавена во Службен весник на ЕУ бр. Л 312 од 31.10.2014 година.

Донесен е целосно нов Правилник за начинот на пополнување на царинските декларации и кодексот на шифри кои се употребуваат со чие донесување престана да важи претходниот Правилник. Со новиот Правилник се изврши дополнително усогласување на прилозите I и II од Правилникот со прилозите 37 и 38 од Уредбата за спроведување на Царинскиот законик на ЕУ. Истовремено беа додадени прилозите III и IV со кои се изврши усогласување со одредбите од Прилог 37а и 37с од Уредбата за спроведување на Царинскиот законик на ЕУ.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во текот на 2015 година ќе се донесе Закон за изменување и дополнување на Царинскиот закон. Со изменувањата и дополнувањата ќе се изврши усогласување со Конвенцијата за заедничка транзитна постапка, така што ќе се изврши изземање од обврската за поднесување на гаранција за обезбедување на плаќање на царински долг во транзитна постапка. Ќе се изврши попрецизно определување на законските услови за прекинување на рокот за известување на должникот за износот на долгот, како и определување на нов рок за поднесување на барање за враќање на платен царински долг. Со измените и дополнувањата ќе се изврши и исправка на техничка грешка во две одредби. Воедно, со измените и дополнувањата се предлага одложување на примената на одредени законски одредби кои се однесуваат на поднесување и обработка на влезна и излезна збирна декларација до пристапувањето на Република Македонија кон Европската унија и одложување на примена на одредени законски одредби до ставањето во употреба на новиот Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД).

Во текот на 2015 година ќе се донесе Уредба за изменување и дополнување на Уредбата за спроведување на Царинскиот закон, со која ќе се одложи примената на одредбите за влезна и излезна збирна декларација до пристапувањето на Република Македонија во Европската Унија и одложување на примената на одредбите за електронска извозна декларација до ставањето во функција на новиот Систем за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД). Предвидени се измени во делот за Овластени економски оператори и измени во

делот на испитна постапка во случај на незавршување на транзитната постапка, со кои наместо појдовната испостава се предвидува дека постапката ќе ја спроведува надлежниот царински орган. По потреба во изменувањата и дополнувањата ќе се предвидат и други измени поврзани со ставањето во функција на СОЦДАД.

На почетокот на 2015 година ќе се донесе нов Закон за царински мерки за заштита на правата од интелектуална сопственост, во кој ќе биде имплементирана новата регулатива на ЕУ бр. 608/2013, која се применува во ЕУ од 01.01.2014 година.

Ќе се донесе Закон за изменување и дополнување на Законот за царинска тарифа, усогласен со Регулатива (ЕЕЦ) Бр. 2658/87 на Советот за тарифна и статистичка номенклатура и Општата Царинска тарифа, а со кој ќе се изврши додефинирање на Интегрираната царинска тарифа и ТАРИМ модулот.

Воедно во текот на 2015 година ќе се извршат дополнителни изменувања и дополнувања на Правилникот за начинот на пополнување на царинската декларација и Кодексот на шифри кои се употребуваат со додавање на посебни прилози за електронска извозна декларација и електронски влезни и излезни збирни декларации.

На крајот од 2015 година ќе се донесе Одлука за усогласување и менување на Царинската тарифа за 2016 година, со цел усогласување и изменување согласно Комбинираната номенклатура на ЕУ.

Во првиот квартал на 2015 година ќе се спроведе Оценска мисија за подготвеноста на Република Македонија за пристапување кон Конвенцијата за заедничка транзитна постапка и Конвенцијата за поедноставување на формалностите со трговијата на стока на ЕУ и ЕФТА. Доколку Оценската мисија донесе позитивни заклучоци за подготвеноста на Република Македонија за пристапување кон овие Конвенции се очекува Република Македонија да добие покана од ЕУ. Пристапување кон овие конвенции ќе се изврши со донесување на Закон за ратификација на Конвенцијата за заедничка транзитна постапка и Закон за ратификација на Конвенцијата за поедноставување на формалностите при трговија со стока.

Во текот на 2015 година, ќе се донесе Правилник за спроведување на Законот за царински мерки за заштита на права од интелектуална сопственост, во насока на допрецизирање на податоците кои треба да ги дадат носителите на правото на заштитените трговски марки и изготвување на нов образец – Поднесување на барање за преземање на царински дејства.

Во текот на 2015 година ќе се донесе нова Уредба за распоредување на одредени стоки во Комбинираната номенклатура согласно со регулативите на Европската комисија, како и три дополнувања на истата, со цел усогласување со регулативите на Европската унија.

Институционална рамка

Царинското законодавство на Република Македонија е во голем дел хармонизирано со законодавството на Европската унија, но континуирано се врши усогласување со новите регулативи на Европската унија и зајакнување на административниот и оперативниот капацитет.

Во текот на 2015 година, се планира интероперабилност на новиот компјутеризиран транзитен систем со транзитните системи на ЕУ во соработка со Генералниот директорат за даноци и царина (DG Taxud), преку завршување на оперативната подготовка на НКТС системот, како и одржување и понатамошен развој на истиот. За потребите на поврзувањето со европските системи, преку програмата ЦАРИНА 2020 ќе се воспостави комуникацискиот јазол ЗКМ/ЗСП (CCN/CSI) (*Заедничка комуникациска мрежа/Заедничка системска поврзаност* - Common Communication Network/Common System Interface). Ќе се изврши целосна операционализација на системот за интегрираната тарифна околина. Целосно ќе се имплементира новиот електронски систем за обработка на царински декларации и акцизни документи.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се донесе Нов Царински закон како и Уредба за спроведување на новиот Царински закон, со цел усогласување со Царинскиот закон на Европската Унија донесен на 1 јуни 2013 година (Reg. EU952/2013-OJ L 269, 10.10.2013), а кој ќе стапи на сила на 1 јуни 2016 година. Со нивно носење ќе се постапи согласно препораката од царинските упатства (Customs Blueprints). Оваа препорака ја потенцира потребата за усогласување во доменот на доставување на информации пред пристигнување (pre-arrival) и пред тргнување (pre-departure) на пратките и воведување на системи за анализа на ризик и натамошно промовирање на концептот за Овластен економски оператор.

Ќе се изврши дополнително усогласување на царинското законодавство и постапките со законодавството на ЕУ, како и зајакнување на административниот и оперативниот капацитет на Царинската управа

3.29.2 АДМИНИСТРАТИВЕН И ОПЕРАТИВЕН КАПАЦИТЕТ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Со цел овозможување на функционална интерконекција со европските системи, во периодот на потпишување на Конвенцијата за заеднички транзит на Европската унија, потребно е поставување на ЗКМ/ЗСП (CCN/CSI - Common Communication Network/Common System Interface) јазол. Тоа се однесува на поставување на комуникациска опрема со европските системи - ЗКМ/ЗСП преку следните активности: воспоставување на тим за реализација на интерконекцијата, набавка на опремата, интеграција на ЗКМ/ЗСП инфраструктурата и НКТС системот и инсталација на ЗКМ/ЗСП хардвер и софтвер, задолжителни тестови за интерконекција за ЗКМ/ЗСП и оперативни обуки за користење, ЗКМ/ЗСП одржување и central help desk функционалности. Опремата за ЗКМ/ЗСП е испорачана на почетокот на ноември 2014 година, во тек е нејзина инсталација и се очекува да биде реализирана до крајот на 2014 година.

Во текот на 2014 година извршено е унапредување на процесот за управување со ризик и отстранети се недостатоците врз основа на заклучоците од Комитетот за управување со ризици. Во развојот на методите за контрола на увозот на нафтени деривати, природен гас и електрична енергија, донесено е Упатство за вршење надворешна контрола на производството на акцизни добра кај иматели на акцизна дозвола, со кое се уредува начинот на вршење надворешна контрола на производството на акцизни добра и понатамошното постапување со истите. Воспоставена е процедура во интерните акти за проследување на информациите за обезбедување на проток на конкретни информации во врска со ризичните учесници во царинската постапка. Капацитетите за разузнавање се подобрени со консолидирање на електронската разузнавачка база на податоци и ставање во примена на Упатството за користење на истата.

Имплементирани се стандардите на Светската царинска организација за зајакнување на безбедносниот и трговскиот режим, така што се донесени две стратегии, поддржани со акциони планови, и тоа:

- за спречување на неовластена трговија со наркотични средства, средства кои го загрозуваат здравјето на луѓето и
- за спречување на нелегална трговија со оружје.

На овој начин е подобрен оперативниот капацитет и контролата како и примената на законите во доменот на Секторот за контрола и истраги во Царинската Управа.

До крајот на 2014 година, електронската база на податоци од извршени пост-царински и надворешни контроли ќе биде дел од системот за електронска евиденција на документи, со што ќе се обезбеди систематско уредување на резултатите од контролите, нивно користење во понатамошни постапки, мерење на резултатите од контролите и вршење на анализа за подобрување на целокупниот систем на контроли.

Во 2014 година, со донесување на Упатство, воведена е процедура за преземање на ПИМ (посебни истражни мерки) за прибирање на докази за незаконско работење и коруптивно однесување на царинските службеници согласно ЗКП. Со Упатството е предвидено дека при потреба за обезбедување на податоци добиени со преземање на посебни истражни мерки, Секторот за професионална одговорност остварува непосредна соработка со надлежната организациска единица на Министерството за внатрешни работи за преземање на овие мерки и ги користи добиените податоци и сознанија до кои е дојдено со нивна примена. Со тоа во целост се исполнети законските надлежности и овластувања за откривање и истражување на кривични дела со примена на посебни истражни мерки, од областа на коруптивните службени кривични дела, согласно Законот за кривична постапка.

Во 2014 година, донесен е Закон за ратификација на Договорот меѓу Република Македонија и Европската унија за учество на Република Македонија во програмата на Унијата - Царина 2020 (Службен весник бр. 159/2014), со што се пристапи кон оваа програма со важност од 2014 година до 2020 година. Програмата содржи активности кои ќе придонесат за јакнење на административниот и оперативниот капацитет на Царинската управа, преку различни видови на активности.

Донесен е Правилник за изменување и дополнување на Правилникот за организација на работа во кој е опфатена поделбата на Секторот за царински систем на два сектори - Сектор за царински систем и Сектор за акцизи и нетарифни мерки и со кој се усогласува Одделението за внатрешна ревизија со Закон за јавна внатрешна финансиска контрола.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Во периодот на имплементација на проектот „Завршување на постапката за пристапување кон Конвенцијата за Заедничка транзитна постапка и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока“ (од септември 2014 до јуни 2016) ќе се изврши:

- усогласување на националното законодавство и пристапување кон Конвенцијата за Заеднички транзитни постапки и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока преку нивна ратификација;
- ќе се работи на анализа и подготовка на нова регулатива (закон и подзаконски акти) која има влијание на царинското работење, особено транспонирањето на одредбите од Царинскиот закон на Унијата и Уредбата за негово спроведување, кои во ЕУ треба да стапат на сила во мај 2016 година.

Во текот на 2015 година ќе се донесе Нов правилник за организација на работата во Царинската управа како и Нов правилник за систематизација на работните места во Царинската управа. Новите правилници ќе се подготват и донесат согласно новите законски решенија (Законот за административни службеници и по донесувањето на Правилник за формата и изгледот на Правилниците за организација и систематизација, од страна на МИОА).

Институционална рамка

Во текот на 2015 година, со пристапување кон Конвенцијата за Заеднички транзитни постапки и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока се предвидува финализирање на подготовките за членство во Заедничкиот транзитен систем на ЕУ. Тоа предвидува и усогласување во доменот на доставување на информации пред пристигнување (pre-arrival) и пред тргнување (pre-departure) на пратките. Твининг проектот „Завршување на постапката за пристапување кон Конвенцијата за Заедничка транзитна постапка и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока“ започна во втората половина од 2014 година, преку блиска и непосредна соработка со твининг партнерот (Царинска управа на Република Словенија). Во период до 1 Јуни 2015 година ќе се обезбеди дополнителна поддршка на определбата на Република Македонија за членство во еден од најкомплексните системи на ЕУ во царинското работење - транзитот. Во рамките на проектните активности ќе се извршат последни подготовки на регулативата и интерните процедури за членство во Конвенцијата за заеднички транзит, кон која според последните нејзини измени, членка може да биде секоја земја која ги исполнува потребните услови (без оглед дали е држава членка на ЕУ). Непосредната помош при оперативната подготовка на НКТС значително ќе придонесе за нејзино поефикасно воведување и спроведување во пракса.

Во текот на 2015 година, со имплементација на системот за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД), ќе се обезбеди интероперабилност и интерконекиции со царинските ИТ системи на ЕУ, управување со царинските декларации и акцизните документи (поднесување, евидентирање, прифаќање, обработка и архивирање), контрола на движењето на акцизните добра и царинските стоки преку размена на стандардизирани електронски пораки со економски оператори, ефикасност во спроведување на контролите околу наплатени и вратени царински давачки, акцизи, такси и други давачки, олеснување на трговија преку забрзан проток на стока, подобрување на безбедноста на синџирот на снабдување, согласно стандардите на ЕУ и СЦО.

Исто така, во текот на 2015 година се очекува да започне проектот хармонизација на акцизното законодавство на Република Македонија со најдобрите практики од Европското законодавство во областа на акцизите, поддржан од ЕУ (ИПА 2010). Во рамки на проектот се предвидува усогласување на акцизното законодавство на Република Македонија преку воведување на најдобрите практики во областа на управувањето со акцизите. Особена придобивка ќе претставува воведувањето на целосна електронска размена на податоците помеѓу акцизните обврзници и Царинската управа, како и електронското следење на движењето на акцизните стоки.

Во текот на првиот квартал од 2015 година се планира донесување на Стратегија за интегритет и борба против корупцијата во Царинската управа на Република Македонија 2015-2018 година, како и спроведување на истражување за степенот на распространетоста на корупцијата во царинската служба. Анкетирањето ќе се спроведе во два дела преку внатрешно анкетирање на вработените во царинските испостави и надворешно анкетирање на деловниот сектор односно субјектите кои учествуваат во царинските постапки.

Исто така во овој квартал се планира унапредување на соработката помеѓу Царинската управа и Државната комисија за спречување на корупцијата (ДКСК) преку практично имплементирање на склучениот Договор за далечински пристап до системот ЕРП – ЛУКА, Модул за анкетни листови во информациона систем на ЦУ.

Во текот на 2015 година се планира спроведување на специјализирани обуки за царинските службеници за јакнење на интегритетот и борба против корупцијата во соработка со ДКСК.

Во периодот 2015-2017 година се очекува да се реализира проектот: Зајакнување на царинските административни капацитети за исполнување на обврските за членство - Спроведување на правата од интелектуална сопственост.

Главна цел на проектот е зајакнување на капацитетот на Царинската управа за спроведување и примена на правата од интелектуална сопственост преку понатамошно усогласување на законодавството и постапките со аки и најдобрите практики поврзани со царинското спроведување на правата од интелектуална сопственост, како и соработка за поефикасно и здружено делување во откривање, истрага и гонење на организираниот криминал вклучен во фалсификувани и пиратски стоки.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

До 2017 година, согласно буџетското планирање за 2016 година, се очекува добивање на Акредитација на царинската лабораторија (организација во лабораторијата, донесување на Прирачникот за квалитет, потребни обуки во согласност со ИСО (интерна контрола, меѓулабораториски тестови и др.) Ова подразбира воведување на ИСО 17025 во царинската лабораторија, ревизија на организациската поставеност на царинската лабораторија согласно барањата на ИСО 17025. За добивање на акредитација изготвен е акциски план за акредитација на царинската лабораторија.

Во текот на 2015 година е предвидено да започне проектот: Надградба на објектите за царинење на граничниот премин за патен промет Табановце. Истиот опфаќа проширување на постојниот терминал за увоз и извоз за дополнителни 4.000 м², изградба на придружни објекти (објект за Царинска управа, водовод и канализација, осветлување, изградба на пречистителна станица) долж Пан европскиот коридор 10. Овој проект се очекува да биде завршен до 2018 година (за реализација на проектот се потребни две години).

Во текот на 2015 година ќе започне проектот: Надградба на објектите за царинење и инспекциски органи на граничниот премин Кафасан. Проектот опфаќа градба на објектите за царинење и инспекциски органи на ГП Кафасан, градба на нов увозно-извозен царински терминал од 9,5 илјади м², пристапни патишта, објекти за царинење и други инспекциски органи (објект за царинска управа, водовод и канализација, осветлување, изградба на пречистителна станица), како и реконструкција на постојните објекти. Изградбата на нова инфраструктура ќе придонесе за создавање на современи услови за давање на повисок квалитет на услуги на граничните органи застапени на преминот, што ќе значи олеснување и забрзување на движењето на стоките преку преминот. Воедно, со овој проект ќе се обезбеди дополнително олеснување на граничните формалности, подобри услуги за економските оператори и натамошно унапредување на безбедноста на државата. Овој проект се очекува да биде завршен во 2018 година (за реализација на проектот се потребни две години).

Во периодот 2015 - 2020 година ќе се врши континуирано користење на средствата од програмата Царина 2020 за надградба на административните и оперативните капацитети во Царинската управа.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Тековни проекти

- Хармонизација на акцизното законодавство на Република Македонија со најдобрите практики од Европското законодавство во областа на акцизите (ИПА твининг 2010)
- Завршување на постапката за пристапување кон Конвенцијата за Заеднички транзитни постапки и Конвенцијата за поедноставување на формалностите во трговијата со стока (ИПА твининг 2010)
- Имплементација на системот за обработка на царински декларации и акцизни документи (СОЦДАД)
- Проект: Надградба на Електронскиот систем за издавање увозни и извозни дозволи и тарифни квоти – EXIM. Истиот е во функција од 2008 година и од година во година станува се посоефикасан, зголемувајќи ја ефикасноста при забрзување на царинските постапки, а континуирано расте и бројот на регистрирани корисници.

Планирани проекти

- Проект: Зајакнување на царинските административните капацитети за исполнување на обврските за членство - Спроведување на правата од интелектуална сопственост (во соработка со Државниот завод за индустриска сопственост) (ИПА 2011).
- Проект: Надградба на објектите за царинење на граничниот премин за патен промет Табановце (ИПА 2012).
- Проект: Надградба на објектите за царинење и инспекциски органи на граничниот премин Кафасан (ИПА 2013).

3.30 НАДВОРЕШНИ ОДНОСИ

Резиме

Активностите во Поглавјето 30 се насочени кон зголемување на институционалните капацитети во насока на успешно учество на земјата во развојната, хуманитарната и трговската политика на ЕУ.

Во областа на заедничката трговска политика во 2014 г. Република Македонија претседаваше со ЦЕФТА . Приоритети во претседавањето беа: креирање на слободна трговска област со натамошна либерализација во услугите, креирање на конкурентна економска средина, интегрирање во глобалната економија преку подобрување на пристапот на пазарот со финализирање на единствена зона на дијагонална кумулација во рамките на Регионалната конвенција за паневропска медитеранска кумулација (РЕМ) и иницијатива за основање на инвестициски концепт за зајакнето учество во регионалниот ланец на набавки и глобалната мрежа на набавки.

Во областа на билатералните договори со трети земји, земјата ќе продолжи со анализирање и спроведување на договорите за трговска и економска соработка кои се веќе потпишани и влезени во сила, за усогласување со законодавството на ЕУ.

Од аспект на развојната политика, на среден рок се предвидува донесување и ратификација на Закон за спроведување на развојната политика, усогласен со законодавството на ЕУ од оваа област.

Во областа на хуманитарната помош, усвоена е Националната стратегија за заштита и спасување за 2014 – 2018, а до декември 2015 година планирано е подготвување на Националната проценка на ризици.

3.30.1 ЗАЕДНИЧКА ТРГОВСКА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија во 2014 година продолжи да ја спроведува трговската политика во согласност со обврските кои произлегуваат од членството во Светската трговска организација (СТО), како и обврските кои произлегуваат од Спогодбата за стабилизација и асоцијација (САА), Договорот за слободна трговија на земјите од Централна Европа (ЦЕФТА 2006) и другите договори за слободна трговија со кои се преземени обврски за повластен трговски режим.

Во текот на 2014 година активностите беа насочени кон реализација на годишната Програма на Република Македонија за претседавање со ЦЕФТА 2006, во која беа вклучени приоритетите и активностите на Столбот за интегриран раст во Стратегијата на ЈИЕ 2020. Главните приоритети во претседавањето со ЦЕФТА 2006 се:

Создавање на слободна трговска зона - Започнати се преговори за натамошна либерализација на деловните и професионални услуги, што значи отворање на пазарите во разни услужни сектори (градежништвото, архитектурата, ревизијата, сметководството и др.), односно вкупно 11 сектори и се врши усогласување на текстот на Протоколот за либерализација во трговијата со услуги.

Конкурентна економска средина - Пакетот за транспарентност започна да функционира со четирите компоненти (Базата на податоци за пристап на пазарот со подетален електронски пристап, СПС базата на податоци, платформата за Тарифни трговски бариери (ТБТ) која е во функција и апликацијата за однапред известување за нотификацијата);

Интегрирање во глобалната економија - Продолжија активностите за изменување на протоколите за потекло на стоките, во договорите за слободна трговија со цел да се применува идентична дијагонална кумулација за потекло на стоката на земјите на ЦЕФТА со земјите на ЕУ (28 земји), земјите на ЕФТА (Швајцарија, Норвешка, Исланд и Лихтенштајн) и Турција. Втората цел е иницијатива за основање на инвестициски концепт за поддршка на компаниите од земјите на ЦЕФТА да учествуваат во регионалниот ланец на набавки и глобалната мрежа на набавки. Ова е мулти-димензионална синергија помеѓу политиките на трговија и инвестиции, во однос на промоција на инвестициите на регионално ниво, создавање на инвестициска мапа и дефинирање на мерки за подобрување на условите за инвестирање преку отворен инвестициски режим и отстранување на интра-регионалните инвестициски бариери.

Синергија со Стратегијата на ЈИЕ 2020 беше обезбедена преку вградување на приоритетите од Столбот за интегриран раст во Стратегијата на ЈИЕ 2020 во годишната програма на РМ за претседавање со ЦЕФТА.

Во 2014 г. за време на македонското претседавање со ЦЕФТА реализирани се следните настани:

3 вонредни состаноци на Мешовитиот комитет, 1 состанок на Мешовитиот комитет, 1 Стратегиски состанок, 1 состанок на Надзорниот комитет, 1 состанок на заменици министри, 2 експертски состаноци и ЦЕФТА неделата. Започнат е процес на идни организациони промени и структура, усогласени помеѓу страните, за структурното трансформирање на ЦЕФТА Секретаријатот, Отворениот фонд и друго, Разгранета структура покриена со предлог

за оснивање на нови тела (Комитет за трговски олеснувања, Поткомитет за трговијата во услугите, РГ за статистиката во трговијата со услугите, РГ за електронска размена на информации).

Министерството за економија во соработка со УСАИД, со цел да обезбеди спроведување на Спогодбата за олеснување на трговијата на СТО, организираше работилница за оценка на состојбата, потребите и приоритетите на Република Македонија. Оценката беше спроведена со користење на Водич подготвен од СТО и со техничка помош на странски експерти. Резултатот од извршената евалуација за усогласеноста во сите 41 мерки од Спогодбата, е дека Република Македонија има постигнато речиси целосна усогласеност и ги спроведува одредбите, при што реализацијата на одделни мерки е во тек и ќе се спроведе до крајот на 2014 година, додека за спроведување на некои мерки е потребно е да се обезбеди подобра координација и техничка помош.

Во 2014 г. продолжија активностите за изменување на протоколите за потекло на стоките, во договорите за слободна трговија со ЕУ, земјите од ЕФТА и со Република Турција, со цел да се создаде можност за понатамошно проширување на системот на дијагонална кумулација на потекло со стоки со земјите- членки на ЕФТА, како и со медитеранските земји (Египет, Мароко, Алжир, Тунис и Израел). Република Македонија во септември оваа година ја ратификува Одлуката за потекло според Коневенцијата во рамките на ЦЕФТА, а во тек е постапка со ЕУ, ЕФТА земјите и Турција.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Република Македонија ќе продолжи со спроведување на преземените обврски кои произлегуваат од членството во СТО, како и обврските кои произлегуваат од другите договори за слободна трговија.

Во 2015 година, во согласност на Протоколот на Спогодбата за олеснување на трговијата, кој треба да се усвои од Генералниот совет на СТО, Република Македонија ќе преземе мерки за ратификација и спроведување на Спогодбата. Притоа, Република Македонија ќе преземе мерки за спроведување на одредбите и мерките кои се однесуваат на формирање на Информативно тело за олеснување на трговијата и Национален комитет за олеснување на трговијата. Информативното тело за олеснување на трговијата ќе се формира во Царинската управа на Република Македонија, а Националниот комитет за олеснување на трговијата ќе се формира во Министерството за економија, со цел да се обезбеди координација и имплементација на Спогодбата, во кој ќе учествуваат сите надлежни органи и институции од земјата.

Надлежни институции за спроведување на трговската политика во Република Македонија се Министерството за економија - Секторот за меѓународна трговска соработка, Министерството за финансии и Царинската управа на РМ. Со цел јакнење на административните капацитети, во 2015 година, вработените од Министерството за економија од Секторот за меѓународна трговска соработка кои работат во делот на ЦЕФТА и другите мултилатерални договори треба да учествуваат на обуки организирани од меѓународни организации.

3.30.2 БИЛАТЕРАЛНИ ДОГОВОРИ СО ТРЕТИ ЗЕМЈИ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија досега има склучено 40 билатерални договори за поттикнување и заемна заштита на инвестициите. Од нив, 35 се влезени во сила, додека 4 договори се ратификувани само од страна на Република Македонија и ќе влезат во сила по завршување на процесот на ратификација во соодветните држави.

Договорот за поттикнување и заемна заштита на инвестициите со Социјалистичка Република Виетнам е склучен на 15 октомври 2014 година. Претстои процес на ратификација на Договорот. Од вкупниот број склучени договори, 18 се со земји- членки на Европската Унија и сите се влезени во сила. Во текот на 2014 година започнаа преговори за Договорот за поттикнување и заемна заштита на инвестициите со Канада. Преговорите сè уште траат.

Во делот на склучување на договори со трети земји, во 2014 година се потпиша Договорите за економска соработка помеѓу Владата на Република Македонија и Владите на Народна Република Виетнам и на Република Србија, а се усогласи текстот на Договорот за економска и техничка соработка меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Индонезија.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Република Македонија ќе продолжи со активностите спроведување и за анализирање на договорите за трговска и економска соработка кои се веќе потпишани и влезени во сила, со цел нивно усогласување со законодавството на ЕУ. Во таа насока предвидено е да се утврди временска рамка на усогласување на постоечките договори со законодавството на ЕУ.

Исто така во 2015 година е предвидено да се ратификуваат: Договорот за изменување и дополнување на Договорот за трговија и стопанска соработка помеѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Хрватска, Договорот за економска соработка помеѓу Владата на Република Македонија и Владата на Народна Република Виетнам, Договорот за економска соработка меѓу Владата на Република Македонија и Владата на Република Србија. Во текот на 2015 година се очекува да се склучи Договорот за поттикнување и заемна заштита на инвестициите со Кралството Данска, да завршат преговорите за Договорот со Канада и да отпочнат преговори за Договорот со Кралството Саудиска Арабија.

Министерството за економија- Секторот за меѓународна трговска соработка и Министерството за финансии- Секторот за финансиски систем, се надлежни за усогласување и парафирање на билатералните договори со трети земји.

3.30.3 РАЗВОЈНА ПОЛИТИКА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 година одделно беше доделена хуманитарна помош од по 100.000 евра (98.500 евра ефективни) на Босна и Херцеговина, на Република Србија и на Република Хрватска за надминување на последиците од катастрофалните поплави.

Во делот на развојната политика оваа година продолжи процесот на усогласување на Предлог-законот за спроведување на развојна соработка и јавната консултација за овој текст преку размена на мислења и коментари со засегнати институции, невладини организации и граѓани.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Предвидениот рок за усогласување на овој закон (30.09.2014) ќе биде пролонгиран, поради потребата да се приберат повеќе мислења и искуства од заинтересирани страни и земји кои поминале низ истиот процес .

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Покрај донесувањето на Законот за спроведување на развојната политика, треба да се дефинираат јасни критериуми за определување потесен круг на земји со кои Република Македонија би воспоставила долгорочна соработка. Дополнително, во наредниот период ќе се работи врз утврдување на методологија за пресметување на дадената помош, а ќе се воведат и механизам за обединување на податоците за доделената развојна помош. Воедно, се планира да се воспостави соработка со невладиниот сектор и со другите земји членки или специјализирани агенции од другите земји за спроведување на трилатерални развојни проекти.

Во делот на хуманитарната помош предвидено е прифаќање на регулативата 31996R1257 за хуманитарна помош. Исто така се планира усогласување со Европскиот консензус за хуманитарна помош 52007DC0317.

3.30.4 ХУМАНИТАРНА ПОМОШ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Усвоена е Националната стратегија за заштита и спасување за 2014 – 2018 година (Службен весник на РМ бр.06/14). Владата на Република Македонија го усвои текстот на новиот Меморандум за разбирање за учество во Механизмот за цивилна заштита на ЕУ, кој поради носењето на новата правна рамка на Унијата во делот на цивилната заштита мораше да биде обновен. Земјата продолжи со активно учество во тренинг програмата на Механизмот за цивилна заштита на ЕУ во текот на целата 2014 година.

Продолжи спроведувањето на втората фаза од ИПА проектот за соработка на земјите кандидати и потенцијални кандидати за членство во ЕУ во делот на цивилната заштита. Во 2014 година реализирани се работилници, размена на експерти, тренинзи и една теренска вежба ИПА МНЕ КВЕЈК 2014. На вежбата ИПА МНЕ КВЕЈК 2014 одржана во Подгорица, Црна. Гора во периодот од 20-24.10.2014 година учествуваше тим за спасување од урнатини предводен од Дирекцијата за заштита и спасување. За следната година во јуни во рамките на истиот проект, Дирекцијата за заштита и спасување ќе биде домаќин на теренска вежба на ЕУ која ќе разработува згрижување на настрадано население по катастрофален земјотрес.

Во рамките на Иницијативата за превенција и подготвеност од катастрофи за ЈИЕ(DPPI SEE), во ноември 2013 година во Сараево беше потпишан новиот Меморандум за институционалната рамка што беше предуслов за континуитет во функционирањето на Иницијативата. Во тек е постапка за ратификација на потпишаниот Меморандум. Во рамките на тренинг програмата на Иницијативата за превенција и подготвеност од катастрофи за

ЈИЕ, во март 2014 организиран е дводневен семинар на тема „Информациски системи и протек на информации при менаџирањето со катастрофи во ЈИЕ и правните аспекти на земјата домаќин“. До крајот на годината планирана е организација на уште еден тренинг во делот на „Вода, санитарет и хигена во урбани катастрофи“.

Продолжена е соработката со Кралството Данска, која во текот на 2015 година ќе се интензивира во делот на обуката за процена на ризици на локално ниво. До пишувањето на овој документ реализирани се две обуки а до крајот на годината предвидена е уште една. Целта на обуките е постапување согласно насоките на ЕУ во делот на процена на ризици од природни непогоди и други несреќи. Република Македонија како земја членка на Механизмот за цивилна заштита на ЕУ до декември 2015 година има обврска до ЕК да ја достави Националната проценка на ризици. Во мај 2014 година како резултат на потпишаниот Меморандум за разбирање со Операција Флоријан од Велика Британија, во Скопје беше организиран првиот државен натпревар за спасување од сообраќајни несреќи. На натпреварот учествуваа професионални пожарници поделени во 5 екипи.

Во периодот од 04-06.11.2014 година во Скопје одржана е регионална симулациска вежба на тема Индустриски инцидент во хемиска инсталација. Организацијата на вежбата беше поддржана од ЕУ и Центарот за извонредност за хемиски, биолошки, радиолошки и нуклеарни опасности лоциран во Холандија со цел јакнење на регионалната соработка за справување со ситуацијата која настанала како резултат на индустриски инцидент во хемиска инсталација до големи размери и неопходно е регионално дејствување.

Како резултат на обилните врнежи во месец Мај 2014 и катастрофалните поплави во Република Србија и Босна и Херцеговина, Владата на Република Македонија испрати хуманитарна помош. Хуманитарната помош се состоеше во два дела: храна, вода и лекови координирана од Црвениот Крст на Република Македонија. Како резултат на севкупните спроведени активности Црвениот крст на Република Македонија вкупно подготви и испрати 50 камиони со хуманитарна помош за настраданото население во Република Србија и Босна и Херцеговина со вкупна тежина од 982.476кг. или во вкупна вредност од 22.411.557 денари/ 364.580 евра. Вториот дел од помошта се состоеше во тимови за спасување од поплави, акција координирана од Дирекцијата за заштита и спасување.

Во Република Србија беше испратена помош од Дирекцијата за заштита и спасување, Министерството за одбрана и Министерство за внатрешни работи. Ангажираните лица работеа на отстранување на опасностите и последиците од поплавите во Обреновац.

Во Босна и Херцеговина беше испратена помош од Дирекцијата за заштита и спасување, Министерството за внатрешни работи и Министерството за одбрана. Ангажираните лица работеа на отстранување на опасностите и последиците од поплавите во Брчко.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Донесување на нова Процена на загроеност од природни непогоди и други несреќи. Согласно насоките од ЕК, секоја земја членка на Механизмот за цивилна заштита треба најдоцна до декември 2015 година да ја достави Националната проценка на ризици направена согласно Упатството за оваа намена од 2010 година. Носењето на новата Процена за загроеност е вметнато и во Националната стратегија за заштита и спасување 2014-2018 година.

Зајакнување на институционалните капацитети на Дирекцијата за заштита и спасување преку учество во Механизмот за цивилна заштита на ЕУ, Иницијативата за превенција и подготвеност од катастрофи на ЈИЕ и воспоставената соработка со Кралството Данска.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Усовршувањето на постоечката законска и подзаконска регулатива ќе продолжи, а ќе се работи и на донесување на нови прописи од делот на заштитата и спасувањето.

Набавката на опрема и спроведување обуки за потребите на тимовите за брз одговор, Републичките сили за заштита и спасување ќе продолжат, а ќе се обезбеди и учество на претставници на Дирекцијата за заштита и спасување на меѓународни вежби, семинари и обуки.

3.31 НАДВОРЕШНА БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА

Резиме

Република Македонија редовно се придружува кон декларациите и одлуките на ЕУ за воведување рестриктивни мерки. Земјата продолжи со учеството во ЕУФОР АЛТЕА, беше учесник во Борбената група на ЕУ, ЕУ БГ 2014-2 и изрази интерес и покрена иницијатива за формализирање на соработка со Европската агенција за одбрана (ЕАО). Во наредниот период, државата ќе продолжи да придонесува за унапредување на билатералниот политички дијалог со ЕУ преку учеството на состаноците на ЕУ за политички дијалог со земјите-кандидати и европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ. Исто така, Република Македонија ќе продолжи и со учеството во мисии и операции во рамките на ЗБОП, согласно стратешката определба за учество во мисии и операции на ЕУ за управување со кризи.

3.31.1 ЗАЕДНИЧКА, НАДВОРЕШНА И БЕЗБЕДНОСНА ПОЛИТИКА (ЗНБП)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија редовно се придружува кон декларациите, изјавите и одлуките на ЕУ, со кои се воведуваат рестриктивни мерки и санкции против држави, ентитети и лица.

Координативно тело за следење на спроведувањето на меѓународните рестриктивни мерки редовно одржува состаноци. Регистарот на одлуки за воведување на меѓународни рестриктивни мерки, кој е објавен на веб-страницата на Министерството за надворешни работи редовно се ажурира.

Во однос на контролата на оружјето, како обврска од меѓународните инструменти за контрола на оружје, разоружување и непролиферација, Република Македонија редовно подготвува извештаи за извоз на оружје во согласност со заедничката позиција на Советот 2008/944/ЗНБП, и за спроведувањето на Програмата на ООН за превенција, борба и искоренување на недозволената трговија на мало и лесно оружје. Истовремено, Република Македонија ги достави и сите извештаи во согласност со календарот за спроведување за 2014 година.

Владата на Република Македонија во јануари 2014 година го усвои документот Национален акционен план на Република Македонија за спроведување на Резолуцијата 1540 на Советот за безбедност на Обединетите нации (НАП) за периодот 2014-2017 година. Документот НАП 1540 е испратен до соодветните меѓународни организации.

Матрицата за спроведување на Резолуцијата 1540 се достави до надлежниот Комитет на Советот за безбедност.

Националната комисија за мало и лесно оружје продолжува со извршување на своите активности за планирање, следење и анализирање на состојбата за контрола на мало и лесно оружје и координирање на активностите на надлежните институции.

Националното координативно тело (НКТ) за хемиско, биолошко радијационо и нуклеарно оружје со свој претседавач од Министерството за надворешни работи, редовно ги извршува своите активности. Продолжува активното учество во иницијативата на Европската комисија за центрите за извонредност за превенција и намалување на ризиците од хемиско, биолошко, радиолошко и нуклеарно оружје и направи, како и имплементација на проектите во рамките на Иницијативата.

Како резултат од обврските што произлегуваат од Законот за изменување и дополнување на Законот за производство и промет на вооружување и воена опрема, Владата на Република Македонија на седницата одржана на 7.10.2014 година ја формира Комисијата за разгледување на барања за добивање дозвола за вршење на извоз-увоз, транзит, брокерски услуги и офсет.

На 23 јануари 2014 година, Собранието на Република Македонија го ратификуваше Договорот за трговија со оружје.¹³⁹ Во наредниот период следуваат мерки за спроведување на Договорот и транспонирање во домашното законодавство.

Република Македонија стана членка на Бордот на гувернери на ИАЕА (Меѓународната агенција за атомска енергија) со седиште во Виена, за периодот од септември 2014 до септември 2016 година, за што очекуваме зајакнат ангажман во оваа меѓународна организација. Во месец септември 2014 година, се поднесе е апликацијата за членство на Република Македонија во Васенар аранжманот. Очекуваме дека во месец февруари 2015 година ќе започне процес на преговори за зачленување, а за која цел, Васенар аранжманот назначи известител и ко-известител.

Република Македонија иницира формализирање на соработката со Европската агенција за одбрана.

¹³⁹ Службен весник на РМ бр. 13/2014.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Република Македонија ќе продолжи да придонесува за унапредување на билатералниот политички дијалог со ЕУ и да биде активен учесник во мултилатералниот политички дијалог со ЕУ. Во 2015 година, Република Македонија ќе продолжи со прифаќање на декларациите, изјавите и правните акти на ЕУ во доменот на ЗНБП, со кои се воведуваат рестриктивни мерки и санкции против држави, ентитети и лица.

Во 2015 година ќе продолжат активностите за склучување билатерални спогодби за размена и заемна заштита на класифицирани информации со земји-членки и со земји-кандидати (Италија, Австрија, Кралство Белгија, Романија, и Црна Гора), но и со други европски земји. Во текот на 2015 година, ќе бидат преземени активности поврзани со покренатата иницијатива за склучување административен аранжман со Европската агенција за одбрана со цел да се овозможи учество на македонските компании на меѓународните класифицирани тендери што ги објавува Агенцијата. Во однос на прашањето поврзано со правната регулатива за криптографска заштита и утврдената потреба за уредување на оваа проблематика со посебен подзаконски акт на ниво на државата заради специфичната природа, во 2015 ќе продолжат активностите на меѓуресорско ниво за донесување Уредба за криптозаштита при што Министерството за информатичко општество и администрација ќе ја има координативната улога.

Управата за финансиско разузнавање во координација со останатите надлежни државни органи, во текот на 2015 година ќе направи анализа и спроведување на препораките од 4-иот круг на оцена на системот за спречување на перење пари и финансирање тероризам спроведен од страна на МАНИВАЛ (MONEYVAL) Комитетот на експерти при Советот на Европа за спроведување на 6-тата препорака на ФАТФ – финансиски санкции поврзани со тероризам и финансирање на тероризам.

Институционална рамка

Ќе продолжат активностите за обука на државните службеници во доменот на ЗНБП. Приоритет ќе биде ставен на обука на извршителите задолжени за спроведување на меѓународните рестриктивни мерки и контрола на оружјето.

Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации (ДБКИ) ќе продолжи со обука на лицата кои работат со класифицирани информации, вклучително и преку соработка со земји-членки на ЕУ и користење на ТАИЕКС инструментот на ЕК. Во рамките на Форумот на националните безбедносни авторитети на земјите од Југоисточна Европа – СЕЕНСА (SEENSA), ДБКИ ќе ги интензивира своите активности со акцент на тематската работна група за обуки и едукација во којашто има водечка улога, а во мај 2015 година ќе биде домаќин на петтата СЕЕНСА конференција. Во однос на соработката со меѓународни организации, Република Македонија ќе продолжи со својот активен ангажман во меѓународните организации (ОН, ОБСЕ, Советот на Европа и др).

Исто така, Република Македонија ќе продолжи да ги спроведува рестриктивните мерки воведени од страна на Советот на ЕУ. Во насока на подобрување на механизмот за спроведување на рестриктивните мерки, ќе биде спроведена анализа на препораките од експертите на МАНИВАЛ Комитетот.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Ќе се продолжи со напорите за изнаоѓање решение за укажувањата на ЕУ за потребата од усогласување на билатералниот договор со САД за предавање лица на Меѓународниот кривичен суд со водечките принципи на ЕУ.

Правната рамка ја надополнуваат и билатералните спогодби за размена и заштита на класифицирани информации склучени со ЕУ и со земјите членки.

Ќе се спроведува континуирана обука за ЗНБП на извршителите во министерствата и институциите вклучени во спроведувањето на оваа политика на ЕУ. Во оваа насока, се планираат организирање на обуки и студиски посети во земји-членки на ЕУ со цел размена на искуства во однос на ефикасно спроведување на меѓународни рестриктивни мерки.

Ќе биде обезбедена континуирана едукација на корисниците на класифицирани информации во државните органи и институции, кај јавните и приватните правни лица.

Ќе продолжат активностите за издавање безбедносни сертификати на физички и на правни лица и за унапредување на курирската служба за прием и отстапување на користење класифицирани информации со повисок степен на класификација. Соработката со националните безбедносни авторитети на земјите од регионот ќе биде интензивирана преку Регионалниот центар за соработка на ЕУ.

3.31.2 ЗАЕДНИЧКА, БЕЗБЕДНОСНА И ОДБРАНБЕНА ПОЛИТИКА (ЗБОП)

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија учествува во операцијата на ЕУФОР во БиХ „Алтеа“ и во борбената група на ЕУ 2014-2. Република Македонија во операцијата на ЕУФОР во БиХ „Алтеа“ е со медицински тим за РОЛЕ-1 медицинска поддршка на кампот во Бутмир и едно лице помошник правен советник во Командата на ЕУФОР, вкупно 11 лица. Република Македонија е дел од ЕУ БГ 2014-2 под водство на Белгија. Силите на земјите учеснички во истата, кои претходно имаа поминато циклуси на обука и сертифицирање, се во фаза на готовност од јули до 31 декември 2014 година. Република Македонија континуирано и активно спроведува одбранбена соработка на билатерално, регионално и мултилатерално ниво. Остануваме и понатаму силен промотор на регионалната одбранбена соработка во рамките на регионалните иницијативи, А-5 Јадранската повелба, процесот на соработка на министрите за одбрана на земјите од Југоисточна Европа (СЕДМ) и Мултинационалната бригада од Југоисточна Европа (СЕЕБРИГ).

Продолжува анализата на постојните и потребните капацитети за воспоставување база на податоци на вработени во МВР за евентуално учество во мировни мисии за стабилизација и реконструкција. (специјализирани капацитети). Врз основа на извршените континуирани анализи во МВР за исполнување на НАТО и ЕУ партнерските цели, се идентификувани профили на персонал за следните области: истраги, поддршка на криминалистичко разузнавање, гранична безбедност, патролирање, превенција на криминалитетот, полициска обука.

Во рамките на процесот на подготовка за испраќање на полициски офицери во мировни мисии предводени од НАТО, ОН, ЕУ и меѓународни организации во МВР аплицираа 188 полициски службеници, од кои 17 се од женски пол, со што се воспоставува база на капацитети во Министерството, за кои курсеви за основна обука за мировни мисии се добиени со потпишани договори за билатерална соработка или понудени од страна на земјите-членки на НАТО и ЕУ и нивните центри за обука на мировни мисии во согласност со годишниот план за обука на МВР. Република Македонија на покана на ЕУ учествува на неформалните состаноци на министрите за одбрана на ЕУ во формат за министрите за одбрана на земјите кандидати и европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ (ЕУ + 7), на состаноците на Политичкиот безбедносен комитет (ПБК) на ЕУ, на состаноците на Воениот комитет (ВК) на ЕУ, во формат ВК на ЕУ + 7, на состаноците на Комитетот на контрибутори во операцијата на ЕУ во БиХ, Алтеа, и на координативните конференции за борбените групи на ЕУ.

Македонски претставници учествуваа на осмиот циклус на Програмата за обука за Заедничка безбедносна и одбранбена политика (ЗБОП) на ЕУ наменета за земјите од процесот за стабилизација и асоцијација (три модули). Обуката беше реализирана во организација на Министерството за одбрана и спорт на Австрија и Дирекцијата за безбедност на класифицирани информации на Македонија, а со поддршка на Европскиот колеџ за безбедност и одбрана (ЕКБО). Полициски службеници од МВР учествуваа на курс за мировни мисии организиран од МВР на Словенија во периодот од 10 до 21 ноември 2014 година.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во насока на зајакнување на институционалните капацитети, соодветните министерства и институции вклучени во ЗБОП ќе остваруваат соработка со соодветни институции на ЕУ и земјите-членки.

Претставници на институциите на Република Македонија ќе продолжат да учествуваат на обуки од областа на ЗБОП, со цел зајакнување на институционалните капацитети во оваа област.

Во наредниот период ќе се организираат курсеви за основна обука за мировни мисии добиени од страна на потпишани договори за билатерална соработка или понудени од страна на земјите членки на НАТО и ЕУ и нивните центри за обука на мировни мисии.

Придонесот на Република Македонија во операцијата Алтеа на ЕУФОР во БиХ, ќе продолжи и во текот на првата половина од 2015 година со медицинскиот тим (17-та ротација) за РОЛЕ-1 медицинска поддршка на кампот во Бутмир и едно лице помошник правен советник (16-та ротација) во командата на ЕУФОР, вкупно 11 лица.

Република Македонија е подготвена за продолжување на придонесот во операцијата Алтеа со други капацитети и пополна на штабни позиции, во согласност со потребите на операцијата Алтеа и расположливите капацитети на АРМ, за што ќе следат дополнителни консултации.

Република Македонија во 2015 година планира учество во мисијата на НАТО „Одлучна поддршка“ во Авганистан во согласност со потребите на мисијата и расположливите капацитети на армијата на Република Македонија, во координација со НАТО.

Ќе продолжи учеството во мисијата предводена од ОН „Унифил“ во Либан. Ќе се продолжи и поддршката на КФОР во Косово, преку Координативниот центар на Република Македонија за логистичка поддршка.

Република Македонија, на покана на ЕУ, ќе продолжи да учествува на следните состаноци за политички дијалог на ЕУ со земјите-кандидати и европските НАТО членки кои не се членки на ЕУ: неформални состаноци на министрите за одбрана на ЕУ, неформални состаноци за политички дијалог на високиот претставник на ЕУ со министрите за одбрана, состаноците на Политичко безбедносниот комитет (ПБК) на ЕУ, состаноците на Воениот комитет (ВК) на ЕУ. Исто така, Република Македонија ќе учествува и на состаноците на Комитетот на учесници во операцијата на ЕУ во БиХ, АЛТЕА, како и на координативните конференции за борбените групи на ЕУ.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Република Македонија ќе продолжи со развојот на националните капацитети и способности за придонес во меѓународните операции предводени од ОН, ЕУ и НАТО.

Ќе бидат преземени активности за обезбедување на учество на претставници од Република Македонија во програмите за обука од областа на ЗБОП.

Во согласност со стратешката определба за учество во мисии и операции на кризно управување на ЕУ, Република Македонија и во наредниот среднорочен период ќе продолжи со учество во мисии и операции во рамките на ЗБОП.

3.32 ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА

Резиме

Системот на јавната внатрешна финансиска контрола во 2015 година ќе продолжи да се развива преку зголемување на свеста за значењето и придобивките на овој системи и зајакнување на раководната одговорност преку подготовка на анализа на раководната одговорност за што ќе биде информирана Владата на Република Македонија. Исто така, ќе се интензивира работењето на Комитетот за финансиско управување и контрола и Ревизорскиот комитет, а ќе бидат преземени мерки и активности, реформата на јавната внатрешна финансиска контрола подобро да се интегрира во тековниот процес на реформи во јавната администрација. Заради зајакнување на спроведувањето на внатрешната ревизија и заокружување на процесот на сертификација на внатрешните ревизори во 2015 година ќе се спроведат подготовки за отпочнување национална сертификација, а ќе продолжи меѓународна сертификација на внатрешните ревизори.

Во текот на 2015 година ќе бидат зајакнати капацитетите на Државниот завод за ревизија и ќе биде донесена и Националната стратегија за спечување на измами за заштита на финансиските интереси на Европската унија во Република Македонија за периодот од 2015- 2017 година.

3.32.1 ЈАВНА ВНАТРЕШНА ФИНАНСИСКА КОНТРОЛА И НАДОВОРЕШНА РЕВИЗИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Владата на Република Македонија во август 2014 година ја усвои Стратегијата за развој на јавната внатрешна финансиска контрола за периодот од 2015 до 2017 година, согласно која ќе се продолжи со интензивирање на мерките за зајакнување на внатрешната финансиска контрола во јавниот сектор. Ова е трета стратегија во оваа област и има за цел воспоставениот систем на внатрешни финансиски контроли во јавниот сектор понатаму да го развива како алатка која ќе му овозможи на раководството одговорно, успешно и транспарентно управување со националните и средствата од Европската Унија.

Согласно Законот за финансиска инспекција (Службен Весник на РМ бр. 82/2013 и 43/2014) во Министерството за финансии се основа Секторот за финансиска инспекција во јавниот сектор и во тек е постапка за негово екипирање.

Продолжија активностите за институционалното зајакнување на единиците за финансиски прашања и единиците за внатрешна ревизија кај субјектите од јавниот сектор и активностите на Комитетот за финансиско управување и контрола и Ревизорскиот комитет во Министерството за финансии.

Процедурата за измени на Уставот на Република Македонија, со цел да се дефинира Државниот завод за ревизија како уставна категорија е во собраниска процедура.

ФИНАНСИСКО УПРАВУВАЊЕ И КОНТРОЛА

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Приоритетите за развојот на системот на јавната внатрешна финансиска контрола во 2015 година се дефинирани во Стратегија за развој на јавната внатрешна финансиска контрола за периодот од 2015 до 2017 година. Со цел зајакнување на раководната (менаџерската) одговорност, ќе се ажурира Прирачникот за финансиско управување и контрола во делот на управувањето со ризици во институциите поодделно и ќе бидат изготвени Насоки за раководна одговорност.

Институционална рамка

Зајакнување на институционалните капацитети во Министерството за финансии: Во 2015 година, ќе се зајакнат капацитетите на Секторот за јавна внатрешна финансиска контрола преку внатрешна прераспределба и пополнување на раководните работни места и во Секторот за финансиска инспекција во јавниот сектор ќе се зајакне со вработување на 5 нови лица.

Зајакнување на институционалните капацитети за финансиско управување и контрола во субјектите:

Во 2015 година фокусот на активности ќе биде ставен на зајакнување на системот на внатрешни финансиски контроли и зголемување на свеста за значењето и придобивките на овој систем. Исто така, ќе се зајакне раководната (менаџерската) одговорност, а Комитетот за финансиско управување и контрола редовно ќе се свикува на квартална основа.

Посебен акцент ќе се стави на изготвувањето на анализа на раководната одговорност, односно делегирањето на должностите и одговорностите со препораки за нивно унапредување, како и на анализа на тековната состојба во единиците за финансиски прашања, за што ќе се информира Владата на Република Македонија.

Ќе се ажурираат Плановите за воспоставување и развој на ЈВФК и ќе се отпочне со подготвителни активности за вклучување на финансиското управување и контрола како дел од испитот за административно управување.

Во функција на зајакнување на институционалните капацитети за финансиско управување и контрола ќе бидат организирани работилници за финансиско управување и контрола и промовирани “лидери институции” и обуки за управување со ризици, а на редовна основа ќе се одржуваат работни средби/обуки со раководителите на единиците за финансиски прашања, институции од локално ниво и граѓанскиот сектор.

Во 2015 година ќе започне да се применува Законот за финансиска инспекција, а дополнително ќе бидат преземени мерки и активности реформата на јавната внатрешна финансиска контрола подобро да се интегрира во тековниот процес на реформи во јавната администрација.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2016 година ќе се направи анализа на правната рамка за финансиското управување и контрола, со цел да се дефинираат прашања кои ќе бидат дел од испитот за административно управување.

ВНАТРЕШНА РЕВИЗИЈА

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Правна рамка

Заради зајакнување на спроведувањето на внатрешната ревизија и заокружување на процесот на сертификација на внатрешните ревизори во 2015 година ќе се спроведат подготовки за отпочнување национална сертификација, Владата на Република Македонија, најдоцна до декември 2015 година ќе донесе Програма за спроведување на обука и испит за овластени внатрешни ревизори во јавниот сектор за 2016 година, во која ќе бидат дефинирани бројот на кандидати и начинот на финансирање на обуката и испитот и ќе бидат изготвени: Прирачник за правен систем, јавни финансии, сметководство во јавниот сектор, јавни набавки, државни и јавни службеници и заштита на информации, Прирачник за основи на внатрешната ревизија, Прирачник за сметководство и финансиско известување во јавниот сектор и Прирачник за управување и контрола.

Исто така, ќе бидат донесени и следните подзаконски акти

- Програма за содржината на модулите и роковите во кои се спроведуваат обуките и испитите за овластен внатрешен ревизор во јавниот сектор;
- Правилник за условите и материјално - техничката и информатичката опрема на просториите за полагање на испитот за овластен внатрешен ревизор во јавниот сектор;
- Упатство за начинот на бодување на испитот овластен внатрешен ревизор во јавниот сектор;
- Упатство за начинот на решавање на испитот овластен внатрешен ревизор во јавниот сектор;
- Упатство за вреднување на решенијата од задачите по основи на сметководството;
- Правилник за формата и содржината на уверението за овластен внатрешен ревизор во јавниот сектор.

Институционална рамка

Зајакнување на институционалните капацитети на Министерството за финансии: Во 2015 година Централната единица за хармонизација ќе продолжи со активностите за меѓународна сертификација на внатрешните ревизори од централно и локално ниво, а ќе ги преземе неопходните мерки за подготовка на национална сертификација на внатрешните ревизори која се очекува да започне во 2016 година.

Централната единица за хармонизација ќе промовира спроведување на Меѓународните стандарди за внатрешна ревизија преку усогласување на методолошките акти со Меѓународните стандарди за внатрешна ревизија.

Со цел размена на искуства и подобрување на методологијата за работа на внатрешните ревизори Централната единица за хармонизација во 2015 година ќе ја зајакне соработката со институтите и здруженијата на граѓани од областа на ревизијата, со организирање работни средби на кои ќе учествуваат внатрешни ревизори, ревизори од ДЗР, претставници од институти, здруженијата на граѓани и експерти од областа на ревизијата.

Зајакнување на институционалните капацитети за внатрешна ревизија во субјектите од јавниот сектор

Во 2015 година фокусот на активности ќе биде ставен на меѓународната сертификација на внатрешните ревизори и зајакнувањето на спроведувањето на внатрешните ревизии. Ревизорскиот комитет редовно ќе се состанува на

квартална основа, со цел разгледување и усвојување на упатства, одлуки и мислења поврзани со внатрешната ревизија.

До крајот на 2015 година ќе бидат завршени подготовките за спроведување на обука и испит за овластен внатрешен ревизор во јавниот сектор (национален сертификат). Исто така, ќе се организираат обуки за промоција на моделот за процена на квалитетот на внатрешната ревизија и за спроведување процена на квалитетот на внатрешната ревизија во јавниот сектор.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Зајакнувањето на внатрешната ревизија во јавниот сектор во Република Македонија во 2016 година ќе продолжи со вработување на нови лица во единиците за внатрешна ревизија и продолжување на процесот на сертификацијата на внатрешните ревизори.

ДРЖАВНА (НАДВОРЕШНА) РЕВИЗИЈА

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Согласно, Меморандумот за соработка помеѓу Собранието на Република Македонија и Државниот завод за ревизија, ќе продолжат активностите за унапредување на соработката со Собранието на Република Македонија за изнаоѓање на формален механизам за преглед на поединечните ревизорски извештаи.

Јакнењето на институционалните капацитети на ДЗР во 2015 година ќе се обезбеди со пет нови вработувања со што бројот на извршители во ДЗР ќе биде 100.

Методолошките акти на ДЗР со цел хармонизација со Меѓународните стандарди на врховните ревизорски институции ќе бидат промовирани пред вработените во ДЗР и ставени во употреба.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Јакнењето на оперативните и функционалните капацитети на ДЗР во периодот 2016-2017 година, ќе се реализира преку:

- Зголемување на бројот на вработени за 10 извршители со што вкупниот број на извршители ќе биде 110;
- Развој и користење на софтверот за ревизија кој дополнително ќе го олесни надзорот и подобри квалитетот на ревизиите.
- Реализација на проектот на ДЗР со Канцеларијата на Главниот ревизор на Норвешка за подобрување на ефикасноста и квалитетот на ревизијата со примена на системот за управување со ревизиите (AMS).

3.32.2 ЗАШТИТА НА ФИНАНСИСКИТЕ ИНТЕРЕСИ НА ЕВРОПСКАТА УНИЈА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Обврската за назначување лице задолжено за неправилности ја исполнија 65 институции на централно ниво и 60 единици на локална самоуправа.

Во 2014 година Националниот координатор за авторизација во Министерството за финансии до Управата за финансиска полиција достави 3 извештаи за неправилности при користењето на средствата од претпристапната помош од ЕУ од петтата компонента и две известувања поврзани со користењето на предпристапната помош од останатите компоненти. Управата во моментот постапува по четири од нив.

Во 2014 година стапи на сила Законот за финансиската полиција („Службен весник на Република Македонија“ бр. 12/2014 и 43/2014), каде во надлежностите на Управата за финансиска полиција се регулира заштитата на финансиските интереси на ЕУ.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Со цел обезбедување ефикасна заштита на финансиските интереси на Европската унија, преку јакнење на системот за спречување на неправилности и измами, во текот на 2015 година ќе биде донесена Националната стратегија за спечување на измами за заштита на финансиските интереси на Европската унија во Република Македонија за периодот од 2015- 2017 година.

Со Законот за финансиска полиција се операционализираат надлежностите на Управата за финансиска полиција дадени во Законот за кривична постапка, имајќи во предвид дека таа влегува во составот на Правосудната полиција раководена од Јавниот обвинител .

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Управата за финансиска полиција кон крајот на 2014 година кадровски ќе се зајакне со шест ново вработени оперативни работници. Во текот на 2015 година планирано е вработување на шест вработени и во 2016 се планира вработување на шест вработени.

РЕВИЗОРСКО ТЕЛО ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Функцијата на Ревизорското тело е верификација на ефективното и стабилното функционирање на системите за управување и контрола на предпристапната помош на ЕУ во РМ и усогласеноста со соодветните правила на ЕУ и националните правила со цел обезбедување законитост и регуларност на трансакциите и заштита на финансиските интереси на Заедницата и националните интереси.

Во текот на 2014 година, Ревизорското тело го зголеми нивото на компетентност и ефективност при извршувањето на ревизиите преку примена на релевантните меѓународните стандарди за ревизија, а исто така беа зајакнати капацитетите и реализирани целите дефинирани во стратешкиот план.

Во оваа насока донесени се и Стратешкиот план 2014-2016 година, Стратегијата за информатичка технологија, и изготвен е Прирачникот за ревизија на ИПА (заеднички дел I, посебен дел II за ревизија на ИПА Компоненти I-IV и посебен дел III за ревизија на ИПА Компонента V), во рамки на Проектот “Техничка помош на Ревизорското тело” во рамките на Националната програма за помош при транзиција и институционална надградба (ТАИБ) 2009. Донесена е Одлука број 02-169/1 од 23.05.2014 година од Главниот ревизор за ИПА за усвојување на Прирачникот за ревизија на ИПА. Проектот “Техничка помош на Ревизорското тело” започнат на 24 јуни 2013 година, завршен е заклучно со 23 јуни 2014 година.

Бројот на извршители во Ревизорското тело заклучно со ноември 2014 изнесува 32 извршители.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Согласно Законот за ревизија на инструментот за претпристапна помош, ИПА регулативата и Годишните работни планови за ревизија за 2015 година по ИПА компоненти, планирано е вршење системска ревизија, ревизија на операции за ИПА К1, К2, К3, К4 и К5 и финансиска ревизија за ИПА К5.

Во функција на обезбедување на квалитет на извршените ревизии, во текот на 2015 година ќе бидат изготвени стратегии за ревизија согласно меѓународно прифатените ревизорски стандарди, ИПА регулативата за програмскиот период 2014-2020 година (Регулативата (ЕУ) број 231/2014 од 11 март 2014 година на Европскиот парламент и на Советот за воспоставување на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) (Службен весник на ЕУ број L 77), Регулатива (ЕУ) број 236/2014 од 11 март 2014 година на Европскиот парламент и на Советот за општите правила и процедури за спроведување на инструментот на Унијата за финансирање на надворешни активности (Службен весник на ЕУ L 77/95) и Регулативата (ЕУ) број 447/2014 на Комисијата од 2 мај 2014 за специфичните правила за спроведување на Регулативата (ЕУ) број 231/2014 на Европскиот парламент и на Советот за воспоставување на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) (Службен весник на ЕУ број L 132) и насоките и упатствата дадени од Европската комисија.

За понатамошно јакнење на институционалните капацитети, а со цел кадровско екипирање на Ревизорското тело, во 2015 година ќе се реализираат 4 нови вработувања со што бројот на извршители во Ревизорското тело ќе достигне 36.

Во 2015 година Ревизорското тело со цел обезбедување на континуирана професионална едукација на вработените ќе достави апликации за организирање обуки од TAIEХ за теми и прашања од областа на ревизијата.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Јакнењето на оперативните капацитети и обезбедување на функционална независност на Ревизорското тело во периодот 2016-2017 година ќе се реализира преку:

- Спроведување на активности за измени и дополнувања на Законот за ревизија на инструментот за претпристапна помош и негово усогласување со Регулативата ЕУ број 231/2014 од 11 март 2014 година на Европскиот парламент и на Советот за воспоставување на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) (Службен весник на ЕУ број L 77), Регулативата ЕУ број 236/2014 од 11 март 2014 година на Европскиот парламент и на Советот за општите правила и процедури за спроведување на инструментот на Унијата за финансирање на надворешни активности (Службен весник на ЕУ L 77/95) и Регулативата (ЕУ) број 447/2014 на Комисијата од 2 мај 2014 за специфичните правила за

спроведување на Регулативата (ЕУ) број 231/2014 на Европскиот парламент и на Советот за воспоставување на Инструментот за претпристапна помош (ИПА II) Службен весник на ЕУ број L 132.

- Донесување на Стратегија за управување со човечки ресурси
- Донесување на Стратегија за комуникација и
- Донесување на Упатство за контрола на квалитет во ревизијата
- За понатамошно јакнење на институционалните капацитети, а со цел кадровско екипирање на Ревизорското тело, планирано е да се реализираат 4 нови вработувања во 2016 година и 4 во 2017 година.

ЗАШТИТА НА ЕВРОТО ОД ФАЛСИФИКУВАЊЕ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Во текот на 2014 пуштени се во оптек двапати повеќе фалсификувани евра во споредба со претходната година, односно вкупно 132(61) банкноти.

Откриена е меѓународна криминална група составена од пет македонски и еден бугарски државјани. Криминалната група делувала на територијата на Република Македонија и Република Бугарија и вршела набавка и пуштање на фалсификувани евра, како и изготвување и продажба на фалсификувани исправи.

Спроведена е обука на полициски службеници - корисници на Базата на податоци за фалсификувани пари.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2015 година ќе биде изготвена Анализа на функционирањето на воспоставената база на податоци за фалсификувани валути во која ќе бидат содржани препораки за нејзино подобро користење, како и Анализа на недостатоците во функционирањето на Централна канцеларија за истраги во областа на сузбивањето на фалсификувањето на пари и изготвувањето на препораки за подобра ефикасност и унапредена соработка.

Исто така, во 2015 година ќе биде изготвена Методологија (Стандардна оперативна процедура - СОП) за функционирање на Централната канцеларија за истраги во областа на сузбивањето на фалсификувањето на пари и користењето на базата на податоци за фалсификувани пари.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2016 година ќе биде изменет и дополнет Кривичниот Законик во насока на усогласување на кривичното дело “фалсификување на пари” со Рамковна одлука на Советот за зголемување на заштитата преку кривични казни и други санкции против фалсификување (2000/383/ЈНА) од 29 мај 2000 година.

Во 2016 година ќе бидат имплементирани препораките кои ќе произлезат од Анализата на функционирањето на воспоставената база на податоци за фалсификувани валути.

Во 2016 година ќе биде извршено поврзување на Министерство за финансии - Царинска Управа, Министерство за финансии - Управа за финансиска полиција и Народна банка на Република Македонија со базата на податоци за фалсификувани пари воспоставена во MBP.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во 2015 година ќе продолжи со реализација проектот на ДЗР со Канцеларијата на Главниот ревизор на Норвешка за подобрување на ефикасноста и квалитетот на ревизијата со примена на систем за управување со ревизиите (AMS). Проектот се реализира во периодот од ноември 2012 до декември 2016 година. Следната фаза на проектот, опфаќа набавка и дизајнирање и развивање на софтверско решение на систем за управување со ревизиите (AMS) и обуки на вработените во ДЗР за користење на истата.

Во периодот од 2015 до 2017 година ќе се реализира проектот “Зајакнување на капацитетите за ефективно управување и ревизија на европските фондови” во рамки на ИПА2012, со цел понатамошен развој и зајакнување на организациските, административните и техничките капацитети на РТ и набавка на опрема и опрема за контрола на лице место.

Во 2014 започна со реализација Проектот „Понатамошно јакнење на институционалниот капацитет во полициската служба“ финансиран во рамки на Компонента 3 „Јакнење на капацитетите за борба против финансиски и компјутерски криминал“ од ИПА 2010. Проектот ќе се реализира до 2016 година и е во вредност од 1.750.000 евра од кои 175.000 евра се национално кофинансирање.

3.33 ФИНАНСИСКИ И БУЏЕТСКИ ОДРЕДБИ

3.33.1 ТРАДИЦИОНАЛНИ СОПСТВЕНИ РЕСУРСИ

Резиме

Подрачјето Финансиски и буџетски одредби во суштина ги покрива правилата и воспоставувањето на потребните услови и капацитети на системот на сопствени средства, со цел навремена и прецизна пресметка на прибирањето, плаќањето и надзорот на средствата, кои Република Македонија од денот на нејзиното пристапување во ЕУ ќе ги уплаќа во буџетот на Европската Унија. Овие средства се таканаречените традиционални сопствени средства, кои потекнуваат од прибраните приходи од царини данок на додадена вредност, од производство на шеќер како и од бруто националниот доход на секоја земја членка.

Правната легислатива во ова поглавје е задолжителна и не бара транспонирање во националното законодавство. Во рамките на веќе воспоставените институции (Министерство за финансии на Република Македонија, Државен завод за статистика, Царинска управа и Управата за јавни приходи), како и врз основа на утврдените механизми и процедури кои се применуваат во областа на буџетирањето, даночната, царинската регулатива и статистиката, Република Македонија не очекува позначајни потешкотии со имплементацијата на правото на Европската Унија во ова поглавје.

Министерството за финансии на среден рок ќе превземе активности за воспоставување на целосна оперативна координативна структура за да се обезбеди точна пресметка, сметководство, предвидување, собирање, плаќање и контрола на сопствените ресурси и известување за спроведување на правилата на ЕУ за сопствени ресурси..

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Законот за буџети и соодветните измени на законот, претставува системски закон со кој се уредува системот на јавни финансии во Република Македонија. Со овој закон буџетот на Р.М. е дефиниран како акт со кој се планираат годишните приходи и приливи и одобрените расходи и одливи и го вклучува централниот буџет и буџетот на фондовите, кои се целосно интегрирани во единствената трезорска сметка. Со Законот за буџети се уредуваат целите, начелата, планирањето и извршувањето, како и структурата на буџетот и истите целосно се усогласени со начелата и правилата на Европската Унија и меѓународните стандарди.

Министерството за финансии го подготви и го достави до Собранието Предлог Буџетот на Република Македонија за 2015 година и истиот се усвои многу порано од законски утврдениот рок. Истовремено се подготви и Фискалната стратегија за периодот 2015-2017 година, како интегрална рамка на макроекономската, фискалната и политиката на јавниот долг, која заедно со буџетот како пропатен документ се испрати до Собранието на Република Македонија. Во овој период се спроведоа реформи во функција на натамошно унапредување на финансискиот менаџмент во јавниот сектор. Во овие рамки согласно измените на Упатството за начинот на трезорско работење се дефинираа : процедурите за известување на годишните и повеќегодишните обврски на буџетските корисници до Трезорот, процедурите за известување на обврските согласно потпишаните договори, и процедурите за валидација на превземените обврски од страна на внатрешните ревизори. Истовремено се реализира постапката за надградба на постојното софтверско решение на трезорскиот информационален систем (ТРИС) со нов модул за пријавување на годишни и повеќегодишни обврски на буџетските корисници, кој започна да се применува од 01.01.2014 година. На квартално ниво се врши усогласување и потврдување на евиденцијата на пријавените обврски со извештаите од Трезорот.

Со овие измени во трезорскиот систем се обезбедуваат податоци за обврските кои ги превземаат буџетските корисници во тековната и за наредните години, со што се подобрува контролата и увидот на истите од страна на самиот менаџмент на буџетските корисници, како и од страна на Министерството за финансии. Целосното евидентирање и планирање на повеќегодишните и годишните обврски од една страна ќе резултира со поефикасно планирање на ликвидноста на буџетските средства, а од друга страна ќе обезбеди солидна основа за среднорочно буџетско планирање.

Во рамките на активностите за унапредување на финансискиот менаџмент во јавниот сектор и унапредување на буџетскиот процес се продолжи со имплементација на проектот “Зајакнување на капацитетите на Министерството за финансии во насока на подобрување на процесот на подготовка на макроекономските анализи и креирање на политики“ финансиран од ИПА-2009.

Истовремено се подготви и новото твининг фише за имплементација на проектот „Реформа на јавна администрација-е влада, финансиран од ИПА ТАИБ-2011 во рамките на кој ќе се реализираат активности за зајакнување на капацитетот на секторот надлежен за Централниот владин буџет, за среднорочно креирање на политиките и среднорочно буџетско планирање. Целта на овој проект во унапредување на финансискиот менаџмент со централен фокус на среднорочното буџетско планирање како главен предуслов за одржливи јавни финансии и стабилна фискална позиција. Подобрувањето на ефикасноста на буџетското планирање ќе обезбеди одржливи среднорочни фискални проекции и промовирање на фискалната дисциплина, кои ќе придонесат за ефикасна контрола на буџетските алокации.

На полето на зајакнување на менаџментот со јавните финансии значајно е да се напомене дека со поддршка на Светска Банка се реализираат активности поврзани со Public Finance Review. Овој преглед треба да обезбеди генерални препораки за иден развој на одредени сегменти на полето на легислативата, јавните финансии и буџетскиот процес. Во иницијалните заклучоци и коментари од последната мисија на Светска банка во септември, беше нотирано дека буџетскиот процес и среднорочните фискални проекции се солидни и реалистични, но одредени подобрувања треба да следат во некои сегменти.

Значајно е да се истакне дека на предлог на Владата на Република Македонија во овој период се подготви и иницијативата за предлог амандмани на Уставот, во рамките на кои се предлага воведување на фискални правила кои се однесуваат на таргетирање на буџетскиот дефицит и нивото на јавниот долг. За оваа цел се изврши анализа на најдобрите практики во земјите на ЕУ кои имаат воведено фискални правила во своите национални законодавства-закони или Устав, се одржаа средби со Венецијанската комисија и се подготвија одговори на коментарите за потребата и целисходноста на воведувањето на фискалните правила.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Министерството за финансии своите активности ќе ги насочи континуирано кон унапредување на управувањето со јавните финансии како клучен приоритет.

Во 2015 година ќе започне со имплементација проектот „Реформа на јавна администрација-е влада, финансиран од ИПА ТАИБ-2011, во рамките на кој ќе се реализираат активности за зајакнување на капацитетот на секторот надлежен за Централниот владин буџет, за среднорочно креирање на политиките и среднорочното буџетско планирање, активности за подготовка на програмска класификација, што ќе придонесе кон зајакнување на капацитетите за среднорочното буџетско планирање во рамки на Министерството за финансии и во повеќе пилот институции, како и развивање на капацитети за известување во согласност со ЕСА 2010. Како очекувани резултати од имплементацијата на овој проект е дефинирање на концептот на подготовка на МТЕФ (среднорочна рамка на трошење) и МТБФ (среднорочна буџетска рамка), потребните законски измени, подготовка на акционен план и соодветна обука за среднорочно креирање на политики и среднорочно буџетско планирање на повеќе институции - прва линија на буџетски корисници.

Ќе се подготви и предложи до Владата на Република Македонија измена на постоен/изработка на нов нацрт Закон за воведување на фискални правила, со цел таргетирање на буџетскиот дефицит и јавниот долг, по примерот на најдобрите европски практики и ќе се организира јавна дебата со релевантни меѓународни финансиски институции, стручната јавност и заинтересираните страни со цел добивање на предлози и забелешки за негово подобрување.

Ќе се превземат активности за подготовка на техничка документација за набавка на интегриран информатички систем за управување со јавните финансии

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во наредниот среднорочен период Министерството за финансии како надлежен орган за управување со јавните финансии, своите активности ќе ги насочи кон:

- Со цел реализирање на планираните среднорочните фискални цели и обезбедување на фискална одржливост ќе се спроведат соодветни измени во постојната законска регулатива во функција на воведување на среднорочно буџетско планирање и утврдувањето на концептот на Среднорочна рамка на расходи, како значајна алатка во надминувањето на слабостите на традиционалниот едногодишен буџет.
- Имплементација на регулативата за воведување на фискални правила по примерот на најдобрите практики на земјите членки, кои ќе обезбедат фискална консолидација на долг рок.
- Ќе се преземат активности за имплементација на интегриран информатички систем за управување со јавните финансии

- Ќе се реализираат активности за воспоставување на целосна оперативна структура за координација со сопствените ресурси со цел обезбедување на точна пресметка, сметководство и нивно собирање и контрола како и известување на ЕУ за спроведување на правилата за сопствени ресурси. Во овие рамки ќе се воспостави посебно тело за менаџирање на системот на сопствени ресурси и негово соодветно екипирање во согласност со потребите и временскиот рок. Ова тело ќе биде надлежно за подготовка на методологија и процедури за проценка и прибирање на сопствените средства.

ПРОГРАМИ И ПРОЕКТИ

Во рамките на Националната програма ИПА ТАИБ-2009 во тек е имплементацијата на Проектот за зајакнување на капацитетот на Министерството за финансии во насока на подобрување на процесот на подготовка на макроекономските анализи и креирање на политики, со цел исполнување на критериумите за пристапување во ЕУ. Во рамките на овој проект ќе продолжат да се спроведуваат обуки за унапредување на процесот на буџетско планирање, подобрување на фискалната рамка и фискалните анализи.

Во рамките на ИПА ТАИБ-2011 потпишана е финансиска спогодба, со која се одобрени средства за финансирање на проектот Реформа на јавна администрација-е влада, во рамките на кој е предвидена компонента за зајакнување на капацитетот на секторот надлежен за Централниот владин буџет за среднорочно креирање на политиките и среднорочно буџетско планирање. Согласно ова подготвено е твининг фише и се очекува во наредната година да се реализираат активности за имплементација на процедурите на твининг фишето како и да започне имплементацијата на проектот.

Во рамките на ИПА-II ќе се предложи проект за имплементација на интегриран информатички систем за управување со јавните финансии.

IV. АДМИНИСТРАТИВНИ КАПАЦИТЕТИ

Резиме

Во областа на реформа на јавна администрација, се планира воспоставување на механизам за следење на имплементацијата на Законот за административни службеници и Закон за вработени во јавниот сектор. Во 2015 година се предвидува да започне усогласување на материјалните закони со Законот за општа управна постапка и донесување на Програма за поддршка на имплементацијата на ЗОУП.

Ќе се преземат низа активности во насока на подобрување на квалитетот на администрацијата, и тоа: воведувањето на систем за управување со квалитет, согласно стандардот ИСО 9001 во државните институции, имплементацијата на Заедничката рамка за оценка во другите институции (CAF) како и имплементација на системот на интероперабилност. Ќе се работи на подобрување на координативниот механизам за управување со човечките ресурси. Посебно внимание ќе се посвети на унапредувањето на воспоставениот систем за стратешко планирање интегриран со буџетскиот процес.

Секретаријатот за европски прашања (СЕП), ќе продолжи со координацијата на процесот на пристапување, на спроведувањето на Спогодбата за стабилизација и асоцијација (ССА), следењето на реализацијата на Пристапното партнерство, координацијата и реализацијата на Акцискиот план на селектирани приоритети области, како и реализацијата на НПAA. Посебно внимание ќе се посвети на координацијата на ИПА и другата странска помош. Ќе продолжи подготовката на македонската верзија на правото на ЕУ како и информирање и комуникација со јавноста.

4.01 РЕФОРМА НА ЈАВНАТА АДМИНИСТРАЦИЈА

4.01.1 ХОРИЗОНТАЛНИ ПРАШАЊА

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Министерството за информатичко општество и администрација (МИОА) продолжува со координацијата на процесот на реформа на јавната администрација (РЈА) преку: следење на реализацијата на Акцискиот план за РЈА кој произлегува од Стратегијата за РЈА; имплементација на законската регулатива за државни и јавни службеници; унапредувањето на правната рамка за управни постапки; обезбедување на систем за континуирана обука на администрацијата; подобрување на координативниот механизам за управување со човечките ресурси итн.

Агенцијата за администрација (АА), како самостоен државен орган, обезбедува развој на стручна и професионална администрација, преку имплементирање на нов пристап кон управувањето со човечките ресурси, со елементи на корпоративно управување, согласно со најдобрите светски практики за управување темелено на компетенции. Оваа цел, АА ја остварува, преку доследно спроведување на законската и подзаконската регулатива за административните службеници, во делот кој се однесува на постапките за селекција и вработување и за заштита на правата на административните службеници. До отпочнувањето со примената на Законот за административни службеници, Агенцијата ќе продолжи со спроведување на надлежностите утврдени во Законот за државните службеници и Законот за јавните службеници, како што се: давање на писмена согласност на актите за внатрешната организација и систематизација на работните места на органите на државната служба; организирање и спроведување на постапка за селекција и вработување на државен и јавен службеник и одлучување по жалби и приговори на државен и јавен службеник.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во 2015 година се предвидува да започне усогласување на материјалните закони со Законот за општа управна постапка и донесување на Програма за поддршка на имплементацијата на ЗОУП.

Во текот на 2015 година Агенцијата во своето работење ќе биде фокусирана на навремено, ефикасно и ефективно спроведување на новите обврски утврдени во Законот за административни службеници.

МИОА во 2015 година ќе продолжи со зајакнување на сопствените капацитети за координирање на процесот на реформата на јавната администрација.

МИОА заедно со АА ќе почнат со следење на спроведувањето на Законот за административни службеници и Законот за вработени во јавниот сектор.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Промовирање и развој на систем за селекција на кандидати за вработување на административни службеници;
- Одлучување по жалби и приговори на административни службеници;
- Јакнење на капацитетите (административни, просторни, ИТ и технички) на Агенцијата;
- Во 2016 и 2017 година МИОА ќе продолжи да го имплементира системот на интероперабилност и да ја следи имплементацијата на проектите Оцени ја администрацијата и Барометар на квалитет.

4.01.2 СТАНДАРДИ НА КВАЛИТЕТ, СТРАТЕШКО ПЛАНИРАЊЕ, ЈАКНЕЊЕ НА КАПАЦИТЕТЕ ТЕКОВНА СОСТОЈБА

МИОА продолжува со координацијата на процесот на РЈА преку следење на реализацијата на Акцискиот план за РЈА кој произлегува од Стратегијата за РЈА; имплементација на законската регулатива за државни и јавни службеници; унапредувањето на правната рамка за управни постапки; подобрување на управувањето со човечките ресурси итн.

Во тек е испораката на едnodневни специјализирани обуки од областа на стратешкото планирање, со која до крајот на 2014 година треба да се опфатат државни службеници од сите органи на државната управа и управни организации. Генералниот секретаријат на Владата на Република Македонија (ГС) специјализираните обуки од областа на стратешкото планирање ги организира и спроведува во континуитет, а нивната основна цел е државните службеници да бидат оспособени за поквалитетно спроведување на процесот на стратешко планирање и негово интегрирање со буџетскиот процес.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

МИОА ќе преземе низа активности во насока на подобрување на квалитетот на администрацијата, поточно: имплементација на систем за управување со квалитет, според стандардот ИСО 9001 во државните институции, ќе продолжи имплементацијата на Заедничката рамка за оценка (Common Assessment Framework - CAF) во другите институции, ќе се зајакнуваат капацитетите на администрацијата за управување со човечки ресурси (УЧР) врз основа на компетенции и ќе се спроведе функционална анализа во одреден број на институции.

Во 2015 година МИОА ќе преземе активности во насока на подобрување на координативниот механизам за управување со човечки ресурси, преку надградба на воспоставената мрежа за човечки ресурси.

Во Програмата на Владата на Република Македонија 2014-2018 утврден е и Проектот – Јакнење на административните капацитети за стратешко планирање, подобрена координација во министерствата, воведување на писмени процедури и учество на јавноста во процесот на креирање политики. Во ГС во 2015 година предвидено е дизајнирање и испорака на специјализирана обука за стратешко планирање со фокус „методи и техники на одредување на стратешки приоритети и стратешки цели,“ на ниво на институција и нивна комплементарност и усогласеност со стратешките приоритети и стратешките цели на Владата. Овој циклус на специјализирани обуки ќе се спроведе во периодот од 01.06.2015-30.12.2015 година. Исто така предвидена е секојдневна комуникација и работа со вработените во организационите единици во министерствата и органите на државната управа задолжени за координација на процесот на стратешко планирање и негово интегрирање со буџетскиот процес, согласно Методологијата за стратешко планирање и подготвување на ГПВРМ.

Во однос на Комисијата за заштита на правото за слободен пристап до информациите од јавен карактер Законот за слободен пристап до информации од јавен карактер ќе продолжи со своето спроведување. Комисијата во текот на 2015 година, ќе одржува бесплатни обуки за службените лица кај имателите на информации, за граѓаните, студентите и други баратели на информации.

ПРОЕКТИ

- ИПА 2010 - Твининг Техничка помош на МИОА за имплементација на реформата на јавната администрација и државната служба
- ИПА 2010 - Набавка на опрема за рамката за интероперабилност во МИОА

- ИПА 2011 - Техничка помош на институциите надлежни за имплементација на реформата на Јавната администрација и државната служба
- ИПА 2012/2013 - Секторско фише реформа на јавната администрација

4.02 ЈАКНЕЊЕ НА АДМИНИСТРАТИВНИТЕ КАПАЦИТЕТИ ЗА ПРИСТАПУВАЊЕ ВО ЕУ

4.02.1 Процес на пристапување кон ЕУ

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Република Македонија продолжи да ги спроведува обврските согласно Спогодбата за Стабилизација и асоцијација (ССА). Европската комисија по шести пат го повика Советот да ја усвои предлог одлуката од 2009 година за премин во втората фаза од асоцијацијата. По повод десетгодишнината од имплементацијата на ССА, СЕП објави детална анализа за досегашната примена на спогодбата од аспект на придобивките од имплементацијата, резултатите кои би се оствариле со преминот во втората фаза од асоцијацијата, како и последиците кои се трпат заради непреминувањето. Се заокружи десеттиот циклус на состаноци на телата воспоставени согласно Спогодбата за стабилизација и асоцијација, преку одржување на состаноците на поткомитетите, Комитетот за стабилизација и асоцијација и Советот за стабилизација и асоцијација.

Согласно препораките од Извештајот на ЕК за остварен напредок за 2014 година, се подготвува Акциски план за избрани приоритети за пристапување во ЕУ.

СЕП ја координираше работата на Работните групи формирани согласно НПАА, Работниот комитет за европска интеграција, како меѓуминистерско тело за координација на прашањата поврзани со европската интеграција и Поткомитетот на Работниот комитет за европска интеграција. На овие седници, редовна точка на дневен ред е степенот на реализација на предвидените мерки и активности од НПАА, реализација на преземените обврски од ССА итн.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Доследно спроведување на обврските од Спогодбата за стабилизација и асоцијација

- Заклучно со јули 2015 година ќе биде заокружен единаесетиот циклус на одржување на институционалните тела согласно ССА, а на редовна основа ќе се следи и реализацијата на преземените обврски.

Координација и следење на исполнувањето на обврските од Акцискиот план на селектирани приоритети

- Согласно усвоениот Акциски план, во наредниот период фокусот на активностите ќе биде ставен на реализација на унапредување на правосудството преку усвојување на Стратегија за реформа на правосудниот систем 2015-2019, ревизија на системот на дисциплински постапки и оценување на судиите и надградба на софтвер за побрзо и поедноставно пребарување на судски пресуди, унапредување на дијалогот за слободата на изразување и медиумите и зајакнување на правната рамка за клевета и навреда. Фокус ќе се стави и на меѓуетничките односи и имплементацијата на Охридскиот рамковен договор како и продолжување на реформата на јавната администрација. Активностите во делот на изборна реформа се насочени кон адресирање на препораките на ОБСЕ/ОДИХР. Акцискиот план предвидува и активности за јакнење на добрососедските односи и регионаланта соработка, вклучително и активности за надминување на отворените прашања со соседите.
- Степенот на реализација на предвидените мерки и активности ќе се следи од страна на СЕП на редовна основа, а истото ќе биде разгледувано од страна на Владата на Република Македонија на секоја втора седница.

Координација на процесот на подготовка и следење на НПАА

- По усвојувањето на ревизијата на НПАА 2015-2017, планирано е за истата да биде одржана дебата со претставници на невладиниот сектор, како и со Собранието на Република Македонија (Комисија за европски прашања и Националниот совет за европска интеграција). Дополнително, можат да бидат организирани и тематски состаноци за поодделни области од европското законодавство.

- СЕП ќе продолжи да го следи степенот на усогласување на националното законодавство со законодавството на ЕУ преку воспоставените координативни структури. Одржувањето на состаноци на РКЕИ и ПРКЕИ на редовна основа и стабилна агенда се очекува да продолжи и понатаму.
- Во соработка со Германското друштво за соработка (ГИЗ) се планира натамошно подобрување на методологијата на ревизија и планирање на НПАА, и примена на Упатството за подготовка на Извештаи по НПАА. Исто така, ќе се подготват акциски планови во селектирани области.
- Во јануари 2015, во СЕП отпочнува твининг проект “Понатамошна поддршка на организациските и институционални капацитети за процесот на европска интеграција”. Во рамките на проектот, се планира консолидација на постојните координативни структури, механизми и капацитети, подготовка на длабинска анализа на избрани поглавјата на НПАА, консолидација на завршената работа и подготовка на акциски планови во области за кои ќе бидат утврдени недостатоци.

4.02.2 Координација на ИПА и друга странска помош

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

СЕП, како институција носител на системот за координација на странска помош во Република Македонија, има обврска да обезбеди целосно и функционално искористување на средствата од донаторите.

Позначајни реализирани активности и цели во 2014 година:

- Во однос на достапните алокации за периодот 2007-2013 година во текот на 2014 година потпишани се договори кои што се вкупно **42,62 %** од алоцираните ЕУ средства.
- Индикативниот Национален стратешки документ (НСД) беше формално усвоен од страна на Европската комисија (ЕК) на 19.08.2014 година., со првична поделба на средства по ИПА2 секторите.
- Подготвена е Годишна Програма за ИПА 2014 во износ од 85,7 милиони евра и истата е одобрена од страна на Европска комисија на 28 ноември 2014.
- Започнат е процес на програмирање на Годишната Програма за ИПА 2015. Промовиран е нов пристап во подготовката на програмите, преку дијалог и вклучување на граѓанскиот и бизнис секторот и донаторската заедница присутна во Република Македонија.
- Потпишани се Договорите за Пристапување за следните програми: Еразмус + (мај 2014), Хоризонт 2020 (јули 2014), Креативна Европа-Култура (јули 2014), КОСМЕ (септември 2014), Фискалис (октомври 2014), Царина (октомври 2014), Европа за граѓаните (декември 2014). За Програмата Вработување и социјални иновации, се очекува финализиација на постапката до крајот на 2014 година
- Воспоставена и функционална ДИС структура и постепен напредок во спроведувањето на ДИС.
- Зацврстена е соработката и комуникацијата со Делегацијата на ЕУ. Воведена е практика на редовни месечни работни средби со ДИС институциите, на кои се идентификуваат и разрешуваат сите отворени прашања во врска со реализација на проектите. Досега се одржани 19 состаноци во периодот април-декември 2013 и 28 состаноци во 2014 година, во присуство на министри, заменици министри, државни секретари, директори на институции, преставници од сите четири Оперативни структури и Делегација на ЕУ.
- Редовно информирање на месечно ниво до Владата за статусот на имплементација на проекти во сите компоненти.
- Електронски портал за интерно координирање на сите ИПА проекти.
- Направена е Анализа на научни лекции од досегашното спроведување на ИПА за периодот 2007-2013 година и подготвен е Акциски план
- Подобен е дизајнот на веб страната на СЕП во насока на обезбедување на поголема транспарентност.
- Постигнато е подобрување на состојбата со човечки ресурси во некои Оперативни структури;
- Подготвена и усвоена е нова Стратегија за информирање на ИПА, чија основа цел е да ги доближи можностите и придобивките од инструментот до сите сегменти од општеството.
- Усогласување и насочување на активностите на билатералните земји донатори во области кои не се „покриени“ со ИПА.
- Успешно организиран и реализиран годишниот состанок на ТАИБ Комитет за следење на ИПА (јуни 2014 година).
- Спроведена анализа на потребите на ИПА Оперативната структура за компонента 1 и подготвен оперативен план за обуки.
- Реализирани обуки за поддршка на ИПА структурите.

КРАТКОРОЧНИ/СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

- Потпишување и ратификација на Рамковната спогодба за ИПА 2
- Заокружување на програмирањето на IPA 2015
- Презентација на можности за ИПА 2 2014 – 2020 пред различни целни групи.
- Зајакнување на про-активниот пристап во програмирање на ЕУ фондовите, преку систем за рана идентификација на приоритети, нивно аргументирање и презентација пред ЕК
- Продолжување и проширување на праксата на редовна комуникација и соработка со граѓанскиот и деловниот сектор. Овозможување на активно учество во работата на Комитетите за следење на ЕУ програмите и целосно спроведување на дадени препораки и Програмирањето.
- Понатамошно развивање на соработката со билатералните донатори и редовна комуникација и координација со донаторската заедница
- Редовно информирање на јавноста за постигнатите резултати од спроведување и можностите на ИПА. Целта е да се зголеми транспарентноста и видливоста на акциите финансирани од ЕУ.
- Зајакнување на координацијата и комуникацијата во рамките на ДИС системот и спроведување на активностите од Акцискиот план за надминување на слабости од функционирање на ДИС системот. Иницирање на мини акредитација и адаптирање на постојниот систем со регулативите за ИПА 2.
- СЕП ќе продолжи да работи на отстранување на идентификуваните недостатоци:
  - Навремен избор на членови на Комисии за евалуација, по јасно утврдени критериуми. Членовите на комисиите за евалуација треба да бидат назначени согласно следниве критериуми:
  - Интерна проверка на квалитетот на тендерските документи
  - Почитување на плановите за набавка, во предвидениот рок;
  - Воведување систем за рано предупредување и лична одговорност за секое досие
  - Побрза реакција на министерствата/институциите во имплементирање на коментарите кои доаѓаат од ЦФЦД и/или ЕУД при секо враќање на досиејата во фазата на екс-анте контрола.
  - Дефинирање на систем за приоритетна листа на почетокот на секоја година и мониторинг механизам за успешноста до крајот на истата година за ИПА компонентите 3 и 4.
  - Зголемување на бројот на вработени на годишно ниво согласно анализата на обем на работа што ја спрема НАО секој февруари 2014 година. Но не само зголемување на бројот на вработени во Оперативните структури туку и во останатите сектори во институциите корисници на проекти.
  - Спроведување на систем за стажирање на вработените во Оперативните структури на одредено време во ЦФЦД.
  - Подобрување на планирањето и тоа започнувајќи од начинот на подготовка на национални стратегии.

Центар за обуки (ЦО):

- Спроведување на ревидиран образец за утврдување потреби од обука (Training Needs Assessment – TNA) на ИПА националната акредитирана структура по сите пет компоненти, анализа на прибраните обрасци/потреби и подготовка на развоен план за обука со цел јакнење на административните капацитети за планирање, спроведување, следење и евалуација на ИПА фондовите и проектите под нив.
- Подготовка и спроведување на планот за обука темелен на спроведениот ТНА, финансиски поддржан преку буџетот на СЕП, преку ЕУ проекти и преку билатерална помош. Обуките и активностите за јакнење на капацитетите ќе се изведуваат со помош на обучувачи од администрацијата, домашни и странски експерти.
- Зајакнување на капацитетите на Центарот за обука на СЕП во однос на подготовка и испорака на планови за јакнење на административните капацитети во процесот на европска интеграција, во однос на координацијата и управувањето со обучувачите од редот на администрацијата, како и во однос на севкупното функционирање на Центарот. Овие активности ќе бидат поддржани преку Буџетот на СЕП, ЕУ проекти и поддршка од билатералните донатори (Република Франција, Република Германија, Кралството Норвешка и други билатерални донатори). Особена поддршка и напредок се очекува со спроведувањето на твининг проектот во СЕП, преку кој ќе се подбрата практиките, процедурите, како и плановите за идниот развој и работа на Центарот за обука на СЕП.

4.02.3 Подготовка на македонската верзија на *acquis*

ТЕКОВНА СОСТОЈБА

Подготовката на националната верзија на *acquis communautaire* (правото на Европската унија) е мултидисциплинарен процес со учество на стручни лица од повеќе области. Целта на процесот е да се подготви квалитетна верзија на правото на Европската унија која ќе биде сигурен извор на права и обврски за граѓаните на Република Македонија. Се проценува дека севкупното право на Европската унија изнесува 160.000 страници. Сепак, правото на ЕУ постојано се менува, така што крајната бројка се очекува да биде поголема.

Главните функции на Секторот за подготовка на националната верзија на *acquis* (СПНВА) се: подготовка на македонската верзија на *acquis communautaire*, преведување на законодавството на Република Македонија на еден од официјалните јазици на Европската унија и преведување за потребите на преговорите за членство во Европската унија. Опсегот на делување на СПНВА е покриен со внатрешни акти на Секретаријатот за европски прашања. СПНВА ги извршува предвидените функции преку двете одделенија во неговиот состав: Одделение за ревизија и терминологија и Одделение за преведување и координација на процесот на преведување. Вработени се вкупно 18 државни службеници.

Податоците за работата на Секторот во однос на превод и јазична ревизија за 2014 година се дадени во табелата подолу:

Вид на документ	Број на преведени на акти /документи	Број на преведени страници од Службен весник	Број на јазично ревидирани акти /документи	Број на јазично ревидирани страници од Службен весник
Правни акти на ЕУ	266	3566	52	339
Правни акти на МК	18	78	24	349
Други документи	45	1366	11	1612
Вкупно	329	5.010	87	2.300

До крајот на 2014 година се преведоа вкупно **8.208 мерки** или **88.897 страница** од Службениот весник на Европската унија.

Како поддршка на постдипломските студии по конференциско толкување кои се од национален интерес поради евроинтеграционата обврска да се обезбеди неопходниот број на висококвалификувани толкувачи, Работната група за конференциско толкување составена од претставници од Секретаријатот за европски прашања, од Министерството за образование и наука, од Ректоратот на Универзитетот „Св. Кирил и Методиј“ – Скопје и од Филолошкиот факултет „Блаже Конески“ – Скопје продолжи активно да работи и да придонесува за подобрување на условите на овие студии.

Во рамките на проектот на ГИЗ „Поддршка на Секретаријатот за европски прашања“, Секторот учествуваше на работилница за ревизија на НПАА 2015-2017 со изработка и спроведување на препораки за подобрување на стилот на пишување на овој документ. Исто така, набавени се 23 лиценци за компјутерски потпомогнато преведување и една серверска лиценца за ТРАДОС, и спроведена е специјализирана обука на вработените во СПНВА негово користење. Започната е постапка за воспоставување на процедури за собирање на терминологија и подготовка на прирачник за таа намена кој е подготвен во нацрт верзија. Извршено е и извлекување на терминологија од поглавјата 23 и 24.

КРАТКОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година се планираат следните активности:

- да се преведат 7.000 страници на правни акти од Службениот весник на ЕУ, на РМ и на други документи од важност за процесот на Европска интеграција;
- да се изврши јазична ревизија на 3.000 страници на правни акти од Службениот весник на ЕУ, на РМ и на други документи од важност за процесот на Европска интеграција;
- да се одржуваат базите на податоци со кои се следи процесот: Регистарот за следење на процесот на преведување и ЦЦ Виста базата на Европската унија, како и термилошката база на податоци;
- да се вклучат претставници од СПНВА во работата на Работните групи по НПАА со што ќе се придонесе за унапредување на квалитетот на терминологијата.
- да се продолжи со воспоставување на процедури за собирање на терминологија,
- да се разработи терминологијата од поглавјата 23 и 24.

Последните две активности треба да се реализираат во рамките на проектот на ГИЗ.

Со почетокот на спроведување на Твининг проектот за поддршка на Секретаријатот за европски прашања во периодот 2015-2016 година предвидено е да се реализираат активности поврзани со зајакнување на капацитетите на СПНВА преку: стажирање во институциите на земјата партнер во проектот, регионална конференција, анализа на вештини и знаење и конкретни потреби од обуки за вработените.

СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во периодот 2016 – 2017 година се планира да продолжат активностите за подготовка на македонска верзија на *acquis* така што се планира да се преведат дополнителни 15.000 страници и да се изврши јазична ревизија на најмалку 6.000 страници на правни акти од Службениот весник на Европската унија, на Република Македонија и на други документи од важност за процесот на европска интеграција.

Ќе се продолжи со континуирано полнење и одржување на базите на податоци поврзани со процесот на подготовка на националната верзија на правото на Европската унија: Регистарот за следење на процесот на преведување, термилошката база на податоци и ЦЦ Виста базата на Европската унија.

Се планира да се примени процедуралниот прирачник за собирање, градење и проверка на терминологијата од областа на Европската унија.

4.02.4 Информирање и комуникација со јавноста

СЕП се води од принципот на транспарентна и отворена комуникација со јавноста со цел навремено и точно, информирање на јавноста и зголемување на јавната свест за евроинтегративниот процес на Република Македонија.

КРАТКОРОЧНИ/ СРЕДНОРОЧНИ ПРИОРИТЕТИ

Во текот на 2015 година планирано е да се реализираат следните активности и проекти:

- Одржување на прес-конференции, брифинзи и интервјуа за печатени и електронски медиуми;
- Редовно ажурирање на интернет страницата на СЕП; Тековно ажурирање и одржување на виртуелната база на аудиовизуелни материјали; Изработка на месечен електронски билтен;
- Подготовка и печатење на брошури на процесот на европска интеграција;
- Организација на тематски информативни предавања од доменот на ЕУ/ИПА, дебати, трибини, конференции, домашни меѓународни форуми; (Медиуми, НВО, Бизнис заедница, Локална самоуправа);
- Испитување на јавното мислење;
- Дневно следење на домашен и странски печатени и електронски медиуми; Користење на современи комуникациски алатки и социјални медиуми за информирање и дво-насочна комуникација со јавноста: *live-stream*, *facebook*, *youtube*, *tweeter*;
- Имплементација на активности од ИПА комуникациската стратегија;
- ИПА комуникациската мрежа ќе продолжи со веќе воспоставената меѓуинституционална комуникација и комуникација со локалната заедница;
- Зајакнување на соработката со граѓанскиот сектор;
- Организација на настани за дипломатскиот кор (пр. Европски доручек, Европската Унија во Македонија)
- Зајакнување на соработката и организација на настани за младите како целна група;
- Креирање на ИПА интерактивна мапа во која ќе бидат внесени ИПА проектите и куси информации и фотографии;

Одделение за МК-ЕУ ИНФО ЦЕНТАР

МК-ЕУ инфо центарот ќе продолжи со својата работи согласно дефинираните активности, како што се давање одговори на прашања за активностите и реформите поврзани со европската интеграција на заинтересирани граѓани, обезбедување на слободен интернет пристап, користење на литература од библиотеката на Инфо центарот и слично.